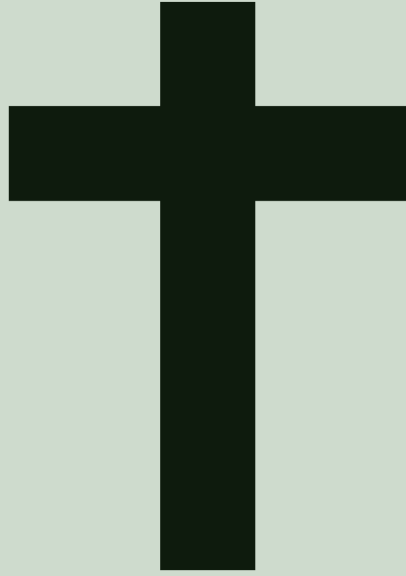


SINĠGI ÂLIP EKAP



The New Testament in the Komba Language of Papua New Guinea

SINGI ÂLIP EKAP
The New Testament in the Komba Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Komba long Niugini

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Komba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020
8e5b8dff-a54f-5e56-9b8c-1906f06b22d1

Contents

FRT	1
MATAIO	2
MAREKO	46
LUKA	73
YOHANE	119
APOSOLO	155
ROMA	199
1 KORINTI	222
2 KORINTI	244
GALATA	258
EPESO	266
PILIPI	273
KOLOSAI	278
1 TESALONIKE	284
2 TESALONIKE	289
1 TIMOTEO	292
2 TIMOTEO	298
TITO	302
PILEMON	305
HEBIRAIO	306
YAKOBO	322
1 PETERO	328
2 PETERO	334
1 YOHANE	338
2 YOHANE	344
3 YOHANE	345
YUDA	346
DEN TIKNÂ	348
Read the New Testament	371

SINGI ÂLIP EKAP

The New Testament in the Komba language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Komba long Niugini

Singi Âlip Ekap

The New Testament in the Komba
language of Papua New Guinea
[kpf]

Translation by Wycliffe Bible
Translators

© 1980 Wycliffe Bible Translators,
Inc.

Print publication, 1980 by The Bible
Society of Papua New Guinea

Web version
2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).

- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating.** Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela.**

Singi Âlip Ekap

A kutziñâ sot kamân kutziñâ[tab]Kot pânkânok[tab]Ilumñangât tenğâ

Yesugât singi âlip Mataionâ kulengoip.

*Yesugât sâkurâpnâ, zengât kutz-
ijâ.*

(Lu 3:23-38)

¹ A danjonâ danjonâ muyagem gane Yesu Kristo, zâk Abaram sot Dawidi, zekât kiun muyageip. ² Abaramgâren gâbâ Isaka âsageip. Isakagâren gâbâ Yakobo muyageip. Yakobogâren gâbâ Yuda sot âtâ murâpnâ âsagiwe. ³ Yudagâren gâbâ Perese sot Sera âsagiwet. Zekât mamzik kutnâ Tama. Pere-segâren gâbâ Hesoron muyageip. Hesorongâren gâbâ Ram âsageip. ⁴ Ramgâren gâbâ Aminadaba âsageip. Aminadabagâren gâbâ Nason muyageip. Nasongâren gâbâ Salomon âsageip. ⁵ Salomongâren gâbâ Boasi âsageip. Boasigât mamnâ kutnâ Rahaba. Boasigâren gâbâ Obede muyageip. Obedegât mamnâ kutnâ Ruti. Obedegâren gâbâ Yese âsageip. ⁶ Yesegâren gâbâ a kutâ Dawidi muyageip. A kutâ Dawidigâren gâbâ Salomo muyageip. Dawidi zâk Uriagât ambân zo mei Salomo âsageip. ⁷ Salomogâren gâbâ Rehabeam muyageip. Rehabeamgâren gâbâ Abia âsageip. Abiagâren gâbâ Asa âsageip. ⁸ Asagâren gâbâ Yosapata muyageip. Yosapatagâren gâbâ Yoram muyageip. Yoramgâren gâbâ Usia muyageip. ⁹ Usiagâren gâbâ Yotam âsageip. Yotamgâren gâbâ Ahasi muyageip. Ahasigâren gâbâ Hisikia âsageip. ¹⁰ Hisikiagâren gâbâ Manase muyageip. Manasegâren gâbâ Amon âsageip. Amongâren gâbâ Yosia muyageip. ¹¹ Yosiagâren gâbâ Yekonia sot âtâ murâpnâ âsagiwe. Kâsaziñâ Yuda a gâsum diizingâm Babilonia hânân âine âsagiwe. ¹² Oi zoren Yekoniagâren gâbâ Salat

muyageip. Salatiegâren gâbâ Serubabe muyageip. ¹³ Serubabegâren gâbâ Abidu muyageip. Abidugâren gâbâ Eliakim âsageip. Eliakimgâren gâbâ Aso muyageip. ¹⁴ Asogâren gâbâ Sadoko âsageip. Sadokogâren gâbâ Akim muyageip. Akimgâren gâbâ Eliudu muyageip. ¹⁵ Eliudugâren gâbâ Eleasa muyageip. Eleasagâren gâbâ Matañ muyageip. Matañgâren gâbâ Yakobo muyageip. ¹⁶ Yakobogâren gâbâ Yosepe âsageip. Zâk Mariagât apnâ oip. Mariagâren gâbâ Yesu âsageip. Zâkkât kutnâ Kristo sâmen. Kutnâ zorat topnâ itâ. Zâk bâliñan gâbâ mâkâniñgâbap.

¹⁷ Âsaâsagiñ zo itâ âsagiwe. Abaramgâren gâbâ âsagem gane Dawidi âsageip, tengâziñâ kiin kimembut uap. Oi Dawidigâren gâbâ muyagem gane Yuda a Babilonia hânân âiwe, zo tengâziñâ kiin kimembut uap. Oi narâk zoren gâbâ âsagem gane Kristo muyageip, zo yatigâk kiin kimembut uap.

Yesu muyageip, zorat den sinji.

(Lu 2:1-7)

¹⁸ Yesu Kristo muyageip, zorat topnâ itâ. Mamnâ Maria Yosepegât sinji sâne ândeip. Sinji sânetâ tirik tirik ândiwet. Ândeitâ Tirik Kaapumñâ Maria sot pâlâtân oi kâmbonâ oip. ¹⁹ Maria zâk kâmbonâ oi ko Yosepenâ nângip. Oi zorat topnâ mân nângipkât nângi mân dâp oip. Yosepe a târârakñâ ândeipkât umñan itâ nângip, “Nâ diñâ a ambân mâteziñan sa anun opapkât tigâk birâbat.” ²⁰ Yatâ upat sâm nângâm ândei Kembangât sumbem a nâiñâ umânân muyagem itâ sâm dukui, “Yosepe, Dawidigât kiunñâ, ambingâ mimbam um zagât mân upan. Tirik Kaapumñâ zâk sot pâlâtân oipkât kâmbon op katep mimbap. ²¹ Nanñâ mimbap. Mei ko zâkkât kutnâ Yesu sâban. Zâknâ a ambân gakârâpnâ bâliñangât tâgân gâbâ olanziñgâbap.”

²² Kut nâi nâi muyageip, zo Propete a nâinâ Kembangât sâtkât den itâ sâip, zo bonnâ oip,

²³ “Nângânêk. Ambân sigan nâinâ kâmbonâ op nannâ mimbap. Zâkkât kutnâ Imanue sâbi (Niiñ denân ko Anutuñâ nen sot ândiap).”

²⁴ Yosepe zâk umanân gâbâ zaatnâ sumbem anâ den dukuip, zo lum Maria diim mirânjan zari ândiwet.

²⁵ Ka ap ambin ândiândiñ, zo yatâ mân ândiwet. Yatâ op ândeitâ kâtep muyagei Yosepenâ kutnâ Yesu sâip.

2

Nângânângâ a, zen hân kârebân gâbâ gawe.

¹ Yudaia hânân Herode a kutâ ândeip, narâk zoren Yesu zâk Betelem kamânân Yudaia hânân âsageip. Oi narâk zoren mirâsin takâtakânan gâbâ nângânângâ a, zen Yerusalem kamânân gawe.

² Gamnâ sâmbâ mäsikâzingâm sâwe, “Katep mâik âsagiap, zâk Yuda a zengât a kutâ upap, zâk ikâ taap? Nen ândi hâninjan gâbâ sângelaknâ eknâ mâpâsinam gen.”

³ Yatâ sânetâ Herode sot Yerusalem kamân mâirâp, zen aksik nângâm pârâkparâwe.

⁴ Herodenâ den zo nângâm Anutuñâ tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot a sâtnâ minduzingâm itâ sâmbâ mäsikâzingip. “Kristo zâk ikâ muyagibapkât sâsân?”

⁵ Mäsikâzingi itâ sâmbâ dukuwe, “Betelem kamânân, Yudaia hânân. Zorat Propete nâinâ itâ sâmbâ kulengoip,

⁶ ‘O Betelem, kamân mâik Yudaia hânân, gâ Yudaia zengât kamân giginâ bunâ. Gâgâren a kutâ patâ muyagem Isirae a ambân gakârâpnâ kumbu otzingâbap.’”

⁷ Den zo sâne nângâm Herodenâ nângânângâ a diizingâm ziinik âim mulunâk mäsikâzingip. Sângelak muyageip, zorat narâknâ mäsikâzingi dukuwe.

⁸ Dukune nângâm

zen Betelem kamân âibigât sângonzângom sâip, “Zen âimnâ kârum katep muyagemnâ ga dâtnobi. Oi nângoot yatik âi mâpâsibat.”

⁹ A kutânâ den yatâ sâi zen âiwe. Oi sângelak hânzinjan gâbâ igâwe, zorân kândom otzingâm âimnâ katep zeip, zorat mirâ kwâknjan âi tâip.

¹⁰ Oi zen sângelak zo eknâ sâtâre patâ urâwe.

¹¹ Oi mirin bagim katep sot mamnâ Maria zikit umzik topnan gei mâpâsiwe. Mâpâsemnâ irâzinjan gâbâ kut nâi nâi âlipnâ mem pindâwe. Kât âlipnâ goide sot too wârânân âlip, sângânân patâ, zo pindâwe.

¹² Oi Kambuñâ umanân kwâkâzingi zen Herodegâren mân âi muyagem mâtâp nâin gâbâ hânzinjan âiwe.

Kambuñâ Yesu katep lilâugip.

¹³ Nângânângâ a, zen âburem kamânzinjan âine ko Kembangât sumbem a nâinâ Yosepe umanân itâ dukuip, “Gâ zaat katep sot mamnâ diizikâna Aigita hânân âi tap nâgât dengât mambât ândibi. Nângâ. A kutâ Herode, zâk katep kârumnâ muyagem kumbat sap.”

¹⁴ Sâi Yosepenâ zaatnâ katep sot mamnâ diiziki nâtigânâk tik âim Aigita hânân âiwe.

¹⁵ Oi zen zoren ândinetâ a kutâ Herode moip. Propete nâinâ zorat Kembangât sâtkât itâ sâip, zo bon oip, “Nannâ Aigita hânân gâbâ konsa gâip.”

¹⁶ Nângânângâ a, zen Herode kâitkum âinetâ nângâm kuk imbanâ oip. Yatâ op kâwali a sângonzângoi Betelem kamân sot kamân mâik mâik tap arip, zoren âim katep kendonziñ zagât, zo zângom nanngâwe. Nângânângâ a zen sângelak âsageip, zorat narâk sâwe, zorat dâp sâi katep zângom nanngâwe.

¹⁷ Oi Propete Yesaianâ mârurnjan den sâip zo narâk zoren bon oip,

¹⁸ “Rama kamânân den kwamit patâ muyagiap. Âigirâp patâ uap. Mamârâpziñ zen murarâpziñngât umbâla op âigirâp op zem tatne

hirinŝâbigât sâm osizinge. Wangât, murarâpziŋ buŋ op nanŋe, zorat.”

¹⁹ Herode moi Kembugât sumbem a nâinâ Yosepe Aigita hânân umanân itâ sâm dukuip, ²⁰ “Gâ zaat. Katep sot mamnâ diizikâna Isirae hânân âburem âinek. Katep kunat sâwe, a zo muwe.” ²¹ Yatâ sâi Yosepenâ katep sot mamnâ diiziki Isirae hânân âburem âiwe. ²² Âburemâ Yosepenâ den nâi itâ nâŋgip, “Akelaŋ zâk ibânâ Herode, zâkkât gebâknan Yudaia hânâgât a kutâ op ândiap.” Den zo nâŋgâm zo ândibam kenŋât oip. Oi umanân den nâŋgâmâ Galilaia hânân arip. ²³ Zoren kamân nâi kutnâ Nasarete zeip, zoren âi ândeip. Oi Propete zeŋgât den itâ ziap, zo bon oip, “Zâk Nasarete kamânân goknâ sâbi.”

3

Yohanenâ nep topkwâip.

(Mk 1:2-8; Lu 3:1-18; Yo 1:19-28)

¹ Ândim zâim ko Yohanenâ Yuda a zeŋgâren muyagem gâip. Gamnâ Yudaia zeŋgât mirâ âtânan, a mân ândiândinân, zoren âi ândim den sinŋi itâ sâm dâzânŋom ândeip, ² “Anutu um topnan ândinatkat narâk mâte uap, zorat zen umziŋ melânnek.” ³ Yohanegât Propete Yesaianâ mârumanan den itâ sâm kulemguip, zo bon oip,

“Mirâ kamân âtânan a nâinâ âsagem den patâ itâ sâm muyagem ândiap, ‘Kembugât mâtâp kârâm kubiknek. Oi kârâm kwârakune kelâlunâ oik.’”

⁴ Yohane zâk a kanpitâ ândeipkât sâk pâke âlipnâ mân mem ândeip sot nalem âlip mân nem ândeip. Hâmbâ kamele sâmotnandâ tuuwe, zo mem ândeip. Oi kâmbatnan inzut nâi lap ândeip. Nalemnâ ko kumbon sot bânŋsat, zo nem ândeip. ⁵ Oi Yerusalem kamânân gâbâ sot Yodaŋ too nâmbut nâmbut, zeŋgâren gâbâ a gâbâreyanŋâm zâkkâren âimarâwe. ⁶ Zâkkâren âimnâ bâlinâziŋâ sapsune

Yodaŋ toin sanŋonziŋgip. ⁷ Oi Parisaio a sot Sadukaio a donbepnâ too sanŋonam gane ziŋgitnâ itâ mâsikâziŋgip, “O mulumgât kiurâp, zen bâlinâziŋanŋât hânâ mâte otziŋgâbâmap, zo nâinâ dâzânŋoi bâlinâziŋ birâbi?” ⁸ Zen umziŋ melânâ orot mâmeziŋâ kubik ândibi. ⁹ Zen umziŋan itâ mân nâŋgâbi, ‘Nen Abaramgât kiurâp, zorat kârâpŋoot mân otningâbap.’ Nâ dâzânŋua nâŋgânek. Anutuŋâ sâbâ sâm sâi kât zirânâ Abaramgât kiurâpnâ op âsagibi. ¹⁰ Zorat sa nâŋgânek. Nak nâi bonnâ âlipnâ mân upap, zo ko mariŋandâ kârâm kârâp oi simbap. Nânŋa zo mârûm nak topnan pâi ziap. ¹¹ Zen umziŋâ melânne toin sanŋonziŋgâman. Ka nâi bet gam taap, zâk imbanâ patâ zemnânŋap. Nâ yatâ zorân irânâ sikumnâ goribat, zorâgoot ko mân dâp upap. Zâknâ Tirik Kaapum sot kârâp sanŋonziŋgâbap. ¹² Zâk gâbâgâbâriŋoot gamnâ nalem gwapgwapnâ gâbârem mindubap. Nalem bonnâ mirânan pâmbap. Ka gwapgwapnâ, zo ko gâbârem kârâbân pâi simbap. Oi kârâp zo mân bâpsâbap.”

Yohanenâ Yesu too sanŋonnanŋgip.

(Mk 1:9-11; Lu 3:21-22)

¹³ Narâk zoren Yesu zâk Galilaia hânân gâbâ Yodaŋ toin âimnâ Yohanenâ too sanŋonnanŋgâbapkat dukuip. ¹⁴ Dukui ko Yohanenâ nânŋi mân dâp oi itâ dukuip, “Wangât nâgâren ga sat? Gânâ nâ sanŋonina dâp opap.” ¹⁵ Sâi Yesunâ den itâ mâburem dukuip, “Nâŋgâm kwâkâ mân ot. Net Anutugât sâtnâ lugitâ dâp upap.” Yatâ sâi Yohanenâ dinâ lum sanŋonnanŋgip. ¹⁶ Too sanŋonnanŋgi Yesu zâk toin gâbâ kopgam egi sumbem pâronŋsâi Anutugât Kaapumnâ nii kembâ yatâ opnâ gem gam kwâknan pâip. ¹⁷ Oi zorenâk sumbemân gâbâ den nâi itâ muyageip, “Zi nannâ âlipnâ. Umnâ zâkkâren kinmap. Eknâ umnâ âlip opmap.”

4

Satanjâ Yesu mâsikip.
(Mk 1:12-13; Lu 4:1-13)

¹ Kaapumnjâ Yesu okņanņi mirâ kamân âtânjan arip. Satanjâ mâsikânņagâbapkât okņanņi arip.

² Oi zoren Yesu zâk ñâtik sot sirâm 40 umņan nâlem buņ ândeip. ³ Oi sarâ mariņandâ zâkkâren gamņâ itâ sâm dukuip, “Gâ Anutugât nanņâ ândiat oi ko sânanđâ kât zirân nalem oi ne.”

⁴ Sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Den kulem ñâi itâ ziap, ‘Anjâ nalemâk nem mân ândinat. Nalem nem sot den Anutugâren gâbâ gâmap, zo nânğâm ândim kwâtâtinat.’”

⁵ Yatâ sâi Satanjâ diim âim kamân patin takâm tirik namâ pum kwâkņan pâip. ⁶ Pamņâ itâ dukuip, “Gâ Anutugât nanņâ ândiat oi ko zibâ pâtan gei. Oi den kulem ñâi itâ ziap, zo nânğâ,

‘Zâkņâ sumbem arâp zeņgât bitziņan gâbanbap. Ziņâ bitziņandâ mingim geine kâtnjâ mân gobap.’”

⁷ Yatâ sâi Yesuņâ itâ sâip, “Oi den kulem ñâi itâ ziap, ‘Kembu Anutugâ zâizâiņ mân okņanņgâban.’”

⁸ Sâi Satanjâ bak kêrep patâ ñâin diim zâi kin hân dâp a kâmut kâmutņâ sot sikum kut ñâi ñâi âkņâleņoot, zo tirâpkoip. ⁹ Tirâpkum itâ sâip, “Gâ nâgât umnâ topņan gei pindiņsâm mâpâseninandâ hân sot kut ñâi ñâi, zi aksik gâ gibat.” ¹⁰ Sâi Yesuņâ den mâburem itâ dukuip, “Sataņ, gâ birânim âi. Den kulem ñâi itâ ziap,

‘Kembu Anutugâ kânok mâpâsiban. Oi zâk kânok kore okņanņgâban.’”

¹¹ Yatâ sâi Satanjâ birâņanğâm ari sumbem a zen gam on galem okņanņgâwe.

Yesuņâ Galilaia hânân âi nep tuugip.

(Mk 1:14-20; Lu 4:14-15; 5:1-11)

¹² Yohane tâk namin panetâ Yesuņâ zorat sinņi, zo nânğâm

Galilaia hânân arip. ¹³ Oi Nasarete kamânân ândeip, zo birâm Kape-naum kamân âi ândeip. Kamân zo saru sâtnjan Sebulon sot Naptali, zeņgât hânân tâip. ¹⁴ Yatâ oi Propete Yesaia zâkkât den ñâi itâ ziap, zo bon oip,

¹⁵ “Sebulon sot Naptali hân saru sâtnjan Yodaņ too nâmbutken ziap, Galilaia hân torenņan, zoren hân ñâin gokņâ zen ândime. ¹⁶ A zo ñâtâtigân ândiwe, zen kârâp âsakņâ patâ ikse. Mumuņanğât sinņi op ñâtâtigân ândiwe, zen âsakņâ muyageziņgap.”

¹⁷ Narâk zoren Yesuņâ topkwapņâ sinņi âlip dâzânğom a itâ dâzânğom ândeip, “Anutugât um topņan ândinatkat narâkņâ mâte uapkât umziņ melâņnek.”

¹⁸ Oi sirâm ñâin Yesuņâ Galilaia saru sâtnjan âim gam tap a zagât, âtâ mun zikirip. Ñâi Simon, kutņâ ñâi Petero. Ñâi ko munņâ Andrea. Zet saruyân zuugât irâ pam kirâwet. Zet iņanğât nep tuum ândiwet. ¹⁹ Yesuņâ zikitņâ dâzâkom sâip, “Zet ga nâgât a op molinigit. Oi zet iņanğât nep tuum ândiabot, zo yatik a zeņgâren nep tuum ândibabot.” ²⁰ Sâi zorenâk irâzikņâ birâm molim âiwet.

²¹ Oi Yesuņâ mâik ñâi âimņâ a âtâ mun zagât muyagezikip. Yakobo sot munņâ Yohane, zet Zebedaiogât nanzatņâ. Zet ibâzikņoot waņğâyân tap irâziņâ kubik tarâwe. ²² Yesuņâ dâzâkoi zorenâk waņğâ sot ibâzikņâ birâņanğâm molim âiwet.

²³ Yesuņâ Galilaia hânân kamân toren toren âim gam mâpâmâpâse namin zâim den sinņi âlip dâzânğom ândeip. Oi a ambân sisi mâsekziņoot kubikziņğâm ândeip. ²⁴ Yatâ op ândei sinņiņâ Siria hânân laņ kârâm ari nânğâm a ambân sisi mâsek sot wâkeziņoot sot kin bitziņâ mumuņâ zâkkâren diiziņğâm gane kubikziņğâm nanņip. ²⁵ Oi Galilaia hânân gâbâ sot kamân bâzagât Yodaņ too nâmbutken tâibân gâbâ sot

Yerusalem kamânân gâbâ sot Yudaia hânân gâbâ sot Yodaŋ too nâmbutken gâbâ, a ambân kâmut patânâ mindumñâ moliwe.

5

Yesuñâ bâkñan den sinji âlip dâzânngoip.

(Lu 6:20-26)

¹ Yesuñâ a ambân kâmut patâ zingitñâ bâkñan zâi tâi arâpñâ zen um topñan âiwe. ² Âinetâ sinji âlip itâ sâmb dâzânngoip, ³ “A nâmbutñâ umziñangât nângâne gigin opmap, zengât nânga sâtâreñoot uap. Zo zinjâ sumbemân Anutu um topñan ândibi. ⁴ A nâmbutñâ isem umbâlâ op ândime, zengât nânga sâtâreñoot uap. Zen zo umâlep kwatziñgâbap. ⁵ A nâmbutñâ zâizâinjâ mân op ândime, zengât nânga sâtâreñoot uap. A zo zinjâ hân patâ zi galem upi. ⁶ A nâmbutñâ ândiândi târârakât otziñgi ândime, zengât nânga sâtâreñoot uap. Zen gâtâm bonñâ muyagibi. ⁷ A nâmbutñâ zen um lâklâk op a toren tânzângome, zengât nânga sâtâreñoot uap. Zen zo Anutuñâ zo yatik otziñgâbap. ⁸ A nâmbutñâ umziñ salek ândime, zengât nânga sâtâreñoot uap. Zen zo Anutu ek ândibi. ⁹ A nâmbutñâ lumbeñangât nep tuum ândime, zengât nânga sâtâreñoot uap. Zen zo Anutugât murarâpñâ sâbi. ¹⁰ A nâmbutñâ târârakziñangât op kâmbamân sot tâk namin âibi, zengât nânga sâtâreñoot uap. Zen zo sumbemân Anutu um topñan ândibi. ¹¹ A nâmbutñâ nâgât opñâ a zinjâ den bâliñ top topñâ dâzânngom zângom molimoli otziñgâme, zengât nânga sâtâreñoot uap. ¹² Zen sumbemân sângân patâ mimbi, zorat umâlep patâ op sâtâre upi. Wangât, Propete a mârumñan yatik zângom moliziñgâwe, zorat.”

Nen a zengât sii sot kârâp âsakñâ yatâ utnat.

(Mk 9:50; 4:21; Lu 14:34-35; 8:16; 11:33)

¹³ “Zen a zengât sii op ândibi. Ka siigât naamñâ buñ oi ko dap oindâ naamñâ dum upap? Zo buñâ. Sii bâliñâ zo yatâ mo yatâ orotñâ, zo mân ziap. Sii zo yen hânân lokine giari a ambân zinjâ lânbi.

¹⁴ Oi zen a zengât kârâp âsakñâ op ândibi. Kamân ñâi bak kârep ñâin tâi wan mo wanñâ mân kwâtepkubap. ¹⁵ Zen kârâp sâumñâ âmañân mân kwârakume. Buñâ. Zo tâtatñan pane tâpmap. Oi mirâ kâligen zime, zo âsageziñgâmap. ¹⁶ Zen zo yatâ a zengât âsakñâ op ândibi. Oi a zen ândiândiziñâ ikne âlip oi sumbem Ibâziñâ sâmb âlip kwâkñangâbi.”

Yesu zâk Mosegât gurumin den kumbam mân geip.

¹⁷⁻¹⁸ “‘Mosegât gurumin den sot Propete zengât den kumbam geip,’ nâgât yatâ sâme? Nâ mân kumbam gewan. Nâ zo lubatkât gewan. Den zo bon op kut ñâi ñâi muyagem nanngâbap. Nâ perâkñak dâzânngobâ. Mosegât gurumin den murukñâ ñâi mân buñ upap. Gurumin den zo tâi hân sumbem, zet buñ upabot. ¹⁹ Oi a ñâi, zâk gurumin den murukñâ ñâi mân lumñâ a toren yatik upigât dâzânngobap, zo ko sumbemân a ândibi, zengât ombenjan a gigin op ândibap. Oi ñâinjâ ko den zo lum a nâmbut zo yatik upigât sâbap, zo ko sumbemân a ândibi, zengât patâziñ op ândibap. ²⁰ Zorat dâzânngua nângâne. Zen gurumin den galem a sot Parisaio a, zen ândiândiziñ âlip mân ândim walâziñgâm sumbemgât sinji mân upi.”

Gurumin den, zorat topñâ sâip.

(Lu 12:57-59)

²¹ “Sâkurâpziñ zen den itâ dâzânngowe, ‘Gâ kâmbam mân kumban. Nâi zâk kâmbam kumbap, denân pambi.’ ²² Ka nâñâ itâ dâzânngobâ. Nâi zâk bukuñâ um kuk nângânangâbap, zâk den nepñangât sinji upap. Nâi zâk bukuñâ den bâliñâ dukubap, zo ko a sâtñâ zengât minduminduyân pambi. Nâi zâk

bukunja den karok balinja dukubap, zo ko sim karapkhat sinji upap. ²³ Zorat ko ga kut nai nai Kembugât sinji pambam ita nangaban, 'Bukunet kasap osetniknan ziap.' ²⁴ Zo yata nangam kut nai zo biram ai bukugoot den sam kusik tuumja aburem kut nai zo Kembugât sinji pamban.

²⁵ Ga a nai sot kasap op dinzinja zo kek kubikpabot. Top likuliku a zakaren man aim kasagoot den sam kubikpabot. Yata man otna kasaganda den zo top likuliku agaren sai nangam kawali a gakarinja sai ga gasugim tak namin gabanbi. ²⁶ Na peraknak dagoba. Ga zoren tapja yen man giban. Kasaganjat tosa makam nangam gem gaban.

²⁷ Sakurapzinja ita dzangowe, 'Ap ambin, zet man birayangababot.'

²⁸ Ka naja ko ita dzangoba. A najna amban nai ek akjalejangabap, zo ko zak zik ambin zo umjanda birajangabap. Zak tosa mimbap.

²⁹ Zorat sinja najna balinan gabanba sai sum lamun biraban. Halalu andim siman geibatkhat lan sinja toren sum lamunban. ³⁰ Bikâ bongenja balinan gabanba sai karâm manangat pamban. Sak halalu andim sim karapkhat sinji opatkhat lan bikâ karâm manangat pamban.

³¹ Den sanginja ita ziap, 'Nai zak ambinja birabam ekap pindam molibap.' ³² Ka naja ko ita dzanguan. A nai ambin birabap, zo ko zak tarotarik manangat tosa patâ mimbap. Ka amban zo a nai sot andeip oi ko tosa zo apjangat man upap. Oi nai zak amban birabiranj zo mimbap, zo ko zak tosa patâ mimbap.

³³ Zen nange. Sakurapzinja ita dzangowe, 'Ga Anutu matejan den nai sarâ man sâban. Kembu matejan den nai samja lunanda bonja upap.'

³⁴ Naja ko ita dzanguan. Anutu matejan den sasanja, zo itagat biram nangabi. Sumbem, zo Anutugat tatat mame uap. ³⁵ Hanan kwap

same, zo itagat op birabi. Han, zo Anutugat kombanja. Oi Yerusalem kamanan kwap sasanja, zo itagat op birabi. Yerusalem kamân, zo Kembu patagat kamân. ³⁶ Oi kaukzinja kwap sasanj, zo birabi. Zen kaukzinja samotja kau nai dukune sumun upap? Mo sumun nai dukune kau upap? Yata bunja. ³⁷ Zorat dinzinja bonjan sane bonja upap. Bunja sane bunja upap. Den tarokwap same, zo Satangaren gaba gamap."

Haukau man upi.

(Lu 6:29-30)

³⁸ "Den nai ita sasanja, zo nange, 'Najna sinja sum lamunja gangoot sinja sum lamunban. Najna satka kwaki gangoot satja hanja kom kwakaban.' ³⁹ Naja ko ita dzanguan. Zangona sane sakzinja man angan karabi. Gat ko a najna palomga toren koi toren nai pindana kumbap. ⁴⁰ Oi najna ga sot kasa op hambaga kwaknan mei umjan yatik pindaban. ⁴¹ Oi a najna ga iranja mem pankanogan ai pambangat sai gaja tarokwap kareban ai pam gaban. ⁴² Oi a najna kut nai nai nibangat sai pindaban. Oi yen mem andim gibat sai nanganganaban."

Kasarapzija buku otzinja.

(Lu 6:27-28, 32-36)

⁴³ "Den nai ita sasanja, zo nangame, 'Ga bukuga buku okjangaban, ka kasaga kasa minjangaban.' ⁴⁴ Ka naja ko ita dzangoba. Kasarapzija buku otzinja. Oi a zangom molizinja, zengat op ninau sâbi. ⁴⁵ Zen zo yata op andim sumbem Ibazinjagat nan bararap bonja op andibi. Zajna yatik sai maanjanda a orot mamezinja balinja sot alipja aksik asagezinja. Oi yatik sai mapja a orot mamezinja balinja sot alipja aksik zingama. ⁴⁶ Zen buku otzinja, zorik buku otzinja, zo ko Anutuja sanganja wan zingabap? Balin mame a, zen yata op andime, zo ka. ⁴⁷ Zen torerapzinja zorik manganzinja,

zorot sângânñâ wan zingâbap? Um kâtik a, zen yatâ upme. ⁴⁸ Zorat zen ko walâm sumbem Ibâziñandâ târârak ândimap, zo yatik op ândibi.”

6

Ninâu sânam sâk mâmeyân mân sâbi.

¹ “Zen sinji âlip lumñâ kut ñâi ñâi âlipñâ upme, zo zingitne âlip upapkât a mâteyân mân mem ândibi. A mâteyân yatâ op ândine Anutuñâ sângânñâ mân zingâbap. ² Zorat gâ a âlip otzingâm a nâmbutñandâ gek nângâbigât lâmun mân waatpan. A sarâñâ, zen mâpâmâpâse namin sot kamân sombemân a zinjâ sâmbâ âlip kwatzingâbigât yatâ upme. Nâ perâkñak dâzângobâ. Zen sângânziñâ mârumbâ mine âkip. ³ Bukugâ ñâi kut ñâi pindâbam tik pindâm bukugâ ñâi mân dukuban. ⁴ Yatâ upan, zo ko orot mâmegâ tik zimbap. Yatâ otna Ibâgandâ kut ñâi ñâi tik ek nângâmñâ hâunñâ sângânñâ gibap.”

Ninâugât den.
(Lu 11:2-4)

⁵ “Zen ninâu sânam a sarâñâ, zen yatâ mân upi. Zen mâpâmâpâse namin sot a minduminduyân ninâu sânam bâbâlan upme, zo ko anñâ zingitpigât yatâ upme. Nâ perâkñak dâzângobâ. Yatâ zingitne ko zorâñak sângânziñâ opmap. ⁶ Gâ ko ninâu sâmbâ sâmbâ mirâgan zâi hângi doongumñâ Ibâgâ tik ândimap, zâkkâren ninâu sâban. Oi Ibâgâ tigâk kut ñâi ñâi ek nângâmmapñâ bonñâ muyagem gibap.

⁷ Oi zen ninâu lâuyâk mân sâbi. Ninâu sâmbâ târokwap mân sâmbâ âine kârep patâ upap. Um kâtik a, zen ninâu yatâ sâmbâ. A zo zinjâ den donbep sâmbâ arindâ nângânñâgâbap sâmbâ. ⁸ Gât ko zen a zo zen yatâ mân upi. Zen ninâu mân sâmbâ Ibâziñâ zâk kut ñâi ñâi um nângânñâgâziñan ziap, zo kek ek nângâmmap. ⁹ Oi zen itâ sâmbâ ninâu sâbi,

‘Ibâziñâ sumbemân taat, gâgât kutkâ hâlâlu zimbap. ¹⁰ Gâ gamñâ um dâp hân dâp kembu otningâban. Sumbemân gâgâren sât lulu ziap, zo yatik hânân nengâren zim-bapkât otningap. ¹¹ Gâ sirâm ziren nalem dâpniñan ningâban. ¹² Nen a zengât tosa biren zo yatik tosaninñâ birâban. ¹³ Top mâsimâsikâyân mân nâmbanban. Bâliñâ mariñangât bikñan gâbâ mâkânningâban.’

¹⁴ Zen a zengât tosa birânetâ Anutuñâ yatik tosazin birâbap. ¹⁵ Ka zen a zengât tosa mem ândinetâ Anutuñâ zengât tosa yatik mem ândibap.”

Nalem birâm kendon ândiândigât den.

¹⁶ “Zen nalem birâm kendon ândim si sângânziñ kuk sen sen mân upi. A sarâñâ, zen yatâ upme. A nâmbutñâ, zen nâlem birâm kendon ândiândiziñâ zingitpigât yatâ upme. Nâ perâkñak dâzângobâ. Zen zorot sângânñâ mârumbâ mine âkap. ¹⁷ Gânñâ ko nalem birâm kâukâ kendâm si sângânñâ too sanjonñâ ândiban. ¹⁸ Yatâ otna a zinjâ nalem birâm ândiândigâ mân ek nângâbi. Sumbem Ibâgâ tik ândimap, zâk zikñik nângâbap. Oi zâk tik ândim kut ñâi ñâi ek nângâmmapñâ sângânñâ gibap.”

Sikumgât âkñâlê mân utnat.
(Lu 11:34-36; 12:33-34)

¹⁹ “Zen hângât sikum kut ñâi ñâi donbep mân mindubi. Hângât kut ñâi ñâi kabâtñâ niniñâ sot alâlâgiñ sot anñâ kâmbu mime, zorot nângânetâ mân zâibap. ²⁰ Zen sumbemân kut ñâi ñâi mindum ândibi. Sumbemgât kut ñâi ñâi, zo kabâtñâ mân niniñâ sot mân alâlâgiñ sot anñâ kâmbu mân orotñâ, zorot nângâne zâibap. ²¹ Kut ñâi ñâiziñ zemabân, zoren yatik umziñ pane zemap. ²² Sinjâ so sâkkanğât âsakñâ. Sinjâ âlip tâi sâkkâ âsakñâ

ek ândiban. ²³ Ka siŋgâ bâliŋ oi ko sâkkâ nâtâtik upap. Zorat sa nâŋgânek. Umgaŋgât âsakŋâ nâtâtiksâbap, zo ko opon nâtâtik patâ muyagei kwakmak op ândiban.

²⁴ A kânokŋâ a kutâ zagât, zekât kore âlip mân upap. Zâkŋâ nâi buku okŋaŋgâm nâigât âkon upap. Oi zâk nâi sot pâlatân op nâi kândâtkubap. Zen yatik Anutugât nep sot kât sikum âkŋâlegât nep, zo dap yatâ mâtâkâziŋgâm mem ândibi?”

Sâkkât kut nâi nâi, zorat mân nâŋgâm kwâkâban.

(Lu 12:22-32)

²⁵ “Zorat torenŋâ nâi zi dâzâŋgua nâŋgânek. Zen ândiândiziŋgât nâŋgâm itâ mân sâbi, ‘Wan wan mem nem ândinat?’ Mo sâkziŋgât nâŋgâm itâ mân sâbi, ‘Wan mo wan lap ândinat?’ Kut nâi nâi zorat mân nâŋgâm kwâkâ upi. Zorat zen sânek. Ândiândiziŋandâ bonŋâ mo naleŋâ bonŋâ? Sâkziŋandâ bonŋâ mo sâk pâkeŋâ bonŋâ? ²⁶ Zen nii ziŋgitnek. Nii zen nep mân kârâm kâmitme. Zen naleŋ mân mindune tâpmap. Oi sumbem Ibâziŋandâ naleŋ muyagem ziŋgâmap. Oi dap dap? Zen nii zenŋât ombeziŋan? Buŋâ. ²⁷ Oi zen nâŋgânâŋgâziŋ kâtikŋâ ziap oi ko sânetâ sâkziŋ kâtigei narâkŋâ pânkânok târokwap ândibi? ²⁸ Yatâ orotŋâ mân ziabân wangât sâk pâkegât donbep nâŋgâme? Zen pâliŋpâliŋ neule hibukŋan zemap, zorat topŋâ nâŋgâbi. Zâk sâk pâke mân tuumap. ²⁹ Zorat sa nâŋgânek. A kuta Salomo mârumŋan ândeip, zâk sikum patâ sot neule âlip zemŋaŋgip. Ka Salomo zâk sâkŋâ neuleŋootŋâ neule âlipŋâ yatâ zo mân mem ândeip. ³⁰ Oi hibuk bâlonŋâ zo irak muyagem mukan âkâm gemap. Anutuŋâ sâi neule âlipŋâ zo muyagemap. Oi zen dap nânge? Anutuŋâ sâk pâke âlip mân muyagem ziŋgâbap? Zen nâŋgâm pâlatânziŋ lotŋâ. ³¹ Zorat zen nâŋgâ kwâkâ op itâ mân sâbi, ‘Nen wan wan nem ândinat. Nen wan wan

mem lap ândinat?’ ³² Um kâtik a, zen um nâŋgânâŋgâziŋ zoren pane zemap. Zen ko yatâ mân upi. Ibâziŋandâ wan wangât kwakse, zo nâŋgâm naŋgâmap. ³³ Zen sumbem Ibâziŋgât um topŋan ândiândiŋ sot zâkkât mâtâp târârak ândiândiŋ, um nâŋgânâŋgâziŋ zoren pane zim-bap. Zo yatâ utne sâkkât kut nâi nâi ziŋgâbap. ³⁴ Zen mukangât nâŋgâ kwâkâ mân upi. Nâŋgâ kwâkâ zo mukangât siŋgi. Sirâm nâigât kâbâ yâmbât, zo sirâm zorat siŋgi upap.”

7

Den hâuŋâ mân sâm siŋan giban.

(Lu 6:37-38, 41-42)

¹ “Zen a hâuŋâ den mân sâm siŋziŋan gibi, zo ko Anutugoot zen yatigâk mân sinziŋan gibap. ² Zen a hâuŋâ den sâm kwâkâziŋgâbi, zorat dâp yatigâk Anutuŋâ zen sâm kwâkâziŋgâbap. Zen a kut nâi nâi otziŋgâbi, zorat dâp yatik Anutuŋâ mâburem ziŋgâbap. ³ Gâ wangât bukugaŋgât siŋan gwapgwap zo ekŋâ gikâ siŋan nak sâmbaŋâ zo mân ek nâŋgat? ⁴ Nak sâmbaŋâ gikâ siŋan zeï dabângen bukugâ itâ dukuna dâp upap? ‘Gâ nâŋgâna siŋan gwapgwap ziap zo, mem pambâ.’ ⁵ Sarâ a gâ. Kâdom gikâ siŋan nak sâmbaŋâ zo mem pamŋâ gwapgwap bukugaŋgât siŋan zeï mem pâna dâp upap.

⁶ Gâ a nâmbutŋâ Anutu kândâtkume, zen siŋgi âlipkât kut nâi nâi âlipŋâ, zo mân ziŋgâban. Zen wâu bâu yatâ opŋâ kut nâi nâi âlipŋâ zo birâm âburem gibegât.”

Ninâu sâm ândim kut nâi zo mimbi.

(Lu 11:9-13)

⁷ “Ninâu sâm ândim kut nâi zo mimbi. Kârûm ândim bonŋâ muyagibi. Hâŋgiyân kom ândine mirâ mâriŋandâ mem pâmbap. ⁸ Nâi zâk ninâu sâm ândim kut nâi memap. Nâi zâk kârûmapŋâ bonŋâ muyagemap. Nâi zâk mâtâbân kom ândei mariŋandâ

mâtâp mem pâmâp. ⁹ Zengâren gâbâ nâinâ nanjâ nalemgât sâi kâsaget pindâbap? ¹⁰ Mo zengâren gâbâ nâinâ nanjâ inangât sâi guk mo mulum pindâbap? ¹¹ Buñâ. Zen a bâliñandâ murarâpziñâ kut nâi nâi âlipñâ yatâ otziñgâme. Oi Ibâziñ sumbemân walâwalâñandâ kut nâi nâi âlipñâ ziñgâbap. Zen zâkkâren ninâu sâne kut nâi nâi âlipñâ walâm ziñgâbap.

¹² Zen a ziñâ kut nâi nâi otziñgâbigât otziñgâmap, zorat dâp otziñgâbi. Zorânâ Mosegât gurumin den sot Propete zengât den zo minduap.”

Mâtâpkât den.

(Lu 13:24)

¹³ “Zen mâtâp pâlâtânjan sumbemân bagibi. Tâmbetagoagonangât hângi, zo patâ uap. Oi zorat mâtâpñâ zo ñilip patâ. Zoren a ambân donbepñâ bagim âime. ¹⁴ Ândiândi kamângât mâtâp, zo pâlâtân. Zoren a ambân bituktânâ âime.”

Propete sarânâ, zengât den.

(Lu 6:43-46; 13:25-27)

¹⁵ “Propete sarânâ, zen holi tobatziñâ râma yatâ ka umziñâ wâu kâtikñâ kâwaliziñoot. Zo nângâm galem ândibi. Zen zengât orot mâmeziñangât sen kwapñâ topziñâ nângâbi. ¹⁶ Bolep sângerân bonñâ oi nime? Mo zâlâliyân sam bonñâ oi nime? ¹⁷ Zo buñâ. Nak âlipñan bonñâ âlipñâ âsagemap, ka nak bâliñan bonñâ âlipñâ mân âsagemap. ¹⁸ Nak âlipñan bonñâ bâliñâ mân muyagemap. Nak bâliñan bonñâ âlipñâ mân âsagemap. ¹⁹ Zorat nak nâi zâk bonñâ âlipñâ mân oi kârâm kârâbân umbi. ²⁰ Nâ zorat op san. A zengât orot mâmeziñ eknâ topziñ nângâbi.

²¹ Kembuniñâ, Kembuniñâ nonsâme, ka zengâren gâbâ nâmbutñandâ sumbemân mân zâibi. Ibânâ sumbemân, zâkkât den lume, zen ziñjik sumbemân bagibi. ²² Narâk zoren a donbep patânâ

ziñâ itâ sâm dâtnobi, ‘Kembunâ, Kembunâ, gâgât kutkâ sâm a ambân siñgi âlip dâzângowen. Gâgât kutkâ sâm wâke moliziñgâwen. Gâgât kutkâ sâm nep patâ tuuwen.’ ²³ Yatâ sâne nâ itâ sâm dâzângobat, ‘Nâ zengât kutziñâ mân nângan. Bâliñ mâme a, zen birânim âinek.’”

Nângânângâ a sot a kwakmak.

(Lu 6:47-49)

²⁴ “A nâinâ dinnâ zi nângâm lubap, zâk a nângânângâñoot upap. Zâk a nâinâ bâkñan mirânâ kâtikñâ tuugip yatâ. ²⁵ Mirânâ tuugi tâi map pibâ patâ gam kom osei mirâ zo kâtigem kirip. Lâm kârep esâm tandâ pâi giari sârakoip, zorat kâtigem kirip. ²⁶ Oi a nâi dinnâ zi nângâm birâbap, zâk a kwakmak zi yatâ. A kwakmak nâinâ mirânâ too sâtñan tuugip. ²⁷ Mirânâ tuugi tâi map patâ too uurupñoot takâm koi giligâlaksâm nanjip.”

²⁸ Yesuñâ den zo sâm nanji a ambân kâmut patâ zen den sâip, zorat nângâne imbanâ oip. ²⁹ Oi itâ sâwe, “Zâk Kembugât gurumin den zorat galem a, zen walâziñgâm sap.” Yesu zâk imbanâñootñâ den siñgi âlip dâzângoip, zorat yatâ sâwe.

8

Yesuñâ sâk bâlâ a nâi kubikñangip.

(Mk 1:40-44; Lu 5:12-14)

¹ Yesuñâ bâkñan gâbâ gem gâi a ambân kâmut patâ molim âiwe. ² Oi a nâi, sâk bâlâ a, zorân um topñan âim gei pindiñsâm itâ sâm dukuip, “Kembu, gâ imbanâgâ ziap, zorat kubikñibâ sâm âlip kubikñiban.” ³ Yatâ sâi Yesuñâ bikñandâ weemñâ sâip, “Nângâgigangât sâkkâ âlip oik.” Sâi zorenâk useñâ sogeï sâkñâ âlip oip. ⁴ Yesu zâk yatâ okñangâm sâip, “Gâ zirat siñgi a ambân mân dâzângoban. Gâ âi tirik namâ galem a sâkkâ tirâpkuna ikpap. Oi Moseñâ den sâip, zo lum nii mo zuu nâi Kembugât siñgi sâm pâmaban. Sâkkâ âlip uap, zo a ambân ek nângâbigât yatâ otnan.”

Yesuñâ kore a ñâi kubikñangip.
(Lu 7:1-10)

⁵ Oi Yesu zâk Kapenaum kamânân zari kâwali a galem a ñâiñâ zâkkâren gam itâ sâip, ⁶ “Kembu, kore anâ sâknam yâmbât okñangî kin bik bâliñ oi mirin zem taap.” ⁷ Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Nâ gam kubikñangâbat.” ⁸ Yatâ dukui kâwali anâ den itâ mâburem dukuip, “Nâ wandâ yatâ, zorat op mirânan mân gâban. Gâ ziren tapñâ yen denâk sâna ari kore anâ âlip upap. ⁹ Nâ a kutâ zengât kore a ândim sâtziñ luman. Oi nâgât ombenan nâgât kore a ândie. Oi zengâren gâbâ ñâi âinan sa âibap. Ñâi gânan sa gâbap. Kore anâ ñâi nep zo tuu sa tuubap.” ¹⁰ Yatâ sâi Yesuñâ den zo ñangî imbanâ oip. A molim âiwe, zo itâ dâzângom sâip, “Nâ perâknak dâzângobâ. Isirae a zengâren nângâm pâlâtânziñâ itâ mân ekman. ¹¹ Zorat itâ dâzângobâ. Hân toren toren gâbâ a donjep mindum Anutugât um topñan Abaram sot Isaka sot Yakobo, zen sot tap sii nalem nimbi. ¹² Oi Isirae a nâmbutñâ mârûm sumbengât sinji sâm zingâziñgânâ, zen ko âkñan ñâtâtigân âimñâ umbâlâ opñâ isem ândibi.” ¹³ Yesuñâ yatâ sâmñâ kâwali a patâ itâ sâm dukuip, “Gâ âi. Nângâm pâlâtânngangât bonñâ muyagegibap.” Yatâ sâi zorenâk kore a âlip oip.

A ambân nâmbutñâ mâsekziñoot kubikziñgip.

(Mk 1:29-34; Lu 4:38-41)

¹⁴ Yesuñâ Peterogât mirin zâim Petero sibunñâ mâsek kârâpñoot op zei egip. ¹⁵ Ekñâ bikñan weegi mâsekñâ buñ oip. Oi ambân zo zaatñâ nalem om Yesu pindip. ¹⁶ Oi mirâ ñâtiksâisâi a ambân wâkezizoot donjep diizingâm gawe. Diizingâm gane Yesuñâ den sâm wâkezizâ molizingip. Oi a ambân sisi mâsekziñoot zo kubikziñgip. ¹⁷ Yatâ oi Propete Yesaianâ den itâ kulengoip, zo bonñâ oip,

“Zâk lotñâniñ betniñan mem mâsekniñ âkoip.”

Yesu molinatât den.
(Lu 9:57-60)

¹⁸ A ambân donjepñâ Yesugâren gam haamgum kine Yesuñâ zingitñâ arâpñâ saru nâmbutken âibigât dâzângoip. ¹⁹ Âinam utne Kembangât gurumin den zorat galem a ñâiñâ Yesugâren gam itâ sâm dukuip, “Patâ, gâ zoren mo zoren âibâ sâna moligibat.” ²⁰ Sâi ko Yesuñâ itâ mâburem dukuip, “Wâu ulin, zen denziñan ândime. Nii zuu, zen hângootziñan ândime. A bonñâ, nâ ko isen korem zo buñâ ândiman.” ²¹ Yesugât arâpñâ, zengâren gâbâ ñâiñâ itâ sâm dukuip, “Kembu, nângânina âi ibânâ hangum gâbat.” ²² Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Gâ birâm molinina mumuñâ ziiñak hanagonek.”

Pibânñâ Yesu sâtñâ lugip.
(Mk 4:36-41; Lu 8:22-25)

²³ Yatâ sâm wangâyân zari arâp zâine âiwe. ²⁴ Âim tatne saruyân pibâ patâ gâi saru bâlim kirip. Oi saruñâ wangâ umñan giarip. Yesu zâk uman zem tâip. ²⁵ Zem tâi arâpñâ zen âi mângim dukuwe, “Kembu, betniñan me. Saruyân geinamen.” ²⁶ Sâne itâ sâm dâzângoip, “Nângâm pâlâtânziñ lotñâ, zen wangât umziñ kengât uap?” Yatâ sâm oksâm zaat pibâ sot saru den dâzâkoi hiriñsâm ziwet. ²⁷ Arâpñâ zen zo ekñâ imbanâziñ buñ oi itâ sâwe, “Sâi pibâ sot saru sot kut ñâi ñâi, zen sâtñâ lume. Zâk a dap yatâ?”

Yesuñâ a zagât wâkezizñâ moliziki âiwet.

(Mk 5:1-17; Lu 8:26-37)

²⁸ Oi saru nâmbutken âim Gadara a zengât hânân âi takip. Taki a zagât, zet wâkezizñoot gam Yesu muyagiwet. Zet a mumuñâ zengât kwagân gâbâ gawet. Zet kwagân ândim kâwali mem ândeitâ a zen zekât kengât op gootzikñan mân

âimarâwe. ²⁹ Zet den yu kambarj sârn itâ sâwet, “Yesu Anutugât nanngâ, wan otningâbam nenngâren gaat? Gâ narâk mân mâte oi sâknam patâ ningâbam gaat?” ³⁰ Oi kârebân bâu kâmut patâ, zen gendâk nem ândiwe. ³¹ Zorat wâke ziņâ Yesu itâ dukuwe, “Moliningâbâ sârn sângonnângona bâu umziņan geinâ.” ³² Sâne ko itâ sârn dâzângoip, “Ba âinek.” Yatâ sâi a umzikņan gâbâ gam bâu umziņan geiwe. Baginetâ bâu zen aksik patâ bâkņan gâbâ tembatņan koņkoņ geim dengânân gei mom nanngâwe.

³³ Oi bâu galem a, ziņâ kamânân zâim bâu zengât siņgi sot a zagât zekât den siņgi, zo dâzângom nanngâwe. ³⁴ Den siņgi zo dâzângone a ambân aksik patâ, zen Yesu iknam kamânân gâbâ geiwe. Gei ekņâ Yesuņâ birâziņgâm âibapkât dukuwe.

9

Yesuņâ a nâi kubigip.

(Mk 2:1-12; Lu 5:17-26)

¹ Yatâ utne Yesu zâk wangâyân zâim zikņâ kamânân âbureip. ² Gâi a kiņ bik mumuņâ nâi helâņ aam pam mem gawe. Oi Yesuņâ nângâm pâlâtâņziņangât topņâ ekņâ a zo itâ sârn dukuip, “Nannâ, mân keņgât ot. Tosagâ mârurn biran.” ³ Yatâ sâi Kembugât gurumin dengât galem a nâmbutņâ, zen den zo nângâm umziņan itâ nângâwe. “Zâk Anutu hutkum sap. Zâk Anutu yatâ op sap.” ⁴ Yatâ nângâne Yesuņâ umziņan ekņâ itâ sârn dâzângoip, “Wangât umziņan nângânângâ bâliņâ nângânige? ⁵ Zen dap nâņge? Nep ikâ zorâņ bâbâlaņ? Tosa birâbirâņ mo sâk kubikkubik? ⁶ A bonņâ, nâ hânân ândim tosa gulipkubatkât imbanâ zemnigap. Zorat topņâ ikpigât yatâ sârn dukuan.” Yatâ sârnâ a kiņ bik bâliņ itâ sârn dukuip, “Gâ zaat isen koremgâ mem kamângan âi.” ⁷⁻⁸ Sâi a zo zaatņâ kamânņan arip. Oi a ambân kâmut

patâ, zen ekņâ kâwaliziņ buņ oi Anutunâ imbanâ zo a bikņan pâipkât mâpâsem sârn âlip kwâkņangâwe.

Yesu zâk bâliņ mâme a zengâren arip.

(Mk 2:13-17; Lu 5:27-32)

⁹ Yesu zâk zobâ âim kât mimiņ a nâ muyagenigip, kutnâ Mataio. Nâ kât mimiņ namânân ta nekņâ itâ dâtnogip. “Gâ nâ sot pâlâtâņ op molini.” Yatâ sârn dâtnogi zaatņâ moliwan. ¹⁰ Oi nâ Yesu mirânân nalem nimbapkât diim zaria kât mimiņ a sot bâliņ mâme a dorņep gamņâ Yesu sot arâpņâ nen sot nalem ârândân niwen. ¹¹ Yatâ oindâ Parisaio a nâmbutņâ, zen ningitņâ Yesugât arâpņâ mâsikâningâwe, “Patâziņâ zâk wangât kât mimiņ a sot bâliņ mâme a, zen sot tap nalem niap?” ¹² Sâne Yesuņâ den zo nângâmņâ dâzângoip, “Sisi mâsek kubikkubik a, zâk a sâkziņ âlip, zengâren nep mân tuumap. Mâsekziņoot, zengârenâk nep tuumap. ¹³ Zen ko Anutugât den ziap, zorat topņâ nângâbi. Den zo itâ, ‘Zuu bâu kom om nibigât mân sâwan. Um lâklâk op a buku otziņgâbigât otnimap.’

A ziņangât nen âlipņâ sâme, nâ zengât buņâ. Nâ bâliņ mâme a diiziņga nâgâren gabigât sârn gem gâwan.”

Nalem birâm kendon ândiândiņangât sâwe.

(Mk 2:18-22; Lu 5:33-39)

¹⁴ Narâk zoren Yohanegât arâpņâ, zen Yesugâren gam itâ sârn mâsikâwe, “Nen sot Parisaio a narâk nâmbutņan nalem birâm kendon ândimen. Ka gâgât arâpkâ ko wangât nalem mân birâm ândime?” ¹⁵ Yatâ sâne Yesuņâ itâ sârn dâzângoip, “A kutâ, zâk a ambân gakârâpņoot ândei dabân umbâlâ op nalem birâm ândibi? Gâtâm a kutâ betziņan mine, nârâk zoren umbâlâ op nalem birâm ândibi.

¹⁶ Nen hâmbâ sângiņan, zo hâmbâ uņakņâ mân pam gârimen. Hâmbâ

uŋakŋandâ sâŋgiŋâ diigi oloŋbapkat yatâ mân upmen.

¹⁷ Zen waiŋ too uŋakŋâ hâkop sâŋgiŋan mân gune geimap. Yatâ upi, zo ko waiŋ too uŋakŋandâ hâkop sâŋgiŋâ kunziri hâkop sot waiŋ ârândân buŋ upabot. Waiŋ too uŋakŋandâ hâkop uŋakŋan gune giari âlip opmabot.”

Yesuŋâ Yairo bâratŋâ mumuŋan gâbâ mâŋgeip.

(Mk 5:22-43; Lu 8:41-56)

¹⁸ Yesuŋâ yatâ sâm dâzâŋgom kiri mâpâmâpâse namâ galem a ŋâi gam um topŋan pindiŋsâm dukuiŋ, “Bâratnâ irabot zi muap. Diigiga âi sâkŋan weenandâ âlip op zaatpap.”

¹⁹ Yatâ dukum ari Yesu zâk zaat sâi arâpŋâ zâk sot Yairo molim âiwen.

²⁰ Mâtâbân arindâ ambân ŋâi gâip. Ambân zo gilâm gem ândei kendon patâ kiin zagât oip. Ambân zorân kândâtŋan gamŋâ Yesugât hâmbâ murukŋan weegip. ²¹ Ambân zo umŋandâ itâ nâŋgip, “Hâmbânjik weemŋâ âlipnâ upat.” ²² Yesuŋâ puriksâm ambân zo ekŋâ sâip, “Bâratnâ, gâ mân keŋgât ot. Nâŋgâm pâlatân kwatnigat, zorat op âlip uat.” Yesuŋâ yatâ sâi zorenâk ambân zo âlip oip.

²³ Oi Yesu zâk âimŋâ galem agât mirin zâimŋâ girâp kwamit nâŋgip. A ambân doŋbep patâ, zen girâp isem tarâwe. ²⁴ Yesuŋâ nâŋgâm itâ sâm dâzâŋgoip, “Zen zaat geim naŋgâne. Ambân zâk mân muap. Zâk yen uman zem taap.” Yatâ sâm dâzâŋgoi girânŋaŋgawe. ²⁵ Sâi a ambân kâmut patâ zo geim naŋgâne kâambarânâ zeibân âim bikŋan gâsui mumuŋan gâbâ zaarip. ²⁶ Oi zorat den siŋgi hân zoren denân denân âragum naŋgawe.

A sinzik bâpsâsân sot a wâkeŋoot kubikziŋgip.

²⁷ Oi Yesu zâk kamân zo birâm ari a sinzik bâpsâsân zagât, zet molimŋâ den kâtik sâm den sâwet, “Gâ Dawidigât kiunŋâ, nekât umgâ bâliŋ oik.” ²⁸ Oi âimŋâ mirin zari a zagât

zet zâkkâren zaritâ mâsikâzikâm sâip, “Sinzikŋâ kubikpatkat imbanâ zemnigap, zo nâŋgabot?” Oi zet sâwet, “Oŋ, Kembu, net nâŋgâgiget.”

²⁹ Yatâ sâitâ sinzikŋan weemŋâ sâip, “Nâŋgâm pâlatânzikŋaŋgât bonŋâ muyagezikik.” ³⁰ Sâi zorenâk sinzikŋâ ânâŋgârip. Oi Yesuŋâ mân sâbabotkat den kâtikŋâ itâ sâm dâzâkoip, “Zet zirat siŋgi a ambân mân dâzâŋgabot.” ³¹ Oi a zagât, zet den zo nâŋgâmŋâ âim laŋ dâzâŋgom naŋgitâ siŋgi zo hân dâp laŋ kârâm arip. ³² Oi zet aritâ zorenâk a ŋâi wâkeŋoot Yesugâren diim gawe. Zâk wâkeŋâ okŋaŋgi kopa oip. ³³ Yesuŋâ wâke zo molei a zo den sâip. A ambân kâmut zoren tarâwe, zen zo ikne imbanâ oi sâwe, “Isirae neŋgâren mârûm kut ŋâi itâ zo mân âsagei igâwen.” ³⁴ Parisaio a ziŋâ ko Yesugât itâ sâwe, “Wâke zeŋgât patâziŋandâ imbanâ pindâm mam okŋaŋgi wâke moliziŋgâmap.”

Nep a kâruziŋgâm sâip.

³⁵ Oi Yesu zâk yatâ opŋâ kamân patâ sot mâik aksik ândim naŋgip. Oi mâpâmâpâse namâ dâp zâim Kembu um topŋan ândiândiŋaŋgât den dâzâŋgom a ambân sisi mâsekziŋoot kubikziŋgâm ândeip. ³⁶ Yesuŋâ a ambân kâmut patâ zo ziŋgitŋâ umŋâ nâŋgip. Zâkŋâ ziŋgiri râma galem aŋâ buŋâ yatâ gulipmalip ândine ziŋgirip. ³⁷ Oi zorat arâpŋâ den sumbuŋâ ŋâi itâ sâm dâtnâŋgoip, “Kâlamân bonŋâ doŋbep ziap, ka nep a ko bituktâ. ³⁸ Zorat nep mariŋâ zâkkâren ninâu sâne nep a muyagem sâŋgonzâŋgoi nebân bagim kâlamân bonŋâ mem ândibi.”

10

Yesu arâpŋâ kutziŋâ.

(Mk 3:13-19; Lu 6:12-16)

¹ Yesuŋâ arâpŋâ kiin zagât nâŋgonsâi gâindâ wâke moliziŋgânatkât sot sisi mâsek kubikziŋgânatkât imbanâ niŋgip. ² Aposolo kiin zagât, neŋgât kutniŋâ itâ. Kâdom Simon

kutnjâ nâi Petero, munjâ Andrea, Zebedaiogât nanzatnjâ Yakobo sot munjâ Yohane. ³ Pilipo sot Batolomaio, Toma sot kât mimiņ a nâ, kutnâ Mataio, Yakobo Alipaiogât nanjâ sot Tadaio. ⁴ Simoņ Zelote sot Yuda, Karioto kamânân gok. Yuda zâk ândim Yesu tirâpzanjoi gâsuwe.

Yesujâ arâpnâ nep diņ sâm zinjip.
(Mk 6:7-13; Lu 9:1-5)

⁵ Yesujâ arâp kiin zagât, nen sângonnângom sâip, “Zen hân nâin mân âibi. Samaria zeņgât kamânân mân zâibi. ⁶ Isirae a kâmurân gâbâ râma yatâ gulipmalip ândiândiņ, zo zeņgârenâk âibi. ⁷ Âim sinji âlip itâ sâm dâzângom ândibi, ‘Anutugât um topņan ândinatkat narâk mâte uap.’ ⁸ Sisi mâsek kubikzinjâbi. Mumujâ mângizinjâbi. Sâk bâlâ kubikzinjâne âlip upi. Wâkeziņoot molizinjâbi. Oi Anutuņâ kut nâi nâi sângân buņ zinjip, yatigâk zeņgoot a otzinjâbi.

⁹ Kât patâ mo mâik mân mem âibi. ¹⁰ Mâtâpkât irâ mân mem âibi. Hâmbâ zâgât mân mem âibi. Kipâke buņ, sot tân mân mem âibi. Bet bâsaņâk âibi. Nep a zen nalemmot sângân buņâ zinjâne dâp upap.

¹¹ Kamân patâ mo mâigân takâm mirin tâtat mâme upi, zorat topzinjâ sâm mâsikâzinjâbi. A nâigât ek nângâne âlip oi zâkkât mirin zâim tâtat mâme op tap ko kamân zo birâm âibi. ¹² Mirâziņan zâim itâ sâm dâzângobi. ‘Um lumenjâ zeņgâren zimbap.’ ¹³ Oi mirâ mariņandâ ândei dâp oi dinzinjâ zâkkâren bonjâ upap. Ka mirâ mariņandâ ândei mân dâp oi lumenjâ dinziņangât bonjâ âburem ziņan gâbap. ¹⁴ Oi mirâ kamân nâin birâzinjâm dinziņangât âkonziņgi kinziņan gwapgwap lânne gei birâzinjâm âibi. ¹⁵ Nâ perâkņak dâzângobâ. Den kubikkubik narâkņan Anutuņâ Sodom sot Gomora kamân mâirâp, zen hâujâ mem gei kwap otzinjâbap. Ka

kamân zorat a, zo ko hâujâ mem zâi kwap otzinjâbap.”

Kâmbamgât den.

¹⁶ “Nângânek. Râma wâu hulin zeņgât oserân mân sângonzângoziņoņ, zo nâjâ ko zen sângonzânguan. Zorat zen a sarâ buņâ, nângânângâziņoot târârak ândibi. ¹⁷ Zen a ziņ tâmbetzângobegât gasâziņ kârâm ândibi. A zen den sâsâņ namin diizinjâm âibi. Mâpâmâpâse namâziņan zâmbamjâ lapitzinjâbi.

¹⁸ Oi zorigâk buņâ. Zen nâgât a ândie, zorat opņâ a kutâ zeņgâren diizinjâm âine den nep tuubi. Oi zen zeņgât mâteziņan kinjâ a kutâ sot hân nâin gokņâ nâgât topnâ sapsum zinjâbi. ¹⁹ Zen a kutâgâren zâmbane den dap sâna sâm mân nângâm kwâkâ upi. Narâk zoren den sâbi, zo Kaapumjâ zinjâbap. ²⁰ Yatâ otziņgi den sâne zo zeņgât den mân upap. Ibâziņangât Kaapum umziņan pâmbap, zâkkât den upap.

²¹ Narâk zoren âtânjâ nâiņâ munjâ sâi kumbi. Oi ibâ nâiņâ sâi nanjâ kumbi. Oi nan bârat, zen ibâ mam kâsa otzinjâm sâne zângobi.

²² Kutsiņginangât op a donjebenjâ zeņgât um kâlak nângâzinjâbi. Oi nâi zâk den sinji âlip mem kâtigem kinbap, zâk narâk âki sumbem kamânân bagibap. ²³ Zen kamân nâin ândinetâ zângom molizinjânetâ kâmân nâin âibi. Nâ perâkņak dâzângobâ. Isirae kamân dâp tap ariap, zo âine mân âki a bonjâ nâ takâbat.”

*Yesu okņangâwe, zo yatik ot-
niņgâbi.*

(Lu 12:2-9)

²⁴ “Ekap namin katepnâ a kwâkâm pindâmap, zâk mân walâmap. Kore aņâ a patâjâ mân walâmap. ²⁵ Ekap namin katepnâ patâņangât holi zorik mei dâp upap. Kore aņâ patâņangât holi zorik mei dâp upap. Bâliņ mâme a, ziņ nâgât Bezebulu sâwe. Sâm bâliņ kwatniwe yatik mâte pirik mem zâi kwap

otzingâbi. ²⁶ Zorat sa nângânek. A zo zengât op mân kenngât upi. Kut nâi nâi tik ziap, zo zemngâ mân zimbap. Kut nâi nâi kwâarakukun, zo zemngâ mân zimbap. Zo aksik mabâlaknem nanngâbi. ²⁷ Nâ nâtigân den tik dâzângoman, zo a kâmut zengât mâteziņan sapsubi. Den halop dâzângowan, zo sombemân kin dâzângobi. ²⁸ Sâkziņik zângobi, zengât mân kenngât upi. Zen um dâpziņ mân tâmbetkubi. Nâigât kenngât upi. Sâkkâ sot um dâpkâ ârândân sim kârâbân gâbanbapkât imbanâ zemngângap, Anutu, zâkkât kenngât op ândibi.

²⁹ Nii sâmbâlâle, zâk sângânņâ patâ buņâ. Kât kuriņâ mâik kânok pam zagât mimban. Oi Ibâziņandâ mân nângi ko dap op sâmbâlâle nâi gei kumbap? ³⁰⁻³¹ Anutu zâk a zengât kâukziņ sâmotņâ zorat tenngân nângâm nanngâmap. Zorat zen kenngâtziņ buņ ândibi. Zen sâmbâlâle yatâ buņâ. Zen a. Anutu zâk zengât umņâ patâ kinmap.”

Anâ sinji âlipkât hâunâ minat.

(Lu 12:51-53; 14:26-27)

³² “Nâi zâk a ambân zengât mâteziņan sâmbâlâle kwatnibap, zâk yatigâk nângâ sumbem Ibânanngât mâteņan sâmbâlâle kwâknanngâbat. ³³ Nâi zâk a ambân zengât mâteziņan kwâimbânigi zâk nângâ yatigâk sumbem Ibânanngât mâteņan kwâimbânngâbat.

³⁴ Zen nâgât itâ mân sâbi, ‘Zâk lumbe muyagibapkât geip.’ Nâ lumbeņâ buņâ, kâmbam âbângubapkât gewan. Nâ kâsâpzângobatkât gem gâwan. Zen dinnanngât op kâsâpagom ândibi. ³⁵ Zorat nanngâ sot ibânâ, zet kâsâpagobabot. Bâratņâ sot mamņâ, zet kâsâpagobabot. Iranņâ sot sibunņâ, zet kâsâpagobabot. ³⁶ A nâi zâkkât kiņ topņan gâbâ kâsa oknanngâbi. ³⁷ Oi nâi zâk umņâ ibâ mamzik zet sot pâlâtân op nâ sot bituk pâlâtân upap, zâk zo nâgât sinji mân op ândibap. Nâi zâk umņâ murarâp zen sot pâlâtân op nâ sot

bituk pâlâtân upap, zâk yatik nâgât sinji mân ândibap. ³⁸ Oi nâi zâk zikņâ poru nakņâ mân lum nâgât mâtâp lânngap, zâk zo yatik nâgât sinji mân upap. ³⁹ Nâi zâk ândiândiņâ anngân kâri gulipkunngâbat. Oi nâi zâk nâgât opņâ hânân ândiândiņâ birâm ândiândiņ âlipņâ muyagibap.”

Yesugât opņâ buku otzingâbi.

(Mk 9:41)

⁴⁰ “A nâiņâ zen galem otzingâbat, zâk zo yatik kore otnibapņâ sângonnogip yatik oknanngâbat. ⁴¹ Nâi zâk Propete a nâi on galem oknanngâbat, zâk Propetegât dâp yatik sângân mimban. Nâi zâk a târârakņâ galem oknanngâbat, zâk a târâraknanngât dâp sângân mimban. ⁴² Nâ perâkņak dâzângobâ. Nâiņâ a giginâ zengâren gâbâ nâgât sinji ândiap, zo too paten aam pindâbat, zo ko sângânņâ buņ mân zimbap.”

11

Yohane arâpņâ zen Yesugâren âiwe.

(Lu 7:18-35)

¹ Yesuņâ arâpņâ kiin zagât den dâtnângom nanngâm kamân nâin sinji âlip dâzângobam arip.

² Yohane tâk namin tap Kristonâ nep tuugip, zorat sinji nângâm arâp den mâsikâbigât sângonzânngoi Yesugâren âiwe. ³ Yesugâren âimņâ itâ sâmbâlâle, “Mârumņan Propete a, ziņâ a nâi gâbapkât sâwe, zo gâ mo nâigât mambât ândinat?” ⁴ Sâne Yesuņâ itâ sâmbâlâle, “Zen âburem âimņâ kut nâi nâi ek nângge, zorat sinji Yohane dukubi. ⁵ Sen nâtatikņâ sinziņ ânângâtsap. Kinziņ bâlîņâ mâtâp lânngâ aim ge. Sâk bâlâ a sâkziņ âlip uap. Kindapziņ bâpsâsân, zo den nângge. Mumunngân zaatse. A ambân kanpitâ, zen lâunan gâbâ den sinji âlip nângge. ⁶ Nâi zâk nâgât nângi mân âkon upap, zâkkât nângâ sâtareņoot uap.”

⁷ Oi Yohanegât arâp, zen âburem âine Yesuņâ a ambân zâk sot ândiwe

Yohanegât topnâ itâ sâmbâ dâzângoip, “Zen mirâ kamân âtân, a mân ândiândin wan iknam âiwe? Gerâ nâi pibân koi âim gam kiri iknam âiwe? ⁸ Mo a nâi hâmbâ neulenoot iknam âiwe? Zen nânge. A hâmbâzin neulenoot, zen a kutâ zengât mirin tapme. ⁹ Mo zen Propete nâi iknam âiwe? Zorat nâ dâzângua nângânek. Zen a igâwe, zo Propete nâmbutnâ zengât dâp bunâ. Zâk tobat nâi. Nâmbutnâ zo walâzingap. ¹⁰ A zorat den kulem nâi itâ ziap, ‘Nângâ. Nâgât kore a nâi sângongua kândom otgibap.

Zâknâ mâtâpkâ kârâm kubikpap.’

¹¹ Nâ perâknâk dâzângobâ. Ambân zengâren gâbâ âsagiwe, nâmbutnâ zengâren gâbâ nâinâ Yohane mân wâlap. Ka a giginâ nâinâ Anutu um topnân ândibapnâ, zâk walâbap. ¹² Yohane too sanjon nep topkwâip, narâk zoren gâbâ a ambân donbep, zen sumbengât sinji upigât kâtigiwe. Oi a kâwalizinoonâ sumbem kamân zo baginam kâtigie. ¹³ Propete a sot Mose, zen zorat den kânjan sâmbâ kulemgum gane Yohanegâren âkip. ¹⁴ Den zi umzinâ gâsui nângânâ sâmbâ, nângânek. Elia gâbapkât sâwe, zorat bonnâ Yohane gâip. ¹⁵ Nâi zâk kindapnoonâ den zi nângâbap.

¹⁶ A kâmut zi, waniñ zen sot dâpkwap sâbâ? Zen katep yatâ. Katep zinâ ek birâ, nângâm birâ upme. A ambân kâmut zi zo yatâ. Katep, zen kamân sombemân tap bukurâpzin itâ sâmbâ dâzângome, ¹⁷ ‘Kep meindâ wangât mân kue? Nen umbâlâ kep meindâ wangât mân isie?’ ¹⁸ Yohane zâk nepnâ topkwap too kâtik sot nalembirâm ândei eknâ sâwe, ‘Zâk wâkenoot ândiap.’ ¹⁹ A bonnâ nânâ gamnâ nalembirâm sot too nia neknâ itâ sâmbâ, ‘Iknek. A zi kât mimiñ a sot bâlin mâme a, zengât buku. Waiñ sot nalembirâm nâmbutnâ nângânângâ bon asâgem topnâ mem kâknâ kwâpmap.’”

Yesunâ Galilaia a zengât girem sâip.

(Lu 10:13-15)

²⁰ Narâk zoren Yesunâ kamân nâmbutken nep tuugi eknâ umzin mân melânâwegât den topkwap sâmbâ topzin itâ sâmbâ muyageip, ²¹ “Yei, Korazin mâirâp, Yei, Besaida mâirâp, zengâren nep patâ kulem top top muyageip. Kulem yatâ zo Tiro sot Sidon kamânân muyagei sâmbâ zen mârumnân isem umbâlâ opnâ umzin melânbe. ²² Zorat dâzângua nângânek. Tiro Sidon kamân mâirâp, zen den kubikkubik narâknân hâunâ diim gei otzingâbap. Zen ko hâunâ mem zâi pam otzingâbap. ²³ Kapenaum mâirâp, zen dap upi? Sumbemân zâibi? Bunâ. Zen sim kârâbân kâbaknezizingâbap. Zengâren kulem top top muyageip. Kulem zo Sodom sot Gomora kamânân muyagei sâmbâ kamân zo mân bun op narâk ziren tok tâpap. ²⁴ Zorat dâzângua nângânek. Den kubikkubik narâknân Sodom kamân mâirâp, zen hâunâ mem gei kwap otzingâbap. Zen ko hâunâ mem zâi kwap otzingâbap.”

Yesunâ Ibânâ sâmbâ bâbâlan kwâknângip.

(Lu 10:21-22)

²⁵ Narâk zoren Yesunâ Kembugâren den itâ sâmbâ, “Ibâ, hân sot sumbem marinâ, gâ âlip opmat. A ziiñ nângânângâzingât nângâne zâizâin opmap, zo dingâ tik kwatzingâmat. Ka a umzin giginâ upme, zen ko dingâ sâmbâ muyageizingâmat. Oi nâ zorat sâmbâ âlip kwatgigan. ²⁶ Kembu, gâ yatâ muyagem âibapkât nângânâ âlip oip.” ²⁷ Ninâu yatâ sâmbâ arâpnâ nen itâ sâmbâ dâtnângoip, “Ibânâ, zâk kut nâi nâi nâgât sinji sâmbâ bitnan pam nângip. Umnan den sot nângânângâ ziap, zo mân nânge. Ibânâ zâk ziknik nângap. Oi Ibânângât umnân den sot nângânângâ ziap, zo mân nânge. Nâ ninik nângan. Oi nânâ a nâmbutnâ

Ibânaŋgât topŋâ sâŋm muyageziŋga âlip nâŋgâm kwâkâbi.”

Yesuŋâ diiniŋgâbap.

²⁸ “Kut nâi nâi yâmbâtŋâ tuum kâbâ yâmbât sot sâknam nâŋgâm ândime, zen aksik nâgâren gane gâsuziŋga um sâkziŋgâ sânduksâbap. ²⁹ Nâ umnandâ mulun op gigiŋâ op ândimangât nâgâren gane nep ârândâŋ tuum ândinat. Oi um dâpziŋandâ lumbeŋâ muyagem ândibap. ³⁰ Nâ sot kin nep tuutuŋ, zo bâbâlaŋ. Nâgât nep, zo bâbâlaŋ.”

12

Yuda zengât kendongât den.

(Mk 2:23-28; Lu 6:1-5)

¹ Narâk zoren Yesuŋâ kândom ot- niŋgi kendonân kâlamân obândiwen. Âimŋâ arâp nen tepniŋangât opŋâ segoŋ keet namuŋ niwen. ² Yatâ oindâ Parisaio a, ziŋ zo ekŋâ Yesu dukum sâwe, “Ek. Arâpkâ ziŋ kut zo ue, zo kendonân mân orotŋâ.” ³ Sânetâ itâ sâŋm dâzâŋgoip, “Dawidi sot arâpŋâ, zen tepkât opŋâ urâwe, zo sâlâpkum nâŋgâme mo buŋâ? ⁴ Zâk Kembu Anutugât namâ zo zâim nalem hâlâlu sâsâŋâ, zo mei niwe. Nalem zo zâk sot arâpŋâ niwe. Zo mân orotŋâ. Namâ galem ziŋjik nim- bigât sâsâŋ. ⁵ Anutugât gurumin den ekabân den itâ sâlâpkum nâŋgâme? Tirik namâ galem a, zen Yuda zengât kendonân tirik namîn âim nep tuum gurumin den zo kume, zorat tosaŋâ mân opmap. ⁶ Zen Kembugât namâ zo hâlâlu sâme, Ka nâŋâ ko dâzâŋgua nâŋgânek. Nâ mâteziŋan kinzan, nâ walâwalâŋ. Namâ zo gigiŋâ. ⁷ Anutugât den kulem nâi itâ ziap, ‘Bâu zuu kom om nibigât mân sâwan. Um lâklâk op a buku otziŋgâbigât otnigap.’

Zen den zirat topŋâ nâŋgâm sâi a tosaŋiŋ buŋâ den laŋ nâi mân dâzâŋgobe. ⁸ A bonŋâ, nâ kendongât marinâ op ândian.”

Yesuŋâ kendonân a nâi kubigip.
(Mk 3:1-6; Lu 6:6-11)

⁹ Yatâ sâŋmŋâ zobâ âim mâpâmâpâse namin zariŋ. ¹⁰ Zoren a nâi tâip. Zâk bikŋâ humutŋik. Oi a ziŋâ Yesu mâsikâm sâwe, “A kendonân ku- bikziŋgâziŋgâŋ, zo orotŋâ mo mân orot?” ¹¹ Sâne Yesuŋâ lâuziŋan mem itâ sâŋm mâsikâziŋgip, “Zengâren gâbâ a nâiŋâ râmaŋâ kânok lâmân giari ko kendongât op birâbap? Yatâ mân upap. ¹² Râma zâk yenŋâ. A zen ko bonŋâ, zorat kendonân âlip orotŋâ.” ¹³ Yatâ sâŋmŋâ a zo itâ sâŋm dukuip, “Bikâ tâŋtâŋ pa.” Sâi bikŋâ tâŋtâŋ pâi âlip op toren yatâ oip. ¹⁴ Yatâ oi Parisaio a, zen zo ekŋâ âimŋâ zâk dap yatâ kunat sâŋm den âraguwe.

Yesugât den sâsâŋ, zo bonŋâ oip.

¹⁵ Yesuŋâ den zo nâŋgâm kamân zo birâm nâin arip. A doŋbep patâŋâ molinetâ kubikziŋgâm naŋgip. ¹⁶ Zen zâkkât topŋâ zo a ambân mân dâzâŋgobigât den sâŋm kâtigeip. ¹⁷ Yatâ oi Propete Yesiaŋâ mârumŋan Anutugât den kulemgoip, zo bonŋâ oip. Den zo itâ,

¹⁸ “Zen nannâ iknek. Nâ zâk gâsum sâlâpkuan. Zâk nannâ âlipŋâ. Zâkkât umnâ kin- map. Nâ Kaapumnâ pinda beŋan mei hân toren toren a zengâren den kubikkubikŋâ sâŋm haŋpâmbap. ¹⁹ Zâk den sârek mân sâbap. Kamân sombemân mân kwamitagoi nâŋgâbi. ²⁰ Gerâ âbâbâŋgum, zo mân kârâm mânâŋgât pâmbap. Oi kârâp tirâp mân biri bâpsâbap. Yatâ op nep tuum ândim den târârak sâŋm kubikmubik oi târârak op kâtigem zim- bap. ²¹ Yatâ oi a ambân hân toren toren, zen zâkkât kutsiŋgiŋan târokwapî.”

Yesuŋâ wâke nâi moleip.

(Mk 3:20-30; Lu 11:14-23; 12:10)

²² Nârâk zoren wâkeŋâ a nâi okŋaŋgi kopa op siŋ bâpsâsâŋ op ândei Yesugâren diim âiwe. Âine Yesuŋâ a zo kubigi siŋâ ânâŋgâri

eknâ den sâip. ²³ A ambân kâmut kirâwe, zen zo eknâ imbanâziñ buñ oi itâ sâwe, “Dawidigât kiun gâbapkât sâsânâ, zo zi mot nâi.” ²⁴ Sâne Parisaio a, ziñâ den zo nângâm itâ sâwe, “Zo sarâ. Wâke zengât a kutâ kutnâ Bezebulu, zâknâ mam oknanggi wâke molizingâmap.”

²⁵ Zen yatâ sâne Yesunâ umziñan eknâ itâ dâzângom sâip, “Hân nâigât a, zen kâsa utnetâ hânziñ zo kwa-men zimmap. Oi kamân nâigât a mo mirâ nâigât a, zen kâsa utne mirâ kamânziñ buñ upap. ²⁶ Satân sot arâpnâ, zen kâsa utnetâ nepziñâ dap yatâ kâtigem zimmap? ²⁷ Zen nâgât itâ sâme, ‘Bezebulunâ mam oknanggi wâke molizingâmap.’ Oi zengât narâpziñâ nâinâ mam otziñgi wâke molizingâme? Sarâziñangât topnâ zo narâpziñandâ muyagibi. ²⁸ Nâ ko Anutugât Kaapumnâ mam otnigi wâke molizingâman. Anutugât um topnân ândiândigât narâknâ mâte otziñgi mân nânge.

²⁹ A nâi, zâk mirânjan kâwali op tâi dap yatâ a nâinâ zâim sikum bekñan mimmap? Yatâ buñâ. Kâwali a zo komnâ kiñ bik saam pamnâ sikumnâ âlip bekñan mimmap.” (Yesunâ den zo Satangât op sâip.) ³⁰ Yatâ sâmnâ itâ sâip. “Nâi zâk buku mân otnibapnâ, zâk kâsa otnibap. Nâi zâk nepnâ mân galem upapnâ, kândanbap.

³¹ Zorat dâzângua nângânek. Bâlinâ top top sot den sumunnâ top top, zorat tosa birâbirân ziap. Ka nâi zâk Tirik Kaapum sâmbâlin kwâpap, zâkkât tosa birâbirân mân ziap. ³² Nâi zâk a bonnâ nâ sâmbâlin kwatnibap, zâkkât tosa âlip gulipkubap. Ka nâi zâk Tirik Kaapum sâmbâlin kwâpap, zo ko tosanâ hânân sot Sumbemân mân gulipkubap.

³³ Zen nak nâigât âlipnâ sâmbonnanngât yatik âlipnâ sâbi. Mo nak nâigât bâlinâ sâmbonnanngât yatigâk bâlinâ sâbi. Nak zo bonnanngât nak topnâ sâmbuyagemap. ³⁴ Zen

mulumgât kiurâp. Bâlinandâ wan den âlipnâ sâbi. Umziñan kut nâi nâi zemap, zo yatik lâuziñan kopgâmap. ³⁵ A târâraknândâ umñan gâbâ den âlipnâ kopgâmap. A nâi nângânângâ bâlinâ, zâkkât umñan gâbâ den bâlinâ kopgâmap. ³⁶ Nâ dâzângua nângânek, Den kubikkubik narâknan den sarâ top top, zorat hâunâ Anutunâ zingâbap. ³⁷ Den sâmat, zorân topkâ sâmbuyagei gâsu gobap. Mo den sâmat, zorân topkâ muyagei birâgibap.”

*Yesu kulem top topkât dukuwe.
(Mk 8:12; Lu 11:29-32)*

³⁸ Yatâ sâmbâzângoi Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a nâmbutnâ, zen itâ mâburem dukuwe, “Patâ, top lâkulâku kulem nâi tuuna âsagei iknâ.” ³⁹ Sânetâ itâ sâmbâzângoip, “A kâmut zi orot mâmeziñâ bâlinâ sot Kembugât den birâbirân. A yatâ zorân top lâkulâku kulemgât sâme. Zen kulem nâi mârâtnâ buñâ. Propete Yonagâren muyageip, zo yatâ muyagei ikpi. ⁴⁰ Yona zâk sirâm karâmbut saru zuu patâgât umñan gei zeip. Zo yatigâk a bonnâ, nâ sirâm karâmbut hân umñan zimbat. ⁴¹ Zorat ko den kubikkubik narâknan Niniwe kamân mâirâp, zen gam a kâmut zi zengât topziñ sâne hâunâ yâmbâtnâ patâ mimbi. Wangât, Niniwe kamân mâirâp, zen Yonân den girem dâzângoi nângâm umziñâ melânawe, zorat. Na sa nângânek. Nâ zi kinzan, nâ Yona wâlan. ⁴² Oi ambân kutâ hân torengen gâbâ Salomogâren gâip, zâk yatik den kubikkubik narâknan kâmut zi zengât tosaziñ sapsubap. Wangât, ambân zorânâ hân kârebân gâbâ gam Salomogâren den nângânângâ bonnâ mimbam gâip, zorat. Oi nâ zi kinzan, nâ Salomo wâlan. Zen wangât op nâgât den birâme?”

*Wâke, zâk gebâknan puriksâm a tâmbetkubap.
(Lu 11:24-26)*

⁴³ “Wâkenjâ a umân gâbâ takâm gam hân a mân ândiândinjan âi ândim tâtat mâmenjâ kârubap. ⁴⁴ Kârurnjâ sâbap, ‘Nâ mirânâ birâm gâwan, zoren âibâ.’ Sâmnâ âburem âi ikpap. Egi marijâ bujâ, sanjon kubikkubikjâ. ⁴⁵ Yatâ ekjâ âim wâke bukurâpnâ nâmburân zagât, zikjâ dâp bujâ, bâlij kâtikjâ, zo sâi ga mirâ zorenâk tâtat mâme upi. Oi a zo mârûm bâlijâ ândei pnâ bet bâlij op kwâtâtibap. Bâlij mâme a kâmut zi, zen gâren yatik muyagibap.”

Yesugât mam murâpnâ.
(Mk 3:31-35; Lu 8:19-21)

⁴⁶ Yesu zâk den yatâ sâm dâzângom kiri kândâtzi njan Yesugât mam murâpnâ, zen gam den dukunam mambât kirâwe. ⁴⁷ Mambât kinetâ a nâinjâ Yesu itâ sâm dukui, “Nângâ. Mamgâ murâpkâ, zen den dâgonam kândâtzi njan ga kinze.” ⁴⁸ Sâi Yesujâ itâ sâm dukui, “Mam murâpnâ wanij zinjâ?” ⁴⁹ Yatâ sâmnâ arâp kirâwe, zen gâren bikjâ pamjâ itâ sâm dâzângoip, “Zinjâ nek. Mamnâ murâpnâ zi te. ⁵⁰ Sumbem Ibânângât sâtnâ nângâm lume, zen ko nâgât mamârnâ mun garâpnâ ue.”

13

Keet maamaandinjâ den.
(Mk 4:1-9; Lu 8:4-8)

¹ Sirâm zoren Yesujâ mirin gâbâ gem saru sâtnjan âi tâip. ² Âi tâi a ambân kâmut patâ zâkkâren mindune zinjâ wanjâ nâin zarip. Oi zâk wanjâyân tâi a ambân donbep patâ, zen sagân kirâwe. ³ Zen sagân kinetâ den sumbu nâ top top sâm dâzângoip. Nâi ko itâ sâip, “Nângâ nek. A nâinjâ keet maandinjâ bam nebân arip. ⁴ Âi maandinjâ keet nâmbutjâ mâtâbân gei zeii zinjâ ga niwe. ⁵ Oi keet nâmbutjâ hân sinjâ njan gei zeip. Zoren hân mâiktârâ kwâknâk, zorat kek takip. ⁶ Ândânâ kârep mân giari maanjâ egi hâlâlânsâm moip. ⁷ Keetjâ nâmbutjâ hibuk osetjan gei zeip. Gei zemjâ kâmnâ taki

hibukjâ kwârakoipkât moip. ⁸ Keet nâmbutjâ ko hân âlip njan gei zem bonjâ donbep âsageip. Topjâ nâigât keetjâ 1 handeret. Topjâ nâigât keetjâ 60. Topjâ nâigât 30. Bonzinjâ yatâ âsageip. ⁹ Zorat nâi zâk kindap nootjâ den zi nângâbap.”

Yesujâ den sumbu nângât sâm dâzângoip.

(Mk 4:10-12; Lu 8:9-10)

¹⁰ Den yatâ sâm dâzângoip arâpnâ nen um top njan gam mâsikâm sâwen, “Gâ wangât den sumbu nâ dâzângomat?” ¹¹ Sâindâ zâknâ itâ dâtnângoip, “Anutu um top njan bagibaginâ, zorat den sumbu nâ zinjâ nângâm kwâtâtibigât sâsân. A nâmbutjâ, zen bujâ. ¹² Nâi zâk den nângânângânâ, zo mem ândei Anutujâ târokwap pindâbap. Oi nângânângâ patâ upap. Ka nâi zâk den nângânângâ pindip, zo mân mem ândei beknjan mimbap. Oi yen ândibap. ¹³ A nâmbutjâ, zen sinzinjâ ekjâ mân ek kwâtâtibi. Oi kindapzinjâ den nângâm mân nângâm kwâtâtibi. Zorat op den sumbu nâ dâzângoman. ¹⁴ Oi mârurnjan Propete Yesaianâ kânjan den sâip, den zo bonjâ uap. Den zo itâ,

‘Kindapzinjâ den nângânângâ, zo nângâbi. Ka umzinjâ ko mân nângâm kwâtâtibi. Sinzinjâ igikjâ, zo ikpi. Ka zorat topjâ, zo mân ek kwâtâtibi. ¹⁵ A ambân kâmut zi, zen um kâtik. Kindapzinjâ bâpsâsân. Sinzinjâ mân ek kwâtâtibi. Umzinjâ mân nângâm kwâtâtibi. Umzinjâ mân melâne ko nâ dap yatâ kubikzinjâbat?’

¹⁶ Zen ko sinzinjâ âlip ikme. Kindapzinjâ âlip nângâme. ¹⁷ Zorat zen gât nânga âlip uap. Nâ perâknâk dâzângobâ. Mârurnjan Propete sot a târâknâ donbep, zen kut nâi nâi zen ek nângâme, zo ek nângânam osimjâ mân ek nângâwe.”

Keet maamaandij, zorat topnâ sâmbum dâzângoip.

(Mk 4:13-20; Lu 8:11-15)

¹⁸ “Oi zi keet maamaandij den, zorat topnâ dâzângua nângâne. ¹⁹ Keetnâ mâtâbân gei zeip, zorat dâp a nâmbutnâ ândime. Zen sinji âlip nanngâne umziñan mân giari bâlinâ mariñandâ gamnâ zo beknan memap. ²⁰ Keetnâ hân sinjitnan gei zeip, zorat dâp a nâmbutñandâ ândime. Zen sinji âlip nângâm âknâlem ândime. ²¹ Umziñan ko ândânâ mân gâsuipkât narâk pânkânok mem ândine sâknâm mo zângom tâk namin pâpan, zo âsagei kektâ lorem birâme. ²² Keetnâ hibuk kwâknan gei zeip, a nâmbutnâ zen yatâ ândime. Zen sinji âlip zo nângâmñâ sâkkât kut nâi sot kât sikumgât âknâle op ândine umziñan bon mân âsagei bonnâ buñ op gukupitnâ upap. ²³ Keetnâ hân âlipñân gei zeip, zo a nâmbutnâ zo yatâ ândime. Zen den sinji âlip nângâm umziñan gei mem ândime. Oi nâigâren bonnâ 1 handeret, nâigâren 60, nâigâren 30. Bonnâ yatâ âsagemap.”

Nebân hibuk takip, zorat den.

²⁴ Yesunâ den sumbuñâ nâi itâ sâmbum dâzângoip, “Sumbemgât den sinji âlip, zorat mâtâp zi itâ. A nâinâ nepñan âi keet maandenip, zoren dâpkwap sâbâ. ²⁵ Keetnâ maandinâ ari a uman zine narâk zoren kâsanâ gam hibuk keetnâ maandinâ arip. ²⁶ Oi keet zo takâm bon upâ sâi hibuk ârândân takâwe. ²⁷ Oi kore a, zen zo eknâ nep mariñâ dukum sâwe, ‘Patâniñâ, gâ nepkan keet âlipñâ maandenip. Oi Hibuk zo waniñ gâbâ takap?’ ²⁸ Mâsikâne sâip, ‘Kâsa nâinâ maanderi âsageip.’ Yatâ sâi mâsikâwe, ‘Nen âi sâmbum panâ?’ ²⁹ Sâne itâ dâzângoip, ‘Buñâ. Zen hibuk sâmbum kâmnâ zo sâmbubegât birâbi. ³⁰ Zo yenâk zimbabot. Oi bonnâ mimiñ narâk oi nep a itâ sâmbum dâzângobat, “Kândom zen hibuk zo sâmbum buran saam kârâbân umbi.

Bet ko bonnâ âlipñâ mine mirânan zâibap.” ’ ’ ”

Wakum sot sii dangât, zekât den.

(Mk 4:30-32; Lu 13:18-21)

³¹ Den sumbuñâ nâi itâ sâmbum dâzângoip, “Sumbemgât den sinji âlip, zorat mâtâp, zo wakum keetnâ yatâ. A nâinâ keetnâ zo nepñan pâip. ³² Keetnâ zo mâiktârâ. Keetnâ nâmbutnâ zengât ombeziñan. Zo kâmnâ takâm zâim walâziñgâm nak patâ opmap. Oi nii zen gam bâranñan pam tapme.”

³³ Oi den sumbuñâ nâi itâ sâmbum dâzângoip, “Sumbemgât den sinji âlip, zorat mâtâp, zo sii dangât naamñâ yatâ. Ambân nâinâ nalemnâ sii dangât zâtki giari nalemnâ aksik naam op nanqip.”

Nebân hibuk takip, zorat topnâ.

³⁴ Yesunâ den dâzângoip, zo sumbuñik dâzângoip. Den muyap mân sâmbum muyagem dâzângoip. ³⁵ Yatâ oi Propete a nâinâ den sâip, zo bonnâ oip. Den zo itâ,

“Lâunan den sumbuñâ top top muyagei sâbat. Hân muyageibân gâbâ den tik zeip, zo sâmbum muyagibat.”

³⁶ Yesunâ a ambân zâmbari âine mirin zariñ. Zâi tâi arâpnâ nen zâimñâ dukum sâwen, “Kâlamân hibuk muyageip, den sumbuñâ zorat topnâ sâmbum nângânâ.” ³⁷ Dukoinâ itâ sâmbum dâtnângoip, “A keet âlipñâ pâip, zo a bonnâ nâinâ pârâwan. ³⁸ Nep, zo han patâ zi. Keet âlipñâ, zo sumbemgât sinji a ambân kâmut. ³⁹ Hibuk, zo bâlinâ mariñâ, zâkkât kâmut. Kâsa zâk nebân hibuk keetnâ maandenip, zâk Satañ. Bon mimiñ narâknâ, zo hâunâ mimiñ narâknâ. Nep tuutuñ a, zen sumbem a. ⁴⁰ Hibuk sâmbum kârâbân uwe, zo yatigâk hâunâ mimiñ narâknan âsagibap. ⁴¹⁻⁴² A bonnâ, nâinâ kâwali arâpnâ sângonzângua a ambân zengâren gâbâ bâlinâ mâme a ambân sot gurumin den kukunâ a ambân, zo gâbâzeziñgâm kârâp tâmbânñan

zâmbane geibi. Zen zoren umbâlâ op isem ândibi. ⁴³ A târârak zen ko Ibâziņangât um topņan âsakņoot maa yatâ âsagem ândibi. Njai zâk kindapņootņâ den zi nâņgâbap.”

Kune kinsagât den.

⁴⁴ “Sumbemgât den sinġi âlip mâtâp, zo itâ. Kune kinsa nġi hibukņan tik zeġ a nġi zoren âi muyageip. Muyagemņâ umâlep patâ nâņgâm kwârakum âi kut nġi nġi tâkņangip, zo pam kât mem naņgâm hân zo kwâlip.”

Kunegât den sumbuņâ.

⁴⁵ “Sumbemgât sinġi âlip mâtâp, zo itâ. A nġi kunegât kârum ândeip. ⁴⁶ Kârum ândim kune nġi tipņan kûrum, zo muyageip. Muyagemņâ kut nġi nġi gakâņâ, zo a zo pindi kune zo zâkkât oip.”

Saru zuu irâ, zorat den sumbuņâ.

⁴⁷ “Sumbemgât sinġi âlip, zorat mâtâp, zo iņangât irâ yatâ. A zen irâ zo saruyân pane giari zuu topņâ topņâ piksâwe. ⁴⁸ Piksâne sâmbune âkņan zarip. Oi iņan nininġâ, zo waņgâyân parâwe. Mân nininġâ ko birâm pane saruyân giarip. ⁴⁹⁻⁵⁰ Narâk patâ mâte oi ko zo yatâ muyagibap. Narâk zoren sumbem a, ziņâ a hânġâ hânġâ kâsâpzâņgomņâ bâliņ mâme a minziņgâm kârâp patin zâmbane geibi. Zoren umbâlâ op isem ândibi.”

⁵¹ Yatâ sâmņâ mâsikâniņgip, “Zen zo aksik nâņgâm naņge mo buņâ?” Sâi niņâ sâwen, “Nen nâņgâm naņgen.” ⁵² Sâindâ dâtnâņgoip, “Zen dinnâ nâņgâm kwâtâtemņâ sinġi âlipnaņgât mâtâp nâņgâm kwâkâbi. Zen mirâgât mariņâ yatâ opņâ kabâņan gâbâ kut nġi nġi âlip sânġiņâ sot uņakņâ lândim pambi.”

Nasarete kamânân Yesu kândâtkuwe.
(Mk 6:1-6; Lu 4:16-30)

⁵³ Yesu zâk den sumbuņâ top topņâ zo sâm naņgâm mirâ kamân zo birâm arip. ⁵⁴ Âi kamânņan Nasarete, zoren âi takâm mâpâmâpâse namin

zâim den sinġi âlip sâm dâzâņgoi a zen nâņgâm imbaņâziņ buņ oi sâwe, “Zâk nâņgânâņgâ zot imbaņâ zo waniņ gâbâ muyageip. ⁵⁵ Nen topņâ naņgen. Zâk mirâ tuutuuj a nanġâ. Mamņâ Maria. Murâpņâ kutziņâ Yakobo, Yose, Simonġ sot Yuda. ⁵⁶ Garâpņâ nen sot ârândân ândien. Zâk kut nġi nġi zi ikâ zoren muyageip?” ⁵⁷ Zen yatâ nâņgâm kwakņâ zâkkât nâņgâne geip. Oi Yesuņâ sâm dâzâņgoip, “Propete a nġi zâk kutsiņġiņâ hân torenġen laņ kârâm ari kamârâpņâ sot torerâpņâ, zen zâkkât nâņgâne geġ birâņangâme.” ⁵⁸ A zen umziņ angân kârâwegât Yesuņâ kamân zoren kulem top top donġbep mân tuugip.

14

Herodeņâ sâi Yohane kuwe.

(Mk 6:14-29; Lu 3:19-20; 9:7-9)

¹ Nârâk zoren a kutâ Herode, zâk Yesugât sinġi nâņgip. ² Sinġi zo nâņgâmņâ a sâtnġâ gakârâpņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Nâ itâ nâņgan. Yohane too saņgonziņgip, zâk mumuņan gâbâ zaat kâwaliņoot ândiap.”

³ Den zo yen mân sâip. Mârumņan Herode zâk munġâ Pilipogât ambân bekņan meip, kutņâ Herodia. Ambân zâkkât opņâ sâi Yohane kiņ bik saam tâk namin pane zeip.

⁴ Wangât, Yohaneņâ den itâ dukuip, zorat, “Gâ ambân zo mein, zo mân orotņâ.” ⁵ Oi Herodeņâ Yohane kumbam nâņgip. Ka a ambân ziņâ Yohanegât nâņgâne Propete op ândeip, zorat keņgât op birip.

⁶ Oi Herode âsaâsagiņ narâk oi omo nâne patâ utnam utne Herodiagât bâratņâ, zâk Herode sot a sâtnġâ tarâwe, zeņgât mâteyân kep ândei Herode ek âkņâlem itâ sâm dukuip,

“Nâ den zi sâm kâtigian. Gâ wan mo wangât sâna gibat.” ⁸ Oi ambân zâk mamņandâ den dukui itâ sâip, “Yohane too saņgon nep tuugip, zâkkât gânduj kom mânâņgâtņâ kâukņâ hâkobân pam mem ga ni.”

9-11 Yatâ sâi a kutâ zâk nângâm pârâkpâip. Nângi mân dâp oip. Ka zâk a sâtnâ zengât mâteziñan sâmbâtigeip, zorat op zo bon upapkât nep a sângonzângoi Yohane tâk namin tâi gânduñâ kârâm mânângât kâukñâ hâkobân pam mem ga Herodia bâratñâ pindâwe. Ambân zo memñâ mamñâ pindip. 12 Yohane kune moi arâpñâ zen gamñâ kâmbârâñâ mem hangumñâ âi Yesu den siñgi dukuwe.

Yesuñâ a 5 tausen nalem zingip.
(Mk 6:31-44; Lu 9:10-17; Yo 6:1-13)

13 Yesuñâ den siñgi zo nângâm wangâyân zâim hân a mân ândiândiñan, zoren ândibam arip. Ari a ambân doñbep patâ kamân nâin nâin gâbâ, zen siñgiñâ nângâm saru sâtnan âim muyagiwe. 14 Yesuñâ wangâyân gâbâ gemñâ a ambân kâmut zo zingitñâ umñâ nângâmñâ a ambân sisi mâsekziñoot, zo kubikziñgip.

15 Yatâ op ândei mirâ oi Yesugât arâpñâ niñâ dukum sâwen, “Zi a mân ândiândiñan ândeindâ mirâ nâtiksbâmap. Gât ko a ambân zâmbana kamânân âim nalem muyagibi.” 16 Sâindâ Yesuñâ itâ sâmbâtânngoip, “Wangât âibigât se? Ziñâ nalem zingânek.” 17 Yatâ sâmbâtânngoi sâwen, “Nen zi nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât mem ândien. Nen nalem nâmbutñâ buñâ.”

18 Sâindâ Yesuñâ itâ sâmbâtânngoip, “Nalem zo nâgâren mem ganek.”

19 Yatâ sâmbâtân a dâzângoi hibuk luatñâ tap âiwe. Yesuñâ nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât, zo mem sumbemân egi zari sâiwap sâmbâtân namuñ arâpñâ niñgi niñâ kâsâpkum a zingâwen. 20 A pisuk nem âkon urâwe. Oi buputñâ zeip, zo meindâ irâ kiin zagât piksâip. 21 A nalem niwe, zo tengâziñâ 5 tausen yatâ. Ambâ murarâpziñâ mân sâlâpziñgowen.

Yesu saru kwâkñan lân lân arip.
(Mk 6:45-52; Yo 6:15-21)

22 Yatâ opñâ Yesuñâ arâpñâ sâi wangâyân zâi saru nâmbutken âinam âiwen. Yesu zâk a ambân zâmbari âibigât zoren tâip. 23 Oi a ambân zâmbari âinetâ zâk zikñik ninâu sâbam bâkñan zarip. Yatâ op ândei nâtiksbâi zâk zikñik zoren ândeip. 24 Wangânâ âim saru tânâmñan takip. Oi pibâ patâ zâk âiwenân gâbâ gam saru kunziri wangânâ mem kâbakñei âinam osiwen. 25 Mirâ hançasâgât Yesuñâ saru kwâkñan lân lân ga muyageniñgip. 26 Zâk zo yatâ gâi arâp niñâ ekñâ kengâtniñâ op wâke gaap sâmbâtân kâmbânâwen. 27 Yatâ oindâ den itâ sâmbâtânngoip, “Umziñ diim geik. Zi ninak gaan. Mân kengât utnek.” 28 Sâi Peteronâ sâtnan mem itâ sâip, “Kembu, ninak gaan sâna too kwakñik lân gabâ.” 29 Sâi Yesuñâ sâip, “Ga.” Sâi Peteronâ wangâyân gâbâ geim saru kwâkñan Yesugâren arip. 30 Peteronâ âim tâi pibâ patâ nâi gâi kengât op geibam op Yesu konsâm sâip, “Kembu, gâ gâsuni.” 31 Sâi zorenâk Yesuñâ gâsum sâip, “Gâ wangât nângâm pâlâtângâ lotñâ oi um zagât uat?” 32 Yatâ sâmbâtân gâsui wangânâ kâligen kopgâtâ pibâ hirinsâip. 33 Oi a wangâyân tarâwen, nen Yesu um topñan âi pindiñsâm sâwen, “Gâ perâkñak Anutugât nanñâ.” 34 Oi saru nâmbutken âimñâ Genesarete hânân takâwen. 35 Zoren a zen Yesu ekñâ den pane kamân nâin nâin ari a ambân sisi mâsekziñoot diiziñgâm zâkkâren gawe. 36 Oi zen Yesu itâ dukuwe, “Nângâna hâmbâgâ murukñan gâsum mâsekziñ buñ upap.” Yatâ urâwe, zorânâ sâkziñâ âlip op nanñgip.

15

Kut nâi nâi niniñandâ a um mân sumunkomap.

(Mk 7:1-23)

1 Narâk zoren Yerusalem kamânân gâbâ Parisaio a sot Kembugât gurumin den galem a, zen Yesugâren gam mâsikâm sâwe, 2 “Arâpkâ, zen

wangât sâkurâpniņ zengât den kom bitziņâ mân too saņgon nalem mem nime?”

³ Yatâ sâm mâsikâne Yesuņâ itâ sâip, “Zen ko wangât ziiņâ sâkurâpziņangât den lum Anutugât den kume?” ⁴ Anutugât den itâ ziap, ‘Gâ ibâ mam sâtzik lum hurat kwatzikâban. Oi nâi zâk ibâ mam den bâliņâ dâzâkobap, zâk mân ândibap. Zâk kune mumbap.’ ⁵ Zen ko itâ sâme, ‘Nâi zâk ibâ mam itâ dâzâkobap, “Kut nâi zikâbam, zo Anutugât siņgi sâm paan.” Zâk zo yatâ opņâ on galem mân otzikâbap.’ ⁶ Zen yatâ opņâ Anutugât den birâne giari sâkurâpziņangât den zorik lum ândime. ⁷ Sarâ a, zen. Zengât op Propete Yesaianâ Anutugât den itâ sâm kulengoip,

⁸ ‘A kâmut zi lâuziņandik mâpâsenime. Umziņandâ ko birânime. ⁹ Oi den bonņagât hâuņâ a ziiņ den sâm kwâkâyaņgâme. Zen lâuziņandik mâpâsenime. Nâ zorat nâņga yen opmap.’”

¹⁰ Yesu zâk zo yatâ sâm dâzâņgom a ambân sâi gane itâ dâzâņgom sâip, “Nâ den dâzâņgua nâņgâm kwâtâtinek. ¹¹ Kut nâi nâi nine geimap, zo mân sumunkomap. Ka lâuziņan gâbâ kopgâmap, zorâņâ sumunkomap.”

¹² Yatâ sâi arâpņâ niņâ zâkkâren âim mâsikâm sâwen, “Den yatâ zo sâna Parisaio a zen nâņgâm bâliņ kwatgige, zo nâņgat?” ¹³ Sâindâ sâip, “Nebân kut nâi zo sumbem Ibânandâ mân kâmerip, zo sâmbum naņgâbap. ¹⁴ Zen yen birâziņgânek. Parisaio zen siņziņ nâttâtikņâ. Zengât mâttâp kândom a sen bâpsâsâņ zagât diiņgâm âibabot, zo ko mâttâp tâpâkum ârândâņ lâmân geibabot.”

¹⁵ Sâi Peteroņâ itâ sâm dukuip, “Den sumbuņâ dâzâņguat, zorat topņâ sâna nâņgânâ.” ¹⁶ Sâi Yesuņâ dâttâņgoip, “Zen tok um nâņgânâņgâziņ mân pâroņsâi ândie, mo dap?” ¹⁷ Topņâ itâ mân nâņge? Aņâ kut nâi nâi nine tep kâamboziņan

giari mem kubigi mâttâpņan geimap. ¹⁸ Ka umziņan gâbâ den bâliņ top top lâuziņan takâmap, zorâņâ ko umziņ sumunkomap. ¹⁹ A umân gâbâ kut nâi nâi kop gâmap, zo itâ. Nâņgânâņgâ bâliņâ, âkņâlê nep, kâmbam ku, kâmbu konda, den sarâ, ambân mem birâbirâņ sot den sumunņâ. ²⁰ Kut nâi nâi yatâ, zorâņ sumunkomap. Oi bet mân saņgon kut nâi nâi nine, zorâņâ mân sumunkomap.

Kanaan ambân nâiņâ Yesu konsâm mâpâseip

(Mk 7:24-30)

²¹ Oi Yesu zâk kamân zo birâm Tiro sot Sidon kamân zagât, zo zengâren arip. ²² Zengâren ândei Kanaan hânân gokņâ ambân nâi gam Yesu konsâm sâip, “Kembu gâ Dawidigât kiunņâ, nâgât umgâ bâliņ oik. Bâratnâ, zâk wâkeņâ mâte pirik okņangâmap.” ²³ Yatâ sâi Yesuņâ nâņgâm den hâuņâ mân dukuip. Yatâ oi arâpņâ nen zâkkâren gam dukum sâwen, “Ambân zo molina arik. Zâk kândâttâniņan den sâm gaap.” ²⁴ Sâindâ dâttâņgoip, “Nâ Isirae kâmut râma yatâ gulip op ândime, zo zengârâk sâņgonnogi gem gâwan.” ²⁵ Sâi ambân zorâņ um topņan âi siminņâ liim pindiņsâm sâip, “Kembu, gâ laņ betnan me.” ²⁶ Yatâ sâi ko itâ sâm dukuip, “Katep zengât nalem betziņan mem wâu ziņgâziņgâņ, zo mân dâp upap. Nâ Isirae a kâmut, zengât gem gâwan.” ²⁷ Sâi ambân zo itâ sâip, “Kembu zo âlip sat. Oi marirâpziņandâ nalem nem tatne gwapgwap gei wau zen laņ nime.” ²⁸ Yatâ sâi Yesuņâ dukum sâip, “O ambân nâņgâm pâltâņgâ patâ, sat zorat dâp muyagegigik.” Sâi zorenâk bâratņâ âlip oip.

Yesuņâ a donņbep kubikziņgiņip.

(Mk 7:31-37)

²⁹ Yesu zâk hân zobâ âburem gam Galilaia saru sâttâņan âim bâkņâ nâin zâi tâip. ³⁰ Zâi tâi a ambân kâmut patâ zâkkâren mindum gawe. Zen sâkziņâ gigiņâ, sinziņ bâpsâsâņ, kin bitziņ

bâliņâ, kopa sot sisi mâsekziņoot di-izingâm Yesugât um topņan zâmbane kubikziņgip. ³¹ Yatâ oi kopa, zen dinziņâ sâwe. Kin bitziņ bâlîņ, zen mâtâbân âim gawe. Sâkziņ gigiņândâ âlip urâwe. Sinziņ bâpsâsâņandâ sinziņ igâwe. Oi a ambân kâmut, ziņâ zo ekņâ nâņgâne imbaņâ oi itâ sâwe, “Nen Isirae a kâmut neņgât Anutu mâpâsinâ.”

Yesuņâ a 4 tausen nalem gumuziņgip.

(Mk 8:1-10)

³² Yesuņâ arâpņâ sâi gâindâ itâ sâm dâtnâņgoip, “Nâ a zengât umnâ nâņgan. Zen nâ sot ândine sirâm karâmbut oi tepkât mue. Oi nalem buņâ sâņgonzâņgoindâ âi mâtâbân tâmbetagobegât umnâ girem uap.”

³³ Sâi arâpņâ niņ itâ sâwen, “Nen hân a mân ândiândiņan ândim nalem ikâ gâbâ mem a kâmut zi ziņgindâ nine dâp upap?” ³⁴ Yatâ sâindâ Yesuņâ mâsikâniņgâm sâip, “Zengâren nalem dabutâ ziap?” Sâi niņâ sâwen, “Nalem nâmburân zagât sot saru zuu zagât mo karâmbut ziap.” ³⁵ Oi Yesuņâ nâņgâm sâi a ambân zen mindum hânân ge tarâwe. ³⁶ Yatâ utnetâ Yesu zâk nalem nâmburân zagât sot saru zuu, zo mem sâiwap sâm namuņ arâp niņgi kâsâpkum a ambân ziņgâwen. ³⁷ Nen ziņgindâ a ambân aksik nem âkon urâwe. Oi buputņâ tap arip, zo sânduindâ irâ nâmburân zagât piksâip. ³⁸ Nalem niwe, a zo 4 tausen yatâ. Ambâ murarâpziņ mân sâlâpzâņgowen. ³⁹ Yesuņâ a ambân zâmbari âine zikņâ waņgâyân zâim Magadan hânân âi takip.

16

Yesuņâ kulem ñai tuubapkât sâne kwâkâziņgip.

(Mk 8:11-13; Lu 12:54-56)

¹ Parisaio a sot Sadukaio a, zen Yesugâren gam mâsikâm sâwe, “Gâ sâna top lâkulâku kulem ñai âsagei iknâ.” ² Sâne dâzâņgom sâip, “Mirâ ñatiksâbâ sâi sumbem kuriņkoi

sâme, ‘Muka maa upap.’ ³ Mo haņsâi sasa mem dooņgubap, zo ko map gâbap sâme. Sarâ a, zen. Sumbemgât tobatņâ ekņâ nâņgâme. Ka nâgât topnâ ko mân nâņgâm kwâtâtime. ⁴ A ambân ândi mâmanziņ bâlîņâ, zen kulem tobat ñai iknat sâme. Zen kulem ñai uņakņâ buņâ. Yonaņâ Niniwe a umziņ melâņbigât kulem yatâ oip. Narâk ziren Yona kulem oip zo yatâ nâņâ muyagia ikpi.”

Parisaio a sot Sadukaio a, zengât girem dâzâņgoip.

(Mk 8:14-21)

⁵ Oi arâpņâ nen nalemgât nelâmnâņgoi Yesu sot saru nâmbutken arindâ Yesuņâ itâ sâm dâtnâņgoip, ⁶ “Zen Parisaio sot Sadukaio a zengât sii daņgât nalemziņan mân pam om nimbi.” ⁷ Yatâ sâm dâtnâņgoi nen kwakņâ itâ sâm ârâguwen, “Nalem zei birâm gen, zorat dâtnâņguap.” ⁸ Yatâ sâindâ Yesugât kindapņan giari nâņgâm itâ sâm dâtnâņgoip, “O nâņgâm pâlâtâziņ lotņâ. Zen wangât nalem birâm ge, zorat âragum te? ⁹ Kut zo orâwan, zo mârûm nelâmzâņgoi mân nâņge? Nâ nalem bâtnâmbut zorâņâ a 5 tausen ziņga nem âkon utne buputņâ sândune irâ dabutâ piksâip? ¹⁰ Nalem nâmburan zagât, zorâņ a 4 tausen ziņga nem âkon utne buputņâ sândune irâ dabutâ gei piksâip? ¹¹ Nâ nalemgât mân dâzâņguan. Zo wangât mân nâņgâm kwâtâtie? Parisaio a sot Sadukaio a, zengât sii daņgât nalemziņan mân pam nimbi.” ¹² Arâpņâ nen den yatâ nâņgâm kwâtâtem sâwen, “Zâk sii daņgât pam niniņangât sap, zo Parisaio sot Sadukaio den sâsâziņangât op sap.”

Peteroņâ Yesugât topņâ sâm muyageip.

(Mk 8:27-30; Lu 9:18-21)

¹³ Kaisarea kamân a kutâ Pilipoņâ sâi tuuwe. Yesu zâk âi zo mâte upam arâp dâtnâņgom sâip, “A ambân, zen a bonņâ nâgât ñai sâme?” ¹⁴ Sâi niņâ dukum sâwen,

“Nâmbutņandâ Yohane too sanjon nep tuugip sâme. Nâmbutņandâ Elia sâme. Nâmbutņandâ Yeremia mo Propete a ñai sâme. Gâgât yatâ sâme.”¹⁵ Yatâ sâm dukoinđâ mâsikâningip, “Ka ziiñâ ko nâgât ñai sâme?”¹⁶ Mâsikâningi Simon Peteronâ sâip, “Gâ Anutu ândiândiñ mariņangât nanñâ. Bâliņan gâbâ mâkâningâban. Gâ Kristo.”¹⁷ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukui, “Simon, Yonagât nanñâ, gâgât nânga sâtâreņoot uap. Nângânângâ zo agâren gâbâ mân muyagegigap. Zo sumbem Ibânandâ sâm muyagem gigip.¹⁸ Zorat dâgoga nângâ. Gâgât kutkâ Petero (niñ denân ko Kât). Oi nâñâ kât zorat kwâkņan a ambân kâmut gakârâpnâ zâmbansa simgât imbañangandâ mân walâziņgâbap.¹⁹ Oi nâ sumbem mâtâp konkonñâ gibat. Oi hânân saasaanâ nep tuuna sumbemân bonņoot upap. Oi hânân olaņolaņñâ nep tuuna sumbemân bonņoot upap.”²⁰ Yatâ sâmñâ arâpñâ den kâtikñâ dâtnângom sâip, “Nâ Kristo ândian, zorat den a ambân mân dâzângobi.”

Yesu momñâ zaatpap, zorat den kânņan sâm muyagem ziņgip.
(Mk 8:31–9:1; Lu 9:22–27)

²¹ Narâk zoren Yesuñâ topkwap kut ñai ñai gâtâm âsagibap, zorat arâp sâm muyagem niņgip. Oi Yesuñâ Yerusalem kamânân zari galem a sot tirik namâ galem a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, ziñâ kut ñai ñai sumunñâ okņangâm kune mom sirâm karâmbut zem zaatpap, zorat diñâ dâtnângom naņgip.²² Dâtnângoip Petero zikņik diim âimñâ kwâkâņangâm sâip, “Kembu, Anutuñâ galem otgigi kut ñai yatâ zo mân âsagegibap.”²³ Sâi puriksâm Petero itâ sâm dukui, “Sataņ, gâ siriksâm âi. Gâ mâtâp dooņgubâmat. Den sat, zo Anutugâren gâbâ buñâ. Zo a den.”

Yesu molimoliņangât den.

²⁴ Narâk zorenâk Yesuñâ târokwapñâ arâp itâ sâm dâtnângoip, “Zen nâ molininâ sâm um sâkziņangât den birâm poru nakziņ lum nâgât mâtâp, zo lânbi.”²⁵ Zen ândiândiziñ angân kârane zo ko gulipzângobap. Ka zen nâgât op ândiândiziñ birâne muyageziņgâbap.²⁶ Zen hângât kut ñai ñai, zorik mem ândine ândiândiziñâ buñ oi wan âlipñâ muyageziņgâbap? Zen dap yatâ ândiândiziñ suup mei târokwap ziņgâbap?²⁷ Nângânek. A bonñâ, nâ Ibânangât neule âsakņoot âsagem sumbem arâpnâ diiziņgâm gem gam a aksik patâ ândi mâmanziņangât dâp hâuñâ ziņgâbat.²⁸ Nâ perâkņak dâzângobâ. A zi kinzeyân gâbâ nâmbutņandâ mân munetâ a bonñâ nâ gem kembu patâ op tâka nikpi.”

17

Yesuñâ holi tobat ñai oip.

(Mk 9:2–13; Lu 9:28–36)

¹ Yesu zâk sirâm nâmburân kânok ândim Petero sot Yakobo sot munñâ Yohane, zen ziiņik diiziņgi bâkņan zâiwe.² Oi zoren Yesu zâk mâteziņan kinñâ tobat ñai oip. Oi si sângânñâ maa yatâ âsageip. Hâmbânñâ kâukom âsakñâ yatâ âsagem naņgip.³ Oi Mose sot Elia, zet zorenâk âsagem kin Yesu sot den den urâwe.⁴ Yatâ utnetâ Peteronâ Yesu itâ sâm dukui, “Kembu, mat ñai ziren ândien. Zorat nângâna ziren silep karâmbut tuuga, gâgât ñai, Mosegât ñai, Eliagât ñai.”

⁵ Yatâ sâm kiri sasanâ âsakņoot gem kwâtepzângoip. Oi sasa kâligen gâbâ den ñai itâ gâip, “Zi nannâ âlipñâ. Umnandâ gâsumap. Zen diñâ nângâm birañbi.”⁶ Oi arâpñâ zen den zo nângâm sângânziñ hânân gei tutukum keņgât op sânam sânsân urâwe.⁷ Yatâ utne Yesuñâ zengâren âim weeziņgâm sâip, “Zen zaatñâ keņgât buñ ândinek.”⁸ Yatâ sâi sinziñâ lum za ikne Yesu zikņik kiri igâwe.

⁹ Oi bâkņan gâbâ gem tap Yesuñâ den itâ sâm dâzângoip, “Kut ñai sen

mârât ikse, zorat den sinji a ambân mân dâzângom ândine a bonnâ nâ mumunjan gâbâ zaatpat.”¹⁰ Yatâ sâmbân dâzângoi arâpnâ zen mâsikâm sâwe, “Elia zâk Kristo kândom oknangâm gâbap. Kembangât gurumin den galem a zen wangât yatâ sâme?”¹¹ Sâmbân mâsikâne itâ sâmbân dâzângoi, “Elia zâk kândom gam kut nâi nâi kubikpapkât sâwe, zo bonnâ.”¹² Oi zorat dâzângua nângânek. Elia zâk mârûm gam ândei mân ek nângâm kut nâi lan oknangâwe. Oi a bonnâ, nâ yatigâk nom sâknam nibi.”¹³ Yatâ sâi arâpnâ zinâ itâ nângâwe. Eliagât sap, zo Yohane too sanjon nep tugip, zâkkât op sap.

Arâpnâ a nâi kubiknam osiwe.
(Mk 9:14-29; Lu 9:37-42)

¹⁴ Oi bâknjan gâbâ gem gam a kâmut zengâren ganetâ a nâi Yesugâren gam pindijsâm sâip,¹⁵ “Kembu, gâ nannangât umgâ bâlij oik. Zâk mom gwâlâ op kârâbân sot toin geimap.”¹⁶ Oi arâpkâ zengâren mem ga kubiknam osie.”¹⁷ Sâi Yesunâ itâ sâip, “O a kâmut, zen nângâm pâlâtânziñ bun. Den kwâkâ a. Nâ zen sot âsâbân ândim âkom diizingâmâmbat?” Yatâ sâmbân katep mem ganek sâip.¹⁸ Oi yatâ utnetâ Yesunâ wâke den dukui pam ari zorenâk katep âlip oip.¹⁹ Bet arâp nen Yesugâren gam tik sâmbân mâsikâwen, “Nen wangât wâke molinam osien?”²⁰ Sâindâ dâtnângoi, “Nângâm pâlâtânziñ lolotnâ, zorat yatâ ue. Nâ perâknak dâzângua nângânek. Nângâm pâlâtân bonnâ, mâiktârâ nâi, mundo keetnâ yatâ zemziñgi baknâ ândiren zi dukunetâ âbângum ândirengen âibap. Zen wan mo wangât mân kwakpi.”²¹ Wâke zo yatâ, zo wan wannâ bunâ, nalem birâm ninâu sot ândimnâ âlip molizingâbi.”

Mom zaatpapkât sâmbân dâzângoi.
(Mk 9:30-32; Lu 9:43-45)

²² Yesugât arâp, nen Galilaia hânân Yesugâren minuindâ itâ sâmbân

dâtnângoi, “A bonnâ, nâ a bitziñan zâibat.”²³ Zaria none momnâ sirâm karâmbut zem zaatpat.” Den yatâ sâi arâpnâ nen den zo nângindâ maknâ oip.

Peteronâ injan lâunjan gâbâ kât meip.

²⁴ Oi Kapenaum kamânân takindâ tirik namâgât kât memarâwe, a zo zinâ Peterogâren gam mâsikâm sâwe, “Patâziñandâ tirik namâgât kât kânok pâmap mo bunâ?”²⁵ Sâmbân Peteronâ sâip, “Ee, pâmap.” Yatâ sâmbân mirin zâim den mân dukui Yesu ziknak mâsikâm sâip, “Simon, gâ dap nângat? Hângât a kutâ, zen waniñ zengâren kât mime? Narâpziñ zengâren mo a nâmbutnâ zengâren?”²⁶ Mâsiki a nâmbutnâ zengâren mime sâi Yesunâ itâ sâmbân dukui, “Âlip sat. Zorat a kutâ narâpziñ, zen yen ândibi. Niiñ yatik Anutu kutâgât narâp ândien.”²⁷ Oi niñangât nângâne bâlij opapkât saruyân geim kela tâgân saam pânandâ giari saru zuu kândom zibap, zo sâmbuna kopgâi lâunâ kwâsatnâ kât nâi muyagiban. Zo niiknâ sinji kom zingâban.”

18

Katep zengât holi yatâ ândibi.
(Mk 9:33-37; Lu 9:46-48)

¹ Narâk zoren arâpnâ nen Yesugâren âim itâ sâmbân mâsikâwen, “Anutu um topnan, zo nâinâ patâ op ândibap?”² Yatâ sâindâ Yesunâ katep mâik nâi sâi gâi osetniñan pam itâ sâmbân dâtnângoi,³ “Nâ perâknak dâzângobâ. Zen umziñ diim gem katep zengât holi yatâ mân ândibi, zo ko sumbem kamânân mân zâibi.”⁴ Nâi zâk katep zi yatâ op ândibap, zâk zo ko sumbemân patâ op ândibap.⁵ Oi nâi zâk nâgât op katep zi itâ galem oknangâbap, zâk nâ kore otnibap.”

Bâlijangât den.
(Mk 9:42-48; Lu 17:1-2)

6 “Nâi zâk katep gakârâpnâ zengâren gâbâ kânoktâ sâi bâliņ upap, zâk mârurnan kât patâ nâi gândunjan saam saruyân pane giari sâi zo bâbâlan opap. 7 Yei, bâliņanġât nep tuutuun, zo yâmbâtnâ. Bâliņanġât nep tuutuun muyagibap. Zo dap op yen zimbap. Ka a nâi bâliņanġât nep tuubap, Yei, Anutuņâ dap dap okņanġâbap?”

8 Zorat bikandâ mo kiņandâ bâliņ upâ sâi mânânġât pâmban. Ândiândi kâtikņan zâibâ sâm zâibam kwakņâ birâm ândiban. Kiņġâ bikâ hâlâluyâk ândim kârâp kâtikņan geibatkat yatâ upan. 9 Mo siņandâ bâliņâ nâi ek nânġâbâ sâi ketârapkum pâmban. Ândiândi kâtikņan âiban, zorat op siņġâ bâpsâi ândiban. Sen hâlâlu ândim kârâbân geibatkat yatâ upan.”

Yesuġât katep gakârâp, zengât den.

(Lu 15:3-7)

10 “Umziņ girem oi mulun ândim katep gakârâpnâ, zengât nânġâne gigiņâ mân upap. Nâ zorat dâzânġua nânġânek. Sumbemân katep zengât galem a ândie. Zen sumbem Ibânanġât mâtenjan ândime. 11 A bonņâ, nâ a ambân tâmbetagoaņan gâbâ kubikziņġâbam gem gâwan.

12 Zen dap dap nânġe? A nâi râma gakârâp 1 handeret ândibi, oi zengât osetziņan gâbâ kânok buņ oi birâbap? Mo 99 zo zâmbamņâ kânok barin buņ upap, zo âi kârurn muyagibap? 13 Nâ perâkņak dâzânġobâ. Zâk âi kârurnâ muyagemņâ 99 zengât buņâ, buņ upap, zorat op umâlep patâ nânġâbap. 14 Zo yatâ zengâren gâbâ katep nâi tâmbetagoi sumbem Ibâziņandâ nânġi mân dâp upap.”

Kubikkubik sot ninâuġât den.

(Lu 17:3)

15 “Bukugâ nâiņâ gâġât tosa muyagei gâ tik âi dukuban. Zâkņâ diņġâ nânġi âlip oi buku upabot. 16 Ka diņġâ biri ko a kânok mo zagât sâna gâ sot âinetâ a zâk sot dinziņ

kubikne âlip upap. 17 Oi a zorânġa dinziņâ zo biri Kembuġât a kâmut zengât bitziņan pane dinziņâ kwâki nânġânġâne a um kâtik mo orot mâme bâliņ a yatâ upap.

18 Nâ perâkņak dâzânġobâ. Zen hânân saasaa nep tuune sumbemân zo yatik bonņâ upap. Mo zen hânân olaņolaņ nep tuune sumbemân yatik bonņâ upap.

19 Oi dum dâzânġua nânġânek. Zengâren gâbâ a bituktâ, zagât mo karâmbut yatâ, ziņ umziņ mâtakâm wan mo wangât ninâu sânetâ sumbem Ibâziņandâ muyagem ziņġâbap. 20 A bituktâ, zagât mo karâmbut yatâ, zen nâġât op mindune nâ osetziņan tâpat.”

Kore a bâliņanġât den.

(Lu 17:4)

21 Yesuņâ den yatâ sâi Peteroņâ zâkkâren âim mâsikâm sâip, “Kembu, bukunâ nâiņâ bâliņ otnigi tosaņâ sâp dabutâ birâbat? Nâmburân zagât oi bira dâp upap?” 22 Sâm mâsiki Yesuņâ sâip, “Nâmburân zagât oi birâbangât sat. Nâ yatâ buņâ, 70 oi birâbangât san. Oi yatigâk buņâ, walâm donbep patâ oi birâban.

23 Zorat siņġi âlipkât mâtâp, zo a kutâ nâiņâ oip, zoren dâpkwap sâbâ. A kutâ zo arâpņâ tosaņâ namuņ pindâbigât sâi gawe. 24 Oi nâi diim gawe, zâkkâren tosa patâ nâi zeip. Kât 10 tausen yatâ. 25 Oi a zo kât buņ oi a kutâ zâk a zo zikņâ sot ambin murarâpņâ sot kut nâi nâi a ziņ sâņġân mine zâkkât upapkât sâip. 26 A kutâņâ yatâ sâi kore aņâ um topņan ġei itâ sâm dukuip, ‘A kembunâ, gâ birânina kât zo mulunâk muyagem gibat.’ 27 Yatâ sâi a kutâņâ umņâ nânġâm tosaņâ birip.

28 Yatâ oi kore a zo mirin gâbâ gem bukuņâ nâi muyageip. Zâkkâren tosa mâik nâi kât 1 handeret yatâ tâip. Zâk muyagem gândunjan gâsum kârâpņoot sâip, ‘Tosa zo kek melâņ ni.’ 29 Oi a zo bukuņanġât um topņan ġeim itâ sâip, ‘Gâ birânandâ mulunâk

tap kât zo muyagem gibat.’ ³⁰ Yatâ sâi diñâ mân nânġâm itâ sâm bukuñâ zo tâk namin pâip, ‘Tosa zo kwâkâm nanġâna âki birâgibat.’

³¹ Oi kore a bukurâpñâ, zen zo ekñâ umziñ bâlîñ oi âi a kutâziñâ sinġi dukuwe. ³² Oi a kutâ, zâkñâ nânġâm kore a zo sâi gâi itâ sâm dukuip, ‘Kore a bâlîñ kâtik kâtikñâ, gâ. ³³ Nâ gâgât umnâ nânġâm tosaġâ biran. Oi nânâ tosaġâ biran, zo yatik bukuganġât tosañâ birâbat?’ ³⁴ Yatâ sâmñâ kuk op kâwali a bitziñan pam sâip, ‘Tâk namin pane ândim zâim nâgât tosa patâ, zo kwâkâm nanġi birâne gibat.’ ³⁵ Zen zo yatik um bâbalañâk a bukuziñâ, zâkkât tosa mân birâne sumbem Ibânandâ zo yatâ yâmbâtñâ otziñgâbap.”

19

Ambân mem birâbirâgât den.

(Mk 10:1-12; Lu 16:18)

¹ Yesu zâk den top top zo sâm nanġâm Galilaia hân birâm Yudaia hân Yodañ too nâmbutken arip. ² Ari a ambân kâmut patâ molim âiwe. Oi hân zoren ândim sisi mâsek a kubikziñgip.

³ Oi Parisaio a, zen mâsikânam ga itâ sâm mâsikâwe, “Kembugât den kâtik, zo dap ziap? A ñai, zâk ambinñâ wan mo wangât op biri dâp upap?” ⁴ Mâsikâne sâip, “Kembugât ekabân den ziap, zo sâlâpkume mo buñâ? Zâkñâ mârumñan a sot ambân muyagezikip. ⁵ Muyagezikâmñâ itâ sâip, ‘Zorat ko a ñaiñâ ibâ mam birâzikâm ambinñanġâren pâlâtân oi zet um sâk kânok op ândibabot.’ ⁶ Oi zet zagât buñâ, kânok op ândibabot. Zorat sa nânġânek. Anutuñâ mâpotzikipkât a zen mân kâsâpzakobi.”

⁷ Yatâ sâm dâzânġoi zen itâ sâwe, “Mose zâk den itâ sâip, ‘A ñai ambân birâbam ekap kulemgum pindâm birâbap.’ Zo wangât yatâ sâip?” ⁸ Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzânġoi, “Mose zâk um kâtikziñanġât op yatâ sâip. Mârum topkwâkkwatñan yatâ

mân zeip. ⁹ Zorat nâ dâzânġua nânġânek. A ñai, zâk ambân birâm ñai mimbap, zâk târotârozik mânânġât tosa patâ mimbap. Ka mârum ambânñâ a ñai sot ândeip oi ko tosa zo agât mân upap.”

¹⁰ Yatâ sâi arâpñâ nen dukum sâwen, “Ap ambin, zekât topzikñâ yatâ oi anâ ambân mân mem yen ândibâ sâm âlip ândibap.” ¹¹ Sâindâ ko Yesuñâ itâ sâm dâtnânġoi, “Den zi a aksik zenġât buñâ. Zorat imbanñâ zemziñgap, zen mem umziñan gibi. ¹² A nâmbutñâ, zen mam kâmbu kâligen gâbâ ambân buñâ ândibigât gukupitñik âsagiwe. A nâmbutñâ, zen anâ katep mân mimbigât otziñgâwe. Oi a nâmbutñâ, zen sinġi âlip nepkât op ambân mân mime. Ñai zâk zorat imbanñâ zemñânġap oi den zi nânġâm umñan gibat.”

Yesuñâ bikñandâ katep kâukziñan pâip.

(Mk 10:13-16; Lu 18:15-17)

¹³ Oi a ambân zen murarâpziñ Yesugâren diiziñgâm âim Yesuñâ bikñandâ kâukziñan gâsum ninâu sâbapkât dukuwe. Oi arâpñâ nen kenġât minziñgâwen. ¹⁴ Yatâ oindâ Yesuñâ itâ sâip, “Birânetâ katep zen nâgâren ganek. Mân pâke panek. ¹⁵ Katep yatâ zo, zen sumbengât sinġi sâsânġ.” Yatâ sâmñâ bikñandâ kâukziñan pamñâ hân zo birâm ñain arip.

A sikum patâ, zâk Yesu kândâtkuip.

(Mk 10:17-31; Lu 18:18-30)

¹⁶ Oi a ñaiñâ Yesugâren gam mâsikâm sâip, “Nâ wan nep âlipñâ tuumñâ ândiândi kâtiknanġât sinġi upat?” ¹⁷ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Gâ wangât nâgâren gam âlip orotnanġât mâsikânigat? Âlipñâ mariñâ Anutu kânok. Gâ ândiândi kâtiknanġât sinġi upâ sâm Kembugât gurumin den zo lum ândiban.” ¹⁸ Sâi a zorânâ wan gurumin dengât sat sâm mâsikip. Sâi Yesuñâ itâ sâip,

“Gâ kâmbamjâ a mân kumban. Ap ambin, zet mân birâyangâbabot. Gâ kâmbu mân upan. ¹⁹ Gâ buku-gangât sarân sâsân mân sâban. Gâ ibâ mamgâ sâtzik lum hurat kwatzikâban. Oi gikangât otgimap, zo yatik a torenjâ zengât otgibap.” ²⁰ Sâi a sigan zorânjâ itâ sâm dukui, “Den sat, zo âlip op gâwan. Oi nâi dap dap târokwap upat?” ²¹ Yatâ sâi Yesujâ itâ sâm dukui, “Gâ tosanâ buj upap sâm kut nâi nâi tatgigap, zo pam kât memjâ a kanpitâ zingâban. Zingâmjâ ga moliniban. Gâ yatâ opjâ sumbemân sikungoot upan.” ²² Yatâ sâi a zo nângâm umjandâ bâlij oi arip. Zâk sikum a op ândeip, zorat op umbâlâ op arip.

²³ Ari Yesujâ arâpnjâ itâ sâm dâtnângoip, “Nâ perâknjak dâzângobâ. A sikum patâjootjâ sumbem kamânân baginam kwakpi. ²⁴ Nâ zorarâk dâzângobâ. Bâu patâ kamelenjâ kuup mâtâpnjan bagibagin, zo yâmbâtnjâ yatâ. Ka a kât sikum patâjâ sumbem kamânân bagibagin, zo yâmbâtnjâ walâwalânjâ.” ²⁵ Arâpnjâ nen den zo nângâmjâ kwakmak op sâwen, “Zo yatâ zorânjâ dap yatâ sumbemân baginat?” ²⁶ Sâindâ Yesujâ ningitjâ sâip, “Anjâ kut nâi nâi utnam kwakme, zo Anutujâ mâtâpnjâ âlip muyagemap. Zâk mân kwakmap.”

Yesugât op kut nâi nâi birâm hâujâ minat.

²⁷ Yatâ sâm dâtnângoip Peteronjâ itâ sâm mâsikip, “Nângat. Nen kut nâi nâinijâ aksik birâm gâ moligigen. Oi zorat hâujâ wan muyageningâbap?” ²⁸ Yatâ sâm mâsiki Yesujâ sâip, “Nâ perâknjak dâzângobâ. Gâtâm den kubikkubik narâknjan a bonjâ, nâ kembu tâtatnan ta nâ moliniwe, zen yatik a kembu tâtat kiin zagât, zoren tapjâ Isirae a kâmut kiin zagât, zengât den sâm kwâkâbi. ²⁹ Oi nâi zâk nâgât opjâ âtâ mun, mam ponâ, ibâ mam, nan bârat, mirâ kamân mo hân birâbap, zâk hâujâ donbep mim-bap sot ândiândi kâtik ândibap. ³⁰ Oi

a kândom, zengâren gâbâ donbepjâ bet upi. A bet, zengâren gâbâ donbepjâ kândom upi.”

20

Waij nep tuutuuj a, zengât den sinji.

¹ “Sumbemgât mâtâp, zorat sinji, zo waij nep marijâ nâinjâ nep a gâsuzingâbam arip, zoren dâpkwapâ. Mirâ hanjâ nep marijâ zâk nep a muyagezingâbat sâm arip. ² Oi a nâmbutjâ gâsuzingâm sirâm kânokkât bâtnâmbut sâi nângâne dâp oi nepjan sângonzângoip âiwe. ³ Mirâsinj takâm tânâmnjan zari dum âi a nâmbutjâ kamân sombemân muyagezingip. ⁴ Zingitjâ itâ sâm dâzângoip, ‘Waij nep ziap. Âi tuune sângânjâ zingâbat.’ Yatâ sâi nângâm waij nepjan âiwe. ⁵ Oi mirâ bâknjan opjâ, mirâ torenjen oi âim dum gâsuzingip. ⁶ Oi nâtikisâisâi dum âim a nâmbutjâ muyagezingâm itâ sâm mâsikâzingip. ‘Zen wangât sirâm patâ yen ândinetâ mirâ nâtikisâbam uap?’ ⁷ Mâsikâzingi zen itâ sâwe, ‘Nen nep nâi mân sâm ninje.’ Sâne dâzângom sângonzângom sâip, ‘Waij nepjâ ziap. Zo âi tuunek.’

⁸ Nep marijandâ yatâ oi nâtikisâi nep galem a dukum sâip, ‘Gâ nep a diizingâna gane kât zingâban. Oi bet ge, zengâren topkwap zingâm âim zingâm nanjâban.’ ⁹ Oi bet gawe, zo sâi gawe. Gane bâtnâmbut bâtnâmbut zingâm nanjip. ¹⁰ Zingi kândom gawe, zo ekjâ sângân mem zâi pam ningâbâmap sâne galem a bâtnâmburâk zingip. ¹¹ Kât yatâ memjâ nep marijâ den bâlij dukum kuk okjângâwe. ¹² Oi itâ sâwe, ‘Bet ge, zen nep bituk tuuge. Nen ko sirâm patâ nebân sâknam patâ nângâm kirindâ nâtiksap. Oi wangât bet a zengât dâp yatik ningat?’ ¹³ Yatâ sâne nep marijandâ zengâren gâbâ nâi itâ dukui, ‘Buku, nâ mân mem bâlij otgigan. Kât bâtnâmbut sa nângâna âlip uap, zo

ka. ¹⁴ Zorat kâtkâ mem âi. Nâ bet ge, zen sot kât dâbâk zingâbatkât nânga âlip uap. ¹⁵ Ninâ kut nâi nâi, zorânj yatâ upâ sâmbâ âlip upat. Nâ âlip uan, zorat umgâ bâliap?’ ¹⁶ Zo yatik a betnâ kândom upi. A kândomnâ bet upi.”

Mom zaatzaat, zorat den dâzânjoip.

(Mk 10:32-34; Lu 18:31-33)

¹⁷ Oi Yesunâ Yerusalem kamânân zâibam arâpnâ kiin zagât diiningi niinjik âiwen. Mâtâbân âim itâ sâmbâ dâtnânjoip, ¹⁸ “Zen den nângânek. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Zoren a bonnâ, nâ tirik namâ galem a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zengât bitziñan zariandâ mumbatkât sâbi. ¹⁹ Zen um kâtik zengât bitziñan nâbane ziñâ nom sinnan gemnâ poru nagân none mumbat. Mom sirâm karâmbut zem zaatpat.”

Yohane sot Yakobo, zet patâ utat sâwet.

(Mk 10:35-45)

²⁰ Narâk zoren Zebedαιο ambinjandâ nanzatnâ diizikâm Yesugât um topñan âi simin liim pindiñsâm dukui. ²¹ Oi Yesunâ mâsikâm sâip, “Gâ wangât otgigap?” Sâi ambân zorânj sâip, “Gâ a kutâ tâtarân tâtna nanzatnâ, ziknâ gâgât âsangâ toren toren tâpabot.” ²² Sâi Yesunâ itâ sâmbâ dukui, “Zen den topñâ mân nângâm itâ se. Nâ too kâlaknâ nimbat, zo zet âlip nimbabot?” Sâi ziknâ itâ sâwet, “Net âlip nindat.” ²³ Sâitâ dâzâkom sâip, “Too kâlaknâ nimbat, zo âlip nimbabot. Ka âsannan tâtatnâ, zorat den nâgâren mân ziap. Ibânandâ sâmbâ zingip, a zorânj tâtat zoren tapi.” ²⁴ Oi arâp bâzagât, nen den zo nângâm kuk otzikâwen. ²⁵ Oi Yesunâ sâi gâindâ itâ sâmbâ dâtnânjoip, “Hân a kutâ, zen kembu otzingâm kore aziñ gâsuzingâme. Oi a zâizâiñ, zen a gigiñ walâzingâm a kutâ upme. Zo nângâme. ²⁶ Zen ko yatâ mân upi. Zengâren gâbâ a nâiñâ a kutâ upâ sâmbâ a gigiñâ yatâ op ândibap. ²⁷ Nâi

zâk a sâtnâ upâ sâmbâ kore otzingâm ândibap. ²⁸ A bonnâ, nâ zo yatik ziñâ kore otnibigât bunâ. Ninak a donjeb zengât kore opñâ suupziñ mimbatkât gewan.”

Yesu zâk a zagât sinziknâ kubikzikip.

(Mk 10:46-52; Lu 18:35-43)

²⁹ Yesu sot arâpnâ, nen Yeriko kamân birâm arindâ a donjebnâ moliningâm âiwe. ³⁰ Oi a zagât sinziknâ bâpsâsânj mâtâbân tapñâ Yesu gam ariap sâne nângâm den kâtiknâ den sâmbâ sâwet, “Kembu, gâ Dawidigât kiunnâ, nekât umgâ bâliñ oik.” ³¹ Den donjeb sâitâ a ziñâ kw-erâziknâ sâwe. Hirinâm tâpabotkât sâwe. Oi zet nângâm tâtâlim sâwet, “Kembu, Dawidigât kiunnâ, nekât umgâ bâliñ oik.” ³² Yesu zâk mâtâbân kin sâi gâitâ mâsikâzikip, “Dap otzikâbatkât sabot?” ³³ Sâi itâ sâwet, “Kembu, sinniknâ mânângâtna iktâ.” ³⁴ Sâitâ Yesunâ umñâ nângâmñâ sinzikñan weegi zet sinziknâ igâwet. Oi Yesu molim ba âiwet.

21

Yesu zâk donji kwâkñan tap Yerusalem kamânân zariip.

(Mk 11:1-11; Lu 19:28-40; Yo 12:12-19)

¹ Oi nen Yerusalem kamânân takânam urâwen. Oi Betepage kamân Oliwa bakñâ topñan tâip, zoren takâmñâ Yesunâ arâpnâ nengâren gâbâ a zagât sângonzâkoip. ² Zâk itâ sâip, “Zet kamân ândiren âimñâ donji mamñâ sot sigan tâgân saane kinzabot, zo zikitñâ olañ diizikâm gâbabot. ³ Zet yatâ oitâ nâiñâ zikitsâi sâbabot, ‘Kembuniñangâren nep nâi muyagei zirat sap.’ Yatâ sâitâ ziki diim gâbabot.”

⁴ Zo yen bunâ. Propete nâiñâ den sâip, zo bonnâ oip. Zâk den itâ sâip,

⁵ “Zen Yerusalem kamân, Sioñ mâirâp dâzângonek, ‘Iknek. A kutâziñâ gigiñâ op zengâren gaap. Zâk donji sigan kwâkñan tap gaap. Sikum

lamap, zorat kwâkñan tâi gabot.’”

⁶⁻⁷ Oi a zagât zo Yesugât den lum âiwet. Âimñâ donji mam murarâ diizikâm gâitâ hâmbâniñ kwâkñan pâindâ Yesuñâ zâi tâip. ⁸ Oi a kâmut patâ, zengâren gâbâ donbepñâ hâmbâziñ kwâkâm mâtâbân parâwe. Oi a nâmbutñandâ gâlangât sot lâkom ilumñâ mânângât pam diim âiwe. ⁹ Oi a kâmut patâ, zen mem oset kwâkñangâm itâ sâmbam diim âiwe, “Oe, Dawidigât kiunnâ gam niñgop. Kembangât sâtkât gaatkât sâmbalip kwatginâ. Oe, sumberm mâriniñâ.”

¹⁰ Yerusalem kamânân zari kamân mâirâpziñâ umziñâ zari sâwe, “A zi nâiniñâ gâi ue?” ¹¹ Sâne a ambân kâmut gâwe, zorâñ itâ sâmbam dâzângowe, “Propete Yesu, zâk Galilaia gokñâ, Nasarete kamânân gâbâ gaap.”

Yesu zâk tirik namâ hâlâlu sâip.
(Mk 11:15-19; Lu 19:45-48; Yo 2:13-22)

¹² Yesuñâ tirik namin zari kut nâi nâi angâgwanğâ op ziwe, zo moliziñgi âiwe. A nâmbutñâ, zen Roma zengât kât sot Yuda zengât kât, zo hâukwap angâgwanğâ op kirâwe. Kât tâtatñâ sot kembâ mâirap zengât tâtat, zo kom kâbakñem dâzângom sâip, ¹³ “Kembangât den kulem nâi itâ ziap, ‘Namânâ zi ninâu namâ upap.’

Zen ko utnetâ kâmbu a zengât kât ki silep yatâ uap.” ¹⁴ Oi zoren ândei a sinziñ bâpsâsân sot kinziñ bâliñâ, zen zâkkâren âine kubikziñgip. ¹⁵ Yatâ oi tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den galem a, zen kulem zo igâwe. Oi katep zen tirik namin zâi den kâtikñâ sâmbam sâwe, “Oe, Dawidigât kiunnâ, gâ gam niñgat.” Yatâ sâne Parisaio sot gurumin den galem a, zen nângâm bâliñ kwâkñangâwe. ¹⁶ Oi Yesu itâ dukum sâwe, “Den sâmbam te, zo nângat?” Sâne sâip, “Ee, nângan. Oi

Kembangât ekabân den nâi ziap, zo sâlâpkume mo buñâ? Den zo itâ, ‘Katep sot namân gokñâ, zengât um mem bâbâlâñ kwatna lâuziñan gâbâ gâgât sâtâre muyagiap.’”

¹⁷ Yatâ dâzângom birâziñgâm Yerusalem kamânân gâbâ geim Betania kamânân zari nâtikisâi zeip.

Yesuñâ wakum nak dukui moip.
(Mk 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Hângârâk Yesuñâ kamân patin puriksâm tepñangât oip. ¹⁹ Oi mâtâbân âim wakum nak nâi ekñâ topñan âi keetñâ kârui buñ oi ilumñik kiri egip. Ekñâ nak itâ sâmbam dukui, “Gâgâren bongâ mânâk âsagibap.” Yatâ sâi zorenâk ilumñâ mom hâlâlânsâm kirip. ²⁰ Oi arâpñâ nen zo ekñâ imbanâniñ buñ oi sâlâpniñan zim kirâwen. Oi itâ sâmbam, “Nak zi dap opñâ kek hâlâlânsap?”

²¹ Yatâ sâindâ Yesuñâ sâip, “Nâ perâkñak dâzângobâ. Zen um zagât mân opñâ nângâm pâlatânziñâ bonñâ op ândibi. Yatâ op ândine sâi nagân kulem âsagiap, zorik buñâ. Zen bakñâ ândi dukubi, ‘Bakñâ, gâ pâuksâm saruin gei.’ Yatâ sâne dinziñâ lubap. ²² Oi nângâm pâlatânziñ bonñoot ândim wan mo wangât ninâu sâne muyageziñgâbap.”

Yesu sot a kâukñâ mâsikâyanğawe.
(Mk 11:27-33; Lu 20:1-8)

²³ Oi Yesuñâ âimñâ tirik namin zâim den sinji âlip dâzângom tâi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen zâkkâren gam itâ sâmbam mâsikâwe, “Gâ ziren kut nâi nâi opmat, zo nâigât sâtkât opmat? Nâiniñâ dâgogi opmat?” ²⁴ Sâne Yesuñâ itâ mâburem dâzângom sâip, “Nâ den kânok mâsikâziñga dâtnone nângoot yatik nâigât sâtkât kut nâi nâi opman, zorat dâzângobat. ²⁵ Yohane too sanjon nep tuugip, zo nâigât sâtkât nep tuugip? Anutugât sâtkât mo agât sâtkât?” Yatâ sâmbam mâsikâziñgi zen ziñik den dap sâmbam um zagât op itâ âraguwe, “Nen Anutugât sâtkât sâindâ sâbap, ‘Wangât diñâ

mân luwe?’ ” ²⁶ Agât sâtkât tuugip yatâ sânam a zengât kengât urâwe. Wangât, a zen aksik patâ Yohanegât Propete sâme, zorat. ²⁷ Zen yatâ sâm Yesu itâ sâm dukuwe, “Nen mân nângen.” Sâne Yesunâ itâ mâburem dâzângom sâip, “Den zo dâtnoge sâi ko nângoot nâigât sâtkât opman, zo dâzângobam. Ka zen mân dâtnoge, zorat nângoot mân dâzângobat.”

Katep zagât, zet walâgilâ urâwet.

²⁸ “Den nâi dâzângua nângânek. A nâigât nanzatnâ zagât ândiwet. Oi ibâñandâ nanñâ nâi itâ sâm dukui, ‘Nannâ, gâ irak âi wain nep tuuban.’ ²⁹ Dukui sâip, ‘Âlip âi tuubat.’ Yatâ sâmnâ âi gulip op ândeip. ³⁰ Oi ibâñandâ nanñâ nâi yatik dukum sângonguip. Sâi, nâinâ âi tuubap, yatâ sâmnâ bet umñâ nângâm lañ âi tuugip.” ³¹ Yatâ sâmnâ Yesunâ mâsikâziñgip, “Zen sânek. Nâi katepnâ ibâñangât den lugip?” Sâi ziñâ dukum sâwe, “Den bet dukui, zorânâ.” Yatâ sâne Yesunâ sâip, “Nâ perâknak dâzângobâ. Kât mimiñ a sot lañ mâme ambân, zen Anutugât um topñan bagine zen ko kândâtñâ upi. ³² Yohane takâmñâ târârak ândiândigât mâtâp tirâpziñgoi zen birâñangâne bâliñ mâme a sot lañ mâme ambân, zen zâkkât den nângâm kwâtâtiwe. Yatâ utne zen ziñgitñâ umziñ mân âbureip.”

Wain nep galem a bâliñâ, zengât den.

(Mk 12:1-12; Lu 20:9-19)

³³ “Nâ den sumbuñâ nâi sa nângânek. A kutâ nâinâ hân nâin wain nep kârâm kâmit dâmân paset tuugip. Tuumñâ tâk keetñâ mândâlibapkât âmañ patâ tuum galem a zengât mirâ tuugip. Tuum nanñam galem a bitziñan pam hân nâin âi ândeip. ³⁴ Zoren ândei bonñâ mimiñ narâk oi kore arâpnâ bonñâ nâmbutñâ mimbigât sângonzângoi galem a zengâren gawe. ³⁵ Gane galem a ziñâ a zo gâsuziñgâm nâi kom kâbakñiwe. Oi nâi gâsum

kune moip. Oi nâi kâtnâ kuwe. ³⁶ Yatâ utne nep mariñandâ nângâm a donbep sângonzângoi âine yatik otziñgâwe. ³⁷ Oi bet zikñâ nanñâ, zo itâ sâm sângongoip, ‘Nannâ ari ekñâ hurat kwâknangâbi.’ ³⁸ Oi galem a, zen nanñâ zo ekñâ itâ sâm âraguwe, ‘Zâknâ gâtâm nep zi mariñâ upap, zorat nen komñâ nep zi mariñâ oindâ nenñgât upap.’ ³⁹ Yatâ sâmnâ nebân gâbâ kom geim kune moip. ⁴⁰ Nep mariñandâ gamñâ galem a dap otziñgâbap?” ⁴¹ Yesunâ yatâ sâi a ziñâ itâ dukuwe, “Kut nâi nâi sumunñâ okñangâwegât zâkoot yatik otziñgâbap. Oi nepñan galem a âlipñâ zâmbari zen narâk dâp nalem bonñâ pindâm ândibi.” ⁴² Yatâ sâne Yesunâ itâ târokwap dâzângoi, “Kembugât ekabân den itâ ziap, zo sâlâpkum nângâme?

‘Mirâ tuutuun a, zen kunkun nâi ekñâ âkon op birâwe. Kembunâ kunkun zo mem namin kwânângi kinzap. Kembunâ sâi yatâ âsageip. Niñâ egindâ mârâtñâ nâi uap.’

⁴³ Nâ zorat dâzângua nângânek. Anutu um topñan ândiândiñâ, zo zen betziñan mem a kâmut unakñâ ziñgâbap. Oi ziñâ bonñâ muyagibi.

⁴⁴ (‘A nâi zâk kunkun zorân kom sâknâ tâmbetkubap. Oi kunkun zorânâ a nâi kwâknan kumbap, zo ko kom kwândâlibap.’ ”)

⁴⁵ Den sumbuñâ yatâ sâi tirik namâ galem a sot Parisaio a, zen nângâm sâwe, “Zo nenñgât op sap.”

⁴⁶ Yatâ nângâm gâsum kunat sâm nângâm, a zen Yesugât Propete sâmarâwe, zo nângâm kengât op birâwe.

22

A hâmbâñâ buñâ, zâkkât siñgi.

(Lu 14:16-24)

¹ Yesu zâk den sumbuñâ nâi târokwap itâ sâip, ² “Siñgi âlipkât mâtâp, zo itâ. A kutâ nâinâ sii nalem oip, zoren dâpkwap sâbâ. A kutâ, zâk nanñâ ambân pindâbam

sii nalem mei gâip. ³ Yatâ opnâ kore arâpnâ sângonzângoï zen zop kânñan sâsânâ, zo diizingânam âiwe. ⁴ Âi sâne mân nângâne kore a dum sângonzângom sâip, ‘Zen âimnâ a zop sâsânâ, zo dâzângonek, “Zen nângânek. Patâniñâ itâ sap, ‘Nâ sii nalem mia gaap sot bâu makau sa gaam ue. Oi kut nâi nâi mem târâkbârâk uen, zorat zen ganetâ a ambân mâpotzikâm nem sâtâre utnat.’”’

⁵ A zen âim yatâ dâzângone den zo nângâne yenñâ oi a nâi zâk nepñan arip. Nâi zâk hibukñan arip. ⁶ A nâmbutñandâ ko kore a kâsa otzingâm zângone muwe. ⁷ Yatâ utne a kutânâ nângi bâlei kuk yâmbâtnâ op kâwali a gakânâ sâi âimnâ a zângomnâ kamânziñâ kârâp une seip. ⁸ Oi a kutâ, zâk kore a itâ sâm dâzângoip, ‘Sii nalem zo mârûm kubiksen. Oi a zengât zop sâsân, zo âkonziñgi bire. ⁹ Zorat zen mâttâp kâukñan âim a muyagezingâm zen aksik diizingâm gabi.’ ¹⁰ Sâi arâpnâ zen mâttâp kâukñan âi tap a âlipnâ sot a bâliñâ, zo aksik diizingâne gam mirâ piksâm tarâwe.

¹¹ Tatnetâ a kutânâ zingitpam zâimnâ a nâi kendongât hâmbâ âlipnâ mân pam tâi egip. ¹² Ekñâ itâ sâm dukuip, ‘Arâ, gâ dap op hâmbâ buñ ga taat?’ Sâi a zo suluk mem tâip. ¹³ Oi a kutânâ arâpnâ dâzângom sâip, Zen kiñ bikñâ saam âkñan nâttâtigân kâbakñine giarik. Zoren gemñâ umbâlâ op isem zimbap.’ ¹⁴ Kembuñâ a ambân zop dâzângomap, zo doñbep. Ka mem sâlâpzângomap, zo bituktâ.”

Yesu kâtkât topnâ mâsikâwe.
(Mk 12:13-17; Lu 20:20-26)

¹⁵ Yesuñâ yatâ sâm dâzângoï Parisaio a, zen denñâ dap sâm saanat sâm den sâm kubigâwe. ¹⁶ Yatâ opnâ arâpziñâ sot Herodegât a nâmbutñâ sângonzângone zen Yesugâren âim itâ sâwe, “Patâ, nen gâgât topkâ nângâmen. Den sarâ mân sâm, den bonñik sâmat. Oi Anutugât

mâttâp, zorat a zâizâiñ gigin pisuk târârak dâtnângomat. A patâ mân walâzingâm den mân sâmat. ¹⁷ Zorat mâsikâgindâ dâtnângo. Roma a kutâ patâ Sisa kât pindânat, zo orotñâ mo mân orotñâ?”

¹⁸ Yatâ sâne Yesuñâ sarâziñangât topnâ nângâm itâ sâm dâzângoip, “Sarâ a zen. Zen wangât denñâ saanige? ¹⁹ Zen kât pame, zo tirâpnone ikpâ.” Sâi kât nâi mem tirâpkuwe. ²⁰ Yesuñâ mâsikâzingâm sâip, “Zo nâigât holi tobat sot kutñâ ziap?” ²¹ Sâi ziñâ sâwe, “Zi a kutâ Sis-agât.” Sâne itâ sâip, “Sisagât siñgi, zo Sisa pindâbi. Ka Anutugât siñgi, zo Anutu pindâbi.” ²² Yatâ sâm dâzângoï zen nângâne imbanâ oi birâm âiwe.

Mom zaatzaat, zorat Yesu mâsikâwe.
(Mk 12:18-27; Lu 20:27-40)

²³ Sirâm zoren Sadukaio a, zen Yesugâren gawe. A zo momnâ zatzaat, zo mân ziap sâmarâwe. Zen Yesu den mâsikâm itâ sâwe, ²⁴ “Patâ, Mose zâk den itâ sâm kulengoip, ‘A nâiñâ ambân mem kiun buñ ândim moi munñandâ malâ zo mimbap. Oi âttângât siñgi katep muyag-ibap.’ ²⁵ Oi neñgâren âttâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âttâziñ kunñâ ambân memñâ kiun buñ ândim moi munñandâ malâ zorik meip. ²⁶ Zâk yatigâk kiun buñ ândim moi munñandâ malâ zorik meip. Yatâ opnâ âttâ mun nâmburân zagât, zo ambân kânok zorik mem mom nanğâwe. ²⁷ Bet ambân malâziñâ, zo moip. ²⁸ Oi zen aksik patâ ambân zorigâk miwe, zorat mumuñan gâbâ zaatzaat narâkñan ambân zo nâigât upap?”

²⁹ Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Zen Kembugât den sot Kembugât imbanâ kârûm den sâm gulipkume. ³⁰ Zaatzaat narâkñan a ambân, zen mân miangâm ândibi. Sumbem a yatâ op ândibi. ³¹ Oi zen zaatza- atñangât sâme, zorat dâzângobâ. Anutuñâ den itâ sâm dâzângoip, zo zen sâlâpkum nângâme mo buñâ?”

Den zo itâ, ³² ‘Nâ Abaram sot Isaka sot Yakobo, zengât Anutu.’ Nâ zorât sa nângânek. Zâk mom buñ urâwe, zengât Anutu buñâ. Gwâlâ ândie, zengât Anutu. Zorat Abaram sot Isaka sot Yakobo, zen mân buñ urâwe. Anutu sot gwâlâ ândie.” ³³ Yesuñâ den yatâ sâi a ambân kâmut patâ, zen sinji âlip sâip, zorat nângâne imbanjâ oip.

Yesu Kembugât gurumin dengât mâsikâwe.

(Mk 12:28-31; Lu 10:25-28)

³⁴ Yesugât denjâ Sadukaio a walâziñgip, zo Parisaio a zen nângâmñâ mindue. ³⁵ Zengâren gâbâ bukuziñâ ñâi Kembugât gurumin den nângânângâ a, zâk dukune zâk Yesu mâsikâmñâ sâip, ³⁶ “Patâ, Kembugât den gurumin ikâ zorân kâukñâ patâ uap?” ³⁷ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Gâ um dâpkâ sot nângânângâgâ, zo hâlâluyâk Kembu Anutugâ pindâna zimbar.” ³⁸ Gurumin den zorân patâ uap. ³⁹ Oi torenjâ ñâi itâ ziap. Zo itâ, ‘Gâ gikângât otgimap, zo yatik a toren zengât otgibap.’ ⁴⁰ Gurumin den zo, zet Mose sot Propete zengât den topñâ uabot.”

Yesu zikñak Kristogât mâsikâziñgip.

(Mk 12:35-37; Lu 20:41-44)

⁴¹ Parisaio a, zen mindum tatne Yesuñâ itâ sâm mâsikâziñgip, ⁴² “Zen Kristogât dap dap nângâme? Zâk ñâigât kiun?” Sâi ziñâ sâwe. “Zâk Dawidgât kiunñâ.”

⁴³ Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Dap op Kaapumñâ Dawidi nângânângâ mâtâp pindi Kristogât kembunâ sâip? ⁴⁴ Zo itâ sâip, ‘Kembunâ nâgât kembu itâ sâm dukuip, “Gâ âsannâ bongen tâtna kâsarâpkâ minduziñga kiñganjât kombân upi.”’

⁴⁵ Dawidi zâk Kristogât kembunâ sâip, zorân dap op kiunñâ uap?”

⁴⁶ Yatâ sâm mâsikâziñgi den hâuñâ sânam kwagâwe. Narâk zoren gâbâ a zen dum mâsikânam kenjât op birâwe.

23

Den sinji âlip lum sâk mâme mân upi.

(Mk 12:38-39; Lu 11:43, 46; 20:45-46)

¹ Narâk zoren Yesuñâ arâpñâ sot a nâmbutñâ itâ sâm dâtnângoip. ² “Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen Mosegât gebâkñan tapme. ³ Zorat den dâzângome, zo lum ândibi. Ka zengât ândiândiziñan mân ândibi. Wangât, zen den sâme, zo mân lum ândime, zorat. ⁴ Zen kut ñâi ñâi yâmbâtñâ, zo saam a ambân kwâkziñan pam ziñâ bet bâsañ ândime. ⁵ Kut ñâi ñâi upme, zo anjâ ziñgit nângâbigât upme. Zen ninâu kârep sâme. Zen Mosegât den lum Kembugât den ekabân kulemgum mâteziñan sot bâranziñan saam ninâu sâme. Oi hâmbâziñan neule top topñâ mem ândime. ⁶ Oi mâpâmâpâse namin sot sii nalem minduminduyân a sâtñâ tâtarân tâtnat sâme. ⁷ Oi sombemân a ambân sâm âlip kwâtningâbigât ândime. Oi kutniñâ patâ nângonsâbigât kindap kwap ândime.

⁸ Zengât ko a ambân ziñâ patâ sâne mân dâp upap. Patâziñâ, zâk kânok. Zen patâ buñâ. Zen aksik ombenjan. ⁹ Oi hânân zi a ñâigât Ibâniñâ mân sâbi. Ibâziñâ sumbemân ândiap, zâk kânok. ¹⁰ Oi zen a ñâigât a kembu patâ mân sâbi. A kembuziñâ Kristo, nâ kânok. ¹¹ Zengâren gâbâ a ñâi patâ upapñâ, zâk a nâmbutñâ zengât kore op ândibap. ¹² Ñâi zâk zikñangât nângi zari diim gibap. Ka ñâi zâk zikñangât nângi gibap, zo diim zâibap.”

Yesuñâ Parisaio a girem den sâm dâzângoip.

(Mk 12:40; Lu 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ “Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen sarâ a. A ambân, zen sumbemân zâinam

utne zen mâtâp laj doongume. Zi-
inâ mân zâim zâk ziñâ baginâ sâne
kenğât minziñgâme.

¹⁴ Yei, Kembugât gurumin den
zorat galem a sot Parisaio, zen sarâ
a. Zen malâ mandu zeñgâren ninâu
kârep sâm mirâ motziñâ laj mime.
Zorat Anutuñâ hâuñâ yâmbâtñâ
otziñgâbap.

¹⁵ Yei, Kembugât gurumin den zo-
rat galem a sot Parisio, zen sarâ
a. Zen a kânok zeñgât a upapkât
saru sot hân walâm âime. Oi a
yatâ zorâñ zeñgâren târokwap ândim
simğât siñgi upap. A zorat bâliñandâ
wâlâziñgâbap.

¹⁶ Yei, a sâtñâ sinziñ bâpsâsâñ.
Zen itâ sâme, ‘Tirik namin kwap
den sâm kâtigime, zo tabâñâ. Tirik
namin neule mot taap, zoren kwap
den sâm kâtigime, zorâñ kâtigem bon
upap.’ ¹⁷ Zen a sinziñ bâpsâsâñ sot
nângânâñgâziñ buñâ. Tirik namâ,
zo tirik taap. Neulenâ, zo yatik
tirigâk uap. Zorat ko ikâ zorâñâ
bonñâ uap? Namâ mo neulenâ?
¹⁸ Oi ñâi itâ sâme, ‘Kembugât siñgi
nalem pâpanñâ, zoren kwap den sâm
kâtigime, zo tabâñâ. Nalem mot
pame, zoren kwap den sâm kâtigime,
zo bonñâ.’ ¹⁹ A sinziñ ñâtâtik, zen.
Nalem pâpanñâ, zo hâlâlu taapkât
nalem kwâkñan pame, zo tirik uap.
Zorat ikâ zorâñâ bonñâ uap? Nalem
pâpanñâ mo nalemñâ? ²⁰ Zorat ñâi
zâk nalem pâpanñan mândâm sâm
kâtigei nalem pâpanñâ sot kut ñâi
ñâi kwâkñan taap, zo ârândâñ dâbâk
upabot. ²¹ Oi ñâi zâk tirik namin
kwap sâm kâtigei namâ zikñâ sot
umñan ândiap, zet ârândâñ dâbâk
upabot. ²² Ñâi zâk sumbemân kwap
sâm kâtigei Anutuğât tâtatñâ sot
tâtat zorat mariñoot dâbâk upabot.

²³ Yei, Kembugât gurumin den zo-
rat galem a sot Parisaio, sarâ a, zen.
Zen dañgât sot kâñgan sot zomap,
kut ñâi ñâi zo bâzagârân gâbâ kânok
Kembugât siñgi sâm pame. Oi zo-
rat toren bonñâ, gurumin den luluñ
sot a buku otziñgâziñgâñ sot nângâm

pâlâtâñ sot târârak ândiândiñ, zo
birâne gei komap. Zo toren toren
luzikâne dâp upap. ²⁴ A sâtñâ sinziñâ
ñâtâtik sâsâñâ, zen kabât mâik mâik,
zo ikme. Ka bâu mo kut ñâi ñâi patâ,
zo mân ikme.

²⁵ Yei, Kembugât gurumin den zo-
rat galem a sot Parisaio, zen sarâ
a. Hâkop sâkñik too sañgon kubik
tuume. Oi umñan ko kâmbu sot
sâkziñangât âkñâle bâliñâ, zo piksâm
ziap. ²⁶ O Parisaio a, zen sinziñ
ñâtâtik. Hâkop umñan bâliñâ ziap,
zo sañgonne âlip oi sâkñan âlip upap.

²⁷ Yei, Kembugât gurumin den zo-
rat galem a sot Parisaio, sarâ a, zen.
Zen a mumuñâ zeñgât kwagân ziap
yatâ. Kwakñâ zo kwâkñan kâsâget
pane neulenoot zemap. Umñan ko a
siñit sot guk mañgulen ziap. ²⁸ Zen
yatik sâkziñandâ a mâteziñan târârak
ândime. Umziñan ko sarâ sot guru-
min den kukuñâ piksâm ziap.

²⁹ Yei, Kembugât gurumin den zo-
rat galem a sot Parisaio a, sarâ
a zen. Zen Propete a kwagân
pitâme. Zen a târârakñâ zeñgât
kwagân neule pam ândime. ³⁰ Zen
itâ sâme, ‘Sâkurâpniñâ ândiwe, narâk
zoren ândim sâi ko betziñan mem
Propete mân zângobem.’ ³¹ Zen
yatâ sâm Propete zângowe, zeñgât
kiun ândime. Zeñgât topziñâ sâm
muyagime. ³² Sâkurâpziñ zen tosa
kwâkñan kwâkñan pam gawe. Zen
yatik târokwapkwap utnetâ tosañ
dâbâk upap. ³³ Mulumğât kiurâp
zen. Tosagât hâuñâ kârâbân geigeiñ
narâk oi waniñ âi tik pambi?

³⁴ Zorat sa nângânek. Nâ ninak
zeñgâren Propete sot nângânâñgâ
a sot Kembugât gurumin den zorat
galem a nâmbutñâ sângonzângua
zeñgâren gane nâmbutñâ zen
zângom sâknam ziñgâbi. Oi
nâmbutñâ poru nagân zângobi. Oi
nâmbutñâ mâpâmâpâse namâziñan
lapitziñgâne kamân ñâin ñâin
âine moliziñgâm âim zângobi.
³⁵ Yatâ utnetâ a târârak gilâmziñ
hânân geip, zorat hâuñâ zeñgâren

muyagezingâbap. Mârumjan Abegâren gâbâ kâmbam topkwap târokwâi târokwâi kom gam Berekia nanjâ Sakaria, zâk tirik namin komjâ kâmbam zo kune âkip. ³⁶ Nâ perâkjak dâzângobâ. Kâmbam zorat tosa a kâmut zi ziinjâ hâuñâ mimbi.”

Yesunâ Yerusalem zengât umjâ nângip.

(Lu 13:34-35)

³⁷ “O Yerusalem mâirâp, wangât Propete a kâmbamjâ zângome? A sângonzângua zengâren âine kâtnâ zângone mume. Kurukjâ gwamarâpnâ gâbârezingâm lâmbamzângomap, zo yatik nânâ umnâ topjan a ambân minduzingâbat sa kwâkâme. ³⁸ Dâzângua nângânek. Nâ birâzinga mandu yatâ op ândibi. ³⁹ Zen dum zagât mân nek ândimjâ itâ sâm nikpi, ‘Kembugât sâtkât gaap, zâk sâm âlip kwâkjanjânâ.’”

24

Yesu takâbapkât den sâip.

(Mk 13:1-21; Lu 21:5-6)

¹ Yesu zâk tirik namin gâbâ gem ari arâpnâ nen zâkkâren âimjâ namâ tuutuunâ ek nângâbapkât dukuwen. ² Oi den itâ mâburem dâtnângoip, “Namâ zi tâi ek mâpâsime, zorat nâ perâkjak dâzângobâ. Kâsazinjâ gam kândañne giligâlaksâm buñ op nanjâbap.”

³ Oi Oliwia bâkjan zâi tâi arâpnâ niinjik um topjan âimjâ mâsikâm sâwen, “Sat, zo wan narâkjan âsagibap? Oi gikâ gâban narâkñâ sot hân âkâbapkât narâkñâ oi wan wesâk nâi âsagibap?”

⁴ Yatâ sâindâ Yesu itâ sâm dâtnângoip, “Um gulip kwatzingâbegât namân gok, zen dap upi? ²⁰ Zen Kembugâren ninâu sâne nângi âiâizingâ, zo map narâkjan mo kendonân mân muyagibap. ²¹ Narâk zoren sâknam patâ muyagezingâbap. Zorat dâp hân muyageibân gâbâ mân muyageip. Oi dum mân muyagibap. ²² Kembuñâ sâknam narâkñâ zo mân mânângâri sâi a aksik buñ

yatâ muyagem ze narâk kek mân âkâbap. ⁷ Hânjâ hânjâ a kâmut mâik sot patâ, zen kâsa op agom âibi. Oi hânjâ hânjâ pu patâ sot wâriñ mem zimbap. ⁸ Kut nâi nâi zo sâknam patâ zorat topkwâkwatjâ. Zo yatâ nângâm ândibi.”

Kâsa otzingâbi, zorât den.

⁹ “Narâk zoren sâknam kwatzingâm zângone mumbi. Zen nagât opjâ hânjâ hânjâ a, zen um kâlak otzingâbi. ¹⁰ Kut nâi nâi yatâ zo âsagei a donjbejnâ singi âlip birâm kâsa orangâbi. ¹¹ Oi propete a sarânâ asâgemjâ a donjbej um gulip kwatzingâbi. ¹² Gurumin den kukujâ, zorân lañ kâri a donjbejnâ buku orotjâ, zo birâbi. ¹³ Nâi zâk den singi âlip mem kâtigem ândei narâkñâ âki sumbem kamânân bagibap. ¹⁴ Oi Anutu um topjan ândiândigât singi âlip, zorân lañ kârâm hânjâ hânjâ âim a topzinjâ sâm muyagei hângât narâkñâ âkâbap.”

Kut nâi sumunjâ muyagibap.

(Mk 13:14-23; Lu 21:20-24)

¹⁵ “Gâtâm tâmbet tâmbet kâukjâ tirik nâmin kwânângâne kinbap. (Den zo mulunâk sâlâpkum nângâbi.) Zo yatâ âsagibapkât Propete Danienjâ mârum kânjan sâm kulemguip. ¹⁶ Zo yatâ âsagei ekjâ Yudaia hânân ândibinjâ barâ kâtikjan sârârâk kârâm âibi. ¹⁷ Nâi zâk mirâ sombemân ândibapjâ sikumjâ mimbam mirin mân zâibap. ¹⁸ Oi a nâi nebân tâpapjâ âburem hâmbânjâ mimbapkât kamânân mân gâbap.

¹⁹ Yei, ambân kâmborâ sot katep

upe. Kâmut gakârâpņanġât opņâ Kambuņâ narâk zo mânânġâtpap.”

Propete a sarâņâ muyagibi.

²³ “A ziņâ Kristo ziren âsagiap mo ândiren âsagiap sâne mân nânġâbi. ²⁴ A sarâņâ âsagem nâ Kristo sâbi. Propete a sarâņâ, zen âsâgem kut nâi nâi sen mârât tuunetâ a um gulip kwatziņġâbi. Oi Anutuņâ ġâsum sâlâpzânġoip, zo um gulip kwatziņġânâ osibi. ²⁵ Nâ kânņan dâzânġuan, zorat ko muyageziņġi mân kwakpi.

²⁶ Kristo barâ kâtikņan âsagei ik-sen sânetâ mân âibi. Oi Kristo mirâ zoren mo zoren âsagiap sâne mân nânġâbi. ²⁷ Hânpanņâ âsagem hân toren torenņan aksik âsagem kwâkâmap, zo yatâ a bonņâ, nâ âsagibat. ²⁸ Bâu mo zuu kârakņâ nâi ze zoren nii keņ, ziņâ ninam mindume.”

Wesâk âsagibap.

(Mk 13:24-27; Lu 21:25-28)

²⁹ “Sâknam narâkņâ âki mirâsiņ sumunkoi kâin âsakņâ buņ upap. Oi sâņġelak, zen sumbemân ġâbâ âkâm gibi. Oi Anutuņâ sumbem mânġei olayaņġâm imbaņâ buņâ upap. ³⁰ Narâk zoren a bonņâ, nânġât kulem sumbemân âsagei a hânņâ hânņâ umbâlâ op isem zine a bonņâ, nâ sumbem unumunum kwâkņan kâwali mem âsakņânoot tâka nikpi. ³¹ Oi lâmun kwamit patâ âsagei sumbem a gakânâ sâņgonzânġua hân toren toren ġâbâ kâmut gakârâpnâ minduziņġâbi.”

Narâk patâġât den.

(Mk 13:28-31; Lu 21:29-33)

³² “Dâġap nak ziap, zorat topņâ nânġâbi. Iinņâ burutuksâi maa narâk upâmap sâme. ³³ Zen yatigâk kut nâi nâi zo âsagei itâ nânġâbi. ‘Zâk mâte otniņġâbâmap. Zâk mâtâbân ga kinzap.’ ³⁴ Nâ perâkņak dâzânġobâ. A kâmut zi mân mune kut nâi nâi âsagibap. ³⁵ Sumbem sot hân buņ upabot. Ka nânġât den ko mân buņ upap.

³⁶ Kut nâi nâi muyagibap, zorat sirâm narâkņâ a nâiņâ mân nânġap. Sumbem a, zen mân nânġe. Oi nanņâ, nâ mân nânġan. Ibânâ, zâk zikņik nânġap. ³⁷ Noa ândeip, narâk zoren kut nâi urâwe, zo yatik a bonņâ, nânġât takâtakâņ narâknan yatik upi. ³⁸ Uurupņâ mân ġâi sii nalemm nem ândiwe. A ambân aņġâġwanġâ op mianġawe. Gulip op ândine Noaņâ wanġâyân zarip ³⁹ Oi zen gulip op ândine too uurupņâ ġwâkâziņġip. A bonņâ, nânġât takâtakâņ narâknan zo yatâ upi. ⁴⁰ Narâk zoren a zagât nebân kiritâ, nâi ġâsum, nâi birâbat. ⁴¹ Ambân zagât zet nalemm sobem tâitâ, nâi ġâsum, nâi birâbat. ⁴² Kembuziņâ, nâ narâk zoren mo zoren takâbat, zorat mân nânġegât umziņandâ galem oraņġâm ândibi. ⁴³ Zen topņâ itâ nânġânek. Kamân nâiġât a, zen kâsa nâtik zoren takâbi, narâk yatâ nânġâm um wâġân ândim kamânziņġ galem upi. ⁴⁴ Oi a bonņâ nânġât narâknâ mân nânġâne ġâbat, zorat zen um wâġân ândibi.” Yatâ sâmņâ zorat den sumbuņâ nâi itâ sâm dâtnânġoip, ⁴⁵ “A patâ nâiņâ kore a gakârâpņâ zengât galem a nâi pam itâ sâm dukubap, ‘Nâ âi ândia galem otziņġâm ândim narâkņan nalemm dâpziņanâk ziņġâm ândiban.’ A zo ândiândiņâ dap yatâ ândei galem a nânġânânġânoot sot sât lulunoot sâsânġâ? ⁴⁶ Galem a, zâk patâņâ nep diņ sâm pindip, zo dâņâk lum ândei patâņâ ġâbabân galem a yatâ zorat nânġi âlip upap. ⁴⁷ A kutâņâ galem a zo patâ pam zâkkât kut nâi nâi aksik galem op ândibapkât sâbap. ⁴⁸ Ka a nâiņâ galem a bâliņ ândim umņandâ itâ nânġâbap, ‘Patânâ, zâk kârebân âimņâ kek mân ġâbap.’ ⁴⁹ Yatâ nânġâm kore a ambân zânġom mem nâi nâi otziņġâm too tewarân âi laņ ândim um gulip op ândibap. ⁵⁰ Oi a kutâņâ ġâbap, zorât narâkņâ mân nânġâm ândei zâk ġâbap. ⁵¹ ġâmņâ tâkņâ imbaņâ lapitņâ sarâ a zengât oserân pâi ândibap. Zoren umbâlâ

op isem ândibi.”

25

Ambân sigân âsakñâ toonjanğât kâruwe.

¹ “Sinji âlipkât mâtâp, zo ambân sigan bâzâgât zengâren dâpkwap sâbâ. Zen a kutâ mâtâbân âi muyaginam kârâpziñ mem âiwe.

² Ambân sigân bâtnâmbut, zen nângânângâziñ buñ. Bâtnâmbut, zen nângânângâziñoot.

³ Ambân nângânângâziñ buñ, zen kârâp sinjitiñik mem âiwe.

⁴ Ambân nângânângâziñoot, zen kârâp sot âsakñanğât toonğâ ârândân mem âiwe. ⁵ Oi a kutâ, zâk mulun ândei zen mambât tap uman ziwe.

⁶ Zinetâ nâtik tânâmñâ oi den nâi itâ âsageip, ‘Hai, a kutâ gaap. Zen zaat zâkkâren âinek.’

⁷ Oi ambân sigan, zen nângâm zaat âsakñâziñâ ku-bigâwe. ⁸ Oi ambân nângânângâziñ buñâ, zen nângânângâziñoot itâ sâm dâzângowe, ‘Nen kârâpniñâ bâpsâbâmap, zorat zen too nâi gum niñgânek.’

⁹ Sânetâ ambân nângânângâziñoot, zen itâ sâm dâzângowe, ‘Buñâ. Zengât dâp buñâ. Nen dâpniñan mem gen. Zen âi anğâgwanğâ namin kwâlânek.’

¹⁰ Oi zen âsakñanğât too kwâlânam âinetâ a kutâ gam ambân nângânângâziñoot, zorik diiziñgi âiwe. Oi kamânân âim mirin zâimñâ hânği doonğum sii nalem nem tarâwe.

¹¹ Tatnetâ ambân nângânângâziñ buñ, zen gamñâ den sâm sâwe, ‘Patâniñâ, mâtâp mem pa.’

¹² Sâne dâzânğoi, ‘Nâ perâkñak dâzânğobâ. Nâ zengât topziñ mân nângâman.’”

Den sumbuñâ zo sâmñâ itâ sâm dâzânğoi. ¹³ “Zen narâk mân nângegât umziñ galem oranğâm ândibi.”

¹⁴ “A kutâ nâi oip, zo yatâ gâtâm âsagibap. A kutâ nâiñâ

A kât ekap zingip, zengât den.

(Lu 19:11-27)

¹⁴ “A kutâ nâi oip, zo yatâ gâtâm âsagibap. A kutâ nâiñâ

kamân kârebân âibamñâ kore anğâ minduziñgâm kâtñâ galem upigât kâsâpkum zingip. ¹⁵ A nâi kât ekap bâtnâmbut pindip. Nâi zagât. Nâi kânok. Zo nepkât imbanğâ zem zingip, zorat dâp zingip. Kât zingâmñâ kamân kârebân âi ândeip.

¹⁶ Ari a kât ekap bâtnâmbut meip, zorân nep pindi târokwap ekap bâtnâmbut âsageip. ¹⁷ Oi bukuñâ ekap zagât meip, zâkñâ yatik oi târokwap zagât âsageip. ¹⁸ Ka a ekap kânok meip, zo ko hân umñan esâm kwâarakui zeip.

¹⁹ Oi a kutâziñâ narâk kârep ândim puriksâm gâip. Puriksâmñâ kore a kât zingip, zorat op minduziñgip.

²⁰ Oi a kât ekap bâtnâmbut pindip, zâkñâ nepñâ tuugi târokwap ekap bâtnâmbut âsageip, zo tirâpkumñâ sâip, ‘Patanâ, gâ ekap bâtnâmbut nigin, zo nep pindandâ ekap bâtnâmbut târokwap âsagiap.’

²¹ Sâi patânandâ itâ sâm dukuip, ‘Gâ kore a âlipñâ, sât lulugoot. Kut nâi yenñanğât galem âlip oingât nânğâ kut nâi bonñanğât galem gâbanbat. Zorat ko patâgâ, nâgât umnâ topñan bagim sâtâre op ândiban.’

²² Yatâ sâi a kât ekap zagât pindip, zo gam sâip, ‘Patânâ, gâ kât ekap zagât nigin. Zorat nepñâ tuugandâ ekap zagât târokwap muyageip.’

²³ Sâi patânandâ itâ sâm dukuip, ‘Gâ kore a âlipñâ, sât lulugoot. Gâ kut nâi yenñanğât galem âlip oingât nânğâ kut nâi bonñanğât galem gâbanbat. Zorat gâ patâgâ, nâgât umnâ topñan bagim sâtâre op ândiban.’

²⁴ Sâi bet a ekap kânok pindip, zâk gamñâ sâip, ‘Patâ, nâ topkâ itâ nângâman. Gâ a bâliñâ. Gâ nep mân kârâm kâmitmat. Nalem muyagem nibi sâmat. A nâmbutñâ zengât kâlamân nalem nibigât sâmat. ²⁵ Nâ zorat kenğâtñanğât op kâtkâ hân kendâm hangua ziap. Oi zi mâburem gibâman.’

²⁶ Yatâ sâi patânğâ den itâ sâm dukuip, ‘Gâ kore a bâliñâ, konam. Lâugan gâbâ den mâburem dâgobâ.

Nâgât itâ nângâmat. Nâ nep mân kârâm kâmit yen tap nalememuyagenibi sâman. A zengât nebân nalemememan. ²⁷ Nâgât yatâ nângâm kâtnâ anğâgwanğâ zengâren pâna kâtnâ nep tuugi âsagei ga membam. ²⁸ Zorat zen kât ekap beknjan mem bâzagât mem ândiap, zo pindânek. ²⁹ Nâi zâk kut nâi pindâpindân, zo mem galem op ândei târokwap pindâpindân. Oi gom sambe muyagenanğâbap. Ka nâi zâk kut nâi pindâpindân, zo mân mem ândei beknjan mei yen ândibap. ³⁰ Kore a konam, zo ko gâsum nâtâtigân zo pane geibap. Zoren umbâlâ op isem zimbap.’ ”

Yesunâ gâtâm kâsâpnânğobap.

³¹ “Gâtâm a bonğâ, nâ sumbem âsakñanoot sot sumbem a zengât os-erân gamñâ tâtatnâ âlipñâ, zoren zâi tâpat. ³² Oi a ambân hânğâ hânğâ, zo minduzinğâ nâgât mâtenan mindubi. Mindunetâ râma galem a râma noniğ kâsâpzânğomap, zo yatik upat. ³³ Oi râma noniğ kâsâpzânğom râma bongen zâmbam noniğ yanğâgen zâmbanbat. ³⁴ Yatâ op a kutâziğâ, nâ bongen zo itâ sâm dâzânğobat, ‘Zen Ibânandâ mâsop minziğip. Zen gam Kembugât um topñan bagim ândibi. Zo mârumñan hân muyageibân gâbâ zengât sinği sâip. ³⁵ Zen itâ otniwe, zorat. Tepnanğât ua nalememniwe. Toogât mua too niwe. Nâ lomba yatâ ândiandâ zen galem otniwe. ³⁶ Nâ sâk bârak ândia zen hâmbâ mot mem niwe. Nâ mâsek zia zen galem otniwe. Nâ tâk namin ta zen ga nigâwe.’ ³⁷ Yatâ sa a târârak ziğâ den itâ mâburem dâtnobi, ‘Kembu, gâ wan narâkñan nalemgât otgigi nalememnâi giwen? Wan narâkñan toogât otgigi nen too giwen? ³⁸ Gâ wan narâkñan lombâ yatâ ândina nen galem otgiwen? Gâ wan narâkñan hâmbâgât kwakna hâmbâ nâi giwen? ³⁹ Gâ wan narâkñan mâsek mo tâk namin tâtna ga gigâwen?’ ⁴⁰ Yatâ sânetâ a kutâziğâ, nâ itâ sâm

dâzânğobat, ‘Kâmurâpnâ zengâren gâbâ a giginâ nâi galem okñanğâwe, zo nâ otniwe uap.’ ⁴¹ Yatâ sâm a yanğâgen, zo itâ sâm dâzânğobat, ‘Sâit mianğâwe, zen kârâp kâtikñan gei ândibi. Kârâp zo Satân sot sumbem arâpnâ zengât sinği oip. Zoren gei ândibi. ⁴² Zen itâ otniwe, zorat. Nâ tepnanğât ua nalememniwe. Nâ toogât nânğâ too mân niwe. ⁴³ Nâ lomba ândia mân galem otniwe. Hâmbâgât kâruanđâ mân niwe. Mâsegân sot tâk namin ta mân ga nigâwe.’ ⁴⁴ Yatâ sâm dâzânğua ko yanğâgen ziğ itâ sâbi, ‘Kembu, gâ wan narâkñan nalememtoo buğâ sot hâmbâ mirâ kamân buğâ ândina gek mân nânğânânğâ urâwen? Mo ikâ zoren mâsek mo tâk namin tâtna gekñâ mân galem otgiwen?’ ⁴⁵ Yatâ sâne itâ dâzânğobat, ‘Nâ perâkñak dâzânğobâ. Arâpnâ zengâren gâbâ giginâ nâi ek mân galem okñanğâwe, zo nâ otniwe uap.’ ⁴⁶ Oi a yanğâgen zen âi sâknam tâmbânğâ nânğâm ândibi. A ambân târârakñâ, zen ko ândiândi kâtikñan bagim ândibi.”

26

Yesunâ mumbapkât sinği dâzânğoiğ.
(Mk 14:1-2; Lu 22:1-2; Yo 11:45-53)

¹ Yesu zâk den so aksik sâm nanğâm arâpnâ itâ sâm dâtnânğoiğ, ² “Nânğe. Sirâm zagât tap Pasowa kendon upap. Oi narâk zoren a bonğâ, nâ kâsa zengât bitziğan zaria poru nagân none mumbat.” Yesunâ den yatâ sâip

³ Narâk zoren tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkât namin zâim minuwe. ⁴ Zen Yesu tik gâsum kunam den sâm kâtnân urâwe. ⁵ Oi itâ sâwe, “Kendonân kâmbam lağ âsagebapkât kegâk gâsunat.”

Ambân nâiğâ Yesu too wârân âlip mem sanğonñanğip.
(Mk 14:3-9; Yo 12:1-8)

⁶ Yesu zâk Betania kamânân âim Simon, sâk bâlâ a, zâkkât mirin zâim nalememneip. ⁷ Nalememnem

tâi ambân nâinâ too wârân âlip be-
loņoot, sânġân patâ, zo mem gam
too wârânņoot zo kâukņan lokei giari
saņgorip. ⁸ Yatâ oi arâpņâ nen ekņâ
sâwen, “Too sânġân zâizâin zi wangât
tâmbetkuap? ⁹ Too zo pam kât patâ
mem a kanpitâ ziņġip sâi ko dâp
opap.”

¹⁰ Yatâ sâindâ Yesuņâ nânġâmņâ
itâ sâm dâtnânġoip, “Zen wangât
ambân den okņange? Zâkņâ otnigi
âlip uap. ¹¹ A ambân kanpitâ, zen
narâk dâp zen sot ândibi. Nâ ko zen
sot narâk kêrep mân ândibat. ¹² Nâ
mua hanobi, zorat dâp sâknâ saņgori
âlip uap. ¹³ Nâ perâkņak dâzânġobâ.
Kembuġât den siņġi âlip zi hânņâ
hânņâ sâm âim ambân zirâņâ uap, zo-
rat siņġi ârândân sâne laņ kârâbap.”

*Yudaņâ Yesu tirâpżânġobapkât
kât meip.*

(Mk 14:10-11; Lu 22:3-6)

¹⁴ Oi arâpņâ kiin zagât nenġâren
ġâbâ a nâi kutņâ Yuda, Karioto
kamânân gokņâ, zâkņâ tirik namâ
galem a patâ, zenġâren arip.
¹⁵ Âimņâ itâ sâm dâzânġoip, “Nâ
tirâpżânġobat, zorat kât dabutâ
nibi?” Mâsikâziņġi ziņâ kât ekap 30
yatâ sâlâpkum pindâwe. ¹⁶ Yudaņâ zo
memņâ Yesu tirâpżânġoi ġâsubiġât
ek kârûm ek molim ândeip.

Yesu zâk arâpņoot nalem niwe.

*(Mk 14:12-21; Lu 22:7-14, 21-23;
Yo 13:21-30)*

¹⁷ Pasowa kendon narâk top-
kwâtnam arâpņâ nen Yesu mâsikâm
sâwen, “Nen itârânġ mirâ ikâ zoren
Pasowa nalem unat?” ¹⁸ Sâindâ
itâ sâip, “Zen kamânân âimņâ a
nâi muyagem itâ sâm dukunek,
‘Patâniņâ ġâġât sap, ‘Narâkņâ mâte
uap, zorat nâ sot arâpņâ, nen ġâġât
mirin gam Pasowa nalem ninat.’”
¹⁹ Oi arâpņâ nen Yesuņâ den sâip,
zo lumņâ Pasowa kendonġât nalem
uwen.

²⁰ Mirâ nâtiksâi Yesu sot arâpņâ
kiin zagât, nen mirâ zoren zâimņâ
Pasowa nalem niwen. ²¹ Nem
tapņâ Yesuņâ itâ sâm dâtnânġoip,

“Zenġâren ġâbâ nâinâ nâ kâsa a
tirâpżânġoi ġâsânobi.” ²² Yatâ sâi
arâpņâ nen umniņ bâlei nâiġoot
zikņik zikņik mâsikâyanġâm sâwen,
“Kembu, nâġât sat?” ²³ Sâindâ zâkņâ
sâip, “A zo nâ sot ârândânġ niet,
zâkņâ yatâ otnibap. ²⁴ A bonņâ, nâ
Kembuġât ekabân den kulem ziap,
zo yatik upat. Ka a bonņâ, nâ
tirâpżânġoi ġâsunibi, yei, zâk hânņâ
yâmbâtnâ mimbap. A zo mam
kâmboņ kâligen ġâbâ mân âsageip sâi
bâbâlaņ opap.” ²⁵ Yatâ sâi Yudaņâ
mâsikâm sâip, “Patâ, nâġât sat?” Sâi
dukuip, “ġâ sat, zo.”

Yesuņâ nalem sot too ziņġip.

*(Mk 14:22-26; Lu 22:15-20; 1 Kor
11:23-25)*

²⁶ Nalem nem tâindâ Yesuņâ nalem
nâi mem sâiwap sâm namuņ arâp
itâ sâm niņġip, “Mem ninek. Zi
sunumnâ.” ²⁷ Yatâ sâmņâ wain
hâkop mem sâiwap sâmņâ itâ sâm
niņġip, “Zen aksik ninek. ²⁸ Zi
târôtâroniņanġât ġilâmnâ. Zo a
ambân donbep patâ, zenġât tosaziņ
buņ upapkât hânân ġibap. ²⁹ Oi
dâzânġua nânġânek. Wainġ too itârânġ
nia âkap. Oi dum zagâtņan mân
nemņâ lbânanġât um topņan zâim
zen sot ârândânġ wainġ mârâtnâ nâi
ninat.”

Gezemanê kâlamân âiwe.

*(Mk 14:27-31; Lu 22:31-34; Yo
13:36-38)*

³⁰ Oi Kembuġât mâpâmâpâse kep
nâi mem kamânân ġâbâ âimņâ Oliwa
bâkņan zâiwen. ³¹ Mâtâbân âimņâ
Yesuņâ itâ sâm dâtnânġoip, “Nâtik
ziren a ziņ ġâsuninetâ zen nânġâm
pâlâtânziņ lolot, zorat op âksik
birânim âibi. Kembuġât den kulem
nâi ziap, zo bon upap. Den zo itâ,
‘Nâ râma galem a kua râma zen
siņsururuņ op âim nanġâbi.’

³² Nâ sa nânġânek. Nâ mumuņan
ġâbâ zaatņâ ġâlilaia âi kândom
otziņġâbat.” ³³ Sâi Peteroņâ itâ sâm
dukuip, “A nâmbutņâ, ziņ birâġibi.
Nâ ko mân birâġibat. Buņ kâtikņâ.”

³⁴ Yatâ sâi Yesuņâ itâ sâm dukui,

“Nâ perâkñak dâgobâ. Gâ ñatik ziren kwâimbâninandâ sâp karâmbut oi kurukñâ diñ sâbap.” ³⁵ Yatâ sâi Peteronâ itâ sâip, “Gâ gomñâ nâ nonâ sâne mân kwâimbâgibat.” Sâi arâpñâ nâmbutñâ, nen den yatik sâwen.

³⁶ Nen âimñâ nak kalâm ñai kutñâ Gezemane, zoren takâm Yesuñâ arâpñâ itâ sâp dâtnânngoip, “Zen ziren tatne nâ ândi âi ninâu sâbâ.” ³⁷ Yatâ sâmñâ Petero sot Zebedaiogât nanzatñâ diizingi âiwe. Âimñâ Yesuñâ umñâ yâmbârei ken bet kakit oip. ³⁸ Yatâ op dâzânngom sâip, “Umnâ yâmbârei mumuñâ otnigap. Zen nâ sot tap um wâgân ândinek.” ³⁹ Yatâ sâmñâ mâik ñai âim si sângân hânân ge tutukum itâ sâp ninâu sâip, “Ibânâ, nângânim sâknam kâmut zi betnan mena buñ oik. Oi nâgât den buñâ, gâgât den, zo kâtigibap.”

⁴⁰ Yatâ ninâu sâmñâ puriksâm arâp karâmbut ziñgiri uman zem tatne Petero itâ sâp dukuip, “Zen nâ sot gwâlâ mâik ñai ândibigât dâp buñâ? ⁴¹ Zen mâsimâsikâyân loribegât um gwâlâ ândim ninâu sânek. Umñâ bâbâlañ opmap. Sâkñâ ko yâmbâremap.”

⁴² Dum âimñâ den itâ sâp ninâu sâip, “Ibânâ, sâknam zi betnan mimbangât nângâna mân dâp oi lañ gâgât den, zo kâtigibap.” ⁴³ Yatâ ninâu sâmñâ âburem arâp karâmbut, zen sinziñâ uman oi zinetâ ga muyageziñgip. ⁴⁴ Zâmbamñâ âi ninâu sâi sâp karâmbut oip. Den mârûm sâip zo yatik ninâu sâip.

⁴⁵ Ninâu sâp nañgâm arâp zengâren puriksâm itâ sâp dâzânngoip, “Zen uman tok zem te? Zi mârûm narâk uap. A bonñâ, nâ bâliñ mâme a zengât bitziñan zâibâman. ⁴⁶ Zaatne âinâ. Iknek. A sâi gâsunim nobi, zo mâte otniñgap.”

Kâsa ziñâ Yesu gâsuwe.
(Mk 14:43-50; Lu 22:47-53; Yo 18:3-12)

⁴⁷ Den yatâ sâp kiri arâp kiin zagât, neñgâren gâbâ a ñai, kutñâ

Yuda, zâkñâ a kâmut kândom otziñgi gawe. A kâmut zo tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, ziñâ sângonzânngone kâmbam sot sâp patâziñâ mem gawe. ⁴⁸ Oi Yudañâ den kânñan itâ sâp dâzânngoip, “Nâ lum mângansa zi sâp gâsubi.” ⁴⁹ Oi gamñâ zorenâk Yesugâren âim O patânâ sâp lum mângarip. ⁵⁰ Yatâ oi Yesuñâ den ñai itâ sâp dukuip, “Buku, nep tuubam gaat, zo tuum nañgânan.” Yatâ sâi a kâmut, zen Yesugâren ga gâsum saawe.

⁵¹ Oi Yesu sot ândiwen, neñgâren gâbâ ñaiñâ sâuñâ sâmbum tirik namâ galem a patâgât kore a ñai kindapñâ kârâm kwâkip. ⁵² Yatâ oi Yesuñâ itâ sâp dukuip, “Sâugâ mirânñan hanguna giarik. Ñai zâk sâuñâ zânngoi hâuñâ kumbi. ⁵³ Nâgât dap nângat? Nâ Ibânânngâren ninâu sa sâi ko sumbem kâwali a kâmut kiin zagât, zo kegâk sâi gem galem otnibe. ⁵⁴ Oi zen gem ga galem otnine Kembugât ekabân den ziap, zo dabân bon opap?”

⁵⁵ Yatâ sâmñâ a kâmut gâsunam gawe, zo itâ sâp mâsikâziñgip, “Nâgât dap nânge? Zen nâgât nângâne kâmbam ku oi kâmbam sot sâuziñâ mem ga gâsânoge? Zorat sa nângâne. Nâ sirâmñâ sirâmñâ tirik namin zen Kembugât den siñgi dâzânngoman. Oi zen zoren mân gâsânowe. ⁵⁶ Oi zi Propete zengât den kâtigibapkât âsagiap.” Oi Yesugât arâpñâ, nen aksik Yesu birânñangâm siñsururuñ âiwen.

Yesu a sâtnânngât namin diim âiwe.
(Mk 14:53-65; Lu 22:54-55, 63-71; Yo 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Kâwali a zen Yesu gâsum tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkâren diim âiwe. Zâkkât namin Kembugât gurumin den zorat galem a sot a sâtnâ mindum tarâwe. ⁵⁸ Zen Yesu diim âinetâ Petero zâk kândâtziñan bet moliziñgâm arip, Âi takâmñâ tirik namâ galem a patâgât dâmân kâligen bagimñâ kore a zengât oserân itâ nângâm kwâkâm getâip, “Yesugât

den dap sâbi? Zorat ziren tap nângâbat.”

⁵⁹ Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ, zen aksik tapñâ Yesugât den sâkñanâk sâk kunatkât den sâk kârue. ⁶⁰ Oi a donbep den sarâ donbep sâk bonñâ mân muyagiwe. Oi bet a zâgât gawet. ⁶¹ Zet gamñâ itâ sâwet, “A zirânâ itâ sâip, ‘Nâ Kembangât tirik namâ kândañâ sirâm karâmbut umñanâk dum tuubat.’”

⁶² Yatâ sâitâ tirik namâ galem a patâ, zâk zaatñâ Yesu itâ sâk mäsikip, “Gâgât den se, zorat den hâuñâ sâban mo mân sâban?” ⁶³ Sâi Yesuñâ den mân sâk kirip. Yatâ kiri tirik namâ galem a patâ, zâkñâ itâ sâk dukuip, “Anutu, ândiândi mariñâ, zâkkât mâteñan mäsikâgiga sâk kâtigenan. Gâ Kristo, Anutugât nanñâ mo a ñâi?”

⁶⁴ Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâk dukuip, “Zo sat, zo. Oi ñâi dâzângua nângânek. Gâtâm a bonñâ, nâ imbanâ mariñâ, zâkkât âsanñâ bongen tap sumbem unumunum kwâkñan gem ga nikpi.”

⁶⁵ Yatâ sâi tirik namâ galem a patâ den zo nângi bâliñ oi hâmbânâ mem moloñ arâpñâ itâ sâk dâzângoip, “Zâk Anutu yatâ op sap. Wangât den zagât sâk kârumat. Den sap, zo aksik nânge. ⁶⁶ Den zo nângâm dap dap nânge?” Mäsikâziñgi ziñâ itâ sâwe, “Zâk mumuñangât siñgi uap.”

⁶⁷ Yatâ sâkñâ tâpziñandâ Yesu si sângânñan tâpkumñâ bitziñandâ kom kâbakñiwe. Oi a nâmbutñandâ bitziñ tipñandâ pâlomñan kunzirâwe. ⁶⁸ Oi itâ sâk dukuwe, “Kristo, gâ Propete ândiat oi ko sânan. A gogap, zo kutñâ ñâi?”

Peteroñâ Yesu kwâimbip.

(Mk 14:66-72; Lu 22:56-62; Yo 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Yatâ op tatne Petero zâk namâ sombemân tâip. Tâi kore ambân ñâiñâ zâkkâren âim sâip, “Gâ ko Galilaia a, zâk sot ândimat.” ⁷⁰ Yatâ sâi Peteroñâ a tarâwe, zengât mâteziñan kwâimbâm sâip, “Gâ den

sat, zo nâ nângâm kwaksan.” ⁷¹ Yatâ sâkñâ geibâ sâi kore ambân ñâiñâ ekñâ a itâ sâk dâzângoip, “A zi Yesu Nasarete gokñâ, zâk sot ândimap.”

⁷² Yatâ sâi Peteroñâ kwâimbâm den sâk kâtigeip. Oi sâip, “Nâ a zo mân ekman.” ⁷³ Yatâ sâk mâik ñâi kinñâ a ziñâ Peterogâren âim sâwe, “Gâ perâkñak zengât kâmurân gokñâ. Nen diñgâ holiñâ nângen.” ⁷⁴ Sânetâ dum Anutu mâteñan sâk kâtigem den lañ sâk itâ sâk dâzângoip, “Nâ a zo mânâk ekman.” Sâi zorenâk kurukñâ diñ sâip. ⁷⁵ Oi Yesuñâ den mârum sâip, zo Peteroñâ nângip, “Gâ sâk karâmbut kwâimbânina kurukñâ diñ sâbap.” Den zo nângâm umbâlâ op âkñan âim girâp patâ iseip.

27

Yesu zâk Pilatogâren diim âiwe.

(Mk 15:1; Lu 23:1-2; Yo 18:28-32; Apo 1:18-19)

¹ Hañsâi tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ, zen mindum Yesu koindâ mumbapkât den sâwe. ² Oi sâne Yesu bikñâ saamñâ diim âim Roma a kutâ Pilato, zâkkâren parâwe. ³ Mumbapkât sâk kâtigine Yuda, zâk zo ekñâ wangât yatâ uan sâk umñâ bâlei kât pindâwe, zo mem âim tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ mâburem ziñgip. ⁴ Oi itâ sâk dâzângoip, “Nâ lañ opñâ a târârakñâ zi bitziñan paan.” Yatâ sâi ziñâ sâwe, “Wangât nengâren ga sat? Zo gikak.” ⁵ Yatâ sâk kât zo birânetâ mem tirik namin lum pam âi sip miangip.

⁶ Tirik namâ galem a patâ, zen kât zo memñâ sâwe, “Kât zi kâmbamgât sângân, zorat tirik namin pâindâ mân dâp upap.” ⁷ Oi kât zo mem dap utnat sâk âragum hân ñâi kwâlâwe. Hân zo âmañ tuutuuy agât hân sâmarâwe. Hân zo kamân ñâin gâbâ ga ândiândiñ, zo mune zoren hanzângobigât sângân miwe. ⁸ Oi narâk zoren hân zorat kutñâ ñâi kâmbam hân sâne kâtigeip. ⁹ Oi Propete Yeremia zâkkât den kânñan sâip, zo bon oip. Den zo itâ,

“Isirae a zen a sângânṅangât kât sâwe. ¹⁰ A sângânṅangât kât ekap 30, zorân âmaṅ tutuun agât hân, zo sângân miwe. Kembunâ dâtnogip, yatik urâwe.”

A kutâ zâk Yesu poru nagân mumbakât sâip.

(Mk 15:2-5; Lu 23:3-5; Yo 18:33-38)

¹¹ Zen Yesu diim âine a kutâ Pilato, zâkkât mâtenṅan kiri itâ sâw māsikip, “Topkaṅgât dâtno. Gâ Yuda zengât a kutâ?” Sâi Yesunâ sâip, “Sat, zo.”

¹² Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zinâ den sâkṅanâk sâw kine den hâunâ mân sâip. ¹³ Yatâ oi Pilatonâ dukum sâip, “Gâgât den donbep sânetâ wangât den hâunâ mân sat?”

¹⁴ Oi Yesunâ den hâunâ ṅâi mân dukui a kutânâ nângi imbânâ oip.

¹⁵ Pasowa kendon narâk dâp a kutâ zâk Yuda a tâk namin tâpmarâwe, zengâren gâbâ ṅâi olaṅ zingâmâip.

¹⁶ Oi narâk zoren kâmbam ku a bâliṅâ ṅâi tâk namin zeip, kutṅâ Baraba.

¹⁷ Oi a mindumṅâ kinetâ Pilatonâ māsikâzingâm sâip, “ṅâi olaṅbatkât nânge? Baraba mo Yesu kutṅâ ṅâi Kristo sâme?” ¹⁸ Yuda a sâtnâ, zen Yesugât um kâlak nângânṅangâm zâkkâren parâwe, zorat nângâmṅâ sâip.

¹⁹ A kutâ, zâk den sâw kubikkubik tâtarân tâi ambinṅandâ zâkkâren den itâ pâi gâip, “Gâ a târârak zo, zâkkât den mân māsâsuatpan. Nâ itârân umânân nângâm zâkkât op sâknam donbep nângan.”

²⁰ Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen a umzinṅan gem sâwe, “Zen sâne Baraba olaṅṅâ ko Yesu ko koi mumbap.” ²¹ Oi a kutâ zorân dum māsikâzingâm sâip, “ṅâi mo ṅâi olaṅbatkât se?” Sâi zinâ sâwe, “Baraba.”

²² Sânetâ itâ sâw māsikâzingip, “Yesu, kutṅâ ṅâi Kristo sâme, zâk dap okṅangâbat?” Sâi zen lâu mâtâkâm aksik sâwe, “Zâk poru nagân moik.” ²³ Sâne a kutânâ dum māsikâm sâip, “Wan tosgât?” Yatâ

sâi den kâtik sâw sâwe, “Zâk poru nagân moik.”

²⁴ Yatâ utnetâ Pilatonâ sâi den mânâk nângâm den donbep sâne sâi too pindânetâ mâteziṅan bikṅâ too sanṅonṅâ sâip, “A târârak zirat tosa nâgâren zimzap, zo zengât siṅgi uap.” ²⁵ Sâi a ambân kâmut, zen itâ sâwe, “Tosa zo nen sot kiurâpniṅ nengâren zimzap.” ²⁶ Yatâ sâne a kutânâ Baraba olaṅ zingip. Yesu ko sâi inzut kuupṅoot, zorân lapitne poruyân kumbigât kâwali a bitziṅan pâip.

Kâwali a, zen Yesu kom eksâwe.
(Mk 15:16-20; Yo 19:2-3)

²⁷ Oi a kutâgât kâwali a, zen Yesu namin gâbâ diim gem kâwali a zengât namâ sombemân âim sânetâ kâwali a zinâ aksik minduwe.

²⁸ Mindumṅâ Yesugât hâmbâ mākâm kâwali a zengât hâmbâ kuriṅâ giṅangâne giarip. ²⁹ Oi tâk sâtmam goṅkom kâukṅan pane giarip. Oi bikṅan tân ṅâi pindâne bikṅâ bongen mem kirip. Yatâ opṅâ kâwali a zen zâkkâren gam simin liim itâ sâwe, “Oe, Yuda zengât a kutâ.” ³⁰ Oi tâpziṅâ tâpkum tân beṅṅan mem kâukṅan kuwe. ³¹ Yatâ kom eksâmṅâ kâwali a zengât hâmbâ, zo mākâm zikṅâ hâmbâ du giṅangâne giari poru nagân kunam diim âiwe.

Yesu poru nagân kune moip.

(Mk 15:21-32; Lu 23:26-43; Yo 19:17-27)

³² Diim âim mâtâbân a ṅâi muyagiwe, kutṅâ Simoṅ, Kirene kamânân gokṅâ. Zâk okṅangâne Yesugât poru nak beṅṅan mem lugi âiwe. ³³ Âimṅâ hân ṅâi kutṅâ Goligata (niṅ denân ko kâuk siṅit), zoren takâwe. ³⁴ Zoren takâmṅâ waiṅ too sot um gulip too mâpot pindânâ sâne nem ekṅâ birip. ³⁵ Yatâ oi poru nagân kuwe. Kune kiri hâmbânṅangât wenzu pam igâwe. Ikne muyageip dâp miwe. ³⁶ Yatâ opṅâ galem tarâwe. ³⁷ Oi kâukṅâ kwâkṅan poru nagân topṅâ itâ

kulemgune zeip, “Zi Yesu, Yuda zengât a kutâ.”

³⁸ Oi kâmbam ku a zâgât poru nagân zâkom, nâi toren, nâi toren kwânânġâzikâwe. ³⁹ Oi a ambân zoren âim gawe, zen sâm siġan gem den top topnâ dukum kâuk birâm sâwe, ⁴⁰ “Bâi, gâ tirik namâ kândan sirâm karâmbut tuum nanġâbat sâin. Bâi, gikâ sâkkâ sâna poru nagân gâbâ âkâm geik. Oi gâ Anutu nanġâ ândiat oi poru nagân gâbâ pâtan ge.” ⁴¹ Oi tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a sot a sâtġâ, zen yatik dukum sâwe, ⁴² “A nâmbutġâ tâmbetagonam ut-netâ tânzângomap. Zikġanġât ko kwaksap. Zâk Isirae a nenġât a kutâ ândiap oi ko poru nagân gâbâ âkâm gâi zâkkât diġâ nânġânat. ⁴³ Zâk nâ Anutugât nanġâ sâm, nânġâm pâlâtânġâ Anutugâren pâi zeip, zorat Anutuġâ zâkkât nânġap oi ko poru nagân gâbâ kwâki geik.” ⁴⁴ Oi kâmbam ku a zâkowe, zet yatik den mot dukuwet.

Yesuġâ moip.

(Mk 15:33-41; Lu 23:44-49; Yo 19:28-30)

⁴⁵ Yatâ okġanġâne mirâ bâkġan zoren nâtâtik muyagem zeir mirâ oi âkip. ⁴⁶ Mirâ oi Yesuġâ den kâtikġâ den sâm sâip, “Eli, Eli lama sabatini (niġ denân ko, Anutunâ, Anutunâ, wangât birânigat)?” ⁴⁷ Oi kirâwe, zengâren gâbâ a nâmbutġâ ziġâ sâwe, “Zâk Elia konsap.” ⁴⁸ A nânġâ nânġâm sârârâk kârâm âim sarugât kâmon mem ga winiga too kâlâkġoot sum kapiġkum pindip. ⁴⁹ Oi a nâmbutġâ itâ sâm dukuwe, “Nen tap iknâ. Elia perâkġak ga mâkâbap mo buġâ?” ⁵⁰ Oi Yesu zâk dum den kâtikġâ den sâi Kaapumġâ takâm arip. ⁵¹ Moi tirik namin sângum patâ, zo uren gâbâ oloġ gei kwâkip. Oi wâriġ mei kât âbânġum nanġip. ⁵² Oi a zengât kwak, zo pâronġsâi Kembugât siġi a ândim muwe, zo zengâren gâbâ nâmbutġandâ zaarawe. ⁵³ Oi Yesu

zâk kândom op zaari zen kwagân gâbâ zaatġâ kamân kâukġan zo âim a donġbep muyageziġġawe. ⁵⁴ Oi kâwali a galem sot arâpġâ kirâwe, zen wâriġ sot kut nâi nâi zo ekġâ imbanâziġ buġ oi sâwe, “Perâkġak a zirânġ Anutugât nanġâ ândeip.”

⁵⁵ Yesu kuwe, narâk zoren ambân donġbep kârebân kin kut nâi nâi zo ek nanġawe. Ambân zo, zen Yesu molim kore okġanġâm Galilaia hânân gâbâ gawe. ⁵⁶ Maria, Madala kamânân gokġâ sot Maria, Yakobo sot Yose zekât mamzikġâ. Oi ambân nâi Zebedαιο nanzatġâ, zekât mamzikġâ. Zen ârândânġ tarâwe.

Yesu hanguwe.

(Mk 15:42-47; Lu 23:50-55; Yo 19:38-42)

⁵⁷ Mirâ nâtiksâisâi Arimataia kâmânân gokġâ sikum a nâi Yesugât a op ândeip, kutġâ Yosepe, zâk gâip. ⁵⁸ Gamġâ Pilatogâren âim Yesugât kâmbârânġâ zorat dukum sâi Pilatonġâ kâwali a sâm dâzânġoi pindâwe. ⁵⁹ Yosepenġâ kâmbârânġâ zo memġâ sângum kâu unâkġandâ kâpim lum arip. ⁶⁰ Lum âim kât mâtâpġâ zik siġi nâi tuugip, zoren pamġâ kât patâ nâi kâbakġei âi mâtâp doonġoi arip. ⁶¹ Oi kwak nanġâmġan Maria, Madala kamânân gok sot Maria nâi, zet zo tap igâwet.

⁶² Kendongât kut nâi nâi kubikkubik narâk, zo âki ko haġsâi tirik namâ galem a patâ sot Parisaio a, zen Pilatogâren âiwe. ⁶³ Âimġâ sâwe, “Patâniġâ, nen den nâi nânġen, zo dâgonâ. Sarâ a zâk wâgân ândeibân itâ sâip, ‘Momġâ sirâm karâmbut zem tap zaatpat.’” ⁶⁴ Zorat arâpġâ ziġâ âi kâmbârânġâ mem âimġâ mumuġan gâbâ zaatsap sarâ sâbegât kâwali a sângonzânġona kwagân âi galem kinetâ sirâm karâmbut âkâbap. Mârum den sarâ zeip, zorat den sarâ kwâkġan zari lâmbatpapkât girem op dâgogen.” ⁶⁵ Sâne Pilatonġâ itâ sâm dâzânġoip, “Kâwali a ziġan. Diiziġâm kwagân âim ziġak dap mo dap nânġe, zo yatâ doonġune

tâpap. Yatâ sâi kâwali a zen sot âimnâ kwagân zo winzip pam galem tarâwe. ⁶⁶ (-)

28

Yesu mumuñan gâbâ zaarip.

(Mk 16:1-10; Lu 24:1-10; Yo 20:1-18)

¹ Yuda zengât kendon âki hañsâsâgât Maria, Madala kamânân goknâ sot Maria bukuñâ, zet kwagân iktam âiwet. ² Aritâ wâriñ patâ mei Kembugât sumbem a nâinâ sumbemân gâbâ gem kât patâ mem kâbaknei ari kât kwâkñan tâip. ³ Tobatnâ âsakñoot hânpân yatâ. Hâmbânâ kâu timan. ⁴ Kâwali a, zen zo ekñâ sânamziñ sâmbui kenğât op hânân gei zem ândiwe.

⁵ Oi ambân zagât zo, zet âi takitâ añâ itâ dâzâkom sâip, “Zet kenğât mân oit. Nâ nânğan. Zet poru nagân kuwe, zo iktam gabot. ⁶ Oi zâk zi mân taap. Zâk mârûm sâm dâzânğoip, zo yatâ op mumuñan gâbâ zaatsap. ⁷ Zet kek âi arâpnâ dâzânğobabot, ‘Yesu zâk mumuñan gâbâ zaatsap. Galilaia hânân âi kândom otziñgâbap. Zen zoren âi ikpi.’”

⁸ Sâi zet kek kwak zo birâm kenğât sot sâtâre op arâp den siñgi dâzânğoram sârârâk kârâm âiwet. ⁹ Aritâ Yesuñâ mâtâbân muyagezikâm itâ sâm dâzâkoip, “Umzik âlip oit.” Yatâ sâi zet um topñan âi pindiñsâm mâpâsem kiñan gâsuwet. ¹⁰ Oi Yesuñâ itâ sâm dâzâkoip, “Zen mân kenğât oit. Zet âi arâpnâ dâzânğoitâ Galilaia hânân âi nikpi.”

¹¹ Ambân zagât, zet aritâ kwagân galem kirâwe, zengâren gâbâ nâmbutnâ zen âim kamân patin takâmñâ tirik namâ galem patâ kut nâi âsageip, zorat siñgi dâzânğowe. ¹² Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen mindum kâwali a zen kât donbep ziñgâwe. ¹³ Ziñgâm itâ sâwe, “Zen itâ sâbi. Nen nâtigân uman zeindâ arâpnâ ziñ gam

kâmbarânâ mie. ¹⁴ Den zo Roma a kutânâ nânğâbapkât kenğât mân upi. Âlip niñâ dukunat.” ¹⁵ Yatâ sâm dâzânğone kâwali a zen den lum kât zo mem âiwe. Den sarâ zo Yuda a zengâren zeipñak tok ziap.

Yesuñâ bâkñan arâpnâ muyageziñgâm nep diñ sâm ziñgip.

¹⁶ Yesugât arâp kiin kânok, nen Galilaia hânân baknâ nâin Yesuñâ den kânñan dâtnânğoipkât zoren zâiwen. ¹⁷ Zâimñâ zikñâ ekñâ pindiñsâm mâpâsiwen. Nâmbutñandâ ko um zagât urâwe. ¹⁸ Oi Yesuñâ gootniñan gam itâ sâm dâtnânğoip, “Anutuñâ imbanâ top top aksik sumbemgât sot hânğât nâ nigip. ¹⁹ Zorat ko zen hânñâ hânñâ, a kâmutnâ kâmutnâ, zengâren âim nep tuune dinnâ lum nâgât a ambân upi. Oi Ibâ sot nannâ, nâ sot Tirik Kaapum, nenğât korân târokwap too sanğon ziñgâbi. ²⁰ Den dâzânğom ândiwan, zo aksik lubigât dâzânğom ândibi. Oi nâi dâzânğua nânğânek. Nâ sirâmñâ sirâmñâ, âsâbân zen sot ândia hânğât narâkñâ âkâbap.”

Zo yatik.

Yesugât den sinji âlipnâ Marekonâ kulemguip

Yohanegât den sinji.

(Mt 3:1-12; Lu 3:1-9, 15-17; Yo 1:19-28)

¹ Yesu Kristo, zâk Anutugât nannâ, zâkkât den sinji âlipnâ, zo topkwapnâ. ² A sânginâ Propete Yesaianâ mârûm nâi Anutugâren gâbâ den itâ nângâm kulemguip,

“Nângâ. Nâgât kore a nâi sângongua gâ kândom otgibap. Zâknâ mâtâpkâ kârâm kubikpap. ³ Barâ kâtik, mirâ âtânjan ândim den itâ sâbap, ‘Kembugât mâtâp kârâm pitâne gândun oik.’”

⁴ Den zorat bonnâ ko Yohanenâ âsagem barâ kâtik mirâ kamân âtânjan ândim den itâ sâm dâzângomâip, “Umzinâ melânne too sanjonzinga Anutunâ tosazin birâbap.” ⁵ Yatâ sâm dâzângoi ko Yerusalem kamân mâirâp sot Yudaia hânân a ambân ândiwe, zen gâbâreyangâm zâkkâren âiwe. Zen bâlinâzinâ sapsune Yohanenâ Yodañ toin sanjonzingâmâip.

⁶ Yohane zâk a kanpitâ ândeipkât sâk pâke âlipnâ mân mem ândeip sot nalem âlip mân nem ândeip. Yohanegât hâmbâ zo bâu kamele sâmotnandâ tuune pam ândeip. Ka pânjan ko inzut nâi bâu sâknâ tuutuunâ, zo lap ândeip. Kumbon sot bânsat, zo nem ândeip. Ândim itâ zo sâm dâzângom ândeip, ⁷ “Betnan a nâi gam taap. Zâk kâwalinâ nâi yatâ zemngangap. Nâ yatâ zorâñ irâ sikumnâ goribat, zorâgoot ko mân dâp upap. ⁸ Nâ tooyâk sanjonzingan. Ka zâknâ ko Kaapum bonnâ sanjonzingâbap.”

Yohanenâ Yesu too sanjori ari Satannâ mâsikip.

(Mt 3:13-17; 4:1-11; Lu 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Narâk zoren Yesunâ Nasarete kamânân gâbâ Galilaia hân birâm Yodañ toin Yohanengâren takip. Âi taki ko Yohanenâ Yodañ toin sanjonngangip. ¹⁰ Yesu zâk toin gâbâ kopga egi sumbem pâronsâi Anutugât Kaapum zâk nii kembâ yatâ opnâ Yesu kwâknan gem pâip. ¹¹ Oi sumbemân gâbâ den nâi itâ âsagem gâip, “Nannâ, gâ umnandâ gâsugim biranmap. Oi geknâ umnâ âlip opmap.”

¹² Op ko narâk zorenâk Kaapumnâ Yesu oknanggi barâ kâtik, mirâ kamân âtânjan arip. ¹³ Zoren Satañnâ mâsikâm ândei hilâm 40 âkip. Yesunâ zuu osetziân ândeip. Ândei ko Anutugât sumbem a zinâ on galemnâ oknanggawe.

Yesunâ nep topkwap arâpnâ gâsuzinngip.

(Mt 4:18-22; Lu 4:14-15)

¹⁴ Yohane tâk namin pane tâi ko Yesu zâk Galilaia hânân gamnâ Anutugât den sinji âlipnâ itâ dâzângom ândeip, ¹⁵ “Anutugât um topnjan ândiândigât narâknâ mâte uap, gât ko umzinâ melân Anutugât den sinji âlipnâ zirat nângâne bon upap.”

¹⁶ Yesunâ Galilaia saru sâtnjan âim tap ko Simon sot munnâ zikirip. Zet inangât nep tuum ândiwet. Zikiri inangât irâ pam kirâwet. ¹⁷ Yesunâ zâkonsâm itâ sâip, “Zet ga nâ târokwatnigit. Nâñ den âlip kwâkâm zika ândim ko zet inangât nep tuum ândiabot, yatigâk a zengâren tuum ândibabot.” ¹⁸ Yatâ sâi irâziknâ birâmnâ Yesu molim ba âiwet. ¹⁹ Yesunâ mâik nâi âim ko Zebedaio nanzatnâ Yakobo sot Yohane zikirip. Zet wangâyân tapnâ injan mâme irâziknâ kubik tarâwet. ²⁰ Yesunâ zâkonsâi nângâm ibâziknâ sot nep a wangâyânâk tatne zâmbamnâ gem Yesu molim ba âiwet.

Yesu Kapenaum kamânân nep tu-ugip.

(Mt 4:12-17; Lu 4:14-15, 31-37)

²¹ Op ko zen Kapenaum kamânân âiwe. Yuda zenğât kendon mâik zorat narâkñâ oi Yesu zâk mâpâmâpâse namin zâim sinji âlipñâ sâmbâ dâzânğoi. ²² Den dâzânğoi Yesugât nânğâne imbanñâ oip. Yesu zâk sinji âlip den dâzânğoi, zo Anutugât gurumin den zorat galem a ziñ sâmarâwe, yatâ mân sâip. Zo walâm yatâ dâzânğoi.

²³ Narâk zorenâk mâpâmâpâse namin a wâkeñoot nâi tâip. ²⁴ Zâkñâ den yu kambânñâ sâmbâ itâ sâip, “Yesu Nasarete gokñâ, gâ dap otniñğâbam gaat? Gâ tâmbetnânğobam gaat? Gâgât topkâ nânğen. ²⁵ Gâ Anutugât tirik a.” Sâi Yesuñâ den yatâ mân sâbâpkât dukum sâip, “Gâ hiriñsâm ayân gâbâ takâm ba âi.” ²⁶ Yatâ sâi wâke zorân a zo okñanği kâkâksâm ze wâke zo yu kambânñâ sâmbâ ko takâm ba arip. ²⁷ A ambân zen zo ekñâ imbanñâziñ buñ oi âragwârâgu opñâ sâwe, “A zi dap dap yatâ? Topñâ nâi. Den uñakñâ sap. ²⁸ Zâk a kâwaliñâ patâ wâke sorâk den dâzânğoi sâtnâ lume.” Yatâ sâmbâ sinjiñâ âragunetâ Galilaia hânân a ambân aksik nânğâwe.

Yesuñâ use mâsek kubikziñğip.

(Mt 8:14-17; Lu 4:38-44)

²⁹ Yesu sot Yakobo sot Yohane, zen mâpâmâpâse namin gâbâ gemñâ Simon sot Andrea, zekât mirin zâiwe. ³⁰ Simon sibunñâ, zâk mirin mâsek kârâpñoot op zeip. ³¹ Yesu zâk mirin zari dukuwe. Dukune zâkkâren âi bikñan gâsum mem zaarip. Oi sâkñâ sânduksâip. Sânduksâi ko nalem om ziñği niwe.

³² Nâtikisâisâi kamân mâirâp zen a wâkeziñoot sot sisi mâsekziñoot a ambân gâbâreziñğâm Yesugâren gawe. ³³ A ambân aksik mirâ sângânñan ga mindum tarâwe.

³⁴ Yesuñâ a ambân donbep mâsek top top kubikziñğip. Oi wâkeziñoot wâke zo moliziñği âiwe. Wâke zen

Yesugât topñâ nânğâwe. Oi zo sâmbâ muyagibegât dâzânğoi.

³⁵ Yesugât arâpñâ uman zem tatnetâ nâtigân Yesuñâ zaatñâ zâmbam hân nâi a mân ândiandinñan ba arip. ³⁶ Âim ko ninâu sâmbâ ândeip. Hân sâi Simon sot bukurâpñâ, zen Yesu kârumbâ âim muyagemñâ sâwe, ³⁷ “A ambân zen aksik kârugige.” Sânetâ Yesuñâ itâ sâip, “Kamân ginñan ginñan âinâ. ³⁸ Zoren den sinji âlipñâ dâzânğobarâk. Oi nep zo tuubat sâmbâ gem gâwan.” ³⁹ Yatâ sâmbâ Galilaia hânân kamân dâp âim gam mâpâmâpâse namâziñan zâim sinji âlip den dâzânğomñâ wâkeziñoot moliziñğâm ândeip.

Yesuñâ sâk bâlâ nâi kubikñanğip.

(Mt 8:1-4; Lu 5:12-16)

⁴⁰ Sâk bâlâ a nâi Yesugâren âimñâ um topñan simin liim pindiñsâm sâip, “Gâ imbanñâgâ ziap, zorat gâ kubiknibâ sâmbâ âlip kubikniban.” Yatâ sâi Yesuñâ umñâ nânğâm ko sâkñan gâsum sâip, ⁴¹ “Nâ nânğâgigan. Bâi sâkkâ âlip oik.” Yatâ sâi ko useñâ soğei âlip oip. ⁴²⁻⁴³ Oi Yesuñâ zorat sinji zo a ambân torenñâ mân dâzânğobâpkât sâmbâ kâtigem sângongoip. ⁴⁴ Itâ dukuip, “Gâ nânğâ. Zorat den sinji a ambân lanj mân dâzânğoban. Mârumbâ nâi Mosenâ den nâi sâip, zo luban. Gâ tirik namâ galem agâren âi sâkkâ tirâpkuna egi ko nii mo zuu nâi mem ko Anutugât sinji sâmbâ a sâtnâ zo pindânan. Useğâ soğiap, zo a ambân ek nânğâbigât yatâ otnan.” ⁴⁵ Sâi ko a zo zâk âim ko Yesugât diñâ kwâkâm a ambân pisuk âi dâzânğoi. Zorat opñâ a ambân ziñâ Yesugâren mindum gabegât Yesu zâk kamân patin mân âim gâip. Birâmbâ hibuk mâtâp âim gam ândeip. Yatâ ândei ko a ambân kamân nânğâm nânğâm tarâwe, zenğak zâkkâren âimarâwe.

Yesunâ a nâi kinj bik mumunâ kubiknanjip.

(Mt 9:1-8; Lu 5:17-26)

¹ Yesu zâk mâik nâi ândim ko Kape-naum kamânân âbureip. ² Âburem mirin zâi tâi ko kamân mâirâp zen nângâmñâ zâkkâren mindum mirâ piksâmñâ mirâ sângânñan mindumñâ mirâ mâtâpñâ doonguwe. ³ Yesu zâk mirin den dâzângom tâi a kimembut bukuzinâ nâi kinj bik mumunâ, zo lum gawe. ⁴ Oi a ambân nâmbutñâ zen sot gawe. A kâmut patânâ mirâ mâtâp doongune ko lum mirâ kwâkñan zâim ogep kwâsat temņoorâk pane Yesugât kinj topñan geip. ⁵ Pane gei ze ko Yesunâ nângâm pâlâtânziñangât bonñâ zo ekñâ a zo itâ dukuip “Nannâ, tosgâ biran.” ⁶ Yatâ sâi ko Anutugât gurumin den zorat galem a tarâwe, zinâ itâ nângâwe, ⁷ “A zi wan den sap? Zâk Anutu mem ge kwap sap. Op ko Anutu zâizâin okñangap. Anutu, zâk kânokñâ tosaninâ birâmap.” Yatâ nângâm tatnetâ Yesunâ umzinan nângâm itâ sâm dâzângoip, ⁸⁻⁹ “Zen umzinan wangât den zo yatâ nânge? Zen dap nânge? Nep ikâ zorânâ bâbâlan? Tosa birâbirân mo sâk kubikkubik?” ¹⁰ Yatâ sâmñâ Yesunâ itâ sâip, “A bonñâ nâ hânân ândim a ambân zengât tosazin birâbatkât imbanâ zemnigap, zorat topñâ ikpigât den zo dukuan.” ¹¹ Yatâ dâzângomñâ puriksâm a kinj bik mumun zo itâ dukuip, “Gâ zaat isen koremgâ zo mem ko ba kamângan âi.” ¹² Yatâ sâi zaatñâ mâteziñanâk isenñâ zo mem ko ba arip. A ambân zen ekñâ kâwalizinâ buñ oi Anutu mâtâsem sâwe, “Kulem zi itârân âsagei iksen, zi sen pup iksen.”

Yesunâ bâliñ mâme a zen sot buku oip.

(Mt 9:9-13; Lu 5:27-32)

¹³ Yesu zâk yatâ op ko dum Galilaia saru sâtñan giarip. Zoren a ambân mindum ganetâ den sinji âlip sâm

dâzângoip. ¹⁴ Dâzângom âim ko Ali-paiogât nanñâ Lewi egi kât mimiñâ namin tâi itâ sâm dukuip, “Gâ nâ sot pâlâtân op molini.”

¹⁵ Sâi zâk zaatñâ beknan sâip. Lewinâ sâi Yesu mirin zâi tâi Lewi bukurâpñâ kât mâme a sot bâliñ mâme a tatnetâ Yesu sot arâpñâ zen sot nalem niwe. Kât mâme a zen kât memñâ nâmbutñâ kâmbu memarâwe. A zo yatâ zo donbepñâ Yesu molim zâk sot ândim pâlâtân kwarâwe. ¹⁶ Parisaio a kâmurân gâbâ Anutugât gurumin den zorat galem a nâmbutñâ, zen iknetâ Yesu zâk kât mimiñ a sot bâliñ mâme a osetziñan tap nalem neip. Parisaio a zen ekñâ Yesu arâpñâ itâ sâm mâsikâziñgâwe, “Wangât patâzinâ zâk bâliñ mâme a zen sot tap nalem niap?” ¹⁷ Sâne Yesunâ nângâm itâ sâm dâzângoip, “Sisi mâsek kubikkubik a, zen a sâkzinâ wâgân zengâren nep mân tuume. A mâsekziñoot zengârenâk tuume. A ziñangât nen âlipñâ sâme, nâ zengât mân gem gâwan. Nâ bâliñ mâme a diiziñga nâgâren gabigât sâm gem gâwan.”

Nalem birâm kendon ândiândinangât Yesu mâsikâwe.

(Mt 9:14-17; Lu 5:33-39)

¹⁸ Narâk zoren Yohane arâpñâ sot Parisaio a, zen nalem birâm kendon ândiwe. A nâmbutñâ zinâ Yesugâren âim itâ sâm mâsikâwe, “Yohanegât arâpñâ sot Parisaio zengât arâpzinâ, zen nalem birâm ândime. Arâpkâ zen ko wangât nalem mân birâm nemñik ândie?” ¹⁹ Yatâ sâm mâsikâne Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “A kutâ, zâk arâpñoot ândei dap yatâ nalem birâm ândibi? A kutâziñoot ândim yatâ mân upi. ²⁰ Gâtâm a kutâ betziñan mine kârubi, narâk zoren umbâlâ op nalem birâm ândibi.

²¹ Nen hâmbâ sânginâ oloñoloñan zo unakñâ mân pam gârimen. Wangât, unakñandâ sânginâ zo diigi oloñi mâtâp patâ opap sâmñâ mân upmen. ²² Wâin too kâtik unakñâ hâkop sânginan mân gun

geimap. Yatâ upi, zo ko wain too kâतिक्णâ zorâñ hâkop kuziri hâkop sot wain ârândân bun upabot. Wain unakñandâ hâkop unakñan giari dâpnâ upap.”

Kendongât den.
(Mt 12:1-8; Lu 6:1-5)

²³ Yuda zengât kendon narâk nâin Yesu sot arâpnâ kâlamân obândiwe. Âim ko arâpnâ zen segoñ burotñâ namuñ niwe. ²⁴ Yatâ utne Parisaio a ziñâ Yesu itâ sâm dukuwe, “Zingitnan. Zen kendonân mân orotñâ ue.”

²⁵⁻²⁶ Sânetâ Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Dawidi sot arâpnâ, zen nalemgât mom ko urâwe. Zen den zo sâlâpkum nângâme mo bunâ? Abita tirik namâ galem a ândeip, narâk zoren Dawidinâ Anutugât tirik namin zâim Anutugât sinji nalem parâwe, zo mem nem ko arâpnâ zingji niwe. Zen mân orotñâ urâwe. Tirik namâ galem a, zen ziiñjik nalem zo nimbigât sâsâñ.”

²⁷ Yatâ sâmnâ itâ dâzângoip, “Kendon zo agât op âsageip. ²⁸ Ka anâ kendongât mân op âsagiwen. Oi a bonñâ, nâ kendongât sot kut nâi nâigât mariñâ ândian.”

3

Yesunâ kendonân a nâi kubikñangip.

(Mt 12:9-14; Lu 6:6-11)

¹ A nâi bikñâ humutñik mâpâmâpâse namin zâi tâi Yesu zâk zoren zarip. ² A nâmbutñâ ek tatnetâ kubikñangi ko denân pânâ tarâwe. ³ Yesunâ a bikñâ humutñik zo itâ dukuip, ⁴ “Gâ zaatñâ a ambân mâteziñan ga kin.” Sâi zari Yesunâ a ambân itâ mâsikâziñgip, “Mâsikâziñga sânek. Kendonân nep ikâ zorâñ âlip tuu-tuun? A kubikziñgâziñgân mo a tâmbetzângoizângoñ?” ⁵⁻⁶ Yatâ sâi zen den hâunâ mân sâwe. Mân sânetâ purikgurik op kin zingitñâ um kâतिक्णangât op umñâ bâleip. A zo itâ dukuip, “Bikâ tântân pa.”

Sâi a bikñâ pâi âlip oip. Yatâ oi ekñâ Parisaio a, zen âimñâ Herode arâpnâ zen sot zorenâk zâk dap yatâ kunat sâm den âraguwe.

A ambân kâmutñâ kâmutñâ Yesugâren gam nanğâwe.

⁷⁻⁸ Yesu sot arâpnâ saru sâtñan âine a ambân kâmut patâ Galilaia hânân gâbâ sot Yudaia hânân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ sot Idumaio hânân gâbâ sot Yodañ too nâmbut zengâren gâbâ sot Tiro Sidoñ zengâren gâbâ, a kâmut patâ zo, ziñâ Yesugât den sinji nângâmñâ ga Yesugâren minduwe. ⁹ Yesunâ zingitñâ arâpnâ itâ sâm dâzângoip, ¹⁰ “Wangâ nâi ga gootniñan tâik.” A kâmut zorâñ lân kwândâlenibegât sâm wangâgât sâip. A donbep kubikziñgâmâip, zorat op a mâsezijnootñâ gootñan âinam agom kâbakñeyangâwe. ¹¹ Ka a wâkeziñoot zorâñ ko hânân gei pindinsâm zem kambân sâm sâwe, “Gâ Anutugât nanñâ op ândiat.” ¹² Yatâ sânetâ Yesunâ zikñâ topñâ zo a ambân lan mân dâzângobigât sâm kâtigeip.

Yesunâ a kiin zagât gâsuziñgip.
(Mt 10:1-4; Lu 6:12-16)

¹³ Yesu zâk bakñâ nâin zâim a umñandâ nângâm sâlâpzângoip, zo zângonsâi zâkkâren gawe. ¹⁴ Ganetâ a kiin zagât zâk sot ândibigât sâip. A kiin zagât zo itâ sâm dâzângoip, “Zen âimñâ a ambân den sinji âlipñâ dâzângobi.” ¹⁵ Yatâ sâm ko wâke molibigât imbânâ zingip. ¹⁶ A kiin zagât zo, zengât kutziñâ itâ, Simoñ, Yesunâ kutñâ nâi Petero sâm pindip. ¹⁷ Zebedaiogât nanzatñâ Yakobo sot munñâ Yohane, zekât kutzikñâ Boanegesi sâip (niin denân ko, dinzikñâ kundundun yatâ opmap). ¹⁸ Andrea, Pilipo, Batolomaio, Mataio, Toma, Alipaiogât nanñâ Yakobo sot Tadaio sot a nâi Simoñ Zelote sot Yuda Karioto kamânân gokñâ. ¹⁹ Yuda zâk ândim Yesu tirâpzângoip kâsa zing gâsuwe.

Yesugât nângâne kwakmak oip.
(Mt 12:24-32; Lu 11:14-23; 12:10)

²⁰ Yesu sot arâpnâ mirin zâimnâ nalem om ninat sânetâ a ambân kâmut patâ mindune ko nalem mân niwe. ²¹ Yesugât torerâpnâ zinj itâ sâm gâsunam âiwe. A nâmbutnandâ Yesugât umnâ gulip uap sâwe.

²² Anutugât gurumin den zorat galem a nâmbutnâ, zen Yerusalem kamânân gâbâ gam itâ sâwe, “Wâke zengât patâzinâ Bezebulunâ umnjan gei kin, zorâj imbanâ pindi wâke molizingâmop.” ²³ Sânetâ Yesunâ zângonsâi zâkkâren âine den sumbuñâ itâ sâm dâzângoip, ²⁴ “Satanj zâk âlip zikjak moliangâbap mo? Hân nâigât a zen ziiñak agom kâsâpagone hânziñâ kwamen zimbap. ²⁵ A nâi sot warâpnâ, zen sârek op kâsa utne kâsâp âsagibap. ²⁶ Satanjâ arâpnâ zângom molizingi sâi ko zâkkât nep kamânñâ zorâgoot gulip opap.”

²⁷ Yesunâ yatâ sâmñâ Satangât den sumbuñâ nâi itâ sâm dâzângoip, “Mirâ mariñâ, zâk kâwali op mirin tâi nâinâ zâim sikum kut nâi nâi laj mimbap? Zo mân orot. A zorânâ kâwali a zo kom kinj bik saam pam ko sikumñâ âlip beknjan mimbap.”

²⁸⁻³⁰ Op ko Anutugât gurumin den zorat galem a, zen Yesu umnjan wâke ândiap sâwe, zorat itâ sâm dâzângoip, “Nâ perâknak dâzângobâ. Den bâlinj top top zorat tosa birâbirân, zo ziap. Ka a nâi zâk Tirik Kaapum mem gei kwâknangâm den bâlinjâ sâbap, zorat tosa ko mân birâbirânjâ. Zo ko narâk dâp tap zâibap.”

Yesugât mamñâ murâpnâ.
(Mt 12:46-50; Lu 8:19-21)

³¹ Den yatâ dâzângom tâi Yesugât mamñâ murâpnâ sombemân ga kin gibapkât den pane zarip. Oi Yesunâ a ambân osetziñan tâi dukuwe, ³² “Mamgâ sot mun gatkâ ga kin gem gânan se.” ³³ Sâne a ambân tarâwe, zo zingitnâ itâ sâm dâzângoip, “Nâgât mamnâ sot murâpnâ, zo waniñ zinjâ? ³⁴ Nâgât mamnâ mun garâpnâ zi te. ³⁵ Anutugât sâtnâ

nângâm lume, zen nâgât mamnâ mun garâpnâ ue.”

4

Arik maamaandingât dâzângoip.
(Mt 13:1-9; Lu 8:4-8)

¹ Yesunâ saru sâtnjan geim den singi âlipnâ dum dâzângoip. A ambân donbep patâ mindune birâm wangâyân zâi tâip. A ambân zen sagân tarâwe. ² Yesu ziknâ wangâ kwâknjan tapnâ den singi âlipnâ sâm dâzângoip. ³ Den sumbuñâ top top dâzângoip. Nâi itâ sâm dâzângoip, “Nâ sa nângânek. ⁴ A nâi keet maandinbam nebân arip. Âi maandenji ko keetnâ nâmbutnâ mâtâbân gei zeip. ⁵ Zei nii zinjâ ga nem nangâwe. Keet nâmbutnâ ko hân sinjtnjan gei zeip. Kât kwâknjan zeipkât kek takip. ⁶ Zo mirâsinj takâm maa irikirik pâi moip. Ândânjâ kât kwâknjan zeipkât maa egi hâlâlânsâm moip. ⁷ Keet nâmbutnâ hibuk osetnjan gei zeip. Oi kâmnâ taki hibuknâ kwârakuipkât bonñâ buj oip. ⁸ Keetnâ nâmbutnâ ko hân kelâknjoorân gei ze bonñâ takâmñâ bonñâ imbanâ oip. Topnâ nâigât 30 oi, nâigât 60 oi, nâigât 1 handeret. Bonziñâ yatâ âsagiwe.” ⁹ Den yatâ sâmñâ itâ sâip, “A nâi kindapnootnâ ko den zi nângâbap.”

Den sumbuñik dâzângomâip, zorat den.

(Mt 13:10-17; Lu 8:9-10)

¹⁰ A ambân donbep patâ âim nangâne a nâmbutnâ sot Yesu arâpnâ zen ziiñik tapnâ den sumbuñangât topnâ mâsikâwe. ¹¹ Mâsikâne sâip, “Anutugât um topnjan bagibaginangât den sumbuñâ, zo zen nângâm kwâkâbigât sâsân. Ka a nâmbutnâ ko topnâ mân nângâbigât den sumbuñâ dâzângoman. A sânginjâ Yesaianjâ den nâi itâ sâm kulemguip,

¹² ‘Umziñ mân âburei ko tosazinj zemzingâbapkât zen sinjzandâ igiknâ ko ikpi, ka mân nângâm

kwâkâbi. Kindapziñandâ nânghâbi, ka mân nânghâm kwâtâtibi.’

¹³ Zen ko den sumbuñâ san, zorat topñâ mân nânge? Den sumbuñâ nâmbutñâ sa dap dap yatâ nânghâm kwâkâbi? Den sumbuñâ san, zo topñâ itâ. ¹⁴ Keetñâ maandenip, zo ko den sinji âlipñâ yatâ. ¹⁵⁻¹⁶ Keetñâ mâtâbân gei zeip, a nâmbutñâ yatâ ândime. Zen den sinji nânghâne Sataññâ ga betziñan mem âimap. ¹⁷ Keetñâ hân sinjitiñan gei zeip, zo ko a nâmbutñâ zo yatâ ândime. Zen den sinji âlipñâ nânghâm âkñâlem ândine ko umziñan mân gâsui ko narâkñâ pânkânok mem ândibi. Sinji âlipkât kâmbam gâi ko loremñâ kektâ birâbi. ¹⁸ Keetñâ nâmbutñâ hibuk osetñan gei zeip, zo ko a nâmbutñâ yatâ ândim den âlipñâ nânghâm sâkziñanğât kenğât donñbep op ândime. ¹⁹ Hângât sikum zorat âkñâle sot bâliñâ top top, zo umziñan geim sinji âlipñâ zo koi bonñâ buñ opmap. ²⁰ Keetñâ nâmbutñâ hân kelâkñan ge zeip, zorat dâp a nâmbutñâ zen den âlipñâ mem ândim bonñâ muyagime. Nâmbutñandâ 30, nâmbutñandâ 60, nâmbutñandâ 1 handeret. Bonñâ yatâ muyagime.”

Âsakñan ândiândigât den.
(Lu 8:16-18)

²¹ Den ñâi itâ târokwap sâip, “Zen kârâp sâum mirin zâim âmañan mân pam kwârakume. Kârâp sâum tâtatñâ gobetñan mân pame. Buñâ. Tâtatñan panetâ tapñâ ko âsakñâ âsagibap. ²² Kut ñâi ñâi hânân tik ziap, zo zemñâ tik mân zimbap. Zo âsagem kagibap. ²³ A ñâi, zâk kindapñootñâ den zi nânghâbap.

²⁴ Zen den nânge, zo nânghâm kwâtâtibi. A ñâi, zâk den nânghâm kwâtâtei Anutuñâ nânghânğâ âlipñâ târokwap pindâbap. ²⁵ A ñâi nânghânğânğoot, zo Anutuñâ târokwap pindâbap. Ka a ñâi zâk den mân nânghâm kwâtâtei ko Anutuñâ birâm bekñan mimbap.”

Anutugât sinji âlipkât mâtâp, zorat den sumbuñâ.

²⁶ Yesuñâ den ñâi itâ sâip, “Anutugât sinji âlip zorat mâtâp, zo itâ. ²⁷ A ñâiñâ nebân keet maandenmap. A zo ñâtik hilâm ândim zari keet zo kâmñâ takâm zâimap. ²⁸ A zo topñâ mân ek nânge ko hânñâ too sot nalem pindi ko kâmñâ takâm zâimap. ²⁹ Zâim ilum opñâ bonñâ opmap. Oi zobâ bon sâlâpagoi sândum memap.”

Anutugât sinji âlipkât mâtâp zo ko nak keetñâ yatâ.

(Mt 13:31-35; Lu 13:18-19)

³⁰ Yesuñâ den ñâi târokwap itâ sâip, “Anutugât sinji âlip zorat mâtâp zo ko wanân dâpkwap sâbâ?

³¹ Anutugât sinji âlipkât mâtâp, zo nak keetñâ yatâ. Keet zo wakum keetñâ yatâ. Keet zo nak nâmbutñâ ombenjan. Keet zo mâiktâra. ³² Oi hânân kendindâ hibuk walâziñgâm nakñâ patâ lâmbatmap. Bârannan nii ga pam sândukñan tapme.”

³³ Yesu zâk den sumbuñâ top top sâm, den âlipñâ sâm dâzânğoi. ³⁴ Nânghânğânğânğât dâp dâzânğoi. Oi sâm muyagem mân dâzânğoi. A ambân âim nanğâne ko Yesu sot arâpñâ ziinjik tap sâm muyagem dâzânğoi.

Pibânñâ Yesugât den lugip.

(Mt 8:23-27; Lu 8:22-25)

³⁵ Hilâm zorenâk ñâtiksisâisâi Yesuñâ wanğâyân tap ko arâpñâ itâ sâm dâzânğoi, ³⁶ “Saru torenge âinâ.” Yatâ sâi zorâñak wanğâyân zâim a ambân kâmut zâmbam âiwe. Âinetâ wanğâ nâmbutñâ zen molimoli âiwe. ³⁷ Âinetâ pibâ patâ koi saru âbânğum wanğâ kâligen giarip. ³⁸ Wanğâ kâligen gei piksâbam oi Yesu zikñâ wanğâ murukñan koremñâ kâuk kombân pam uman zem tâip. Zem tâi ko arâpñâ zen mânğim dukum sâwe, “Kembuniñâ, nen saruyân geinamen. Gâ nenğât mân nânghâm zem taat?” ³⁹ Yatâ sâm mânğine zaat pibâ sot saru itâ sâm dâzânğoi, “Hiriñsâm zeit.”

40 Sâi hirinsâm ziwet. Oi arâpnâ itâ mäsikâziŋgip, “Zen wangât kenġât ue? Zen dap yatâ mân nânġâm pâlâtân kwatnime?” 41 Sâi zen kenġât yâmbât op âragum sâwe, “Pibâ sot saru sot kut nâi nâi, zen diŋâ lume. A zi zâk dap yatâ?”

5

Wâkenġâ bâu umziŋan geiwe.
(Mt 8:28-34; Lu 8:26-39)

1 Zen waŋġâyân zâim ko ba saru nâmbutken âiwe. Âim ko Gerasene hânân takâwe. 2 Takâm hân kârâkŋan zâine ko a nâi wâkenġoot, zâk mumuŋâ zengât kwagân gâbâ gâip. 3 A munetâ kât mâtâpŋan zâmbanmarâwe. Oi a zo zâk zoren zânzeku op ândei ko a ziŋ gâsum tâk kâtikŋandâ kin bikŋâ saane ko tâk tiriktâruk ba âimâip. 4 Anġâ mân gâsum saabe yatâ. A zo kâwali imbaŋâ mem ândeip. Nâtik sot hilâm dâp a zengât kwagân sot mirâ kamân âtânŋan zânzeku op ândeip. 5 Den sâmb kambân sot kât memŋâ zikŋâ agoyaŋġâmâip. 6 A zorânġâ Yesu kârebân gâi ekŋâ sârârâk kârâm ga pindiŋsâip. 7-8 Gâi ko Yesuŋâ itâ sâip, “Wâke, gâ a umŋan gâbâ takâm ba âinan.” Yatâ sâi ko a wâkenġoot, zâk den itâ sâmb kambânġip, “Yesu Anutu patâġât nanġâ, gâ dap otnibam gaat? Anutugât mâtenan dâġobâ. Gâ sâknam mân niban.” 9 Sâi ko Yesuŋâ wâke mäsikip, “Gâ kutkâ nâi?” Mäsiki sâip, “Nen kutniŋ kâmut. Nen ko doŋbepŋâ ândien.” 10 Yatâ sâmb Yesuġâren itâ sâip, “Mânâk moliniŋâna hân nâin âinat.”

11 Oi hân zoren bâu kâmut patâ parânŋan gendâk nem ândiwe. 12 Wâke zen Yesuŋâ sâi ayân gâbâ takâm âi bâu umziŋan geibigât dukuwe. 13 Oi Yesuŋâ nânġâziŋgi ko wâke zen a umŋan gâbâ takâm bâu umziŋan geinetâ bâu aksik zen sârârâk kârâm âi simân geim saruyân geim mom nanġâwe. Bâu bituk buŋâ, 2 tausen yatâ muwe.

14 Bâu galem a, zen zo ekŋâ sârârâk kârâm âimŋâ mâtâbân a ambân dâzânġom âiwe. Ziŋ kamânziŋan âim den siŋgi zo yatik dâzânġowe. A ambân ziŋ siŋgi zo nânġâmŋâ iknam âim minduwe. 15 Zen Yesuġâren âim igâwe. A wâkenġoot ândeipŋâ Yesu kiŋ topŋan petŋâ lapŋâ nânġânânġânġoot op a lumbenġâ op tâip. Yatâ tâi ekŋâ ko a gawe, zo ziŋâ kenġâtziŋanġât urâwe. 16 Ka a nâmbut, a zo ek nânġâwenġâ ko agât den siŋgi sot bâu zengât siŋgi dâzânġowe. 17 Den zo nânġâmŋâ ko Yesuŋâ zen sot mân ândibapkât sâmb dukuwe.

18 Yesuŋâ waŋġâyân zâibam oi a wâkenġoot ândeipŋâ Yesu sot âibat sâmb kâtigeip. 19 Sâi ko Yesuŋâ kwâkânġâm itâ sâip, “Gâ âburem kamânġan âim a torerâpkâ zen sot ândiban. Oi Kembuŋâ âlipŋan kwatgigap, zorat siŋgi torerâpkâ dâzânġoban.” 20 Sâi a zo âim Yesuŋâ kubikŋanġip, zorat siŋgi kamân bâzagât tarâwe, zoren ândim a ambân dâzânġoi nânġâm imbaŋâziŋ buŋ oip.

*Yesuŋâ ambân katep nâi mu-
muŋan gâbâ mânġeip.*

(Mt 9:18-26; Lu 8:40-56)

21 Yesuŋâ waŋġâyân zâimŋâ saru nâmbutken âim ko sagân gei kiri a ambân ekŋâ ga minduwe. 22 Mindunetâ mâtâpâpâse namâ galem a nâi, kutŋâ Yairo, zâkŋâ gam Yesuġât kiŋ topŋan geim pindiŋsâm itâ sâmb kâtigeip, 23 “Bâratnâ mum-
bam uap, gât ko âi bikŋan gâsuna âlip op zaat ândibap.”

24 Yatâ sâmb dukui Yesu zâk sot arip. A ambân doŋbep, ziŋâ mem oset kwâkânġâm âiwe. 25 Ambân nâi osetziŋan ândeip, zâk gilâm gem ândeip. Yatâ op ândei kendon patâ kiin zagât yatâ âkip. 26 Oi kubikkubik a ziŋ nep tuum osimŋâ mân kubigâwe. Kubikŋanġânâ sâne zorânġak patâ oip. Sângânġâ kwâlâziŋġâm gâi kât sot sikum motŋâ buŋ op nanġip. 27 Ambân zorânġâ Yesuġât den siŋgi

nângâm ko a ambân osetziñan gâbâ Yesu kândâtñan gam hâmbânjan weegip. Ambân zo zâk itâ nângâm ko oip. ²⁸ Hâmbânâ weebat, zo ko âlipnâ upat sâip. ²⁹ Weem zorâñak gilâm kârâksâi sâkñâ âlip oi nângip. ³⁰ Oi Yesu zâk imbânâ ñâi gei nângip. Nângâm puriksâm mâsikâziñgâm sâip, ³¹ “Ñâiñâ hâmbânan weegap?” Sâi arâpñâ zen dukuwe, ³² “Wangât sat? A ambân donbep patâ haamgoge, zo ka.” Sânetâ Yesu zâk ambân weegip, zo ek kâruip. ³³ Oi ambân zo mâsek âlip oi nângip, zorat umñâ sâtâñgui sânam sâmbui Yesugât kiñ topñan gei pindiñsâmñâ topñâ sâm muyageip. ³⁴ Sâm muyagei Yesuñâ itâ sâm dukui, “Gâ nângâm pâlâtân kwâtnimat, zorat op âlipkâ uat. Âlip op ko umgâ diim gei ândiban.”

³⁵ Yesuñâ ambân zo yatâ dukum kiri a nâmbutñâ mâpâmâpâse namâ galem a mirin gâbâ gam sâwe, ³⁶ “Bâratkâ muap, zorat patâ mirâgan mân diim zâiban.” Yatâ sâne Yesu zâk den zo nângâm mâpâmâpâse namâ galem a itâ dukui, ³⁷ “Mân keñgât ot. Gâ nâgât nângâm pâlâtân kwatnina bâratkâ âlip upap.” Yatâ sâmñâ a ambân kâmut zo mân gabigât sâm zâmbam arip. Petero sot Yakobo sot zâkkât munñâ Yohane, zeñagâk sâi ârândân âiwe. ³⁸ Âi takâne mirin a ambân zen âgirâp patâ op tatne ziñgirip. ³⁹ Ziñgit ko mirin zâimñâ a ambân itâ dâzângoip, “Wangât isem te? Ambân zi mân muap. Zâk yen uman zem taap.” ⁴⁰ Sâi nângâm girâññangâwe. Oi sâi geim nañgâne ambân katepkât ibâ mam sot arâpñâ karâmbut sâi ambân katep zeibân bagiwe. ⁴¹ Yesuñâ ambân zo bikñan gâsumñâ ziñ denân sâip, “Talita kumi (niñ denân ko, Ambân dâgoga zaat).” ⁴² Sâi zorenâk ambân zo zaat âim gâip. Ambân katep zo kendonñâ kiin zagât yatâ. Yatâ oi ekñâ imbanâziñ buñ oi sâlâpziñan zim kirâwe. ⁴³ Yesuñâ siñgi zorat a ambân lañ mân dâzânjobi sâm

kâtigeip. Oi ambân zo nalem pindâne nimbapkât sâm dâzângoip.

6

Nasarete kamân gokñâ, ziñ Yesu birânangâwe.

(Mt 13:53-58; Lu 4:16-30)

¹ Yesu zâk mirâ kamân zo birâm kamânñan ari arâpñâ molim âiwe. ² Âi ândei Yuda zeñgât kendon narâkñâ oi mâpâmâpâse namin zâi siñgi âlipñâ sâm dâzângoi a donbep ziñ den siñgi âlipñâ nângâm imbanâziñ buñ oi itâ sâwe, “Den siñgi âlipñâ zi ñâiñâ kwâkâm pindap? Ñâiñâ nângânangâ patâ zi pindap? Kut ñâi ñâi tuutuunâ, zo topñâ dap yatâ?” ³ Zâk mirâ tuutuunâ a. Zo Mariagât nanñâ. Zâkkât murâpñâ Yakobo, Yose, Yuda, sot Simon, zeñgât âtâziñâ zo. Ka garâpñâ osetniñan ândie.” Yatâ sâm zâkkât nângâne giginâ oip. ⁴ Oi Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Propete ñâi zâk kutsiñginâ kamân dâp lañ kârâm ari kamârâp sot torerâpñâ, ziñ ko nângâne yenñâ opmap.” ⁵ Yatâ ândiwegât Yesuñâ zeñgâren nep patâ tuubam kwagip. Zâk a mâsekziñoot kânok kânok weeziñgi âlip urâwe. ⁶ A ambân donbep patâ umziñandâ angân kârâwegât nângi yâmbât oip. Oi kamân torenñâ ginñen, zeñgâren âi den siñgi âlipñâ dâzângoip.

Arâpñâ kamân dâp den siñgi âlipñâ sâbigât sângonzângoip.

(Mt 10:5-15; Lu 9:1-6)

⁷ Yesuñâ sâi arâpñâ gane ko zagât zagât âi den siñgi âlipñâ sâbigât sângonzângoip. Wâke moliziñgâbigât imbanâ ziñgâm itâ sâm dâzângoip, ⁸ “Zen tânzîñjik mem âibi. Zen mâtâpkât nalem sot kât sot irâ mân mem âibi. ⁹ Ki pâke zo ko mem ândibi. Hâmbâ ko umñan sâkñan buñâ, kânogâk mem âibi.” ¹⁰ Yatâ sâmñâ dâzângoip, “Kamân ñâi âimñâ mirâ zâibi, zorenâk tâtat mâme opñâ gem kamân ñâin âibi. ¹¹ Kamân ñâi takâne a ambân

ziņâ mân buku otziņgâmņâ dinziņâ birâne kândâtzângom ko kinziņan gwapwap lân gâbârine gei topziņâ nâņgâbi. Zen yatâ opņâ kamân zo birâm âibi.”¹² Yatâ sâi zen âimņâ a ambân umziņ melâņbigât den sâm dâzâņgowe.¹³ Wâke doņbep moliziņgâwe. A mâsekziņoot doņbep kelâk saņgonziņgâm kubikziņgâwe.

*Herodeņâ sâi Yohane kuwe.
(Mt 14:1-12; Lu 3:19-20; 9:7-9)*

¹⁴ Yesugât den siņgi laņ kârâm a kutâ Herodegâren ari nâņgip. A nâmbutņâ ziņâ Yesugât itâ sâwe, “Yohaneņâ too saņgonziņgip, zâkņâ mumuņan gâbâ zaat kâwaliņoot ândiap.”¹⁵ A nâmbutņandâ Yesugât itâ sâwe, “Zâk Elia zaat ândiap.” Sâne nâmbutņandâ itâ sâwe, “Zâk Propete ñai, Propete sâņgiņâ yatâ.”¹⁶ Herodeņâ den zo nâņgâm sâip, “Buņâ. Yohane sa gânduņ kârâm mânâņgârâwe, zâkņâ zaat ândiap.”

¹⁷ Herode zâk mârumņan kâwali a sâņgonzâņgoi Yohane gâsum tâk namin parâwe. Mârum ombenjan Herodeņâ munņâ Pilipo zâkkât ambinņâ Herodia beķņan meip. Ambân zâkkât opņâ Yohaneņâ Herode itâ dukuip.¹⁸ “Gâ mungaņgât ambân mein, zo mân dap uap.”¹⁹ Yatâ sâi ko Herodegât ambinņâ Herodia, zâk Yohanegât um kâlak nâņgâm ândeip. Yohane kumbat sâm mâtâp kârûm ândeip.²⁰ Herodeņâ ko Yohane a târârak sot âlipņâ sâmņâ hurat kwâķņaņgâm galem ândeip. Herodeņâ Yohanegât den nâņgâm um zagât oip. Oi laņ diņâ zo nâņgâm âķņâlêip.

²¹ Oi Herodianâ Yohane kumbap sâm matâp itâ muyageip. Herodegât âsaâsagiņ narâķņâ mâte oi sii nalem om a sâtņâ sot kâwali a patâ sot Galilaia hânân gâbâ a zâizâiņâ minduziņgâm nalem ziņgip.²² Mindunetâ ko Herodia bârâtņâ, zâk mâteziņan zâi kep ândeip. Kep ândei Herode sot arâpņâ ziņ ekņâ âķņâlêiwe. Herodeņâ ambân itâ

sâm dukuip, “Gâ wan mo wangât otgigap? Sâna gibâ.”²³ Yatâ sâm a patâ mâteziņan sâm kâtigeip, “Wan mo wangât otgigi âlip sâna gibat. Hânnaņgât sâna âlipņâ mânâņgât toren gibat.”

²⁴ Ambân zo âķņan âi mamņâ mâsikâm sâip, “Nâ wan wangât sâbâ?” Sâi mamņandâ dukuip, “Yohane too saņgonziņgip, zâkkât gânduņâ mânâņgât kâukņâ niban.”

²⁵ Sâi ambân zo sârârak kârâm âim a kutâgâren itâ sâip, “Yohane too saņgonziņgip, zâkkât gânduņ mânâņgât kâukņâ hâkop patin pam ni.”²⁶ Herodeņâ den zo nâņgâm pârâkpam umņâ bâleip. Zâk a sâtņâ zengât mâteziņan sâm kâtigeip, zorat op zo bon upapkât sâi diņâ nâņgip.²⁷⁻²⁸ Kegâk kâwali a ñai Yohanegât kâukņâ mem gâbapkât sâņgonguip. Kâwali a zo tâk namin âim Yohane gânduņ mânâņgât kâukņâ hâkop patin pam mem ga ambân zo pindip. Ambân zorâņ memņâ mamņaņgâren mem arip.²⁹ Oi Yohane arâpņandâ siņgi zo nâņgâm âi kâambarâņâ mem hanguwe.

Yesu arâpņâ âburem gawe.

³⁰ Aposolo zen âburem ga Yesugâren mindum ko kut ñai ñai urâwe, zorat den siņgi dukum naņgâwe. Den siņgi âlipņâ sâwe, zorat dukuwe.³¹ Narâk zoren doņbep patâ târotâroyâk mindum âim gawe. Âim ganetâ zen dap op nalem nimbe. Zorat Yesuņâ arâpņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Zen ganetâ a mân ândiândiņan âi ândeindâ sâkniņ sânduksâik.”³² Oi zen ziiņik waņgâyân zâim a mân ândiândiņan ba âiwe.³³ Ka a ambân kâmut ziņgitnetâ âine kamâņņâ kamâņņâ mindum sârârak kârâm âim ziņon âim takâwe.

Yesuņâ a 5 tausen yatâ nalem ziņgip.

(Mt 14:13-21; Lu 9:10-17; Yo 6:1-13)

³⁴ Oi Yesuņâ waņgâyân gâbâ gem gamņâ a ambân kâmut patâ

zingiri râma galem a buñâ, yatâ ândiwe. Yesuñâ zo yatâ zingitñâ umñâ nângip. Yatâ zingitñâ zorâñak den sinji âlipñâ donbep dâzânngoip. ³⁵⁻³⁶ Mirâsinj geibâ sâi arâpñâ zinjâ Yesugâren âim sâwe, “Zi mân ândiândiñan ândeindâ nâtiksapkât a ambân zâmbana kamân tap ariabân âim nalem sângân mem nimbi.” ³⁷ Sânetâ itâ sâm dâzânngoip, “Wangât âibigât se? Zinjâ nalem nâi zingâne.” Sâi itâ dukuwe, “Nen âim kât 2 handeret yatâ zorâñ nalem kwâlâm ga zingânatkât sat?” ³⁸ Sâne itâ sâm mâsikâzingip, “Zengâren nalem dabutâ ziap, zo âi iknek.” Sâi zen âi ekñâ dukuwe, “Nalem bâtnâmbut sot saru zuuñâ zagât.”

³⁹ Sânetâ Yesuñâ sâi a zen hibuk kwâkñan kâmutñâ kâmutñâ ge tarâwe. ⁴⁰ Tenğâ nâi 1 handeret, tenğâ nâi 50, yatâ tarâwe. ⁴¹ Tatnetâ Yesuñâ nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât mem sinjâ sumbemân ek sâiwap sâm sonpam zingip. Nalem zo mamuj arâp zingij zinjâ kâsâpkum a zingâwe. Saru zuuñâ kâsâpkum zingij yatik urâwe. ⁴² Oi zen aksik nem âkon urâwe. ⁴³ Nalem sot zuu buputñâ tâip, zo mine irâ kiin zagât piksâip. ⁴⁴ A nalem niwe, zo ko 5 tausen yatâ.

Yesuñâ saru kwâkñan lân lân arip.
(Mt 14:22-23; Yo 6:15-21)

⁴⁵ Oi Yesuñâ sâi arâpñâ wangâyân zâim ândiren Besaida kamânângen âiwe. Yesu zik ko a ambân zâmbanbam tâip. ⁴⁶ Yesuñâ kândâtziñ kelikñâ ninâu sâbam bâkñan zarip. ⁴⁷ Nâtiksâi wangâ saru tânâmñan âim tâi Yesu zikñik saru sâtñan tâip. ⁴⁸ Oi pibâ sângânziñan gâbâ gâi âinam osim birañâwe. Oi Yesuñâ zingitñâ hanşasâgât nâtikñâ saru kwâkñan lân lân zengâren âim walâzingâbam oip. ⁴⁹ Yesuñâ saru kwâkñan ari ek wâke gaap sâm kengât urâwe. ⁵⁰ Zen aksik ekñâ kengât patâ urâwe. Yatâ utne den itâ sâm dâzânngoip, “Zen umziñ diim geik. Ninak gaan.

Zen mân kengât utnek.” ⁵¹ Yatâ sâm wangâyân zari pibâ hirinşâip. Hirinşâi a zen imbanziñ buñ oip. ⁵² Nalem zingip, zorat topñâ mân nângâwe. Nângânângâziñ mân pâronşâip, zorat.

⁵³ Saru nâmbutken âim Genezarete hânân takâm wangâ saawe. ⁵⁴⁻⁵⁵ Wangâyân gâbâ gine zorâñak a ambân zinjâ Yesu ekñâ kamân dâp âimñâ a mâsekziñoot helâñ aam minzingâm Yesugâren gawe. ⁵⁶ Yesuñâ kamân patin sot mâik mâigân ari ko a ambân mâsekziñoot sombemân zâmbane âi hâmbâ murukñan gâsum âlipziñ upigât Yesu dukune nângip. Dukune nângi hâmbânñan gâsum âlipziñ urâwe.

7

Parisaio a sot Yesu, zen den âraguwe.

(Mt 15:1-9)

¹ Parisaio sot Yerusalem kamânân gâbâ Kembangât gurumin den zorat galem a, zen Yesugâren ga minduwe. ² Oi Yesu arâpñâ osetziñan gâbâ nâmbutñandâ Parisaio a zengât den mân luwe. Zen bitziñ mân sanjon nalem nine zingirâwe. ³ Parisaio sot Yuda a aksik patâ, zen bitziñ sanjon nalem nemarâwe. Sâkurâpziñ zengât den lum yatâ opmarâwe. ⁴ Zen mindumindu sombemân gâbâ gam too sângonñâ nalem nemarâwe. Oi zorik buñâ. Amanj sot hâkop sanjonsanjon sot kut nâi nâi nâmbutñangât sâkurâpziñangât den, zo lum ândiwe. ⁵ Zorat Parisaio sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen Yesu mâsikâm sâwe, “Arâpkâ wangât sâkurâpniñ zengât den kom bitziñ mân sanjon nalem nime?” ⁶ Sânetâ itâ sâm dâzânngoip, “Sarâ a zen. Zengât op Propete Yesaianjâ Anutugât den itâ sâm kulengoip, ‘A kâmut zi lâuziñandik mâpâsenime. Umziñandâ ko birâanime. ⁷ Oi den bonñangât hâuñâ a ziiñ den sâm kwâkâm angâme. Zen lâuziñandik mâpâsenime, nâ zorat nânga yen opmap.’

⁸ Zen Anutugât gurumin den zo birâne gei a denâk lum ândime. ⁹ Zen zinjâ nângânângâyân gâbâ den zo mem ko Kembangât gurumin den zo birâm mâtâp nâin âime. ¹⁰ Mose zâk Anutugât gurumin den itâ sâm dâzânngoip, ‘Gâ ibâ mamgâ sâtzik lum hurat kwatzikâban. Nâi zâk ibâ mamnâ sâm bâliņan kwatzikâbap, zo kune mumbap.’ ¹¹ Zen ko itâ sâme, ‘A nâi zâk ibâ mamnâ itâ dâzâkobap. Kut zo zo zikâbam, zo Anutugât sinji sâm paan.’ ¹² Yatâ dâzâkoi zen dijâ mem kâtikņan pam mam ibâņ kore otzikâbâ sâi mâtâp pâke kwâkņanņame. ¹³ Yatâ op Anutugât den komņâ sâkurâpziņanņât den lum game. Oi zorik buņâ kut nâi nâi nâmbutņâ yatik upme.”

Kut nâi nâi ninijandâ a um mân sumunkomap.

(Mt 15:10-20)

¹⁴ Yesuņâ yatâ sâm a ambân dum minduziņgâm itâ sâm dâzânngoip, “Nâ den dâzânngua zen aksik nângâm kwâkânek. ¹⁵ Kut nâi nâi nine tep kâamboziņan geimap, zorâņ mân sumunkomap. Ka umziņan gâbâ kopgâmap, zorâņâ ko sumonkomap. ¹⁶ A kindapņoot zorâņ den zi nângâbap.”

¹⁷ Yatâ sâmņâ birâziņgâm mirin zari arâpņâ zinjâ den sumbuņâ topņanņât mâsikâwe. ¹⁸ Mâsikânetâ sâip, “Zen yatik um nângânângâziņâ buņ ândime? Topņâ itâ mân nângâme? Kut nâi nâi tep kâamboziņan geimap, zorâņ dabân sumunkomap? ¹⁹ Zorâņ umziņan mân âimap. Zo yen tep kâamboziņan giari mem kubigi mâtâpņan geimap.” Yesu zâk yatâ sâm nalemgât den sâm nâmbâsâpkoip. ²⁰ Oi den nâi itâ sâip, “Umziņan gâbâ kopgâmap, zorâņâ ko sumunkomap. ²¹ A umân gâbâ den itâ kopgamap. Nângânângâ bâliņâ, âkņâle nep, kâmbu. ²² Kâmbam ku, ambân mem birâbirâņ, sarâ, zâizâiņâ, um kâtik, den bâliņâ sot bâliņâ top topņâ. ²³ Bâliņâ sâlâpkuan,

zorâņâ a umziņan gâbâ kopgâi sumunkomap.”

Grik ambân nâi Yesugâren gâip.
(Mt 15:21-28)

²⁴ Yesu zâk kamân zo birâm âim Tiro Sidon kamân zagât zo zengâren takip. Takâm mirâ nâin zâim tik tap nângâbat sâip. Oi dap yatâ tik tâpap? ²⁵ Taki zorenâk ambân nâi zâk sinji nângip. Zâkkât bârâtņâ wâkeņâ zâk sot ândeipkât ga Yesugât um topņan pindiņsâip. ²⁶ Ambân zo Grik ambân Siro-Poinika gokņâ. Zâk bârâtņanņât umņan wâke zo molibapkât dukuip.

²⁷ Dukui Yesuņâ itâ sâip, “Katep zengât nalem wâu ziņgindâ mân dâp upap. Katep zen nalem ninetâ ko buputņâ zo mem wâu ziņgânat.”

²⁸ Sâi ambânņâ den itâ mâburem pindip, “Kembu, zo nângan. Ka katep zinjâ nalem nine gwapgwapņâ gei wâu zen laņdâ nime.”

²⁹ Oi Yesugoot itâ sâm dukuip, “Den zo yatâ sat, zorat op ko nângâgigan. Âi eknan. Wâkeņâ bârâtkâ birâņângap.” ³⁰ Sâi ambân zo âimņâ mirâņan zâim egip. Wâkeņâ bârâtņâ pam ari nânzam tâip.

A diņ buņ kubikņanņip.

³¹ Yesu zâk Tiro kamânân gâbâ puriksâm Sidon kamân walâmņâ kamân bâzagât zengâren takâmņâ Galilaia saruyân takip. ³² A nâmbutņâ, zinjâ a nâi kopa, kindap bâpsâsâņ diim gam Yesuņâ weebapkât dukuwe. ³³ Dukune nângâm a zo diimņâ ginņan pâi zikņik kiri Yesu zâk bikņandâ kindapņan weemņâ bikņan tâpkum nâmbâlamņan weegip. ³⁴ Yatâ opņâ sumbemân egi zaari yaak memņâ zinj denân sâip, “Epata (niin denân ko, pâronșâ).” ³⁵ Yatâ sâi a kindapņâ pâronșâi nâmbâlam âburei den âlip sâip. ³⁶ Oi Yesu zâk den sinji zo mân sapsubigât dâzânngoip. Yatâ sâi zen ko kâtigem sâne laņ kârâm arip. ³⁷ Zen âiwap pamņâ itâ sâwe, “Kut nâi nâi tuugi âlip opmap. Kindapziņ

bâpâsâŋ kubikziŋgâmap. A dinziŋ buŋ den muyagem ziŋgâmap.”

8

Yesuŋâ a ambân 4 tausen nalem ziŋgip.

(Mt 15:32-39)

¹ Narâk zoren a ambân kâmut patâ Yesugâren mindum nalem buŋ ândine Yesuŋâ arâpŋâ minduziŋgâm dâzângoip, ² “A ambân kâmut zi sirâm karâmbut nen sot ândimŋâ tepziŋaŋgât mue, zorat umnâ nâŋgan. ³ Zen nalem buŋâ sâŋgonzângoindâ sâi mâtâbân âim nalemgât tâmbetagobe. Nâmbutŋâ zen kamân kârebân gâbâ gawe, zorat.” ⁴ Yatâ sâi arâpŋâ ziŋ itâ sâm dukuwe, “A mân ândiândiŋan ândiengât dap yatâ nalem muyagem ziŋgânat?” ⁵ Sâne itâ mâsikâziŋgip, “Zengâren nalem dabutâ ziap?” Sâi ziŋâ sâwe, “Nâmburân zagât ziap.” ⁶ Dukune sâi a ambân mindumŋâ hânân ge tarâwe. Ge tatne Yesuŋâ nalem nâmburân zagât zo memŋâ sâiwap sâm sonpam namuŋ ziŋgip. Arâpŋâ ziŋgi mem kâsâpkum a ambân ziŋgâwe. ⁷ Oi Yesu arâpŋâ zen saru zuuŋâ mâik bitugâk zagât mo karâmbut yatâ zo Yesu pindâne mem sâiwap sâm a ambân ziŋgâbigât arâpŋâ dâzângomŋâ ziŋgip. ⁸ A ambân kâmut, zen nalem nem âkon urâwe. Yesu arâpŋâ zen nalem buputŋâ tap arip, zo mindune irâ nâmburân zagât zoren gei piksâip. ⁹ A ambân niwe, zo 4 tausen yatâ. Nine ko Yesuŋâ sâŋgonzângom zâmbâri ba âiwe.

Yesuŋâ Parisaio a girem dâzângoip.
(Mt 16:1-4; Lu 12:54-56)

¹⁰ Yesuŋâ a ambân sâŋgonzângoip âine sâp kânok zikŋâ sot arâpŋâ waŋgâyân zâim Dalimanuta hânân âi takâwe. ¹¹ Zoren ândinetâ Parisaio a, zen Yesugâren gam zâk sot âraguwe. Ziŋâ itâ dukuwe, “Sumbemân gâbâ imbaŋâ nâi gei sen mârât kulem nâi kona iknâ” Zo mâsikâm topŋâ iknam sâwe. ¹² Yatâ

sâne Yesuŋâ yaak op mâsikâziŋgâm sâip, “Narâk ziren a zen wangât op top likuliku kulem âsagibapkât se? Perâkŋak dâzângobâ. A zo zen kut zo mânâk tirâpzângobat.” ¹³ Yatâ sâmŋâ birâziŋgâm arâpŋâ diiziŋgi waŋgâyân zâim saru nâmbutken âiwe. ¹⁴ Arâpŋâ zen nalemgât nelâmzângoip âiwe. Nalem kânogâk waŋgâyân tâip. ¹⁵ Oi Yesuŋâ arâpŋâ girem den itâ dâzângoip, “Zen Parisaio sot Herode zengât sii dangâtŋâ nalemziŋan mân pam om nimbi.” ¹⁶ Yesuŋâ yatâ sâm dâzângoip ko kwakŋâ âragum sawe, “Nalemgât nelâmnângoip birâm gen, zorat sap?” ¹⁷ Den yatâ sâm tatne Yesugât kindapŋan giari nâŋgâm itâ sâm dâzângoip, “Nalemgât nelâmzângoip, zorat wangât âragum te? Zen den zorat topŋâ mân nâŋge? Umziŋâ mân pâronsap? ¹⁸ Zen sinziŋandâ mân ikme? Kindapziŋandâ den mân nâŋgâme? Kut zo orâwan, zo mârur nelâmzângoip mân nâŋge? ¹⁹ Nâ nalem bâtnâmbut kâsâpkum a 5 tausen ziŋgâwan. Oi buputŋâ zo sândune irâ dabutâ giarip? Mâsikâziŋgi sâwe, “Kiin zagât.” ²⁰ Sâne sâip, “Nalem nâmburân zagât kâsâpkum a ambân 4 tausen ziŋgindâ buputŋâ sândune irâ dabutâ piksâip?” Mâsikâziŋgi dukum sâwe, “Nâmburân zagât.” ²¹ Sâne dâzângoip, “Wangât umziŋ tok mân pâronsap?”

A siŋâ bâpâsâŋ mem kubikziŋgip.

²² Yesu sot arâpŋâ, zen âi Besaida kamânân takâne a sen nâttâtik nâi Yesugâren diim gam bikŋandâ weebapkât dukuwe. ²³ Dukunetâ Yesuŋâ a siŋ bâpâsâŋ zo bikŋan gâsumŋâ kamân giŋŋan âim siŋan tâpkum bikŋandâ kâukŋan pam itâ dukuip, “Gâ kut nâi nâi, zo eksat mo buŋâ?” ²⁴ Yatâ mâsiki ekŋâ sâip, “Nâ a ziŋgitsandâ nakkât tobat yatâ op âim gam kinze.” ²⁵ Dum zagâtŋâ Yesuŋâ siŋan weegi a zo siŋâ ânâŋgâri kârebân sot pânkânogân,

zo ek kwâtâteip. ²⁶ Oi Yesuñâ sângongum sâip, “Gâ kamân patin mân zâim tigâk mirâgan zâi.”

Peteronjâ Yesugât topnjâ sâmbâ kâkñan kwâip.

(Mt 16:13-20; Lu 9:18-21)

²⁷ Yesu sot arâpnjâ, zen Kaisarea kamân patâ a kutâ Piliponjâ sâi tuuwe, zorat kamân mâik mâik, zengâren âiwe. Mâtâbân âim Yesuñâ arâpnjâ mâsikâzingâm sâip, “A zen nâgât nâi sâme?” ²⁸ Mâsikâzingi itâ sâmbâ dukuwe, “Yohane too zanggonzingip sâmbâ. Nâmbutñandâ ko Elia sâmbâ. Nâmbutñâ zen Propete nâi sâmbâ. Gâgât yatâ sâmbâ.” ²⁹ Sâmbâ ko mâsikâzingip, “Ka ziiñâ ko nâgât nâi sâmbâ?” Sâmbâ Peteronjâ itâ dukuip, “Bâliñan gâmbâ mâkâningâban. Gâ Kristo.” ³⁰ Yatâ sâmbâ ko a nâmbutñâ lanj mân dâzângobigât sâmbâ kâtigeip.

Yesu zâk mumbapkât sinji den dâzângoip.

(Mt 16:21-28; Lu 9:22-27)

³¹ Narâk zoren topkwapñâ den itâ sâmbâ muyagezingip, “A bonñâ, nâ gâtâm sâknam nângâbat. A patâ sot tirik namâ galem a patâ sot Anutugât gurumin den zorat galem a, ziiñâ gâsânom none momñâ sirâm karâmbut tapñâ za-atpat.” ³² Den zo sâmbâ kâkñan pam dâzângoip. Dâzângoi ko Peteronjâ diim kwâkâñangâm dukuip. ³³ Dukui Yesuñâ puriksâm arâp zingitñâ Petero kwâkâñangâm sâmbâ, “Satanj, gâ siriksâ. Gâ den sat, zo Anutugât den buñâ. Zo a den.”

Yesu sot ândiândiñangât den.

³⁴ Yesuñâ sâmbâ a ambân kâmut tarâwe, zen sot arâpnjâ gane itâ sâmbâ dâzângoip, “Zen nâ molininâ sâmbâ um sâkziñangât den birâm poru nakziñ lumñâ nâgat mâtâp, zo lânbi. ³⁵ Zen ândiândiziñ angân kârâbi, zo ko gulipzângobap. Zen nâgât opñâ sot den sinji âlipkât op ândiândiziñ birâbi, zo ko ândiândi bonñâ muyagibi. ³⁶ Zen hângât

kut kiñ kiñ mem ândiândiziñ buñ oi wan wan âlipñâ zemziñgâbap? ³⁷ Zen dap yatâ ândiândiziñ suup mei târokwap ziiñgâbap? ³⁸ Zengâren gâmbâ nâi zâk a ambân ândi mâmanziñ bâliñâ zi, zengât oserân ândim kwâimbânibap mo dinangât nângi anunñoot upap, zâkkât a bonñâ, nâñâ Ibânangât sumbem âsakñâ sot kâwali a zen sot gamñâ a zo yatik kwâimbânangâbat.”

9

Yesuñâ holi tobat âlipñâ oip.

(Mt 17:1-13; Lu 9:28-36)

¹ Yesuñâ itâ sâmbâ dâzângoip, “Nâ perâkñak dâzângobâ. A kinze zi, nâmbutñâ zen mân mune Anutu um topñan ândiândiñangât narâk oi zorâñâ imbanñangoot âsagei ikpi.”

² Yesu zâk sirâm nâmburân kânok ândim Petero sot Yakobo sot Yohane diizingi bak kârebân zâiwe. Zen ziiñik zoren tatne Yesugât holi tobatñâ nâi âsageip. ³ Yesugât hâmbânâ zo kâmbâ timan timan. Anjâ mân tuutuunjâ yatâ oip. ⁴ Oi Mose sot Elia zorenâk muyagem gam Yesu sot den den urâwet. ⁵ Oi Peteronjâ Yesu den itâ sâmbâ dukuip, “Patâniñâ, mat nâi zi ândien. Zorat silep karâmbut tuunâ. Gâgât nâi, Mosegât nâi, Eliagât nâi.” ⁶ Yesu arâpnjâ zen kenngât op sâmbâziñ sâmbâmbui Peteronjâ lanj sâmbâ. ⁷ Yatâ utnetâ sasa nâi gei kwâtepzângoip. Sasa kâmbâ gâmbâ den nâi itâ âsageip, “Zi nannâ. Umnâ zâkkâren kinzap. Ziiñâ diñâ nângâm biranñi.” ⁸ Arâpnjâ zen den yatâ nângâm zorâñak ek kârune buñ oi Yesu zikñik kiri igâwe.

⁹ Bâkñan gâmbâ gem gam tatne Yesuñâ arâpnjâ itâ sâmbâ dâzângoip, “Zen wan wan ikse, zo a ambân mân dâzângone a bonñâ, nâ mu-muñan gâmbâ zaatpat.” ¹⁰ Yatâ sâmbâ dâzângoi arâpnjâ zen den zo nângâm kwakñâ itâ âraguwe, “Mumuñan gâmbâ zaatpat sap, zorat top dap yatâ?” Oi kut nâi igâwe, zorat sinji a ambân mân dâzângowe. ¹¹ Zen

Yesu itâ mäsikâm säwe, “Kembugât gurumin den zorat galem a, zen wângât itâ säme? Eliañâ Kristo kândom okñangâm takâbap.”¹² Yatâ säm mäsikâne säip, “Elia perâkñak kândom gam kut ñâi ñâi ek kubik-papkât säsäñâ. Oi bet ko a bonñâ nâ säknam patâ nim kâbakñenibi. Nâgât op Kembugât ekabân dapkât op yatâ kulemguwe?”¹³ Eliagât itâ dâzângobâ. Elia mârûm ga ândei kut ñâi ñâi zo lan okñangâwe. Anutugât ekabân den kulemguwe, zo yatik okñangâwe.”

Yesu arâpñâ, zen wâke molim osiwe.

(Mt 17:14-21; Lu 9:37-43)

¹⁴ Yesu sot arâpñâ karâmbut bâkñan gâbâ gem arâpñâ nâmbutñâ zengâren gam igâwe. A ambân donbep patâ haamzângom kine Kembugât gurumin a zen Yesugât arâpñâ sot âragum tarâwe.¹⁵ A ambân aksik, zen Yesu ekñâ pârâkpan zâkkâren sârârâk kârâm âim sâtâre okñangâwe.¹⁶ Yesuñâ mäsikâziñgip, “Zen wan den säm ârague?”¹⁷ Sâi a zengât oserân gâbâ a ñâiñâ itâ dukuip, “Patâ, wâke kopañâ nannangât umñan gei tâi gâgâren diim gaan.¹⁸ Wâkeñâ narâk dâp katep zo säknam kwâkñangâm mem kâbakgwâbakñe okñangi lepâuñâ gei sâtñâ zim kâtiñsâi kiñ bikñâ kâtigem kinmap. Oi gâgât arâpkâ ziñâ molibigât sa ko molinâ säm kwakñâ bire.”

¹⁹ Sâi Yesuñâ arâp dâzângoip, “Zen nângâm pâlâtânziñ bunâ. Nâ narâk dabutâ zen sot tap âkom diizingâm ândimâmbat? Katep zo nâgâren diim ganek.”²⁰ Sâi katep zâkkâren diim gane wâkeñâ Yesu ekñâ katep mem ñâi ñâi okñangi hânân gei kom purik op zeï lepâuñâ gem zeïp.

²¹ Yesuñâ katepkât ibânâ mäsikâm säip, “Narâk dabutin oip?” Sâi ko ibânandâ säip, “Katepñan gâbâ muyageip.”²² Wâkeñâ katep tâmbetkubat säm kârâp sot tooyân mem kâbakñei geimap. Gâ imbanâgâ

zemgigap oi ko nekât umgâ bâliñ oi betnikñan me.”²³ Yatâ säm mâpâsei Yesuñâ itâ dukuip, “Imbanangât satkât sa nângâ. Nâi zâk nângâm pâlâtân kwatnim ândibapñâ kut ñâi ñâi säi âlip âsagenangâbap.”²⁴ Yesu zâk yatâ säm dukui zorâñak katepkât ibânandâ säip, “Nâ nângâm pâlâtân kwatgigan. Gâ gikak nângâm pâlâtânñâ lotñâ, zo mem kâtikñan pa.”²⁵ Oi a ambân donbep mindum ga kine Yesuñâ ziñgitñâ wâke molim säip, “Wâke kopa gâ dâgoga takâm âi. Oi dum mân puriksâm ga geiban.”²⁶ Yesuñâ yatâ säi wâkeñâ den kâtik säm katep lân kâbakñem ari katep hânân gei mumbam op zeïp. A ambân zen zo ekñâ katep muap säwe.²⁷ Yatâ sânetâ Yesuñâ katep bikñan gâsum mem zaari kirip.

²⁸ Yesu zâk mirin zari arâpñâ zen mäsikâm säwe, “Nen dapkât op wâke molim osien?”²⁹ Sâne dâzângoip, “Wâke yatâ zo ko ninâuñâ ko âlipñâ molimoliñâ. Ka kut zo nâmbutñandâ ko bunâ.”

Yesu mumbapkât sinji den dâzângoip.

(Mt 17:22-23; Lu 9:43-45)

³⁰ Oi hân zo birâm ba Galilaia hân walâm âiwe.³¹ A ambân, ziñâ nângâbegât tigâk âiwe. Âimñâ Yesuñâ arâpñâ itâ säm dâzângom ândei, “A bonñâ, nâ a bitziñan zaria gâsunim none momñâ sirâm karâmbut tap ko zaatpat.”³² Yatâ säm dâzângoi den zo nângâm topñangât mäsikânam kwakñâ birâwe.

A sâtñâ ândiândiñangât den.

(Mt 18:1-5; Lu 9:46-48)

³³ Oi Kapenaum kamân takâm mirâ ñâin zâim Yesuñâ arâpñâ mäsikâziñgâm säip, “Mâtâbân gam wan den säm ârague?”³⁴ Mäsikâziñgi zen kwak tarâwe. Wangât, zen mâtâbân gam osetniñan gâbâ ñâiñâ a sâtñâ upap säm âraguwe, zorat op kwak tarâwe.³⁵ Yesu zâk ge tapñâ arâp kiin zagât minduziñgâm itâ dâzângom säip, “Osetziñan gâbâ a ñâi

a sâtnâ upat sâm zengât ombeziñan ândim kore otziñgâbap.”³⁶ Yatâ sâmnâ katep mâik nâi diim osetziñan pam itâ sâm dâzângoip,³⁷ “Nâi zâk nâgât nângâm katep mâik itâ zo galem okñañgâbap, zo ko nâgât yatik kore otnibap. Kore otnibap, zo ko nâyâk buñâ, sângonnogip, zâk kore ârândân okñañgâbap.”

Simgât den dâzângoip.

(Mt 18:6-9; Lu 9:49-50; 17:1-2)

³⁸ Yohaneñâ Yesu itâ dukui, “Patâ, a nâi zâk gâgât kutkâ sâm wâke molei iksen. Oi zâk nen sot mân ândeipkât kwâkânanggen.”³⁹ Sâi Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Mân kwâkânanggâbi. Nâi zâk nâgât korân nep nâi imbânangoot tuubap, zâknâ dap yatâ sâm bâliñan kwatnibap?⁴⁰ Nepniñ mân kârâm kândanbapñâ buku op betniñan mimbap.”⁴¹ Nâ perâknak dâzângebâ. Nâi zâk zen nâgât siñgi op ândie, zorat too aam ziñgâbap, zo ko sângân buñ mân upap. Biken mimbap.

⁴² Nâi zâk katep mâik nâi nâ nângâm pâlâtân kwatnimap, zo dukui bâliñ upap, zo ko a zo zâk tosâ yâmbâtñâ mimbap. A yatâ zo zâk mârûm kât sumun patâ gânduñan saam saruyân pane giari sâi ko âlip opap.⁴³ Bikandâ mâtâp bâliñan diigim âibâ sâi bikâ mânângât pâmban. Gâ bikâ hâlâlû ândim sim kârâbân geibatkât lañ bikâ kârâm mânângât ândim ândiândi kâtikñan âiban.⁴⁴ Sim kârâbân nane ziñâ sunumziñ nemâmbap sot kârâp zâk mân bâpsâbap.⁴⁵ Kiñgandâ mâtâp bâliñan diigim âibâ sâi kârâm mânângât birâban. Gâ kiñgâ hâlâlû ândim simân geibatkât lañ kiñgâ kârâm mânângât pâmban.⁴⁶ Simân nane ziñ mân mumbap sot kârâp mân bâpsâbap.⁴⁷ Siñgandâ mâtâp bâliñan diigim âibâ sâi sum lâmuñban. Gâ siñgâ âlip ândimñâ simân geibatkât lañ sen bâp ândim Anutu um topñân bagiban.⁴⁸ Sim kârâbân nane sot kârâp mân buñ upabot.

⁴⁹ Zen sii mem nalem kwâkñan pame, zo yatigâk Anutu zâk kârâp sanzonziñgâbap.⁵⁰ Sii zâk naamñâ. Ka sii naamñâ buñ oi dap utne dum naamñoot upap. Zen sii yatâ naamziñoot ândibi. Zen um lumbenâ op ândibi.”

10

Ambân mem birâbirâgât den.

(Mt 19:1-12; Lu 16:18)

¹ Yesu zâk zobâ zaat ba Yudaia hân walâm Yodañ too nâmbut âi takip. Taki a ambân kâmut patânâ min-duwe. Oi op ândeip yatigâk den siñgi âlip sâm dâzângoip.

² Oi Parisaio a nâmbutñâ, zen Yesu denñâ saanat sâm gam mâsikâm sâwe, “Kembugât den kâtik zo, dap ziap? Ambân birâbirân, zo âlip orot mo mân orot?”³ Mâsikâm sâne hâuñâ itâ mâburem dâzângoip, “Mose zâk zorat den dap dap sapsûm ziñgip?”⁴ Yatâ sâi ziñâ sâwe, “A nâi ambân birâbâ sâm ekap kulemgum pindâm molibap. Mose zâk yatâ sâip.”⁵ Sâne Yesuñâ itâ sâip, “Mose zâk um kâtikziñangât opñâ gurumin den zo sâm kulemgui.”⁶ Ka topkwapñâ Anutuñâ a ambân muyagezikâmñâ itâ sâip,⁷⁻⁸ ‘Zorat ko a nâiñâ ibâ mam birâzikâm ambinñoorâk ândei zet um sâk kânok op ândibot.’ Den yatâ ziapkât zet zagât buñâ. Kânok op ândiabot.⁹ Zorat sa nângânek. Anutuñâ mâpotzikip, zo anñâ mân kâsâpzâkobi.”

¹⁰ Yesuñâ yatâ sâi ko zâk sot arâpñâ, zen mirin zâine ko arâpñâ zen zorârâk dum mâsikâwe.¹¹ Mâsikâne itâ dâzângoip, “A nâiñâ ambinñâ birâmñâ nâi mimbap, zâk târotârozikñâ mânângât tosâ patâ mimbap.”¹² Ambân nâiñâ apñâ birâm a nâi mimbap, zâk yatik târotârozikñâ mânângât tosâ patâ mimbap.”

Yesuñâ katep mâsop minziñgip.

(Mt 19:13-15; Lu 18:15-17)

¹³ A ambân, zen katep gakâziñâ Yesugâren minziñgâm gam Yesu

biknandâ kâukziñan gâsubapkât sâne Yesu arâpnâ, ziñ kenğât minziñgâwe. ¹⁴ Yatâ utnetâ Yesuñâ ziñgitnâ umñâ bâliñ oi arâpnâ itâ sâmbâ dâzânğoi, “Zen birâne katep zen nâğâren ganek. Mâtâp mân doonğunek. A ambân katep zi itâ, zo zen Anutugât um topñangât sinği sâsânâ. ¹⁵ Nâi zâk katep yatâ mân ândibap, zâk Anutugât kiñ topñan mân bagibap.” ¹⁶ Yatâ sâmbâ minduziñgi gane biknandâ kâukziñan pam Anutuñâ galem otziñgâbapkât sâip.

A sikumñoot nâiñâ Yesu sot ândibam okñangip.

(Mt 19:16-30; Lu 18:18-30)

¹⁷ Yesu zâk âibam oi a nâi sârârâk kârâm âi Yesugâren takâm um topñan gei pindiñsâm sâip, “Patâ âlipnâ, nâ dap dap op ândiândi kâtikñangât sinği upat?” ¹⁸ Sâi Yesuñâ itâ sâmbâ dukuip, “Gâ wangât nâğât âlipnâ sat? Âlip mariñâ Anutu kânok. ¹⁹ Gurumin den zo nângâmat. Zo itâ, ‘Kâmbam mân kumban. Ap ambin mân birâyangâbabot. Gâ kâmbu mân upan. Bukugangât sârân sâsân mân sâban. Oi a ambân zengât kut nâi nâi, zorat sarâ sâmbâ mân mimban. Ibâ mamgâ sâtzik lum hurat kwatzikâban.’” ²⁰ Sâi a zorânâ itâ dukuip, “Gurumin den zo pisuk katepnan gâbâ lum gâwan. Nâi mân bira ziap.” ²¹ Sâi Yesuñâ ekñâ umñâ zâkkâren tâi itâ dukuip, “Kânok birâna ziap, zo upan. Gâ âim sikumgâ mem a ziñgâna kwâlâne kât zo mem a kanpitâ ziñgâban. Kât zo ziñgâmñâ birâm ga nâ sot ândiban. Gâ yatâ opñâ sumbemân sikumgoot upan.” ²² Yesuñâ yatâ sâmbâ dukui a zo umñâ bâliñ oi nângi yâmbârei arip. Zâk sikumñâ patâ, zorat yatâ oip.

²³ Ari ko Yesuñâ puriksâm arâpnâ ziñgitnâ itâ sâmbâ dâzânğoi, “A sikumziñ patâ, zen Anutugât um topñan baginam kwakpi.” ²⁴ Yesuñâ yatâ sâi arâpnâ zen pârâkpam imbanâziñ buñ oi dum dâzânğoi, “Katep gakanâ, Anutugât um topñan

bagibagin, zo yâmbâtnâ. ²⁵ Bâu patâ kamelenâ kuup mâtâpñan bagibap, zo yâmbâtnâ. Ka a sikum patânâ Anutugât um topñan bagibagin, zo yâmbâtnâ walâwalân.” ²⁶ Yatâ sâi ko arâp ziñâ imbanâziñ buñ oi sâwe, “Zo yatâ zorânğ dap yatâ Anutugât um topñan baginat?” ²⁷ Sâne Yesuñâ ziñgitnâ sâip, Anâ kut nâi nâi utnam kwakme, zo Anutuñâ mâtâp âlip muyagemap. Zâk mân kwakmap.”

Yesugât opñâ kut nâi nâi birâm, zorat hâuñâ minat.

²⁸ Peteronâ den zo nângâm Yesu itâ sâmbâ dukuip, “Nângat. Nen kut nâi nâiniñâ kândâtkom gâ moligiwen.” ²⁹⁻³⁰ Sâi Yesuñâ sâip, “Nâ perâkñak dâzânğobâ. Zengâren gâbâ nâi zâk nâğât opñâ mirâ kamân mo âtâ mun, mam ponâ, ibâ mam, murarâ mo hânñâ birâbap, zâk kut nâi nâi donbep mimbap. Hânân zi mirâ sot âtâ mun gat, mam murarâp sot hân, zo sâknam kwâkñan mimbap. Gâtâm narâk patin zâk ândiândi tâmbânâ mem ândibap.” Yesuñâ zo sâmbâ mâtakâm sâip, ³¹ “Ka kândom a zengâren gâbâ donbep ziñâ bet upi. Bet a zengâren gâbâ donbepñâ kândom upi.”

Yesu, zâk mumbapkât den sinği dâzânğoi.

(Mt 20:17-19; Lu 18:31-34)

³² Zen Yerusalem kamânân âinam zâim tarâwe. Yesuñâ kândom ari arâpnâ imbanâziñ buñ oi âine a nâmbutñâ moliziñgâwenâ kenğât urâwe. Oi Yesuñâ arâpnâ kiin zagât zo minduziñgi tatne kut nâi nâi âsagibap, zorat den sâmbâ muyageziñgâm itâ sâmbâ dâzânğoi, ³³ “Nânge. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Oi zoren a bonñâ nâ mumbatkât sâmbâ Roma a kutâ zâkkâren nâbanbi. ³⁴ A kutâ arâpziñâ den top top dâtnom ko sinnan tâpkum inzut mem lapitnim none mubat. Oi sirâm karâmbut tap zaatpat.”

A sâtnâ ândiândigât den.
(Mt 20:20-28)

35 Oi Zebedaiogât nanzatnâ Yakobo sot Yohane, zet Yesugâren âimnâ sâwet, “Net kut nâi nâigât sâitâ zo âlip nângânîkâban?” 36 Sâitâ mâsikâzikip, “Wan wan otzikâbâ sa ko sabot?” 37 Sâi zet itâ dukuwet, “Gâ nângâna imbanâganngât âsaknâ muyagei âsangâ toren toren tâtat.” 38 Sâitâ Yesunâ dâzâkoip, “Zet topnangât kârum yatâ sabot? Nâ too kâlaknâ nimbat, zo âlip zet nimbabot? Oi too sanjonibi, zo zet yâtik sanjonzikâbi?” 39 Sâi zet sâwet, “Âlip utat.” Sâitâ Yesunâ dâzâkoip, “Too nimbat, zo zet nimbabot. Too sanjonibi, zo yatik sanjonzikâbi. 40 Ka âsannan tâtatnâ, zorat den sâsân, zo nâgâren mân ziap. Zorat sinji kwatziŋgâziŋgânâ, zo zen zoren tapi.”

41 Yatâ oitâ arâp nâmbutnâ zen den zo nângâm Yakobo sot Yohane kuk otzikâwe. 42 Oi Yesunâ minduziŋgâm nâ itâ sâmb dâzânngoip, “Nânge, Hân a kutâ, zen zâizâiŋ op kore a gâsâzânngom ândime. Oi hânân a patâ, zen a kutâ otziŋgâme. 43 Zengâren ko yatâ mân âsagibap. Zengâren gâbâ a nâi a sâtnâ upâ sâmb bukurâp zengât kore a op ândibap. 44 Oi zengâren gâbâ a nâi a kutâ upat sâmb bukurâp zengât kore mâman ândibap. 45 Yatigâk a bonnâ, nâ ziŋ kore otnibigât mân gewan. Ninak zengât kore opnâ a donbep zengât suupziŋ memnâ ândiândinâ buŋ upapkât gewan.”

Yesunâ Yeriko kamânân a nâi sinâ bâpsâsân kubiknangip.

(Mt 20:29-34; Lu 18:35-43)

46 Yesu sot arâpnâ, zen Yeriko kamânân âi takâwe. Âi kamân zo walâm kamân ginŋan âine a sin bâpsâsân nâi mâtâp ginŋan tâip, kutnâ Batimaio, Timaiogât nannâ. A ambân, zen Yesu Nasarete goknâ, zâk gam ariap sâwe. 47 Sâne nângâm den sâmb sâip, “Yesu, gâ Dawidigât kiunnâ, nâgât umgâ bâleik.” 48 Den yatâ sâmb tâi a nâmbutnandâ hirînsâm tat sâmb dukuwe. Dukune dinziŋâ

birâm kambânâ sâip, “Yesu gâ Dawidigât kiunnâ, nâgât umgâ bâleik.” 49 Yatâ sâi Yesunâ nângâm mâtâbân kinŋâ sâip, “Sâne gâik.” Sâi a ziŋ sen nâtatik zo konsâm sâwe, “Umgâ bâbâlân oi zaat ga. Patânâ goon-sap.” 50 Oi sen nâtatiknâ den zo nângâm hâmbânâ birâm pam oksâm zaatnâ ba Yesugâren arip. 51 Âi taki Yesunâ itâ sâmb mâsikip, “Dap otgibatkat sat?” Sâi a sen nâtatiknâ sâip, “Patânâ, sinnâ âlip upapkât ot-nigap.” 52 Sâi Yesunâ itâ dukuip, “Gâ âinan. Nângâm pâlâtân kwatnigat, zorat âlipkâ uat.” Sâi zorenâk sinâ eknâ Yesu molim arip.

11

Yesu, zâk dongi bâu kwâkŋan Yerusalem kamânân zarip.

(Mt 21:1-11; Lu 19:28-40; Yo 12:12-19)

1 Yesu sot arâpnâ, zen âimnâ Yerusalem kamân mâte opnâ Oliwa bâkŋan takâwe. Baknâ topnân kamân zagât Betepage sot Betania tarâwet. Zoren takâm Yesunâ a zagât sanjonzâkom sâip, 2 “Kamân ândi, zoren arit. Âi takâm nâ dongi sigan nâi tâgân kinzap, zo muyageit. Dongi zo a kwâkŋan mân tâtatnâ, zo iraknâ. Zo muyagem olan diim gâit. 3 Olanitâ a nâiŋâ wangât olan sabot sâmb mâsikâziki itâ sâmbabot, ‘Kembuniŋgâren nep muyagiap. Oi kek pâi âburem gâbap.’” 4 Yatâ sâmb dâzâkoi a zagât zet âim mirâ nâi sângânŋan dongi sigan nâi saane kiri olanâwet. 5 Olanitâ a nâmbutnandâ zikit mâsikâzikâm sâwe, “Wangât olan sabot?” 6 Sâne Yesunâ den sâip, zo dâzânngoitâ nângâne âkip. 7 Dongi zo Yesugâren diim aritâ arâpnâ ziŋ hâmbâziŋâ dongi kwâkŋan pane Yesunâ kwâkŋan zâi tap arip. 8 A donbep patâ ziŋ hâmbâ motziŋ mâtâbân lânngat âiwe. Oi nâmbutnandâ gâlânngât sot lâkom ilum nâ mânângât nâ mâtâbân pam âiwe. 9 A ambân kâmut patâ, ziŋâ Yesu mem oset kwâkŋangâwe. Ziŋâ

itâ sâam pam diiwe, “Oe, Kembangât sâtkât gam ningap, zâk sâam âlipjan kwâkjanjanâ. ¹⁰ Sâkuniñâ Dawidiñâ kembu otzingâm galem otzingip, zo yatâ otningâbap. Zorat sâtâre utnâ. Oe, Anutu u sumbemân.” ¹¹ Yatâ op âine Yesunâ Yerusalem kamân takâm Anutugât tirik namin zarip. Zâimnâ kut nâi nâi ek nanji mirâsiñ geibam oi gem arâpnâ diizingi Betania kamânân âiwe.

Wakum naknâ nâi Yesugât sâtkât hâlâlânâip.

(Mt 21:18-19)

¹² Hanjsâi Betania kamânân gâbâ gemnâ Yesu tepnanngât oip. ¹³ Oi kârebân siñandâ egi wakum nak nâi kiri egip. Eknâ bonnâ kinzap sâam âi kâruip. Bonnâ orot narâk bunâ, zorat ilumjik kirip. ¹⁴ Yatâ eknâ nak zo itâ dukuip, “Gâgâren gâbâ bonnâ niniñâ zo a nâiñâ mânâk nimbap.” Den yatâ sâi arâpnâ nângâwe.

Yesunâ tirik namâ hâlâlu sâip.

(Mt 21:12-17; Lu 19:45-48; Yo 2:13-22)

¹⁵ Zen Yerusalem kamânân zâiwe. Oi Yesunâ tirik namin zâim a kut nâi nâi anngâgwanngâ op kine molizingip. A nâmbutnâ, zen Roma zengât kât sot Yuda zengât kât, zo hâukwap anngâgwanngâ op kirâwe. Kât pâpannâ zo kom giligâlak mem kembâ anngâgwanngâ urâwe, zengât tâtatnâ zo kom kâbaknei gei zeip. ¹⁶ Oi tirik namin kut nâi nâi mân mem âim gabigât sâip. ¹⁷ Itâ sâam dâzânngoip, “Anutugât den kulem nâi itâ ziap, ‘Namânâ zi a elun zengât ninâu namâ upap.’

Ziñâ ko utne kâmbu a zengât kât ki yatâ uap.”

¹⁸ A ambân zen Yesugât diñâ nângâne imbanâ oip, zorat Parisaio sot Kembangât gurumin den sâsâ a kândâtzânngowe. Yatâ utne a sâtnâ ziñ Yesu dap op koindâ moik sâam kimunâ miwe. ¹⁹ Nâtikisâi Yesu sot arâpnâ, zen kamân patâ zo birâm ba âiwe.

Kembu nângâm pâlâtân kwap ninâu sânat.

(Mt 21:20-22)

²⁰ Mirâ hanjsâi wakum nak kiribân âi igâwe. Nak zo mom kirip. ²¹ Peteronâ eknâ Yesu den sâip, zo nângâm itâ dukuip, “Patâ, eknan. Wakum nak den dukuin, zo mom kinzap.” Sâi Yesunâ itâ dâzânngoip, ²² “Nâ perâknak dâzânngobâ. Zen Anutu nângâm pâlâtân kwâkjanngâm ândibi. Zen um zagât mân opnâ nângâm pâlâtanzin bonnâ op ândibi. Zen yatâ op ândim baknâ ândi dukubi, ²³ ‘Baknâ, gâ âbângum saruin gei.’ Yatâ sâne dinziñâ lubap. ²⁴ Zorat ko itâ sa nângânek. Zen wan mo wangât nângâm ninâu sâam, zo mârûm mien sâam nângâne âlip muyagezingâbap.

²⁵ Zen ninâu sâanâ sâam a zengât tosa mem ândie oi ko birâbi. Yatâ utne ko Ibâziñâ sumbemân ândiap, zâknâ yatik tosaziñâ birâbap. ²⁶ Zen a zengât tosaziñâ mân birâne ko sumbem Ibâziñanngoot zengât tosaziñâ mân birbap.”

Yesu sot a sâtnâ âragwârâgu urâwe.

(Mt 21:23-27; Lu 20:1-8)

²⁷ Yesu sot arâpnâ, zen dum Yerusalem kamânân gawe. Puriksâam gamnâ Yesunâ tirik namâ umjan âim gam kiri ko a sâtnâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot patârâpziñâ, zen Yesugâren gam mâsikâm itâ sâwe, ²⁸ “Gâ ziren kut nâi nâi opmat, zo nâigât sâtkât opmat?” ²⁹ Sânetâ itâ mâburem dâzânngoip, “Nâ den kânok mâsikâziñga dâtnone ko nângoot nâigât sâtkât opman, zo dâzânngobat. ³⁰ Yohane too sanjon nep tuugip, zo nâigât sâtkât nep tuugip. Anutugât sâtkât mo agât sâtkât? Zen sâne nângâbâ. ³¹ Mâsikâziñgi zen dap sâanâ sâam kwaknâ ziinik itâ sâam âraguwe, “Nen Anutugât sâtkât sâindâ sâbap, ‘Wangât diñâ mân luuwe?’ ³² Agât sâtkât nep tuugip, yatâ sâindâ sâi ko a ziñ nângobe.” Wangât, zen

a ambân zengât kengât urâwe, zorat. A ambân zen aksik Yohanegât nângâne Propete oip. ³³ Zorat ko zinjâ Yesu itâ sâmbâ dukuwe, “Nen mân nângen.” Sâne Yesujâ itâ dâzângoip, “Den zo dâtnoge sâi ko nângoot nâigât sâtkât opman, zo dâzângobam. Ka zen mân se, zorat nâ mân dâzângobat.”

12

Nep galem a bâliñâ.

(Mt 21:33-46; Lu 20:9-19)

¹ Yesujâ topkwapñâ den sumbuñâ nâi itâ sâmbâ dâzângoip, “A nâiñâ wainj tâk nep kârâm kâmirip. Kârâm kâmit dâmân pâit tuugip. Tuumñâ tâk keetñâ mândâlibapkât âmanj patâ tuum galem a zengât mirâ tuumñâ nep zo bitziñan pam hân nâin arip.

² Âi ândei bonñâ orotñâ narâk oi kore a nâi sângongoi bonñâ nâmbutñâ mimbapkât arip. ³ A zo âi taki galem a zinjâ gâsum kom moline bet bâsanj âburem arip. ⁴ Ari ko kâlam mariñâ zâk kore a nâi sângongoi ari galem a zinjâ kâukñâ kunzit mem nâi nâi okñangâwe. ⁵ Kâlam mariñâ dum kore a nâi sângongoi ari kuwe. Kunetâ mariñandâ yatigâk a donjebep sângonzângoî âinetâ galem a zinjâ kâmbam mamuj zângowe. Oi nâmbutñâ sâbâ sâbâ zângowe. Ka nâmbutñâ ko sâsenjât zângowe.

⁶ Zângonetâ nanñâ kânok ândei, zo zikñâ nanñâ. Umñâ zâkkâren kirip. Zâk bet itâ sâmbâ sângonguip, ‘Galem a zinjâ hurat kwâkñangâm mân kumbi.’

⁷ Sâmbâ sângongoi ari galem a zen nanñâ ekñâ âragum sâwe, ‘A zirâñâ gâtâm kâlam mariñâ upap, zorat koindâ kâlam zi niñâ upap.’ ⁸ Yatâ sâmbâ gâsum kune moi kâmbârâñâ kâlam âkñan pane zeip.

⁹ Oi kâlam mariñâ zâk dap upap? Zâk gamñâ galem a zângom tâmbet otziñgâm kâlamân galem a unakñâ zâmbanbap. ¹⁰ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, zo sâlâpkum nângâme?

¹¹ Mirâ tuutuunj a, zen kunkun nâi ek âkon op birâwe. Kembuñâ kunkun zorâñâ mem namin kwânângip. ¹² Kembuñâ sâi yatâ âsageip. Niñâ egindâ mârâtnâ nâi uap.’”

¹² Yesujâ den yatâ sâmbâ dâzângoî ko patâziñâ gâsum tâk namin pânat sâmbâ nângâmñâ a ambân zengât kengât urâwe. A patâ, zen itâ nângâm kwâkâwe. Den zo nengât sap sâwe. Oi gâsunam kwakñâ birâm âiwe.

A zen Yesu kâtkât mâsikâwe.
(Mt 22:15-22; Lu 20:20-26)

¹³ Yuda a sâtnâ, zen Parisaio a sot Herode arâp nâmbutñâ Yesugât diñâ saabigât sângonzângowe.

¹⁴ Sângonzângone Yesugâren gam itâ sâmbâ dukuwe, “Patâ, nen gâgât topkâ nângâmen. Gâ den sarâ mân sâmbâ bonjigâk sâmat. Gâ den nâi mân sâna gângonjemap. Gâ a zâizâinj giginj aksik Anutugât mâtâp âlip dâtnângom kubikmat. Den nâi sâindâ nângâ. Roma a kutâ patâ Sisa kâtkât pindânat, zo orotñâ mo mân orotñâ? ¹⁵ Kâtkât pindâpindâñ mo mân pindâpindâñ, zorat dâtnângo.”

Yatâ sâne Yesujâ sarâziñangât topñâ ek nângâm dâzângoip, “Zen wangât denñâ saanige? Kâtkât nâi mem nine ikpâ.” ¹⁶ Sâi ko kâtkât nâi mem pindânetâ mâsikâziñgâm sâip, “Holi tobat zo nâigât?” Sâi zinjâ sâwe, “A kutâ Sisagât.” ¹⁷ Sâne itâ sâmbâ dâzângoip, “Sisagât sinji, zo Sisa pindâbi. Ka Anutugât sinji, zo Anutu pindâbi.” Yatâ sâmbâ dâzângoî zen diñâ mârâsiwe.

Mom zaatzaatñangât Yesu mâsikâwe.
(Mt 22:23-33; Lu 20:27-40)

¹⁸ Sadukaio a nâmbutñâ Yesugâren gawe. A zo zinjâ mom zaatzaat zo mân ziap sâmarâwe. Zinjâ gam sâwe.

¹⁹ “Patâ, Moseñâ itâ sâmbâ kulemguip, “A nâi, zâk ambân memñâ katêp mân muyagem moi ko munñandâ malâñâ mem âtâñangât sinji katêp mimbap.” ²⁰ Oi zorat sâindâ nângâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi

²¹ “Patâ, Moseñâ itâ sâmbâ kulemguip, “A nâi, zâk ambân memñâ katêp mân muyagem moi ko munñandâ malâñâ mem âtâñangât sinji katêp mimbap.” ²² Oi zorat sâindâ nângâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi

²³ “Patâ, Moseñâ itâ sâmbâ kulemguip, “A nâi, zâk ambân memñâ katêp mân muyagem moi ko munñandâ malâñâ mem âtâñangât sinji katêp mimbap.” ²⁴ Oi zorat sâindâ nângâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi

²⁵ “Patâ, Moseñâ itâ sâmbâ kulemguip, “A nâi, zâk ambân memñâ katêp mân muyagem moi ko munñandâ malâñâ mem âtâñangât sinji katêp mimbap.” ²⁶ Oi zorat sâindâ nângâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi

²⁷ “Patâ, Moseñâ itâ sâmbâ kulemguip, “A nâi, zâk ambân memñâ katêp mân muyagem moi ko munñandâ malâñâ mem âtâñangât sinji katêp mimbap.” ²⁸ Oi zorat sâindâ nângâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi

²⁹ “Patâ, Moseñâ itâ sâmbâ kulemguip, “A nâi, zâk ambân memñâ katêp mân muyagem moi ko munñandâ malâñâ mem âtâñangât sinji katêp mimbap.” ³⁰ Oi zorat sâindâ nângâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi

³¹ “Patâ, Moseñâ itâ sâmbâ kulemguip, “A nâi, zâk ambân memñâ katêp mân muyagem moi ko munñandâ malâñâ mem âtâñangât sinji katêp mimbap.” ³² Oi zorat sâindâ nângâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi

³³ “Patâ, Moseñâ itâ sâmbâ kulemguip, “A nâi, zâk ambân memñâ katêp mân muyagem moi ko munñandâ malâñâ mem âtâñangât sinji katêp mimbap.” ³⁴ Oi zorat sâindâ nângâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi

âtâziñâ kunñâ ambân memñâ murarâñâ buñ ândim moip. ²¹ Moi ko munñandâ malâñâ zo mem yatigâk murarâ buñ ândim moip. ²² Moi munñâ ñâiñâ malâ zorigâk mem moip. Yatigâk âtâ mun zo nâmburân zagât zen ambân zorigâk mem murarâziñ buñ mom nanğâwe. Oi bet malâziñâ zo moip. ²³ Oi a nâmburân zagât zen aksik patâ ambân zo miwe, zorat gâtâm narâk patin zaatnetâ ambân zâk ñâigât upap?”

²⁴ Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Zen den nângâm gulipkume. Anutugât den sot Anutugât imbanâ mân nângâme. ²⁵ Gâtâm mumuñan gâbâ zaatñâ a ambân dum mân mianğâbi. Zen sunbem a yatâ op ândibi.

²⁶ Momñâ zaatzaatñanğât sâme, zorat dâzângobâ. Mosegât ekabân den sinği zi sâlâpkume mo buñâ? Mose zâk nagân kârâp bâlam ekñâ ari Anutuñâ den itâ sâm dukuip, ‘Nâ Abaram, Isaka sot Yakobo, zengât Anutu.’ ²⁷ Zorat sa nângânek Anutu zâk a buñ urâwe, zengât Anutu buñâ. Gwâlâ ândie, zengât Anutu. Zorat Abaram, Isaka sot Yakobo, zen mân buñ urâwe. Anutu sot gwâlâ ândie. Zen ko den nângâm gulipkume.”

Gurumin dengât Yesu masikâwe.
(Mt 22:34-40)

²⁸ Yesu sot Sadukaio a den âragune ko Kembugât gurumin den galem a ñâiñâ Yesugât den zo nângi âlip oi itâ sâm mâsikip, “Kembugât gurumin den ikâ zorâñâ ko kâukñâ uap?” ²⁹ Yatâ sâm mâsiki Yesuñâ sâip, “Kembugât gurumin den patâ itâ ziap, ‘Isirae a ambân, zen nângânek. Anutu Kembuniñâ kembu kânok. ³⁰ Zorat um dâpkâ sot nângânângâgâ sot imbanâgâ, zo Kembu Anutu zo hâlâluyâk pindâna zimbap.’ ³¹ Den zorat torenñâ itâ ziap, ‘Gâ gikanğât otgimap, yatigâk a torenñâ zengât otgibap.’ Anutugât gurumin den zagât zi patâ uabot. Gurumin den ñâi mân ziap.”

³² Yatâ sâi Kembugât gurumin den galem anâ den zorik mâburem

Yesu dukuip, “Patâ, gâ den zo sâna nânga âlip uap. Anutu, zâk kembu kânok. Oi ñâi mân taap. ³³ Oi zâk kânok nângânângâ sot imbanâ hâlâlu pindânat. Oi gikanğât otgimap, yatik a toren zengât otgibap. Den zagât zirâñâ kut zo zorâñ Kembu pindâpindâñ zo wâlap.”

³⁴ A zo yatâ sâi Yesuñâ nângi âlip oi itâ sâm dukuip, “Gâ Anutugât um topñan gaat.” Sâi narâk zoren gâbâ Yesu den mâsikânam nângâne yâmbârei kenğât op birâwe.

Yesu zikñak Kristogât mâsikâziñgip.
(Mt 22:41-46; Lu 20:41-44)

³⁵ Yesu zâk tirik namin zâim a den sinği âlip dâzângom itâ sâm mâsikâziñgip, “Kembugât gurumin den zorat galem a, zen itâ sâme, ‘Kristo, zâk Dawidigât kiunñâ.’

³⁶ Dapkat sâme? Tirik Kaapumñâ Dawidi nângânângâ pindi itâ sâip, ‘Kembunâ nâgât kembu itâ sâm dukuip, “Gâ âsannâ bongen ge tâtna kâsarâpkâ minduziñga kiñganğât kombân upi.” ’

³⁷ Dawidiñâ Kristogât kembunâ sâipñâ dap op Kristo zâk Dawidigât kiunñâ uap?” Yesu zâk den yatâ sâm dâzângoip a kâmut patâ zen nângâm âkñâle urâwe.

Yesuñâ Kembugât gurumin galem a zengât girem dâzângoip.

(Mt 23:1-36; Lu 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Yesuñâ den yatâ sâmñâ den ñâi itâ târokwap dâzângom sâip, “Zen Kembugât gurumin a zengât holi yatâ mân upi. Zen hâmbâ kârep mem ândim kamân sombemân âim a muyageziñgâne sâm âlip kwatziñgâbigât umziñ kinmap. ³⁹ Oi zen mâpâmâpâse namin sot sii nalem minduminduyân a sâtnâ tâtarân tâtnat sâm nângâme. ⁴⁰ A yatâ zorâñ ambân malâ zengât mirâ kut ñâi ñâi lañ betziñan mime. Zen sarâ sâm ninâu kârep sâm tosaziñ kwârakume. A zo zen gâtâm tosaziñanğât haunâ yâmbâtñâ mimbi.”

*Malâ nâinâ kâtnâ tirik namin pâip.
(Lu 21:1-4)*

⁴¹ Yesu zâk tirik namin tap ek tâi a zinjâ ga Kembangât singi kât pane giarip. Oi ko sikum a donbep zen ga kât imbanâ pane giarip. ⁴² Oi ambân malâ kanpitâ nâinâ gam kât kuriñâ mâik zagât pâi giarip. ⁴³ Yesu zâk zo ekñâ arâpnâ minduzingâm itâ sâmbâ dâzângoip, “Nâ perâknak dâzângobâ. Ambân malâ kanpitâ zâk kât paap, zirânâ a torenjâ walâzingap. ⁴⁴ A nâmbutnâ zen kât patâ tâi torenjik pe. Ka ambân kanpitâ, zâk zemnanjip, zo aksik paap. Yenâk ândiap.”

13

*Yesu âburem gâbapkât den sâip.
(Mt 24:1-44; Lu 21:5-36)*

¹ Yesu zâk tirik namin gâbâ gem tâi arâpnâ zengâren gâbâ a nâinâ itâ dukui, “Patâ, eknan. Namâ tuutuunâ zo kât neulenâ âlipnâ hikpârâknootnâ tuuwe.” ² Sâi Yesunâ itâ sâmbâ dukui, “Namâ patâ tâi eksat? Gâtâm kâsazij gam kom kândañne giligâlaksâm nangâbap.”

³ Bet Yesu sot arâpnâ, zen Oliwa bâknan zâi tap too nâmbutken tirik namâ zo ikne ândi tâip. Zoren tapnâ Petero sot Yakobo, Yohane sot Andrea, zinjâ Yesu mâsikâm sâwe, ⁴ “Dâtânngo. Kut nâi sat, zo narâk ikâ zoren âsagibap? Narâk zo mâte oi wesâk dap dap yatâ muyagibap?”

⁵ Yesunâ itâ topkwap dâzângoip, “Um gulip kwâtzingâbegât galem oranjâm ândibi. ⁶ A donbep muyagem gam sâbi, ‘Nâ Kristo. A bâliñan gâbâ mâkâzingâbapkât sâsân, zo nâ.’ Yatâ sâmbâ a donbep mem um gulip kwatzingâbi.

⁷ Oi zen kâmbam goorân mo kârebân âsagei nângâm umzij mân kenjât upap. Kâmbam zo yatâ âsagibapkât sâsân. Yatâ muyagem ze narâk kek mân âkâbap. ⁸ Hânñâ hânñâ a kâmutnâ kamutnâ, zen kâsa opnâ agom âibi. Oi hân nâin nâin wâriñ mimbap. Oi pu patâ

âsageizingâbap. Kut nâi nâi âsagibap, zo sâknam topkwâkwatnâ. ⁹ Ka zen ko galem oranjâm ândibi. Zen denân zâmbanbi sot mâpâmâpâse namin lapitizingâbi. Oi zorik bunâ a patâ sot a kutâ zengâren diizingâm âine mâteziñan kinñâ nâgât topnâ sapsun zingâbi. ¹⁰ Oi narâk kândom den singi âlip hân dâp a zengâren âibapkât sâsân. Bet ko hângât narâknâ âkâbap. ¹¹ Oi a kutâ zengâren diizingâm âine den dap sânat sâmbâ mân nangâm kwâkâ upi. Narâk zoren Tirik Kaapumñâ umziñan den pâmbap, zorik sâbi. Yatâ opnâ den sânetâ zengât den mân upap. Zo Kaapungât den upap. ¹² Oi a zinj itâ zo upi. Âtânñâ nâinâ sâi munñâ gâsum kumbi. Ibâ nâinâ sâi nanñâ gâsum kumbi. Murarâpzij zen ibâ mam kâsa minzingâm sâne zângobi. ¹³ Zen nâgât kut singinangât op a ambân zinjâ um kâlak nângâzingâbi. Ka nâi zâk singi âlip mem kâtigem ândei narâk âki ko sumbem kamânân bagibap.

¹⁴ Gâtâm tâmbet tâmbet kâukñâ mân kinbap sâsân, zoren kinbap. (Den zo mulunâk sâlâpkum nângâbi.) Yatâ âsagei ekñâ Yudaia hânân ândibinâ barâ kâtikñan sârârâk kârâm âibi. ¹⁵ Nâi zâk sombemân tâpapnâ sikum mimbam mirâ umñan mân zâibap. ¹⁶ Nâi zâk nebân mo hibukñan ândibapnâ hâmbâ mimbam kamânân man âibap. ¹⁷ Yei, ambân kâmborâ sot katep namân gokñâ, narâk zoren zen dap upi? ¹⁸ Zen Kembangâren ninâu sâne nângi âiâizijâ zo map narâknan mân muyagibap. ¹⁹ Narâk zoren sâknam patâ âsagibap. Zo yatik Anutuñâ a muyageibân gâbâ mân âsageip. Oi dum mân muyagibap. ²⁰ Oi Kembu zâk narâk zo mân mânangâri sâi a ambân aksik buj upe. Ka Kembunâ a ambârâpnâ zengât op ko narâk mem pânkânok pâmbap.

²¹ A zinjâ Kristo ziren âsagiap, ândiren âsagiap, den yatâ sânetâ

mân nângâbi. ²² Narâk zoren a sarâñâ âsagem nâ Kristo sâbi. Oi Propete sarâñâ âsagem kulem sen mârât muyaginetâ a um gulip kwatziñgabi. Anutuñâ gâsum sâlâpzângoip, zo um gulip kwatziñgânâ osibi. ²³ Kut ñâi ñâi zo mân âsagei kânñan dâzânjuangât umziñ galem op ândibi.

²⁴ Sâknâ patâ narâknâ zo âki mirâsiñ sumunkumbap. Oi kâin âsakñâ buñ upap. ²⁵ Sângelak âkâm hânân gibi. Oi Anutuñâ sumbem mângei olayañgâm imbanâ buñ upap. ²⁶ Oi a bonñâ, nâ âsakñâ imbanânoot unumunum kwâknâ ga nikpi. ²⁷ Oi sumbem a sângonzângua zen a ambân kâmut gakânâ hân ginnâ toren toren gâbâreziñgânâ mindubi.

²⁸ Nak dâgap zorat top nângâbi. Zâk iinñâ burutuksâi maa narâk upâmap sâme. ²⁹ Oi yatigâk zen den dâzânjuang, kut ñâi ñâi zo muyagem nanñi itâ nângâbi, 'A bonñâ mâte otniñgâbâmap. Zâk mâtâbân ga kinzap.' ³⁰ Nâ perâknâk dâzânjobâ. A ambân ziren ândie, zen ândinetâ kut ñâi ñâi zo âsagem kwâkâbap. ³¹ Sumbem sot hân, zet buñ upabot. Nâgât den ko mân buñ upap.

³² A bonñâ nâ gâbat, zorat narâknâ zen mân nânge. Sumbem a zen yatigâk mân nânge. Ninanñoot mân nânğan. Ibânâ Anutu, zâk zikñik nânge.

³³ Zen narâk mân nângegât galem orañgâm ninâu sâm ândibi. ³⁴ A ñâiñâ mirâ sot nepñâ birâm kamân kârebân âibam kore a gakânâ nep sâm mânânge zingâbap. Kut ñâi ñâi galem upigât dâzânjobap. Kore a ñâiñâ mirâ mâtâbân tapñâ mirâ mariñâ gâbapât galem ek tâpapakât dukubap. ³⁵ Zengoot yatik galem orañgâm ândibi. Mirâ mariñâ, zâk ñâtiksâi mo ñâtik tânâmñan mo hañsâsâgât, mo hañgât gâbap, zo mân nânge, gât ko san, zo op ândibi. ³⁶⁻³⁷ Zen uman zine ga muyageziñgâbatkât zen sot buku

toren itâ dâzânjuang. Um wâgânâk ândibi.”

14

Yesu kunam sâm kâtâñ urâwe.

(Mt 26:1-5; Lu 22:1-2; Yo 11:45-53)

¹ Yuda zengât kendon patâ Pasowa sot sii nalem om nininâ narâknâ sirâm zagât ombenjan oi tirik namâ galem a zengât patârâpziñâ sot Kembugât gurumin a, zen Yesu tik gâsum kunam den sâm kâtâñ urâwe. ² Oi itâ sâwe, “Kendonân kâmbam lañ muyagebapât kegâk gâsunat.”

Ambân ñâiñâ Yesu too hitomñoot sanñorip.

(Mt 26:6-13; Yo 12:1-8)

³ Betania kamânân sâk bâlâ a ñâi ândeip, kutñâ Simon. Oi Yesuñâ zâkkât mirin zâi tâip. Zoren nalem nem tâi ambân ñâiñâ too hitomñoot âlipñâ, zo sângânñâ patâ belonñoot mem zâim karâpñâ kunzit Yesu kâukñan lokei giarip. ⁴ Yatâ oi nâmbutñâ tarâwe, zingâ itâ nânge um kâlak nânge, “Wangât tâmbetkuap?” ⁵ Zo sângân patâ. Too hitomñoot zorânñâ sângân mem a kanpitâ zingâ dâp opap.” Yatâ sâmñâ ambân zo den kârâpñoot okñangâwe. ⁶ Sâne Yesuñâ nânge itâ sâm dâzângoip, “Zen ambân den mân dukunek. Zen wangât sâm sinjan giname? Ambân zorânñâ âlip otnigap. ⁷ A ambân kanpitâ, zen narâk dâp zen sot ândine galem ot zingânâ sâm âlip otziñgâbi. Nâ ko zengâren narâk kârep mân ândibat. ⁸ Ambân zâk orotñâ dâp otnigap. Nâ mua hannobi, zorat sâknâ sanjonsap. ⁹ Nâ perâknâk dâzânjobâ. Den sinji âlip hânñâ hânñâ sâne lañ kârâm âibap, zo yatik ambân zi sanjonigap, zorat den sinji sâne lañ kârâm âibap.”

Yuda, zâk Yesu tirâpziñgobapât dâzângoip.

(Mt 26:14-16; Lu 22:3-6)

¹⁰ Yesugât arâp kiin zagât zengât oserân gâbâ Yuda Karioto kamânân gokñâ zâknâ tirik namâ galem a patâ

zenğâren âim Yesu gâsubigât sapsun zingip. ¹¹ Yatâ sâi nângâm umziñâ âlip oi kât pindânam sâwe. Oi sâne nângâm Yesu tigâk tirâpzângobapkât ek molim ândeip.

Yesu sot arâpnâ, zen kendongât sii nalem niwe.

(Mt 26:17-25; Lu 22:7-14, 21-23; Yo 13:21-30)

¹² Yuda zenğât kendon patâ narâknâ oi râma gwamñâ kom om sii nalem om nemarâwe. Zorat narâk oi arâpnâ ziñ Yesu mâsikâm sâwe, “Sii nalem zo mirâ ikâ unat?” ¹³ Yatâ sânetâ Yesuñâ a zagât itâ sâm sângonzâkoip, “Zet kamânân âim a nâi too âmañ lum âim tâi ekñâ molibabot. ¹⁴ Mirin zari zâi mirâ mariñ itâ dukuit, ‘Patâ zâk gâgât itâ sap, “Nâ sot arâpnâ mirâ umñâ ikâ zoren sii nalem ninat?” ’ ¹⁵ Yatâ sâm dukuitâ mirâ um patâ nâi kian tâtatñâ kubikkubikñâ tirâpzâkoi zoren sii nalem umbabot.” ¹⁶ Oi a zagât zet den zo lum kamânân âim Yesuñâ sâip dâp muyagem sii nalem uwet.

¹⁷ Nâtiksâi Yesu sot arâp kiin zagât, zen mirâ zoren zâiwe. ¹⁸ Oi nalem nem tatne Yesuñâ itâ sâm dâzangoip, “Nâ perâknak dâzângobâ. Zenğâren gâbâ nâiñâ kâsa dâzângoi ga gâsunim nobi. A zo nâ sot nalem nem taap.” ¹⁹ Sâi arâp ziñ umziñâ bâliñ oi zikñik zikñik mâsikâm sâwe, “Gâ nâgât sâbat? Nâgât sâbat?” ²⁰ Yatâ sâne dâzangoip, “A zenğâren gâbâ nâiñâ nâ sot nalem ârândâñ niet, zâkkât san. ²¹ A bonñâ nâgât Anutugât ekabân den ziap, zo yatâ upâman. Nâiñâ sâi a bonñâ gâsunim nobi, Yei, a zo hâuñâ ko tosa yâmbâtnâ mim-bap. A zo mam kâmbonñan gâbâ mân âsâgei sâi bâbâlan opap.”

Yesuñâ nalem sot too zingip

(Mt 26:26-30; Lu 22:15-20; 1 Kor 11:23-25)

²² Nalem nem tatne Yesuñâ nalem nâi mem sâiwap sâm namuñ arâpnâ itâ sâm zingip, “Zi sunumnâ. Mem ninek.” ²³ Yatâ sâm waiñ hâkop mem sâiwap sâm zingip aksik niwe. ²⁴ Nine

itâ sâm dâzangoip, “Gilâmnâ zi a donbep zenğât opñâ hânân gibap. Zorat ko târotâroniñ op kâtigibap. ²⁵ Nâ perâknak dâzângobâ. Nâ waiñ too itârâñ nia âkap. Oi dum zagâtñan mân nemñâ Ibânangât um topñan zâim waiñ too mârâtnâ nâi nimbat.”

Gezemanê kâlamân âiwe.

(Mt 26:31-46; Lu 22:31-46; Yo 13:36-38)

²⁶ Mâpâmâpâse kepñâ nâi mem ko Oliwa bâkñan zâiwe. ²⁷ Zâine Yesuñâ itâ sâm dâzangoip, “Itârâñ zen aksik nângâm pâlâtânziñ lorei birânibi. Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

‘Nâ râma galem a kua râma zen sibiñsâban op âibi.’

²⁸ Oi sa nângânek. Nâ mumuñan gâbâ zaatñâ ko Galilaia hânân âi kândom otzingâbat.” ²⁹ Yatâ sâi Peteronñâ itâ dukui, “Zen aksik patâ nângâm pâlâtânziñ lorei birâgibi. Ka nâ ko yatâ mân otgibat.” ³⁰ Sâi ko Yesuñâ itâ sâm dukui, “Nâ perâknak dâgobâ. Itârâñ nâtigân kuruk anâ sâp zagât mân diñsâi gâ sâp karâmbut kwâimbâniban.”

³¹ Yatâ sâi Peteronñâ kâuk birâñangâm sâip, “Gâ gomñâ na nonâ sâne mân kwâimbâgibat.” Sâi arâpnâ nâmbutñandâ den yatik sâwe.

³² Oi Gezemanê hânân âi takâm Yesuñâ arâpnâ itâ sâm dâzangoip, “Zen zi tatne nâ ândi âi ninâu sâbâ.”

³³ Yatâ sâmñâ Petero, Yohane sot Yakobo diizingi âine Yesu umñâ yâmbârei ken bet kakit oip. ³⁴ Yatâ okñangi dâzângom sâip, “Umnâ yâmbârei mumuñâ otnigap. Zen ziren nâ sot tap um wâgân ândinek.”

³⁵ Yatâ sâm torengen âim si sângânñâ hânân gei tutukum sâknam kâmut zo mân muyagibapkât ninâu sâip. ³⁶ Oi itâ sâip, “O Ibânâ, gâ kut nâi nâi tuubam mân kwakmat, gât ko sâna sâknam kâmut zi buñ upap. Oi nâgât den buñâ, gâgât den kâtigibap.”

³⁷ Ninâu sâm âburem âi uman zine zingit Petero itâ sâm dukui, “Gâ uman ziat? Gâ mâiktârâ nâi wâgân

mân ândiban? ³⁸ Zen mâsimâsikâyân loribegât um wâgân tap ninâu sânek. Umñâ bâbâlan. Sâknâ ko yâmbâriap.”

³⁹ Yatâ dâzângom âi ninâu sâip. Den mârum ninâu sâip, zo yatik du ninâu sâip. ⁴⁰ Ninâu sâm âburem umanâk zine ga zingirip. Umanân gâbâ sen birâbirâ op zaatñâ dap yatâ dukube.

⁴¹ Oi dum âi ninâu sâm âburei sâp kârâmbut oi dâzângoip, “Zen umanâk zem te? Mârum narâk mâte uap. A bonñâ, nâ bâliñ mâme a zengât bitziñan âibâman. ⁴² Bâi, zatne âinâ. A sâi gâsumnim nobi, zo mâte otniñgap.”

Kâsaziñâ Yesu gâsuwe.

(Mt 26:47-56; Lu 22:47-53; Yo 18:3-12)

⁴³ Yesuñâ yatâ dâzângom kiri zorenâk arâp zengât kâmurân gok Yuda karioto kamânân gokñâ, zâknâ kâsa diizingi a kâmut patâ gawe. Tirik namâ galem a sâtñâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot patârâpziñ, zen a kâmut zo sânggonzângone kâmbam sot sâu patâ mem gawe. ⁴⁴ Yudañâ kânñan itâ sâm dâzângoip, “Lum mângansa ek ko zo gâsum diim âibi.”

⁴⁵ Yuda zâk ga takâm Yesugâren âim o patânâ sâm lum mângarip. ⁴⁶⁻⁴⁷ Oi Yesu arâpñâ zengâren gâbâ ñâiñâ sâuñâ sâmbum a sâtñangât kore a ñâi kindap kârâm kwâkip. ⁴⁸ Oi Yesuñâ itâ sâm mâsikâziñgip, “Zen nâgât dap nânge? Zen nâgât nânge kâmbam ku oi sâu kâmbamziñoot ga gâsânoge? ⁴⁹ Nâ zorat sa nânge nek. Nâ sirâmñâ sirâmñâ tirik namin a den siñgi âlipñâ dâzângoman. Oi zoren mân gâsânowe. Oi lañ otnine Kembangât ekabân nâgât den kulem ziap, zo kâtigibap.” ⁵⁰ Sâi arâpñâ zen aksik birâñangâm siñsururuñ âiwe.

⁵¹ A sigan ñâi sângum kâu lapñâ Yesu sot gâi gâsuwe. ⁵² Gâsunetâ sângum kwâkâm pam sâk bârak arip.

Yesu tirik namâ galem a patâziñangât mirin diim âiwe.

(Mt 26:57-68; Lu 22:54-55, 63-71; Yo 18:13-14, 19-24)

⁵³ A kâmut, ziñ Yesu gâsum diim patâziñangât mirin âiwe. Zâkkât mirin tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a zen mindum tarâwe. ⁵⁴ Âine Petero zâk kândâtziñan bet molizingâm âim a patâziñangât poñ kâligen bageip. Bagimñâ galem a osetziñan tap kârâp nânge nek. ⁵⁵ Tirik namâ galem a patâ sot a patâziñâ aksik mindum Yesugât den sâkñanâk sâm, kâmbamân pânâman den sâm kârum tarâwe. Oi bonñâ mân muyagiwe. ⁵⁶ A donbepñâ Yesugât den sarâ ñâi ñâi sâm âiwe. ⁵⁷ Sânetâ a nâmbutñâ ziñâ den sarâ itâ sâwe. ⁵⁸ “Itâ sâi nânge nek, ‘Na tirik namâ zi kândañâ bitnandâ mân tuubat, yen dinnandâ sa sirâm karâmbut umñan âsagibap.’” ⁵⁹ Ka dinziñâ zo kânok buñâ. Den ñâi ñâi sâwe. ⁶⁰ Yatâ utne tirik namâ galem a zengât a patâñâ zaat kinñâ Yesu mâsikâm sâip, “Den se, zorat hâuñâ sâban mo mân sâban? A zi ziñâ gâgât den se, zo nânge nek dap uap?” ⁶¹ Sâi Yesuñâ lâuñan mân mem diñ buñ kirip. Oi du a patâñâ mâsikâm sâip, “Gâ Kristo, Anutu sâm âlip kwâkñangâmen, zâkkât nannâ mo ñâi?”

⁶² Sâi ko Yesuñâ sâip, “Sat, zo yatâ. Oi ñâi sa nânge nek. Gâtâm a bonñâ, nâ imbâñâ marinâ zâkkât âsanñâ bongen tapñâ sumbengât unumunum kwâkñan ga nikpi.” ⁶³ Yatâ sâi tirik namâ galem a zengât patâziñâ, zâk diñâ nânge nek oi hâmbâñâ mem mooloñ arâpñâ itâ sâm dâzângoip, “Den dum mân sânat. ⁶⁴ Zâk Anutu hutkum sap. Ziñâ dap sâbi?” Yatâ mâsikâziñgi zen aksik sâwe, “Mumuñangât siñgi uap.”

⁶⁵ Yatâ sâmñâ a nâmbutñâ Yesu siñan tâpkuwe. Oi nâmbutñandâ si sângânñâ kwâtepkum bitziñandâ

kom sâwe, “Nâinjâ gogap? Gâ Propete ândiat, zorat ko sâm muyage.” Yatâ sânetâ galem a zen bitziñandâ si sângânñan kuwe.

Peteronjâ Yesu kwâimbânjâgip.
(Mt 26:69-75; Lu 22:52-62; Yo 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Oi Petero zâk sombemân tâi tirik namâ galem a patâgât kore ambân nâi gâip. ⁶⁷ Gâi ko Petero kârâp nângâm tâi ekñâ dukuip, “Gâ Nasarete gokñâ Yesu sot ândimat.” ⁶⁸ Sâi ko Peteronjâ kwâimbâm sâip, “Gâ den zo dap sat? Sâna kwaksan.” Sâmnâ âkñan ari kurukñâ diñsâip. ⁶⁹ Ari kore ambân zâk dum ekñâ a kirâwe, zo itâ dâzânngoip, “A zi zâk zengât kâmurân gokñâ.” ⁷⁰ Sâi Peteronjâ kwâimbâm biranjip. Mâik nâi tap ko a tarâwe, ziñâ dukum sâwe, “Perâkñak gâ zengât kâmurân gokñâ. Gâ Galilaia gokñâ.” ⁷¹ Sâne Peteronjâ kwâimbâm Anutu mâtenjan sâm kâtigem sâip, “A kutñâ se, zo nâ mânâk ekman.” ⁷² Sâi zorenâk kuruk diñsâi sâp zagât oip. Oi Yesunjâ mârûm den itâ dukuip, “Kurukñâ sâp zagât mân diñsâi gâ kwâimbânina sâp karâmbut upap.” Peteronjâ den zo nângâm umñâ bâlei isem bâliñ oip.

15

Yesu Roma a kutâgâren diim âiwe.
(Mt 27:1-2, 11-26; 23:1-5, 13-25; Yo 18:28-19:16)

¹ Hansâi tirik namâ galem a patâ sot a patârâpziñâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot galem a nâmbutñâ, zen mindumñâ Yesugât den sâwe. Den sânetâ a nâmbutñâ zen Yesu gâsum bikñan saam diim âi Roma a kutâ Pilatogâren âi parâwe. ² Panetâ kiri Pilatonjâ Yesu mâsikâm sâip, “Topkangât dâtno. ³ Gâ Yuda zengât a kutâ?” Mâsiki Yesunjâ sâip, “Sat, zo yatâ.” Sâi ko tirik namâ galem a patâ ziñâ Yesu den donbep sâm siñan giwe. ⁴ Yatâ utnetâ Pilatonjâ Yesu mâsikâm sâip, “Nângat? Zen gâgât den yâmbâtñâ sânetâ gâ den hâuñâ sâban mo mân sâban?”

⁵ Sâi Yesunjâ den hâuñâ mân sâm den nâñ kiri Pilatonjâ nângâm kwâkâm tâip.

⁶ Yuda zengât kendon patâ narâk dâp a tâk namin tatne zengâren gâbâ kânok olañi arip. ⁷ A nâmbutñâ zen Roma a kutâgât âkonzinggi kâmbam kom a nâmbutñâ zângone tâk namin zâmbarâwe. Oi osetziñan a nâi kutñâ Baraba. ⁸ Oi a ambân kâmut, zen a kutâgâren ga mindum kendon dâp sâne opmâip, yatâ upapkât dukuwe. ⁹ Dukune Pilatonjâ mâsikâzingâm sâip, “Yuda zengât a kutâ olañsa ari nângâne dâp upap?” ¹⁰ Tirik namâ galem a patâ, zen Yesugât um kâlak nângânjângâm zâkkâren parâwe, zo nângâm mâsikâzingip. ¹¹ Sâi ko tirik namâ galem a zen a ambân kâmut zo itâ dâzânngowe, “Zen sâne Baraba olañbap.” Yatâ sâne dinziñâ luwe. ¹² Oi Pilatonjâ dum mâsikâzingip, “Yatâ se, zorat ko Yuda zengât a kutâ sâme, zo dap okñangâbatkât se?” ¹³ Mâsikâzinggi aksik patâ itâ sâwe, “Zâk poru nagân kune moik.” ¹⁴ Sâne Pilatonjâ sâip, “Wan tosgât?” Sâi zen aksik patâ lâuziñ mâtakâm den kâtik sâwe, “Zâk poru nagân kune moik.” ¹⁵ Yatâ sâne Pilatonjâ umziñâ âkâbapkât Baraba olañ zingip. Ka Yesu ko sâi inzutñâ lapitñâ poru nagân kune mumbapkât kâwali a bitziñan pâip.

Yesu kom mem nâi nâi okñangâwe.
(Mt 27:27-31; Yo 19:2-3)

¹⁶ Oi kâwali a zen Yesu mirin gâbâ diim ga kâwali a zengât namâ sângânñan dâmân kâligen bagiwe. Bagim sâne kâwali a aksik mindum gawe. ¹⁷ Oi kâwali a zengât hâmbâ kuriñ nâi giñangâne giarip. Oi tâk sâtmam gonkom Yesu kâukñan pane giarip. ¹⁸ Yatâ opñâ pam diim sâwe, “Oe, Yuda zengât a kutâ.” ¹⁹ Den yatâ dukum kâukñan kom zâkkâren tâpkuwe. Siminziñ liim kwap sarâ sarâ mâpâsiwe. ²⁰ Yatâ kom siñan gem kâwali hâmbâ kwâkâm zikñâ hâmbâ giñangâne giari poru nagân kunam diim âiwe.

Yesu poru nagân kune moip.
(Mt 27:32-56; Lu 23:26-49; Yo 19:17-30)

²¹ Âi mâtâbân a nâi muyagiwe, kutnâ Simon, Kirene goknâ. Alesande sot Rupu, zekât ibâ. Zâknâ kamân mâigân gâbâ gâi kâwali a ziñ muyagem sâne Yesugât poru nak lugî âiwe.

²² Diim âim hân nâi kutnâ Goligata (niñ denân ko, kâuk siñit), zoren takâwe. ²³ Zoren takâm wain too kâtik sot um gulip too mâpot pindânâ sâne birip. ²⁴ Oi poru nagân kuwe. Kune kiri kâwali a zen hâmbânâ minam wenzu pane muyageip dâp mem nanğâwe.

²⁵ Mirâ hanşai mirâsiñ dâp nâmburân kimembut oi ko kuwe. ²⁶ Kune kiri kâukñan poru nagân den itâ kulemguwe, “Zâk Yuda zengât a kutâ.” ²⁷ Oi kâmbam ku a zagât zâkom, nâi toren nâi toren zâkone kirâwet. (²⁸ Kembugât ekabân den itâ ziap, zo bonğâ oip. Den zo itâ, “Zâk bâliñ mâme a oserân pamñâ sâwe, ‘A zi zen bâliñ mâme a.’ ”)

²⁹⁻³⁰ A ambân mâtâbân âim gam mem ge kwâkwat den dukum sâwe, “Tirik namânğ kândañâ sirâm karâmburâk tuum nanğâbat sâin, zorat poru nagân gâbâ âkâm ge.” ³¹ Tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin a, zen Yesugât sâm, mem ge kwâkwat den itâ sâwe, “A ambân nâmbutnâ tâmbetagonam utnetâ tânzângomâip. Zikñangât ko kwaksap. ³² Zâk Kristo, Isirae a neğgât a kutâ ândiap oi ko poru nagân gâbâ âkâm gâi ekñâ diñâ nângâm, nângâm pâlâtân kwâkñangânat.” A zagât poru nagân zâkowe, zekoot yatik sâm bâliñ kwâkñangâwet.

³³ Mirâ bâkñan oi nâtâtik muyagem hân dâp op zei mirâ oi âkip. ³⁴ Mirâ oi Yesuñâ den sâm kambânğ sâip, “Eloi, Eloi, lama saba-tini (niñ denân ko, Anutunâ, Anutunâ, wangât birânigat)?” ³⁵ Yatâ sâi a ambân kirâwe, nâmbutnâ ziñâ

nângâm sâwe, “Zi nângânek. Elia konsap.” ³⁶ Yatâ sâm a nâi sârârâk kârâm âim sarugât kâmon mem sum kapiñkum ga winigâ too kâlakñoot Yesu lâunân pamñâ bukurâp itâ sâm dâzânğoip, “Nen tap iknâ. Eliañâ perâkñak ga mâkâbap mo buñâ?” ³⁷ Oi Yesu zâk donğep kambânğ moip.

³⁸ Moi ko tirik namin sângum patâ kinmâip, zo oloğ gei kwâkip. ³⁹ Oi kâwali a zengât galem a, zâk mâte kin egi moi sâip, “A zi zâk perâkñak Anutugât nanğâ ândeip.” ⁴⁰ Ambân nâmbutnâ kârebân kin ek nângâwe. Zengât oserân Maria Madala kamân goknâ sot Maria Yakobo zâk sigan sot Yose, zekât mamziknâ sot ambân nâi, kutnâ Salome. Zen ârândânğ kirâwe. ⁴¹ Ambân zen mârum Yesu Galilaia hânân molim kore okñangâm ândiwe. Oi zenâk buñâ. Ambân nâmbut ârândânğ Yesu molim Yerusalem kamânân gam ândiwe. Zen aksik ek kirâwe.

Yesu hanguwe.

(Mt 27:57-61; Lu 23:50-55; Yo 19:38-42)

⁴² Mirâsiñ geibâ sâi Yuda zengât kendongât kut nâi nâi kubikkubik narâk oip. ⁴³ Narâk zoren Yosepe Arimataia kamânân goknâ, zâk gâip. Zâk a sâtnâ zengât kâmurân ândeipñâ Anutugât um topñan ândiândigât umñâ patâ kirip. Zâknâ keğgât buñ Pilatogâren âim Yesugât kâmbârânğgât ninan sâm dukuip. ⁴⁴ Dukui ko Pilatonâ mârum muap mo taap sâmñâ kâwali a zengât galem a zo sâi gâi mâsikip, “Mârum muap mo taap?” ⁴⁵ Oi kâwali a galem zâknâ sâip, “Mârum muap.” Yatâ sâi Pilato zo nângâm Yosepenâ mem hangubapkât sâip ⁴⁶ Sâi Yosepenâ sângum kâu nâi kwâlâm âim Yesu kâmbârânğ poru nagân gâbâ kwâkâm sângumñâ kâpeip. Kâpim mem âim kât mâtâpñâ uñakñan pâip. Kât mâtâp zo a nâiñâ kârâm kubigip. Pamñâ kât patâ nâi mem kâbakñei âi kwârakuip. ⁴⁷ Maria Madala

kamânân goknâ sot Maria Yosegât mamnâ, zet ârândân egitâ hangui.

16

Yesu mumunjan gâbâ zaarip.

(Mt 28:1-8; Lu 24:1-12; Yo 20:1-10)

¹ Yuda zengât kendon âki ko Maria Madala kamânân goknâ sot Maria Yakobogât mamnâ sot Salome, zen Yesugât kâmbârân sanjonam too sot kelâk wârân âlipnâ, zo sângân miwe. ² Yuda zengât kendon âki ko mirâ hanjsâsâgât ambân karâmbut zo, zen zaatnâ Yesugât kwagân âine mirâsiñ takip. ³ Oi zen itâ âraguwe, “Nâinâ kât patâ zo mem pâi ko kât mâtâpnan baginat?” ⁴ Yatâ sâmñâ kwagân takâm igâwe. Kât patâ nâi zo kâbakñine zeip. ⁵ Kât mâtâp zo pâronsâm kiri ekñâ bagimñâ bongen a nâi hâmbânâ kâu tâi ekñâ pârâkpan imbanâziñ buñ oip.

⁶ Oi a zorânâ itâ sâm dâzângoip, “Mân kenngât utnek. Zen Yesu Nasarete goknâ poru nagân kuwe, zo iknam ge. Zâk zi mân ziap. Zâk zaatsap. Gebâkñik zi iknek. ⁷ Zen âimñâ Petero sot arâpnâ nâmbutnâ itâ sâm dâzângonek. ‘Zâk Galilaia hânân âi kândom otziñgâbap. Zen zoren âi ikpi.’”

⁸ Sâi ambân zen sânnâmziñ sâmbui kenngât opnâ kwagân gâbâ gamñâ sârârâk kârâm âiwe. Oi umziñ kenngât oi sinji zo a mân dâzângowe.

Yesunâ arâpnâ zengâren âsageip.

(Mt 28:16-20; Lu 24:13-49; Yo 20:11-23)

⁹ Yuda zengât kendon âki hanjsâsâgât Yesu zâk zaatnâ Maria Madala kamânân goknâ muyagenanji. Mârumñan wâke nâmburân zagât ambân zorat umñan gei ândine Yesunâ moliziñgip. ¹⁰ Yesunâ âsagenanji arâpnâ ziñ isem umbâlâ op zine ambân zo âi sinji dâzângoip. ¹¹ Arâpnâ zen Yesu zaatnâ ambân muyagenanji, den zo nângâmñâ nângâne bon buñ oip.

¹² Oi azatnâ kamân nâin âiram ar-itâ muyagezikâm zâkkât holi tobat

nâi oi igâwet. ¹³ Muyageziki zet âburem âi arâp nâmbutnâ dâzângoitâ nângâne bon buñ oip.

¹⁴ Zorân bet arâp kiin kânok zen mindumñâ nalem nem tatne muyageziñgip. Muyageziñgâmñâ itâ sâm dâzângoip, “Zaarâwan, zorat den sinji dâzângone zen wangât umziñ kâtik oi den zo nângâne bon buñ oip?” ¹⁵ Yatâ sâmñâ itâ sâip, “Zen hân dâp âim a ambân ândie, zo zen sinji âlipnâ dâzângobi. ¹⁶ A nâinâ nângâm pâlâtân kwatnigi too sanjonanngâne zâk sumbengât sinji upap. Ka nângâm pâlâtân mân upap, zo ko sim kârâpkât sinji upap. ¹⁷ Nângâm pâlâtân kwatnim ândibi, zo imbanâ ziñga nâgât kutnâ sâm nep itâ tuubi. Wâke molibi sot den gându unaknâ nâi sâbi. ¹⁸ Zen mulum kâtik bitziñandâ gâsuziñgâne mân tâmbetzângobi. Oi zen too nâi a ku, zo nine mân tâmbetzângobap. Sisi mâsek zengât kâukziñan bitziñandâ gâsune âlip upi.”

Yesunâ sumbemân zarip

(Lu 24:50-53; Apo 1:9-11)

¹⁹ Kembu Yesu zâk den yatâ sâm dâzângoi ko Anutunâ mem sumbemân zarip. Zoren Anutugât âsanñâ bongen tap ândiap. ²⁰ Oi arâpnâ zen ko âimñâ kamân dâp sinji âlipnâ sâm âiwe. A ambân zen sinji âlip den nângâne bon upapkât Kembunâ mam otziñgâm imbanâ ziñgi sen mârât top top tuunetâ mem kâtikñan pâip.

Zo yatik.

Yesugât den sinji âlipnâ Lukanâ kulemguip.

*Lukanâ Yesugât den sinji
kulemgum Teopilo pindip.*

¹ A donjebep, zen kut nâi nâi bonnâ osetniñan âsageip, zorat den sinji kulemguwe. ² Yesugât arâpnâ, zen zâk sot tapnâ kut nâi nâi zo ek nanngâm nâ dâzângone kulemguwe. ³ Oi nanngoot yatik topñan gâbik kut nâi nâi muyagem gâip, zo mulunâk sâm pitinikum nanngâm nanngâm, Teopilo a patânâ, gâgât den sinji zo kulemgubâman. ⁴ Oi zo sâlâpkum itâ nanngâm kwâtâtiban. Den sinji otgiwe, zo bonnâ.

*Anutugât sumbem a nâinâ
Sakariagâren âsageip.*

⁵ Herodenâ Yuda hânân a kutâ ândeip, narâk zoren Anutugât tirik namâ galem a nâi ândeip, kutnâ Sakaria. Zâk Abia zâkkât kâmurân goknâ. Ambinnâ Elisabete zâk Aaron gât kiurâpnâ zengâren goknâ. ⁶ Zet Anutu mâtenjan târârak ândiwet. Anutugât gurumin den aksik lum târâraknâ ândiwet. ⁷ Elisabete zâk kâpin ândeipkât murarâ buñ ândim a ambân sombâ urâwet.

⁸⁻⁹ Oi hilâm dâp tirik namâ galem a nâi tirik namin bagimnâ nalem wârânñoot kârâbân oi sei kâbak hitom âlipnâ zâimâip. Oi Sakaria ândei ko zâkkât a kâmut zo zen tirik namâ galem upigât narâknâ mâte oi tirik namin baginam wenzu pane muyageip dâp namin zâimarâwe. ¹⁰ Sakaria zâk tirik namin zâi om tâi a ambân donjebep zen âkñan tap Kembangâren ninâu sâm tarâwe. ¹¹ Kembangât sumbem a nâinâ zâkkâren âsageip. Sumbem a zo nalem kâbak uunâ kândâtñan bongen âsagem kirip. ¹² Âsagem kiri Sakaria eknâ pârâkpam kenngât oip.

¹³ Yatâ oi ko sumbem a zorânâ itâ sâm dukuip, “Sakaria, gâ mân kenngât ot. Kembangâ ninâu gâ nanngipkât ambingâ Elisabete kâmbonâ op nangâ mimbap. Zâkkât kutnâ Yohane sâban. ¹⁴ Umgâ sâtâre upan. Âsagei a ambân donjebepnâ umâlep nanngâbi. ¹⁵ Zâk Anutu mâtenjan patâ opnâ ândibap. Oi zâk mamñanngât kâmbu kâligen ze Tirik Kaapum nâ topkwap umñan piksâbap. Zâk waiñ sot too kâtiknâ mânâk nimbap. ¹⁶ Zâknâ den dâzângoi Isirae a donjebep zen umziñ melân Kembangât a upi. ¹⁷ Zâknâ Propete Elia yatâ Kaapum sot imbanñoot op Kambu kore okñanngâbap. A patâ zengât umziñ melân katep zengâren âi gâsubap. Oi a um kâtik zen umziñ melân târârak zengât holi yatâ op ândibi. Zo yatik Kembangât sinji a ambân kubikziñgi ândibi.”

¹⁸ Sumbem anâ yatâ sâi Sakaria itâ mâburem dukuip, “Nâ sot ambinâ, net a ambân sombâ, zorat dap op gâgât den nannga bonnâ upap?”

¹⁹ Sâi sumben anâ itâ sâm dukuip, “Nânngâ. Nâ kutnâ Gabirie. Nâ Anutu mâtenjan kinman. Zâknâ sângonnogi gem ga sinji den âlipnâ zi dâgogan. ²⁰ Zorat nânngâ. Dinnâ nânngâna mân bon uapkât zorat hâuñâ kopa op diñgâ buñ op ândina den dâgogan, zo bonnâ muyagibap.” ²¹ Sakaria zâk tirik namin narâk kârep tâi a ambân zen âkñan mambât tapnâ nanngâm kwâkâm tarâwe. ²² Yatâ utne Sakaria zâk gemnâ den dâzângobam kwagip. Kwagi eknâ itâ nânngâwe, “Zâk tirik namin sen mârât eksap.” Yatâ nânngâne Sakarianâ bikñandik dâp otziñgip. Oi diñgâ buñ op ândeip. ²³ Yatâ op ândim gâi nep tuutuun narâknâ âki kamânân puriksâm arip.

²⁴ Oi bet ambinñâ kâmbonâ oip. Oi kâin bâtnâmbut tik ândeip. ²⁵ Oi itâ sâip, “Kambu zâk sâi narâk ziren a ambân mâteziñan aunnâ buñ upap.”

Sumbem a nâinâ Maria muyagenñgip.

²⁶ Kâin bâtnâmbut âki Kembuņâ sumbem a Gabirie sânḡongoi Galilaia hânân, Nasarete kamânân arip. ²⁷ Zoren ambân sigan nâi ândeip, kutņâ Maria. Maria zâkkât a sinḡi zo Dawidigât kiunnâ Yosepe. Zâkkât sinḡi sâne ândeip. ²⁸ Oi sumbem a zo Mariagâren muyagem itâ sâm dukui, “Kembuņâ umâlip otgibap. Gâ zorat sâtâre ot. Kembuņâ gâ sot ândiap.”

²⁹ Sumbem aņâ yatâ sâm dukui nânḡi kwakmak oip. Umņan itâ nânḡip, “Den zo topņâ dapkât sap?”

³⁰ Yatâ nânḡi sumbem aņâ itâ sâm dukui, “Maria, gâ mân kenḡât ot. Anutuņâ gegi âlip uat. ³¹ Nânḡâ. Gâ kâmbogâ op nangâ mimban. Zâkkât kutņâ Yesu sâban. ³² Zâkņâ patâ oi sumbem mariņanḡât nanņâ sâbi. Kembu Anutuņâ sâkunņâ Dawidi, zâkkât gebâkņan pâmbap. ³³ Oi Isiraegât kiurâp, zenḡât a kutâ op ândibap. Op ko zâk narâk buņâ ândim zâibap.”

³⁴ Sâi Marianâ itâ sâm dukui, “Nâ a buņâ ândianân den sat, zo dap op âsagibap?”

³⁵ Yatâ sâi sumbem aņâ den itâ mâburem pindip, “Tirik Kaapumņâ gâ sot gei tâpap. Oi sumbem mariņanḡât imbanḡandâ mamņâ tatgibap. Zorat nangâ zo Anutugât nanņâ sâbi.

³⁶ Oi nâi dâgoga nânḡâ. Bukugâ Elisabete, zâk ambân sombânâ nanņâ mimbap. Elisabeteņâ kâmbonâ tâi kâin nâmburân kânok âkip. Zâk kâpin ambânņâ yatâ uap. ³⁷ Anutu zâk kut nâi nâi tuubam mân kwakmap.”

³⁸ Yatâ sâi ko Marianâ itâ sâm dukui, “Nâ Kembuḡât kore ambân. Zorat ko den sat, zo âlip otnibap.” Yatâ sâi sumbem aņâ birânḡanḡâm arip.

Marianâ Elisabetegâren âi egip.

³⁹ Maria zâk mâik nâi ândim zaatņâ Yuda zenḡât barin kamân nâi tâip, zoren arip. ⁴⁰ Âi takâm Sakariagât

mirin zâim Elisabete sâm sâtâre okņanḡip. ⁴¹ Yatâ mânḡari nânḡi umņan katep seronkoip. Oi Tirik Kaapumņâ Elisabete umņan piksâi den kâtikņâ sâm itâ sâip, ⁴² “Bukunâ, Anutuņâ mäsop mingibap. Ambân nâmbut zenḡât mäsop yatâ buņâ. Walâm mingibap. Oi kâmbogâ kâligen muyagem ziap, zâk yatik mäsop miņanḡâbap. ⁴³ Opon, Gâ kembunḡanḡât mamņandâ nâgâren gaat. ⁴⁴ Gâ mânḡannina kâmbonan katep sâtâre op âim gâi nânḡan. ⁴⁵ Gâ Kembuḡât den nânḡana bon oip, zorat gâgât nânḡa sâtârenḡoot uap.”

Marianâ mâpâmâpâse den sâip.

⁴⁶ Oi Marianâ itâ sâip, “Nâ umnandâ Kembu sâm âlip kwâkņanḡan. ⁴⁷ Um dâpnandâ Anutu kubikkubiknâ sâm sâtâre okņanḡan. ⁴⁸ Nâ zâkkât kore ambân giginâ ua ko nâ mem zâi kwatnigap. Zorat a ambân zen sâm bâbâlan kwatnibi. ⁴⁹ Kembu zâk kâwaliḡootņâ nâgâren kulem mârâtnḡoot kuap. Kutsinḡinâ hâlâluayâk ziap. ⁵⁰ Hurat kwâkņanḡâme, zen um lumbenḡanḡât opņâ kisânḡoit, sâkurâpniņ zenḡâren gâbâ on galem otziņḡâm gâip. ⁵¹ Imbanḡanḡât opņâ a umziņanḡât zâizâinâ op ândime, zo zânḡom kâbakņei siņsururuņ âime. ⁵² A kutâ zen ko kâbakņeziņḡi ginetâ a giginâ minziņḡâm zâi zâmbanmap. ⁵³ A ambân kâbâ kanpitâ, zo kâbâ kwatziņḡâmap. Oi sikumziņ patâ, a zo kâbakņeziņḡi bet bâsan âime. ⁵⁴ Oi Isirae kore a ambân gakânâ um lumbenḡanḡât op tânzânḡoip. ⁵⁵ Sâkuniņâ Abaram sot kiurâpņâ ândibi, zen um lumbenḡanḡât den dâzânḡoip. Zorat yatâ otniņḡip.” ⁵⁶ Oi Maria zâk kâin karâmbut Elisabete sot ândim kamânḡan âburem arip.

Yohane âsageip.

⁵⁷ Elisabete zâk katep mimiņ narâk oi nanņâ meip. ⁵⁸ Katep âsagei ko kamârâpņâ sot torerâpņâ, zen Kembu umâlepņanḡât

bonñâ zâkkâren muyageipkât umâlip nânğâwe.

⁵⁹ Katep âsagei sirâm nâmburân zagât tapñâ karâmbunjan a ambân zen mindumñâ katep kwabâ kwâkñanğâwe. Oi ibânâ Sakariagât kutñâ pindânam sâwe. ⁶⁰ Sâne mamñandâ kwâkâzingâm sâip, “Buñâ. Kutñâ Yohane sânat.”

⁶¹ Sâi itâ dukuwe, “Torerâp zengâren kot yatâ zo mân ziap.”

⁶² Sâm kwâkâyanğâm Sakaria zâk nanñanğât kutñâ sâbapkât betñâ dâp okñanğâwe. ⁶³ Okñanğâne ekap nibigât bikñandâ dâp tuugi pindâne zitâ kulemguip, “Kutñâ Yohane.” Yatâ kulemguip zen ekñâ pârâk parâwe. ⁶⁴ Oi zorâñak nâmbâlamñâ puriksâi den sâm Anutu mâpâseip.

⁶⁵ Oi ko kamân toren toren a ambân tap âiwe, zo den zo nânğâne imbanja oip. Oi Yuda zengât barin ândiwe, zo zen singi âragum nanğâwe. ⁶⁶ Oi zen den zo nânğâm itâ sâwe, “Katep zo lâmbatñâ dap upap?” Sâne Kembunja katep zo galem oi ândeip.

Sakarianja den sâm Kembu mâpâseip.

⁶⁷ Ibânâ Sakaria zâkkât umñan Tirik Kaapum piksâi mâpâmâpâse den itâ sâip, ⁶⁸ “Isirae a ambân nen Kembuniñâ Anutu mâpâsinâ. Zâkñâ arâpñâ nen niñgitñâ tâbaniñ miap. ⁶⁹ Oi kore anja Dawidi, zâkkât kiurâpñâ nenğâren gâbâ a ñai bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât sâi âsagiap. A zo zaat betniñan mimbap. ⁷⁰ Mârumñan sâi Propete gakârâp den kânñan sâwe, zorat dâp yatâ âsagiap. ⁷¹ Zâkñâ kâsa otniñgâme, zengât bitziñan gâbâ betniñan mimbap. Um kâlak otniñgâme, zengât bitziñan gâbâ gâbâreniñgâbap. ⁷² Sâkurâpniñâ zen sot um lumbegât târotâro oip, zo nânğâmñik otniñgâbapkât sâip. ⁷³ Kâsarâpniñâ zengâren gâbâ mâkâniñgâbapkât sâkuniñâ Abaram sâm kâtigenanğip. ⁷⁴⁻⁷⁵ Yatâ otniñgi sâkniñ sânduksâi um hâlâlu, um salek ândim ninâu sâm ândim munat.

⁷⁶ Oi katep, gâ sumbem mariñanğât Propete a op ândiban. Oi Kembu kândom okñanğâm mâtâp kârâm kubikpan. ⁷⁷ Oi Kembugât a ambân kâmut kubikkubik den dâzânğona nânğâm unziñ melânje Kembu zâk tosaziñ gulipkubap. ⁷⁸ Anutu zâk umñâ patâ nenğâren ziapkât sâi ñâtâtigân gâbâ hanşâbap. ⁷⁹ Mârum ñâtâtigân ândim munam urâwen. Irak ko âsakñâ niñgâbap. Âsakñâ âsagei lumbenñanğât mâtâp ekñâ lâñnat.”

⁸⁰ Oi katep zâk um sâkñâ lâmbarip. Oi mirâ kamân âtânjan ândei nep narâk mâte oi Isirae a ambân zengâren âsageip.

2

Yesu katep âsageip. (Mt 1:18-25)

¹ Narâk zoren Roma zengât a kutâ Augusto zâkkât den itâ zeip, “A ambân hân dâp kutziñ kulemgum sâlâpkubi.” Nep zo mârumñan mân tuuwe. ² Kwirinio zâk Siria hânân a kutâ op ândei nep zo topkwarâwe. ³ A ambân ândiwe aksik kutziñâ kulmegunam utne kamân topziñan âiwe. ⁴ Yosepe zâk Dawidigât kiun, zorat Galilaia hânân Nasarete kamân birâm Yudaia hânân Dawidigât kamân Betelem, zoren zariñ. ⁵ Oi ambân singiñâ Maria, zâk zot kutzikñâ kulemgubâ sâi kâmbonoot diigi âiwet. ⁶ Âi takitâ Maria katep mimiñ narâkñâ oip. ⁷ Narâk oi kândom nanñâ memñâ sângumñâ kâpimñâ bâu patâ makaugât wanğâyân pâi gei zeip. A ambân zen zâk lomba mirâ piksâwegât kian kârumñâ makaugât wanğâyân pâitâ gei zeip,

⁸ Oi ñâtik zoren kamân nanğâmñan a nâmbutñâ râma galem tarâwe.

⁹ Galem tatnetâ Kembugât sumbem a ñaiñâ zengâren âsagei Kembugât âsakñandâ âsageziñgi kenğât donjep urâwe. ¹⁰ Oi sumbem a zorâñ itâ sâm dâzânğoiñ, “Zen mân kenğât utnek. Nânğânek. Nâ zengât den

sinji âlip mem gaan. A ambân zen zo nângâmñâ sâtâre upi. ¹¹ Itârân sirâm ziren kubikkubik mariñâ, Kambu Kristo, Dawidigât kamânân âsageziñgap. ¹² Oi sâm mânângât ziñga nângânek. Zen katep mâik ñâi sângumñâ kâpimñâ makau zengât nalem ninin wañgâyân ziap, zo âi ikpi.” ¹³ Den yatâ sâi zorenâk sumbem a kâmut patâ bukuziñgâren gemñâ Anutu itâ sâm mâtâsiwe, ¹⁴ “Anutu u sumbemân sâm âlip kwâkñangânâ. Zâkñâ hânân a buku otziñgap, zengâren um lumbe muyagibap.”

Râma galem a, zen Yesu âi igâwe.

¹⁵ Sumbem a, zen âburem zâine galem a zen itâ sâm âraguwe, “Nen Betelem kamânân zâim Kambuñâ den sap, zorat bonñâ iknâ.” ¹⁶ Yatâ sâm kek zâimñâ Maria sot Yosepe muyagezikâm katep mâik makau wañgâyân zeï igâwe. ¹⁷ Oi âimñâ a ambân sumbem aña den sâip, zo dâzângowe. ¹⁸ Oi galem a zengât den nângâwe, zo nângâne imbânâ oip. ¹⁹ Mariañâ ko den zo nângâm kwâtâtem ândeip. ²⁰ Râma galem a, zen âburem âim sumbem agât den sot Yesu katep igâwe, zorat Anutugâren sâiwap sâm mâtâsiwe.

Simeon sot Hana, zekât den.

²¹ Yesu katep âsagem zeï sirâm nâmburân karâmbut oi kwabâ kom kutñâ Yesu sâwe. Mârum Maria mân kâmbon oi ko kot zo sumbem a ñâinñâ sapsun dukuip. ²² Mosegât den zeip, zo luwe. Mariañâ kendon ândimñâ Yosepe sot Yesu katep mem Yerusalem kamânân zâim mamñâ sot nanñâ, zet Mosegât den lum sâkzik salek upapkât Anutugâren lâmban uwet. ²³ Zorat Kambuñâ ekabân gurumin den ñâi itâ ziap,

²⁴ “Kândom narâpziñâ âsagine Kambuñâ sinji sâbi. Sâmñâ kembâ patâ zagât mo mâik zagât, zo mem Kambuñâ sinji sâm kom umbi.”

Oi zet Kambuñâ gurumin den zo wâratkum urâwet.

²⁵ Oi Yerusalem kamânân a ñâi ândeip, kutñâ Simeon. Zâk a târârak ândim Isirae a zengâren lumbeñâ muyagibapkât mambât ândeip. Oi Tirik Kaapumñâ umñan geï piksâm den itâ sâm muyagem pindip, ²⁶ “Gâ mân mona Kambu Kristo muyagei ikpan.” ²⁷ Oi Tirik Kaapumñâ okñangi tirik namin zari. Zari Maria sot Yosepe, zet Mosegât den lum Yesu katep mem zâiwet. ²⁸ Mem zaritâ Simeonñâ katep zo lumñâ Anutu itâ sâm mâtâseip, ²⁹ “O Kambu, den sâin, zorat bonñâ âsagiap. Zorat umnâ âlip oi mumbat. ³⁰ Sinnandâ kubikkubik a zi eksan. ³¹ Kubikkubik a zi hân dâp aña ambânñâ ziñâ ikpigât muyagiat. ³² Zâkñâ kwakmak a ambân kamân ñâin ñâin ândie, zen âsakñâ ziñgâbap. Isirae a neñgât kutsiñginiñâ lum zaatpap.” ³³ Yesu katepkât yatâ sâi ibâ mamñâ zikñâ nângitâ imbanñâ oip. ³⁴ Oi Simeonñâ Anutu âlip otziñgâbapkât sâm Maria itâ sâm dukuip, “Katep zirânâ Isirae a nâmbutñâ zâmbari gine nâmbutñâ ko lum zaatziñgâbap. Yatâ oi a nâmbutñandâ sâm bâliñ kwâkñangâbi. ³⁵ Zo yatâ âsagei a donbep nângânângâziñgâtopñâ muyagibap. Oi gâ ko sâknam kâlakñâ nângâban.” Simeonñâ Maria den yatâ zo sâm dukuip.

³⁶ Oi ambân ñâi ândeip, kutñâ Hana, Panuegât bâratñâ. Aseregât kiurâp zengâren gokñâ. Katepñan gâbâ a mem zâk sot ândei kendon nâmburân zagât âki moip. ³⁷ Malâ ândim zari kendonñâ 84 oi sombâ oip. Ambân zo Propete ambân. Zâk tirik namin âsâbân ândimñâ nalem birâm Anutugâren ninâu nep tuum ândimâip. ³⁸ Ambân zorânâ narâk zoren tirik namin zâim katep ekñâ Anutu sâm âlip kwâkñangip. Yerusalem kamânân Kristo muyagibapkât mambât ândiwe, zen Yesu katepkât sinji dâzângoip.

³⁹ Maria sot Yosepe zet Kambuñâ gurumin den sâsânâ, zo op nanñam Galilaia hânân, Nasarete kamânân

puriksâm âiwet. ⁴⁰ Zoren ândeitâ Anutuñâ kâtep galem okñanñgi lâmbatñâ kâtigem nângânângânâ patâ oip.

Yesu katep kendongât Yerusalem kamânân zarip.

⁴¹ Maria sot Yosepe zet kendon patâ dâp Yerusalem kamânân zâimarâwet. Yuda zengât kendon patâgât zâimarâwet. ⁴² Oi Yesu katep kendonñâ kiin zagât oi kendongât zâizâiñ narâk mâte oi diigitâ ârândân zâiwe. ⁴³ Zâi ândine kendon âki Maria Yosepe, zet Yesu katep mân nângâm Yerusalem kamânân pâitâ ândei zikñâ puriksâwet. ⁴⁴ Puriksâm a oserân mârûm ariap sâmbâi mâtâbân buku torerâpzik zengâren kârûm ândeitâ nâtiksâip. ⁴⁵ Zengâren mân muyagemñâ âburem Yerusalem kamânân kârûm âiwet. Kârûm ândeitâ sirâm zagât âkip. ⁴⁶ Âki ko sirâm karâmbuñan tirik namin tâi muyagiwet. Zâk zoren Kembangât gurumin den zorat galem a, zengât oserân tap dinziñâ nângâm topñanñgât mâsikâziñgip. ⁴⁷ Oi a tarâwe, zen aksik nângânângânñgât sot diñanñgât nângâmñâ imbanâziñ buñ oip. ⁴⁸ Zengât oserân tâi ibâ mamñâ zet eknâ pârâk parâwet. Oi mamñandâ itâ sâmbâi dukui, “Katep, gâ wangât yatâ otnikat? Oi ibâgoot, net umbâlâ op kârûgim ândiet.” ⁴⁹ Sâi Yesuñâ itâ sâmbâi dâzâkoip, “Zet wangât kârûnim ândiabot? Nâ Ibânanñgât nebân ândibatkat sâmbâi nigip. Zet zo dap yatâ mân nângabot?” ⁵⁰ Yatâ sâi den zo nângâm kwagâwet.

⁵¹ Oi ibâ mamñoot Nasarete kamânân âburem arip. Zoren sâtzik lum kore otnikâm ândei. Mamñâ mârûm zâkkât diñâ nângip, zorat nângâmñik ândei. ⁵² Yesu zâk nângânângâ sot sâknâ ârândân lâmbat ândei Anutu sot a, zen ek nângâne âlip oip.

3

*Yohane nep topkwâip
(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Yo 1:19-28)*

¹ Tiberia Sisa zâk kendonñâ kiin bâtnâmbut Roma a kutâ op ândei Yohanenñâ nepñâ topkwâip. Narâk zoren Pontio Pilatonñâ Yuda hânân a kutâ ândei. Herodenñâ Galilaia hânân a kutâ op ândei. Zâkkât munñâ Pilipo, zâk Ituraia sot Trakaniti hânân a kutâ op ândei. Lisania zâk Abilene hânân a kutâ ândei. ² Narâk zoren Hanasi sot Kaipa, zet tirik namâ galem a zengât patâziñâ op ândiwet. A zo a kutâ sot a sâtnâ ândiwe. Narâk zorenâk Sakariagât nanñâ Yohane mirâ kamân âtânñan ândei Anutuñâ nep diñ sâmbâi pindip. ³ Nep diñ sâmbâi pindi Yodañ too nâmbut nâmbut âim gam ândim a ambân umziñ melânje too sanzonziñgi tosaziñâ buñ upapkât dâzângom ândei. ⁴ Propete Yesaiñâ mârûm ekabân den nâi itâ sâmbâi kulemgui ziap, zorat bonñâ muyageip. Den zo itâ, “Mirâ kamân âtânñan a nâiñâ âsagem den patâ itâ sâmbâi muyagem ândiap, ‘Kembangât mâtâp kârâne târâk oik. ⁵ Sin dâwe, zo kârâm kwârakune gânduñ oik. Bak patâ sot mâik kârâm kubikne kelâlun oik. Mâtâp gângonâ, zo târâk op nanñgâbap. Bakñâ sinñâ kâpunñâ kârâm kubiknek. ⁶ Oi a ambân aksik Anutuñâ kubikkubikñâ, zo ikpi.’”

Yohanenñâ a den girem dâzângoip.

⁷ Oi a ambân kâmut patâ Yohanegâren âi too sanzonziñgâbapkât sâne dâzângom sâip, “Mulungât kiurâp zen. Bâliñâziñanñgât hâuñâ takâziñgâbam uap, zo nâiñâ dâzângoi bâliñâziñâ birâbi?” ⁸ Zen umziñ melân orot mâme âlipñâ utnek. Oi umziñan itâ mân nângâbi, “Nen Abaramgât kiurâp, zorat kârâpñoot mân otniñgâbap.” Nâ dâzânquia nângâne. Anutu zâk sâbâ sâmbâi sâi kât zirân âlip Abaramgât kiurâp upi.

⁹ Zorat sa nângânek Nak nâi bonnâ âlipnâ mân upap, zo ko marijandâ kârâm kârâbân umbamap. Nânga zo mârûm nak topnân pâi taap.”

¹⁰ Yatâ sâmbâm dâzânngoi a zinj mäsikâm sâwe, “Nen dap utnat?” Sâne dâzânngoip, ¹¹ “A nâi hâmbâ zâgât mem ândim a nâi hâmbâ buj ândei nâi pindâbap. A nâi nalemgât yatâ upap.” ¹² Oi kât mimiñâ a, zen yatik gamñâ too sanjonziñgâbapkât mäsikâm sâwe, “Patâ, nen dap utnat?” ¹³ Sâne dâzânngoip, “A kutânâ sâip, yatik mimbî. Walâmñâ mân mimbî.” ¹⁴ Oi kâwali a zen yatik gam sâwe, “Nen dap utnat?” Sâne dâzânngoip, “Zen a laj mân zânngom sâkziñanâk sâmbâm kut nâi nâiziñâ mân mimbî. Patâziñandâ kâtziñâ zinjâbap, zorik nângâne âkâbap.”

Yohaneñâ Yesugât topñâ sâmbâm muyageip.

¹⁵ A ambân zen Yohanegât um zagât opñâ umziñan itâ sâwe, “Zâk Kristo mot nâi.” ¹⁶ Sâne Yohaneñâ itâ sâmbâm dâzânngoip, “Nâ tooyâk sanjonziñgan. Ka kândâtñan nâi gam taap. Zâk kâwali nâi zemñânngap. Zâk patâ. Nâ yatâ zorâñ irâ sikumñâ lañannga mân dap upap. Zâkñâ gamñâ Tirik Kaapum sot kârâp sanjonziñgâbap. ¹⁷ Zâk sambem gâbâgâbâriñoot gamñâ nalemgâp gwapgwapñâ gâbârem mindubap. Oi nalemgâp bonnâ kubikñâ mirâ umñan pâi tâpap. Iisâk ko gâbârem kârâbân pâi simbap. Oi kârâp zo mân bâpsâbap.”

¹⁸ Yohaneñâ girem den zo sot den nâmbutñâ dâzânngom ândeip.

¹⁹ Den yatâ dâzânngom ândimñâ a kutâ Herode kwâkânngâm dukui. Wangât, zâk munñanngât ambân Herodia beknan meip sot bâliñâ nâmbutñâ oip, zorat op ko yatâ dukui. ²⁰ Zorat kwâkñan Herodeñâ bâliñâ târokwap Yohane tâk namin pâip.

*Yohaneñâ Yesu too sanjorip.
(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)*

²¹ Yohane tâk namin mân tâip, narâk zoren a donbep patâ Yohanegâren gane too sanjonziñgi ko Yesu zâk yatigâk ari sanjonñanngip. Sanjori kin ninâu sâmbâm tâi sambem pâronñâ Tirik Kaapumñâ tobatñâ nii kembâ yatâ op zâkkâren gem gam kwâkñan pâip. ²² Oi sambemân gâbâ den nâi itâ âsagem gâip, “Nannâ, gâ umnandâ gâsugim biranngap. Gekñâ umnâ âlip opmap.”

*Yesugât sâkurâpñâ.
(Mt 1:1-17)*

²³ Yesu zâk kendon 30 upâ sâi nepñâ topkwâip. Oi a zinjâ zâkkât nângâne Yosepegât nanñâ oip. ²⁴ Yesugât âsenâ Eli, zâk Matatagâren gâbâ âsageip. Matata zâk Lewigât kiun. Lewi zâk Melikigât kiun. Zâk Yanaigât kiun. Zâk Yosepegât kiun. ²⁵ Zâk Matatiagât kiun. Zâk Amongât kiun. Zâk Nahumgât kiun. Zâk Esiligât kiun. Zâk Nagaigât kiun. ²⁶ Zâk Maatagât kiun. Zâk Matatiagât kiun. Zâk Simeingât kiun. Zâk Yosegât kiun. Zâk Yudagât kiun. ²⁷ Zâk Yoanngât kiun. Zâk Resagât kiun. Zâk Serubabegât kiun. Zâk Salatiegât kiun. Zâk Nerigât kiun. Zâk Melikigât kiun. ²⁸ Zâk Adigât kiun. Zâk Kosamgât kiun. Zâk Elimadamgât kiun. Zâk Eregât kiun. ²⁹ Zâk Yosugât kiun. Zâk Eliesegât kiun. Zâk Yoringât kiun. Zâk Matatagât kiun. Zâk Lewigât kiun. ³⁰ Zâk Simeongât kiun. Zâk Yudagât kiun. Zâk Yosepegât kiun. Zâk Yonamgât kiun. Zâk Eliakimgât kiun. ³¹ Zâk Meliagât kiun. Zâk Menagât kiun. Zâk Matatagât kiun. Zâk Natangât kiun. Zâk Dawidigât kiun. ³² Zâk Yesegât kiun. Zâk Obedegât kiun. Zâk Boasigât kiun. Zâk Salagât kiun. Zâk Nasongât kiun. ³³ Zâk Aminadabagât kiun. Zâk Adamingât kiun. Zâk Aranigât kiun. Zâk Hezorongât kiun. Zâk Peresegât kiun. Zâk Yudagât kiun. ³⁴ Zâk Yakobogât kiun. Zâk Isakagât kiun. Zâk Abaramgât kiun. Zâk Teragât

kiun. Zâk Nahogât kiun. ³⁵ Zâk Serukkât kiun. Zâk Reugât kiun. Zâk Pelekkât kiun. Zâk Ebergât kiun. Zâk Selagât kiun. ³⁶ Zâk Kenangât kiun. Zâk Apaksatkât kiun. Zâk Semgât kiun. Zâk Noagât kiun. Zâk Lamekkât kiun. ³⁷ Zâk Metuselagât kiun. Zâk Henokkât kiun. Zâk Yeretkât kiun. Zâk Malaleligât kiun. Zâk Kenangât kiun. ³⁸ Zâk Enosigât kiun. Zâk Setkât kiun. Zâk Adamgât kiun. Adam, zâk Anutugâren goknâ.

4

Sataņņâ Yesu mâsikip.

(Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

¹ Tirik Kaapumņâ Yesu umņan piksâm okņanņi Yodaņ too birâm barin mirâ kamân âtâņan âi ândeip. ² Oi zoren nâtik sot sirâm 40 ândei Sataņņâ mâsikâm ândeip. Oi narâk zoren nalem buņ ândimņâ tepņanņât oip. ³ Tepņanņât oi Sataņņâ itâ sâm dukuip, “Gâ Anutugât nanņâ ândiat oi ko kât zirâņ sâna nalem oi ne.” ⁴ Yatâ sâi ko Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, ‘Aņâ nalemâk nem mân ândinat.’” ⁵ Sâi ko Sataņņâ bak kârep nâin diim zâim hân dâp a kâmut kâmutņâ sot sikum kut nâi nâi âkņâleņoot, zo tirâpkoip. ⁶ Oi itâ sâm dukuip, “Imbaņâ sot kutsiņgiziņ patâ zemziņgâm ariap, zo gâ gibat. Zo nâgât bitnan pâipkât nâi mo nâi pindâbâ sâm âlip pindâbat. ⁷ Zorat gâ umnâ topņan ga pindiņsâna gâgât op naņgâbap.” ⁸ Sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Den kulem nâi itâ ziap, ‘Gâ Kembu Anutugâ kânok mâpâsiban. Zâk kânok kore okņanņâban.’” ⁹ Sâi Sataņņâ Yerusalem kamânân tirik namâņ pum kwâkņan pâi kiri itâ sâm dukuip, “Gâ Anutugât nanņâ ândiat oi ko zibâ pâtan gei. ¹⁰ Den kulem nâi itâ zo ziap, zo naņgâ, ‘Anutu zâkņâ sumbem arâp zeņgât bitziņan gâbanbap. ¹¹ Ziņâ bitziņandâ mingim geine kâtnâ mân gobap.’” ¹² Sâi Yesuņâ itâ sâm

dukuip, “Den nâi itâ ziap, ‘Kembu Anutugâ zâizâiņ mân okņanņâban.’”

¹³ Sataņņâ den top topņâ sâm mâsikamņâ birâm narâk nâigât mambât ândeip.

Yesuņâ Nasarete kamânân den dâzângoip.

(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

¹⁴ Tirik Kaapumņâ Yesu mam okņanņi Galilaia hânân âbureip. Âburei den siņgiņâ kamân dâp nângâm naņgâwe. ¹⁵ Oi kamân dâp mâpâmâpâse namin zâimņâ siņgi âlip dâzângomâip. Dâzângoip a ambân ziņâ sâm bâbâlaņ kwâkņanņâwe.

¹⁶ Ândim âimņâ kamânņâ Nasarete, zoren âi yatik kendon nâin mâpâmâpâse namin zariņ. Zâk kendon dâp yatâ opmâip. Namâ kâligen zâim den sâlâpkum ziņgâbam zaariņ. ¹⁷ Zaari ko Propete Yesaia, zâkkât ekap pindâwe. Pindâne mâbâlakņem den itâ zeip, zo muyageip.

¹⁸ “Kembugât Kaapumņâ nâgâren ga tap nep itâ sâm nigip, ‘A gigiņâ siņgi âlip dâzângoban. Tâk namin zâambarâwe, zo olaņziņgâban. Sinziņ bâpsâsâņ sinziņ mem kubikziņgâban. A kâbakņezziņgâwe, zo luziņgâban. ¹⁹ Kembu betniņan mimbapkât narâkņâ mâte uap, zorat dâzângoban.”

²⁰ Den yatâ sâlâpkumņâ Yesuņâ ekap namuņ ekap galem a pindâm ge tâip. Tâi ko a mâpâmâpâse namin tarâwe, zen aksik patâ zâkkâren sen kwap Yesu igâwe. ²¹ Oi den itâ topkwap dâzângoip, “Kembugât den sâlâpkua nâņge, zo itârâņ bonņâ âsagiap.” ²² Sâi zen diņâ nângâne kelâkņoot oi imbaņâziņ buņ oip. Oi ko itâ sâwe, “A zi Yosepegât nanņâ, zo ka.”

²³ Sâne itâ sâip, “Zen nâgât den sumbuņâ kom itâ sâbi, ‘Gâ sisi mâsek kubikkubik a ândiat oi ko gikâ sâkkâ kubikpan. Kapenaum kâmânân a ambân kubikziņgâna siņgigâ nângâwen. Zo yatik kamângan tuuna

iknâ.’” ²⁴ Yatâ sâmnâ sâip, “Nâ perâknak dâzângobâ. Propete nâi zik kamânjan nep tuugi nângâne yenñâ opmap. ²⁵ Oi perâknak dâzângobâ. Propete Elia ândei maa patâ kendon patâ karâmbut sot kâin nâmburân kânok yatik kiri pu patâ âsagem hân dâp op zeip. Oi narâk zoren Isirae hânân ambân malâ donbep ândiwe. ²⁶ Ka Anutuñâ Elia sângongoi Sareta kamân Sidoñ hânân ambân malâ nâi ândeip, zâkkâren arip. ²⁷ Oi Propete Elisa ândeip, narâk zoren Isirae hânân sâk bâlâ a donbep ândiwe. Oi zengâren gâbâ nâiñâ mân âlip oi Naemañ, Siria hânân gok, zâk kânok âlip oip.

²⁸⁻²⁹ Yatâ sâm dâzângoi a ambân mâpâmâpâse namin tarâwe, zen kuk opñâ Yesu gâsum diim kamân kândâtñan âim bakñâ sim nâi kiribân pânâp urâwe. ³⁰ Pânâp utnetâ zâknâ puriksâm osetziñan gâbâ arip.

Yesuñâ Kapenaum kamânân nep tuugip.

(Mk 1:21-28)

³¹ Galilaia hânân kamân nâi tâip, kutñâ Kapenaum. Yesu zâk zoren âi takâm kendonân den sâm dâzângoip. ³² Den dâzângoi a ambân zen diñâ nângâmñâ itâ nângâwe, “Zâk sinji âlip mariñâ yatâ den imbanñâñoot sâm dâtnâñguap.” Yatâ nângâm imbanñâziñ buñ oip. ³³ Oi mâpâmâpâse namin a wâkeñoot nâi tâip. Wâkeñâ Yesu eknâ den yu kambâñ sâm sâip, ³⁴ “Yei, Yesu Nasarete gokñâ, wan ot-ningâbam gaat? Gâ tâmbetnângobam gaat? Nâ topkâ nângan. Gâ Anutugât tirik a.”

³⁵ Yatâ sâi Yesuñâ den okñangâm sâip, “Gâ hirinsâmñâ ayân gâbâ takâm âi.” Yatâ sâi wâkeñâ a lañ kâbakñei a ambân mâteziñan gei zeip arip. Oi a zo mân tâmbetkoip.

³⁶ Oi a zen eknâ imbanñâziñ buñ oi âragwârâgu op sâwe, “Den zi dap dap? Zâk imbanñâ patânâ wâke den dâzângoi takâm âime.” ³⁷ Oi sinjiñâ kamân dâp lañ kârâm arip.

Yesuñâ Simoñ sibunñâ sot a nâmbutñâ kubikziñgip.

(Mt 8:14-17; Mk 1:29-34)

³⁸ Yesu zâk zaat mâpâmâpâse namin gâbâ gemñâ Simoñgât mirin zariñ. Zoren Simoñ sibunñâ mâsek okñangi sâknâ kârâp op zeip. Oi zâkkât opñâ Yesu dukuwe. ³⁹ Oi Yesuñâ gootñan âi kinñâ mâsek den dukui birañangip. Oi ambân zo zorenâk zaat nalem om ziñgâziñgâ oip.

⁴⁰ Mirâsiñ giari a ambân ziñâ bukurâpziñ sisi mâsek, zo Yesugâren diiziñgâm gane bikñâ kâukziñan pam mâsek mem sândukñan kwatziñgip.

⁴¹ Oi a ambân donbep wâkeziñâ moliziñgip. Wâke zen a zengâren gâbâ gam den kambâñâ sâm itâ sâwe, “Gâ Anutugât nanñâ.” Yatâ sânam utne mân sâbigât dâzângoip. Zen topñâ nângâne Kristo oip. Zo sap-subegât sâip.

⁴² Mirâ hañsâi mirin gâbâ gemñâ a mân ândiândiñan, zoren arip. Oi a ambân zen kârûm âim muyagem zen sot ândibapkât angân kârâne itâ sâm dâzângoip, ⁴³ “Kamân toren toren zie, zoren âi Anutugât um topñan ândiândigât den sinji âlipñâ dâzângobat. Nâ nep zo tuubatkât sañgonnogi gewan.” ⁴⁴ Yatâ sâm Yuda zengât mâpâmâpâse namâ tap arip dâp den sinji âlip dâzângom ândeip.

5

Yesugât sâtñâ lum sarugât zuu donbep miwe.

(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)

¹ Narâk nâin Yesu Genesarete saru sâtñan âi kiri a ambân Anutugât den nângânâ ga minduñangâwe. ² Minduñangâne kiri wanğâ zagât saru sâtñan tâitâ egip. Wanğâ mâirâp, zen wanğâyân gâbâ gem irâ too sañgon kirâwe. ³ Yesuñâ wanğâ zo egip. Nâi Simoñgât sinji, zorâñ zâim dukui wanğâ zo mâik nâi aline ari zoren kin sinji âlip sâm dâzângoip. Oi a ambân zen sagân tapñâ nângâwe.

4 Dâzângomnâ Simon itâ sâmbubigât irâ pane giarik.” 5 Sâi Simon itâ sâmbubigât irâ pane giarik, “Patâ, nen nâtik nep tuum ândim zuu nâi mân mien. Lan gâgât sâtkâ lum âi irâ dum pâmbat.” 6 Oi irâ pane giari zuu donbep piksâne sâmbum osine irâ ânângâtpam oip. 7 Sâmbum osimnâ bukurâpziñ wangâ nâin tarâwe, zengât kwâbâlap tuune gam betziñan miwe. Zo sândune wangâ zagât piksâm saruyân geibam oip. 8 Simon Petero, zâk zo eknâ kenngât op Yesugât um topñan âi pindiñsâm sâip, “Kembu, nâ bâliñ mâme a, zorat gâ birânim âi.” 9 Zuu imbanâ zo eknâ imbanân buñ oi ko yatâ sâip. 10 Oi bukuzatnâ Zebedaiogât nanzatnâ Yakobo sot Yohane sot a nambutnâ, zen yatik imbanâziñ buñ oip. Oi Yesunâ Simon itâ sâmbubigât, “Gâ mân kenngât ot. Gâ saru zuugât nep tuum ândein, yatigâk ayân nep tuum ândiban.” 11 Yatâ sâi zengât wangâ sagân sâmbune zari kut nâi nâi zo birâm Yesu molim âiwe.

*Yesunâ sâk bâlâ a nâi kubigip.
(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)*

12 Yesu zâk kamân nâin âi ândei sâk bâlâ a nâinâ eknâ ga kin topñan pindiñsâm zem itâ sâmbubigât, “Kembu, gâ imbanâgâ ziap, zorat gâ kubiknibâ sâmbubigât âlip kubikniban.” 13 Sâi Yesunâ biknandâ sâkñan weemnâ sâip, “Nâ nângâgigan. Bâi, sâkkâ âlip oik.” Sâi zorenâk sâkñâ âlip op useñâ sogeip. 14 Oi Yesunâ den itâ sâmbubigât, “Gâ âlip uat, zorat den sinji a ambân mân dâzângom âim sâkkâ tirik namâ galem a tirâpkuna ikpap. Oi âlip uat, zorat Mosegât den zo lum nii mo zuu nâi mem ko Kembugât sinji sâmbubigât namâ galem a pindânan. Usegâ sogiap, zo a ambân ek nângâbigât yatâ otnan.” 15 Oi a âlip oip, zorat den sinji kamân dâp ari a zen nângâm Yesugât diñâ nângâbigât sot kubikziñgâbapkat zâkkâren mindum gawe. 16 Ka Yesu

ko barâ katiknâ mirâ kamân âtânjan âim ninâu sâmbubigât.

*Yesunâ a kin bik mumunâ kubigip.
(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)*

17 Sirâm nâin Yesunâ a den sinji âlip dâzângom tâi Galilaia hânân gâbâ, Yuda hânân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ Parisaio a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen ga a osetziñan tarâwe. Tatne Kembugât imbanandâ Yesu mam oknangi a kubikziñgip. 18 A nambutnandâ a kin bik mumunâ helân aam pam mem gawe. Oi mirâ kâligen baginam utnetâ a donbep mindum tatne kwagâwe. 19 Yatâ opñâ mirâ kwâkñan zâim ogep kwâsat pane a zo helânoot pane Yesugât sângânñan geip. 20 Yatâ utnetâ Yesunâ nângâm pâlâtânziñgât topñâ eknâ a zo itâ sâmbubigât, “Arâ to sagâ biran.”

21 Sâi Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen den zo nângâm itâ nângâwe, “A zi dap yatâ? Zâk Anutu hutkum sap. Tosa birâbirân, zo Anutu zik kânok.” 22 Yatâ nângâne Yesunâ umziñan den zo nângâm itâ sâmbubigât, “Umziñan wangât den yatâ zo nânge? 23 Zen dap nânge? Nep ikâ zorân bâbâlân? Tosa birâbirân mo sâk kubikkubik? 24 A bonñâ nâ hânân ândim tosa birâbatkât imbanâ zemnigap, zorat topñâ ikpigât den zo dukuan.” Yatâ sâmbubigât a kin bik mumunâ itâ sâmbubigât, “Nâ dâgoga zaat isen koremgâ mem kamângan âi.” 25 Yatâ sâi zorenâk mâteziñan zaatñâ isennâ mem âim Anutu mâpâseip. 26 Oi a zen zo eknâ nângâne imbanâ oi Anutu mâpâsem kenngât op sâwe, “Itârân sen pup muyagei iksen.”

*Yesunâ Mataio gâsuip.
(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)*

27 Oi Yesu mirin gâbâ gemnâ arip. Âimnâ kât mimiñ a nâi, kutnâ Lewi, kât pâpan mirânjan tâi eknâ itâ sâmbubigât, “Gâ nâ sot pâlâtân op

molini.”²⁸ Sâi Lewi zâk zaatnâ kut nâi nâinâ birâm Yesu molim arip.

²⁹ Lewinâ mirânan Yesugât sii nalem om kât mimiņ a donbep sot a nâmbutnâ sâi ârândân ga niwe. ³⁰ Parisaio a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen gamnâ nângâne mân dâp oi Yesugât arâpnâ itâ sâm mâsikâzingâwe, “Zen wangât kât mimiņ a sot bâliņ mâme a, zen sot nalem nie?” ³¹ Sâne Yesunâ nângâm itâ sâm dâzângoip, “Sisi mâsek kubikkubik a zen a sâk gwâlâ zengâren nep mân tuume. A mâsekziņoot zengâren âimnâ nep tuume. ³² A ziinangât sâme, ‘Nen âlipnâ.’ Nâ zengât buņâ. Bâliņ mâme a diizinga umziņâ melânbigât gem gâwan.”

Nalem birâm kendon ândiândiņangâ den.

(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)

³³ Yesunâ den yatâ sâi zen itâ sâm dukuwe, “Yohane arâpnâ, zen nalem birâm ninâu sâm ândime. Parisaio zengoot yatik upme. Ka gâgât arâpkâ, zen ko nalem too laņ nime.” ³⁴ Yatâ sânetâ itâ sâm dâzângoip, “A kutânâ arâņoot ândei zen nalem mân birâm ândibi. ³⁵ Ândimnâ a kutâ betziņan mine kârubi, narâk zoren ko umbâlâ op nalem birâm ândibi.”

³⁶ Yatâ sâmnâ den sumbuņâ torennâ itâ sâm dâzângoip, “Nâinâ hâmbâ uņakņan gâbâ mânângât hâmbâ sânģiņan gâribap? Nâi zo yatâ op sâi hâmbâ uņakņâ zo tâmbetkubap. Oi hâmbâ irakņandâ sânģiņan ari tobat nâi opap. ³⁷ Oi waiņ too uņakņâ hâkop sânģiņan mân gune geimap. Yatâ upi, zo ko waiņ too uņakņâ zorânâ hâkop sânģiņâ kunziri waiņ sot hâkop ârândân buņ upabot. ³⁸ Zorat waiņ too uņakņâ hâkop uņakņan giari dâp upap. ³⁹ Oi nâi zâk waiņ sânģiņâ nemnâ umnâ oip, zâk uņakņâ nem birâbap. Oi zâk itâ sâbap, ‘Sânģiņâ nia naam uap.’”

6

Kendongât den.

(Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)

¹ Kendon nâin Yesu sot arâpnâ, zen kâlamân obândiwe. Âimnâ arâp zen segon bonnâ kânok kânok kwâkâm niwe. ² Yatâ utne Parisaio a ziņâ ziņgitnâ sâwe, “Zen wangât kendonân mân orotnâ ue?” ³ Sâne Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Dawidi sot arâpnâ nalemgât mom urâwe, zo sâlâpkume mo buņâ? ⁴ Dawidi zâk Kembugât namâ zoren zâimnâ Anutugât nalem hâlâlu sâsân, zo mem nemnâ arâp ziņgi niwe. Zo mân orotnâ. Nalem zo tirik namâ galem a ziņik nimbigât sâsân. A nâmbutnâ mân nimbigât sâsân. Dawidi sot arâpnâ zen nalem zo laņ niwe.” ⁵ Yatâ sâmnâ sâip, “A bonnâ nâ kendongât mariņâ ândian.”

Yesunâ kendonân a nâi kubikņangip.

(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

⁶ Oi kendon nâin Yesunâ mâpâmâpâse namin zâim den sinģi âlip dâzângoip. Oi zoren a nâi tâip, zâk biknâ bongen humutņik. ⁷ Oi Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen kendonân a nâi kubigi eknâ denân pânat sâm ek tarâwe. ⁸ Oi Yesunâ nângânangâziņan ek a bik humutņik itâ sâm dukuip, “Zaat mâteyâk kin.” Sâi zaat kirip. ⁹ Oi Yesunâ a itâ sâm dâzângoip, “Nâ mâsikâzinga sânek. Kendonân nep ikâ zorân âlip tuutuun? A kubikziņgâziņgân mo a tâmbetzânģozânģon?” ¹⁰ Yatâ sâm purikgurik op kin ziņgitnâ a zo itâ sâm dukuip, “Bikâ târârak pa.” Sâi a zo yatâ oi biknâ âlip oip. ¹¹ Oi zen zo ek nângâm kuk opnâ dap mo dap okņangânâ sâm âraguwe.

Yesunâ a kiin zagât gâsuziņgip.

(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)

¹² Narâk zoren Yesu ninâu sâbam bâkņan zarip. Nâtik Anutu ninâu dukum tâi haņsâip. ¹³ Haņsâi arâp minduziņgâm zengât oserân gâbâ a

kiin zagât gâsum sâlâpzânngoip. Oi kutziñâ Aposolo sâip. ¹⁴ Kutziñâ itâ, Simon, kutñâ nâi Petero pindip. Zâk sot munñâ Andrea, Yakobo, Yohane, Pilipo, Batolomaio. ¹⁵ Mataio, Toma, Yakobo Alipaiogât nanñâ sot Simon Zelote. ¹⁶ Oi Yuda Yakobogât nanñâ sot Yuda Karioto kamânân gok. Yuda zâk ândim Yesu tirâpzânngoip gâsuwe.

¹⁷ Yesunâ a zo diizingâm gem hân gâduñan ga kin Yesugât a ambârâpnâ donbep sot Yuda hânân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ sot Tiro Sidon saru sâtnan zengâren gâbâ a ambân donbep, zen takâm diñâ nângâbigât sot mâsekziñ ku-bikziñgâbapkât zâkkâren minduwe. ¹⁸ Oi wâkeziñoot zo kubikziñgip. ¹⁹ Yesugât imbanânandâ zengâren ari kubikziñgip, zorat a ambân aksik sâkñan gâsunam urâwe.

Hâunâ minatkât den.

(Mt 5:1-12)

²⁰ Yesunâ arâpnâ zingit itâ sâip, “Kanpitâ ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. Zen Anutugât kiñ topñan ândibigât singi ue. ²¹ Narâk itârân tepkât op ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. Zo zen gâtâm nalem nem âkon upi. Narâk ziren isem wej ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. Zen gâtâm sâtâre op girân ândibi. ²² A ziñâ zen a bonñâ nâgât op um kâlak otziñgâm kâbakñeziñgâm sâm bâliñan kwatziñgâbi, zorat zengât nânga sâtârenoot uap. ²³ Yatâ otziñgâne narâk zoren umâlep op sâtâreyân kep kumbi. Wangât, gâtâm sumbemân sângân patâ mimbi, zorat. A mârumñan ândiwe, zen yatik Propete sâm bâliñ kwatziñgâwe.

²⁴ Ka narâk ziren sikumziñ patâ ândime, yei, zen wanñâ mem sândukñan kwatziñgâbap? ²⁵ Narâk itârân sii nalem gom sambe ândime, yei, zen gâtâm tepkât op ândibi. Narâk ziren umâlibân girân ândime, yei, zen gâtâm âgirâp muyagem ândibi. ²⁶ A ambân zen aksik sâm

âlipñan kwatziñgâme, yei, zen dap upi? A mârum ândiwe, zen propete sarânâ yatik sâm âlip kwatziñgâm ândiwe.”

Zen kâsarâpziñ buku otziñgâbi.

(Mt 5:38-48)

²⁷ “Dinnâ nângâm te, zen dâzângobâ. Zen kâsarâpziñ buku otziñgâbi. Um kâlak otziñgâme, zo ziñâ âlip otziñgâbi. ²⁸ Sâm bâliñan kwatziñgâme, zo ziñâ sâm âlipñan kwatziñgâbi. Bâliñ otgime, zengât op ninâu sâban. ²⁹ A nâi pâlomgâ kunziri toren pindâban. Nâiñâ hâmbâgâ kwâkñan mei kâligen mân anğân kârâban. ³⁰ Oi a nâiñâ wan mo wangât sâi pindâban. Nâiñâ kut nâi zo bekan mei mâburem nibangât mân sâban. ³¹ A torenñâ ziñ âlip otgibigât nângâmat, yatigâk gângoot a torenñâ otziñgâban.

³² Zen a toren umziñâ gâsâzângone zengoot umziñâ gâsuziñgâmap. Zen yatâ upi, zo ko Anutunâ sângânñâ mân ziñgâbap. Bâliñ mâme a, ziñ yatâ upme, zo ka. ³³ Zen buku otziñgâme, zorik otziñgâbi, zo ko Anutunâ sângânñâ mân ziñgâbap. Bâliñ mâme a zen yatâ upme, zo ka. ³⁴ Kut nâi nâi a ziñgâm zorat hâunâ sâne ziñgâbi, zorat Anutunâ hâunâ mân ziñgâbap. Bâliñ mâme a zen bukurâpziñâ itâ sâm otziñgâme. ‘Gâtâm gângoot hâunâ mâburem niban.’ ³⁵ Zen ko walâm itâ upi. Zen kâsarâpziñ umziñandâ gâsâzângom buku otziñgâbi. Kut nâi nâi ziñgâm zorat hâunâ mân mimbi. Yatâ utnetâ Anutunâ sângânñâ patâ ziñgâbap. Ziñgi ko zen Kembugât nan bârat op ândibi. Kembunâ a gulipñâ sot bâliñ mâme a, zo âlip otziñgâmap. ³⁶ Sumbem Ibâziñandâ um lâklâk ândiap, yatigâk zengoot hânân um lâklâk ândibi.

³⁷ A torenñâ zengât top likuliku mân utne Anutugoot zengât topziñâ mân likubap. Gâ a torenñâ mem ge kwâkwat mân otziñgâna ko Anutugoot gâ mem ge kwâkwat mân otgibap. Zen a zengât tosa birânetâ

Anutuŋa zengât tosa yatik birâbap. ³⁸ Zen a kut nâi nâi zingâne Anutuŋa yatigâk kut nâi nâi donbep patâ zingâbap. Oi zorat dâp buŋa, walâm zingâbap. Zen a otzingâne Anutuŋa zo yatik zen otzingâbap.”

Den sumbuŋa dâzângoip.

(Mt 7:1-5)

³⁹ Den sumbuŋa nâi itâ târokwap dâzângoip, “A sen nâtâtik nâiŋa a bukuŋa sen nâtâtik mâtâp tirâpkubap? Buŋa. Zet mâtâbân âim ârândân simân geibabot. ⁴⁰ Ekap namîn katep nâiŋa kwâkâm pindâmap, zo mân walâbap. Ka katep zâk nângâm nângâm ândim kwâkâm pindâm ândibap, zâkkât holi yatâ upap.

⁴¹ Gâ wangât bukugangât siŋan gwapwap zo ek gikâ siŋan nak sâmbaŋa mân ek nângat? ⁴² Nak sâmbaŋa siŋan zeî dabângen bukugâ itâ dukuna dâp upap, ‘Buku, nângâna siŋan gwapwap ziap, zo mem pambâ.’ Gâ sarâ a. Gikâ siŋan nak sâmbaŋa ziap, zo mem pam ko bukugangât siŋan gwapwap mem pâna dâp upap.”

Nakkât topŋa.

(Mt 7:17-20; 12:33-35)

⁴³ “Nak âlipŋan bonŋa bâliŋa mân muyagemap. Nak bâliŋan bonŋa âlipŋa mân muyagemap. ⁴⁴ Nakkât bonŋandâ sapsuŋap. Sângerân boleŋ bonŋa âsagei minat mo? Zâlâliyân sam bonŋa muyagei mimbi mo? ⁴⁵ A âlipŋandâ umŋan gâbâ den âlipŋa sâmap. A bâliŋandâ umŋan gâbâ den bâliŋa sâmap. A umŋan kut nâi nâi ziap, zo yatik lâuŋan gâbâ kopgâmap.”

Mirâ tuutuugât den.

(Mt 7:24-27)

⁴⁶ “Zen wangât lâuziŋandik Kembuniŋa, Kembuniŋa sâmŋa den dâzângoman, zo mân lume? ⁴⁷ Nâgâren gam dinnâ nângâm lume, zen mirâ tuutuŋ a nâi, zâkkâren dâpkwap sa nângânek. ⁴⁸ A zorân mirâ tuubam tandâ kêrep esi giari

kât muyagem kwânângâm sâratkui kirip. Oi mirâ tuum nanŋi kiri map narâk oi pibâ patâ koi mirâ zo kâtikŋa tuugipkât kom oseî kirip. ⁴⁹ Ka a dinnâ nângâm birâme, zen a nâi mirâ lolot tuugip, zo yatâ. A zo mirâ tuubam tandâ sarâ sarâ esi giari ko mirâ tuugip. Oi map narâkŋa oi pibâ patâ gamŋa mem sânsân tuugi kom giligâlak meip.”

7

Yesuŋa kore a nâi mâsekŋoot kubigip.

(Mt 8:5-13)

¹ Yesu zâk a ambân den dâzângomŋa Kapenaum kamânân bageip. ² Zoren kâwali a patâziŋa zâkkât kore a mâsek op mumbam op zeip. Kâwali a patâ, zâk kore a zorat eluŋ okŋangip. ³ Zorat Yesugât den siŋi nângâm Yuda a patâ ziŋa Yesu diine ga mâsek a kubikŋangâbapkât sâm dâzângoip. ⁴ Yuda a patâ Yesugâren gamŋa itâ sâm dukuwe, “Kâwali a patâ, zâk ândiândi târârak ândimapkât diŋa nângâban. ⁵ Zâk umŋa Yuda nenŋâren kinmap. Mâpâmâpâse namâniŋa muyagibapkât zâkŋak kâtigem kât pâi muyageip.”

⁶ Yatâ sâne Yesuŋa zen sot arip. Âimŋa mirâ mâte upâ sâi kâwali a zo bukurâpŋa sângonzângoî Yesugâren gam itâ sâm dukuwe, “Kâwali aŋa itâ sap, ‘Gâ nâgâren mân gâban. Nâ wandâ yatâ, zorat op mirânan mân gâban. ⁷ Ninangât nânga mân dâp oi gâgâren gâbam kwaksan, gât ko gâ zorenâk tap ko denâk sâna kore anâ âlip upap. ⁸ Nâ a kutâ zengât kore a ândim sâtziŋ luman. Oi ombenan kore arâpnâ ândie. Oi zengâren gâbâ nâi âi sa âibap. Nâi ga sa gâbap. Oi kore anâ yatâ tuuban sa tuubap.”

⁹ Yesuŋa den zo nanŋi imbaŋa oi a ambân kâmut kirâwe, zengâren puriksâm itâ sâm dâzângoip, “Nâ dâzângua nângânek. Isirae a zengâren nângâm pâlatâŋ itâ nâi mân muyageman.” ¹⁰ Yatâ sâi ko kâwali

a bukurâpñâ zen âburem âim mirin zâim igâwe. Iknetâ kore a zo âlip oip.

Yesunâ katep nâi mumuñan gâbâ mângēip.

¹¹ Mâik nâi ândim Yesunâ kamân nâi kutñâ Nain, zoren ari arâpñâ sot a ambân kâmut patâ molim âiwe. ¹² Kamânân baginam utnetâ a mumuñâ nâi lum gawe. Ambân malâ nâigât nanñâ kânok, zâk moip. Zâk hangunam kamânân gâbâ a ambân donbep gem gawe. ¹³ Oi Kembunâ ambân malâ zo ekñâ umñâ nângâmñâ sâip, “Mân ise.” ¹⁴ Yatâ sâmñâ âi omboñan gâsui mem kine itâ sâip, “Katep, dâgoga zaat.” ¹⁵ Yatâ dukui mumuñandâ zaatñâ den den oip. Oi Yesunâ mamñâ pindip. ¹⁶ Oi a ambân, zinjâ zo ekñâ keñgât op Anutu mâpâsem itâ sâwe, “Propete patâ osetniñan âsagem ândiap.” Oi nâmbutñandâ itâ sâwe, “Anutu, zâk a ambân gakârâp galemniñ opmap.” ¹⁷ Oi zorat den sinjiñâ Yuda hânân sot kamân toren toren dâp op arip.

*Yesunâ Yohanegât den sâip.
(Mt 11:2-9)*

¹⁸ Yohane zâk tâk namin tâi arâpñâ zen Yesugât den sinji zo âi dukuwe. ¹⁹ Den zo nângâm azatñâ zagât Kambu itâ sâm mäsikâbabotkât sângonzâkoip, “Mârumñan Propete a zinjâ a nâi gâbapkât sâwe, zo gâ mo nâi gâbapkât ek ândinat?” ²⁰ Sângonzâkoi Yesugâren âim itâ sâwet, “Yohane too sañgonziñgip, zâk itâ sâm sângonnâkuap, ‘A gâbapkât sâsâñâ, gâ mo nâigât mambât ândinat?’”

²¹ Narâk zorenâk Yesu zâk a sisi mâsekziñoot sot sinziñ bâpsâsâñ a donbep kubikziñgip. A wâkeziñoot zo wâke moliziñgip. ²² Oi Yohanegât azatñâ itâ sâm dâzâkoip, “Zet âimñâ kut nâi nâi ek nângabot, zorat den sinji Yohane dukuit. Sinziñ bâpsâsâñ, zen ikme. Kinziñ bâliñâ, zen obândime. Um sâk bâlâ, zen âlipziñ upme. Kindapziñ bâpsâsâñ, zen den nângâme. Mumuñâ, zen zaatme. A ambân kanpitâ, zinjâ den

sinji âlipñâ nângâme. ²³ Nâi zâk nâgât nângi mân âkon opmap, zâkkât nânga sâtâreñoot upap.”

²⁴⁻²⁵ Oi Yohanegât azatñâ zet aritâ Yesunâ a amban ândiwe, zo Yohanegât topñâ itâ sâm dazañgoip, “Zen barâ kâtikñâ mirâ kamân âtânñan wan iknam âiwe? Zen gerâ nâi pibânñâ kom kâbakñei iknam âiwe? Mo a nâi hâmbânñâ neulenoot iknam âiwe? Nânge. A hâmbâ neulenoot mem ândime, zen a kutâ namin tâtat mâme âlip tapme. ²⁶ Mo Propete nâi iknam âiwe. Zorat nâ dâzângua nângânek. A igâwe, zo Propete nâmbutñâ zen yatâ bunâ. Zâk Propete a nâmbutñâ walâziñgip. ²⁷ Zâkkât den kulem nâi itâ ziap, ‘Nângâ. Nâgât kore a nâi sângongua kândom otgibap. Zâkñâ mâtâpkâ kârâm kubikpap.’

²⁸ Nâ perâkñak dâzângua nângânek. Ambânân gâbâ âsagiwe, zeñgâren gâbâ a nâiñâ Yohane mân walip. Ka Anutugât kiñ topñan a ândibi, narâk zoren a giginâ ândibi, zinjâ ko walâbi.”

²⁹ A ambân aksik sot kât mimiñ a, zen ârândâñ Yohanegât den nângâmñâ Anutugât den nângâne bon oi Yohaneñâ too sañgonziñgip. ³⁰ Parisaio a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen ko Yohanegât too birâm Anutugât den kândâtkune zeñgâren bon bun oip.

³¹ Yesunâ itâ sâip, “A narâk ziren ândie, zen ikâ zo zeñgâren dâpkwap sâbâ? Zen dap yatâ? ³² Zen katep yatâ ek birâ, nângâm birâ upme. Kâtep zen kamân sombemân tapñâ bukurâpziñâ itâ sâm dâzângome, ‘Nen kep meindâ zen wangât mân kue? Nen umbâlâ kep mem iseindâ wangât mân isie?’ ³³ Yohane too sañgonziñgip, zâk waiñ sot nalem mân nem ândei ekñâ sâwe, ‘Zâk wâkeñoot ândiap.’ ³⁴ Ka a bonñâ, nâñâ gamñâ nalem sot waiñ nem ândia nekñâ sâme, ‘Zâk kât mimiñ a sot bâliñ mâme a zeñgât buku. Nalem sot waiñ nem mân birâmap.’

35 Ka sa nângânek. Anutugât nângânângâ ko a ambârâpñâ ziñâ topñâ nângâm lum zaatne bonñâ âsagemap.”

Ambân nâinâ Yesu kinâ sanjorip.

36 Parisaio a nâinâ Yesu diim mirânan zari nalem nininâ tâtarân tâip. 37 Oi kamân zorat ambân lan mâman ambân nâi, zâk Yesu Parisaio gât mirin zari sinjinâ nângâmñâ too hitom âlip nâi belonoot mem zarip. 38 Oi Yesugât kândâtñan kin isei sinâ toonandâ Yesugât kinan giari kâuk sâmotñandâ sanjori âron oip. Kinan mânganñâ too wârânñâ âlip, zo sanjonñanñip.

39 Ambân zo yatâ oi Parisaio a Yesu diigip, zâknâ ekñâ umñandâ itâ sâip, “Ambân zirat orot mâme bâlinâ. Yesu zâk Propete ândim sâi ko ambân zirat topñâ ek nângâbap.”

40 Yatâ nângi ko Yesunâ itâ sâm dukuip, “Simon, den nâi dâgoga nângâ.” Dukui sâip, “Patâ, sâna nângâbâ.” 41 Oi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Sikum a nâi a zagât kât tosa zikip. A nâi kât 5 handeret pindip. A nâi ko kât 50 pindip. 42 Oi hâuñâ pindârat sâm kâtzikñâ buñâ, zorat ko toszak birip. Oi zekâren gâbâ nâinâ sikum patâ a zorat umñandâ gâsum biranñap? Gâ nâigât sat?”

43 Mâsiki Simonâ itâ sâip, “Kât donbep pindip zâkkât san.” Sâi Yesunâ itâ sâip, “Gâ âlip sat.” 44 Yatâ sâm ambângâren puriksâm Simon itâ sâm dukuip, “Ambân zi eksat? Mirâgan kopga ki sanjon too nâi mân gum paat. Ambân zâknâ ko kinnâ sin toonandâ giari sanjonnim kâuk sâmotñandâ sanjori âron uap. 45 Gâ mân mângannigat. Ka ambân zâknâ ko kinnan narâk kêrep mângannim taap. 46 Gâ kâuknan kelâk mân sanjonñigat. Ka ambân zorânâ ko kinnan too hitom âlip sanjonsap. 47 Zorat dâgobâ. Ambân zâk umñâ gâsunim yatâ otnigap kât topñâ itâ nângâ. Zâk tosanâ patâ ândeip, zo biran. Nâi zâk tosanâ mâik nâi

birâbirânâ, zâk âknâlem mâik nâi tâknângâbap.” 48 Yatâ sâmñâ ambân itâ sâm dukuip, “Tosagâ biran.” 49 Yatâ sâi a nalem ârândân nem tarâwe, ziñ umziñandâ itâ nângâwe, “Zâk a dap dap yatâ, gât ko tosa birâbirânângât sap?” 50 Oi Yesunâ ambân zo itâ sâm dukuip, “Nângâm pâlâtân kwatnigat, zorat âlip uat. Umgâ diim gei âi ândi.”

8

Ambân nâmbutñâ Yesu moliwe.

1 Narâk zorat kwâknan Yesunâ kamân patâ sot kamân mâik, zengâren obândim Anutu um topñan ândiândigât den sinji âlipñâ dâzângom ândeip. Arâp kiin zagât, zen molim âiwe. 2 Oi ambân nâmbutñâ mârûm wâkeziñoot sot mâsekziñoot zo kubikziñip, zen molim âiwe. Zengâren gâbâ ambân nâi kutñâ Maria, Madala kamânân gok. Zâkkât wâke nâmburân zagât moliziñip. 3 Oi ambân nâi kutñâ Yoana. Herodegât galem a Kusa, zâkkât ambinñâ. Zet sot nâi kutñâ Susana sot ambân nâmbutñâ donbep, zen kât sikumziñâ zemziñip, zo zâk sot arâpñâ ziñgâne nalem kwâlâm nem ândimarâwe.

Keet pâpangât den.

(Mt 13:1-23; Mk 4:1-20)

4 Kamân kamânñâ a ambân Yesugâren mindunetâ den sumbuñâ nâi itâ sâm dâzângoip, 5 “A nâi keet pâmbam nebân arip. Âimñâ keet maandeni nâmbutñâ mâtâbân gei zeï a ziñ lân kunzirâwe. Oi nii ziñ ga nem nângâwe. 6 Keet nâmbutñâ hân sinjitan gei zeip. Oi hân toonâ buñanñâgât kâmñâ takâm moip. 7 Keet nâmbutñâ hibuk osetñan gei zeip. Oi kâmñâ takâm kopgâi hibunâ takâm langi moip. 8 Keetñâ nâmbutñâ hân kelâknan gei kâmñâ takâm zâim bonñâ imbanâ âsageip. Topñâ nâigât keetñâ 1 handeret. Topñâ nâigât keetñâ 1 handeret. Bonziñâ yatâ muyageip.” Den zo sâm kwâkâm den

kâtiknâ sâip, “Nâi zâk kindapnootnâ den zi nângâbap.”

⁹ Arâpnâ den sumbuñâ zorat topnâ mâsikâne itâ sâm dâzânngoip, ¹⁰ “Anutu um topnâ bagibaginâ, zorat den sumbuñâ zo zinjâ nângâm kwâtâtibigât sâsân. Ka a nâmbutnâ zen topnâ mân nângâbigât den sumbuñâ dâzânngoman. Zorat ko, ‘Sennâ igiknâ, zo ikpi, ka mân ek kwâtâtibi. Kindapzinandâ den nângâm mân nângâm kwâtâtibi.’

¹¹ Den sumbuñâ san, zo topnâ itâ. Anutugât dennâ keet yatâ uap. ¹² Keetnâ mâtâbân gei zeip, a nâmbutnâ zo yatâ ândime. Den sinji âlip, zo nângâne Satannâ ga nângâm pâlâtân kwâknangâm sumbengât sinji upegât betzinan memap. ¹³ Keetnâ hân sinjitnân gei zeip, a nâmbutnâ zo yatik ândime. Zen den sinji âlip nângâm âknâlem ândibi. Oi ko umzinan ândânâ mân gâsuapkât narâk pânkânok mem ândine mâsimâsikâ gâbabân birâbi. ¹⁴ Keetnâ nâmbutnâ hibuknân gei zeip, a nâmbutnâ zo yatik ândime. Den sinji âlipnâ, zo nângâbi. Oi sâkkât kut nâi nâi zorat nângâne zâizâinâ oi kât sot sikumgât sambe muyagezinji den sinji âlipnâ, zo bonnâ mân opmap. ¹⁵ Keetnâ nâmbutnâ hân kelâknân gei zeip, a nâmbutnâ zo yatik ândime. Zen den sinji âlipnâ nângâm umzin kubik mem ândim kâtigem bonnâ muyagime.”

Kârâp âsaknangât den.

(Mk 4:21-25)

¹⁶ “Zen kârâp sâumñâ âman umnan pam kwârakume mo tâtatnâ gobetnân pâme? Zo bunâ. Âsaknâ zo kian tâtatnâ kwâknân pane mirâ umnan âsaknâ âsagei a kopga mirâ umnan âlip ikpi. ¹⁷ Kut nâi nâi tik ziap, zo zem mân zimbap. Zo gâtâm âsagem nângâbap. Kut nâi nâi kwârakwârauknân ziap, zo zem mân zimbap. Zo mâbâlaknibap. Zo mâbâlaknem kagibap.

¹⁸ A nâi, zâk den nângâm kwâtâtibap, Anutuñâ zâk nângânangâ âlip târokwap pindâbap. Ka a nâi mân nângâm kwâtâtei beknan mem nângâbap. Zorat den sinji zi kindap kwap nângâm biranbi.”

Yesugât mamñâ murâpnâ.

(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

¹⁹ Narâk nâin a ambân kâmut patâ Yesu haamgum kine Yesugât mamñâ sot murâpnâ, zen gam Yesugâren âinam a ambân zengâren kwaknâ âknân kirâwe. ²⁰ Yata utnetâ a nâinâ zingitnâ Yesu itâ sâm dukuip, “Mamgâ murâpkâ giknam âmbi ga sombemân kinze.” ²¹ Sâi Yesunâ a ambân itâ sâm dâzânngoip, “Mamnâ murâpnâ, zorat sa nângânek. Anutugât den nângâm lume, zen nâgât mamnâ murâpnâ.”

Yesunâ sâi pibâ sot saru hiriñsâwet.

(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)

²² Hilâm nâin Yesu sot arâpnâ wangâyân zâiwe. Yesunâ wangâyân zâim itâ sâm dâzânngoip, “Nen saru nâmbutken âinâ.” Sâi nângâne âiwe. ²³ Âimnâ Yesu umangât oknangi ge zeip. Uman zem tâi pibâ patâ koi saru bâlin op toonâ wangâ kâligen giari saruyân geinam urâwe. ²⁴ Oi Yesu mângim itâ sâm dukuwe, “Patâ, nen saruyân geinamen.” Sânetâ zaatnâ saru sot pibâ den dâzâkoi hiriñsâm ziwet. ²⁵ Oi kengât op imbanâzin bun oi sâwe, “Opon, pibâ sot saru sot kut nâi nâi den dâzânngoi dinâ lume. Zâk a dap yatâ?”

Yesunâ wâke molizinjî bâu umzinan geiwe.

(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)

²⁶ Galilaia hân birâm saru nâmbutken âim Gerasene a zengâren takâwe. ²⁷ Zoren âimnâ kârâknân zari a nâi zâkkâren gâip. A zorat umnan wâke donbep ândine narâk kârep sâk bârak ândeip. Oi mirin mân zemâip. A zengât kwak kât kiyân zânzeku op ândimâip. ²⁸ A zo Yesu eknâ den kâtik sâm hânân gei

Yesu kinj topņan zem den itâ sâip, “Yesu, Anutu sumbem mariņanġât nanņâ, gâ wan otnibam gaat? Narâk mân mâte uapkât sâknam patâ mân niban.”²⁹ Yesuņâ wâke itâ sâm dukuip, “Wâke, gâ ayân gâbâ takâm âi.” Zorat op ko sâip. Wâkeņâ narâk dâp a zo mem âbabibi kwâkņanġi a ziņ gâsum tâk kâtikņâ kinj bikņâ saam galem op ândiwe. Oi wâkeņâ okņanġi tâk tiriktâruk mem barâ kâtikņan âi ândimâip.

³⁰ Oi Yesuņâ mâsikâm sâip, “Gâ kutkâ nâi?” Mâsiki sâip, “Nâgât kutnâ kâmut patâ.” Wangât, wâke doņbep zen a umņan ândiwe, zorat.³¹⁻³² Hân zoren bâu kâmut patâ zen bâkņan gendâk nem ândiwe. Wâke zen moliziņgi simân geibegât wâke zen bâu umziņan geibigât Yesu dukuwe. Dukune nâņgâziņgi wâke zen ayân gâbâ takâm âiwe.³³ Wâke zen a umņan gabâ takâm bâu umziņan geine bâu kâmut patâ zo sârârâk kârâm simân geim saru denġânân gei mom nanġawe.

³⁴ Bâu galem a zen zo ekņâ sârârâk kârâm kamânân sot nebân a ambân ândiwe, zorat den siņgi dâzâņgowe.³⁵ Dâzâņgone a ambân zen a wâkeņoot ândeip, zo iknam gawe. A wâkeņoot ândeipņâ hâmbâņoot sot nâņġânâņġânġoot Yesu kinj topņan tâip. Oi ekņâ keņġât op kirâwe.³⁶ Kinetâ a ek nâņġaweņâ a wâkeņoot ândeipņâ âlip oip, zorat den siņgi dâzâņgowe.³⁷ Oi Gerasene hânân kamân dâp a ambân, zen keņġât op Yesu zâk kamânziņâ zo birâm âibapkât dukune waņġâyân âburem zarip.³⁸ A wâkeņoot ândeip, zâkņâ Yesu sot âibapkât sâi Yesuņâ itâ sâm kwâkâņanġip,³⁹ “Gâ kamâņan âimņâ torerâpkâ Anutuņâ kubikġigap, zorat siņgi dâzâņgom ândiban.” Sâi a zo puriksâm Yesuņâ kubikņanġip, zorat siņgi kamânņan a ambân dâzâņgom nanġip.

Ambân katep nâi moi Yesuņâ mâņgeip.

(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)

⁴⁰ A zen Yesuġât mambât ândine gâi ekņâ sâtâre urâwe.⁴¹ Oi mâpâmâpâse namâ galem a nâi kutņâ Yairo, zâk gamņâ Yesuġât kinj topņan ge tap itâ sâm dukuip, “Gâ mirânan gâban.”⁴² Zâkkât bâratņâ kânok, kendonņâ kiin zagât, zâk mumbam op zeipkât Yesu dukuip. Oi Yesuņâ nâņġâm ari a ambân doņbep mem oset kwâkâņanġane âiwe.⁴³ Osetziņan âmbân nâi ândeip. Ambân zâk gilâm gem ândei kendon patâ kiin zagât oip. Oi kubikkubik a ziņâ kubik osiwe.⁴⁴ Ambân zorâņâ Yesu kândâtņan âim hâmbâ murukņan weegip. Weegi zorâņak gilâmņâ kârâksâip.⁴⁵ Oi Yesuņâ mâsikâziņġâm sâip, “Nâiņâ weeniġap?” Sâi a ambân kwâimbâne Peteronâ itâ sâip, “Patâ, a ambân ziņâ mem oset kwatġim weegige, zo ka.”⁴⁶ Yesuņâ itâ sâip, “Nâiņâ weenigi imbanânâ ari nâņan.”⁴⁷ Ambân zorâņâ topnâ muyagiap sâm ken bet sânsân opņâ Yesuġât kinj topņan gei pindiņsâm tap mâsekņanġât den sot hâmbâ murukņan gâsum âlip oip, zorat den siņgi sâm muyagei nâņġawe.⁴⁸ Sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Bâratnâ, nâņġâm pâlâtâņ kwatnigat, zorat op âlip uat. Umgâ diim gei âi.”

⁴⁹ Yesu yatâ sâm kiri mâpâmâpâse namâ galem a, zâkkât mirin gâbâ a nâi ga itâ sâip, “Bâratkâ muap, ġât ko sâna patâņâ mân gâbap.”⁵⁰ Yesuņâ den zo nâņġâm galem a itâ sâm dukuip, “Mân keņġât ot. Nâņġâm pâlâtâņ kwâtņina bâratkâ âlip upap.”⁵¹ Yatâ sâmņâ mirin takâmņâ nâmbutņâ sâi kinetâ ko Petero sot Yohane sot Yakobo sot katep ibâ mamņâ, zeņak zâk sot zâiwe.⁵² Oi a ambân âġirâp patâ doņbep isem zem tatne itâ sâm dâzâņgoip, “Mân isenek. Ambân katep zâk yen uman zem taap.”⁵³ Sâi zen moip zo nâņġâm kâtigem ġirâņanġawe.⁵⁴ Oi Yesuņâ ambân katep zo bikņan gâsum konsâm sâip, “Ambân, gâ zaat.”⁵⁵ Sâi zorâņak

dâpñâ puriksâi zaarip. Zaari nalem pindâne nimbapkât den dâzângoip. ⁵⁶ Ibâ mamñâ, zikñâ ek nângâm imbanâzikñâ buñ oip. Yesuñâ zorat sinji a ambân mân dâzângobigât dâzângoip.

9

Yesuñâ arâpñâ nep diñ sâmb zingip.
(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)

¹ Yesu zâk arâpñâ sâi gane wâke molizingâbigât sot mâsek kubikzingâbigât imbânâ zingip. ² Oi a ambân Anutugât um topñangât den dâzângom mâsekziñoot kubikzingâbigât sângonzângoip. ³ Den itâ sâmb sângonzângoip, “Zen mâtâpkât tân sot irâ, nalem, kât mân mem âibi. Hâmbâ umñan sâkñan buñâ. Kânogâk mem âibi. ⁴ Kamân ñâin âimñâ mirâ tapi, zorenâk tâtat mâme op gem âibi. ⁵ Kamân ñâin âine zingit mân nângâne kinziñan gwapgwap lân gâbârine gei topziñâ ek nângâbi. Zen yatâ opñâ kamân zo birâm âibi.” ⁶ Yatâ sâmb dâzângoi zen âiwe. Kamân toren toren âim a ambân den sinji âlip dâzângom a ambân sisi mâsekziñoot kubikzingâm ândiwe.

Herodenâ Yesugât sinji nângip.
(Mt 14:1-2; Mk 6:14-16)

⁷ A kutâ Herode, zâk Yesuñâ kut ñâi ñâi oip, zorat den sinji nângâm kwagip. Wangât, a nâmbutñandâ itâ sâwe, zorat, “Yohane, zâk mu-muñan gâbâ zaatñâ ândim kut ñâi ñâi zo uap.” ⁸ Nâmbutñandâ Elia zaat ândiap sâwe. Ka nâmbutñandâ sâwe, “Zâk Propete sânginâ ñâinâ zaatñâ ândiap.” ⁹ Sânetâ Herodenâ itâ sâip, “Nâñâ sandâ Yohane gânduñâ mânângârâwe, zo ko zi ñâinâ oi sinjinâ nângâman?” Yatâ sâmb Yesu ikpatkât nângâm ândeip.

Yesuñâ a 5 tausen nalem zingip.
(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Yô 6:1-13)

¹⁰ Aposolo zen âburem gam nep tuuwe, zorat Yesu dukum nanngâwe.

Den sinji zo dukunetâ Yesuñâ diizingâm Besaida zengât hânân ziinik ândibigât âiwe. ¹¹ Âine a ambân zen sinji nângâm molizingâm âiwe. Oi Yesugâren takâne buku otzingi ândiwe. Ândinetâ Anutu um topñangât den dâzângom a sisi mâsekziñoot zo kubikzingip. ¹² Yatâ op ândinetâ mirâsin geibâ sâi arâpñâ kiin zagât, zen Yesugâren âim itâ sâmb dukuwe, “Ziren mân ândiandinan ândiengât a zâmbanna kamân toren toren âim mirâ sot nalem muyaginek.” ¹³ Yatâ sânetâ ko itâ sâmb dâzângoip, “Wangât âibigât se? Ziinâk nalem zingânek.” Sâi itâ dukuwe, “Nalem bâtnâmbut sot saru zuuñâ zagât yatiktâ ziap, zorat dap utnâ. Nen kamânân âimñâ a kâmut zi zengât nalem sângân minat?” ¹⁴ A donbep, 5 tausen yatâ ândiwegât den yatâ sâwe. Sânetâ itâ sâip, “A dâzângone tengâ ñâi 50, tengâ ñâi 50, yatâ ge tatnek.” ¹⁵⁻¹⁶ Sâi zen yatâ sâne tatne nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât, zo memñâ sumbemân ekñâ sâiwap sâmb sonpam namuñâ arâp zingit zingâ kâsâpkum a zingâwe. ¹⁷ Oi zen aksik patâ nem âkon urâwe. Oi buputñâ zeip, zo sândune irâ kiin zagât piksâip.

Peteronâ Yesugât topñâ sâmb muyageip.

(Mt 16:13-19; Mk 8:27-29)

¹⁸ Narâk ñâin Yesu zâk ninâu nep tuum tâi arâpñâ zâkkâren âiwe. Oi Yesuñâ mâsikâzingip, “A ambân zingâ nâgât ñâi sâme?” ¹⁹ Mâsikâzingi itâ sâmb dukuwe, “Nâmbutñâ zingâ Yohane too sangonzingip sâme. Nâmbutñâ zingâ Elia sâme. Oi nâmbutñâ zingâ Propete sânginâ ñâi zaat ândiap sâme. Gâgât yatâ sâme.” ²⁰ Sâne mâsikâzingâm sâip, “Ka zen ko nâgât ñâi sâme?” Sâi Peteronâ sâip, “Gâ Anutugâren gokñâ. Bâliñan gâbâ mâkâningâban. Gâ Kristo.” ²¹ Yatâ sâi a ambân zikñâ topñâ mân dâzângobigât sâmb kâtigeip.

²² Oi itâ târokwap dâzângoip, “A bonñâ, nâ sâknam patâ nanngâbat.

Yuda zengât a patâ sot a sâtnâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a zen kâbaknenine Roma a kutâgâren aria none momnâ sirâm karâmbut tap zaatpat.”

*Yesu molim ândiândinangât den.
(Mt 16:24-28; Mk 8:34-9:1)*

²³ Yesu zâk a ambân aksik itâ dâzângoip, “Zen nâ molininâ sâm um sâkziņangât den kândâtkum sirâmņâ sirâmņâ poru nakziņâ lum nâgât mâtâp lânbi. ²⁴ Zen ândiândiziņ angân kârâbi, zo ko gulipzângobap. Ka zen nâgât op ândiândiziņ birâbi, zo ko muyageziņgâbap. ²⁵ Zen hângât kut nâi nâi aksik mem ândine ândiândiziņ koi moi wan wan bonņâ zemziņgâbap? ²⁶ Zengâren gâbâ nâi zâk kwâimbânibap mo dinnangât nângi anunņoot upap, zo ko a bonņâ, nâņâ gâtâm Ibânâ sot sumbem a zengât âsakņâ sot a bonņâ nâgât âsaknoot gamņâ a yatâ zo kwâimbâziņgâbat. ²⁷ Nâ perâkņak sa nângânek. A zi kinze, zengât oserân gabâ nâmbutņâ mân mune Anutu um topņan ândiândinangât narâk mâte oi ikpi.”

Yesuņâ sumbengât holi tobatņâ meip.

(Mt 17:1-13; Mk 9:2-13)

²⁸ Yesu den zo sâm nanņi sirâm nâmburân kârâmbut âki ninâu sâbam Petero sot Yohane sot Yakobo diiziņgi bâkņan zâiwe. ²⁹ Zâi ninâu sâm tâi holi tobatņâ nâi âsageip. Oi hâmbânâ kâukom kwâtâteip. ³⁰ A zâgât Yesu sot muyageitâ den sâm kirâwe, kuzikņâ Mose sot Elia. ³¹ Zet sumbem âsakzikņoot gam Yesu Yerusalem kamânân zâim ândim sot sumbemân zâibap, zorat den sâwe. ³² Oi Petero sot bukuzatņâ zen umangât otziņgi zemņâ zaat igâwe. Yesu âsakņâņoot sot a zagât zâk sot kiritâ ziņgirâwe. ³³ Oi a zagât zo âiram oitâ Peteroņâ Yesu itâ sâm dukuip, “Patâ, mat nâi ziren ândien. Silep karâmbut tuunâ. Gâgât nâi, Mosegât nâi, Eliagât nâi.” Zo mân nângâm lan yatâ sâip.

³⁴ Sâi sasa nâi ge kwâtepzângoip. Kwâtepzângoip arâp zen kenġât op kirâwe. ³⁵ Oi sasa kâligen gâbâ den zitâ muyageip, “Zi nannâ mem sâlâpkuwan. Zen diņâ nângâm kwâtâtibi.” ³⁶ Den zo nângâmņâ iknetâ Yesu zikņik kiri igâwe. Oi arâpņâ zen zo igâwe, narâk zoren a mân dâzângom ziņik nângâm ândiwe.

*Arapņâ ziņâ wâke molim osiwe.
(Mt 17:14-21; Mk 9:14-29)*

³⁷ Haņsâi bâkņan gâbâ gine a ambân kâmut patâ kândianġâwe. ³⁸ Zengâren gâbâ a nâiņâ Yesu konsâm den kâtik itâ sâm dukuip, “Patâ, gâ dinnâ nângâm nannâ eknan. Nâ nannâ kânok. ³⁹ Nângâ. Wâke nâiņâ okņangi den kambân sâmap. Oi diim mem nâi nâi okņangi lepauņâ gemap. Oi wâke zorâņâ mân birâņangâm kom mem nâi nâi okņangâmap. ⁴⁰ Oi arâpkâ molibigât dâzângua zen molinâ sâm kwakņâ bire.”

⁴¹ Sâi Yesuņâ itâ sâm dâzângoip, “O, a kâmut nângâm pâlâtânziņ buņ, narâk dabutâ zen sot ândim âkom diiziņgâm ândibat?” ⁴² Sâmņâ a zo itâ sâm dukuip, “Nângâ diim ga.” Sâi Yesugâren diim âim tatne wâkenâ okņangi hânân gei um gulip op zeip. Oi Yesuņâ wâke den dukuî ari katep zo âlip oi ibânâ pindip. ⁴³ Oi a ambân zen Anutugât imbanâ zo ekņâ âiwap parâwe.

*Mumbapkât den sapsum ziņgip.
(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)*

Oi a ziņâ Yesu kut nâi oip, zorat âiwap pam zine Yesu sot arâp ziņik tap itâ sâm dâzângoip, ⁴⁴ “Den zi dâzângua nângânek. A bonņâ nâ a zengât bitziņan zâibat.” ⁴⁵ Yatâ sâm dâzângoip arâp zen den zo nângâm topņâ mân nângâwe. Den zorat topņâ nângâbegât pâkekoip. Oi Yesu mâsikânam nângâm kwakņâ birâwe.

*A sâtnâ ândiândigât den.
(Mt 18:1-5; Mk 9:33-40)*

⁴⁶ Yesugât arâpñâ zengât oset-ziñan a nâinâ a sâtñâ ândibap, zorat sâm âraguwe. ⁴⁷ Âragune Yesuñâ nângânângâziñâ ek nângâm katep mâik nâi diim ga gootñan pâi tâi itâ sâm dâzânngoip, ⁴⁸ “Nâinâ katep mâik itâ zo galem okñangâbap, zo ko nâ kore otnibap. Kore otnibap, zorânâ sângonnogip, zo yatik kore okñangâbap. Oi zengâren gâbâ a nâi giginâ op ândibap, zo ko Anutuñâ zâkkât a patâ sâbap.”

⁴⁹ Sâi Yohaneñâ itâ dukuip, “Patâ, nen a nâinâ gâgât kot sâm wâke molei iksen. Oi zâk nen sot mân ândeipkât kwâkânanggen.” ⁵⁰ Sâi Yesuñâ sâip, “Mân kwâkânanggâbi. Nepziñâ mân kândañbapñâ ko buku op betziñan mimbap.”

Samaria a ziñâ Yesu mirâ angân kârânanggâwe.

⁵¹ Yesu sumbemân puriksâbam narâk mâte oi Yerusalem kamân âibam kâtigem arip. ⁵² Âibamñâ arâpñâ nâmbutñâ sângonzânngoi kândom âiwe. Kândom âimñâ Samaria a zengât kamân nâin takâmñâ Yesugât mirâ nâin muyag-ibigât dâzânngowe. ⁵³ Yesu zâk Yerusalem kamân âibap, yatâ nângâm mirâ angân kârâwe. ⁵⁴ Mirâ angân kârâne Yakobo sot Yohane, zet zo nângâm Yesu mâsikâm sâwet, “Kembu gâ nângâna sâitâ sumbemân gâbâ kârâp gei ziñgesibap.” ⁵⁵ Yatâ sâitâ Yesuñâ puriksâm kwâkâzikip. ⁵⁶ Oi kamân zo birâm kamân nâin âiwe.

Yesu molim ândiândiñangât den. (Mt 8:19-22)

⁵⁷ Oi âine a nâinâ muyageziñgâm Yesu itâ sâm dukuip, “Gâ zoren mo zoren âibâ sâna moligibat.” ⁵⁸ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Wâu ulin, zen denziñan ândime. Nii zuu, zen hângotziñan zime. Ka a bonñâ, nâ ko isen korem zo buñ ândiman.” ⁵⁹ Oi Yesuñâ a nâi muyagem itâ sâm dukuip, “Gâ ga molini.” Sâi a zorân itâ sâm dukuip, “Kembu, nângâna âi

ibânâ hangum gâbat.” ⁶⁰ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Birânandâ mu-muñandâ ziñak hanagonek. Gâ ko âimñâ Anutu um topñan ândiândiñ, zorat den sâna lañ kârâbap.”

⁶¹ A nâinâ ko Yesu itâ sâm dukuip, “Kembu, nâ moligibatkât otnigap. Gâ nângâna puriksâm âim torerâpnâ kândâtziñ kelikñâ gâbat.” ⁶² Sâi Yesuñâ itâ dukuip, “A nâi kamân nâi âibamñâ mâtâbân âim um zagât op puriksâm kândâtñan ikpap, a yatâ zorân Anutu um topñan bagibagin, zorat dâp buñâ.”

10

Arâp donbep sinji âlip dâzânngobigât sângonzânngoip.

¹ Narâk zorat kwâkñan Yesuñâ arâp 70 gâsum sâlâpzânngom nep diñ sâm ziñgip. Oi zikñâ kamân zo âibat sâip, zoren a zagât zagât sângonzânngoip. ² Oi itâ sâm dâzânngoip, “Kâlamân kut nâi nâi bonñâ donbep, ka nep tuutuun a bituk. Zorat zen nep mariñangât sâne nep a muyageziñgi nepñan âibi. Nebân âim bonñâ kwâkâm mimbi. ³ Zen âim itâ nângâbi. Râma gwamñâ zen wâu ulin zengât oserân mân sângonzânngua âibe. Yata zo lañ zen sângonzânnguan. ⁴ Zen irâ kipâke sot kât mân mem âibi. Oi mâtâbân âim a muyageiziñgâm zen sot kin den mân upi. ⁵ Mirâ nâin zâinam mâirâp itâ sâm dâzânngobi, “Mirâ umñan lumbenâ zimbap.” ⁶ Sânetâ mirâ zoren a nâi lumbenangât sinji ânde lumbenâ dinziñangât bonñâ zâkkâren muyagem zimbap. Buñ oi ko lumbenâ dinziñâ, zorat bonñâ ziñan âburibap. ⁷ Mirâ zâibi, zoren tâtat mâme utne nalem ziñgâne nimbi. Nep a zen nep sângânñâ minetâ dâp upap. Mirâ lañ mân zâibi.

⁸ Kamân nâin âinetâ buku otziñgâm nalem ziñgâne nimbi. ⁹ Zoren a ambân sisi mâsekziñgoot kubikziñgâm kamân mâirâp itâ sâm dâzânngobi, ‘Anutu um topñan

ândiândiņ mâte otziņgap.’¹⁰ Ka kamân nâin takâne ziņgit mân nâņgânâņgâ utne kamân sombemân kin itâ sâm dâzâņgobi.¹¹ ‘Kinniņan zengât gwapgwap taap, zo lân gâbâreindâ zemziņgâbap. Zorat topņâ itâ nâņgâne. Anutu um topņan tâtatņâ mâte otziņgi bire.’¹² Zorat sa nâņgâne. Gâtâm den kubikkubik narâkņan Sodom kamân mâirâp, zen hâuņâ mem gei kwap otziņgâbap. Ka kamân zorat mâirâp, zen hâuņâ mem zâi kwap otziņgâbap.

¹³ Yei, Koraziņ kamân mâirâp, zen sâknam yâmbât nâņgâbi. Yei, Besaida kamân mâirâp, nep patâ zengâren muyagewan, zo yatâ Tiro Sidon zengâren muyagei sâi ko mârûm âigirâp patâ op umziņ melâņbe.¹⁴ Zorat ko den kubikkubik narâkņan Tiro Sidon a ambân, zen hâuņâ mem gei kwap otziņgâbap. Ka Koraziņ sot Besaida kamân mâirâp, zen ko hâuņâ mem zâi kwap otziņgâbap.¹⁵ Oi Kapenaum kamân mâirâp, zen dap upi? Zen sumbemân zâibi? Bunâ. Zen simân geibi.”

¹⁶ Yâtâ sâmņâ Yesuņâ arâpņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Ņâi zâk zengât den nâņgâbapņâ nâgât den nâņgâbap. Ka nâi zâk birâziņgâbapņâ yatik birâniabap. Oi nâi zâk nâ kândâtnom birâniabapņâ sâņgonnogipņâ yatik kândâtkom birâņangâbap.”

Arâpņâ puriksâne Yesuņâ Ibâņâ mâtâseip.

¹⁷ Yesugât arâp 70, zen âburem gam sâtâre op Yesu den siņgi okņangâwe. Itâ sâm dukuwe, “Gâgât korân sâindâ wâke sot kut nâi nâi, ziņâ dinniņâ lume.”¹⁸ Yatâ sânetâ itâ sâm dâzâņgoip, “Sataņ zâk sumbemân gâbâ hânpân yatâ gei koi egâwan.¹⁹ Nâņge. Zen mulum sot yaņgi sot Satangât kut nâi nâi gakârâpņâ, zo lânne mân tâmbetzâņgobapkât imbaņâ ziņgâwan.²⁰ Oi wâkeņâ sâtziņ lume, zorat zen mân sâtâre upi. Ka kutziņâ sumbemân kulemgui ziap, zorat sâtâre upi.”

²¹ Narâk zoren Tirik Kaapumņâ Yesu okņangi sâtâre op den itâ sâip, “Ibânâ, sumbem sot hân mariņâ, mâtâsegiņan. Gâ a nâņgânâņgâziņangât nâņgâne patâ opmap, a yatâ zo ko diņgâ mem tik kwatziņgâmat. Ka a umziņangât nâņgânetâ katep opmap, zo ko diņgâ sapsûm ziņgâmat. Oi nâ zorat mâtâsegiņan. Gâ yatâ muyagem âibap sâm kâtigein.”²² Yatâ sâmņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Ibânandâ kut nâi nâi zo aksik nâgât bitnan pâip. A zen nanņâ topņâ mân nâņgâm kwâtâttime. Ibânâ, zâk zikņik nek topņâ nâņgâmap. Oi yatik a zen Ibânangât topņâ mân nâņgâm kwâtâttime. Nanņâ ninak nâņgâm kwâtâtiman. Oi nanņâ nâņâ a nâmbutņâ Ibanâ tirâpziņgua âlip nâņgâbi.”

²³ Yatâ sâmņâ Yesuņâ arâpņâ zengâren puriksâm itâ sâm dâzâņgoip, “Zen kut nâi nâi sen pup tuuga ikse, zorat umâlip nâņgâbi.²⁴ Nâ dâzâņgua nâņgâne. Propete a sâņgiņâ sot a kutâ donbep, zen kut nâi nâi ikse, zo ek nâņgânam osiwe. Den siņgi âlip zo nâņgânam urâwe. Oi mân nâņgâwe.”

*A nâiņâ kâsaņâ buku okņangip.
(Mt 22:35-40; Mk 12:28-31)*

²⁵ Kembugât gurumin den zorat galem a nâiņâ Yesu itâ mâsikip, “Patânâ, dap op ândiândi tâmbâņangât siņgi upat?”²⁶ Sâi Yesuņâ den hâuņâ itâ mâsikip, “Kembugât gurumin denân dap yatâ zei sâlâpkum nâņgâmat?”²⁷ Mâsiki sâip, “Gâ um dâpkâ sot imbaņâgâ sot nâņgânâņgâgâ, zo Kembugâ Anutu hâlâluyâk pindâna zimbap. Oi gikangât otgimap, yatigâk a torenņâ zengât otgibap. Den yatâ zo ziap.”²⁸ Sâi Yesuņâ dukuip, “Den âlip sat. Zorik lum ândiândi tâmbâņangât siņgi upan.”

²⁹ A zo a ambân mâteziņan zâizâiņ upam opņâ Yesu itâ mâsikip, “Oi nâigât yatâ buku okņangâbat?”³⁰ Sâi Yesuņâ den siņgi nâi itâ okņangip,

“A nâinâ Yerusalem kamânân gâbâ Yeriko kamânân geibam mâtâbân arip. Ari ko a kâtik, kâmbu a, zen muyagem komnâ hâmbânâ sot kut nâi nâi gakânâ beknan mem birânangâne mâtâbân mumbam op zeip. ³¹ Zei tirik namâ galem a nâinâ mâtâbân âi eknâ walâm arip. ³² Zâk ari ko tirik namâ galem zengât kore a nâi, Lewigât kâmut zengâren goknâ, zâknâ yatik mâtâbân âim ek walâm arip.

³³ Oi Samaria hânân goknâ, a nâi mâtâbân âi eknâ umnâ nângip. ³⁴ Oi eknâ zâkkâren âim useñâ kelâk sângon, wain too sañgon kâpeip. Oi dongi kwâknan pamnâ diim âi lomba namin pamnâ galem oip. ³⁵ Hañsâi âibamnâ lomba namâ galem a kât pindâm itâ sâip, ‘Gâ a zi galem oknangâban. Kât gigan, zorat nângâna mân dâp oi âburem gâbarân kât gibat.’ ”

³⁶ Yesunâ den sinji yatâ sâm sâip, “A karâmbut zo zengâren gâbâ nâi nângâna a kuwe, zo buku oknangip?” ³⁷ Mâsiki sâip, “Galem oknangip, a zorân.” Sâi Yesunâ itâ dukuip, “Gâ âim yatâ op ândiban.”

Maria sot Mata, zekât den sinji.

³⁸ Yesu sot arâpnâ, zen âim kamân nâin takâne ambân nâi kutnâ Mata, zâknâ sâi Yesu mirin zariip. ³⁹ Oi Matagât gatnâ nâi ândeip, kutnâ Maria. Zâknâ Kembangât kin topnan ge tâi den sinji âlip sâi nângip. ⁴⁰ Matâ zâk nalem om kinnâ itâ nângip, “Nep patâ zeï gatnâ mân betnan miap.” Yatâ nângâm Yesugâren âimnâ sâip, “Kembu, gatnandâ birânigi ninak kore uan. Gâ dukuna ga betnan meik.” ⁴¹ Sâi Yesunâ itâ dukuip, “Mata, Mata, gâ kut nâi nâigât nângâm kwâkâm kinzât. Nângâ. Kut nâi nâi bâbâlan upan, zorânâ dâpnan. Maria zâk den sinji âlip nângâm taap. Zâk mân sa birâbap.” ⁴² (-)

11

Ninâugât Den.

(Mt 6:9-15; 7:7-11)

¹ Yesu zâk hân nâin âim ninâu sâm tâi arâpnâ zengâren gâbâ a nâinâ itâ sâip, “Kembu, Yohaneñâ arâp ninâu kwâkâm zingip, zo yatik kwâkâm ningâ.” ² Sâi Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Zen ninâu sânam itâ sâbi,

‘Ibâ, gâgât kutkâ hâlâlu zim-bap. Gâ gamnâ hân dâp um dap kembu otningâm ândimâmban. ³ Sirâm dâp nalem dâpniñan ningâban.

⁴ Tosaniñ birâban. Nengoot

yatik a zengât tosaziñ birâmen, zorat. Top

mâsimâsikâyân mân nâmbanban.’ ”

⁵ Yatâ sâmnâ itâ târokwap dâzângom sâip, “Zengâren gâbâ nâinâ nâtik tânâmnan a bukuñâ konsâm dukubap, ‘Bukunâ, gâ nalem karâmbut ni. ⁶ Bukunâ nâinâ nâgâren gâi nalem pindâbam kâruan.’ ⁷ Yatâ sâi mirâ mariñâ, zâk mirinâk tap sâbap, ‘Gâ wangât uman gwâlâ kwâtnigat? Mirâ mâtâp doongudoongun sot katep uman zie. Zorat ko nâ mân zaat nalem gibat.’ ”

⁸ Yesu zâk yatâ sâmnâ sâip, “Nâ sa nângânek. Mirâ mariñâ, zâk bukuñâ sâi mân nângâm uman zim-bap, zo ko sâi âim âim ko zaatnâ kut nâi nâi sap, zo mem pindâbap. ⁹ Zorat nânâ torennâ nâi dâzângua nângânek. Zen Kembangâren ninâu sâne ma ko kut nâi nâi zingâbap. Zen kut nâi nâi kârum ma ko muyagibi. Zen mirâ hângiyân kom kine ko mariñâ mirâ mâtâp mem pâmbap. ¹⁰ Nâi zâk ninâu sâi ma ko bonnâ pindâbap. Nâi zâk kârum manâ manâ ko bonnâ muyagibap. Nâi zâk mirâ hângiyân kom kiri ko mariñâ mâtâp mem pâmbap.

¹¹ Zengâren gâbâ a nâinâ nanñâ saru zuugât sâi mulum pindâbap?

¹² Mo kuruk keetnangât sâi yanji pindâbap? Zo bunâ. Zen a ambân bâlinâziñoot yatâ zorân murarâpziñ

kut nâi nâi âlipnâ zingâme. ¹³ Ibâziñâ sumbemân walâwalânandâ zen Tirik Kaapungât sânetâ walâm zingâbap.”

A zinjâ wâke molimolinangât Yesu mâsikâwe.

(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

¹⁴ A nâi wâkenjâ oknangî kopa oip. Oi Yesunâ wâke molei a zo den âlip sâip. Yatâ oi a ambân zinj êknâ nângâne imbanjâ oip. ¹⁵ Ka a nâmbutnâ, zen zâkkât itâ sâwe, “Wâke zengât a kutâ Bezebulu, zâknâ imbanjâ pindi wâke molizingâmap.”

¹⁶ Sâne nâmbutnâ zinjâ Yesu top liku-liku kulem nâi tuubapkât nângâwe.

¹⁷ Oi zâknâ umziñan êknâ dâzânngoip, “Hân nâin zoren kâmbam muyagem kamân dâp kâsa utne kamân zo kwamen zimbap. Mirâ nâin a âmbân ândie, zen kâsa op kâsâpagone mirâziñ kwamen zimbap. ¹⁸ Satañ sot arâpnâ agonetâ nepziñ dap op kâtigem zimbap? Zen nâgât itâ sâme, ‘Bezebulunâ mam oknangî wâke molizingâmap.’ Zorat san.

¹⁹ Zen nâgât itâ sâme, ‘Bezebulunâ mam oknangî wâke molizingâmap.’ Zorat mâsikâziñga sânek. Narâpziñâ zen ko nâinâ imbanjâ zinjî wâke molizingâme? Narâpziñâ zen sarâziñangât topnâ sâm muyagime.

²⁰ Nâñâ ko Anutugât imbanandâ wâke molizingâman. Zorat ko Anutugât um topñan ândiândigât narâk, zo mâte otziñgi mân nânge.

²¹ A kâwaliñootnâ timbâ kâmbamñâ mem mirâ kamânñâ galem op ândei hâlâluyâk zimbap. ²² Oi a kâwaliñâ patânâ gamñâ zâknâk kâtigem kom sikum kut nâi nâi bekñan memñâ kâsâpkubap.

²³ Nâi zâk nâ buku mân otnibapñâ kâsa otnibap. Nâi zâk nepnâ on galem mân upapñâ kândanbap.

²⁴ Wâkenjâ ayân gâbâ takâm hân a mân ândiândiñan âim tâtatñâ kârubap. Kârûm mân muyagemñâ sâbap, ‘Mirânâ birâm gâwan, zorenâk âburem dum âibâ.’ ²⁵ Yatâ sâm âburem âi ikpap. A umñâ sanjon kubikkubikñâ zimbap. ²⁶ Zo zei êknâ

a bukurâpnâ nâmburân zagât, zikñâ dâp yâtâ buñâ, bâliñ kâtikñâ, zo diiziñgi ga a umñanâk zo tâtat mâme upi. Oi a zâk mârûm bâliñâ ândeipñâ bet bâliñ op kwâtâtibap.”

²⁷ Den yatâ sâm kiri a oserân gâbâ ambân nâinâ den kâtikñâ den sâm sâip, “Ambân nâi mingimñâ nam gigip, zâkkât nânga sâtârenjoot uap.”

²⁸ Sâi Yesunâ nângâm itâ sâip, “Ee. Ka nâñâ sa nângânek. A ambân Anutugât den nângâm lume, zengât nânga sâtârenjoot uap.”

Kulemgât kâuk birânangâne dâzânngoip.

(Mt 12:38-42; Mk 8:12)

²⁹ A ambân donjebep, zen zâkkâren mindunetâ topkwap den itâ sâm dâzânngoip, “A ambân narâk ziren ândie, zo nângânângâziñ bâliñâ oi top lâkulâkugât kulem iknam kâuk birâme. Oi zen kulem nâi buñâ. Propete Yona, zâk Niniwe zengâren kulem oip, zo yatâ âsagei ikpi.

³⁰ Mârûmñan Yona zâk Niniwe a zen bâliñâziñ kândâtkom Anutu mâte oknangâbigât girem den dâzânngoip. A ambân narâk ziren ândie, zen yatâ upigât den dâzânngoman. Nâ zengât kulem nâi op ândian. ³¹ Hân torenge mârûmñan ambân kutâ nâi ândeip. Den kubikkubik narâkñan ambân kutâ zorânj zaatñâ a kâmut narâk ziren ândie, zengât bâliñâziñâ sapsugi hâunâ mimbi. Zo yen buñâ. Ambân zo Salomogâren gâbâ nângânângâ âlipnâ mimbat sâm hân torenge gâbâ gâip. Oi narâk ziren a nâi nâ ândian. Nâ Salomo wâlan. Zinj wangât op nâgât den birâme. ³² Niniwe kamân mâirâpnâ,

zen zo yatigâk den kubikkubik narâkñan zen zaatñâ a kâmut zi zengât bâliñâziñâ sapsune hâunâ mimbi. Wangât, Niniwe kamân mâirâp, zen Yonagât den nângâm umziñ melânâwe, zorat. Oi narâk ziren a nâi nâ ândian, zirânj Yona wâlan.

³³ Zen kârâp sâum mân tik pame. Âmañ kâligen mân pam kwârakume.

Zo buñâ. Âsakhâ zo tâtatñâ kwâkñan pane mirâ umñan âsakhâ âsagei a zen zâim ikpi. ³⁴ Singâ zo sâkkanğât âsakhâ. Singâ âlipñâ tâi ko sâkkâ zâk âsakhâ tâpap. Ka singâ nâtâtik kâri ko sâkkâ nâtâtik muyagibap. ³⁵ Zorat ko zen galem oranjâm ândibi. Umziñan nâtâtik muyagebapkat yatâ op ândibi. ³⁶ Zen um sâk nâtâtik buñâ. Âsakhâ op nanğâbabân hâlâluyâk âsagem nanğâbap. Kârâp âsakhândâ âsagemap yatâ.”

Singâ âlip sâkñik mân lubi.

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lu 20:45-47)

³⁷ Den zo sâm nanğâm ândei Parisaio a nâinâ nalem nimbapkat sâi mirin zâim nalem nininjan tâip. ³⁸ Yesu zâk bikñâ mân sanjon zâi tâipkat Parisaio a zâk nângi mân dâp oip. ³⁹ Oi zorat Kembuñâ itâ dukuip, “Parisaio a zen hâkop sâkñik sanjonme. Umziñan ko on kâmbu sot bâlinâ piksâm ziap. ⁴⁰ Zen a nângânângâziñ buñ. Dap nânge? Anutu zâk kut nâi nâi zorat sâkñâ muyageipñâ umñâ mân muyageip? ⁴¹ Zorat zen a kanpitâ zengât umziñ patâ zeï kut nâi nâi âlipñâ, zo mem zingâm umziñâ salekkubap.

⁴² Yei, Parisaio, zen dangât sot kângan, zomap, kut nâi nâi zo bâzagârân gâbâ kânok Kembugât singi sâm pame. Zorat torenñâ den târârakñâ sot Anutugât umziñ patâ nângânângâ, zo birâme. Nâi lumñâ nâi lubi. Zo yatâ upi.

⁴³ Yei, Parisaio, zen mâpâmâpâse namin a sâtnâ tapmeyân mâte tâtnat sâme. A ambân sombemân sâm âlip kwatniñgâbigât umziñ patâ kinmap.

⁴⁴ Yei, Parisaio, zen a hanzângowe kwak yatâ hibuk op zeï a zen mân ek kwâkñan âim game. Zen zo yatâ. Umziñan bâlinâ kârokñâ ziap. Oi a ambân ziñâ sâkziñâ ikne âlip opmap.”

Propete a zângowe, zengât den.

⁴⁵ Yesu zâk den yatâ sâi Kembugât gurumin a nâinâ sâtnan mem itâ

sâip, “Patâ, gâ den yatâ sânanđâ Kembugât gurumin a nengât den sâm bâlin kwatniñgat uap.” ⁴⁶ Yatâ sâi. Yesuñâ hâuñâ itâ mâburem dukuip, “Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a, zen kut nâi nâi yâmbâtnâ a kwâkziñan pam ziñ bet bâsan ândime.

⁴⁷ Yei, Sâkurâpziñ zen Propete zângowe, zengât kwagân kât kâsaget mindune kiri neule mot tuume. ⁴⁸ Yatâ op sâkurâpziñ zengât nângâne âlip oi ziñâ zângowe, zo zengât kwagân neule mot tuume.

⁴⁹ Zorat Anutugât nângânângâyân den nâi itâ muyageip, ‘Nâ zengâren Propete sot Aposolo sângonzângua gine nâmbutñâ zângom moliziñgâm a nâmbutñâ zângone mumbi.’ ⁵⁰ Oi zorat mârumñan a muya-muyagiñ narâkñan topkwap Propete zângone gilâmziñ geip, zorat tosa zo narâk zi ândie, zengâren mâkâbap. ⁵¹ Kâmbam zo mârumñan Abegâren gâbâ târokoi gam Sakaria, zâk tirik namin Kembugât singi nalem uunâ zo nanğâmñan kuwe. Nâ perâkñak sa nângânek. Kâmbam zorat tosa a kâmut zi zengâren mâkâbap.

⁵² Kembugât gurumin a zen nângânângâ âlipkat mâtâp doonguwe. Mâtâp doongumñâ nanjo mem pâpan mem âiwe. Ziiñak nanğoyân mân bagiwe. Oi a ambân baginam utne mâtâp pake kwarâwe.”

⁵³ Den yatâ sâm ari Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen topkwap ândei ândim yatâ op den sâi kâitkum mâsikâm âiwe.

⁵⁴ Oi lâunjan gâbâ den nâi nângâne bâlinâ oi denân pânatkât ek galem op ândiwe.

12

Yeusñâ Parisaio a sarâziñangât girem dâzângoip.

(Mt 10:26-27)

¹ Oi a ambân donbep patâ Yesugâren mindum pâlâtân kin kiyân lân lân urâwe. Yatâ op kine topkwap arâp den itâ sâm dâzângoip,

“Zen Parisaio zengât arik bâliņ zengâren âsagebapkât kârum ândibi. Sarâziņangât op san. ² Kut nâi nâi tik ziap, zo mân tik zimbap. Zo nâran mâbâlakņibap. Oi kut nâi nâi tik pâpanņâ, zo nâran kagibap. ³ Nâtigân den tik sâme, zo gâtâm maayân âsagibap. Mirâ umņan halop den sâme, zo gâtâm sombem kabâņan sâm muyagibi.”

Yesuņâ keņgât den dâzâņgoip.
(Mt 10:28-31)

⁴ “Bukurâpnâ, nâ itâ dâzâņgobâ. A sâkziņik zâņgobi, zengât mân keņgât upi. Zen um dâpziņ mân tâmbetkubi.

⁵ Nâigât keņgât upi, zorat dâzâņgua nâņgânek. Zâk gomņâ kâbakņei simân geibangât imbaņâ zemņangap, Anutu, zâkkât keņgât op ândibi.

⁶ Nii sâmbâlâlê, zo sâņgân patâ buņâ. Kât kuriņâ mâiktârâ zagât pam bâtnâmbut mimban. Oi Anutu zâk zen pisuk patâ ziņgit naņgâmap. ⁷ Zâkņâ a zengât kâukziņ sâmotņâ aksik teņgâziņ ek nâņgâm naņgâmap, zorat keņgât buņ ândibi. Zen sâmbâlâlê yatâ buņâ. Zen a. Anutu zâk umņandâ gâsuziņgâmap.

⁸ Oi nâi dâzâņgua nâņgânek. Nâi zâk a ambân mâteziņan sâm âlip kwatnimap, zo ko a bonņâ, nâ yatigâk Anutugât sumbem arâpņâ zengât mâteziņan sâm âlip kwâkņangâbat. ⁹ Oi nâi zâk a ambân mâteziņan kwâimbânibap, zo ko a bonņâ, nâņgoot yatigâk sumbem a mâteziņan kwâimbâņangâbat.”

Kaapumgât den.
(Mt 12:32; 10:19-20)

¹⁰ “Nâi zâk a bonņâ nâ sâm bâliņ kwatnibap, zakkât bâliņâ zo âlip birâbirâņâ. Ka nâi zâk Tirik Kaapum sâm bâliņ kwâkņangâbat, zâkkât tosa zo Anutuņâ mân birâbap.

¹¹ Gâtâm mâpâmâpâse namâziņan mo a kutâ zengâren diiziņgâm âine den toren dap sânat sâm nâņgâ kwâkâ mân upi. ¹² Narâk zoren

den sâbi, zo Tirik Kaapumņâ sapsum ziņgâbap.”

Kât sikumgât âkņâlê mân upi.

¹³ A osetziņan gâbâ a nâiņâ Yesu itâ sâm dukuip, “Patâ, âtânâ zâk ibânaņgât bet boi zikņik mem ândiap, zorat gâ dukunandâ kâsâpkum torenņâ nâ nibap.” ¹⁴ Sâi Yesuņâ itâ dukuip, “Nâiņâ nâ a sâtņâ mo a kutâ nâbaripkât nâgâren ga sat?” ¹⁵ Yatâ sâm den itâ târokwâip, “A nâmbutņâ kut nâi nâi patâ zemziņgap, zo ko ândiândi bonņâ mân ziņgâbap. Yatâ opņâ umziņ galem op ândibi. Zen kât sikumgât âkņâlê mân op ândibi.”

¹⁶ Yatâ sâmņâ den sumbuņâ nâi itâ dâzâņgoip, “Sikum a nâigât kâlamņan gom sambe patâ zemņangap. ¹⁷ Oi umņandâ itâ nâņgip, ‘Nâ dap upat? Kut nâi nâi doņbep patâ zemniņgap, zorat mirâņâ mân kinzap.’ ¹⁸ Yatâ nâņgâm sâip, ‘Itâ upat. Nâ nalem silep kândaņ nilip patâ tuumņâ zoren âi pa tâpap. ¹⁹ Gomsambe zemniņgapkât mulunâk tâi narâk kârep om nem zâibat. Zorat sâtâre kwâkņan ândibat.’ ²⁰ Yata sâi Anutuņâ itâ sâm dukuip, ‘O, a nâņgânâņgâgâ buņâ, nâtik ziren ândiândigâ bekan mimbat. Kut nâi nâi minduin, zo nâigât upap?’ ²¹ Zorat sa nâņgânek. Nâi zâk yatik Anutugât mân nâņgânâņgâ op zikņâ siņgi sikum kut nâi nâi mindui tâkņangâbat, zo ko Anutuņâ zo yatik okņangâbat. Anutuņâ a yatâ zo egi kanpitâ upap.”

Sâkkât kut nâi nâi, zorat mân nâņgâm kwâkâm ândibi.
(Mt 6:25-34)

²² Yesuņâ arâpņâ itâ dâzâņgom sâip, “Zorat op dâzâņgobâ. Itâ mân sâbi, ‘Nen wan wan nem ândinat?’ Mo sâkziņangât itâ mân sâbi, ‘Nen wan wan mem ândinat?’ ²³ Nalemņâ bon buņâ. Ândiândiņâ bonņâ. Sâk pâkeņâ bonņâ buņâ. Sâkziņandâ bonņâ. ²⁴ Zen nii ziņgit nâņgâbi. Zen nep mân kârâm kâmitme. Zen

nalem mân mindune tâpmap. Oi lan Anutuñâ nalem muyagem zingâmap. Zen ko nii yatâ buñâ. Zen a. Anutu, zâk umñandâ gâsuzingâmap. ²⁵ Zen ândiândiziñangât nângâm kwâkâm ko âlip ândine âi topñan subap? ²⁶ Zen kut ñâi mâik, zo âlip mân galem upme, zorâñâ wângât kut ñâi ñâi torenñangât nângâm kwâkâm upme?

²⁷ Zen pâliñpâliñgât neulenâ âsagemap, zo ek nângânek. Zâk hâmbâ nep mân tuumap. Oi sa nângânek. A kutâ Salomo, zâk sikum patâ sot neule âlip zemñangip. Ka zâk hâmbâ neulenoot zo yatâ mân mem ândeip. ²⁸ Oi neule âlip, zo hibukñan itârâñ muyagei muka sâmbum pane kârâbân simbap. Anutuñâ sâi neule âlipñâ muyagemap. Oi zengât sâk pâke mot mân muyagem zingâbap sâme? Nângâm pâlatânziñ buñâ, zen. Kembuñâ ko âlip galem otzingâbap. ²⁹ Oi zen itâ mân nângâbi, ‘Nen wan wan nem ândinat?’ Nalemgât nângâ kwâkâm mân op ândibi. ³⁰ Um kâtik a ambân hân dâp, zen um nângânângâziñ zoren pane zemap. Zen ko yatâ mân upi. Ibâziñandâ wan wangât kwakse, zo ek nângâmap. ³¹ Anutu um topñan ândibi, zorat umziñ pane zimbap. Yatâ utneta sâkkât kut ñâi ñâi aksik zingâbap.

³² Râma gakânâ, zen kenğât mân op ândibi. Ibâziñâ zâk um topñangât siñgi kwazingip. ³³ Zen kut ñâi ñâi zemzingap, zo a ambân kanpitâ zingâbi. Yatâ opñâ sumbemân sikum bonñâ, zinziñâ, zo mimbi. Zoren kâmbu a ziñ mân mimbi. Zoren wâsâsâñ ziñ mân tâmbetkubi. ³⁴ Kut ñâi ñâiziñâ zemabân, zoren yatik umziñ pane zemap.”

Um wâgân ândiândigât den.

³⁵ “Zen petziñ lapñâ kârâpziñ sâune sei mambât ândibi. ³⁶ Kore a zen a kutâziñandâ hân kârebân gâbâ âburem gam hângiyân koi mâtâp mem pambigât mambât ândibi. Zen yatâ op ândibi. ³⁷ A kutâ, zâk

âburem gâi kore arâpñâ um gwâlâ ândine muyageziñgâm zengât nângi sâtârenoot upap. Nâ perâknâk dâzângobâ. Zâk nepkât pet lapñâ nalem tap niniñan zâmbari nalem nimbigât kore otzingâbap. ³⁸ A kutâ, zâk ñâtik tânâmñan mo hañsâsâgât purikâsm gâi um wâgân ândine muyageziñgâbap, zo ko âlip upap.

³⁹ Zen itâ nângânek. Kamân ñâigât a zen kâsa ñâtik ziren takâbi, narâk zo yatâ nângâm um wâgânâk ândim kamânziñ galem upi. ⁴⁰ Oi a bonñâ nâ puriksâbatkât narâknâ mân nângâm ândie. Narâknâ mân nângâm tâtne gâbat, zorat mambâtnim um wâgân ândibi.”

Kore a bâliñangât den.

(Mt 24:45-51)

⁴¹ Yesu zâk den yatâ sâi Peteronâ itâ sâm mâsikip, “Kembu, gâ den alotñâ zi niñjik mo ârândân niñangât sat?” ⁴² Mâsiki Kembuñâ den sumbuñâ ñâi itâ sâip, “A kutâ ñâi zâk kore a gakârâpñâ zengât galem a ñâi pam itâ dukubap, ‘Nâ âi ândia galem otzingâm ândim narâknan nalem dâpziñanâk zingâm ândiban.’ Oi zâk dap ândei galem a nângânângânoot sot sât luluñoot sâsânâ? ⁴³ Galem a zâk nep sâm pindâpindân, zo dâñâk galem oi patânandâ gâbap, galem a yatâ zorat nângi âlip upap. ⁴⁴ Nâ bonñâ sa nângânek. A kutâ zâknâ galem a zo patâ pam kut ñâi ñâi galem upapkât sâm pindâbap. ⁴⁵ Oi galem anâ umñan itâ nângâbap, ‘Patânâ, zâk kârebân âimñâ kek mân gâbap.’ Yatâ nângâm kore a ambân zângom mem ñâi ñâi otzingâbap. Otzingâmñâ nalem om nem too kâtik nem um gulip op ândibap. ⁴⁶ A kutânâ gâbapkât mân nângâm gulipmalip ândibap oi a kutâ zo gam kom kâbakñei bâliñ mâme osetziñan âi ândibap.

⁴⁷ Kore a ñâi zâk patânangât den nângâm diñâ kwâkâbap, patânâ zâk tâknâ lapitpap. Oi hâuñâ mem zâi kwap pindâbap. ⁴⁸ Oi ñâi zâk

patânangât den mân nângâm den kwâkâbap, zo zâk tâknâ lapitpap. Zo hâuñâ mem gei kwap pindâbâp. A nâi zâk kut nâi nâi yâmbâtnâ pindâpindân, zo bonâ yâmbâtnik muyagei dâp upap. Oi nâi zâk nep patâ sâp pindipnâ nep patâ zo tuugi dâp upap.”

*Yesunâ kârâp mem geip.
(Mt 10:34-36)*

⁴⁹ “Nâ hânân kârâp ua sem kut nâi nâi bâlinâ sem pitinkubapkât gem gâwan. ⁵⁰ Too sanjon niibi, zorat nângâm ândim umnâ yâmbâriap. ⁵¹ Zen nâgât itâ mân sâbi, ‘Zâk lumben muyagibapkât geip,’ Yatâ bunâ. Nâ kâmbam âbângubapkât gewan. Nâ kâsâpzângobatkât gem gâwan. Zen dinnangât op kâsâpagom ândibi. ⁵² Oi itârân topkwap itâ muyagibap. Mirâ nâigât a ambân bâtnâmbut, zen âbângum toren zagât toren karâmbut upi. ⁵³ Nannâ ibanâ, zet kâsâpagobabot. Oi mam bârat, zet kâsâpagobabot. Iran sibun, zet kâsâpagobabot.”

*Kembugât kulem ikpi.
(Mt 5:25-26; 16:1-4)*

⁵⁴ Yatâ sâmnâ a ambân aksik itâ sâp dâzângoip, “Mirâ sumunkoi zen itâ sâp, ‘Map gâbap.’ Sâp map gâp. ⁵⁵ Mirâ pitâyângâm zei eknâ sâp, ‘Maa upâp.’ Sâp yatâ opmap. ⁵⁶ Sarâ a ambân, zen sumbengât tobatnâ eknâ nângâm. Ka zen nâgât topnâ mân nângâm kwâtâtime.

⁵⁷ Zen wangât mâtâp târârak sot gângoñâ, zo mân kâsâpkum ek nângâm? ⁵⁸ Gâ buku nâi sot kâsâp op dinziknâ zo kek kubikpabot. Yatâ mân otna kâsagandâ dingâ top likuliku agâren sâi zâknâ nângâm kâwali arâpnâ sâi gâsum diigim tâk namin gâbanbi. ⁵⁹ Nâ perâknak dâgobâ. Gâ yen mân gâban. Gâ zoren tap ko kâsagâ kât pindâna âkiyâk gâban.”

13

Umnij mân melânindâ Anutu kâbaknenjâbap.

¹ Narâk zoren a nâmbutnâ zinâ Yesu den sinji itâ dukuwe, “Galilaia a nâmbutnâ, zen Anutugât sinji sâp makau kom unam utnetâ Pilatonâ sâi kâwali arâpnâ zinâ zângom nangâwe. Zângone a gilâm sot makau gilâm, zo ârândân mâpotne giarip.” ² Den sinji yatâ dukune itâ mâsikâzingip, “Zen dap nânge? Zengât tosanâ Galilaia a nâmbutnâ zengât tosa walip, zorat tosgât op tâmbetzângoip? ³ Yatâ bunâ. A nâmbutnâ zen tosazijoorâk ândie. Zen umzin mân melânbiyân yatigâk tâmbetagogi. ⁴ Yerusalem kamânân a kiin nâmburân karâmbut Siloam mirâ kârep patânâ kwâratzângoip. A kiin nâmburân kârambut zo tosazijandâ Yerusalem kamân mâirâp nâmbutnâ walâzingip? ⁵ Yatâ bunâ. Nâmbutnâ zengât tosa ziap. Dâzângua nângânek. Zen umzin mân melânbiyân yatigâk tâmbetagogi kwâkâbi.”

⁶ Den zo sâp nangâm Yesunâ den sumbunâ itâ sâp, “A nâinâ nepnan nak koset nâi kâmiri lâmbarip. Oi marinâ zâk bonnangât âi kârumâip. ⁷ Yatâ opnâ nep galem a itâ dukum sâp, ‘Nângâ. Nâ nak zirat bonnâ kârum ândia kendon patâ karâmbut âkap. Nak zo bonnâ mân opmap, zorat ko kâran. Wangât hângât kelâknâ yen mimbap?’ ⁸ Yatâ sâi ko galem anâ itâ dukui, ‘Patâ, gâ birâna kendon kânok zi kirik. Oi nâinâ topnan hân kâram pa pambâ. ⁹ Yatâ ua narâk nâin bonnâ âsagibap mo bunâ, zo iktat. Oi bon mân oi ek sâna kâram pândat.’ ”

*Yesunâ kendonân ambân nâi kubi-
bigip.*

¹⁰ Narâk nâin Yesunâ mâpâmâpâse namin zâim den sinji âlip dâzângoip. ¹¹ Oi mâpâmâpâse namin zo ambân nâi tâip. Kendon patâ kiin nâmburân karâmbut umnan wâkenâ oknanji ândeip. Wâkenâ oknanji

kândâtñâ pindijsâm ândeip. Dap op winziksâm ândibap? ¹² Yesuñâ ambân zo ekñâ itâ dukuip, “Ambân gâ winziksânangât san.” ¹³ Yatâ sâmñâ bikñandâ kâukñan pâi kândât winziksâi Anutu mâpâseip. ¹⁴ Yesuñâ kendonân ambân zo kubigipkât mâpâmâpâse namâ galem aña nâñgi bâlei kuk op sâip, “Nep mâme hilâm nâmburân kânok ziap. Zoren gane kubikziñgâbap.” ¹⁵ Yatâ sâi Yesuñâ itâ mâburem dukuip, “Sarâ a zen. Kendonân donji sot makâu gakârâpziñ too nimbigât diiziñgâm âime. ¹⁶ Ambân zi Abaramgât kiun. Sataññâ saagi kendon kiin nâmburân karâmbut yatâ op ândeip. Oi nâñâ kendonân kubiksan, zo nâñgâne mân dâp uap?” ¹⁷ Yatâ sâi ko kâsa okñañgâweñâ añun urâwe. A ambân kâmut, zen ko kulem zorat umâlep patâ urâwe.

Kembugât den zo wakum keetñâ yatâ.

(Mt 13:31-33; Mk 4:30-32)

¹⁸ Yesu zâk den itâ târokwap dâzângoip, “Antugât sinji âlip zorat mâtâp, zo wanân dâpkwap sâbâ? ¹⁹ Zo wakum keetñâ yatâ. A ñâiñâ nepñan âi kendi kâmñâ takâm nak oip. Oi nii ziñâ gamñâ bâranñan pam tapme.” ²⁰ Oi itâ târokwap sâip, “Sinji âlipkât mâtâp, zo wanân dâpkwapâ? ²¹ Zâk sii danğât yatâ. Ambân ñâiñâ sii danğât naleman pam oi sei naleman naam donbep op nañgip.”

Sumbemân bagibagiñangât den.

(Mt 7:13-14, 21-23)

²² Yesu zâk Yerusalem kamânân âibam âim kamân patâ sot kamân mâik mâigân sinji âlip dâzângom arip. ²³ Ari a ñâiñâ mâsikâm sâip, “Kembu, a bituktâ ziñâ sumbemân zâibi, mo dap?” ²⁴ Oi Yesuñâ den ñâi itâ dâzângoip, “Mâtâp gâbâkñan bagibigât kâtigibi. Nâ dâzânğua nâñgânek. A ambân donbep patâ, ziñâ mâtâp gâbâkñan baginam osibi. ²⁵ Mirâ mariñâ, nâ zaat hânñgi doonğua hânñgiyân kom itâ sâbi, ‘Kembu, mâtâp mem

pânan.’ Sâne itâ dâzânğobat, ‘Nâ zen mân nâñgâziñgan. Zen waniñ gok?’ ²⁶ Mâsikâziñga zen hâuñâ itâ sâm dâtnobi, ‘Nen gâ sot ândim too naleman niwen. Oi kamâniñangât sombemân den sinji âlip sâna nâñgâwen.’ ²⁷ Yatâ sâne itâ dâzânğobat, ‘Dâzânğuan zo, zen waniñ gok? Nâ mân nâñgâziñgan. Bâliñ mâme a, zen birâninek.’ ²⁸ Oi Abaram, Isaka, Yakobo sot Propete nâmbuñâ Anutugât um topñan ândinetâ ziñgitpi. Ka zen ko âkñan ândimñâ umbâlâ op isem ândibi. ²⁹ Oi hân mirâsiñ takâtakâñan sot geigeiñan sot hân toren toren, zobâ a ambân takâm Anutugât um topñan bagimñâ sii naleman patâ nem sâtâre op zimbi. ³⁰ Nâñgânek. A bet, zeñgâren gâbâ nâmbutñandâ kândom upi. A kândom, zeñgâren gâbâ nâmbutñandâ bet upi.”

Herodegât den.

³¹ Narâk zoren Parisaio a nâmbutñâ ziñ Yesugâren gam itâ sâm dukuwe, “Herodenâ gobat sapkât hân zi birâm âi.” ³² Sânetâ dâzângoip, “Zen âburem âim wâu ulin zo nâgât itâ sâm dukubi, ‘Nâñgâ. Nâ irâk sot muka wâke moliziñgâbat sot mâsek kubikziñgâbat. Hansâi mâra nep tuuga âkâbap.’ ³³ Itârân, muka sot mâra mâtâp âibatkat sâsânâ. Yerusalem kamânânâk Propete zânğome. Nâ zoren zaria nobi. Mân zaria sâi ko dap yatâ nobe?”

Yerusalem kamânğât den girem dâzângoip.

(Mt 23:37-39)

³⁴ Yatâ sâm sâip, “O Yerusalem kamân marirâp, zen Propete zânğome. Anutuñâ kore a sâñgonzânğoi zeñgâren gâne kâtñâ mem zânğome. Kuruñâ gwamârâp gâbâreziñgâm abâtñandâ lâmbamzânğomap, yatigâk nâñâ a ambân kâmut kinnâ topñan gâbâreziñgâbâ sa birânime. ³⁵ Nâñgânek. Mirâ kamânziñâ nâñâ birâbat. Nâ sa nâñgânek. Zen

dum mân nek ândim itâ sâmb nikpi, Kembugât sâtkât gaap, zâk sâmb âlip kwâknanjânâ.”

14

Kendonân Yesunâ mâsek a nâi kubiknanjip.

¹ Yuda zengât kendon nâin Parisaio a zengât a sâtnâ nâinâ Yesu nalemgât diigi mirânjan zarip. Oi a nâmbutnâ zen zâk sot nalem ninam dijanjât dap sâbap sâmb ek tarâwe. ² Oi a nâi kin bik lâmbatlâmbat zoren zâi tâip. ³ Oi Yesunâ eknâ Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a mâsikâzingâm sâip. “Zen sânek. Kendonân a kubikkubiknâ, zo orotnâ mo mân orotnâ?” ⁴ Yatâ sâi hirinsâm kine Yesunâ a zo biknandâ gâsum kubiknanjâm sângongui arip. ⁵ Ari ko itâ dâzânjoip, “Zengâren gâbâ a nâigât nanjâ mo makau kendonân lamân giari birâne tâpap mo sâmbune kopgâbap?” ⁶ Yatâ dâzânjoip den torenjâ dukunam kwaknâ birâwe.

Zen sâk mâme mân upi.

⁷ A nalem ninam diizingi mirin zâiwe. Mirin zâim kian mâteyâk âi tatne Yesunâ zingitnâ itâ dâzânjoip, ⁸ “Gâ a nâinâ sii nalem om sâi gamnâ kian mâteyâk mân tâpan. Gâ kian mâteyâk âi tâtnandâ a pâtâ nâi gâbap. ⁹ Gâi sii nalem marijâ itâ dâgobap. ‘Zo zâkkât tâtat. Gâ âmbi âi.’ Dâgogi a yennâ zengât kian kândâtnan âi tap anun upan. ¹⁰ Nâinâ sâi gamnâ a giginâ zengât kianân tâpan. Tâtna sii nalem marijandâ geknâ itâ dâgobap, ‘Buku, gâ zâi kian mâteyâk tâtnan.’ Yatâ dâgogi a mâtezijan umâlep patâ nângâban. ¹¹ Nâi zâk umnâ mem ge kwap ândibap, zâk ko mem zaatzaatnâ. Ka nâi zâk sâk mâme op ândibap, zo ko mem ge kwâkwatnâ.”

¹² Yatâ sâmbnâ a diigip, zo itâ târokwap dukui, “Gâ si nalem umbam buku, âtâ mun, torerâpkâ, kamârâpkâ mân diizingâban.

Wangât, zengoot yatik narâk nâin diigim hâunâ mâkâne âkâbap, zorat. ¹³ Itâ upan. Sii nalem ona sei a giginâ sot kin bitzin bâlin sot sen nâtatik, a ambân yatâ zo diizingâban. ¹⁴ Yatâ otna zengoot haunâ mân mâkâne tosâzinâ yen ze a târâraknâ zaatpi, narâk zoren Anutunâ hâunâ gibap.”

Sii nalem patâgât den sumbuñâ.

(Mt 22:1-14)

¹⁵ Sâi nalem ârândân nem tarâwe, zengâren gâbâ a nâinâ itâ sâip, “Nâi zâk Anutugât um topnan nalem nimbap, zâkkât nânga sâtarejoot uap.”

¹⁶ Sâi Yesunâ den singi nâi itâ dukui, “A patâ nâi sii nalem oip. ¹⁷ Sii nalem uunâ narâk mâte oi kore a nâi sângongoi âi a zen zop kânjan sâsânjâ, zo itâ dâzânjoip, ‘Nalem mârum om kâtân tuugen. Ganek.’ ¹⁸ Sâmb dâzânjoip zen kut nâi nâiyân tâbi sâmb birâm tarâwe. Oi nâi zâk sâip, ‘Nâ hân nâi kwâlâwan, zo ikpam âibâman. Zorat gâ patâgâ dukuna nângi mân bâlin upap.’ ¹⁹ Nâi zâk sâip, ‘Nâ makau bâzagât sângân mewan, zo âi zingitpâman. Zorat patâgâ dukuna nângi mân bâlin upap.’ ²⁰ Nâi zâk sâip, ‘Nâ ambân mewangât mân gâbat.’

²¹ Yatâ sâne kore a âburem âi patânâ dukui nângâm kuk op itâ dukum sângongui, ‘Gâ kamânân mâtâp patin sot mâik mâigân âim a ambân zo yatâ zo diizingâna ganek.’ ²² Sâi kore a zâk yatâ opnâ patânâ dukum sâip, ‘Patâ, gâ den sat, zo lugan. Oi mirâ zo mân pikse.’ Dukui patânâ itâ dukui, ²³ ‘Gâ dum âi kamân âknan mâtâbân hibuknan âi gâsum diizingâna ga mirânan piksâbi. ²⁴ Nâ itâ dâzânjua nângânek. A kândom zop dâzânjowan, zen mânâk nimbi.’”

Yesu molimolinjâgât den.

(Mt 10:37-38)

²⁵ A ambân kâmut patâ Yesu molim âine puriksâm itâ dâzânjoip, ²⁶ “Nâi zâk nâgâren ga ândibâ sâmb ibâ mamnâ sot ambin murarânjâ sot âtâ

munjâ ponjâ sot ândiândinjâ, zen mân birâzingâbam upap, zâk nâgât a mân op ândibap. ²⁷ Njâi zâk zikjâ poru nakjâ mân lum nâgât mâtâp lânjap, zâk nâgât a mân op ândibap.

²⁸ Zengâren gâbâ a njâi mirâ tubamjâ sângânjâ sâlâpkum kubik tuubap mo mân tuubap, zorat topjâ ek nângâbap. ²⁹ Oi yatâ mân opjâ kegâk mirânjâ tandâ pâi giari kâtjâ kârum birâbap. Biri ko a ambân zinjâ ekjâ girânjângâbi. ³⁰ Zen itâ sâbi, 'A zi âsak op mirâ patâ tuubam op tandâ kwânângâm biri kinzap.'

³¹ A kutâ njâinjâ a kutâ njâi kumbamjâ kegâk mân âibap. Zâk itâ nângâm kwâkâbap, 'Nen a bituk ândiennjâ ândi a donjâp ândie. Zen âlip zângonot mo bujâ?' ³² Zinjângât nângi giginjâ oi kâsa kârebân tatne kâwali a nâmbutjâ sângonzângoi zen âi lumbenângât den sâne lumben op ândibi.

³³ Oi yatik zengâren gâbâ njâinjâ kut njâi njâinjâ zo mân birâmjâ dabân nâgât a op ândibap? Zâk nâgât mân upap."

³⁴ Yatâ sâmjâ den sumbuja njâi itâ sâip, "Sii zo naamjâ. Ka sigât naamjâ bujâ oi ko dap oindâ naamjâ dum upap? Zo bujâ. ³⁵ Sii bâlijâ zo yatâ mo yatâ orotjâ, zo mân ziap. Zo yen lum pâindâ âibap. A njâi zâk kindapjootjâ den zi nângâbap."

15

Râma galem agât den sinji.

(Mt 18:12-14)

¹ Kât mimiinjâ a sot bâlijâ mâme a, zen Yesugâren den sinji âlip nângânâ mindumarâwe. ² Oi Parisaio a sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen zorat nângâne bâlijâ oi Yesugât itâ sâwe, "A zâk bâlijâ mâme a zen sot tap nalem nemap. Man orotjâ zo opmap."

³ Yatâ sâne Yesujâ den sumbuja njâi itâ sâm dâzângoip, ⁴ "Zengâren gâbâ a njâigât râma 1 handeret ândibi. Oi zengâren gâbâ kânoktâ âi bujâ

oi birâbap? Zo yatâ bujâ. Kâmut patâ 99 zo birâzingâm bujâ upap, zo kârubap. ⁵ Kârum ma muyagem umâlip op âkom âibap. ⁶ Âim bukurâp sot kamârâp dâzângom sâbap, 'Sâtâre utnâ. Râmanâ bujâ oip, zo muyagian.' ⁷ Nâ dâzângua nângânek. Zo yatigâk a 99 zen târârakjâ ândine sumbemân sâtâre patâ muyagibap. Ka bâlijâ mâme a kânokjâ umjâ melâni zâkkât op sumbemân sâtâre patâ walâm yâmbâtjik muyagibap."

⁸ Yatâ sâmjâ den njâi itâ târokwap sâip, "Dap nânge? Ambân njâinjâ kât bâzagât mem ândibap. Mem ândei kât kânok gei bujâ oi birâbap? Bujâ. Zâk kârâp sâumjâ mirâ pitâm kârum ma muyagibap. ⁹ Kârum muyagemjâ ambân bukurâpjâ, kamârâpjâ zângonsâi gane itâ dâzângobap, 'Kâtnâ bujâ oip, zo muyagian, gât ko sâtâre utnâ.' ¹⁰ Zorat sa nângânek. Zo yatik bâlijâ mâme a mo ambân kânok umjâ melâni Anutugât sumbem arâp zen sâtâre upme."

A katep njâi tâmbetagobam oip.

¹¹ Yesujâ den sinji njâi itâ sâm dâzângoip, "A njâi nanzatjâ zagât ândiwet. ¹² Nan kwakjandâ ibânjâ itâ dukuip, 'Ibâ, gâ kât sot sikum nâgât sinji sâin, zo mem ni.' Yatâ sâi kât sot sikum kâsâpkumjâ munjâ pindâm âtânângât sinji pâi tâip. ¹³ Oi bet katep zâk sirâm bituktâ ândim sikum sot kât zo aksik mem ba hân kârebân arip. Zoren âi lanjâ ândim bâlijâ top top opjâ kât sot sikum zo zoren zingâm nanjip. ¹⁴ Kât sot sikum zo bujâ oi ândim hân zoren pu patâ muyageip. Oi a zo dap upâ sâm kwagip. ¹⁵ Hân marijâ njâi zâkkâren ari sâi hibukjan âi bâu galem ândeip. ¹⁶ A zen nalem angân kârânângâne yen tap tepjângât opjâ bâu zengât nalem nimbam oip.

¹⁷ Yatâ opjâ nângânângânjâ pâronjâi itâ nângip, 'Ibânângât nep a kâmut, zen nalem nem âkon op ândine nannâ nâ zi tepkât

mumbâman. 18-19 Zorat nâ kamânan âim ibânangâren takâm itâ sâmb dukubat, Ibânâ nâ bâliņ mâme a. Tosanandâ sumbemân sot gâgâren ziap, gât ko nâgât nangâ mân sâna ândibat. Yen sâna gâgât nep a op ândibat.’

20 Yatâ sâmb ibânangâren arip. Ari ibânandâ kârebân gâbâ ekņâ umņâ nângâm sârârâk kârâm âi lum mângarip. 21 Mângari itâ dukui, ‘Ibânâ nâ bâliņâ mia tosanandâ sumbemân sot gâgâren ziap, gât ko nâgât nangâ dum mân sâna ândibat.’ 22 Yatâ sâi ibânandâ kore a itâ dâzângom sângonzângoip, ‘Kek âi hâmbâ âlipņâ sot donet sot kipâke mem ga pindânek. 23 Oi makau gwamņâ patâ diim gam kom uue nem sâtâre utnat. 24 Nannâ zâk moibân gâbâ zaatsap. Zâk buņ oibân gâbâ muyagem gaap.’ Yatâ sâi sâtâre topkwap urâwe.

25 Oi nan kunņâ zâk nebân ândieņâ puriksâmņâ kamân nangâmņan ga kin kep kwamit nângip. 26 Zâkņâ sâi kore a nâi gâi mäsikâmņâ sâip, ‘Kep zo top dapkât?’ 27 Oi zâkņâ sâip, ‘Mungâ gaap. Gaapkât ibâgandâ sâi makau gwam patâ kom uen.’ 28 Yatâ dukui nan kunņâ zâk kuk opņâ kamânân man bageip. Ibânandâ nângâm kamân ginņan geim um lumbeņ den dukui. 29 Yatâ dukui mân nângânângâ op kin itâ dukui, ‘Nângat. Nâ kendon patâ doņbep kore otgim ândim sâtkâ luman. Yatâ ândia gâ noniņ gwamņâ mân nina nâ sot bukurâpnâ nen kom om nem sâtâre urâwen. 30 Ka bet katepkâ, zâk laņ ambân zen sot ândim kât sikumgâ tâmbetkum gulipkum naņgip. Zâk yatâ zorâņ âburem gâi sânanđâ makau gwam patâ kom nie.’

31 Sâi ibânandâ itâ dukui, ‘Nannâ, gâ narâk dâp nâ sot ândim gâmatņâ kut nâi nâi nâgâren ziap, zo gâgât siņgi op naņgap. 32 Ka mungâ ko moipņâ zaatsap. Oi zâk buņ oipņâ dum muyagiap, zorat ko sâtâre oindâ dâp upap.’”

16

Kât galem a bâliņangât den.

1 Yesuņâ arâpņâ den siņgi nâi itâ sâmb dâzângoip, “Sikum a patâ nâigât kât sikum galem a nâi ândeip. A zorat itâ sâne patâņâ nângip, ‘Galem a, zâk mem gulipkuap.’ 2 Yatâ sâne sâi gâi dukui, ‘Nâ gâgât den sâne nângan. Gâ yatâ zorâņâ dum zagâtņâ mân galem ândiban. Ekapkâ mem gâna kât sikumgât topņâ ikpâ.’

3 Sâi galem a zo umņan itâ sâip, ‘Galem a nep zo betnan mei dap upat? Nâ imbaņâ buņâ. Nep kârâm kâmitpatkât âkon uan. Nâ kanpitâ ândibatkât âkon uan. (Wangât, Yuda zengâren a kanpitâ zen ândim oletziņgâmarâwe, zorat op sâip.) 4 Irabot nângan. Patâņâ molinigi a patânangât sikum tosa miwe, zengâren âi buku ua sâne zengât mirin ândibat.’ 5 Yatâ sâmb patânangât tosa miwe, kânok kânok zângonsâi gawe. Oi zâkņâ a nâi mäsikâm sâip, ‘Patânangât tosa gâgâren dabutâ ziap?’ 6 Mäsiki zâkņâ sâip, ‘Kelâk âmanân pâpanņâ 1 handeret.’ Sâi itâ sâmb dukui, ‘Ekap zi mem 50 kulemgu.’ 7 A yatâ sâmb a nâi mäsikip, ‘Patânangât tosa gâgâren dabutâ ziap?’ Sâi itâ sâip, ‘Sibit keetņâ 1 handeret.’ Sâi itâ dukui, ‘Ekap zi mem 80 kulemgu.’

8 Yatâ oi patâņâ nângâmņâ galem a bâliņâ zorat nângânângâ, zo nângi imbaņâ oi sâmb âlip kwâkņangip.” Yesuņâ yatâ sâmb târokwap itâ sâmb dâzângoip, “Um kâtik a, zen kut nâi nâi utnam nângânângâziņ patâ ze i upme. Sumbemgât siņgi a, zen yatâ zo mân zemziņgap.

9 Zorat dâzângua nângâne. Zen zo yatik hângât kât sikum bâliņâ zi a zen ziņgâne buku otziņgâbi. Yatâ utne gâtâm hângât sikum buņ oi narâk patin, zen âlip sumbem kamânân ândibigât sâsâņâ. Oi sumbem kamânân ândiândiņ âlip ândibi.”

Kut nâi nâi bonnâ sot yennâ, zorat den.

¹⁰ A nâi zâk kut nâi nâi yennâ dânbân galem upap, zâknâ kut nâi nâi bonnâ patâ zo âlip galem upap. Nâi zâk kut nâi nâi yennâ mem gulipkubap. Zâknâ yatik bonnâ mem gulipkubap. ¹¹ Zen hângât kât sikum dâj mân galem upi, zo ko dap yatâ kut nâi nâi bonnâ zingâbap? ¹² A zengât kut nâi nâi giwe, zo dâj mân galem otna gikâ sinji zo dap yatâ gibap?

¹³ Kore a nâinâ a patâ zagât zekât kore âlip mân upap. Zâk nâigât umnâ kiri nâi eknâ âkon upap. Zen yatigâk Anutugât nep sot sîkumgât nep, zo dap yatâ mâtakâzikâm mem ândibi?”

Yesunâ Parisaio a girem dâzânngoip.

¹⁴ Yesunâ den zo sâi Parisaio a zen kât sikumgât âknâle zeipkât dinâ kândâtkom girânâwe. ¹⁵ Utne itâ dâzânngoip, “Zen a zengât mâteziñan nen a târâraknâ sâme. Ka Anutuñâ ko umziñangât topnâ ekmap. A zinjâ kut nâi ikne âlip opmap, zo ko Anutuñâ egi bâliñ opmap.

¹⁶ Kembangât gurumin den sot Propete zengât den zem gam Yohanegâren gâip. Zorat kwâknan Anutu um topnâ ândiândiñ, zorat den sinji âlip, zo âsagem lanj kârâm ariap. A ambân den sinji zo nângâm baginam kâtigime.

¹⁷ Hân sot sumbem, zet buñ utâ sâmbuñ upabot. Ka Kembangât gurumin den zo mân buñ upap.

¹⁸ A nâi, zâk ambin birâm nâi mimbap, zâk târotârozik mânângât tosa patâ mimbap. A nâi, zâk ambân birâbirân zo mimbap, zâk yatigâk tosa patâ mimbap.”

A patâgât den.

¹⁹ “Sikum a patâ nâi ândeip. Zâk hâmbânâ neule âlip sângân zâizâiñ zo mem ândeip. Oi sirâmñâ sirâmñâ sii nalembâlipnâ zo nem sâtâre op ândeip. ²⁰ Oi a kanpitâ nâi ândeip, kutnâ Lasaro. Zâkkât sâknâ zo useyâk. Zâknâ patâgât mirâ mâtâp

bagibaginâ zemâip. ²¹ Zâk a patâgât mirin gâbâ nalembâputnâ gâi nimbapkât nângâm ândeip. Sâknam nângâm zem tâi wâu zinjâ gam usenâ nâmbâlapkumarâwe.

²² A kanpitâ zo yatâ op ândimñâ moip. Oi Anutugât sumbem a, zinjâ ge diim zâi Abaramgât um topnâ pane ândeip. Bet sikum a zo moi hanguwe. ²³ Zâk simân gei sâknam patâ nângâm ândim sinjâ pâi zari Lasaro zâk Abaram um topnâ tâi egip. ²⁴ Eknâ konsâm sâip, ‘O Abaram sâkunâ, neknâ umgâ bâliñ oi Lasaro sângonguna sâlâpñandâ tooin pam sâmbum gem nâmbâlamnan pâi sânduksâik. Na ziren kârâbân sâknam patâ nângâm ândian.’

²⁵ Sâi Abaramñâ itâ dukuip, ‘Katepnâ, nângâ. Gâ hânân âknâle kwâknan ândein, zo mârumbâlip. Oi Lazaro zâk umbâlâ ândeip, zo mârumbâlip. Zâk zorat umâlebân ândiap. Ka gâ ko sâknam kwâknan ândiat. ²⁶ Osetniñan sim patâ kinzap, gât ko zibâ zengâren dap op gibi? Oi zengâren gâbâ zi dap op kopgabi?’

²⁷ Sikum a patâ, zâk itâ sâip, ‘Ibânâ, nâi dâgoga nângâni. ²⁸ Ândi nâgât kamânân murâpnâ bâtnâmbut ândie. Zen sâknam kamân ziren gabegât Lasaro sângonguna âim girem den dâzânngobap.’

²⁹ Sâi Abaramñâ sâip, ‘Buñâ. Mose sot Propete, zengât den girem ziap, zo nângâbi.’ ³⁰ Sâi ko sâip, ‘Ibânâ Abaram, yatâ buñâ. Zengât den nângâm umziñ mân melânbi. Ka a nâinâ mumuñan gâbâ zaat sâi ko umziñ melânbe.’

³¹ Sâi itâ sâmbuñ, ‘Zen Mose sot Propete zengât den birâmeyân mumuñan gâbâ nâinâ zaat ai dâzânngoi yatik birâbi.’ ”

17

Bâliñangât nep mân tuubi.

(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)

¹ Yesunâ arâpnâ den itâ sâmbuñ dâzânngoip, “Bâliñangât nep tuutuun, zo muyagibap. Dap yen zimbap? Ka

a nâi zâk bâliņangât nepņâ tuubap, yei, zâk dap upap? ² Nâi zâk a giginâ nâi okņangi bâliņâ upap, zo ko tosa yâmbât mimbap. Mârumņan kât sumun yâmbât patâ gânduņan saamņâ saruyâm giari sâi ko zo bâbâlaj opap. Zen galem orangâm ândibi.

³ Bukugâ nâi bâliņâ oi kubikņangâban. Otna umņâ melâņi tosaņâ birâban. ⁴ Oi sirâm kânogân tosa nâmburân zagât muyagem sâp nâmburân zagât gam sapsuubap, 'Buku yatâ otgim umnâ bâliņ uap,' Zâk yatâ sâi tosaņâ birâban."

Nângâm pâlâtangât den.

⁵ Aposolo zen Kembu itâ sâp dukuwe, "Gâ nângâm pâlâtangâniņâ târokwap niņgâban." ⁶ Sâne Kembu itâ dâzangoi, "Nângâm pâlâtangâniņâ bonņâ mâiktârâ, mundo keetņâ yatâ, zemziņgi wakum nak ândi, zo sâmbuyangâm saruyân gei kinbapkât dukune sâtziņ lubap."

Anâ Kembugât nep tuum tâpâkumen.

⁷ Yatâ sâp itâ sâp, "Zengâren gâbâ a nâi, zâkkât kore anâ nep tuum ândim mo râma galem ândim nâtiksaîsâi gâi itâ dukubap? 'Gâ mirin zâi tâtna nalem om gibâ.' ⁸ Yatâ buņâ. Itâ dukubap, 'Gâ sângum kâu lapņâ nalemnâ om pâna nia gikâ bet om nimban.' ⁹ Nep a zo nep sâp pindip, zo tuugi nâņgi âkip. Dabân sâp âlip kwâkņangâbap? ¹⁰ Zengât topziņ yatâ ziap. Zen Anutuņâ nep sâp ziņgi, zo op nangâm itâ sâbi. 'Nen kore a kwakmak. Nep sâp niņgi, zorigâk tuumen.' "

Yesuņâ a kubikziņgi âi mân nângâwe.

¹¹ Yesuņâ Yerusalem kamânân âibam Galilaia sot Samaria osetziņan arip. ¹² Kamân nâin zari sâk bâlâ a bâzagât ziņâ ekņâ âkņanâk kin den sâp itâ sâwe, ¹³ "O patâ Yesu, nengât umgâ bâliņ oik." ¹⁴ Sâne ziņgitņâ itâ dâzangoi, "Zen âim sâkziņâ tirik namâ galem a

tirâpzangone ikpi." Sâi zen âim tatne useziņ sogei sâkziņ âlip oip. ¹⁵ Oi zengâren gâbâ a kânokņâ useņâ sogei ekņâ puriksâm gâip. Puriksâm den kâtik sâp Anutu mâpâseip. ¹⁶ Zâkņâ Yesu kiņ topņan gei zem tap sâiwap sâp. A zo Samaria hânân gokņâ. ¹⁷ Yesuņâ itâ sâp, "A bâzagât kubikziņgan. Nâmbutņâ a nâmburân kimembut âlip ue, zo ikâ? ¹⁸ Zengâren gâbâ a nâi âburem gam Anutugâren sâiwap mân se? Birâm âine gâ kamân nâin gokņandâ gikik gaat?" ¹⁹ Yatâ sâp Samaria a zo itâ dukuip, "Gâ nângâm pâlâtangangât âlip uat, gât ko zaat âi."

Yesu takâbapkât den.

(Mt 24:23-28, 37-41)

²⁰⁻²¹ Parisaio a, zen Yesu mâsikâm sâwe, "Anutu um topņan tâtatņâ, narâk ikâ zoren muyagibap?" Sâne itâ sâp dâzangoi, "Anutugât um topņan tâtatņâ, zo sennâ mân igikņâ, gât ko itâ mân sâbi, 'Ziren âsagiap mo ândiren âsagiap.' Nângânek. Anutu um topņan tâtatņâ, zo osetziņan âsagem ziap." ²² Yesuņâ arâpņâ itâ dâzangoi, "Gâtâm narâk nâin, zoren a bonņâ âsagibatkât narâkņâ iknam upi. Zo mân ikpi. ²³ Narâk zoren a nâmbutņandâ sâbi, 'O, ziren nengâren âsagiap. Hân ândiren zengâren âsagiap.' Yatâ sânetâ mân âibi. Oi nângâne mân bon upap. ²⁴ Hânpân zâk hân muruk toren toren âsagem nangâmap, zo yatik a bonņâ nâgât narâknan âsagei a aksik nikpi. ²⁵ Kândom ko a narâk ziren ândie, zen a bonņâ nâ kândâtnone sâknam patâ nângâbat.

²⁶ Noa ândeip, narâk zoren kut nâi nâi urâwe, zo yatik a bonņâ nâgât narâk zo mâte oi yatâ upi. ²⁷ Noa ândeip, narâk zoren a zen sii nalem sot too kâtik nem seroņ kwap ândiwe. Ambân angâgwangâ urâwe. Yatâ op mân nângâm ândine Noa sot narâpņâ zen wangâyân zâine too uurup takâm gwâkâziņgi. ²⁸ Loti ândeip, narâk zoren yatik urâwe. Nalem sot too kâtik nem seroņ kwap

ândiwe. Kut nâi nâi anġâgwangâ urâwe. Nep kârâm kâmit mirâ nep tuuwe. ²⁹ Yatâ op ândine Lotiñâ Sodom kamân birâm ari narâk zoren sumbemân gâbâ kârâp sot kât kârâpñâ sot sumbem tipñâ gem gâi kamân zoren a ambân buñ op nângâwe. ³⁰ A bonñâ nâñâ âsagibat, narâk zoren a yatik upi.

³¹ Narâk zoren a nâi sombemân tâpapñâ sikum mimbapkât mirin mân zâibap. Nâi zâk nebân ândibapñâ zâk kamânân mân âburibap. ³² Zen Loti âmbinñangât den sinġi nângâbi. ³³ Nâi zâk ândiândiñâ anġân kâri guli-pagobap. Nâi zâk ândiândiñâ biri muyagenñangâbat.

³⁴ Nâ dâzângua nângânek. Nâtik zoren a zagât, zet mirâ nâin uman zeitâ nâi mem, nâi birâbat. ³⁵ Ambân zagât, zet nalemem sobem tâitâ nâi gâsum, nâi birâbat. ³⁶ (A zagât nebân kiritâ nâi mem, nâi birâbat.)”

³⁷ Yesu zâk den zo sâm nanġi arâpñâ ziñâ mâsikâm sâwe, “Kembu, ikâ zoren âsagibat?” Sâne itâ dâzângoip, “Bâu mo zuu kârokñâ nâi ze zoren nii keñ ziñâ ninam min-dume.”

18

Top likuliku agât den sinġi.

¹ Yesugât a, zen umziñ mân âkon op narâk dâp ninâu sâm ândibigât Yesuñâ den sinġi itâ sâm dâzângoip, ² “Kamân nâin top likuliku a nâi ândeip. Zâk Anutu sot a mân hurat kwâtziñgip. ³ Oi kamân zorenâk ambân malâ nâi ândeip. Zâk narâk dâp a sâtnangâren âim itâ dukumâip, ‘Gâ betnan mem kâsanâ nekât den kubikpan.’ ⁴ A sâtnâ zâk malâ zâkkât den birâmâip. Ândimñâ umñandâ itâ sâip, ‘Nâ Anutu mo a hurat mân kwâtziñgâman. ⁵ Ka malâ zâk narâk dâp sâm gâmapkât bekñan mimbâ. Bekñan mân mia sâi ko âsâbân nâgâren gâi sâknâ âkon opap.’” ⁶ Kembu zâk den zo sâm nangâm sâip, “A sâtnâ bâliñandâ

den sâip, zo nângâm kwâtâtibi. ⁷ Anutugât a ambân gakârâpñâ, zen nâtik sirâm dâp konsâm ninâu sâme, zo mâkâziñgâbat. ⁸ Zâk mân ândei kârep oi kegâk betziñan mimbap. A bonñâ nâñâ gâtâm âburem gam hânân a ambân nângâm pâlâtânziñoot muyageziñgâbat mo buñâ? Zorat umziñ galem op ândibi.”

Parisaio a sot kât mimiñâ ninâu sâwet.

⁹ A nâmbutñâ, zen ândiândiziñangât nângâne târarak oi a toren zengât nângâne mân dâp opmap. A yatâ zo, zengât den sumbuñâ nâi itâ sâip, ¹⁰ “A zagât, zet Anutu mâpâsiram tirik namin zâiwet. Nâi zâk Parisaio, nâi ko kât mimiñ a nâi. ¹¹ Parisaio a zâk kin zikñangât nângi zari ninâu itâ sâip, ‘O Anutu, a nâmbutñâ zen kâmbam kume. Kâmbu upme. Bâliñâ top top upme. Nâ zen yatâ buñâ. Kât mimiñâ a ândiren zi itâ buñâ. Oi nâ zorat sâiwap dâgogan. ¹² Sirâm nâmburân zagât zorat umñan sirâm zagât nalemem birâm zorat kendon ândiman. Oi kut nâi nâi memñâ bâzagârân gâbâ kânok zo gâgât sinġi sâm pâman.’ Yatâ sâm ninâu sâip. ¹³ Kât mimiñ anâ ko tutukuñan kin anun op pindiñsâm kin itâ sâm ninâu sâip, ‘O Anutu, nâ bâliñ mâme a. Nâ a bâliñâ zorat gâ mân birâniban.’ Zâk yatâ sâm ninâu sâip.”

¹⁴ Yesuñâ yatâ sâmñâ itâ sâip, “Nângânek. Kât mimiñ a zâk Anutuñâ tosanâ biri mirânjan arip. Ka Parisaio zâk tosanâ zemñangip. Nâi zâk zikñangât nângi zari Anutuñâ kâbakñangâbat. Nâi zâk zikñangât nângi gigin oi Anutuñâ mem zaatñangâbat.”

Yesuñâ katep mâsop minziñgip. (Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

¹⁵ Ambân ziñ murarâpziñ di-ziñgâm Yesugâren âim bikñâ gâsuziñgâbapkât sâne arâpñandâ ziñgitñâ kenġât minziñgâwe. ¹⁶ Yatâ utne Yesuñâ arâpñâ zângonsâi gane itâ dâzângoip, “Zen birâne katep

mâik zen nâgâren ganek. Mân pâke kwatnek. Zi yatâ zo, zen Anutu um topņangât sinġi kwatziņgâziņgân.¹⁷ A ambân ziņ umziņ diim gei katep yatâ upi, zen Anutu um topņan ândiândigât sinġi upi. Ka nâi zâk katep yatâ mân upap, zâk mân bagibap.”

*Sikum a nâiņâ Yesugâren gâip.
(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)*

¹⁸ Oi sikum a nâiņâ Yesu mâsikâm sâip, “Patâ âlipņâ, nâ dap op ândiândi tâmbâņangât sinġi upat?”¹⁹ Sâi Yesuņâ sâip, “Nâgât âlipņâ wangât nonsat? Âlip mariņâ Anutu kânok.²⁰ Oi gâ Kembugât gurumin den nâņgâmat. Zo itâ. Ap ambin, zet mân birâyanġâbabot. Gâ kâmbam mân kumban. Gâ kâmbu mân upan. Gâ bukuganġât sârân sâsâņ mân sâban. Ibâ mamġâ hurat kwatzikâm sâtzik luban.”²¹ Sâi sikum a zâk itâ sâip, “Zo katepnan gâbik topkwap op gâwan. Nâi mân bira ziap.”²² Sâi Yesuņâ den zo nâņgâm itâ sâm dukuip, “Kânok birâna ziap, zo upan. Gâ kut nâi nâi tatgigap, zo aksik pam kât mem a kanpitâ ziņġâban. Yatâ op sumbemân sikumgoot upan. Oi ga nâ sot pâlâtâņ op moliniban.”²³ Yatâ dukui a zo sikum patâ zemņanġipkât umņâ bâliņ oip.

²⁴ Yatâ oi Yesuņâ ekņâ itâ sâip, “A kât sikum patâņâ Anutu um topņan bâginam kwakpi.²⁵ Bâu patâ kamele, zâk kuup mâtâpņan bagibap, zo yâmbâtnâ. Ka a sikumņootņâ Anutugât um topņan bagibagiņ, zo yâmbâtnâ walâwalân.”²⁶ Sâi nâņgâm kirâwe, zen itâ sâm mâsikâwe, “Zo yatâ zorâņ dap yatâ sumbemân baginat?”²⁷ Sâne Yesuņâ itâ sâm dâzânġoip, “Aņâ kut nâi nâi utnam kwakme, zo Anutuņâ mâtâpņâ âlip muyagemap.”

²⁸ Sâi Peteroņâ itâ dukuip, “Nen kut nâi nâiņâ aksik kândâtkom gâ moligiwen.”²⁹⁻³⁰ Sâi Yesuņâ itâ dâzânġoip, “Nâ perâkņak dâzânġobâ. Zengâren gâbâ nâi zâk Anutu um topņan ândiândiņanġât opņâ

kamânņâ mo ambâ murarâpņâ mo âtâ murâpņâ, mo ibâ mamzatņâ kândâtzanġobap, zo ko narâk ziren hâuņâ donġbep mimbap. Oi narâk patin ândiândi tâmbâņâ mimbap.”

Yesu zâk mumbapkât sinġi dâzânġoip.

(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)

³¹ Yesu zâk arâpņâ sâi gane itâ sâm dâzânġoip, “Nâņġe. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Oi Propete a, zen a bonņâ nâgât den kulemguwe, zorat bonņâ âsagibap.³² Nâ um kâtik a zengât bitziņan zaria den sâm sinnan gem sâm bâliņ kwatnim sâknan tâpkubi.³³ Oi inzutņâ lapitnim none mumbat. Mom sirâm karâmbut tapņâ mumuņan gâbâ zatpat.”³⁴ Yesuņâ yatâ sâm dâzânġoi zen kwagâwe. Den zo topņâ mân nâņgâm, nâņġâne kwakmak oip.

Yesuņâ Yeriko kamânân a sen nâtâtik nâi kubigip.

(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)

³⁵ Yesu zâk âim Yeriko kamân mâte oip. Oi matâp ġinņan a sen nâtâtik nâi nalem sot kât, zorat oletziņġâm tâip.³⁶ A kâmut patâ zen mâtâp zoren âine kinziņ kwamit nâņgâm mâsikâziņġi sâwe,³⁷ “Yesu, Nasarete gokņâ gaap.”³⁸ Sâne nâņġamņâ den kâtikņâ sâm sâip, “Yesu, gâ Dawidigât kiun, nâgât umġâ bâliņ oik.”³⁹ Yatâ sâi a kândom âiwe, ziņâ den hirînsâm tâpapkât dukuwe. Oi zâkņâ den zo nâņġâm tâtâlim den kâtikņâ den sâip, “Gâ Dawidigât kuinņâ, nâgât umġâ bâliņ oik.”⁴⁰ Sâi Yesuņâ nâņġâm mâtâbân kinņâ sâip, “Zen nâgâren diim ganek.” Sâi sâne sen nâtâtikņâ zâkkâren gâi mâsikâm sâip,⁴¹ “Nâ dap otgibatkat sat?” Sâi sen nâtâtikņâ sâip, “Nâ sinnâ âlip upapkât nânġan.”⁴² Sâi Yesuņâ itâ dukuip, “Sinġâ mânânġârîk. Nâņġâm pâlâtâņ kwatnigat, zorat âlipkâ uat.”⁴³ Sâi zorenâk sinġâ egip. Oi Yesu molim âimņâ ekņâ Anutu mâtâpâseip. A ambân ziņâ zo ekņâ Anutu mâtâpâsiwe.

19

Sakaioğat den sinji.

¹ Yesu zâk Yeriko kamân bagim âim tâip. ² Kamân zoren a nâi ândeip, kutjâ Sakaio. Zâk kât mimiņ a zengât a sâtjâ. Oi sikum mot donjep zemņanņip. ³ A zorâņ Yesu ikpamņâ okņanņip. Oi zâk a pânkânok, gât ko a ambân mindune osetziņan kin Yesu ikpam kwagip. ⁴ Yatâ op sârârâk kârâm âi a walâziņgâm Yesu ikpam wakum nak kwâkņan zâi tâip. Yesu zâk mâtâp zorik gam âibam oip. ⁵ Oi Yesu zâk nak zorat topņan âi siņâ pâi zari ekņâ itâ dukuip, “Sakaio, gâ kek gem ga. Nâ itârâņ gâgât mirin ga tâpat.” ⁶ Sâi yatigâk gem gam umâlip opņâ Yesu diim mirâņan arip. ⁷ Oi a zen zo ekņâ nâņgâm bâliņ kwap sâwe, “Zâk wangât bâliņ mâme a zirat mirin zâi taap? Zâk mân orotņâ uap.” ⁸ Oi Sakaioņâ kin Kembu itâ dukuip, “Kembu nâņgâ. Kât sikumnâ kâsâpkum torenņâ a kanpitâ ziņgâbat. Oi a nâmbutņâ kât walâm betziņan mewan, zo yatik nâņâ hâuņâ mem zâi pam walâm ziņgâbat.” ⁹ Sâi ko Yesuņâ arâpņâ itâ sâm dâzânņoip, “A zi Abaramgât kiunņâ. Zâk sot ambin murarâņâ, zen itârâņ sumbemgât sinji ue. ¹⁰ A bonņâ nâ a tâmbetagoagoņan gâbâ kubikziņgâbam gem gâwan. Ku-bikziņga sumbemgât sinji upi.”

A kât ziņgâziņgâņanğat den sum-buņâ.

(Mt 25:14-30)

¹¹ Yesu sot arâpņâ, zen âim Yerusalem kamân goot goot utne a ambân Yesu moliwe, ziņ itâ sâwe. “Anutu um topņan ândiândigât narâkņâ mâte uap.” ¹² Sâne zorat Yesuņâ den sumbuņâ itâ sâm dâzânņoip, “A patâ nâiņâ hân kârebân âim kot patâ mem kamânân âburibat sâm ba arip. ¹³ Âibam kore arâp bâzagât minduziņgâm kât ekap kânok kânok ziņgip. Ziņgâm itâ dâzânņoip, ‘Zen kât ekap zi mem nep tuunetâ laņ kâri gâbat.’

¹⁴ Dâzânņom ari kamân zorat mâirâpņâ, zen zâkkât âkonziņgipkât kore a sâņongune âimņâ a kutâ patâgâren âim itâ dukuwe, ‘Mân kembu otniņgâbapkât nâņgen.’ ¹⁵ A patâ zo ari ko a kutâ zâk laņ hân galem sâm pindi âbureip. Âburem gamņâ kore a kât ziņgip, zo gabi sâi mindum gawe. Ganetâ itâ mâsikâziņgip, ‘Kât ziņgâwan, zo mem nepņâ tune dabutâ âsagiap?’ ¹⁶ Sâi a nâiņâ gamņâ sâip, ‘Patâ, kât ekap kânok nigin, zorâņ târokwap bâzagât âsagiap.’ ¹⁷ Sâi patâņâ itâ dukuip, ‘Gâ âlip uat. Gâ kore a âlipņâ, gât ko kamân bâzagât zengât galem a op ândiban.’ ¹⁸ Yatâ sâi kore a nâiņâ gam sâip, ‘Patâ, kât ekap nigin, zo mem nepņâ tuuga bâtnâmbut âsagiap.’ ¹⁹ Sâi itâ dukuip, ‘Âlipņâ. Gâ kamân bâtnâmbut zengât galem a op ândiban.’ ²⁰ Sâi kore a nâiņâ gamņâ sâip. ‘Kât ekap nigin, zo hâmbâņâ kâpim pa ziap. ²¹ Nâ gâgât topkâ itâ nâņgan. Gâ a bâliņâ. Gâ kut nâi nâi mân tuum a nâmbutņâ ziņ tuune muyagei mimbatkât sâmat. Gâ gikak nep mân kârâm kâmitmat. Nâmbutņandâ tuune bon mimbatkât sâmat. Zorat gâgât keņgât op kâtkâ dâņâk pa taap.’ ²² Sâi patâņâ itâ sâm dukuip, ‘Kore a bâliņâ gâ. Gikak den sat, zo mâburem dâgobâ. Gâ nâgât itâ nâņgâmat. Nâ a bâliņâ. Ninak kut nâi nâi mân muyagem meman. Oi ninak nep mân kârâm kâmitņâ nâmbutņandâ kârâm kâmitne bon oi nimbatkât sâman. ²³ Gâ topņâ yatâ nâņgâm kât giwan, zo kât a ziņgâna nepņâ tuune âburem ga târokwap membam.’ ²⁴ Sâmņâ a kirâwe, zo itâ dâzânņoip, ‘Zen kât ekap pindâwan, zo beņan mem bâzagât mem ândiap, zâk pindânek.’ ²⁵ Oi ziņâ sâwe, ‘Zâk bâzagât mem ândiap, zo ka.’ ²⁶ Sâne sâip, ‘Nâ dâzânņua nâņgânek. Nâi zâk kut nâi pinda mem ândei târokwâkņanğâbat. Oi nâi zâk kut nâi pinda mân mem ândei, zo beņan mia yen ândibap. ²⁷ Kâ kâsarâpņâ

zi mân galemnângobap sâwe, zo minziŋgâm gamŋâ mâtenanâk zâŋgom nanŋâneċ.’”

Yesu zâk donŋi kwâkŋan Yerusalem kamânân zarip.

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Yo 12:12-19)

²⁸ Yesu zâk den sâm kwâkâm Yerusalem kamân zâibam zarip. Oi kândom otziŋgâm zarip. ²⁹ Âimŋâ Oliwa bâkŋan âim Betepage sot Betania kamân mâte otziŋgip. Oi arâp zengâren gâbâ a zagât sâŋgonzâkom itâ sâip, ³⁰ “Kamân nâmbutken, zoren arit. Âimŋâ donŋi sigan tâgân saane kinzap, zo muyagibabot. Zo anâ kwâkŋan mân tâtatŋâ, zo unâkŋâ. Oi zo olaŋ diim gâit. ³¹ Olaŋitâ a nâiŋâ wangât miabot sâi itâ dukubabot, ‘Kembuniŋangâren nep muyagei zirat sap.’” ³² Sâi azatŋâ zet sâip dâp âi muyâgiwet. ³³ Donŋi olaŋ kiritâ mâirâpŋandâ mâsikâzikâwe, “Wangât olaŋsâbot?” ³⁴ Sâne zikŋâ sâwet, “Kembunâ nep muyagei zirat sap.” ³⁵ Yatâ sâm Yesugâren diim aritâ hâmbâziŋ donŋi kwâkan pamŋâ Yesu aline donŋi kwâkŋan zâi tâip. ³⁶ Zâim ari hâmbâziŋ mâtâbân lânŋat âiwe. ³⁷ Oliwa bâkŋan gâbâ giari a ambân kâmut gakâŋâ, zen kulem top top tuugi igâwe, zorat sâtâre op kep mem Anutu sâm âlip kwâkŋangâwe. ³⁸ Oi itâ sâwe, “Oe, a kutâniŋâ zâk Kembugât sâtkât gaap. Zâk sâm âlip kwâkŋangâm sâni. Oe, u sumbemân Anutu sâm âlip kwâkŋangânat. Sumbemân lumbenâ zimbap.” ³⁹ Sâm âine Parisaio a nâmbutŋandâ a osetziŋan kin itâ dukuwe, “Patâ, arâpkâ sâna birâneċ.” ⁴⁰ Sâne sâip, “Nâ dâzâŋgua nâŋgâneċ. Zen hiriŋsâne sâi ko kât ziŋ den sâm mâpâsenibe.”

Yesuŋâ Yerusalem kamângât iseip.

⁴¹ Yesu zâk âimŋâ Yerusalem kamân mâteyâk ek kin umbâla op iseip. ⁴² Isemŋâ Yerusalem mâirâp zengât itâ sâip, “Lumbenâ ândim sâi ek nâŋgâbe? Sinziŋ bâpsâsân, gât ko

mân ek nâŋge. ⁴³ Gâtâm narâk nâin kâsaziŋâ gamŋâ kamânziŋ dooŋgum ândine kwakpi. ⁴⁴ Mirâ kamânziŋ kom kindiŋkândaŋ tuum ziŋâ sot murarâpziŋâ zâŋgom mem nâi nâi otziŋgâne mirâ kamân kwamen zimbap. Wangât, Kembuziŋâ nâ zengâren ga mân nek nâŋgâwe, zorat kut nâi nâi zo muyageziŋgâbap.”

Yesuŋâ tirik namâ hâlâlu sâip.

(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Yo 2:13-22)

⁴⁵ Den zo sâm nanŋâm tirik namin zarip. Zari kut nâi nâi anŋâgwangâ op kine itâ sâm moliziŋgip, ⁴⁶ “Namâ zirat Kembugât den kulem nâi ziap, ‘Namânâ zi ninau namâ upap.’

Ka zen ko utnetâ kâmbu a zengât kât ki yatâ uap.” ⁴⁷ Sirâmŋâ sirâmŋâ Yesuŋâ tirik namin zâim den siŋgi âlip dâzâŋgom ândeip. Oi tirik namâ gâlem a sot pâtârâpziŋâ, zen kune buŋ upapkât den sâm kâtân urâwe. ⁴⁸ Yatâ sâne a ambân yennâ, zen aksik Yesugât diŋâ nâŋgâne imbanâ opmâip, zorat patârâpziŋâ zengâren kwagâwe.

20

Yesu sot a sâtŋâ, zen den âraguwe.

(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

¹ Narâk nâin Yesuŋâ tirik namin a den siŋgi âlip dâzâŋgom kiri tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin a sot galem a, zen itâ dukuwe, ² “Gâ dâtnâŋgo. Nâigât sâtkât kut nâi nâi zo opmat? Nâiŋâ yatâ upan sâm gigipkât opmat?” ³ Sâne Yesuŋâ dâzâŋgoip, “Nâŋgoot den nâi mâsikâziŋga dâtnoneċ. ⁴ Yohane too sanŋon nep tuugip, zo nâigât sâtkât tuugip? Anutugât sâtkât mo agât sâtkât?” ⁵ Yatâ sâi zen ziiŋak itâ âraguwe, “Nen Anutugât sâtkât tuugip sâindâ sâbap, ‘Zen wangât diŋâ mân luwe?’ ⁶ Mo agât sâtkât tuugip sâindâ a ziŋâ kâtŋâ nâŋgobi. Zen Yohanegât nâŋgâne propete bonŋâ opmâip, zorat.” ⁷ Zorat opŋâ Yesu itâ dukuwe, “Nen Yohanegât topŋâ mân nâŋgen.” ⁸ Sâne itâ dâzâŋgoip,

“Zo sâne sâi ko nângoot nâigât satkât opman, zo dâzângobam. Ka zen mân se, zorat mân dâzângobat.”

*Waij nep galem a bâliñâ.
(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)*

⁹ Yesunâ a ambân den sumbuñâ nâi itâ sâm dâzângoip, “A nâiñâ waij tâk nep kârâm kâmirip. Kâmitñâ galem a zâmban hân kârebân âi ândeip. ¹⁰ Oi bonñâ mimiñ narâknâ mâte oi kore a nâi bonñâ nâmbut mimbapkât sângongui arip. Âi taki galem a ziñâ kom molinetâ bet bâsañ gâip. ¹¹ Âburei mariñandâ dum kore a nâi sângongui arip. Sângongui ari yatigâk kom moline bet bâsañ âbureip. ¹² Oi mariñandâ dum kore a nâi sângongui arip. Ari yatigâk kom eksâne âbureip. ¹³ Yatâ utnetâ waij kâlam mariñandâ sâip, ‘Zi dap upat?’ Mariñangât nannâ nâi ândeip, zo zikñâ nannâ kânok. Oi umñâ zâkkâren kinmâip. Mariñandâ itâ sâip, ‘Nâ itâ upat. Nâ nannâ zi sângongua ari ek âlip hurat kwâkñangâbi.’ ¹⁴ Oi galem a zen nannâ ekñâ âragwârugu op sâwe, ‘Zâknâ zi gâtâm kâlam mariñâ upap, zorat ko koindâ kâlam zi nenğât sinji upap.’ ¹⁵ Yatâ sâmnâ mem kâbakñem âi kune moip. Yatâ utne kâlam mariñâ zâk dap yatâ otziñgâbap? ¹⁶ Nânge. Zâknâ ga galem a zângoï mune kâlamñan galem a uñakñâ zâmbanbap.” Yesunâ yatâ sâi a ambân zen nângâm itâ sâwe, “Opon, zo nenğâren zo yatâ mân âsagibap.” ¹⁷ Sâne Yesunâ ziñgitñâ sâip, “Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, zo topñâ dapkât? ‘Mirâ tuutuun a, zen kunkun nâi ekñâ âkon op birâwe. Kembunâ kunkun zorâñâ mem namin kwânângip. ¹⁸ A nâi zâk kunkun zorâñ komñâ sâknâ tâmbetkubap. Oi kunkun zorâñ a nâi kwâkñan kumbap, zo ko kom kwândâlibap.’”

¹⁹ Yatâ sâi Kembugât gurumin den zorat galem a sot tirik namâ galem

a patâ, zen sirâm zorenâk gâsunam urâwe. Oi a ambân zenğât kenğât op birâwe. Zen itâ nângâwe, “Yesunâ den sumbuñâ sâip, zo nenğât op sâip.”

²⁰ A patâ, zen Yesu gâsum kumbigât a sângonzângone tik ek molim ândiwe. A zo ziñâ târârak holi yatâ ândim Yesu denñâ sâkñanâk sâm diim a kutâgâren âi pânâam urâwe. ²¹ Den sâm mâsikâ okñangâm sâwe, “Patâ, nen gâgât topkâ nângâmen. Gâ den târârak dâtnângomat. Oi patâ walâziñgâm den mân sâmat. Oi Anutugât mâtâp ziap, zo bonñanâk sâm kusikñan pâmat. ²² Zorat sâna nângânâ. Roma a kutâ patâ Sisa kât pindânat, zo orotñâ mo mân orotñâ?” ²³ Sâne Yesunâ sarâziñangât topñâ nângâm sâip, ²⁴ “Zen kât nâi mem tirâpnone ikpâ. Zoren nâigât holi tobat ziap?” Sâi ziñâ sâwe, “Roma a kutâ Sisagât holi tobat.” ²⁵ Yatâ sâne dâzângom sâip, “Sisagât sinji, zo Sisa pindâbi. Anutugât sinji, zo Anutu pindâbi.” ²⁶ Yatâ sâi zen diñâ zo saanam a ambân mâteziñan kwagâwe. Zorat den hâuñâ mân sâm diñâ mîpâsiwe.

*Mom zaatzaatñangât Yesu mâsikâwe.
(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)*

²⁷ Zen âine Sadukaio a nâmbutñâ zen Yesugâren gawe. A zo ziñâ momñâ zaatzaat, zo mân ziap sâmarâwe. ²⁸ A zo ziñ gam Yesu itâ sâm mâsikâwe, “Patâ, Mose zâk den itâ sâm kulemguip, ‘A nâiñâ ambân memñâ katepñâ mân âsagei ândim moi munñandâ malâ zo mei âtâñangât sinji katep muyagibap.’ ²⁹ Oi zorat sâindâ nângâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âtâziñ ambân mem kiun buñ ândim moip. ³⁰ Moi munñandâ malâ zo mem yatik kiun buñ ândim moip. ³¹ Moi munñâ nâiñâ yatik malâ zo meip. Yatik yatik âtâ mun nâmburân zagât, zen ambân kânok zo mem kiurâpziñ buñ mom nângâwe. ³² Munetâ bet ambân malâziñ zo moip. ³³ Oi a nâmburân

zagât zen ambân kânok zo miwegât mumuñan gâbâ zaatzaat narâkñan ambân zo nâigât ambân upap?”

³⁴ Sâne Yesuñâ itâ sâmbân dâzânngoip, “Hanân zi a ambân miyangâme. ³⁵ Narâk patin ko Anutuñâ nânngâziñgi dâp oi ândiândi kâtikkât zaatpi, a ambân zen dum mân miangâbi. ³⁶ Zen mumuñan gâbâ zaatñâ dum mân mumbi. Zen Anutugât nan bârarâp op Anutugât sumbem arâp yatâ op ândibi. ³⁷ Mumuñan gâbâ zaatpi, zo Mosenâ kârâp nak topñan âsagei egibân den zo sâmbân muyageip. Zâk Kembangât den itâ sâmbân kulemguip, ‘Zâk Abaram sot Isaka sot Yakobo zengât Anutu.’ Nâ zorat sa nânngânek. ³⁸ Anutu zâk mom buñ urâwe, zengât Anutu buñâ. Zâk wâgân ândie, zengât Anutu. Anutuñâ zengât nânngi aksik patâ wâgân ândie.”

³⁹ Yesu zâk yatâ sâmbân dâzânngoi Kembangât gurumin den zorat galem a nâmbutñandâ sâwe, “Patâ gâ den sâna âlip uap.” ⁴⁰ Yatâ sâmbân ko narâk zoren gâbâ zen dum mâsikânam kenngât op birâwe.

*Yesu zikñak Kristogât mâsikâziñgip.
(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)*

⁴¹ Yesuñâ itâ sâmbân mâsikâziñgip, “Kristo, zâk Dawidigât kiun sâme, zo dapkât? ⁴² Dawidi zikñak Psalm ekabân den nâmbân itâ sâmbân kulemguip, ‘Kembu zâk nâgât kembu itâ sâmbân dukuip. ⁴³ “Nâgât âsannâ bongen tâtna kâsarâpkâ minduziñga kiñgânngât kombân upi.”’

⁴⁴ Dawidiñâ Kristogât kembunâ sâmbân, zorânngi dap op kiunñâ uap?”

Kembangât gurumin a, zengât den girem sâmbân.

⁴⁵ Oi a ambân mâteziñan arâpñâ itâ sâmbân dâzânngoip, “Kembangât gurumin a yatâ mân ândibi. ⁴⁶ Zen hâmbâ kârep mem ândine a ziñ sombemân muyageziñgâm sâmbân âlip kwatziñgâbigât umziñ kinmap. Oi mâpâmâpâse namin sot nalem niniñ

namin a sâmbân tâtarân tâtnat sâme. ⁴⁷ A yatâ zorânngi ambân malâ zengât mirâ kut nâmbân nâmbân lañ mime. Oi a ambân mâteziñan ninâu kârep sâmbân tosaziñ kwâarakume. A zo zen gâtâm tosaziñgânngât hâmbânngi yambâtñâ mimbi.”

21

Ambân malâ nâmbânngi kâtñâ tirik namin pâmbân.

(Mk 12:41-44)

¹ Yesuñâ siñâ pâmbân ari egi sikum a ziñ Kembangât siñgi kât pane giari egi. ² Oi ambân malâ kanpitâ nâmbân, zorânngi gam kât kuriñâ zagât pai giari egi. ³ Yatâ oi Yesuñâ eknâ sâmbân, “Nâ perâkñak dâzânngobâ. Ambân malâ kanpitâ, zâk kât paap, zorânngi walâziñgâp. ⁴ Sikum a zen mamñâ âmbi zeï ko nâmbutñik pe. Oi ambân kanpitâ, zâk kâtñâ pam nangâm yenâk ândiap.”

Wesâk muyagibap.

(Mt 24:1-14; Mk 13:1-13)

⁵ A nâmbutñâ zen tirik namâgât den itâ sâwe, “Kât neulenoot âlipñâ tuune hikpârâkñoot kirip.” Zo ek sâmbân kine Yesuñâ dâzânngoip. ⁶ “Narâk nâmbânngi kâsaziñngi gam namâ neulenoot zi kândañne giligâlâksâm buñ op nangâbap.”

⁷ Oi ziñ sâwe, “Patâ, sat, zo narâk ikâ zoren muyagibap? Narâk zo mâte oi wesâk dap dap yatâ muyagibap?” ⁸ Sâne Yesuñâ itâ sâmbân, “Um gulip kwatziñgâbegât gasâziñngi kârâm ândibi. A donbepñâ gam itâ sâmbân, ‘Nâ Kristo. Bâliñan gâbâ mâkâziñgâbap kât sâmbân, zo nâ.’ Nâmbutñâ itâ sâmbân, ‘Narâkñâ mârumbânngi uap.’ Yatâ sâne a yatâ zo zengât den nânngâne bonñâ buñ upap. ⁹ Oi kâmbamgât den siñgi nânngâm mân kenngât upi. Kut nâmbân nâmbân yatâ zo âsagibap kât sâmbân. Oi yatâ muyagem zeï narâk kek mân âkâbap.”

¹⁰ Yatâ sâmbân sâmbân, “Hânñâ hânñâ, kâmutñâ kâmutñâ, zen kâsa op zimbi. ¹¹ Wâriñ patâ mimbap. Pu

sot mâsek patâ muyageziŋgâbap. Oi sumbemân wesâk imbânâ muyagibap.”

Den siŋgi âlipkât kâmbam muyagibap.

¹² “Yatâ mân âsagei zen gâsuziŋgâm zâŋgom moliziŋgâbi. Oi gâsâzâŋgom mâpâmâpâse namin sot tâk namin zâmbânbi. Oi a kutâ sot a galem, zengâren diiziŋgâm âibi. Zo nâgât kot mem ândiegât yatâ otziŋgâbi. ¹³ Oi narâk zoren nâgât topnâ, zo sapsum ziŋgâbi. ¹⁴ A zengât mâteziŋan kin den dap sânat sâm mân nâŋgâm kwâkâ upi. ¹⁵ Ninak den nâŋgânâŋgâ âlipnâ ziŋga kâsarâpziŋâ zen dinziŋâ nâŋgâm nâ mân kumbi.

¹⁶ Oi zorik buŋâ. Ibâ mam, âtâ mun, torerâp sot bukurâpziŋâ, ziŋâ sâne gâsuziŋgâm zâŋgobi. Oi zengâren gâbâ a nâmbutnâ mumbi. ¹⁷ A donbep zen kutsiŋginanŋât opnâ um kâlak otziŋgâbi. ¹⁸ Yatâ otziŋgâne nânâ galem otziŋga kâukziŋ sâmot nâi mân buŋ upap. ¹⁹ Zen kâtigem âim ândiândiziŋ muyagibi.”

Yerusalemgât den.

(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)

²⁰ Kâsarâpziŋ zen gam Yerusalem kamân haamgune sâbi, ‘Kamâniŋ patâ kândaŋne kwamen zimbapkât narâknâ mâte uap.’ ²¹ Oi Yudaia hânân ândibiŋâ zen sârârâk kârâm ba barâ kâtikŋan âibi. A ambân Yerusalem kamânân ândibiŋâ yatigâk sârârâk kârâm âibi. A ambân kamân âkŋan ândibiŋâ Yerusalem kamânân mân zâibi. ²² Narâk zoren tosaziŋâ hâuŋâ mâkâbapkât narâk muyagibap. Oi Kembugât den ekabân ziap, zo bonnâ muyagibap.

²³ Yei, ambân kâmborâ sot katep namân goknâ, zen dap upi? A kâmut zi zengâren tosagât hâuŋâ Kembuŋâ sâknam patâ ziŋgâbap. ²⁴ Oi kâsa ziŋâ a ambân nâmbutnâ kâmbam nâ zâŋgom nâmbutnâ diiziŋgâm hân toren toren âine zengât kore a ambân op ândibi. Oi hân nâin gâbâ

um kâtik, ziŋ gam Yerusalem kamân kiom patâ tuum ândine narâkziŋ âkâbap.”

Narâk patâgât den.

(Mt 24:29-35; Mk 13:24-32)

²⁵ “Bet mirâsiŋ sot kâin sâŋgelak sen pupnâ muyagibap. Muyagei a ambân kâmutnâ kâmutnâ, zen kwakmak upi. Oi saru âbâŋgum kwatmit patâ muyagei nâŋgâne kwakmak oi kenŋât upi. ²⁶ Oi Anutunâ sumbem mângei olayanŋâm imbanâ buŋ upap. Oi a ambân, ziŋ kut nâi nâi muyagibap, zorat nâŋgâm kwâkâm nâ kenŋât opnâ munam op kinbi. ²⁷ Oi a bonnâ nâ unumunum kwâkŋan imbanâ âsakŋânoot ga nikpi. ²⁸ Kut nâi nâi zo âsagei kâkpam eknâ itâ sâbi, ‘Gâsuniŋgâbapkât narâk mâte uap.’”

²⁹ Yesuŋâ yatâ sâm den sumbuŋâ nâi itâ târokwap dâzânŋoip, ³⁰ “Zen dâgap nak eknâ topnâ itâ sâme, ‘Ilum burutuksâi maa narâk upâmap.’ ³¹ Yatik kut nâi nâi san, zo muyagei eknâ sâbi, ‘Anutu um topŋan ândiândiŋ, zorat narâk mâte uap.’

³² Nâ perâkŋak dâzânŋobâ. A kâmut zi ândie, zen mân mune kut nâi nâi san, zo muyagibap. ³³ Hân sot sumbem buŋ upap. Nâgât den zo ko mân buŋ upap.”

Um wâgân ândibi.

(Mk 13:33-37)

³⁴ “Sii nalem nem kut nâi nâi yenŋanŋât nâŋgâm ândine um nâŋgânâŋgâziŋ buŋ oi narâk patâgât mân nanŋâm ândine muyagei pârâkpam lâu taktak upegât gasâziŋ kârâm ândibi. ³⁵ Narâk patâ zo hân dâp a aksik dâpziŋ oi muyagibap. ³⁶ Zorat zen um wâgân ândim ninâu sâm ândine Kembuŋâ imbânâ ziŋgi kut nâi nâi âsagibapkât sâsânâ, zo âsagei ândine a bonnâ nâ takâm ga mâtenan kâtigem kinbi.” Yatâ sâm dâzânŋoip.

³⁷ Yesu zâk sirâmân tirik namin den siŋgi âlip dâzânŋom ândeip. Oi mirâ nâtiksaî birâziŋgâm Oliwa

bâknan zâi zemâip. ³⁸ Mirâ hanjsâi a ambân aksik zâkkât den nângânâ tirik namin zâiwe.

22

Yudañâ Yesu tirâpzângobapkât sâip.

(Mt 26:1-5, 14-16; Mk 14:1-2, 10-11; Yo 11:45-53)

¹ Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pasowa, narâknâ mâte oip. ² Tirik nama galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen a ambân zengât kenngât op, dap op Yesu koindâ mumbap sâi mâtâp kârue.

³ Yatâ op ândine Sataññâ Yesugât a nâi kutñâ Yuda, Karioto kamânân gokñâ, zâkkât umñan giarip. ⁴ Giari tirik namâ galem a patâ sot kâwâli a zengât galem a patâ zengâren âim tirâpzângoi gâsubigât dâzângoip. ⁵ Oi zen nângâm umziñ âlip oi sângânñâ kât pindâbigât sâwe. ⁶ Sâne dinziñ lum sâi kâtigem Yesu tigâk tirâpzângobam ek kârum ândeip.

Yesu sot arâpnâ, zen kendon patâgât nalemi niwe.

(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Yo 13:21-30)

⁷ Kendonân nalemi nininñâ narâk oip. Narâk zoren râma gwamñâ kom gaam omarâwe. ⁸ Oi Yesuñâ Petero sot Yohane itâ sâi sângonzâkoip, “Zet âim Pasowa kendongât nalemi om kâtân tuubabot.” ⁹ Sâi zikñâ itâ sâi mäsikâwet, “Mirâ ikâ zoren undat?” ¹⁰ Sâitâ itâ sâi dâzâkoip, “Nângit. Zet kamânân zâim a nâi egitâ too âmañoot muyagem mem mirin zari molim zâibabot. ¹¹ Zâim mirâ mariñâ itâ dukubabot, ‘Patânñâ gâgât itâ sap, “Mirâ umñâ ikâ zoren nâ sot arâpnâ Pasowa nalemi ninat?”’ ¹² Sâitâ zâknâ mirâ umñâ patâ nâi kian tâtatñâ kubikkubikñâ, zo tirâpzâkoi zoren nalemi om kâtân tuubabot.” ¹³ Zet âim Yesuñâ sâi dâp muyagiwet. Oi zoren Pasowa nalemi om kâtân tuuwet.

Pasowa nalemi nem wain too zingni niwe.

(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; Yo 13:21-26; 1 Kor 11:23-26)

¹⁴ Nalemi nininñâ narâknâ oi ko Yesu sot arâpnâ zen nalemi ninam zâiwe. ¹⁵ Zâine Yesuñâ itâ sâi, “Sâknam narâk mâte oi nalemi zi zen sot nimbatkât otnigap. ¹⁶ Nâ sa nângâneki. Pasowa nalemi dum mân nem ândia Anutu um topñan zorat bonñâ, zo âsagibap.”

¹⁷ Yatâ sâimñâ wain hâkop mem sâiwap sâi itâ sâi, “Zi mem nem anngâneki. ¹⁸ Nâ dâzângobâ. Wain too dum mân nem ândia Anutugât um topñan ândiandin, zo muyagibap.”

¹⁹ Den yatâ sâimñâ nalemi nâi memñâ sâiwap sâi mamun itâ sâi zingip, “Zi sunumnâ. Zo zengât singi san. Nâgât nângâm itâ nem ândibi.”

²⁰ Nalemi nine wain too hâkop mem zingâm sâi, “Hâkop ziren târotâronin irakñangât gilâmnâ taap. Gilâmnâ zo, zengât op hânân gibap.

²¹ Oi nângâneki. A kâsarâpnâ zengât berân nâbanbap, zâknâ nâ sot tâtarân nalemi ârândân mem nem tet.

²² A bonñâ, nâ mâtâp sâi nininñâ, zoric âibat. Ka a nâi tirâpzângoi gâsunibi, yei, zâk hâunñâ yâmbâtñâ mimbap.” ²³ Yatâ sâi arâpnâ zen kâmutziñan gâbâ nâinñâ yatâ upap sâi mäsikâyangawe.

Arâp zen den sârek âraguwe.

(Mt 20:25-28; Mk 10:42-45)

²⁴ Yesu arâpnâ, zen osetniñan gâbâ nâinñâ patâniñâ upap sâi den sârek âraguwe. ²⁵ Utne Yesuñâ itâ sâi dâzângoip, “Hân a kutâ, zen kore a gâsâzângome. A zâizâin, zen a yenñandâ sâi âlip kwatzingâme. ²⁶ Ka zengâren yatâ mân âsagibap. Zengâren a patânñâ mâikkât holi yatâ upap. Oi a sâtnandâ kore a yatâ op ândibap.

²⁷ Zen sâneki. Ikâ zorân zâizâinñâ? Nalemi yen tap nininñâ, zorân zâizâin mo nalemi unñâ, zorân zâizâin? Yen tap nimbap, zo zâizâinñâ nângâme. Nâñâ ko zengât oserân kore a yatâ

op ândian. ²⁸ Nâ hânân sâknam nângâm ândia nâ sot tap ek ândie. ²⁹ Oi Ibânandâ imbanâ nigi a ambân zengât patâziņ op ândibat. Zen zo yatik a ambân zengât a sâtņâ op ândibigât sâm ziņgan. ³⁰ Zorat nânâ sa zen nâ sot nalem nem sâtâre op a kembu tâtarân tap Isirae a kâmut kiin zâgât, zengât den sâm kwâkâbi.”

Yesuņâ Petero girem den dukuip.
(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Yo 13:36-38)

³¹ Yesuņâ itâ sâip, “Simon, Simon, a zen kopi mândâlem kubikņâ sâkņâ birâme, zo yatik gâ Satangât bikņan zâibangât sap. ³² Oi nânâ ko nângâm pâlâtangâ lorem buņ opapkât ninâu san, gât ko âburemņâ bukurâpkâ tânzângoban.”

³³ Sâi Peteroņâ itâ dukuip, “Kembu gâ tâk namin mo gone mumban, zo âlip nâ yatik otnibi.” ³⁴ Oi Yesuņâ sâip, “Petero, nâ dâgoga nângâ. Kurukņâ diņ mân sâi sâp karâmbut kwâimbâiban.”

³⁵ Yatâ sâm sâip, “Nânâ sângonzânguwa kât sot irâ, ki pâke buņ âim zorat kâruwe?” Oi ziņâ sâwe, “Yatâ buņâ.”

³⁶ Sâne itâ târokwap dâzângoip, “Narâk ziren ko a nâi zâk kât zemņangap oi mem âibap. Nâi zâk irâ kat zemņangap oi gorem âibap. Nâi zâk kâmbangât sâu patâ buņ oi hâmbânâ kwâkâm ziņgi sâu nâi pindâne mem âibap. ³⁷ Nâ sa nângâne. Propete ziņ nâgât den kânņan itâ kulemguwe, ‘Zâk bâliņ mâme a zengât oserân pam itâ sâwe, ‘A zi, zen bâliņ mâme a.’ Den zo bon upap. Oi nâgât den sâsâņ, zo aksik patâ bon op naņgâbapkât narâk mâte uap.” ³⁸ Sâi arâpņâ ziņâ dukuwe, “Kembu eknan. Kâmbangât sâu patâ zagât mien.” Sâne sâip, “Âlipņâ.”

Gezemanê kâlamân âiwe.
(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

³⁹ Yesu zâk nâtik dâp opmâip, yatâ op Oliwa bâkņan zari arâpņâ zen molim âiwe. ⁴⁰ Zoren takâm Yesuņâ arâpņâ itâ dâzângoip, “Zen mâsimâsikâyân loribegât ninâu

sânek.” ⁴¹ Yatâ sâm kât lum pâindâ âimap, yatâ âim simin liim kwap itâ sâm ninâu sâip, ⁴² “Ibânâ, nângânim sâknam kâmut zi betnan mena buņ oik. Oi nâgât den buņâ, gâgât den, zo kâtigibap.”

⁴³ Yatâ sâi sumbemân gâbâ sumbem a nâiņâ gem gam imbanâ pindâm mem kâtikņan kwâkņangip.

⁴⁴ Umņan sâknam doņbep patâ oi kâtigem ninâu sâip. Oi obakoi, obak zorâņ hânân gei gilâm yatâ oip.

⁴⁵ Ninâu sâmņâ zaatņâ arâpņâ zengâren âim ziņgirip. Zen umbâlânâ mem lotņan kwatziņgi uman ziwe. ⁴⁶ Zine Yesuņâ ziņgit sâip, “Zen wangât uman zie? Zen mâsimâsikâyân loribegât zaatņâ ninâu sânek.”

Yesu gâsuwe.
(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Yo 18:3-12)

⁴⁷ Yatâ sâm kiri a kâmut patâ gawe. Oi arâpņâ zengât bukuziņâ, kutņâ Yuda, zâkņâ kâdom otziņgi Yesugâren gawe. Yuda zâk lum mânganbapkât Yesugâren gâip. ⁴⁸ Gâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Yuda, Gâ wangât a bonņâ nâ lum mânganim sâna gâsuninam ue?”

⁴⁹ Oi Yesugât a gakânâ, zen kut nâi nâi muyagibâ sâi ekņâ sâwe, “Kembu sâna nângâm nen zâņgonâ?”

⁵⁰ Yatâ sâmņâ zengâren gâbâ nâiņâ tirik namâ galem a patâgât kore a nâi kindapņâ kârâm kwâkip. ⁵¹ Oi Yesu zo ekņâ sâip, “Zen birânek.” Yatâ sâm a zo kindapņâ mem târokwap.

⁵² Tirik nama galem a sot kâwâli a sot a kâukņâ, zen gâsunam gane itâ sâm mâsikâziņgip, “Zen nâgât dap nâņge? Nâgât nângâne kâmbam ku a oi liņgip kâlâuziņoot mem ga gâsânoge? ⁵³ Nâ zorat sa nângâne. Nâ sirâmņâ sirâmņâ tirik namin zen sot ândiman. Oi zoren mân gâsânowe. Ka zi zengât narâk uap sot nâtatik mariņangât narâk uap.”

Peteroņâ Yesu kwâimbip.
(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Yo 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ A ziņ Yesu gâsum diim âim tirik namâ galem a patâgâren diim zâiwe. Oi zâkkât mirin Peteronâ bet molizingâm arip. ⁵⁵ Oi kâwali a zen dâmân kâligen âim kârâp om nângâm tatne Petero zâk bagim os-etziņan tâip. ⁵⁶ Tâi ko kore ambân nâiņâ ga ekņâ sâip, “A zi zâk sot ândimap.” ⁵⁷ Sâi Peteronâ kwâimbâm sâip, “Ambân, nâ zâk mân ekman.” ⁵⁸ Yatâ sâm mâik nâi tâi a nâiņâ ekņâ sâip, “Gâ zâkkât kâmurân gokņâ.” Sâi Peteronâ sâip, “Gâ sat, zo nâ buņâ.”

⁵⁹ Mâik nâi tâi a nâiņâ ga ekņâ sâm kâtigem sâip, “Perâkņak, a zi zâk sot ândimap. Zâk Galilaia gokņâ.” ⁶⁰ Sâi Peteronâ sâip, “A, gâ den sâna kwaksan.” Yatâ sâi narâk zorenâk kurukņâ diņ sâip. ⁶¹ Oi Kembuņâ puriksâm Petero egi Petero zâk Kembuņâ den mârûm sâip zo nângip, “Kuruk diņ mân sâi sâp karâmbut kwâimbâniban.” ⁶² Den zo nângâm umņâ bâliņ oi âkņan âi girâp patâ iseip.

Yesu a patâgât mirin kut nâi nâi okņanġâwe.

(Mt 26:59-68; Mk 14:53-65; Yo 18:19-24)

⁶³ Yesu galem op kirâwe, zen Yesu den sâm siņan gem dukum kuwe. ⁶⁴ Si sângân kwâtepkum komņâ itâ sâwe, “Gâ Propete ândiat oi ko a nâiņâ gogap, zo kutņâ sâna nângânâ.” ⁶⁵ Oi den bâliņâ nâmbutņâ dukuwe.

⁶⁶ Yatâ op kine mirâ haņsâi a patâ sot tirik namâ galem a patâ sot Kembedgât gurumin den zorat galem a, zen aksik mindum sâne Yesu diim zâine den itâ dukum sâwe, ⁶⁷ “Dâtnângo. Gâ Kristo ândiat oi ko sapsûm niņgâ.” Sâne itâ dâzângoip, “Nâ topnâ sâm muyagia sâi ko mân nângâbe. ⁶⁸ Nâ mâsikâziņga sâi ko den torenņâ mân dâtnobe. ⁶⁹ Laņ sa nângânek. Narâk zi a bonņâ nâ Anutu imbaņâ mariņâ, zâkkât âsan bongen tâpatkât narâk mâte uap.” ⁷⁰ Sâi nângâm a aksik patâ itâ mâsikâm sâwe, “Gâ Anutugât

nannâ?” Sâne zâkņâ sâip, “Zo se, zo.” ⁷¹ Sâi itâ sâwe, “Wangât dum den nep tuunat? Zikņâ lâuņan gâbâ gâi nângen.”

23

Yesu Pilato sot Herode, zekâren diim âiwe.

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Yo 18:28-38)

¹ Oi a zen aksik patâ zaat Yesu diim Pilatogâren âiwe. ² Zâkkât mâtenġan kin itâ sâm siņan giwe, “A zirat topņâ itâ ziap. Zâk a donġbep um gulip kwatziņgâmap. Oi Roma a kutâ Sis-agât kât mân pindâbigât dâzângoip. Oi zikņanġât itâ sâmmap, ‘Nâ Kristo, a kembu.’”

³ Sâne Pilatonâ Yesu mâsikâm sâip, “Topkangât dâtno. Gâ Yuda zengât a kutâ?” Sâi Yesuņâ sâip, “Sat, zo.”

⁴ Sâi Pilatonâ tirik namâ galem a sot a gam kirâwe, zen itâ dâzângom sâip, “Nâ a zirat tosanâ kâruan.” ⁵ Oi zen kâtigem sâwe, “Zâk perâkak a ambân den mân orotņâ dâzângoi hânniņâ dâp op laņ kârip. Zâk Galilaia hânân topkwap op gam Yudaia hânân gam ziren yatik opmap.”

⁶ Yatâ sânetâ Pilatonâ mâsikâziņgâm sâip, “Zo Galilaia gokņâ?” ⁷ Zâk ziņ yatâ sâne Pilatonâ nângâm Yesu zâk Herodegât nebân gokņâ sâm sângongui Herodegâren diim âiwe. Herode zâk Yerusalem kamânân ândeip.

⁸ Herode zâk Yesu ekņâ umņâ âlip oip. Herode zâk Yesugât siņi nângâm ikpam op ândeip. Oi kut nâi tuugi ikpatkât nângâm ândeip. ⁹ Oi zâkņâ Yesu den topņâ topņâ sâm mâsikip. Mâsiki ma hâuņâ mân mâburem dukuip. ¹⁰ Oi tirik namâ galem a sot Kembedgât gurumin den zorat galem a, zen kâtigem den sâm siņan gem kirâwe. ¹¹ Herode sot kâwali arâpņâ, zen Yesu siņan gem den gân okņanġâwe. Oi Herodeņâ sâi Yesu a kembedgât hâmbâ nâi giņanġâne giari âburem diim Pilatogâren âiwe. ¹² Oi sirâm zoren

Herode sot Pilato, zet buku urâwet. Mârum ko kâsa kâsa op ândiwet.

¹³ Pilatonâ tirik namâ galem a patâ sot a kâuknâ sot a yenjâ sâi gawe. ¹⁴ Gane itâ sâam dâzângeop, “Zen itâ sâam a zi nâgâren diim ge, ‘Zâk a umziñan gemap.’ Oi nânâ zengât mâteziñan topñangât kârua buñ uap. ¹⁵ Herode zâk yatik mâsiki buñ oi sângeoi diim ge. Nânge. Tosanandâ mumbapkât sinji mân uap. ¹⁶ Zorat sa kâwali a zinjâ tâknâ lapitne olanbat.” ¹⁷ Pilato zâk Yuda zengât kendon dâp tâk namin tatne zengâren gâbâ kânok kânok olan zingâmâip.

¹⁸ Sâi a kâmut zinj den kâtik sâam sâwe, “Zâk buñ oik. Baraba ko olan ningâ.” ¹⁹ Baraba zâk sot a nâmbutnâ, zen a kutâgât âkonziñgi kamân pâtin kâmbam kom a nâmbutnâ zângone mune tâk namin zâmbarâwe. ²⁰ Oi Pilatonâ Yesu olanbamnâ dâzângeop. ²¹ Dâzângeoi zen den yu kambân sâam sâwe, “Poru nagân moik. Poru nagân moik.” ²² Sâne Pilatonâ kwâkâziñgi sâp karâmbut oi sâip. “Wan to sagât? Nânâ nânge tosanandâ mumbapkât sinji mân uapkât sandâ tâknak lapitnâ birâne âibap.” ²³ Sâi zen kâtigem den kâtik sâam ziwe, “Poru nagân moik.” Sâam gulipmalip utne Pilatonâ dinziñâ lugip. ²⁴ Den sâwe, zo bon upapkât Pilatonâ sâam kwâkip. ²⁵ Oi dinziñâ lum kâmbamku a tâk namin tâip, a zo olan zingip. Ka Yesu ko mumbapkât sâam kwâkâm kâwali a zengât bitziñan pâip.

Yesu poru nagân kune moip.

(Mt 27:32-56; Mk 15:21-41; Yo 19:17-37)

²⁶ Yesu diim mâtâbân âim a nâi muyagiwe, kutnâ Simon, Kirene hânân goknâ. Zâk nebân gâbâ gâi gâsumnâ Yesugât poru nak kwambenjan pane lum Yesugât kândâtñan arip.

²⁷ A ambân donbep patâ molim âiwe. Ambân nâmbutnâ, zen umbâlâ op isem wenâ molim âiwe.

²⁸ Yatâ utne Yesunâ puriksâm itâ sâam dâzângeop, “Yerusalem ambân, zen nâgât mân isenek. Ziinâ sot murarâpziñâ, zengât isenek.

²⁹ Nângeonek. Gâtâm, narâk nâin itâ sâbi, ‘Ambân zen kâpin ândiwe sot ambân murarâpziñ buñ sot ambân sigan, zengât nângindâ âlip upap.’ ³⁰ Narâk zoren baknâ zengât itâ sâbi, ‘Zen âbângum ge kwâratnângeonek.’ Oi baknâ mâik zo yatik, ‘Ge kwâratnângeonek.’ ³¹ Kut nâi itâ zo nak wâgân okñange. Nak aronñâ, zo dap okñangâbi?”

³² Oi bâliñ mâme a zagât dizikâm zâk sot zâkonam âiwe. ³³ Oi âimnâ hân nâi kutnâ kâuk sinjit, zoren takâm Yesu poru nagân kuwe. Kâmbam ku a zagât, zo ârândân zâkowe. Yesu zâk tânâmñan, bâliñ mâme a zet toren toren kwânângeziñgâwe. ³⁴ Utne Yesunâ ninâu itâ sâip, “Ibânâ, a zi zinjâ kut nâi nâi ue, zi topnâ mân nângegat tosâziñ birâ.” Sâi kâwali a zen hâmbânangât opnâ wenzu pâne âsageip dâp miwe. ³⁵ A donbep patâ, zen Yesu ek kirâwe. Oi patâziñâ ko mem ge kwâkwat den dukum sinjan gem kirâwe. Itâ sâwe, “A nâmbutnâ tâmbetagonam utne tânzângeop. Zikñangât ko kwaksap. Zâk Anutugât Kristo sot Anutunâ gâsum sâlâpkuip oi ko gem gâik.” ³⁶ Kâwali a zen yatigâk dukuwe. Zen winiga too kâlaknâ pindâm sâwe, ³⁷ “Gâ Yuda zengât a kuta op ândiat oi ko poru nâgân gâbâ âkâm ge.” ³⁸ Yesugât poru nagân den nâi itâ kulemguwe, “Zi Yuda zengât a kutâ.”

³⁹ Bâliñ mâme a nâi poru nagân kin betziñan mem Yesu dukum sâip, “Gâ yatâ zo Kristo? Gikâ sâkkâ mâkâna gei nekât sâkniknâ mâkâ.” ⁴⁰ Yatâ sâi bâliñ mâme a nebutñandâ dukum sâip, “Net kâmbamgât sinji ârândân uenñâ Anutugât kenjât mân op sat? ⁴¹ Net tosanikñangât dâp ot-nike. Ka a zi ko bâliñâ mân oip.” ⁴² Yatâ sâmnâ Yesu dukuip, “Yesu, gâ kembu imbanâgoot ândim, gâ

nâgât nângâban.” ⁴³ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Nâ perâkņak sa nângâ. Itârâņ gâ nâ sot sumbem kamân âlipņan, Paradisi, zoren ândiban.”

⁴⁴ Oi mirâ bâkņan oi mirâ sumunkom zei nâtâtik muyagem hân dâp oi mirâ oi âkip. ⁴⁵ Oi tirik namin sâņgum patâ nâi kirip, zo tânâmņan oloņ gei kwâkip.

⁴⁶ Oi Yesu den kâtik den sâm sâip, “Ibânâ, bikan um dâpnâ paan.” Yatâ sâm moip.

⁴⁷ Oi kâwali a galem, zo ek nângâm Anutu sâm âlip kwâkņanņâm sâip, “A zi perâkņak tosanâ buņâ. Hâlâlû a.”

⁴⁸ A ambân zo mindum kirâwe, zen ekņâ umbâla opņâ âiwe.

⁴⁹ Yesu zikņâ a ambârâp sot Galilaia hânân gâbâ ambân molim gâwe, zen âkņan kin igâwe.

Yesu hanguwe.

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Yo 19:38-42)

⁵⁰ A nâi ândeip, kutņâ Yosepe. Kamânņâ Yudaia hânân tâip, kutņâ Arimataia. Zâk Yuda a sâtņâ zeņgât kâmurân gokņâ. Oi a zo a târârakņâ. ⁵¹ A sâtņâ zen Yesu kunam sâne nâņgi mân dâp oip. Zâkņâ Anutu um topņan ândiândiņ, zo âsagibapkât nângâm ândeip. ⁵² A zorâņ Pilatogâren âimņâ Yesugât kâambarâņanņât dukui. ⁵³ Oi Pila-tonâ nângânņangi Yesugât kâambarâņ mâkâmņâ sâņgum kâuņâ kâpimņâ kât mâtâpņan pâi zeip. Kât mâtâp zo aņâ kendâm kubigâwe. Zo uņakņâ. Zoren mârum a mân zâambarâwe. ⁵⁴ Yuda zeņgât kendongât kubikkubik narâkņâ oip.

⁵⁵ Oi ambân nâmbutņâ Yesu sot Galilaia hânân gâbâ gawe, zen Yosepe molim ikne Yesu kâambarâņâ kwagân ga pâip. ⁵⁶ Oi kut nâi nâi zo ek nângâm kamânân âburem too sot kelâk wârân âlipņâ mem kubigâwe. Oi Yuda zeņgât kendonân Mosegât gurumin den lum kendon tarâwe.

24

Yesu mumuņan gâbâ zaarip.

(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Yo 20:1-10)

¹ Kendon âki ko mirâ hanșâbâ sâi ambân zen kelâk sot too hitom âlip, zo mem Yesugât kwagân âiwe. ² Âi takâm igâwe. Kât patâ zâk kâbakņine mâtâp pâronșâm kirip. ³ Oi kâligen bagim Kembu Yesugât kâambarâņ kârum mân muyagiwe. ⁴ Kârumņâ imbanâziņ buņ oi keņgât op kin a zagât, hâmbâzikņâ âsakņâ tobat nâi yatâ, zet ambân âiwe, zeņgât umziņ topņan kirâwet. ⁵ Oi ambân zen keņgâtziņanņât op pindiņsâm kine a zagât zorâņ itâ dâzâņgowet, “Zen wangât wâgân ândiap, zâkkât mumuņâ zeņgâren kâru? ⁶ Zâk ziren mân ziap. Zâk zaatsap. Mârum Galilaia hânân ândim den itâ dâzâņgoip, zo nângânek, ⁷ ‘A bonņâ nâ bâliņ mâme zeņgât bitziņan zaria none momņâ sirâm karâmbut tap zaatpat.’”

⁸ Yatâ sâitâ ambân zen den zo nângâwe. ⁹ Zen kwâgân gâbâ âburem kamânân gam arâpņâ sot a ambân nâmbutņâ den sinņi zo dâzâņgowe. ¹⁰ Ambân kwagân âiwe, kutziņâ Maria, Madala kamânân gok sot Yoana sot Maria, Yakobogât mamņâ. Zen aksik Aposolo den sinņi zo dâzâņgowe. ¹¹ Aposolo zen den so nângâne bon buņ oi mân nângâm kwâtâtiwe. ¹² Ka Petero zâk zaatņâ sârârâk kâram kwagân arip. Âimņâ pindiņsâm egip. Egi sâņgum kwamenâk zei egip. Oi kut nâi nâi âsageip, zorat nângâ kwâkâ opņâ kamânân âbureip.

A zagât Emausi kamânân âiwet.

(Mk 16:12-13)

¹³ Sirâm zorenâk Yesugât a ambârâp zeņgâren gâbâ a zagât, zet Emausi kamânân âiram âiwet. Kamân zo kârep buņâ, goot goot. ¹⁴ A zagât zet mâtâbân âim kut nâi nâi âsageip, zorat den sâm âiwet. ¹⁵ Sâm âim tâitâ Yesunâ âim muyageziki ârândâņ âiwe. ¹⁶ Zet sinņik mân ânâņgâripkât mân ek nângâwet.

¹⁷ Yatâ oitâ mâsikâzikâm sâip, “Zet wan den âragum gam tabot?” Sâi zet si sângânziknâ umbâlâ tobat op kirâwet. ¹⁸ Oi zekâren gâbâ a nâi kutnâ Keleopa, zâknâ sâip, “Yerusalem kamân mâirâp, zen aksik den sinji nânge. Gâ kânoknâ kamân nâin gok, gât ko mân nângâm ândiat?”

¹⁹ Sâitâ mâsikâzikâm sâip, “Wan wan âsageip?” Sâi zet sâwet, “Yesu Nasarete goknâ, zâkkât sinji. Zâk Anutu mâtenjan Propete patâ ândimnâ nep patâ tuum den imbanjanoot dâtnângomâip. Yatâ op ândei a ambân, nen zâkkât nângindâ imbanâ oip. ²⁰ Ka tirik nama galem a patâ sot a patâ, zen mumbapkât sâm kwâkâm a kutâgâren pane sâi poruyân kuwe. ²¹ Nen ko zâkkât itâ nângâm ândiwen. Zâknâ Isirae a bâlijan gâbâ olaņningâbap. Sâm nângâm ândeindâ kune moi sirâm karâmbut âkap. ²² Oi itârâņ neņgâren gâbâ ambân nâmbutnâ den dâtnângone um kuņkuņ uen. Zen hanġât kwagân âim kâmbârâņâ mân muyagem gam itâ se, ²³ ‘Sumbemġât kâwali a zagât, zet muyageningâm Yesu zaatsap sâm dâtnâņguabot.’ ²⁴ Oi den zo nângâm neņgâren gâbâ a nâmbutnâ, zen ambân zinj se, yatik âim muyagie. Oi ziknâ ko mân ikse.”

²⁵ Yatâ sâm dukuitâ Yesuņâ dâzâkoip, “Propete zen den sâm kulemguwe, zo zen wangât um kâtik ândim mân nângâm kwâtâtiwe? ²⁶ Propete zen Kristo sâknam nângâmņâ sumbem âsakņan bâgibapkât sâm kulemguwe. Anutunâ nâņgip, yatik âsageip.” ²⁷ Yatâ sâmņâ Mose sot Propete, zen zâkkâren kwap kulemguwe, zorat topņâ sâm muyagem zikip.

²⁸ Oi âim Emausi kamânân takâwe. Takâne Yesu zâk âibam oip. ²⁹ A zagât zo anġân kârâņanġâwet. Oi itâ sâwet, “Mirâ mârur nâtiksap. Net sot tâpan.” Sâitâ zet sot ândibapkât nângâziki mirin zâiwe. ³⁰ Nalem ninam ge tapņâ nalem mem sâiwap

sâm mamuņ zikip. ³¹ Yatâ oi sinziknâ ânâņġari ek nâņġâwet. Ek nâņġitâ zobâ buņ op arip. ³² Oi zet itâ âragum sâwet, “Mâtâbân den dâtnâkom sinji âlipkât topņâ dâtnâkoi umnik âbânġuap.”

³³ Yatâ sâmņâ zaat Yerusalem kamânân âburem âiwet. Âimņâ arâņņâ sot bukurâpziņâ mindum tatne muyageziņġâwet. ³⁴ Muyageziņġitâ itâ sâm dâzâkowe, “Kembu zâk perâkņak zaatņâ Simon muyagenanġip.” ³⁵ Oi zet yatigâk mâtâbân Kembuņâ muyagezikâm mirin nalem ziki igâwet, zorat den sinji dâzânġowet.

Yesu zâk arâp muyageziņġip.

(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Yo 20:19-23)

³⁶ Arâp zen zorat den sinji sâm tatne Yesu zâk osetziņan muyagem kinņâ itâ sâm dâzânġoip, “Umziņ diim gei ândinek.” ³⁷ Zen ekņâ pârâkpam keņġât op sâwe, “Wâkeņâ muyagem gaap.” ³⁸ Sâne dâzânġoip, “Zen wangât keņġât op um zagât ue? ³⁹ Kin bitnâ iknek. zi ninak kinzan. Nâ sâknâ sunum-noot. Gâsunim iknek. Wâke zen yatâ zo buņâ.” ⁴⁰ Den yatâ sâm gutņâ kiņ bikņan zo tirâpziņġoip. ⁴¹ Oi sâtâre op diņâ mân nângâm pârâkpam tatne mâsikâziņġâm sâip, “Nalem nâi zengâren taap?” ⁴² Sâi saru zuuņâ nâi oot sisinâ pindâwe. ⁴³ Pindâne mem mâteziņan kin neip.

⁴⁴ Oi itâ sâm dâzânġoip, “Nâ zen sot ândim itâ dâzânġom ândiwan. Moseġât den sot Propete zengât ekabân sot Psalm ekabân nâġât den kulemguwe, zo bonņâ op nanġâbap.”

⁴⁵ Oi Kembuġât ekabân den ziap, zo sapsun zinj nângâm umziņ pârônġsâip. ⁴⁶ Oi itâ sâm dâzânġoip, “Kristo nâġât itâ kulemguwe. Nâ sâknam nângâm momņâ sirâm karâmbut tap zaatpat. ⁴⁷ Zorat ko kutsinġinâ a hân dâp zengâren ari umziņ melâņne Kembuņâ tosaziņ birâbap. Nep zo Yerusalem kamânân topkwap tuubi. ⁴⁸ Zen kut nâi

ņâi âsageip, zorat siņgi a ambân dâzâņgom ândibi.

⁴⁹ Oi nâņgânek. Ibânandâ kut ñâi zo zeņgât siņgi sâm kâtigeip, zo sâņgongua gibap. Zorat zen kamân zi mân birâm mambât ândine ubâ imbaņâ sâņgongua zeņgâren gibap.” (Zo Tirik Kaapum gibapkât sâip.)

Yesu zâk sumbemân zarip.

(Mt 16:19-20; Apo 1:9-12)

⁵⁰ Oi kamânân gâbâ diizingâm âi Betania kamân gootņan âim bikņâ pam mâsop minziņgip. ⁵¹ Mâsop minziņgâm zâmbam sumbemân zarip. ⁵² Oi zen sâtâre op Yerusalem kamânân âburem âiwe. ⁵³ Âburem sirâm dâp tirik namin zâim Anutu mâpâsem sâm âlip kwâkņaņgâwe.

Zo yatik.

Yesugât singi âlip Yohaneñâ kulemguip.

Yesu zâk Anutugât sât.

¹ Hân mân muyageibân sât zâk ândeip. Sât zâk Anutu sorâk ândeip. Oi zâk Anutuyâk op ândeip. ² Topkwâkwatñâ zo zâk Anutu sot ândim gâip. ³ Sât zo Anutuñâ sâi kut ñâi ñâi aksik muyageziñgip. Kut ñâi ñâi, zo zâk buñâ mân muyageip. ⁴ Sât zâk ândiândigât mariñâ ândeip. Ândiândi zorâñ a zengât âsakñâ op âsageziñgip. ⁵ Njâtâtikñâ âsakñâ kwârakubam osim gâip.

⁶ Anutuñâ kore a ñâi muyagei ândeip, kutñâ Yohane. ⁷ A zâkñâ âsakñangât den sâm muyagei a aksik âsakñâ mariñâ nângâm pâlâtân kwâkñangâbigât Anutuñâ sângongoip. ⁸ A zo, zâk âsakñâ mariñâ buñâ. Zâk yen âsakñâ mariñangât den sâm muyageziñgâbam âsageip. ⁹ Âsakñandâ narâk zoren muyagem ândeip. Oi zâkñâ a kamân dâp âsageziñgâmap. Zâk âsakñâ bonñâ uap.

¹⁰ Anutugât sât zâk hânân muyageip, zâkñak mârum Anutugât sâtkât sâm hân muyageip. Oi gem gam muyagei hân a ziñâ ekñâ topñâ mân nângâwe. ¹¹ Zikñâ hânân gem gâi a ambân gakârâpñâ buku mân okñangâwe. ¹² Ka nâmbutñandâ buku okñangâwe, zen Anutugât nan bârarâp upigât imbanñâ ziñgip. Nâmbutñâ zen zâkkât kutñâ nângâm, nângâm pâlâtân kwâkñangâme, zen zo yatâ otziñgâmap. ¹³ Anutugât nan bârarâp zo, zen a sep gilâmân gâbâ mân âsagime mo a dengât mân âsagime. Zen Anutuñâ sâi âsagime.

¹⁴ Sât zâk a opñâ âsagem osetniñan ândeip. Âsagei nen neule âsakñâ igâwen. Âsakñâ zo egindâ Anutu Ibâgât nanñâ kânok, zâkkât âsakñâ

oip. Zâkñâ tânzângozângonñ sot den bonñâ, zo mem gem gâip.

¹⁵ Zâkkât topñâ Yohaneñâ sâm muyagem itâ dâzângoip, “Nâ zâkkât itâ dâzângowan. Bet âsagiap, zâk kândom ândeip. Nâ mân ândia ândim gâip, zorat zâk patâ op walânim ândiap.” ¹⁶ Zâkñâ tânnângom âim ândimap. ¹⁷ Moseñâ girem den Anutugâren gâbâ mem niñgip. Yesu Kristo, zâk ko tânnângonângo sot den bonñâ mem niñgip. ¹⁸ A niñâ Anutu mânâk igâwen. Ka nanñâ zâk Anutuyâk op ândeipñâ Ibângât âsan topñan tâpmapñâ den siñginiñâ mem ge sâm muyageniñgip.

Yohaneñâ zikñâ topñâ sâm muyageziñgip.

(Mt 3:1-12; Mk 1:7-8; Lu 3:15-17)

¹⁹ Yerusalem kamânân gâbâ Yuda a ziñâ tirik namâ galem a sot tirik namâ kore a nâmbutñâ sângonzângone Yohanegâren gam, gâ wan a ñâi, sâm mâsikâm sânetâ topñâ dâzângoip. ²⁰ Zâk topñâ mân kwâimbâm itâ sapsun dâzângoip, “A bâliñan gâbâ mâkâziñgâbapkât mârum sâsân, nâ zâk buñâ. Nâ Kristo buñâ.” ²¹ Sâi ziñâ mâsikâm sâwe, “Gâ Propete Elia?” Sânetâ sâip, “Nâ zâk buñâ.” Sâi sâwe, “Gâ Propete gâbapkât sâwe, zo?” Sâne dâzângoip, “Buñâ.” ²² Oi ziñâ sâwe, “Gâ wan a ñâi? Sângonnângone gen, zo zengâren âi dap sâm dâzângonat? Gikangât dap sâmat?” ²³ Sâne dâzângom sâip, “Propete Yesaianñâ mârumñan den sâm kulemgoip, zo nâgâren bonñâ uap. Den zo itâ, ‘Barâ kâtik, mirâ kamân âtânñan a ñâiñâ âsagem den patâ itâ sâm muyagem ândiap, ‘Kembugât mâtâp kârâm kubiknek.’”

²⁴ Sâi Parisaio a ziñ sângonzângone gawe, zen Yohane itâ mâsikâm sâwe, ²⁵ “Gâ Kristo buñâ, Elia buñâ, Propete zo buñâ oi wangât too sañgonziñgâmat?” ²⁶ Sâne Yohaneñâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ tooyâk sañgonziñgâman. Ka osetziñan a ñâi muyagem ândiap, zo mân ek

nânge. ²⁷ Zâk kândâtñan gam taap. Zâk kâwali ñâi zemñângap. Nâ yatâ zorân irâ sikumñâ gorem aria mân dâp upap.”

²⁸ Kut ñâi ñâi zo Betania kamânân Yodañ too nâmbutken muyageip. Zoren Yohaneñâ too sanjonziñgâm ândeip.

Yohaneñâ Yesugât topñâ sâm muyagem dâzânngoip.

²⁹ Hañsâi Yesu gâi Yohaneñâ ekñâ a itâ sâm dâzânngoip, “Iknek. Râma gwamñâ Anutugâren gâbâ gok, zâk hân dâp a zenğât tosaziñ zâkkât kwâkñan zâibap. ³⁰ Zâkkât op itâ dâzânngowan. Bet âsagiap, zâk kândom ândeip. Nâ mân ândiwanân zâk ândeip. ³¹ Zorat zâk patâ op walânim ândiap. Mârum nâ zâkkât topñâ mân nânğawan. Isirae a den siñgiñâ dâzânğua nânğâbigât gamñâ too sanjonziñgâm ândiwan.”

³² Yohane zâk yatâ sâm sâip, “Nâ Kaapumñâ nii kembâ yatâ opñâ zâkkât kwâkñan ge tâi egâwan. ³³ Nâ mârum mân ek nânğua sanjonnogip, Anutu, zâkñâ itâ sâm dâtnogip, ‘Kaapumñâ a kwâkñan ge pâmbap, zâkñâ Tirik Kaapum sanjonziñgâbap.’ ³⁴ Yatâ âsagei ekñâ itâ dâzânğuan. Zi Anutugât nanñâ.”

Yesuñâ a nâmbutñâ gâsuziñgip.

³⁵ Mirâ hañsâi Yohane sot azatñâ, zen zorenâk âi kirâwe. ³⁶ Kinetâ Yesuñâ zoren gâi Yohaneñâ ekñâ azatñâ itâ dâzâkom sâip, “Egit. Ândiren zi râma gwamñâ, Anutugâren gâbâ gok.” ³⁷ Sâi zet den zo nânğâm Yesu kândâtñan molim âiwet. ³⁸ Aritâ Yesuñâ puriksâm zikitñâ sâip, “Zet wan kârum gabot?” Yatâ sâi zikñâ ziiñ denân sâwet, “Raboni (niiñ denân ko, Patâ), gâ mirâ ikâ zoren ândiat?” ³⁹ Sâitâ dâzâkoip, “Ga egit.” Sâi zet zâk sot âi ândiwet. Mirâsiñ geibâ sâi zet zâk sot âi ândeitâ ñâtiksâip. ⁴⁰⁻⁴¹ A zagât gawet, zekâren gâbâ a ñâi kutñâ Andrea, Simoñ Peterogât munñâ. Zâkñâ zorenâk âim âtânâ muyagem

itâ sâm dukui, “Net a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârum sâsân, Kristo, zâk muyagiet.” ⁴² Yatâ sâmñâ Yesugâren diigi âiwet. Oi Yesuñâ ekñâ itâ sâip, “Gâ Simoñ Yohaneğât nanñâ. Kutkâ Kepa san (niiñ denân ko, kât kâtikñâ).”

Pilipo sot Natanae Yesugât a urâwet.

⁴³ Mirâ hañsâi Yesu zâk Galilaia hânân âibam Pilipo muyagemñâ itâ sâm dukui, “Gâ târokwatnim molini.” ⁴⁴ Pilipo zâk Besaida kamânân gok. Andrea sot Petero, zet zo gokñik. ⁴⁵ Piliponñâ Natanae muyagem itâ sâm dukui, “A zirat Moseñâ gurumin den ekabân kulemgoi. Mârum Propete a zen yatik kulemguwe. A zâk muyagien, zâk Yesu, Yosepegât nanñâ, Nasarete kamânân gokñâ.” ⁴⁶ Sâi Natanaeñâ itâ mâbureip, “Nasarete kamânân dap yatâ a patâ âsagibap?” Sâi Piliponñâ itâ sâm dukui, “Ga eknan.” ⁴⁷ Yatâ sâi Natanaeñâ Yesugâren ari ekñâ sâip, “A zi Isirae a bonñâ. Umñan sarâ mân ziap.” ⁴⁸ Yatâ sâi Natanaeñâ mâsikâm sâip, “Dap yatâ opñâ topñâ nânğat?” Sâi Yesuñâ sâip, “Piliponñâ mân diigigi wakum nak topñan kina geksan.” ⁴⁹ Sâi Natanaeñâ itâ sâm dukui, “Patâ, gâ perâkñak Anutugât nanñâ. Gâ Isirae nenğât a kutâ patâ.” ⁵⁰ Oi Yesuñâ itâ sâm dukui, “Gâ wakum nak topñan taat, nânğâ zo dâgoga nânğâm ko nânğâm pâlatân otnigat? Ek nânğat, zo yennâ. Kut ñâi ñâi patâ ek nânğâm zâiban.” ⁵¹ Yatâ sâmñâ sâip, “Nâ perâkñak dâgobâ. Sumbem pâronñâ Anutugât sumbem a, zen a bonñâ nânğâren zâim gine ziñgitpi.”

2

Yesuñâ sâi toonñâ waiñ oip.

¹ Sirâm zagât âki Kana kamânân, Galilaia hânân a ambân zagât mâpotzikânam sii nalem mine gâip. ² Yesugât mamñâ Maria, zâk zoren âi taki ko Yesu sot arâpñâ, nen zop

sâsânan âiwen. ³ Zoren mindum nalem sot waij nem tâindâ waij buj oip. Buj oi Yesu mamjandâ dukum sâip, “Waijziñâ buj uap.” Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, ⁴ “O ambân, gâñâ nâ mân dâtnoban. Ninak nângâbat dâp upat. Nâgât narâk, zo gâtâm mâte upap.” ⁵ Yatâ sâi mamjandâ kore a ambân itâ sâm dâzângoip, “Den sâbap, zo lum kwâtâtibi.” ⁶ Oi mirâ zoren âmañ kârep patâ nâmburân kânok tâip. Yuda a zen âsâbâñ kin bitziñ too sanjonñâ nalem nemarâwe. Oi mirâ dâp âmañ yatâ kin ândeip. ⁷ Oi Yesuñâ kore a ambân itâ sâm dâzângoip, “Too aam ga âmañân lokine giarik.” Sâi zen yatâ utne âmañ nâmburân kânok zo too piksâm nanjip. ⁸ Yatâ utne ko itâ sâm dâzângoip, “Itârân zen torenñâ aam nalem galem agâren âinek.” ⁹ Yatâ sâi zen aam galem agâren âine toonñâ waij oi nalem galem anñ nemñâ waij zo waniñ gâbâ mie sâm kwagip. (Kore a zen too âmañân aam lokine giarip, zenjak waijgât topñâ nângâwe.) Nalem galem anñ a ambân meip, zo konsâi gâip. ¹⁰ Gâi itâ sâm dukuip, “Kândom wâiñ naamñâ zingâne bet umziñ gulip upâ sâi waij naam bujâ, zo zingâmen. Gâ ko purikgurik opñâ waij naamñâ kwarakuna zeï bet muyagiat. Zo âlip uat.”

¹¹ Yesu zâk yatâ op Kana kamânân, Galilaia hânân sen mârât nep topkwapñâ tuugip. Oi imbanñanñâ topñâ, zo mem kâkñan pâip. Oi arâpñâ nen zo ekñâ nângâm pâlâtân kwâkñanñâwen.

¹² Oi Yesu zâk Kana kamânân gâbâ Kapenaum kamânân ari mam murâpñâ sot arâpñâ molim âiwen. Sirâm nâmbutñâ nen zoren ândiwen.

Yesu zâk Kembangât tirik namin zarip.

(Mt 21:12-13; Mk 11:15-19; Lu 19:45-46)

¹³ Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pasowa, zo mâte upâ sâi Yesuñâ Yerusalem kamânân zarip.

¹⁴ Yerusalem kamânân âi takâm tirik namin zari a donjeb zen râma, makau sot kembâ anjâgwanjâ utne a nâmbutñâ zen Roma zengât kât sot Yuda zengât kât, zo hâukwap anjâgwanjâ op kirâwe. ¹⁵ Yatâ utnetâ Yesuñâ zingitñâ tâkñâ mem a sot râma makau zângom molizingi âine kât nep tuuwe, zengât kât mem lokim tâtatñâ kom kâbakñei giarip. ¹⁶ Oi kembâ mem kirâwe, zen itâ sâm dâzângoip, “Zen Ibânangât namin kut nâi lan utne anjâgwanjâ namâ uap. Kut nâi nâiziñ mem âinek.” ¹⁷ Yesuñâ yatâ oi arâpñâ nen Kembangât ekabân den kulem ziap, zo nângâwen. Den zo itâ,

“Gâgât namâgât opñâ umnâ kârâp siap.”

¹⁸ Oi Yuda a zinjâ itâ sâm mâsikâm sâwe, “Gâ yatâ uatñâ top likuliku kulem nâi tuuna iknâ.” ¹⁹ Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Zen tirik namâ zi kândañne nâñâ sirâm karâmbut umñan tuum nanjâbat.” ²⁰ Yatâ sâm dâzângoip sâwe, “Patârâpniñâ, zen tirik namâ zi kendon 46 tuum ândine âkip. Oi gâñâ sirâm karâmbut umñan tuum nanjâbat sâm sat?” ²¹ Ka Yesu zâk sâkñanñâ op namin dâpkwap sâip. ²² Yesu ândim moi Anutuñâ mângei zari arâpñâ nen den zo nângâwen. Oi namâgât sâip, zo sot Kembangât ekabân zâkkât den nâmbutñâ ziap, zorat nângindâ bonñâ oip.

Yesu zâk a nengât topniñ ek nângâmap.

²³ Yesu zâk kendonân Yerusalem kamânân top likuliku kulem nâmbutñâ tuugi a ambân pisuk, zinjâ ekñâ zâkkât nângâne bonñâ oip. ²⁴ Yesu zâk a zengât topziñ ek nângâmap, zorat op ko a zengâren mân arip. ²⁵ Zâkñâ a nâigât topñâ ek nângâbam a nâigâren mân mâsikâm nanjip. Zâk zikñak umziñan ek nângâm nanjip.

3

Yesu sot Nikodemo den den urâwet.

¹ Parisaio a n̄ai ândeip, kutn̄a Nikodemo. Zâk Yuda a zengât a patâ, zengât buku op ândeip. ² A zorân n̄atigân Yesugâren gam itâ sâm dukuip, “Patâ, nen gâgât topkâ n̄angen. Gâ a patâ, Anutugâren gâbâ gâin. Gâ sen mârât kulem top top tuumat, zorat itâ n̄angan. Anutuñâ gâ sot mân ândei sâi ko mân tuubat.”

³ Sâi Yesuñâ mâburem dukuip, “Nâ perâkn̄ak dâgobâ. N̄ai zâk âsaâsagin̄ unakn̄a mân âsagem ândibap, zo ko Anutugât um topn̄an mân bagibap.”

⁴ Sâi Nikodemoñâ pârâkpm itâ sâm mâsikip, “A n̄ai mârûm patâ opn̄a dap op âsaâsagin̄ unakn̄a âsagibap? Zâk mam kâmbon̄an âburei dum zagâtñâ mimbapkât sat?”

⁵ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Nâ perâkn̄ak dâgoba. N̄ai zâk Kaapum sot too umn̄an mân âsagibapñâ Anutugât um topn̄an mân bagibap.

⁶ Agât kâmboyân âsaâsagin̄, zâk ayâk. Ka a n̄ai, zâk Kaapumñâ umn̄an muyamuyagin̄, zâk Kaapumgâren gokn̄a.

⁷ Zen âsaâsage unakn̄a âsagibigât sa n̄angâna mân kwakmak upap. ⁸ Pibâ zâk lan̄ komap. Oi kwamitn̄a n̄angâme. Ikâ gâbâ gâmap, oi ikâ âi âkâmap, zo zen mân n̄angâme. Oi n̄ai zâk Kaapumgâren muyageip, zâkkât topn̄a yatâ.”

⁹ Sâi Nikodemoñâ mâburem itâ sâm dukuip, “Zo dap op yatâ orotn̄a?”

¹⁰ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip. “Gâ Isirae a zengât a sâtn̄andâ kwaksat?

¹¹ Nâ perâkn̄ak dâgobâ. Nen kut n̄ai n̄ai ek n̄angâmen, zo dâzângomen. Oi zen ko dinnin̄a birâme. ¹² Nâ hânân Anutuñâ nep tuumap, zorat topn̄a dâzângua mân n̄angâme. Oi sumbemân nep tuumap, zorat topn̄a dâzângua dap dabân n̄angâne âkâbap?

¹³ A zengâren gâbâ n̄ain̄a sumbemân mân zarip. Ka a bonn̄a nâ sumbemân gâbâ gem gâwan. Nâ kânok sumbemân gâbâ gem gâwan.

¹⁴ Mârûm mirâ kamân kâtikn̄an

Mosen̄a mulum dâp tuum nagân mândip. Zo yatik narâk zi a bonn̄a, nâ nagân nom kwânângânibigât sâsân. ¹⁵ Oi a zen n̄angâm pâlâtân kwatnibin̄a ândiândi kâtik muyagibi.

¹⁶ Anutu zâk a zengât umn̄a donbep gâsui nann̄a kânok, nâ sângonnogi gâwan. Oi zen nâ n̄angâm pâlâtân kwatnimn̄a mân tâmbetagobi. Zen nâ n̄angâm pâlâtân kwatnim ândiândi kâtik muyagibigât sângonnogi gewan.

¹⁷ Nann̄a nâ a zengât tosazin̄angât sâm kwâkâbatkât bun̄a. A tânzângobatkât Anutuñâ sângonnogi gem gâwan. ¹⁸ Oi n̄ai zâk n̄angâm pâlâtân kwatnibapn̄a zâkkât tosagât hâun̄a mân mimbap. Ka n̄ai zâk nann̄a nâ mân n̄angâm pâlâtân kwatnibapn̄a tosa hâun̄angât sin̄gi op zimbap. Wangât, zâk Anutu nann̄a kânok, nâgât mân n̄angâm pâlâtân kwatnigip, zorat. ¹⁹ Hâun̄angât topn̄a itâ ziap. Âsakn̄a n̄n̄a hânân ga a zin̄ n̄atâtikkât n̄angâne bonn̄a oi âsakn̄a nâ kândâtnowe. Orot mamezin̄ bâlin̄a zeip, zorat yatâ urâwe. ²⁰ N̄ai zâk bâlin̄a opmapn̄a âsakn̄a kândâtkomap. Bâlin̄andâ âsakn̄an muyagei ikpegât âsakn̄an mân gâmap. ²¹ N̄ai zâk den bonn̄a lubapn̄a âsakn̄a mâte upap. Oi kut n̄ai n̄ai opmap, zo Anutugât sâtkât opmap, zorat topn̄a muyagibap.”

Yohanen̄a Yesugât topn̄a sâm muyageip.

²² Yesu sot arâpn̄a, nen Yerusalem kamân birâmñâ Yudaia hân torenn̄an âi ândiwen. Zoren Yesu sot arâpn̄a nin̄a a ambân too san̄gonzingâm ândiwen. ²³ Yohane ko zâk hân n̄ai kutn̄a Aenon, Salim kamân n̄angâmñan zoren a too san̄gonzingâm ândeip. Zoren too donbep zeipkât a zen zoren mindum gane san̄gonzingip. ²⁴ Narâk zoren Yohane tâk namin mân parâwe.

²⁵ Yuda a n̄ai sot Yohanegât arâp, zen bitzin̄ too san̄gonsan̄gon zorat topn̄a sâm âraguwe. ²⁶ Oi

ziņâ Yohanegâren gam itâ sâm dukuwe, “Patâ, gâ Yodaņ too nâmbutken ândina a nâi muyagei topņâ dâtnânġoin. Zâk narâk ziren ga a too saņgonziņgi a doņbepņâ zâkkâren arie.”²⁷ Sâne Yohaneņâ itâ sâm dâzânġoip, “Anutuņâ a nâi kâwali mân pindi zikņak dabân yatâ mimbap?²⁸ Nâ itâ sâm dâzânġowan, zo dap op kwâimbâbi. A bâliņan gâbâ mâkâniņġâbapkat mârum sâsân, nâ zâk buņâ. Nâ Kristo buņâ. Nâ kâdom okņanġâm gaan.²⁹ Ambân siņgi sâm pindâwe, zâkņâ ambân mariņâ. Oi ambân mem âkņâlê patâ oi bukuņandâ nânġâm beķņan mem umâlep patâ upap. Nâ yatâ op umâlep nânġâbatkât narâkņâ zo mâte uap.³⁰ Zâkkât ko zâizâiņ. Nâġât ko diim gibap.”

³¹ Ubâ geipņâ walâniņġâmâp. Hânân gokņandâ hânġât siņgi uen. Nen hânġât kut nâi nâi zorat den sâmen. Ka zâk ko sumbemân gâbâ geipņâ walâniņġâm naņġap.³² Kut nâi nâi ek nânġip, zorat siņgi sâmap. Oi a zen zâkkât diņâ birâme.³³ Ka a nâmbutņâ ziņ diņâ nânġâme, zen itâ nânġâbi, “Anutuņâ sâi kâtikkâtigiņ ândiap, zâk diņâ zo tângumâp.”³⁴ Anutuņâ a sâņgongiņ, zâk Anutuġât denâk sâmap. Oi a yatâ zo ko Anutuņâ Kaapumņâ imbaņâ pindâmâp.³⁵ Anutu Ibânandâ nanņanġât umņâ ġâsui zâkkât bikņan kut nâi nâi zo aksik pam naņġip.³⁶ Nâi zâk nanņâ nânġâm pâlâtân kwâkņanġâm ândiap, zâk narâk ziren ândiândi kâtik mârum muyagiap. Oi nâi zâk nanņâ kândâtkom diņâ birâm ândibapņâ ândiândi kâtik mân muyagibap. Buņâ. Anutuņâ kuk okņanġi tap zâibap.

4

Yesuņâ Samaria ambân nâi sot den den oip.

¹ Parisaio a, zen Yesuġât itâ nânġâwe, “Zâkņâ a ġâsâzânġom too saņgonziņġap, zo Yohanegât

kâmut walâziņġe.”² Den zo yen sâwe. Yesu zikņak a too mân saņgonziņġip. Zâk yen sâi arâpņâ niņâ too saņgonziņġâwen.³ Oi Kembuņâ den zo nânġâm Yudaia hân birâm Galilaia hânân arip.⁴ Samaria hân mâtâp arip.

⁵ Âimņâ Samaria hânân kamân nâi kutņâ Sika, zoren takip. Kamân zorat naņġâmņan hân nâi zeip. Mârumņan Yakoboņâ hân zo nanņâ Yosepe pindip.⁶ Too lâm nâi zoren zeip, kutņâ Yakobogât too lâm. Oi Yesu zâk mâtâp kârep âimņâ loreip. Oi mirâ bâkņan oi zoren takâm lâm ġinņan ge tap nânġip.⁷⁻⁸ Yesu arâpņâ, nen nalem sâņġân minam kamânân ârindâ Yesu zâk zikņik tâi Samaria ambân nâiņâ too aabam ġâip. ġâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Too nâi aam nina nimbâ.”⁹ Dukui ambân zorân sâip, “ġâ Yuda aņâ, wangât Samaria ambân nânġâren toogât sat? Zo mân orotņâ.” Zo Yuda sot Samaria a buku buku mân op ândiwegât ambân zorân den yatâ sâip.¹⁰ Sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “ġâ Anutuġâren gâbâ kut nâi ġâbap, zo sot nânġât topņâ mân nânġat. Nânġâm sâi ko nânġâren oletnina too takâtakân ġibam.”¹¹ Sâi ambân zorân itâ sâm dukuip, “Too lâm zi kârep. ġâ too aaņ âmaņ buņġât too takâtakân ikâ ġâbâ aaban?”¹² Sâkuniņâ Yakoboņâ too lâmniņâ zi esip. Oi zâk sot narâpņâ sot râma mâkau ġakârâpņâ, zen too zirik nem ândiwe. ġâ Yakobo walâm too takâtakân muyagibam sat?”¹³ Sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Too zi sâumņâ nem zagât nem ândibi.”¹⁴ Nâġât too ko nemņâ umġâ sâduksâbap. Nâi zâk too zo nimbapņâ toogât mân nânġâm ândibap. Nânâ too zo a nâi pinda umņan too takâtakân muyagem zei a zo ândiândiņ kâtikņâ ândibap.”¹⁵ Sâi ambânņâ diņanġât topņâ mân nânġâm kwâkâmņâ itâ sâip, “Patâ, ġâ too zo nina nem toogât zagât mân nânġâbat. Oi ziren âsâbân toogât ġâman, zo birâbat.”

16 Yata sâi Yesunâ itâ sâmbuikip, “Âi apkâ sâna kândiangâm gâit.”
 17 Sâi ambânâ sâip, “Nâ apnâ bunâ.” Sâi Yesunâ itâ sâmbuikip, “Gâ apkâ bunâ, zo âlip sat. 18 Gâ a bâtnâmbut mem birâziŋgin. Oi irabot miat, zo apkâ bunâ. Zorat gâ den perâkŋak sat.”
 19 Sâi ambânâ itâ sâip, “Patânâ, gâ nâgât topnâ dap yatin nângat? Nâ irabot zi nângan. Gâ Propete a nâi ândiat. 20 Zorat sâna nângâbâ. Sâkurâpnîâ, zen baknâ ziren Anutu mâpâsem ândiwe. Ka Yuda a zen ko Yerusalem kamânân Anutu mâpâsem ândinat sâmbâme.”

21 Oi Yesunâ ambân itâ sâmbuikip, “Ambân, gâ dâgoga nângâ. Narâk nâi mâte upâmap. Narâk zoren baknâ ziren mo Yerusalem kamânân zorenâk bunâ. Zoren mo zoren âlipnâ. 22 Samaria a, zen topnâ mân nângâm mâpâsime. Yuda a, nen ko topnâ nângâm mâpâsime. Oi Anutunâ kubikkubiknîâ, zo Yuda a nenngâren pâip.

23 Narâk nâi mâte upap. Oi zi mârum mâte uap. Zoren kâmut gakârâpnâ bonnâ, zen Kaapum sot op umziŋandâ Anutu mâpâsibi. Ibâ zâk a yata zo mâpâseŋangâbigât nângâmâp. 24 Anutu zâk Kaapum mân igiknâ. Zorat zâk mâpâsime, zen Kaapum sot opnâ mâpâsime. Yata upi, zo ko mâpâmbâpâse bonnâ.”

25 Sâi ambânâ itâ sâmbuikip, “Nâ nângan. A bâliŋan gâbâ mâkâniŋgâbapkât mârum sâsâŋ, zâk gâbap. A zo muyagemnâ kut nâi nâi zorat sâmbuikip niŋgâbap.”

26 Sâi Yesunâ itâ sâmbuikip, “A zo, nâ.”

27 Yata sâmbuikip itâ arâpnâ nen gawen. Gam ambân sot den âraguwet, zorat nângâm imbanâniŋ buŋ oip. Wangât ambân sot den uat sâmbuikip mâsikânam nângindâ yâmbârei birâwen. 28 Oi ambân zâk too âmaŋ birâm sârârâk kârâm âim kamânân âim a ambân itâ sâmbuikip, 29 “Zen gam a nâi zi iknek. Nâ kut nâi nâi orâwan, zo aksik sâmbuikip nângap. A bâliŋan gâbâ mâkâniŋgâbapkât

mârum sâsâŋ, zo zi motnâi.” 30 Oi kamânân gâbâ â ambân pisuk, zen Yesugâren gawe. 31 Gam tatne Yesu arâpnâ niŋ itâ sâmbuikip,

“Patâ, nalem ne.” 32 Sâindâ itâ sâmbuikip dâtnângoip, “Nalem tobat nâi zemnigap, zo mân nângê.” 33 Zo yata sâi arâpnâ niŋ itâ âraguwen, “Nalem zo nâiŋâ mem ga pindap?”
 34 Sâindâ Yesunâ itâ sâmbuikip, “Saŋgonogip, zâkkât den lum nepnâ tuuman, zorâŋ nalemnâ uap.

35 Zen itâ nângâmê, ‘Kâin kimembut âki kâlamân nalem bonnâ muyagibap.’ Ka nâi dâzângua nângâmêk. Zen zaat kâlam zi iknek. Bon muyamuyagiŋ narâk mâte uap. (A ambân kamânân gâbâ gam tarâwe, zeŋgât op sâip.) 36 Nâi zâk nalem bonnâ mem mindubapnâ, zorat sângân mibap. Oi bonnâ zo ândiândi kâtikkât ŋiŋi upap. Oi nep kârâm kâmerip sot bon mem zarip, zet ârândâŋ sâtâre upapot. 37 Oi den nâi Kembugât ekabân ziap, zo kâtigibap. Den zo itâ,

‘Nâiŋâ nep kârâm kâmitmap. Nâiŋâ ko bonnâ mei zâibap.’

38 Nâiŋâ zen mân kârâm kâmirâweyân bonnâ mimbigât sâmbuikip ziŋgâwan. Mârum a nâmbutnâ nep zo tuum ândinetâ bonnâ muyagei zen yen galem op bonnâ mem ândie.”

39 Samaria ambân zo zâk kamârâp itâ sâmbuikip dâzângoip, “A zi kut nâi nâi orâwan, zorat topnâ pisuk sâmbuikip muyagiap.” Den zorat a ambân donbepnâ Yesu nângâm pâlatâŋ kwâkŋangâwe. 40 Yesunâ arâpnâ nen den dâtnângom tâi a ambân ziŋ kamânân gâbâ gam Yesugâren takâm zen sot ândibapkât dukuwe. Sânetâ ko sirâm zagât zen sot ândeip. 41 Yesunâ ŋiŋi âlip dâzângoip donbep patânâ nângâmâp, nângâm pâlatâŋ kwâkŋangâwe. 42 Oi zen ambân zo itâ sâmbuikip,

“Kândom gâgât dengât op nângâm pâlatâŋ kwâkŋangên. Irak ko niŋak diŋâ nângâm itâ nângâm kwâtâtien.

Zâk perâkñak a hân dâp nenğat kubikkubik a op ândiap.”

Yesuñâ katep ñâi mâsekñoot kubigip.

⁴³ Yesu zâk sirâm zagât ândimñâ Galilaia hânân arip. ⁴⁴ Yesu zâk zikñak itâ sâip, “Propete a ñâigât kut-singinâ kamân toren toren lañ kârâm âimap. Kamârâpñâ zinjâ ko zâkkât nângâne yenñâ opmap.” ⁴⁵ Yesuñâ Galilaia hânân takî Galilaia a zinjâ buku okñangâwe. Zen mârumñan Yerusalem kamânân âine kendon patin nepñâ tuugi igâwe, zorat yatâ okñangâwe.

⁴⁶ Kana kamânân Galilaia hânân mârum sâi toonñâ wainj oip, zoren dum âi takip. Kapenaum kamânân a sâtñâ ñâi ândeip, zâkkât nanñâ mâsek op zeip. ⁴⁷ Yesu zâk Yudaia hânân gâbâ âburem Galilaia hânân gaap sâne a sâtñâ zorânñâ nângâm Kana kamânân âimñâ Yesu muyagem nanñâ mumbam op zeip, zo kubikñangâbapkât dukui. ⁴⁸ Oi Yesuñâ itâ sâi dukui, “Nâ sen pup kulem mân tuuga dap op dinnangât nângâne bon upap?” ⁴⁹ Oi a sâtñâ zorânñ itâ sâip, “Patâ, nannâ mombapkât kek gâban.” ⁵⁰ Sâi Yesuñâ itâ sâi dukui, “Gâ yen âi. Nangâ ko âlip uap.” Yatâ sâi a zo Yesugât den nângi bon oi arip. ⁵¹ Zâk mâtâbân ari kore a zinj gam sâwe, “Nangâ mârum âlip op taap.” ⁵² Sâne âlip oip, zorat narâkñangât mâsikâziñgi sâwe, “Muka mirâ bâkñan, zoren sâkñâ sânduksâip.” ⁵³ Yatâ sâne a sâtñâ zâk topñâ itâ nângip, “Narâk zoren Yesuñâ sângonnom sâip, ‘Nangâ âlip uap.’” Oi zikñâ sot a ambân kâmut gakârâpñâ, zen Yesu nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. ⁵⁴ Yesu zâk Yudaia hânân gâbâ Galilaia hânân âburem âi sen mârât nep tuugi sâp zagât oip.

5

Yesu zâk Betesida too dengân sâtñan a ñâi kubigip.

¹ Yuda zengât kendon patâ ñâi mâte oi Yesu zâk Yerusalem

kamânân zari. ² Oi Yerusalem kamânân poñ kâtikñâ kirip, zoren mâtâp ñâi kirip, zorat kutñâ râma zengât mâtâp. Mâtâp zorat nanğâmñan too dengân ñâi zeip, kutñâ Betesida. Zorat sâtñan mirâ bâtnâmbut tâip. ³⁻⁴ Mirâ zoren a mâsekziñoot sot sen ñâtâtik sot kin bitziñ bâlîñâ sot sâkziñ giginâ, zen zem ândiwe. (Kembugât sumbem a ñâiñâ narâk ñâin ñâin gem ga toin geim golanjoip. Yatâ oi mâsek a ñâi kâdom toin giarip, zâk mâsek okñangip, zo bunj oip.) Zorat zen too kwamit oi nângânat sâi mambâtmarâwe. ⁵ Oi zoren a ñâi zeip. Zâk kiñ bikñâ bâlîñ oi zem tâi kendonñâ 38 âkip. ⁶ Yesu zâk a zo ekñâ narâk kârep ziap sâi mâsikâm sâip, “Gâ sâkkâ âlip upapkât otgigap?” ⁷ Sâi ko sâip, “Patâ, ñâiñâ ândim too kwamitsâi toin diinim gei nâbanbap? Oi ninak geibâ sa a ñâiñâ walânim kek geimap.” ⁸ Sâi Yesuñâ itâ sâi dukui, “Gâ zaat isen koremgâ lum âi.” ⁹ Sâi zorenâk sâkñâ âlip oi zaatñâ isen koremgâ mem arip. Sirâm zoren Yuda a zengât kendon narâk oi Yesuñâ a zo kubigip.

¹⁰ Zorat Yuda a nâmbutñâ zinj a âlip oip, zo itâ dukuwe, “Itârânñ kendonân isen koremgâ lum ariat, zo mân orotñâ. ¹¹ Sânetâ itâ sâi dâzânjoip, “Kubikniğapñâ itâ dâtnogap, ‘Gâ isen koremgâ mem âi.’” ¹² Sâi mâsikâm sâwe, “Isen koremgâ mem âi sâi dâgogap, zâk kutñâ ñâi?” ¹³ Sâne kubikñangip, zorat kwagip. Oi Yesu zâk a kâmut kirâwe, zengât oserân gâbâ tik arip. ¹⁴ Bet Yesuñâ a zo tirik namin muyagem girem den itâ dukui, “Gâ sâkkâ âlip uap. Oi kut ñâi ñâi yâmbâtñâ muyagegibapkât bâlîñâ dum zagâtñâ mân upan.” ¹⁵ Sâi a zo Yesu ek nângâm âi Yuda a sâtñâ itâ sâi dâzânjoip, “A kubikniğap, kutñâ Yesu.”

¹⁶ Yesu zâk kendonân nep yatâ tuugipkât Yuda a sâtñâ, zinj kâsa miñangâwe. ¹⁷ Yatâ utne Yesuñâ itâ sâi dâzânjoip, “Ibânâ Anutu, zâk

nep tok tuum ândim gâmap. Oi nâ yatik nep tuum taan.”¹⁸ Yesu zâk kendonân a kubigip sot Anutugât ibânâ sâip, zorat Yuda a sâtnâ ziñ nângâne bâliñ oi Anutu hutkum sap sâm kunam sâm kâtigiwe.

Yesu zâk hâuñangât den sâm kwâkâbapkat imbanjâ zemñangap.

¹⁹ Yesu zâk itâ sâm dâzângoip, “Nâ perâknak dâzângua nângâne. Nannâ nâ ninâ umgât nep mân tuuman. Ibânâ zâk nep tuugi ekñâ yatik tuuman. Ibânâ zâk tuumap, zo yatik nannâ nânâ tuuman.”²⁰ Ibâ zâk nannâ nâ nek umñâ nâgâren kinmapkât nep tuumap, zo yatik tirâpnomap. Oi nep zi ikse, zorik bunjâ. Nep zâizâinâ tirâpnogi zen ekñâ nângâne imbanjâ upap.²¹ Zo itâ. Ibâ zâk a mumuñâ mângizingi zaat ândime. Nannâ nanjâ yatik a mumuñâ nâi mângibâ sâm mângibat.²² Ibâ zâk nannâ nâ a zenğât topziñ sâm kâknan kwatziñgâbatkât nep zo sâm nigip.²³ Zen Ibâ hurat kwâknangâme, zo yatik nannâ nâ hurat kwatnibigât yatâ oip. Nâi zâk nannâ nâ mân hurat kwatnibapñâ Ibânâ sângonnogip, zâk mân hurat kwâknangâbap.

²⁴ Nâ perâknak dâzângua nângâne. Nâi zâk dinnâ nângâbapñâ sângonnogip zo zâk nângâm pâlâtân kwâknangâbap. Oi a zo ândiândiñ kâtikñâ mem ândiap. Zâk mumuñâ kândâtkum ândiândiñ kâtikñâ muyagiap. Zâk tosanangât hâuñâ mân mimbap.

²⁵ Nâ perâknak dâzângua nângâne. Narâk zi mâte uap, zoren a sâkziñ wâgân umziñ mumuñ ândie, zen Anutu nannâ ninâ den nângâm umziñ kubikanji ândiândi kâtik mâte op ândibi. Oi yatigâk narâk nâi mâte upabân a mumuñâ zo, ziñâ Anutu nannâ nâgât dinnâ nângâm zaat ândiândi kâtik ândibi.²⁶ Ibâ zâk ândiândi mariñâ ândiapkât nannâ nâ ândiândi mariñâ op ândibatkat sâm nigip.²⁷ Oi nâ a bonjâ ândiangât a tosañ hâuñangât den sâm kwâkâbatkât sâm nigip.²⁸ Zen

den zo nângâne mân kwakmak upap. Narâk nâi mâte upap, narâk zoren a mumuñâ hanzângone zie, zen nannâ nâgât den nângâmñâ gwâlâ op zaat nanğabi.²⁹ Ândiândi âlip ândiwenjâ dinnâ nângâm zaatñâ ândiândi kâtik mem ândim zâimambi. A nâmbutñâ ândiândi bâliñ ândiwenjâ zaatñâ tosañangât hâuñâ mimbi.

³⁰ Nâ ninâ umgât nep yatâ zo âlip mân tuubat. Ibânangât sâtkât hâuñangât den sâm kwâkâman. Zo yatâ op hâuñangât nep tuuga dâp upap. Zo ninâ den bunjâ, sângonnogip, zâkkât den.”

Anutunjâ nannangât topñâ sâm muyagemap.

³¹ “Ninak topnâ sâm muyagia mân dâp upap.³² Topnâ a nâinâ sâm muyagemap. Oi nâ nângan, topnâ sâm muyagei bonjâ uap.

³³ Zen Yohanegâren sâm mâsikâne nâgât den bonjâ sâm muyageip.³⁴ Oi anjâ topnâ sâm muyagibigât mân sâman. Zen topnâ nângâm ândiândigât mâtâp lânbigât sâman.³⁵ Yohane zâk kârâp âsakñâ patâ op âsageziñgip. Zen zâkkât âsakñâ zo ek âknâlem mâik nâi ândiwe.

³⁶ Nâgât topnâ sâm muyagemap, zo Yohane yatâ bunjâ. Zo tobat nâi. Nepnâ tuuman, zorân topnâ sâm muyagemap. Ibânandâ nep sâm nigip, zo tuumñâ bonjâ muyageman. Yatâ op ândia topnâ muyagemap.³⁷ Ibânâ sângonnogip, zâk zikñâ topnâ sâm muyageip. Zen ko den lâuñan gâbâ gâi mân nângawe. Zen holi tobatñâ mân igawe.³⁸ Zen nâgât den nângâm mân nângâm pâlâtân kwatnige, zorat topñâ itâ. Zen sângonnogip, zâkkât diñâ umziñan mân pane zemap.³⁹ Zen Kembugât ekabân itâ nângâm sâlâpkume, ‘Ândiândi kâtikkât mâtâp zoren ze kârûm muyaginâ.’ Oi zorân nâgât topnâ sâm muyagemap.⁴⁰ Oi zen den zo sâlâpkumñâ nâgâren gam ândiândi kâtik muyagime? Bunjâ. Nâgâren mân game.

41 Nâ anâ sâmb âlip kwatnibigât mân sâmban. 42 Zengât topziñ zîtâ nângan. Umziñ Anutugâren mân kinmap. 43 Nâ Ibânangât sâtkât zengâren gewan. Ga ko zen buku mân otniwe. Gâtâm a nâinâ zikñâ umgât gâi zâk buku okñangâbi. 44 Zen ziiñak sâmb âlip kwarangâm ândime. Kembuniñ kânok, zâkñâ sâmb âlip kwatziñgâbapkat mân nângame. Oi dabân nângâm pâlâtân kwatnibi? 45 Zen nâgât itâ mân sâbi, 'Zâk Ibâgâren neñgât sâmb bâlip kwâpap.' Yatâ bunâ. Zen Mosegâren pâlâtân upme. Ka Moseñâ zen sâmb bâliñ kwatziñgâbap. 46 Wangât, Moseñâ den kulemguip, zo nâgât op kulemguip, zorat. Zen zâkkât den nângâm sâi nâgât den nângâbe. 47 Ka zen Mosegât den birâmñâ nâgât den dabân nângâbe?"

6

Yesuñâ a 5 tausen nalem ziñgip.
(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lu 9:10-17)

1 Yesuñâ den yatâ sâmb nanngâmñâ Galilaia saru kutñâ nâi Tiberia, zo walâm nâmbutken arip. 2 Ari a ambân donbepñâ a sisi mâsek kubikziñgi igâwegât molim âiwe. 3 Yesu zâk arâpñâ nen diiniñgi barin zâi tarâwen. 4 Narâk zoren Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pasowa, zo mâte oip. 5 A ambân donbep patâ gane Yesuñâ ziñgitiñâ Pilipo mâsikâm sâip, "Nalem ikâ gâbâ sângân mem a ambân donbep patâ ziñgindâ dâpziñ upap?" 6 Yesu zâk zo yatâ zo upat sâmb nângi ze yen mâsikip.

7 Oi Piliponâ itâ sâmb dukuip, "Kât 2 handeret yatâ zorân kwâlâm ziñgindâ mân dâpziñ upap." 8 Sâi arâpñâ neñgâren gâbâ a nâi kutñâ Andrea, Simoñ Peterogât munñâ, zâkñâ itâ sâip, 9 "Katep nâi ziren ândiap. Zâkñâ nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât tâkñangap. Oi a ambân donbep patâ zirânñâ ziñgindâ dâpziñâ mân upap." 10 Sâi Yesuñâ sâip, "A ambân dâzângone mindum

ge tatnek." Oi zoren hibuk hân langaat zeip, zorat kwâkñan a tenngâziñ 5 tausen yatâ zorân ge tarâwe.

11 Yesuñâ nalem zo memñâ sâiwap sâmb a tarâwe, zo kâsâpkum ziñgip. Oi saru zuu zo yatik kâsâpkum ziñgip.

12 Nalem nem âkon opñâ Yesuñâ arâpñâ itâ sâmb dâtnânngoip, "Buputñâ zen bâliñ opapkat sândunek." 13 Oi nen nalem bâtnâmbut zorat buputñâ sânduindâ irâ kiin zagât piksâip.

14 A amban zen sen mârât mân igikñâ, zo ekñâ sâwe, "Propete patâ a neñgâren âsagibapkat sâsân, zo perâkñak a zi." 15 Oi zen Yesu haamgumñâ bitziñandâ gâsum a kutâ kwânângân utne ziñgit nângâm birâziñgâm zikñik barin zarip.

Yesuñâ saru kwâkñan lân lân arip.
(Mt 14:22-23; Mk 6:45-52)

16 Mirâ nâtiksisâi arâpñâ nen saru sâtñan geiwen. 17 Geimñâ Kape-naum kamânân âinam wangâyân zâiwen. Oi mirâ nâtiksisâi ko ârindâ Yesu zâk zikñik zoren tâip. 18 Oi pibâ kâtikñâ koi saru âbânngoi âiwen. 19 Oi nen sak birâm kom aleindâ ari saru tânâmñan ârindâ Yesu zâk saru kwâkñan lân lân âim wangâ gootñan gâi ekñâ pârâkpam keñgât urâwen. 20 Yatâ oindâ Yesuñâ nângonsâm sâip, "Ninak gaan. Mân keñgât utnek." 21 Yesu wangâyân kopgâbapkat sâtâre urâwen. Kopgâi zorenâk hân âinam sâwenân, zo âi takâwen.

A zen Yesu kulem sen mârâtkât opñâ dukuwe.

22 A kâmut patâ, zen saru nâmbutken zine hañsâip. Hañsâi itâ sâwe, "Muka nâtiksisâi wangâ kânok tâi iksen. Zoren arâpñâ Yesu pam ziiñik arie." 23 Zo yatâ nângâm tatne Tiberia hânân gâbâ wangâ nâmbutñâ Kembunâ nalem ziñgip, zoren takâwe. 24 Takâne a ambân zen Yesu sot arâpñâ kâruziñgâm wangâyân zâim Kapenaum kamânân âi kâruziñgâwe.

²⁵ Zen saru nâmbutken âim kârum muyagemnâ itâ sâmb dukuwe, “Patâ, gâ dâunjan zi gâin?” ²⁶ Mâsikâne itâ sâmb dâzânngoip, “Nâ perâknjak sa nânngânek. Nâ top liku kulem tuuga ikme, zorat buñâ. Nalem zingâ nem âkon urâwe, zorat molinige. ²⁷ Nalem nemnâ ândim mumbi, zorat umziñ mân pane zimbap. Nalem nem ândiândi kâtik ândibi, zorat umziñ pane zimbap. A bonñâ, nâ Anutu Ibânandâ nalem zo zingâbatkât gâsum sâlâpnogip. Nâ ândiândi kâtikât nalem, zo zingâbat.” ²⁸ Sâi zen itâ mâburem dukuwe, “Sânan. Anutuñâ wan nep tuum ândinatkât nânngâmap?” ²⁹ Sâne Yesunâ itâ sâmb dâzânngoip, “A sângonnogip, nâ nânngâm pâlâtân kwatnibi, zo Anutugât nep.” ³⁰ Sâi den itâ sâmb dukuwe, “Gâ top likuliku kulem nâi tuuna ekñâ nânngâm pâlâtân kwatginat. Wan nep nâi tuuban? ³¹ Sâkurâpnij, zen Mose sot mirâ kamân kâtikñan ândim nalem kutñâ Mana, zo nem ândiwe. Oi zorat den kulem nâi itâ ziap, ‘Sumbemân gâbâ nalem zingâ nem ândiwe.’”

Nalem sumbemân gâbâ gem gâip, zorat den.

³² Oi Yesunâ itâ sâmb dâzânngoip, “Perâknjak sa nânngânek. Sumbemân gâbâ nalem bonñâ, zo Mosenâ mân muyagem zingip. Ka Ibânandâ sumbemân gâbâ nalem bonñâ zingâmap. ³³ Nâ sumbemân gâbâ gem hân a ândiândi muyagem zingâman. Nâ Anutugâren gâbâ nalem bonñâ uan.” ³⁴ Sâi itâ sâmb dukuwe, “Kembu, gâ narâk dâp nalem zo niñgâmâmban.” ³⁵ Sâne itâ sâmb dâzânngoip, “Ândiândigât nalem ko nâ. Nâi zâk nâgâren ga pâlâtân upap, zâk nalemgât mân mumbap. Oi nâi zâk nâ nânngâm pâlâtân kwatnibap, zo ko toogât mân nânngâbap.

³⁶ Nâ itâ dâzânnguan. Zen nâ neknâ mân nânngâm pâlâtân kwatnime. ³⁷ Ka Ibânandâ nâgât

zingâ sâip, a ambân zo zen ko nâgâren gam nanngâbi. Oi a ambân zingâ nâgâren gane mân molizingâbat. ³⁸ Sumbemân gâbâ gewan, zo ninâ den lubatkât buñâ. Sângonnogip, zâkkât den lubatkât gewan. ³⁹ Ibânandâ a ambân nâgâren zâmbanmap, a zo zen tâmbetagobegât galemziñ uandâ hângât narâk âkâbabân zoren hâlâluyâk mângzizingâ zaatpi. Sângonnogip, zâkkât den zo yatâ ziap. ⁴⁰ Nanñâ nâ neknâ nânngâm pâlâtân kwatnibi, zo ko ândiândi kâtik ândibi. Ibânangât den zo yatâ ziap. Oi nânñâ narâk patin mângzizingâ zaatpi.”

Yesu zâk ândiândi kâtikât nalem

⁴¹ Yesu zâk sumbemân gâbâ nalem bonñâ, zo nâ sâipkât Yuda a sâtñâ, zingâ nânngâm bâlij kwâknangâwe. ⁴² Oi itâ sâwe, “A zi zâk wangât itâ sap, ‘Nâ sumbemân gâbâ gewan.’ Topñâ nânngâmen. Zâk Yesu, Yosepegât nanñâ.” ⁴³ Sâne Yesunâ itâ dâzânngom sâip, “Zen mân nânngâne bâlij oik. ⁴⁴ A nâi zik umgât nâgâren gâgan, zo mân taap. Ibâ sângonnogipñâ sâi âlip nâgâren gâbap. Oi nâ a itâ zo narâk patin mumunjan gâbâ mângibat. ⁴⁵ Propete zengât ekabân den itâ ziap, ‘Anutu zikñak a zingâ âlip dâzânngoi nânngâbi.’

Nâi zâk Ibânandâ zingâ âlip dukui nânngâbap, zâk nâgâren gam târokwatnibap.

⁴⁶ A zen Ibâ mân igâwe. Anutugâren gâbâ gem gâwan, nâ ninak Ibâ egâwan. ⁴⁷ Nâ perâknjak dâzânngua nânngânek. Nâi zâk nânngâm pâlâtân kwatnimapñâ ândiândi kâtik miap. ⁴⁸ Ândiândi kâtikât nalem nâ. ⁴⁹ Sâkurâpziñâ, zen mirâ kamân kâtikñan nalem kutñâ Mana, zo nem ândimñâ mom nanngâwe. ⁵⁰ Ka sumbemân gâbâ nalem nemnâ mân mumunñâ, zo ko nâgâren ziap. ⁵¹ Nâ sumbemân gâbâ ândiândigât nalem

mem gewan. Nalem zo nâ. Zorat nâi zâk nâgâren gâbâ nalem zo nem ândiândi kâtiknangât sinji upi. Sâknandâ nalem uap. Zo a zinjâ ândiândi muyagibigât zingâbat.”

⁵² Yuda a sâtjâ ziiñak itâ âragumjâ sâwe, “A zirânjâ dap op sunumjâ ningi ninatkât sap?” ⁵³ Sâne Yesujâ itâ sârn dâzângoip, “Nâ perâknak dâzânguan. Zen a bonjâ nâgât sunum sot gilâm mân nimbi, zo ko umziñan ândiândi mân muyagibap.

⁵⁴ Nâi zâk nâgât sunumnâ sot gilâmnâ nimbapjâ ândiândi kâtik mimbap. Oi narâk patin mumujan gâbâ mâgia zaatpap. ⁵⁵ Nâgât sunumnâ, zo nalem bonjâ. Nâgât gilâmnâ, zo too bonjâ. ⁵⁶ Nâi zâk nâgât sunum sot gilâm nimbapjâ, zâk nâ sot pâlâtân op ândibap. Oi nâ zâk sot pâlâtân op ândibat.

⁵⁷ Ândiândi marijâ, Anutu Ibâ, zâknjâ sângonnogi gewangât Ibânangât op ândiman. Oi nâi zâk nâ nini-bapjâ nâgât op ândiândi muyagem ândibap. Umjandâ nâ sot pâlâtân upapjâ sumbengât sinji upap.

⁵⁸ Sumbemân gâbâ nalem, zorat topjâ itâ ziap. Sâkurâpziñ Mana nalem niwe, zo yatâ bunjâ. Zen nemjâ ândim muwe. Kâ nâgâren gâbâ nalem zo nimbap, zâk ândim zâimâmbap.” ⁵⁹ Yesu zâk Kapenaum kamânân mâpâmâpâse namîn ândim den zo dâzângoip.

Yesu zâk ândiândi kâtikkât den mem gem gâip.

Yesu zâk ândiândi kâtikkât den mem gem gâip.

⁶⁰ Yesugât a ambârâpnjâ, nenjâren gâbâ donjâpnjâ den zo nângâm sâwe, “Den zi nângindâ yâmbâtjâ uap. Den zirat topjâ dap yatâ nângânat?” ⁶¹ Oi sârn âkon utne Yesujâ umziñan ek nângâm itâ sârn dâzângoip, “Den zi nângâne bâliñ uap?” ⁶² A bonjâ nâ âburem ândiwanân zaria nângâne dap upap? ⁶³ Sâkkât sunum zorânjâ ândiândi muyagemap, zo mân ziap. Ândiândi muyagemap, zo Kaapungât nep. Den dâzânguan, zo Kaapum sot

ândiândigât den. ⁶⁴ Oi zengâren gâbâ a nâmbutjandâ mân nângâm pâlâtân kwatnime.” A Yesugât den birâbi, zo kânñan nângip. Oi a Yesu tirâpzângoip gâsum kumbi, zo yatik kânñan nângip. Zorat den yatâ dâtnângoip.

⁶⁵ Oi den nâi itâ târokwap sâip, “Zorat itâ dâzânguan. Ibânandâ a nâi imbanjâ mân pindi ko dap op nâgâren gam nâ sot pâlâtân upap? Yatâ zo mân taap.”

⁶⁶ Narâk zoren a ambân kâmut gakârâpnjâ, nenjâren gâbâ donjâpnjâ zâk sot ândiândiñangât âkon op birânangâm âiwe.

Peteronjâ Yesugât topjâ sârn muyageip.

⁶⁷ Yatâ utne Yesujâ arâp kiin zagât itâ sârn mâsikâningip. “Zen yatik nâbam âinam se?” ⁶⁸ Sâi Simonjâ Peteronjâ itâ sârn dukui, “Kembu, nen gâ birâgim nâigâren âinat? Gâ kânokjâ ândiândi kâtikkât den mem

ândiat. ⁶⁹ Nen gâ nângâm pâlâtân kwatgimjâ itâ nângâmen. Gâ tirik a. Anutugâren gâbâ gâin.” ⁷⁰ Yatâ sâi Yesujâ itâ sârn dâtnângoip, “Nâ a kiin zagât, zen gâsum sâlâpzângowan. Oi dap yatâ zengâren gâbâ a nâinjâ Satangât a uap?” ⁷¹ Zâk Yuda, Simongât nanjâ, Karioto kamânân gok, zâkkât nângâm sâip. Yuda zâk arâp kiin zagât nenjâ kâmurân gokjâ. Oi zâknjâ ândim Yesu tirâpzângoip kâsarâpnjâ zinjâ gâsum kuwe.

7

Yesugât murâpnjâ, zen mân nângâm pâlâtân kwâknangâwe.

¹ Kwâknan Yerusalem kamânân Yuda a sâtjâ zinjâ Yesu kunam den sâne Yesujâ zorat sinji nângâm Yudaia hân birâm Galilaia hânân âim gam ândeip. ² Yatâ oi Yuda zengât hâmbâ silep kendon mâte oip. ³ Yesu murâpnjâ, zinjâ itâ dukuwe, “Gâ hân zi birâm Yudaia hânân âimjâ kulem top top tuumat, zo ândi âi tuuna kâmut gakârâpkâ zinjâ ikpi. ⁴ A nâi, zâk

patâ upâ sâm nepnâ tik mân tuumap. A mâteziñan tuumap. Gâ nep zo yatâ tuubat sâmatkât âi a kâmurân nep tuuna ikpi.”⁵ Murâpnâ zen mân nângâm pâlâtâñ kwâkñangâm yatâ sâwe.⁶ Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Narâk ziren zo mo zo utnâ sâm âlip upi. Ka nâgât narâk ko gâtâm mâte upap.⁷ A zinjâ zen um kâlak mân nângâziñgâbi. Nâ ko ândi mâmanziñ bâliñâ, zo sap-suga um kâlak nângânige.⁸ Zen ziñjik kendonân zâinek. Narâknâ mân mâte uap. Narâk ziren mân zâibat.”⁹ Yatâ sâmnâ Galilaia hânân ândeip.

Yesu zâk kendon patâgât Yerusalem kamânân zarip.

¹⁰ Yesu murâpnâ, zen kândom âinetâ bet zâk zikñik Galilaia hân birâm Yerusalem kamânân tigâk zarip.¹¹ Oi kendon narâk oi Yuda a zen Yesu kârumñâ mâsikâyangâm sâwe, “Zâk ikâ taap?”¹² A yenñandâ zâkkât den halop donbep sâwe. Oi nâmbutñandâ itâ sawe, “Zâk a âlipñâ.” Sâne nâmbutñandâ kwâkâm sâwe, “Buñâ. Zâk a um gulip kwatziñgâmap.”¹³ Oi Yuda a sâtñâ zengât kenñgât op Yesugât sinji den muyap mân sâwe.

Yesuñâ Anutugâren gâbâ den mem gâip.

¹⁴ Kendon tânâmñan Yesu zâk tirik namin zâimñâ a Kembangât den sâm dâzângoip.¹⁵ Den yatâ sâi Yuda a zen imbanâziñ buñ oi itâ sâwe, “Zâk ekap namin mân zaripñâ den topñâ zi ikâ gâbâ nângâm sap?”¹⁶ Yatâ sânetâ Yesuñâ itâ dâzângom sâip, “Nâ den dâzângoman, zo ninan gâbâ buñâ. Sângonnogip, zâkkât den.¹⁷ Den Anutugâren gâbâ mo ninan gâbâ, zo Anutu sâtñâ lubapñâ den zirât topñâ nângâbap.¹⁸ Nâi zâk zik umgât sâbap, zâk sâkñâ mem zâizâiñ upap. Ka nâi zâk nep mariñangât sâtâre muyagibapkât nep tuubap, zâkkât itâ nângâbi, ‘Zâk sarâ buñâ. Den bonñâ sâmap.’ Oi nâ zo yatâ sâman.

¹⁹ Mosenâ gurmin den sâm muyagem ziñgip. Oi zen gurumin den zo mân lum kwâtâttime. Yatâ opñâ zen wangât nâgât denân kwap sâm nonam se.”²⁰ Sâi a zen itâ sâwe, “A ikâ zorâñ gobigât se? Gâgât itâ nângen. Gâ wâkegoot ândim um gulip op sat.”²¹ Sâne Yesuñâ dâzângom sâip. “Nâ nep kânok tuuga, zo ek pârâkpam kwakmak ue.”²² Sa nângânek. Mosenâ narâpziñ kwabâ kwatziñgâbigât sâm ziñgip. (Oi zo Mosenâ mân top-kwâip. Sâkurâpniñandâ mârur nâi topkwarâwe.) Oi nep zo tuutuunâ mâte oi kendonân tuume.²³ Mosegât gurumin den, zo birânetâ bon buñ opapkât kendonân narâpziñ kwabâ kwatziñgâme. Nâ ko kendonân a kin bik mumuñ sâkñâ kubiksa âlip uap, zorat wangât kuk otnige?²⁴ Zen den sâkñik mân sânek. Nângâm sâlâpkum ko bonñâ sâbi.”

Yesugât op itâ sâwe, “Zâk Kristo mo a nâi?”

²⁵ Yerusalem kamân mâirâp nâmbutñandâ itâ sâwe, “A kunam sâme, zo zirâ mo?”²⁶ Zâk a ambân mâteziñan zi den muyap sâi patârâpniñandâ mân sâm kwâkâme. Zen topñâ nângâne a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârur sâsâñ, zo mo dap?²⁷ Buñâ motñâi. A zirat muyamuyagiñangât topñâ nângen. Ka nâi gâbâpkât sâsâñ, zo âsagei zâkkât topñâ mân nângânat.”²⁸ Yatâ sâne Yesuñâ tirik namin kin den patâ itâ sâm dâzângoip, “Ikâ gâbâ gâwan, zo âlip nângen sâme. Ka nâ ninâ umgât mân gewan. Bonñâ mariñâ, Anutu, zâkñâ sângonnogi gem gâwan. Oi zen zâk mân ek nângâme.²⁹ Nâ ko zâkñâ sângonnogi zik um topñan gâbâ gewan, gât ko nâñâ zâkkât topñâ nângâm kwâtâtian.”

³⁰ Yesu zâk den yatâ sâi tâk namin pânâ sâwe. Oi kukuñangât narâkñâ, zo mân mâte oipkât yâmbârem birâwe.³¹ Oi a yenñâ zengâren gâbâ donbepñâ Yesu nângâm pâlâtâñ kwarâwe. Oi itâ

sâwe, “A patâ gâbapkât sâsân, zâk a zirân kulem tuumap, zo walâm tuubap? Buñâ. A zi aksik tuum nanngâm.”

Kâwali a zen Yesu gâsum tâk namin pambigât sânzonzânzowe.

³² A zen den yatâ zo tik sâne Parisaio zen nânngamñâ tirik namâ galem a sot âragumñâ kâwali a zen Yesu gâsum tâk namin pambigât sânzonzânzowe.

³³ Yesuñâ itâ dâzânzôm sâip, “Nâ narâk pânkânok zen sot ândimñâ sânzonnogip, zâkkâren zâibat. ³⁴ Oi zen kârunim mân muyagenibi. Âi ândibarân dap op gabi?” ³⁵ Yatâ sâi Yuda a zen itâ sâm âraguwe, “A zirân ikâ ari kârunkât sap. Yuda a bukurâpnij Grik a hân toren toren zen sot ândie, zengâren âibam sap? Mo zâk Grik a zengâren âim den dâzânzobam sap? ³⁶ ‘Kârunim âim mân muyagenibi. Âibarân zen mân gabi.’ Den zo wangât sap?”

Yesu zâk Kaapum niñgâbapkât sâip.

³⁷ Yuda zengât kendon sirâm boiñâ mindumindu patâ utne Yesuñâ zaat kin den patâ dâzânzôm sâip, “Nâi zâk toogât nânngamñâ nâgâren ga nim-bap. ³⁸ Oi nâi zâk nâ nânngâm pâlâtân kwatnibap, zâkkât umñan too sinñâ takâm zimbap. Kembugât ekabân den yatâ kulemgune ziap.” ³⁹ Yesu nânngâm pâlâtân kwâkñanngâwen, nen Kaapumgât sinji kwatniñgâm yatâ sâip. Yesu zâk narâk zoren Kaapumñâ mân niñgip. Wangât, zâk sumbem âsakñâ umñan mân âburem zârip, zorat mân niñgip.

A ambân zen Yesu topñangât sâm kâsâpagowe.

⁴⁰ A nâmbutñâ zen den zo nânngâm Yesugât itâ sâwe, “Perâkñak, zâk Propete gâbapkât mârur sâsân.”

⁴¹ Nâmbutñandâ itâ sâwe, “A bâlijan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârur sâsân, Kristo, zi zâk.” Nâmbutñandâ ko kwâkâm sâwe, “A patâ zo, zâk dap op Galilaia hânân muyagibap?”

⁴² Kembugât ekabân den nâi itâ ziap. Kristo zâk a kutâ Dawidigât kamân, Betelem, zoren âsagibap.” ⁴³ A zen Yesugât yatâ sâm kâsâpagowe. ⁴⁴ Oi nâmbutñandâ tâk namin pânat sâm yâmbârem birâwe.

A sâtñâ zinj Yesu mân nânngâm pâlâtân kwâkñanngâwe.

⁴⁵ Kâwali a zen tirik namâ galem a sot Parisaio zengâren âburinetâ itâ sâwe, “Zen wangât Yesu mân gâsum diim ge?” ⁴⁶ Sâne kâwali a zinjâ sâwe, “Zâk den sâmap, zo yatâ a nâiñâ mân sâmap.” ⁴⁷ Sâne Parisaio a zinj itâ sâm dâzânzowe, “Zen a yennâ yatik um gulip kwatziñgap? ⁴⁸ A sâtñâ sot Parisaio a, nengâren gâbâ nâi zâk sot pâlâtân uap? ⁴⁹ Zo buñâ. A yennâ, zen ko Kembugât gurumin den mân nânngame, zen simgât sinji.”

⁵⁰ Yatâ sânetâ bukuziñâ nâi kutñâ Nikodemo, mârur Yesugâren arip, zâkñâ itâ sâm dâzânzoi, ⁵¹ “A nâiñâ zikñâ topñâ mân sâi dap yatâ hâuñangât den sâm kwâkânat? Nen yatâ mân utnatkât gurumin den ekabân den nâi ziap.”

⁵² Yatâ sâi ko bukurâpnandâ Nikodemo den kârâpnoot itâ sâm dukuwe, “Gâ a zo yatik Galilaia hânân gokñâ? Kembugât ekabân sâlâpkum itâ nânngâban, ‘Galilaia hânân Propete nâi mân âsagibap.’”

⁵³ Oi zen kâsâpagom mirâziñan âim nanngâwe.

8

Lañ mâman ambân nâi Yesugâren diim âiwe.

¹ Yesuñâ Oliwa bâkñan zâi zeip.

² Mirâ hanjsâi zobâ âburem tirik namin zari a ambân donbepñâ zâkkâren minduwe. Yesuñâ ge tapñâ Kembugât den sâm dâzânzoi.

³ Oi Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen mâtâp ambân nâi a sot ândei muyagem diim Yesugâren gam pam haamgum kin sâwe, ⁴ “Patâ, ambân zi a lañ zen sot ândei muyagem gâsum diim gen.

⁵ Oi Mose zâk ambân itâ zo kâtnâ zângone mumbigât sâmb gurumin den ekabân kulemgum niŋgip. Oi gâŋâ ambân zâkkât dap nâŋgat?”

⁶ Zo yatâ mâsikâne den dap mo dap sâi nâŋgâm denân pânâmb sâwe. Sâne Yesu zâk pindiŋsâm bikŋandâ hânân kulemgum tâip. ⁷ Kulemgum tâi mâsikâm zagât zagât utnetâ zaatnâ itâ sâmb dâzâŋgoip, “Zengâren gâbâ a nâi tosaŋâ buŋâ, zâknâ kâtnâ topkwap koi ko kumbi.” ⁸ Yatâ sâmb du pindiŋsâm hânân kulemgum tâip.

⁹ A gawe, zen den zo nâŋgâm patâziŋâ kândom ari kânok kânok ari ari âim naŋgâwe. Ambân zâk zikŋik Yesugât mâtenŋan kiri Yesu zâk oksâm zaat mâsikâm sâip. ¹⁰ “Ambân, a zen ikâ arie? Nâiŋâ hâuŋaŋgât den sâmb siŋgan giap?” ¹¹ Sâi ambânŋâ sâip, “Kembu, buŋâ.” Sâi itâ sâmb dukuip, “Nâ yatigâk, nâ gâ mân sâmb siŋgan gian. Zorat gâ âi ândim bâliŋâ du zagât mân upan.”

Yesu zâk a hân dâp nenŋât kârâp âsakŋâ op ândiap.

¹² Yesuŋâ a den dum dâzâŋgoip. Itâ sâmb dâzâŋgoip, “Hân dâp a zengât kârâp âsakŋâ op ândian. Oi nâi zâk nâ molinibapŋâ, zâk nâitâtigân mân ândibap. Zâk ândiândi âsakŋâ tâkŋaŋgi ândibap.” ¹³ Sâi Parisaio a ziŋâ itâ sâmb dukuwe, “Gâ gikak topkâ sâmb muyagiat, zorat nâŋgindâ bon mân uap.” ¹⁴ Sâne Yesuŋâ sâip, “Ninak topnâ sapsuga bon buŋ mân opmap. Wangât, Nâ ikâ gâbâ gâwan sot ikâ âi ândibat, zorat topnâ nâŋgâm den sâmban. Zen ko zo mo zorat ârândâŋ kwakme. ¹⁵ Zen sâknik ekŋâ umŋan bonŋâ zo mân ikme. Oi zen laŋ sâmb. Nâŋâ ko zengât topziŋ mân sâmban. ¹⁶ Oi zengât topziŋ sâbat, zo ko bonŋâ upap. Nep zo ninik mân tuubat. Ibâ sâŋgonnogip, zâknâ betnan mei nep zo tuubat. ¹⁷ Zengât gurumin den ekabân den nâi itâ giap,

‘A zagât, zikŋâ a nâigât topnâ sâitâ nâŋgâne bon upap.’

¹⁸ Nâ ninâ topnâ sâmb muyagia Ibânâ sâŋgonnogip, zâkoot yatik sâmb muyagemap.”

¹⁹ Yesu zâk den yatâ sâi mâsikâm sâwe, “Ibâgâ ikâ?” Sânetâ itâ sâmb dâzâŋgoip, “Zen nâgât topnâ mân nâŋgâmb. Zen nâgât topnâ nâŋgâm sâi ko Ibânâŋgât topnâ yatik nâŋgâmb.”

²⁰ Yesuŋâ den zo tirik namâ umŋâ nâi kât pâpanŋan, zoren kin den dâzâŋgoip. Oi zâk mumbapkât narâknâ mân mâte oipkât dabân gâsum tâk namin kek pambe?

Aŋâ hânân gok, Yesu zâk Sumbemân gokŋâ.

²¹ Yesu zâk den târokwapŋâ itâ sâmb dâzâŋgoip, “Nâ zâmbam aria zen kârunimŋâ tosaziŋoot ândim mumbi. Nâ âibat, zoren zen dap op gabi?”

²² Zo yatâ sâi ko Yuda a ziŋâ sâwe, “Nâ âi ândia zen mân gabi, den zo wangât sap? Zâk zikŋâ agoyanŋâm mumbapkât sap?” ²³ Sânetâ Yesuŋâ itâ sâmb dâzâŋgoip, “Zen âmbiren gokŋâ. Nâ ko uren gokŋâ. Zen hân ziren gokŋâ. Nâ ko hân zi gokŋâ buŋâ. ²⁴ Nâ zorat opŋâ dâzâŋguan, Zen tosaziŋoot ândim mumbi. Nâ ândim gâwanŋâ ândim zâibat. Zen zo mân nâŋgâm simbitkubi, zo ko tosaziŋ zemziŋgi mumbi.”

²⁵ Sâi ziŋâ mâsikâm sâwe, “Bâi, gâ wan a nâi?” Sâne Yesuŋâ dâzâŋgom sâip. “Topnâ dâzâŋgom gâwan, zo bonŋâ. ²⁶ Nâ zengât tosa sot hâuŋaŋgât den donbep mem ândian. Sâŋgonnogipŋâ den bonŋâ sâmbap. Oi nâ den zâkkâren nâŋgâwan, zorigâk a ambân dâzâŋgoman.”

²⁷ Den zo Ibânâŋgât op sâmb dâzâŋgoi zen mân nâŋgâm kwâtâtiwe.

²⁸ Sâmbŋâ Yesuŋâ târokwap itâ dâzâŋgom sâip. “Zen a bonŋâ nâ nagân mândânibi, narâk zoren topnâ nâŋgâm biranbi. Oi ninâ umgât kut nâi nâi mân opman. Ibânandâ den sâmb dâtnogip, zoric sâmban, zo nâŋgâm kwâtâtibi.

²⁹ Oi sâŋgonnogip, zâk nâ sot ândiap. Nâ kut nâi nâi opman,

zo egi âlip opmap, zo ko zâk mân birânimap.”³⁰ Yesu zâk den yatâ sâi a donjbepnâ nângâmñâ, nângâm pâlâtân kwâkñangâwe.

Yesugât den mem ândim dumun buñ utnat.

³¹ Yesuñâ Yuda a nângâm pâlâtân kwâkñangâwe, zen itâ sâm dâzânngoip, “Zen nâgât den lum ândim arâpnâ bonñâ upi.³² Opñâ nâgât den bonñâ, zo nângâne mâkâziñgi dumunziñ buñâ, hâlâluyâk ândibi.”³³ Yesuñâ yatâ sâi zen itâ mâburem dukuwe, “Nen Abaramgât kiurâp. Nen a zengât kore mân op ândiwen, zorat wangât sat? ‘Dumun buñ ândibi.’”³⁴ Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzânngoip, “Nâ perâkñak dâzânguan. Nâi zâk bâliñ opmap, zâk bâliñangât kore a upap.³⁵ Kore a, ziñâ patâziñangât mirin tâtat mâme mân upi. Narâpnâ ko Ibâgât mirinâk ândim zâimambi.³⁶ Zorat nâ nanñandâ olanziñga, zen perâkñak dumun buñ ândibi.

³⁷ Zen Abaramgât kiurâp, zo nângan. Oi zen nâgât denñâ umziñan mân giari nonam se.³⁸ Nâ Ibânañgâren kut nâi nâi ek ândiwan, zorat sâman. Zen ko ibâziñangâren kut nâi nâi nângâwe, zo upme.”³⁹ Sâi itâ sâm dukuwe, “Nen sâkuniñ Abaram.” Sâne Yesuñâ dâzânngoip, “Zen Abaramgât kiun ândim sâi zâkkât orot mâme yatâ upe.⁴⁰ Anutugâren gâbâ den bonñâ nângâwan, zo dâzângoman. Oi ziñâ nonam se. Kut zo yatâ zo Abaramñâ mân oip. Zen Abaramgât narâpnâ buñâ. Ibâziñâ, zâk nâi.⁴¹ Zen ibâziñangât orot mâme upme.” Yatâ sâi ziñâ sâwe, “Nen a lanñan gâbâ mân âsagiwen. Ibâniñ Anutu kânok.”⁴² Sâne Yesuñâ sâip, “Ibâziñ Anutu sâi ko nâ buku otnibe. Nâ Anutugâren gâbâ gewan. Ninâ umgât mân gewan. Zâkñâ sângonnogi gewan.

⁴³ Zen dap op ândine dinnandâ umziñan mân geimap? Nâ den sa zen kindapziñ angân kârâme, zorat

ko yatâ upme.⁴⁴ Zen ibâziñ Satañ. Zâkkât den lubigât umziñ kinmap. Zâk mârum nâi a tâmbetagoagon nep tuum ândim gaap. Zâk den bonñâ kândâtkoipkât umñan den bonñâ nâi mân ziap. Zâk sarâ a sot sarâ mariñâ. Zorat zâkkât orot mâmeñâ zo sarâ opmap. Zen zo yatik umziñan den bonñâ mân gei ziap.⁴⁵ Zorat nâ den bonñâ dâzângua dinnâ birâme.

⁴⁶ Zengâren gâbâ a nâi nâgât tosa âlip sâbap? Buñâ. Nâ den bonñâ sâman. Zen wangât nâgât dinnâ birâme?⁴⁷ Nâi zâk Anutugât siñgi upapñâ diñâ nângâbap. Zen Anutugât siñgi mân ândimeñâ diñâ birâme.”

*Yesugât den mem ândim mân mu-
nat.*

⁴⁸ Sâi Yuda a sâtnâ, ziñ kuk op itâ sâm bâliñ kwâkñangâwe, “Nen gâgât dap sânat? Gâ nenngât kâmurân gok buñâ. Gâ Samaria a. Wâkenâ umgan giari ândiat.⁴⁹ Gâgât topkâ yatâ sâindâ dâp upap.” Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzânngoip, “Nâ wâkenâ mân otnimap. Nâ Ibânâ sâm bâbalañ kwâkñangâman. Zen ko nâ mem ge kwatnige.⁵⁰ Nâ kutsiñginangât opñâ mân dâzângowan. Kutsiñginangât den dâzângobap, zo nâi ândiap. Zâkñâ nâgât kutsiñgi, zo mem zâi pâmbap.

⁵¹ Nâ perâkñak dâzângua nângânek. Nâi zâk nâgât den mem ândiap, zo mân mumbap.”⁵² Yatâ sâi Yuda a ziñâ itâ sâwe, “Wâkenâ otgimap, zo perâkñak. Abaram moip. Oi Propete zen yatigâk muwe. Oi gâ itâ sat, ‘Nâi zâk nâgât den mem ândibapñâ mân mumbap.’⁵³ Sâkuniñâ Abaram, zâk patâ moip. Oi gâ zâk walâbam sat? Oi Propete a, zen yatâ muwe. Gâ wangât sâkkâ mem zâi paat?”

⁵⁴ Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzânngoip, “Ninak sâknâ mem zâi pa sâi ko bon buñ opap. Ibânâ ândiap, zâkkât Anutuniñ sâme, zâkñâ kutsiñginâ mem zâi pâmap.⁵⁵ Zen zâkkât topñâ mân nânge. Nâñâ ko zâkkât topñâ nângâm kwâtâtian. Nâ mân ek nângan sa sâi ko a sarâ zen yatâ opap.

Nâ zâk nângânğan. Oi zâkkât diņâ mem ândiman.

⁵⁶ Sâkunziņâ Abaram, zâk nâgât narâk mâte oi ikpapkât sâtâre op ândeip. Zorâņâ ândim muyagia sâtâre pâtâ oip.” ⁵⁷ Yatâ sâi Yuda a ziņ sâwe, “Gâ kendongâ 50 mân ândeinņâ Abaram egâwan sat?” ⁵⁸ Sâne Yesuņâ itâ sâk dâzânngoip, “Nâ perâkņak dâzânğobâ. Nâ Abaram mân âsagei ândiwanņâ ândim gaan.” ⁵⁹ Yatâ sâi Anutu hutkum sap sâk kâtnâ mem kunâ sâne Yesuņâ tikpam tirik namin gâbâ geip.

9

A sen nâtâtik, zâkkât den siņgi.

¹ Yesu zâk mâtâbân âim sen nâtâtik a nâi muyageip. A zo mam kâmbonjan gâbâ âsagem sen nâtâtik op ândim gâip. ² Yesuņâ a zo muyagei arâpņâ niņ Yesu mâsikâm sâwen, “Patâ, nâigât tosgât yatâ muyageip? Zikņâ mo ibâ mam zekât?”

³ Sâindâ Yesuņâ itâ sâk dâtnânngoip, “Yatâ buņâ. Zikņâ mo ibâ mam zekât tosgât buņâ. Anutu imbanâņanğât topņâ zâkkâren muyagibapkât yatâ âsageip. ⁴ Sirâmân nep tuumen. Kâ nâtiksâi ko nep mân tuumen. Narâk zi sirâm yatâ oi sângonnogip, zâkkât nep âlip tuum ândinat. Kwâkņan nâtâtik muyagei nep zo dap dap yatâ tuubi? ⁵ Nâ hânân ândibat dâp hân a zengât âsakņâ op ândibat.”

⁶ Yesu zâk yatâ sâmņâ hânân tâpkum hân baņet mem golanğum sen nâtâtik zo siņan saņgorip. ⁷ Itâ sâk saņgorip, “Gâ Siloam too dengânân âi too saņgonnan.” (Siloam zo Yuda denân. Niņ denân ko sângongoip sâmen.)

⁸ Yatâ opņâ kamârâpņâ ziņâ a zo ekņâ mâsikâyânğâm sâwe, “Nalemgât oletniņğâmap, zi zâk mo nâi?” ⁹ Sâne nâmbutņandâ sâwe, “Zi zâk.” Oi nâmbutņandâ sâwe, “Zâk buņâ. Zâkkât tobat yatâ a nâi.” Yatâ sâne zikņak sâip, “Nâ ko zi.” ¹⁰ Sâi mâsikâm sâwe, “Dap op siņgâ âlip

uap?” ¹¹ Sâne itâ sâk dâzânngoip, “A nâi kutņâ Yesu, zâkņâ hânân tâpkum hân baņet mem golanğum sinnan saņgonņâ itâ sâk dâtnogip, ‘Gâ Siloam dengânân âi too saņgon.’ Oi nâ âi too saņgonsa sinnâ âlip oi eksan.” ¹² Yatâ sâi mâsikâm sâwe, “A zo ikâ ândiap?” Sâne zâkņâ sâip, “Nâ mân ek nânğan.”

A siņâ âlip oip, zorat Parisaio ziņ den sâwe.

¹³ A sen nâtâtik op ândimņâ âlip oip, zo diim Parisaio a zengâren âiwe. ¹⁴ Oi Yesuņâ baņet golanğum siņâ saņgorip, zo Yuda zengât kendonân oip. ¹⁵ Zorat Parisaio a, ziņâ a zo mâsikâm sâwe, “Gâ dap op siņgâ âlip uap?” Sâne itâ sâk dâzânngoip, “Zâk baņet mem sinnan saņgori nâ âi too saņgonsa sinnâ âlip uap.” ¹⁶ Parisaio zengâren gâbâ nâmbutņandâ itâ sâwe, “A zo Anutugâren gokņâ buņâ. Zâk Kembangât gurumin den kom mâtâp wâlap. Zâk kendonân nep tuugap.” Sâne nâmbutņandâ sâwe, “Zâk bâliņ mâme a ândim sâi nep itâ zo mân tuubap.” Parisaio a, ziņ yatâ sâk âragum kâsâpagowe.

¹⁷ Oi a siņ bâpsâsâņ kubigip, zo mâsikâm sâwe, “Siņgâ kubiksap, zorat gâ dap nânğat?” Sâne zâkņâ sâip, “Zâk Propete.” ¹⁸ Sâi Yuda a zen a zo sen nâtâtik ândimņâ âlip oip, zorat nânğâne bonņâ mân oi sâne ibâ mamņâ, zet gawet. ¹⁹ Gâitâ mâsikâzikâm sâwe, “Nanzikņâ sen nâtâtik muyageip, zi mo? Zâk dap op siņâ âlip uap?”

²⁰ Sâne ibâ mamņâ, zik itâ sâwet, “Zâk nannikņâ, zo nânğet. Sen nâtâtik âsageip, zo nânğet. ²¹ Ka dap opņâ siņâ âlip uap, zo mân nânğet. Nâiņâ kubiksap, zo mân nânğet. Zâk katep buņâ. Mârum lâmbarip, zorat ziņak mâsikâne topņâ dâzânngoik.”

²² Ibâ mamņâ, zet Yuda a sâtnâ zengât kenğât opņâ yatâ sâwet. Yuda a zengât a sâtnâ, ziņ den itâ sâk ândiwe, “Nâi zâk Yesugât itâ sâbap, ‘A bâliņan

gâbâ mâkâningâbapkât mârûm sâsân, zâk zo. Zâk Kristo.' A yatâ zo mâpâmâpâse namin mân zâibapkât pâke pânat. A yatâ zo kâbakneņangindâ neņgât kâmurân mân tâpap." ²³ Zorat opnâ ibâ mamnâ zet keņgât op itâ sâwet, "Zâk katep buņâ. Zâk mârûm lâmbarip, zorat zinâ mâsikâne topnâ sâik."

²⁴ A sen nâtâtik op ândeipnâ âlip oip, zo dum diim gamnâ itâ dukuwe, "Anutu mâtenan kin sarâ mân sâban. Nen a zorat topnâ nânge. Zâk bâliņ mâme a." ²⁵ Yatâ sânetâ ko a zorân itâ sâm dâzânngoip, "A zo bâliņ mo âlipnâ, zo mân nânge. Sen nâtâtik ândiwannâ sinnâ âlip uap, zo nânge." ²⁶ Sâi dum mâsikâwe, "Dap otgigap? Dap op siņgâ mânânngâtsap?"

²⁷ Sâne a zorân itâ sâm dâzânngoip, "Nâ mârûm dâzânnguan. Zen wangât kisanâ dâzânngobatkât se? Zen zâkkât a utnam se?" ²⁸ Yatâ sâi zinâ siņan gem dukuwe, "Gâ zâkkât a. Nen ko Mosegât arâpnâ. ²⁹ Mose zâk Anutuņâ den dukuip, zo nânge. Ka a zi ikâ mo ikâ gâbâ âsagem gâip, zo mân nânge." ³⁰ Sâne a zorân den itâ mâburem dâzânngoip, "A zi sinnâ mânânngâtsap, zâkkât topnâ kârune nânge imbanâ uap. ³¹ Nen itâ nângeamen, 'Anutuņâ bâliņ mâme a mân betziņan memap. Nâi zâk hurat kwâkneņngâm diņâ lugi beknan mimap.' ³² Mârûm hân âsageibân gâbâ a nâi zâk mam kâmbonân gâbâ sen nâtâtiknâ âsagem kubikkubiknâ mân âsagei nângeawen. ³³ Oi a zo Anutugâren gâbâ mân gâip sâi nep itâ zo dap yatâ tuubap?" ³⁴ Sâi den kârâpnoot itâ sâm dukuwe, "Gâ bâliņ mâme sot laņ mâman a zengâren gâbâ âsageinņâ dap yatâ nen den topnâ dâtnânnguat?" Yatâ sâm kom kâbakņine ârip.

Yesu kândâtkom um nâtâtik ândiândiņ.

³⁵ A zo kâbakņine ari Yesuņâ nângeip. Oi a zo muyageņngâm itâ

sâm mâsikip, "Gâ a bonnâ nângeam pâlâtân kwâkneņngat mo?" ³⁶ Sâi a zorân sâip, "Patâ, sat, zo a nâi? Zo tirâpnona eknâ nângeam pâlâtân kwâkneņngâbat." ³⁷ Sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, "Gâ eksat. Den dâgogan, zo nâ." ³⁸ Sâi a zorân sâip, "Kembu, nâ nângeam pâlâtân kwatgigan." Yatâ sâmnâ um topnân pindiņsâm mâpâseip.

³⁹ Oi Yesuņâ sâip, "Nâ topziņ sâm muyagibatkat hânân gewan. Zorat a ziņngât nângeane giginâ oi sinniņ nâtâtik sâme, zen sinziņ ânânngât âsakņan bâgim ândibigât gem gâwan. Oi a ziņngât nângeane zâizâiņ oi sinniņ âlipņik sâme, zen nâtâtigân bagim ândibigât gem gâwan." ⁴⁰ Yatâ sâi Parisaio a ârândân kirâwe, zen nângeamnâ sâwe, "Nen sen nâtâtik nângeonsat?" ⁴¹ Sâne Yesuņâ sâip, "Zen sen nâtâtik ândim sâi tosaziņ buņ ândibe. Ka ziņak sâme, 'Nen sinniņ âlipnâ.' Zorat tosaziņ zemziņgap."

10

Râma zen mariziņngât den nângeame.

¹ Yesuņâ den sumbuņâ nâi itâ sâip, "Nâ perâkņak dâzânngua nângeane. Nâi zâk râma zengât poņ durubit zo birâm nâin gâbâ longiņ bagibap, zâk kâmbu a op kut nâi nâi laņ memap. ² Nâi zâk poņ durubirân gâbik bagibap, zâk ko râma zengât galem a. ³ Zâk gâi mâtâp galem a eknâ mâtâp mem pâmbap. Oi râma zinâ diņâ tobat nângeabi. Oi râma galem a zo râma kutziņan zângeonsâm poņan gâbâ diiziņgâm âibap. ⁴ Râma gakârâpnâ diiziņgâm gei kândom ari molim âibi. Diņ tobatnâ nângeamegât molim âibi. ⁵ Ka a nâi gâi diņ tobatnâ mân nângeamnâ mân molibi. Buņâ. Zen keņgât op birâm âibi." ⁶ Yesuņâ den sumbuņâ yatâ sâi Yuda a ziņ den zorat topnâ mân nângeawe.

Yesu zâk galem a âlipnâ.

⁷ Yatâ utne Yesunâ dum dâzângom sâip, “Perâknjak dâzângua nângânek. Râma zengât zâizâinangât mâtâp, zo nâ. ⁸ Nâ mân âsagia âsagiwe, zo kâmbu a. Zen kut nâi nâi lan mime. Zen ganetâ râma zen zengât den mân nângâwe. ⁹ Mâtâp nâ. Nâi zâk nâgâren gam bagibap, zâk mân tâmbetagogap. Zâk bagimgagim nalem muyagem nem ândibap.

¹⁰ Kâmbu a zen ga râma kâmbu mem zângom tâmbetzângobigât game. Nâ ko râma ziņ ândim ândiândi âlip muyagem ândim kwâtâtibigât gâwan. ¹¹ Nâ râma galem a âlipnâ. Galem a zâk galem otziņgâm ândim râma gakânâ tâmbetagogegât ândiândinâ birâbat. ¹² Râma galem a bâlinâ, mariņâ buņâ, kât nep tuutuunangât anâ dâņ galemziņ mân opmapnâ wâu kâtiknâ gâi zâmbam âibap. Oi wâu kâtiknâ gamnâ râma ziņgâm molziņgi siņsururuņ upi. ¹³ A zo râma galem a bâlinâ. Zâk râma zengât girem mân upap. A zo kât mimbakât nep tuumap. ¹⁴ Nâ ko râma galem a âlipnâ ândiman. Ibâ sot nâ âņak nângâm ândimet. ¹⁵ Zorat dâp op nâ kâmurâpnâ zen sot âņak ândimen. Zorat na râma zengât opnâ ândiândinâ birâbat. ¹⁶ Oi râma kâmut nâin nâin ândie. Zen poņ zi goknâ buņâ. Oi ninak ârândân diiziņgâm ga dinnâ nângâbi. Oi râma zen kâmut kânok sot galem a kânok yatâ muyagibap. ¹⁷ Râma zengât op ândiândinâ birâbat, zorat Ibânandâ umņandâ gâsunimap. Nâ ândiândinâ birâmņâ dum mimbat. ¹⁸ Ândiândinâ zo a ziņ nonam dinnâ sâne mân birâbat. Buņâ. Ninak nângâm birâbat. Ninak birâbat sot mimbatkât imbanâ zemnigap. Yatâ upatkât op Ibânandâ sâm nigip.”

¹⁹ Yesu zâk yatâ sâip, zorat Yuda a zen nângâm den sâm kâsâpagowe. ²⁰ Oi a donbepnâ itâ sâwe, “Wâkeņâ okņangi um gulip uap. Den sâi wangât nâņge?” ²¹ Nâmbutņandâ itâ sâwe, “A wâkeņootnâ ândim sâi den

itâ mân sâbap. Mo wâke nâinâ a sen nâtâtik zen âlip kubikziņgâbap?”

Yuda a sâtnâ, ziņ Yesu kâsa okņangâwe.

²² Yuda a ziņ tirik namâņ mârurum mâsop miwe, zorat kendon narâknâ mâte oip. ²³ Map paten narâknan mâte oip. Oi Yesu zâk tirik namin âim mindumindugât um patâ nâi kutnâ Salomo, zoren âim gam kirip. ²⁴ Oi Yuda a ziņ eknâ mindum haamgum kin itâ sâm dukuwe, “Gâ wangât topkâ kwâimbâna um zagât upmen? A bâliņan gâbâ mâkâniņgâbapkât mârurum sâsâņ, gâ a zo ândiat oi ko sâm muyagem dâtnângo.”

²⁵ Sâne Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ mârurum sâm dâzângua mân nângâwe. Ibânangât sâtkât nep tuuman, zorâņ topnâ sâm muyagemap. ²⁶ Ka zen nâgât râma mân op ândiegât dinnâ mân nângâme. ²⁷ Râma gakânâ ândie, zen ziņgit holiziņ nângâman. Oi ziņâ dinnâ nângâme. Dinnâ holiņâ nângâm mâtâbân molinime. ²⁸ Oi ândiândi kâtik muyagem ziņga mân tâmbetagogom ândim zâibi. Oi nâgât bitnan gâbâ a nâinâ mâkâmâkân, zo mân taap. ²⁹ Ibânandâ nâgâren zâambarip, zâk a sot kut nâi nâi aksik walâziņgâm ândiap. Oi nâinâ Ibânangât bikņan gâbâ mân mâkâbap. ³⁰ Nâ sot Ibâ, net orot mâmeniknâ kânogâk ziap.”

³¹ Yatâ sâi Yuda a ziņ kât dum mem kunam urâwe. ³² Yatâ utnetâ Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Nep âlipnâ top topnâ Ibânâ mam otnigi tuuga igâwe. Oi ikâ zorat op kâtņâ nonam se?” ³³ Sâi Yuda a, ziņâ sâtnan mem itâ dukuwe, “Nep âlip tuumat, zorat buņâ. Gâ ayâk ândiatnâ Anutu hutkum gikangât nâ Anutu sat. Zorat op gonam sen.” ³⁴ Yatâ sâne Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Kembugât gurumin den ekabân Kembugât den nâi itâ ziap. Zo sâlâpkum nângâme mo buņâ? Den zo itâ, ‘Nâņâ sâwan, Zen Anutu yatâ.’”

³⁵ (Oi Kembangat den kulem gulip-kum nâi sâsân, zo mân taap.) Anutugâren gâbâ den zengâren gâip. Zengât op zen Anutu yatâ sâip. ³⁶ Zorat zen wangât itâ se, 'Gâ Anutu hutkum sat.' Anutu nâ gâsum sâlâpnom sângonnogi gewan. Zorat op nâ Anutugât nan nâ sa wangât zen den se?

³⁷ Nep tuuman, zo iknetâ Ibânangât dâp mân opmap oi ko birânim nâgât den zorat nângâne bon buñ oik. ³⁸ Mo iknetâ Ibânangât dâp uap, zo ko dinnangât buñâ, nepnangât op nâ itâ nângâbi. Ibânandâ nâ sot tâpmap. Oi nâ zâkkâren gâbâ gewan, zorat top nâ nângâbi."

³⁹ Yesu nâ den yatâ sâi ko tâk namin pânâp dum sâne birâzingâm arip. ⁴⁰ Birâzingâm nâ Yodañ too nâmbutken Yohane nâ mâruman too sanjonzingâm ândeip, zoren âi ândeip. ⁴¹ Zoren âi ândei a donbep patâ ziñ Yesugâren ga mindum itâ sâwe, "Yohane zâk sen mârât top top, zo mân tuugip. Ka gâgât den sâip, zo bon op nangap." Oi zoren a ambân donbep nâ Yesu nângâm pâlatân kwâknanngawe. ⁴² (-)

11

Lasaro moip.

¹ Betania kamânân a nâi ândeip, kut nâ Lasaro. Zâk sot ponâzat nâ Maria sot Mata, zen kamân zo gok nâ. ² Marianâ mâruman Kambu too wârân nâ âlip nâ zorân sanjon ko kâuk sâmot nandâ kinâ sângori âron nâ oip. Zâkkât mun nâ Lasaro, zâk mâsek op zeip. ³ Mâsek op zeip ponâzat nâ zet Yesugâren den itâ sâp paitâ arip, "Kambu, gâ nângâ. Umgandâ gâsumap, a zo mâsek op ziap." ⁴ Den zo paitâ ari Yesu nâ nângâm nâ itâ sâip, "Mâsek zorat bon nâ mumbapkât buñâ. Anutu sâp âlip kwâknanngâbigât âsagiap. Anutu nan nâ nâgât imban nâ âsagei ek nâ hurat kwatnibi."

⁵ Mata sot gat nâ sot Lasaro, zengât Yesu nâ um nâ tâip. ⁶ Oi mâsekât

sinji nângâm nâ sirâm zagât kamân zoren ândeip. ⁷ Sirâm zagât ândim nâ arâp nâ itâ sâp dâtnangoip, "Gane Yudaia hânân âburem âinâ."

⁸ Sâi arâp nandâ itâ sâwen, "Patâ, mâruman Yuda a ziñ kâtnâ gonam urâwe. Wangât dum zoren âinat kât sat?" ⁹ Sâindâ Yesu nâ dâtnangom sâip, "Mirâ han sâp zeip kek mân nâtatiksâbap. Nep nâ hânân tuum kwâkâbâtkât narâknâ mân mâte uap. Nâi zâk sirâmân mâtâbân ari kut nâi nâi zim bap, zorân mân kom subap. Zâk âsak nân kut nâi nâi ek nângâm âibap. ¹⁰ Nâi zâk nâtigân mâtâbân âim âsak nâ kâruman âi kom subap."

¹¹ Yatâ sâp nâ den itâ târokwap dâtnangoip, "Bukuniñ Lasaro, zâk uman ziap. Nâ âi mângibat." ¹² Yatâ sâi ko arâp nâ niñ itâ sâwen, "Uman zem nâ âlip upap." ¹³ Yesu zâk mumunangât den sumbu nâ sâi nen umangât nângâwen. ¹⁴ Zorat Yesu nâ sâp kusik nân kwap dâtnangoip, "Lasaro muap. ¹⁵ Nâ zoren mân âi ândia muap, zorat zengât um nâ âlip uap. Zen nângâm pâlatân kwatnim kwâtatibigât yatâ âsagiap. Bâi, zi zâkkâren âinâ." ¹⁶ Sâi ko Yesu gât arâp nengâren gâbâ a nâi Toma, zâk booboo a konsâmarâwen, zâknâ bukurâp nâ itâ sâp dâtnangoip, "Nen zâk sot ârândân arindâ a sâtnâ ziñ nângonetâ munat."

Yesu zâk zaat zaat sot ândiândi mari nâ.

¹⁷ Lasaro moi kât mâtâp nân pane sirâm kimembut zeip Yesu âi takip. ¹⁸ Betania kamân zo Yerusalem kamân nangâm nân tâip. ¹⁹ Zobâ Yuda a donbep Mata Maria muzik nâ moip, zorat sângân ninam Betania kamânân âi tarâwe. ²⁰ Oi Yesu gaap sâne Mata zâk nângâm ari Maria ko mân nângâm mirin tâi Matan nâ mâtâbân âi Yesu muyageip.

²¹ Muyagem nâ itâ sâp dukuip, "Kambu, gâ ziren ândina sâi ko mun nâ mân mombap. ²² Oi irabot zi gâgât nângan. Gâ wan mo wangât

Anutugâren ninâu sâna nângâgibap.”
 23 Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Mungâ mumuñan gâbâ zaatpap.” 24 Sâi Matañâ itâ dukum sâip, “Narâk patâ, zaatzaat narak, zoren zaatpap, zo ko nângan.” 25 Sâi Yesuñâ dukuip, “Zaatzaat sot ândiândi mariñâ, nâ. Zorat nâinâ nângâm pâlâtân kwatnibap, zâk momñâ zaat ândiândiñ kâtik ândim zâibap. 26 Oi nâi zâk wâgân ândim nângâm pâlâtân kwatnibap, zâk mumu kâtik mân mom ândiândi kâtik ândim zâibap. Gâ den zo nângâna bon uap?”

27 Sâi Matañâ sâip, “Zo nângan. Oi gâgât itâ nângan. A bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârûm sâsân, zo gâ. Anutugât nanñâ hânân gibapkât sâsân, zo gâ. Zorat umnandâ nângâm pâlâtân kwatgigan.”

Yesu umñâ bâlei iseip.

28 Den Yatâ sâm birâm âi gatñâ Maria muyagem den halobân itâ sâm dukuip, “Patânikñâ gaap. Oi gâgât sap.” 29 Sâi Marianâ nângâmñâ kârâpñoorâk zaat Yesugâren arip. 30 Yesu zâk kamânân mân takâm Mata muyageip, zoren kirip. 31 Marianâ kek zaatñâ ari Yuda a ambân zâk sot tap um diim gigi den dukum tarâwe, zen kwagân âibam ariap sâm molim âiwe.

32 Maria zâk âim Yesu eknâ kin topñan ge pindiñsâm itâ sâm dukuip, “Kembunâ, gâ ziren ândina sâi ko munnâ mân mombap.” 33 Yatâ sâm isei Yuda a ambân molim âiwe, zen bekñan mem isewe. Isene Yesuñâ ziñgitñâ umñâ bâliñ oip.

34 Yesu zâk mâsikâziñgâm sâip, “Ikâ zoren hanguwe?” Sâi ziñâ sâwe, “Kembu, gâ zi ga eknan.” 35 Sâne Yesu zâk iseip. 36 Oi Yuda a ziñâ eknâ sâwe, “Iknek, zâknâ umñandâ gâsum birañmap.” 37 Nâmbutñandâ itâ sâwe, “A sen nâtâtik siñâ mânângâriññâ a zi âlip kubigi mân mombap?”

Lasaro zaarip.

38 Yesuñâ umñâ bâliñ oi kwagân âi takip. A zo kât mâtâpñan pane ze kât pâtâ mem mâtâpñan pam doonguwe. 39 Zorat Yesuñâ itâ sâip, “Kât mem kâbakñinek.” Sâi a mumuñâ zorat ponânâ, Matañâ itâ sâm dukuip, “Kembu, sirâm kimembut ziap, zorat mârûm kârok uap.” 40 Sâi Yesuñâ itâ dukuip, “Den dâgogan, zo mân nângat? Gâ nângâm pâlâtân kwatninandâ Anutu imbanñanñgât topñâ muyagei ikpan.”

41 Yatâ sâi ko kât mem kâbakñine ari Yesuñâ siñâ sumbemân eknâ itâ sâip, “Ibânâ, gâ ninâunâ nângat, zorat sâiwap san. 42 Gâ narâk dâp ninâunâ nângâmat, zo nângan. Nâ a zi kinze, zen topnâ nângâbigât itâ san. Gânâ sângonnona gewangât umziñandâ nângâm pâlâtân kwatnibigât den yatâ dâgogan.”

43 Yatâ sâmñâ den kâtik sâm konsâip, “Lasaro, gâ gem ga.” 44 Sâi mumuñandâ zaat gâip. Oi mârûm kin bikñâ sângum kâpiwe. Si sângânñâ kâpiwe, zorat Yesuñâ dâzânngoip, “Sângum olañ birânek.”

Yesu mumbapkât sâm kâtân urâwe.

(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lu 22:1-2)

45 Yuda a ambân Maria sot gawe, zengâren gâbâ donbepñâ Yesu kut nâi nâi oip, zo eknâ nângâm pâlâtân kwarâwe. 46 Nâmbutñandâ ko Parisaio zengâren âim Yesuñâ kut nâi nâi oip, zorat den siñgi sâm dâzânngowe.

47 Oi tirik namâ galem a patâ sot Parisaio, zen den so nângâm sâne a sâtñâ mindune itâ dâzânngom sâwe, “A zi kulem top top tugapkât dap utnat? 48 Nen ek mân nângânñgâ utnat, zo ko a pisuk patâ ziñ zâkkâren âimñâ nengât a kutâ sâne Roma a ziñ kuk opñâ gam nângone mom nanñindâ tirik namâ zi kândañbe.”

49 Yatâ sâne zengât buku nâi kutñâ Kaipa, narâk zoren tirik namâ galem a patâ ândeip, zâknâ itâ sâip, “Zen um nângânñgâziñ buñ ândie. 50 Zen itâ mân nânge. A kâmut nen

mom nangâbemgât nengât hâuniñâ a kânokñâ moi âlip upap.”

⁵¹ Den zo zik umgât mân sâip. Kendon patâ zorat umñan zâk tirik namâ galem a patâ zengât patâziñâ ândeipkât Anutuñâ sâi kânñan den zo sâip. (Yesu zâk perâkñak Yuda a kâmut, zengât op mumbapkât sâm pindâpindân. ⁵² Oi Yuda a zengârâk buñâ, Anutugât nan bârarâp hân dâp ândie, zen aksik minduziñgi kâmut kânok ândibigât sâm pindâpindân.)

⁵³ A patâñâ Yesugât op yatâ sâipkât narâk zoren gâbâ a sâtnâ zen Yesu kunam den sâm mâtâp kârum ândim gawe. ⁵⁴ Zorat Yesu zâk mulukñem tik ândeip. Zâk mirâ kamân kâtik nangâmñan kamân ñâi tâip, kutñâ Epraim, zoren arâpñâ diiniñgi âi ândiwen.

⁵⁵ Oi Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pasowa, zo mâte oi kamân mâik mâigân gâbâ a donbep patâ, zen Yerusalem kamânân zâiwe. Zen Pasowa kendongât um sâkziñ kubiknam zâiwe. ⁵⁶⁻⁵⁷ Mârum tirik namâ galem a sot Parisaio a, ziñ den itâ sâm dâzângowe, “Ñâiñâ Yesugât tâtat mâmenâ ek nangâmñâ ga dâtnângoik. Dâtnângoi gâsum tâk namin pânat.” Yatâ sâwegât kendon patâ mâte oi Yesu kârumñâ tirik namin zâi kin itâ mâsikâyanğâm sâwe, “Zen dap nânge? Yesu zâk kendonân gâbap mo buñâ?”

12

Marianâ Yesu too wârân âlip sanğorip.

(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

¹ Pasowa kendon ombenjan sirâm namburân kânok zeï Yesuñâ Betania kamânân arip. Kamân zoren mârum Lasaro mumuñan gâbâ mângei zaarip. ² Oi zoren Yesu sii nalem om pindâne Matañâ tokim pâi Lasaro ârândân tap niwe. ³ Tatnetâ Marianâ kwâip belo ñâi too wârânñâ âlipñâ, sângân zâizâiñ, zo mem Yesu kiñan sângonñâ kâuk sâmotñandâ âron meip. Oi mirâ zo itom âlipñâ gam

zeip. ⁴ Oi arâpñâ nengât buku ñâi Yuda, Karioto kamânân gok (Zâk narâk ñâin Yesu tirâpziñgoi gâsum kuwe.), zâkñâ itâ sâip, ⁵ “Too wârân âlip, zorânâ sângân kât 3 handeret yatâ mem a kanpitâ ziñgi dâp opap.” ⁶ Zâk a kanpitâ zengât mân nangâm sâip. Zâkñâ mindum kât pâpanñangât irâ, zo zâkñâ galem op ândeip. Kât panetâ tik kâmbu memâip, zorat op sâip.

⁷ Sâi Yesuñâ itâ sâm dâtnângoip, “Birânek. Ambân zo den mân dukunek. Too hitom âlip, zo sâknâ sanğori mua hanobi, zorat opñâ kânñan sanğonnigap. Zâk âlip uap. ⁸ A kanpitâ, zen âsâbân zen sot ândibi. Nâ ko zen sot narâk karep mân ândibat.”

A sâtnâ ziñ Lasaro kumbigât sâm kâtân urâwe.

⁹ Yesu zâk Betania kamânân ândei Yuda a donbep zâkkât ziñgi nangâm zoren âiwe. Zen Yesuyâk iknam mân âiwe. Lasaro mumuñan gâbâ mângeip, zâk ârândân iknam âiwe. ¹⁰⁻¹¹ Yuda a donbepñâ Lasarogât den ziñgi nangâmñâ Yesu nangâm pâlâtân kwâkñangâwe. Yatâ urâwegât tirik namâ galem a patâ, ziñ Lasaro Yesu sot ârândân zâkonam den nep tuuwe.

Yesu Yerusalem kamânân zari sâtâre op dâiwe.

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lu 19:28-40)

¹² Mirâ hanşâi a donbepñâ kendongât Yerusalem kamânân zâiwe. Zen Yesu gam taap sâne ziñgi nangâwe. ¹³ Den yatâ nangâm sâtâre op gâmalem sot gâlânğât iinnâ namuñ mem mâtâbân muyaginam âiwe. Âi muyagem pam diim itâ sâwe, “Oe, Kembangât sâtkât gam niñgat. Nen sâm âlip kwatgigen. Gâ Isirae nengât a kutâ.”

¹⁴ Yesu zâk dongi sigan muyagem kwâkñan zâi tâi arip. Zorat Kembangât ekabân den ñâi itâ ziap, zorat dâp oip. Den zo itâ,

15 “Yerusalem kamân, Sionj mâirâp, zen mân kenjât utnek. Iknek. A kutâ patâziņ gaap. Zâk doņgi sigan zorat kwâkņan gaap.”

16 Narâk zoren arâpņâ nen den zorat topņâ mân nâņgâwen. Yesu momņâ zaat sumbemân zarip, zoren itâ nâņgâwen, “Zo zâkkât op kulemguwe. Oi zâkņâ zo yatik oip.”

17 Mârum Yesu zâk Lasaro konsâi kwagân gâbâ gâi igâwe, zen den sinji zo a nâmbutņâ dâzâņgowe. 18 Oi sen mârât zorat sinji nâņgâweņâ a doņbepņâ gâmalem sot gâlaņgât iinņâ namuņ mâtâbân âi muyagiwe. 19 Oi Parisaio a, ziņâ ziņgitņâ bukurâpziņ mindum târâwe itâ sâm dâzâņgowe, “Nâņgânek. Zen den nep tuune a doņbep patâ zâkkârâk op naņge. Oi zâkņak walâniņgi kwaksen.”

Grik a nâmbutņâ, ziņ Yesu iknam gawe.

20 A kendongât Yerusalem kamânân gawe, zengât oserân Grik a nâmbutņâ ârândâņ ândim Anutu mâte okņangâwe. 21 Zen Pilipo, Besaida kamân Galilaia hânân gokņâ, zâkkâren âi itâ sâm dukuwe, “Patâniņâ, Nen Yesu iknatkât otningap.” 22 Sâne Pilipoņâ nâņgâm Andrea dukui ârândâņ Yesugâren âi den zo sâm dukuwet. 23 Dukoitâ Yesuņâ itâ sâip, “A bonņâ, nâ sumbem âsakņânâ muyagibatkât narâk mâte uap. 24 Perâkņak dâzâņgua nâņgânek. Segonj keetņâ, zâk hânân gei yen mân zimbap. Hânân gei momņâ bonņâ doņbep muyagibap. Ka keetņâ hânân mân giari sâi bon buņ opap. Hânân giari bonņâ doņbep muyagibap. 25 Nâi zâk hânân ândiândiņâ buku okņangi gulip okņangâbap. Nâi zâk hânân ândiândiņâ kâsa okņangâbap, zâk ândiândi kâtik muyagibap. 26 Nâi zâk nâgât kore ândibâ sâm nâņâ mâtâp ândiwan, zorat dâp ândim molinibap. Yatâ op ândibapņâ nâgâren gam nâ sot ândibap. Nâi zâk kore otnibap, zâk Ibânandâ sâi a patâ op ândibap.”

Yesu zâk mumbapkât den sâm muyageziņgip.

27 “Itârâņ umnâ yâmbâriap. Oi dap sâbat? Itâ sâbat? Ibâ narâk ziren sâknam âsagenibap, zo sâna mân âsagibap. Yatâ mân sâbat. Wangât, narâk ziren sâknam itâ zo âsagenibapkât gewan, zorat. 28 Zorat Ibânâ gâ sâna kutsiņgigangât kutkâ neule âsakņoot âsagibap.” Yesuņâ yatâ sâi ko sumbemân gâbâ den nâi itâ geip, 29 “Neule âsakņâ sa muyageip, zo dum sa muyagibap.” Oi a kâmut patâ kirâwe, ziņâ itâ sâwe, “Zi sumbem kârap.” Oi nâmbutņanda itâ sâwe, “Sumbem a nâiņâ den dukuap.”

30 Sâne Yesuņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Den zo ninangât buņâ. Zengât op muyagiap. 31 Narâk ziren hângât a kutâ Satanj kâbakņiņiņ. Oi a ambân tosaziņangât hâuņâ mimbigât sâm kwâkâkwâkâņ.

32 Nâ nagân nom mem zaat kwânâņgânine ko hân dâp a diizinga nâgâren gabi.” 33 Zo mumuņangât dap yatâ mumbap, zorat den sumbuņâ zo sâip.

34 Sâi a kâmut kirâwe, zen itâ dukuwe, “Nen gurumin den sâlâpkum itâ nâņgâmen. A bâliņan gâbâ mâkâniņgâbapkât sâsân, zâk âsagemņâ mân mom ândim zâimâmbap. Oi gâņâ itâ sat, ‘A bonņâ nagân nom mem kwânâņgânibi.’ A bonņâ, zâk dap yatâ?”

35 Sâne Yesuņâ itâ mâburem dâzâņgoip, “Kârâp âsakņandâ narâk pânkânok osetziņan âsageziņgâm ândibap. Oi zen nâtiņtikņâ kâpizâņgobapkât kârâp âsakņâ zemziņgi zâk mâte okņangâm ândibi. A nâi nâtiņtigân âibap, zâk dap op mâtâpņâ ikpap? 36 Zorat âsakņâ zemziņgi nâņgâm pâlatâņ kwâkņangâne kâmut gakârâpņâ upi.” Yesu zâk den yatâ sâmņâ tik âi ândeip.

Yuda a doņbep, zen um kâtik op Yesu kândâtkuwe.

³⁷ Yesu zâk a ambân mâteziñan sen mârât kulem top top tuugi ekñâ mân nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. ³⁸ Zo Propete Yesaiagât den kâtigibapkât yatâ urâwe. Zâk mârumñan den itâ sâm kulemgoip, “Kembugât den sinji sâindâ mân nângâme. Zorat Kembugât imbanâ, zo dap op zengâren muyagibap?”

³⁹ Oi Yesugât den mân nângâwe, zorat Propete Yesaianâ Kembugât den ñai itâ sâm kulemguip,

⁴⁰ “Zâk otziñgi sinziñ ñâtâtiksâi umziñ kâtigeip. Zo zen sinziñandâ ek nângâbegât. Oi umziñandâ nângâm kwâtâtibegât. Oi umziñ melâñne kubikziñgâbamgât.”

⁴¹ Yesaianâ Yesugât sumbem âsakñâ, zo ekñâ zâkkât yatâ sâip.

⁴² A sâtñâ zengâren gâbâ donbepñâ Yesugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. Oi zo sapsune Parisaio ziñ nângâbegât kwâimbâwe. Mâpâmâpâse namin zâine kâbakñeziñgâbegât yatâ urâwe. ⁴³ Zen a ziñâ sâm âlip kwatziñgâbigât yatâ urâwe. Anutunâ sâm âlip kwatziñgâbap, zorat nângâne yennâ oip.

Yesugât den zo topniñ sâm muyagibap.

⁴⁴ Yesuñâ den kâtikñâ sâm itâ sâip, “Ñai zâk nâ nângâm pâlâtân kwatnibap, zo nâyâk buñâ. Sângonnogip, zâk ârândân nângâm pâlâtân kwâkñangâbap. ⁴⁵ Oi ñai zâk nâ nikpap, zo yatik sângonnogip, zo ikpap. ⁴⁶ Nâ kârâp âsakñandâ hânân gewan, zorat ñai zâk nâ nângâm pâlâtân kwatnibapñâ ñâtâtigân mân ândim zobâ gâbap. ⁴⁷ Ñai zâk dinnâ biri nânâ hâuñangât mân sâbat. Nâ a zengât tosgât hâuñâ ziñgâbatkât buñâ. Nâ kubikziñgâm tânzângobatkât gewan. ⁴⁸ Ñai zâk kândâtnom dinnâ biri ñaiñâ tosanangât den sâm kwâkâbap. Den sâman zo, zâkñâ narâk patin

tosanangât topñâ sapsubap. ⁴⁹ Nâ den zo ninâ umgât mân sâman. Ibâ sângonnogip, zâkñâ sapsumnigi sâman. ⁵⁰ Oi nâ nângan. Ibânangât diñâ lum ândiândi kâtikñâ muyagibi. Den sâman, zo Ibânandâ sâip dâp sâman.”

13

Yesuñâ arâpñâ kinziñ sanjorip.

¹ Pasowa kendon narâk mâte oi Yesuñâ zikñangât itâ nângip, “Hân birâm Ibânangâren zâibatkat narâk mate uap.” Yatâ nângâm hânân arâpñâ umñandâ gâsuniñgâm ândeipñâ yatâ otniñgâm ari ma ko narâkñâ âkip.

² Oi ñâtiksâisâi nalem ninam minuindâ Sataññâ mârûm Yuda, Simoñgât nanñâ, Karioto kâmânân gokñâ, zâkkât umñan den itâ pâip, “Yesu a sâtñâ tirâpziñgona ekñâ gâsubi.” ³ Yesu zâk itâ nângip, “Ibânâ, zâk kâwali âksik patâ nigip. Oi nâ Anutugâren gâbâ gewan. Oi nâ âburem Anutugâren zâibat.” ⁴ Yatâ nângâm nalem nem tarâwenân gâbâ zaat hâmbâ kwâkâm pam sângum mem lâip. ⁵ Oi too aam âmañân lokei giari topkwap kore a yatâ op arâp kinniñ sanjorip. Oi sângumñâ sanjori âronñâ oip. ⁶ Yatâ otniñgâm Simoñ Peterogâren ari itâ sâm dukuiip, “Kembunâ, gâ gikak kinnâ sanjonbam uat?”

⁷ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuiip, “Nâ uan zi topñâ mân nângat. Gâtâm ko nângâban.” ⁸ Sâi Peteronâ itâ sâm dukuiip, “Kinnâ mânâk sanjonban.” Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuiip, “Nâ mân sanjongiga gâ dabân nâgât sinji a upan?” Yesuñâ um sanjonsanjon, zorat op den zo sâip. ⁹ Peteronâ den zorat topñâ mân nângâm itâ sâm dukuiip, “Kinnigâk mân sanjonban. Sâknâ aksik sanjonban.”

¹⁰ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuiip, “Ñai zâk too sanjonñâ mâtâbân obândim ko kinik sanjori salekkubap. Oi zen yatik salek ue. Ka osetziñan gokñâ ñai, zâk zengât dâp mân ândiap.”

11 A sâtnâ zengâren âi tirâpzângeoi gâsubi, zorat op nângâm itâ sâip, “Osetziñan goknâ nâi zâk zengât dâp mân ândiap.”

Kinziñ sañgorip, zorat topnâ sâm muyageziñgip.

12 Kinniñâ too sañgonnâ hâmbâ mem gwagori giari ge tap itâ sâm dâtnângeoi, “Nâ kinziñ sañgonsan, zorat topnâ sa nângânek. 13 Zen nâgât Patâ sot Kembu sâme. Zo âlip sâme. Nâ yatâ ândian. 14 Nâ Kembuziñ op ândim kinziñ sañgonsan. Ziñak yatik kinziñ sañgonsañgon op kore orañgâm ândine âlipnâ upap. 15 Tirâpzângeuan, zo yatik op ândibi. 16 Nâ perâkñak dâzângua nângânek. Kore añâ patânâ walâm ândiândiñ, zo mân taap. Yatigâk nâgât kore anâ, zâk nâ mân walânibap. 17 Zen den zi nângâm yatingen ândine zengât nânga sâtâreñoot upap. 18 Nâ zengât pisuk patâ mân san. A nâgât ligaap zorarâk san. Nâ ikâ zo gâsum sâlâpzângeowan, zo nângan. Kembugât ekabân den nâi ziap, zo bon upap. Den zi itâ, ‘Nâi zâk nâ sot nâlem nimbap, zâkñâ tikootñandâ nobap.’

19 Zo mân muyagei kânñan dâzânguan. Oi bet muyagei Kembunâ kândom dâtnângeoi sâm nâgât topnâ nângâm kwâtâtibi. 20 Nâ perâkñak dâzângua nângânek. Nâ a nep sâm pinda tuum ândei nâiñâ a zo dâñ galem op ândibapnâ zâk yatik kore otnibap. Kore otnibapnâ sañgonnogip, Anutu, zâk yatik kore okñañgâbap.”

Yesunâ Yuda sâm muyageip.

(Mt 26:21-25; Mk 14:17-21; Lu 22:21-23)

21 Yesunâ den yatâ sâmñâ um bâliñ oi itâ sâm muyageip, “Nâ perâkñak sa nângânek. Zengâren gâbâ a nâiñâ sâi gâsânobi.” 22 Yesunâ den yatâ sâi arâpnâ niñ nâigât sap sâm niñâ senân senân âñagâwen. 23-24 Oi nâñâ Yesugât um topñan târâwan. Nâ Yesunâ umñâ gâsunimâip, nâgâren

Simon Peteronâ bikñandâ dâp op sâip, “Mâsikâna dâgogik. Nâigât sap?” 25 Peteronâ yatâ oi nâñâ Yesu gootñan âimñâ sâwan, “Kembu, gâ nâigât sat?” 26 Sa Yesunâ sâip, “Nalem mem sirogân pam pinda nimbap, a zorat san.” Yatâ sâmñâ nalem memñâ sirogân pam Yuda, Simon nannâ, Karioto kamânân gok, zo pindi neip. 27 Nei ko Sataññâ umñan giarip.

Oi Yesunâ Yuda itâ sâm dukuip, “Kut nâi upam nângat, zo kek upan.” 28 Den yatâ dukui arâp nâmbutnâ, nen den zorat topnâ mân nângindâ âkip. 29 Oi itâ nângâwen, “Zâk kât mindumindun galem ândiapkât yatâ sap. Zâk kendongât nalem kwâlâbapkât sap mo a kanpitâ kât ziñgâbapkât sap.” 30 Oi Yudañâ nalem zo nemñâ zaat âkñan nâttâtigânak arip.

Yesunâ neule âsakñâ âsagibapkât sâip.

31 Yudañâ ari Yesunâ arâpnâ nâmbutnâ nen itâ sâm dâtnângeoi, “A bonñâ nâgât neule âsakñâ âsagiap. Oi nâgât opñâ Anutugât neule âsakñâ ârândân âsagiap. 32 A bonñâ, nâ Anutugât neule âsakñâ muyagiangât Anutu zâk zikñak a bonñâ nâgât neule âsakñâ muyagibap. Narâk mân kêrep oi kek muyagibap. 33 Katep gakârâpnâ, nâ narâk pânkânok zen sot ândibat. Oi bet kêrunibi. Oi Yuda a dâzângowan, yatik zen dâzângobâ. Nâ âibat, zoren âlip mân gabi. 34 Oi zi gurumin den unakñâ dâzângobâ. Ziñak buku orañgâm ândibi. Nâñâ buku otziñgâm gâwan, zo yatik orañgâm ândibi. 35 Zen yatâ op ândine a ziñâ ziñgitñâ itâ nângâbi, ‘Zen buku orañgâm ândiegât topziñâ itâ nângen. Zen Yesugât kâmut gakârâpnâ.’”

Yesunâ Petero um den dukuip.

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lu 22:31-34)

³⁶ Yesu zâk den yatâ sâi ko Peteronâ mäsikâm sâip, “Kembu, gâ ikâ âiban?” Sâi Yesunâ sâip, “Nâ âibarân, zo narâk ziren mân gâban. Gâtâm ko gâban.” ³⁷ Sâi Peteronâ itâ sâm dukuip, “Nâ wangât itârân mân gâbat? Nâ gâgât op ândiândinâ bira buñ upap.” Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip. Gâ nâgât opnâ ândiândigâ birâna buñ upapkât sat, zorat nâ perâkñak dâgobâ. Gâ ñatik ziren kwâimbâninandâ sâp karâmbut oi kuru anâ diñsâbap.” ³⁸ (-)

14

Yesunâ sumbemân mirâ kianñin kubik ândiap.

¹ Oi Yesunâ itâ sâm dâtnânngoip, “Zen nângâm kwâkâ sot umbâlâ mân upi. Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm, nâ yatik nângâm pâlâtân kwatnibi.” ² Ibânangât kamânân mirâ donbep taap. Yatâ zo mân zei sâi ko dâzângobam. ³ Nâ âim mirâ kianñin kubikñâ âburem ga diizinga nâ sot âi ândibi. ⁴ Âibatkat mâtâp, zo nânge.”

⁵ Sâi Tomanâ itâ sâm dukuip, “Gâ ikâ zoren âiban? Zo nen mân nângen. Zorat dap op mâtâp zo ek nângânat?” ⁶ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Ibâgâren âiâin mâtâp, zo nâ. Nâ walânim Ibâgâren âiâin, zo mân taap. Den bonñâ sot ândiândi mariñâ, nâ. ⁷ Zen nâ nikpi, zo ko Ibânâ ikpi. Narâk ziren ko Ibânâ ekñâ topñâ nânge.”

⁸ Yatâ sâi arâpnâ nenngâren gokñâ, a ñai kutñâ Pilipo, zâkñâ itâ sâm dukuip, “Kembu, Ibâgâ tirâpnângona ekñâ nângindâ âkâbap.” ⁹ Yatâ sâi ko Yesunâ itâ sâm dukuip, “Pilipo, nâ narâk kârep zen sot ândiman, zoren nâ mân nekmât? Ñai zâk nekmâpnâ Ibâ ekmap. ¹⁰ Zorat wangât itâ sat?, ‘Gâ Ibâgâ tirâpnângona iknâ.’ Ibâ sot net pâlâtân op kânok uet, zo nângat? Den dâzângoman, zo ninâ umgât mân dâzângoman. Ibânandâ nâgât umnan ândim diñâ sâmap sot nepñâ tuumap. ¹¹ Ibâ sot net pâlâtân

op kânok. Den zo nângâne bon upap. Den zo lâunandâ sa nângâne mân dâp uap oi ko nep tuuman, zo iknetâ bon oi nâ nângâm pâlâtân kwatnibi.”

Tirik Kaapum gibapkât den sâip.

¹² “Nâ perâkñak sa nângâne. Ñai zâk nângâm pâlâtân kwatnibapñâ nâ nep tuuman, zo yatik tuubap. Oi zorik buñâ, walâm tuubap. Wangât, nâ Ibânangâren zâim zo Kaapumnâ sângongua zengâren gem ga lâmbamzângobap, zorat. ¹³ Zen nâgât korân sâm ninâu sâm ândine nângâzingâbat. Zo yatâ ua ko nanñâ nâgât opnâ Ibâ sâm âlip kwâkñangâbi. ¹⁴ Zen nâgât korân sâm wan mo wangât ninâu sâne zingâbat.

¹⁵ Umziñandâ nâ gâsunimap oi ko sâtnâ lum ândibi. ¹⁶ Oi nânâ Ibâgâren ninâu sa ñai sângongoi gem mam otzingâbap. Zâk narâk dâp zen sot tâtat mame opmâmbap. Zo Kaapungât op san. ¹⁷ Kaapum, zâk den bonngât mariñâ. Den singi âlipñâ birâme, zo ko zen Kaapum sot mân upi. Zen mân ikme sot topñâ mân nângâme. Zen ko âlip ikme. Zâk zen sot ândiap. Oi umziñan ândimâmbap.

¹⁸ Nâ zâmbam âi ândia mandu yatâ mân ândibi. Nâ zengâren âburem gâbat. ¹⁹ Narâk pânkânok ziap. Zo âki a singi âlipñâ birâme, zen mân nikpi. Zen ko nikpi. Nâ ândiândi kâtik ândian. Zen nâgât op yatik ândiândi kâtik ândibi. ²⁰ Narâk zoren nâ sot Ibânâ pâlâtân uet, zo nângâbi. Oi nâ zen sot pâlâtân uen. Nâgât yatâ nângâbi. ²¹ Ñai zâk umñandâ gâsunibap, zâk dinnâ lum ândibap. Oi umñandâ gâsunibap, zo ko Ibânandâ buku okñangâbap.”

²² Yesu zâk yatâ sâi Yuda, Karioto kamânân gok buñâ, Yuda ñainâ mäsikâm sâip, “Kembu, gâ wangât op topkâ nenngâren sapsun um kâtik a zengâren mân sapsun sat?” ²³ Sâi Yesunâ den itâ mâburem dukuip, “A ñainâ umñandâ gâsânobapñâ dinnâ lum ândibap oi ko Ibânandâ umñandâ gâsubap. Oi Ibâ net

zâkkâren gam tâtat mâme utat. ²⁴ Nâi zâk dinnâ mân lubap, zâk umñandâ mân gâsunibap. Oi den sâmân, zo ninan gâbâ buñâ. Zo Ibâ sângonnogip, zâkkât den.”

²⁵ Yesu zâk yatâ sâmñâ itâ sâip, “Nâ zen sot ândim den zo dâzângoman. ²⁶ Gâtâm Tirik Kaapum gamñâ mam otziñgâm kut ñâi ñâi zorat topñâ sapsuziñgâm ândibap. Oi den nânâ dâzângowan, zo dum dâzângobap. Ibânâ nâgât sâtkât op Tirik Kaapum sângongoi gem mam otziñgâm ândibap.

²⁷ Nâgât bet sâwât, zo um lumbenâ ziñgan. Um kâtik a zengât lumbenâ, zo buñâ. Ninâ zo ziñgan. Zorat nângâ kwâkâ sot kençât, zo mân upi. ²⁸ Nâ itâ dâzângua nângâwe. Nâ âimñâ du zengâren âburem gâbat. Zen umziñ nâgâren sângongune sâi ko nâ Ibâgâren zâibat, zo nângâm umâlep upe. Ibâ zâk nâgât patâ ândiapkât yatâ upe. Nâgât imbanânandâ Ibâgât imbanâ ombenân, zorat. ²⁹ Oi zo mân âsagei kânñan dâzânguan, zorat kut ñâi ñâi zo âsagei ko nângâm pâlâtânziñ kâtigibap.

³⁰ Nâ zi den kêrep mân târokwap dâzângobat. Hângât a kutâ Satañ, zâk tâmbetnobam gâbapkat narâk mâte uap. Ka zâk tâmbetnobapkat imbanâ mân tâkñangap. ³¹ Nâ umnandâ Ibâ gâsuman, zorat op ko Ibânandâ nep diñ sâm nigip, zo wâratkum ândiândinâ birâbat. Nâ umnandâ Ibâ gâsuman, zo a ziñ nângâm simbitkubigât yatâ upat. Bâi, zen zaatne âinâ.”

15

Yesu zâk waiñ nak, nen bâranñâ.

¹ Nâ waiñ nak topñâ âlipñâ. Ibânandâ ko waiñ nep mariñâ. ² Nâgâren gâbâ bâranñâ ñâi mân bon oi mânângât pâmbap. Bâranñâ ñâi bon oi kubikñangâm bonñâ patâ upapkat galem upap. ³ Zen siñgi âlipñâ dâzângowan, zorân kubikziñgi salek op ândie. ⁴ Zen nâ sot

pâlâtân utne nâ zen sot pâlâtân op ândibat. Waiñ bâranñandâ topñoot mân târoyagom zikñigâk bonñâ mân upap. Zen yatik nâ sot mân pâlâtân opñâ bonziñ mân upi.

⁵ Waiñ nak topñâ nâ. Zen ko bâranñâ. Nâi zâk nâ sot pâlâtân oi nâ zâk sot pâlâtân ua bonñâ donbep patâ upap. Ka zen birânim kut ñâi utnam kwakpi. ⁶ A zen nâ sot pâlâtân op mân ândine birâziñgâbat. Oi waiñ bâranñâ mânângât pane moi mindumñâ kêrâbân une semap, zo yatâ otziñgâbi.

⁷ Zen ko nâ sot pâlâtân op dinnâ mem ândimñâ wan mo wangât sâne muyagem ziñgâbat. ⁸ Zen bonziñâ patâ op nâgât arâp bonñâ op ândine a ziñ ziñgitne âlip oi Ibânâ sâm âlip kwâkñangâbi. ⁹ Ibânandâ umñandâ gâsânomap, zo yatik umnandâ zen gâsuziñgap. Zen nâgât den, zo nângâm ândine umnandâ gâsuziñgi ândibi. ¹⁰ Nâ Ibânangât den luga umñandâ gâsânogi ândiman. Zen yatigâk nâgât den lune umnandâ gâsuziñgi ândibi. ¹¹ Nâgât sâtâre, zorân zengâren donbep âsagem zim-bapkat den zi dâzânguan. Zen sâtâre kwâkñan ândibigât san.

¹² Nâgât den kâtik itâ dâzângoman. Nânâ umnandâ gâsâzângomap, yatik ziñak umziñandâ gâsâyagom ândibi. ¹³ Nâi zâk bukurâpñâ tâmbetagobegât ândiândiñ biri buñ upap, a zo bukurâpñâ umñandâ gâsâzângom biranmap. A nengât orot mâme, zorân zâkkât buku orot âlip zo mân walâbap. ¹⁴ Nep diñ sâm ziñgan, zo tuune ziñgitsa buku bonñâ upi. ¹⁵ Nâ narâk ziren topkwapñâ kore a mân sâm zângonsâbat. Zen nâgât bukurâpnâ ue. Kore anñâ patânangât umñan den zemap, zo mân nângâmap. Nânâ kut ñâi ñâi Ibânangâren nângâwan, zo pisuk patâ sapsuziñgâwangât zengât nânga bukurâpnâ ue.

¹⁶ Ziñâ nâ mân gâsum sâlâpnowe. Nânâ zen gâsum sâlâpzângowan. Oi âi nâgât orot mâmenâ, zo mem ândim

ziren sot sumbemân bonḡâ muyag-
ibigât sâḡ zingâwan. Oi zinjâ bonz-
injâ muyagine narâk dâp zemâmbap.
Yatâ op nâgât kot sâḡ Ibâgâren wan
mo wangât op ninâu sâne zingâbat.
17 Nâgât den kâtik zi dum dâzâḡobâ.
Umziḡandâ gâsâyagom ândibi.”

*Yesu birâḡaḡgâwe, yatik arâḡḡâ
birâḡiḡgâbi.*

18 Yesu zâk itâ dâtnâḡgom sâip,
“Um kâtik a zinj kâsa otziḡânetâ
ko itâ nâḡgâbi, ‘Kembu yatik
kâsa okḡaḡgâwe.’ 19 Zen hâḡgât
siḡi ândine sâi buku otziḡgâbe.
Nâ zengât oserân gâbâ gâsum
sâlâpzâḡgua kândâtzâḡgowegât
kâsa otziḡgâme. 20 Nâ den itâ
dâzâḡgowan, zo nâḡgâbi, ‘Kore aḡâ
patâḡâ walâm ândiândiḡ, zo mân
taap.’ A zinj kâsa otniwe, zo yatik
zen kâsa otziḡgâbi. Zen nâgât
den nâḡgâwe sâi yatik zengât den
nâḡgâbe. 21 Sâḡgonnogip, Anutu, zâk
mân ek nâḡgâmegât nâgât op yatâ
otziḡgâbi.

22 Nâ um kâtik zengâren mân
gemḡâ den dâzâḡgowan sâi ko
tosaziḡ buḡ ândibe. Ka nâ gem ga
dâzâḡgua tosaziḡâ zo dap yatâ sâḡ
kwâarakubi? 23 Nâi zâk kâsa otni-
bapḡâ Ibânâ yatik kâsa okḡaḡgâbap.
24 Nâ osetziḡan nep patâ tuuwan, a
zinj mân tuume yatâ. Zo mân tuuga
sâi tosaziḡ buḡ ândibe. Kâ nâ gem
ga ko nekḡâ nâ sot Ibânâ laḡ kâsa
otnikâme. 25 Yatâ utnetâ Kembugât
ekabân den ziap, zo nâgâren bon
uap. Den zo itâ.
‘Nâ bâliḡâ mân ua ko laḡ kâsa ot-
nige.’

26 Nâ Ibâgâren âburem âimḡâ,
mam otziḡgâbap, Kaapum, den
bonḡâ mariḡâ, zâk sâḡgongua gem
gam topnâ sâḡ muyageziḡgâbap.
27 Zen nâ nep topkwarâwanân gâbâ
nâ sot ândim gawe, zorat zo yatik
topnâ sap sum ândibi.”

16

1 “Zen nebân kin loribegât yatâ
sâḡ dâzâḡguan. 2 Zen mâpâmâpâse

namin aḡgân kârâziḡgâbi. Perâkḡak,
narâk ḡâi mâte upap, zoren a
zinj nen Anutugât nep tuunâ sâḡ
zâḡgone mumbi. 3 Zen Ibânâ sot
nâ, nekât topnik mân nâḡgegât yatâ
upi. 4 Nâ den kânḡan dâzâḡguan,
zorat bonḡâ muyagei itâ sâbi,
‘Kembuḡâ mârum dâtnâḡgoip, zo
muyagiap.’ Nâ mârum zen sot tâpat
sâḡ mân dâzâḡgowan. Nârâk zi ko
dâzâḡguan. 5 Itârâḡ sâḡgonnogip,
Anutu, zâkkâren âibâ sa zengâren
gâbâ a ḡâiḡâ mân mâsikâniḡap,
‘Gâ ikâ âiban?’ 6 Âibam ua narâkḡâ
dâzâḡguan, zorat umziḡ bâliḡ uap.”

Kaapumḡâ a topziḡ sapsuḡap.

7 “Nâ perâkḡak sa nâḡgânek.
Âburem zâibat, zo zengâren bonḡâ
muyagibapkât zâibat. Nâ mân zaria
sâi Tirik Kaapum mân gem ga mam
otziḡgâbap. Ka nâ zâim sâḡgongua
gem gâbap. 8 Zâk gem ga a zengât
bâliḡâziḡâ sot târârak ândiândiḡ
sot hâuḡâ mimbi, zorat sapsuḡ
ziḡgâbap. 9 Tosaziḡaḡgât topḡâ
itâ nâḡgâbi. Zen nâ mân nâḡgâm
pâlâtâḡ kwatnime. 10 Târârak
orotḡaḡgât itâ nâḡgâbi. Nâ
Ibâgâren âburem zaria mân nikpi.
11 Hâuḡaḡgât den sâsâḡ, zorat itâ
nâḡgâbi. Hân zirat a kutâ Satan,
zâk tosaḡaḡgât hâuḡâ mimbapkât
mârum sâḡ kwâkâm pindap.”

Kaapum zâk diiniḡgâmap.

12 Yesu zâk yatâ sâḡḡâ itâ sâḡ
dâtnâḡgoip, “Den donḡep ziap.
Nârâk ziren zo dâzâḡgua dap op
nâḡgâm nâḡgâbi? 13 Kaapum, den
bonḡâ mariḡâ, zâk gem gam den
bonḡâ dâzâḡgobap. Zik umgât
den zo mân sâbap. Den nâgâren
gâbâ nâḡgâbap, zo yatik sapsuḡ
ziḡgâbap. Oi kut ḡâi ḡâi gâtâm
âsagiḡap, zo sapsuḡ zingâbap.
14 Den zo ninan gâbâ mem sâḡ
muyagem zinj kutsiḡḡinâ lum
zaatpi. 15 Ibâgâren den bonḡâ ziap,
zorat mariḡâ nâ. Zorat op itâ san,
Nâgâren gâbâ den mem muyagem
ziḡgâbap.”

Yesu zâk âburem gâbap.

16 “Narâk pânkânok ziap, zo âki aria kârunibi. Oi zorat kwâkñan narâk pânkânok ziap. Zo âki ga nikpi.” 17 Yesu zâk yatâ sâi arâpñâ nâmbutñâ nen kwakmak op itâ âraguwen, “Den itâ sâp, ‘Narâk pânkânok ziap, zo âki aria mân nikpi. Oi zorat kwâkñan narâk pânkânok ziap, zo âki ga nikpi.’ Oi den ñai itâ sap, ‘Ibâgâren zâibat.’” 18 Yatâ sâmpñâ sâwen, “Narâk pânkânok zo, zo wangât sap? Nen kwaksen.”

19 Mâsikânam oindâ Yesuñâ ningit umniñan ek nângâm itâ sâm dâtnângoip, “Nâ itâ dâzânguan. Narâk pânkânok ziap, zo âki aria mân nikpi. Oi zorat kwâkñan narâk pânkânok ziap, zo âki ga nikpi. Zen den zorat âragum te?” 20 Nâ perâkñak dâzângobâ. Um kâtik, ziñ none mua ko arâpnâ âgirâp isem umbâlâ utne a um kâtik, ziñ sâtâre upi. Zen ko umbâlâ op ândibi. Ka umbâlâ upi, zorat hâuñâ sâtâre upi. 21 Ambân ñai zâk katep mimbam sâknam patâ nângâbap, zorâñ katep âsagei sâknam buñ oi sâknamgât nelâmkoi katepkât sâtâre upap. 22 Zen yatigâk narâk ziren umbâlâ op ândibi. Ândine mumuñan gâbâ zaat ziñgitsa ko umâlep upi. A zen umâlep zo mân kune buñ upap.

23 Nâ perâkñak dâzângobâ. Nâ mumuñan gâbâ zaatsa zen kut ñai ñaigât mân kwakñâ mâsikânibi. Wangât, zen wan mo wangât Ibâgâren sâne kutnangât op muyagem ziñgâbap, zorat. 24 Ândim gawe, zoren kut ñai ñaigât nâgât korân mân ninâu sâwe. Narâk zi ko sâtâre kwâkñan ândibigât wan mo wangât ninâu sâne Ibânâ zâk muyagem ziñgâbap.”

Yesugât kot mem ândim ninâu sânat.

25 “Den sâm gâwan, zo sum-buñik dâzângowan. Narâk ñai mâte upabân den sumbuñâ mân dâzângobat. Ibâgât topñâ, zo

muyabâk dâzângobat. 26 Narâk zoren ziñak kutnâ mem ândim ninâu sâne Ibâ zâk âlip nângâziñgâbap. Nâ wangât kut ñai ziñgâbapkât dukubat. Ibâ zâk ninâuziñâ wâratkum âlip ziñgâbap. 27 Nâ Ibâgâren gâbâ gewan, zo nângâm umziñâ gâsânomapkât Ibâ zâk yatik umñandâ gâsâzângomap. 28 Nâ Ibâgâren gâbâ hânân gewan. Oi hân zi birâm Ibâgâren âburem zâibâman.”

29 Yesu zâk yatâ sâi arâpñandâ itâ sâm dukuwen, “Zi den sumbuñâ mân sâp, muyap dâtnânkuat. 30 Zorat itâ nângen. A ziñâ mân mâsikâgine gâ gikak kut ñai ñai zo nângâm nangâmat. Gâ Anutugâren gâbâ gâin, zo nâgâm kwâtâtien.” 31 Sâindâ Yesuñâ itâ sâm dâtnângoip, “Zen irabot zi nângâm kwâtâtie?” 32 Narâk ñai ziap, zo mâte oi nâ birânim siñsururuñ op mirâziñan âibi. Oi nâbane ninik mân ândibat. Ibâ, zâk nâ sot ândimap.

33 Nâgât um lumbe zengâren zim-bapkât yatâ dâzânguan. Zen hânân sâknam kwâkñan ândibi. Ka nâñâ tâmbetzângobegât imbanâ zo kuan. Zorat umâlep op ândinek.”

17

Yesuñâ zikñangât ninâu sâip.

1 Yesu zâk den zo sâmpñâ siñâ sumbemân ekñâ itâ sâip, “Ibâ, âburibatkât narâkñâ mâte uap. Gâ nangâ, nâgât neule âsaknâ sâna âsagibap. Nângoot yatik gâgât neule âsakñâ sa âsagibap. 2 Gâ nangâ nâ hân dâp a zengât mariziñ nâbarin. A nâgâren zâmbarin, ândiândi kâtik muyagem ziñgâbatkât sâp nigin. 3 Oi ândiândi kâtik zorat topñâ itâ ziap. Gâ Anutu bonñâ kânok sot sângonnogin, Yesu Kristo, net a ziñâ nikit net sot pâlatâñ utne ândiândi kâtik muyagem ziñgârat.

4 Nâ hânân ândim nep sâp nigin, zo tuum kwâkandâ neule âsakkâ muyagiap. 5 O Ibâna, hân mân muyageinân gâ sot sumbemân neule

âsakñanoot ândiwan, zo yatik narâk ziren mâburem nina mem ândibat.”

Yesunâ arâpnâ zengât ninâu sâip.

⁶ “Hânân a donbep zengâren gâbâ nâgât sinji sâam gâsum sâlâpzângoin, zo sinji dengâ sapsun zingâwan. Zo gâgât sinji ândinetâ nâgât sinji sâin. Oi zen gâgât den nângâm mem ândie. ⁷ Kut nâi nâi zemnigip, zo gâgâren gokñik. Zo zen nânge. ⁸ Den nigin, zo zingâ nângâm umziñan gei ziap. Oi nâ gâgâren gâbâ gewan, zo nângâm kwâtâtie. Gikak nep diñ sâam nigin, zo nânge.

⁹ Nâ zengât op gâgâren ninâu san. A um kâtik zengât op mân san. A nigin zo, zengât op ninâu san. Zen gâgât sinji ue. ¹⁰ A ambân nâgât sinjiñâ gâgât sinji. Gâgât sinji zorâñ nâgât sinji. Oi umziñan nâgât âsakñâ muyagem ziap.

¹¹ Nâ hânân ândiandinâ ândia âkap. Zen ko hânân zi târokwap ândinetâ nâ gâgâren gâbâman.

Ibâ hâlâlu, kutkâ nigin, zorat kutsingiganğât imbanandâ pait saazingâna hâlâlu ândibi. Oi zen um kânok op ândibi. Net um kânok ândimet yatik zen um kânok ândibi. ¹² A nigin, zen sot ândim kutsingiganğât imbanandâ lâmbamzângua ândiwe. Nep diñ zo sâam nigip. Oi dâñ galem otzingâ mân tâmbetagoewe. Gâgât den kulem bon upapkât simgât sinji, zâk kânok tâmbetagoip. ¹³ Zi gâgâren gâbam hânân den yatâ dâgoga nâgât sâtâre, zo zengâren ari sâtâre kwâkñan ândibi.

¹⁴ Gâgât den zo zingâ mem ândine hângât sinji a, ziñâ kâsa otzingâwe. Nâ hângât sinji mân ândiman. Arâpnâ zen yatâ hângât sinji mân ândimegât yatâ otzingâwe. ¹⁵ Arâpnâ hânân gâbâ diizingâm zâibangât mân san. Bâliñâ mariñandâ tâmbetzângobapkât san. Gâñâ galemziñ upangât san. ¹⁶ Nâ hângât sinji bunâ. Zen yatigâk hângât sinji bunâ. ¹⁷ Gâgât den bonñâ umziñan pâna âsagei târârak op

ândibi. Gâgât denñâ, den bonñâ. ¹⁸ Gâñâ sângonnona hânân gem nep tuuwan, zo yatik sângonzângua zen um kâtik zengâren nep tuubi. ¹⁹ Zen umziñâ gâgâren pambigât zo yatik nâñâ umnâ gâgâren paan.”

Yesunâ kâmut gakârâpnâ nenğât ninâu sâip.

²⁰ “A zi kinze, zengârâk mân ninâu san. Den sinji âlip sâne nângâm pâlâtân kwatnibi, zengât sot ârândân ninâu sâin. ²¹ Zen um kânok op ândibigât dâgogan. Ibâ, gâ nâgât umgâ kinmap. Nâñâ umnâ gâgâren kinmap. Zo yatik ziñâ nekâren umziñâ kinmap. Oi umziñandâ gâsâyagom ândibi. Yatâ utnetâ ko um kâtik a zen gâ sângonnona gewan, zo nângâm kwâtâtibi. ²² Net um kânok ândimet, zo yatik um kânok op ândibi. Zo yatâ ândibigât neule âsakñâgâ nigin, zo zingâwan. ²³ Nâ umnandâ gâsâzângua gâ yatik umgândâ gâsânona umziñ kânok op kwâkâbap. Zen yatâ ândine um kâtik zen gâñâ sângonnona gewan, zo nângâm biranñi. Oi umgândâ nâ kâpinom yatik zen kâpizângomat, zo nângâm biranñi.

²⁴ Ibâ, A nigin, zo biken nâ sot ândibigât dâgogan. Oi zen biken nâ sot ândim neule âsakñânâ ikpigât dâgogan. Neule âsaknâ zo umâlepkanğât op hân mân muyageinân nigin.

²⁵ O Ibâ, târârak mariñâ, um kâtik a zen topkâ mân nângâwe. Nâ ko topkâ nângâman. Oi kâmut gakârâpnâ, zen gâñâ sângonnona gewan, zo nângâme. ²⁶ Nâ gâgât den sinji sâam muyagem zingâwan. Oi sâam muyagem zingâm zâibat. Oi umgâ gâsânomap, zo yatik umgândâ zen gâsâzângoi nâ yatik umnandâ gâsuzingâ ândibat.”

18

Yesunâ Gezemane kâlamân ari gâsuwe.

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lu

22:47-53)

¹ Yesu zâk den zo sâmban nângâm arâpnâ diiningi Yerusalem kamânân gâbâ gemnâ Kidoron too nirem hân nâi nak kâlam nâi zeip, zoren zâiwen. ² Yesu sot arâpnâ, nen zoren âsâbân mindumarâwengât Yuda zâk kâlam zo ekmâip. ³ Zoren ândeindâ Yuda zâk tirik namâ kâwali a sot a sâtnâ nâmbutnâ diizingi gawe. Kembangât namâ galem a patâ sot Parisaio a, zinj sângonzângone gawe.

⁴ Oi Yesu zâk kut nâi nâi oknângâbi, zo nângâm arâpnâ nâmbamnâ âi mäsikâzingip, “Zen nâi kârum ge?” ⁵ Sâi zinjâ sâwe, “Yesu, Nasarete kamânân goknâ.” Sâne itâ sâmban dâzângoip, “Nâ zi.” Oi Yuda zâk kâwali a zen sot kirip. ⁶ Yesunâ sâip, “Nâ zi.” Sâmban dâzângoi kândât kândât âim ge kom ziwe.

⁷ Yatâ utne du zagâtnâ mäsikâzingip, “Zen nâi kârum ge?” Sâi zinjâ sâwe, “Yesu, Nasarete kamânân goknâ.” ⁸ Sâne Yesunâ itâ sâmban dâzângoip, “Nâ mârumban dâzânguan. Nâ ko zi. Nâ kârunim ge oi ko arâpnâ zi birâzingâne âibi.” ⁹ Yatâ oi mârumban den itâ sâip, zo bon oip, “A nigin, zen galem otzinga mân tâmbetagowe.”

¹⁰ Oi Simon Peteronâ sâmban mem ândeip, zo inzuran gâbâ sâmban tirik namâ galem a, zâkkât kore a kindap bongen kâram kwâkip. Kore a zorat kutnâ Maiko. ¹¹ Yatâ oi Yesunâ Petero itâ sâmban dukui, “Sâugâ inzuran pâna giarik. Dapkât uat? Dap nângat? Sâknâm Ibânandâ nâgât sîngi sâip, zo birâbat?” ¹² Oi kâwali a sâtnâ sot Yuda zengât a sâtnâ, zen Yesu gâsum biknâ saawe. ¹³ Saamnâ Hanasigât mirin diim zâiwe.

Narâk zoren a nâi kutnâ Kaipa, zâk Kembangât tirik namâ galem a zengât patâzinâ op ândeip. Kaipa zâk Hanasigât bâratnâ meip. ¹⁴ Kâipa zâk mârumban Yuda a sâtnâ itâ sâmban dâzângoip, “A kâmut nen tâmbetagobengât a kânoknâ nengât hâuninâ moi âlip upap.”

Petero zâk Yesu kwâimbânangip.

(Mt 26:69-70; Mk 14:66-68; Lu 22:55-57)

¹⁵ Yesu diim âine Simon Petero sot buknâ nâi, zet bet molizingâm âiwet. Oi buknâ zâk tirik namâ galem a patâ ek nângâmâip. Zorat Yesu molim âim ârândân dâmban kâligen bagiwe. ¹⁶ Petero zâk ko pâit âknâ mâtâbân kirip. Oi Buknâ zâk tirik namâ galem a patâ ek nângi ândeipkât mâtâp galem ambân dukoi mâtâp mem pâi Peteronâ pâit umnâ bageip. ¹⁷ Mâtâp galem ambân, zorân Petero eknâ itâ sâmban dukui, “A ândiren zirat arâpnâ zengât kâmurân goknâ, gâ.” Sâi Peteronâ sâip, “Nâ buknâ.” ¹⁸ Sâi kore a sot kâwali a, zen paten op kârap om nângâm kinetâ Petero zâk yatik osetzingan kârap nângâm kirip.

Tirik namâ galem a patâ zâk Yesu sâmban mäsikâ oknângip.

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Lu 22:66-71)

¹⁹ Tirik namâ galem a patânâ Yesu dinâ sâip sot arâpnâ gâsuzingip, zorat sâmban mäsikâ. ²⁰ Mäsiki Yesunâ den itâ melân dukui, “Nâ den muyap sâmban. Tirik namin sot mâpâmpâse namin Yuda a zinj mindune dâzângoman. Nâ tik mân sâmban. ²¹ Zorat gâ wangât nâ mäsikânigat? Den dâzânguan nângame, zo mäsikâzingâna dinnâ zo dâgone nângâ.”

²² Yatâ sâi kâwali a kirâwe, zengâren gâbâ a nâi Yesugât pâlomnâ komnâ itâ sâip, “Gâ tirik namâ galem a patâ wangât den yatâ zo dukuat?” ²³ Sâi Yesunâ itâ sâip, “Den gângonâ san oi ko zorat topnâ sâna nângâbâ. Nâ den târârak sa wangât nogat?” ²⁴ Yesugât biknâ saane kiri Hanasijâ sâi tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkâren diim âiwe.

Peteronâ Yesu kwâimbi sâmban karâmbut oip.

(Mt 26:71-75; Mk 14:69-72; Lu 22:58-62)

25 Oi Simon Petero, zâk kârâp nânghâm kiri mâsikâm sâwe, “Arâpnâ zengâren goknâ nâi, gâ?” Sâne kwâimbâm sâip, “Nâ bujâ.” 26 Sâi tirik namâ galem a patâgât kore a nâi Peteronâ kindapnâ kârâm kwâkip, zâkkât torenandâ itâ sâip, “Gâ kâlamân zâk sot ândina geksan.” 27 Yatâ sâi Peteronâ dum kwâimbi zorenâk kuruknâ dijsâip.

Yesu Roma a kutâgâren diim âiwe.
(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Lu 23:1-5)

28 Yuda zengât hânân a kutâ nâi ândeip, kutnâ Pilato. Zâk Roma zengât kâmurân goknâ. Hanğât nâtiknâ Yesu zâk Kaipagât mirin gâbâ diim gem a kutâgâren âiwe. Pasowa kendongât sâkziņ kubikkubik narâk oip, zorat itâ nânghawe, “Hân nâin goknâ, zorat ko zâkkât namin zâinat, zo ko Anutuņâ niņgiri mân dâp upap.” Yatâ sâmnâ a kutâgât namin mân zâiwe. 29 Sombemân kine a kutâ Pilatonâ mirâ gwenduin âi kin mâsikâziņgip, “A zi wan tosgât diim ge?” 30 Sâi ziņâ sâwe, “A zi bâliņ mâme mân ândei sâi gâgâren mân diim gabem”

31 Sâne Pilatonâ itâ sâmnâ dâzânngoip, “Wangât nâgâren diim ge? Ziņâ gurumin den ziap. Zo wâratkum ziņak sâmnâ kwâkânek.” Sâi Yuda a sâtnâ, ziņ itâ sâwe, “Nen muņan zâmbanzâmbanņangât mâtâp doonņuwe. 32 Sâna poru nagân kumbigât nânghen.” (A poru nagân zaņgonzânngoņ, zo Roma a zo ziņâ opmarâwe.) Yatâ sânetâ Yesu zikņak poru nagân kune mumbapkât den mârûm sâip, zo kâtigeip.

33 Pilatonâ namâ kâligen âim konsâi Yesu ari sâmnâ mâsikip, “Gâ perâkņak Yuda a zengât a kutâ?”

34 Sâi Yesuņâ itâ sâmnâ dukuip, Den zo gikâ umgât sat mo a nâmbutņandâ dâgone sat?” 35 Sâi Pilatonâ itâ sâmnâ dukuip, “Nâgât dap dap nânghat? Nâ Yuda a? Gikâ kâmut sot patârâpkâ, zen nâgâren gâbanse. Gâ wan tosa oin?”

36 Yatâ sâi Yesuņâ itâ sâmnâ dukuip, “Nâ a kutâ ândiândi, zo ândian. Oi ko holinâ nâi yatâ ândian. Nâ hân a kutâ zen yatâ ândia sâi arâpnâ ziņ kâmbam mem galem otnine Yuda a ziņ mân gâsunim gabe. Nâ a kutâ holinâ nâi yatâ ândian.” 37 Sâi Pilatonâ sâmnâ mâsikip, “Gâ gikaņgât nâ a kutâ ândian sat?” Sâi Yesuņâ sâip, “Sat, zo. Nâ a kutâ op hânân ge den bonņâ sâmnâ muyagibatkat âsagiwan. Nâi zâk dinnâ nânghâm lubap, zo ko den bonņangât buku upap.” 38 Sâi Pilatonâ sâip, “Den bonņâ, zo dap dap?”

Pilato zâk Yesu mumbapkât sâmnâ kwâkip.

(Mt 27:15-31; Mk 15:6-20; Lu 23:13-25)

Yatâ sâmnâ gwenduyân âi kin Yuda a itâ sâmnâ dâzânngoip, “Nâ a zirât tosanâ kâruan. 39 Zengât orot mâme mâtâpnâ nâi ziap. Zen Pasowa kendonân sânetâ a tâk namin ândine zengâren gâbâ nâi olaņ ziņgâman. Oi zi nânghane dâp oi Yuda a kutâziņâ olaņ ziņga ândibap.” 40 Yatâ sâi Yuda a zen zâk den sâmnâ kambânâ sâwe, “Zâk bujâ. Baraba olaņ niņgâban.” Baraba zâk kâmbu kambâm a tâk namin pane ândeip.

19

1 Pilatonâ Yesu diim namin zâimņâ sâi kâwali a ziņâ Yesu inzut kupņootnâ lapirâwe. 2 Zen lapitnâ itâ sâwe. “Gâ nâ a kutâ sâmat, zorat a kutâgât pindok sot hâmbâ zi hutgonamen.” Yatâ sâmnâ tâk sâtmam goņkom kâukņan pane giarip. Oi hâmbâ kuriņâ, a kutâgât hâmbâ giņangâne giarip. 3 Yatâ opņâ um topņan âi kin siņan gem sâwe, “Oe, Yuda zengât a kutâ.” Yatâ sâmnâ bitziņandâ si sângânņan kuwe.

4 Oi Pilatonâ Yuda a zengâren dum âi itâ sâmnâ dâzânngoip, “Zen iknek. Nâ zengâren diim gandâ ziņak topņâ nânghane. Nâ tosanâ kâruan.” 5 Oi Yesu zâk kâuknâ kâpiwe sot hâmbâ kuriņâ, zo sot gem ga kiri Pilatonâ tirâpzânngom sâip, “A zi iknek.” 6 Sâi

tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen ekñâ den kambân sâwewe, “Zâk poru nagân kunek.” Sâne Pilatonâ sâip, “Nâ tosanâ kâruangât ziinjak mem poru nagân kunek.”⁷ Sâi Yuda a ziñ itâ sâwe, “Zikñangât nâ Anutugât nanñâ sâmap. Zâk Anutu hutkum sâmap. A yatâ zo mumbigât gurumin dinninjan ziapkât mumbap.”

⁸ Yuda a sâtnâ, ziñâ Yesu zâk zikñangât nâ Anutugât nanñâ sâmap sânetâ Pilatonâ zo nângâm kenngâtñangât oip. ⁹ Oi Yesu diim mirâ kâligen âim mâsikâm sâip, “Gâ ikâ gâbâ âsagein?” Sâi Yesuñâ den hâuñâ mân sâip. ¹⁰ Yatâ oi Pilatonâ itâ sâwewe, “Gâ den mân dâtnobam uat? Nânñâ sa ândiban. Nânñâ sa poru nagân mumban. Zorat imbanñâ niwe, zo nângat?”

¹¹ Sâi Yesuñâ itâ sâwewe, “Gâ yen sâi nâgât den mân sâbat. Nâgât den sâbangât Anutuñâ ubâ imbanñâ gigipkât sat. Oi zorat nâbanse, a zorat tosaziñ gâgât zo walâwalân.” ¹² Sâi Pilatonâ den zo nângâm Yesu olanbat sâwewe mâtâp kâruip. Kârui Yuda a ziñ den sâwewe kambân sâwe, “Gâ a zo olanñâ a kutâ patâniñâ Româ kamânân ândiap, kutñâ Sisa, zâkkât buku mân op ândiban. Wangât, a zi zâk zikñangât nâ a kutâ sâmap. Zâk Sisa kâsa okñangâmap, zorat.”

¹³ Yatâ sâne Pilatonâ den zo nângâm sâi Yesu diim gine den sâwewe kwâkâkwâkân tâtatñan tâip. Oi tâtatñâ zorat Yuda a ziñâ ziin denân Gabata sâmarâwe. (Niin denân ko a patâ zengât kian kâtnâ tuutuun.) ¹⁴ Oi Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pasowa, zo mâte oi kut ñâi ñâi kubikkubik narâk oi mirâ bâkñan oi Pilatonâ tapñâ Yuda a itâ sâwewe dâzânngoip, “Iknek. Zi a kutâziñâ, zo ka.” ¹⁵ Sâi zen den sâwewe hoñsâwe, “Zâk buñ oik. Zâk buñ oik. Poru nagân kunek.” Sâne Pilatonâ mâsikâm sâip, “A kutâziñâ sa poru nagân kumbigât se?” Sâi Tirik namâ galem a patâ

ziñâ den itâ dukuwe, “Nengât a kutâ ñâi buñâ, Sisa kânok.”¹⁶ Sâne Pilatonâ nângâziñgâm Yesu poru nagân kumbigât ziñgip.

Yesu poru nagân kune moip.

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lu 23:26-43)

¹⁷ Kâwali a, zen Yesu gâsum poru nak pindâne lugi hân ñâi kutñâ kâuk sinjit (Yuda zengât denân Goligata), zoren âiwe. ¹⁸ Zoren diim âim poru nagân kuwe. Oi bâliñ mâme a zâgât, ñâi toren, ñâi toren poru nagân zâkom kwânângâzikâm Yesu osetzikñan kwânângâwe.

¹⁹ Pilatonâ sâi Yesugât kâuk kwâkñan nagân den itâ kulemguwe, “Yesu Nasarete kamânân gokñâ, Yuda zengât a kutâ.” ²⁰ Den zo Yuda denân, Roma denân sot Grik denân kulemguwe. Yesu kuwe, hân zo kamân gootñan zeipkât a ambân donbepñâ âim gam den zo sâlâpkuwe. ²¹ Yuda zengât tirik namâ galem a patâ, ziñ Pilato itâ sâwewe dukuwe, “Yuda zengât a kutâ mân kulemgu. Itâ kulemgu. Zikñak itâ sâip, ‘Nâ Yuda zengât a kutâ.’” ²² Yatâ sâne Pilatonâ sâip, “Sâ kulemgue, zo yatik zeik.”

²³ Kâwali a kimembut, ziñ Yesu poru nagân komñâ sâk pâke umñangât sâkñangât, zo mem kâsâpkum angâwe. ²⁴ Hâmbâ umñan zorat itâ sawe, “Zo mânângârindâ bâliñ opap.” Yatâ sâwewe wenzu pam ikne muyageip dâp miwe. Yatâ utnetâ Kembangât ekabân den kulemguwe, zo bon oip. Den zo itâ, “Hâmbânâ kwâkñan kâsâpkum miwe. Hâmbâ umñan ko zorat wenzu pam ikne muyagei miwe.”

Kâwali a zen yatâ urâwe.

²⁵ Yesugât poru topñan ambân kirâwe, zo kutziñâ itâ. Mamñâ sot mamñangât gatñâ. Maria, Kelopagât ambinñâ sot Maria, Madala kamânân gokñâ. ²⁶ Yesu mamñâ sot anñâ nâ umñandâ gâsunimap, net nikiri kiritâ mamñâ itâ sâwewe dukui, “Nangâ zi eknan.”

27 Yatâ sâmñâ nâ itâ dâtnogip, “Mamgâ zi eknan.” Yatâ sâipkât narâk zorenâk Yesu mamñâ diiga nâgât mirin topkwap tâtat mâme oip. Oi yatâ ândim gâip.

Yesu moip.

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lu 23:44-49)

28 Yesuñâ nepnâ âkap nângâm Kembangât ekabân den ziap, zo bon upapkât den itâ sâip, “Toogât otnigap.” 29 Oi hâkop nâi umñan winiga too kâlakñâ zeip. Zoren âi saru kâmon zoren pam sâmbum kikerân sum kapiñkum lâuñan pane neip. 30 Yesu zâk too zo nemñâ itâ sâip. “Mârum âkap.” Yatâ sâmñâ kâuk pindiñsâi kaapumñâ taki moip.

31 Yuda zengât kendon patâgât kubikkubik narâk oi itâ nângâwe, “A zen kendonân poru nagân kinetâ mân dâp upap.” (Kendon zo Yuda zengât kendon patâ.) Yatâ nângâm Pilatogâren âi dukuwe, Kâwali a zen a poru nagân kirâwe, zengât soozij siñit kom namuñe mumbigât sot kâambarânziñâ mâkâm hanzângobigât Yuda a nângâziñgip. 32 Oi kâwali a zen bâlij mâme a zagât zo soozik siñit kom namuñawe. 33 Yatâ opñâ Yesugâren ga igâwe. Zâk mârum moip. Yatâ ekñâ soonâ siñit mân kom namuñawe. 34 Kâwali a nâiñâ Yesu parâmñan kâlâuñâ sum kwâpârângi gilâm sot too gem gâip. 35 Nâ zo egâwangât perâkñak san. Nâ nângan, den zo bonñâ. Zorat zen nângâne bon upap.

36 Kembangât ekabân mârum itâ kulemguwe, zo bon upapkât urâwe. Den zo itâ, “Zen siñitñâ mân kom namuñbi.”

37 Oi Kembangât ekabân den nâi itâ ziap, “Zen sum pâron parâwe, zâkkâren sen kwap ikpi.”

Yesu hanguwe.

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lu 23:50-56)

38 Kwâkñan Yosepe, Arimataia kamânân gokñâ, zâkñâ Pilatogâren

âimñâ Yesugât kâambarân mâkâbapkât sâip. Sâi Pilatonâ nângânñgi âi kâambarân mem ârip. (Mârum Yosepe zâk Yesugât a ândeip. Ka zâk Yuda a sâtnâ zengât kenngât op zo muyap mân sâm ândeip.) 39 Oi a nâi mârum nâtigân Yesugâren gâip, kutñâ Nikodemo, zâk kelâk hitom âlip top nâi zagât mâporâwe, irâ patâ kât mimiñ yâmbâtñâ, zo yatâ zo mem âim Yosepe beknan meip. 40 Bekñan mei Yesugât kâambarân sanjonñâ sângum kâu sot kelâk hitom âlipñâ, zorân kâpiwet. Yuda a zij yatâ opmarâwe. 41 Oi Yesu kuwe, hân zorat ginñan nak kâlam nâi zeip. Zoren kât mâtâp kwâpârângâne zeip. Zoren a nâi mârum mân zâambarâwe. Narâk zoren Yuda zengât kendon patâ mâte oipkât Yesugât kâambarân zo pânkânogân zo parâwet. 42 (-)

20

Yesu mumuñan gâbâ zaarip.

(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lu 24:1-12)

1 Yuda zengât kendon âki hanngât nâtikñâ Maria, Madala kamânân gokñâ, zâk Yesugât kwagân arrip. Âi takâm egi kât patâ mâtâp mârum doonguwet, zo kâbakñine zeip. 2 Yatâ ekñâ sârârâk kârâm âim Simon Petero sot Yohane, nâ Yesuñâ umñandâ gâsunimap, net muya-genikâm dâtnâkom sâip, “Kembangât kâambarân, zo kwagân gâbâ mem arie. Oi ikâ âi pe, zo nen mân nângen.”

3 Yatâ sâi Petero sot bukuñâ nâ, net mirin gâbâ gemñâ kwagân âiwet. 4 Mâtâbân sârârâk kârâm âim nâñâ Petero walâm kek âim kândon takâwan. 5 Âi takâm kât mâtâpñan mân bagim yen pindiñsâm eksa sângumâk zeigâwan. 6 Simon Petero, zâk bet gamñâ kât mâtâpñan bagim sângumâk zeigip. 7 Sângum nâi Yesugât kâukñâ kâpiwet, zo zeigip. Sângum zo sângum nâmbut zen sot mân zeip. Zikñik kâpiyagom zeip. 8 Yatâ zeigip kândon kwagân âi

takâwan, nânâ bagimnâ yatik ek, zaatsap zo bonnâ sârn zo nânngâwan.

⁹ Ombeñan ândiwenân Yesu munjan gâbâ zaatpakât Kembangât ekaban den ziap, zo mân nânngâm kwâtâtiwen. ¹⁰ Yatâ eknâ a zagât net kamânân âburem âiwet.

Yesu zâk Maria Madala kamânân gok, zâkkâren muyageip.
(Mk 16:9-11)

¹¹ Maria zâk kwak sâtnan kin iseip. Isem tap ko pindijsâmnnâ kwagân egip. ¹² Egi sumbem a zagât hâmbâzik kâukâu Yesu mârur zeibân zo tâitâ zikirip. Nâi zâk kâuknâ zeibân, nâi kinâ zeibân tarâwet. ¹³ Oi ziknâ sâwet, “Ambân, gâ wangât isem taat?” Sâitâ zâknâ sâip, “Kembunangât kâambarân mem nânin âine kâruan.” ¹⁴ Yatâ sârn puriksârn Yesu ziknâ egip. Egip, zo Yesu holiñâ mân ek nânngip.

¹⁵ Oi Yesunâ mâsikâm sâip, “Ambân, gâ wangât isiat? Nâi kârur taat?” Oi Marianâ a zo kâlam mariñandâ kinzap nânngâm itâ sârn dukuip, “Patânâ, gâ kâambarânâ mem nânin âi paat oi ko sârn nânngâm âi mimbat.” ¹⁶ Sâi Yesunâ sâip, “Maria.” Sâi puriksârn Yuda denân Raboni sâip (niin denân ko, Patânâ).

¹⁷ Yesunâ itâ sârn dukuip, “Irabot Ibâgâren zâibâman. Ibâgâren mân zariangât gâ mân gâsum angnân kârâniban. Gâ âi bukurâpnâ itâ sârn dâzânngo, ‘Nâgât Ibâ, zengât Ibâ, nâgât Anutu, zengât Anutu, zâkkâren zâibâman.’” ¹⁸ Maria, Madala kamânân goknâ, zâk âburem kamânân âimnâ arâpnâ itâ sârn dâtnânngoip, “Nâ Kembu eksan.” Yatâ sârnñâ Yesunâ den sâip, zo arâpnâ dâtnânngoip.

Arâpnâ zen mirâ kâligen mindune zengâren muyageip.

(Mk 16:14-18; Lu 24:36-49)

¹⁹ Sirâm zoren nâtiksaî arâpnâ nen Yuda a sâtnâ zengât kenngât op mirin mindum mân gabigât mirâ mâtâp doongumnnâ tarâwen. Tâindâ Yesu zâk osetniñan âsagem kin itâ sârn

dâtnânngoip, “Um lumbe zengâren zimbap.” ²⁰ Yatâ sârnñâ biknâ toren toren sot parâmnnâ, zo tirâpnânngoip. Oi arâpnâ nen Kembu eknâ umniñ âlip oip. ²¹ Yesunâ dum zagâtnâ dâtnânngoip, “Um lumbe zengâren zimbap. Ibânandâ sângonnogip, yatik nânngoot zen sângonzânnguan.” ²² Yatâ sârnñâ waatniñgâm sâip, “Tirik Kaapum minek.” ²³ Zen a zengât tosaziñ birânetâ buñ upap. Ka tosaziñ zimbapkat sârn zemziñgâbap.”

Tomagât den sinji.

²⁴ Yesu arâp kiin zagât, nenngâren goknâ nâi kutnâ Toma (Zâk booboo a konsâwen.) zâk nânin âi ândei Yesugât arâpnâ, nen minduindâ muyageniñgip. ²⁵ Oi bet a bukurâpnâ nen sinji zo Toma itâ sârn dukuwen, “Nen Kembu iksen.” Yatâ sâindâ Tomanâ itâ sârn dâtnânngoip, “Ninak sinnandâ eknâ biknan gutnâ sâlâpnandâ pamnâ parâmnnan gâsum dinziñâ nânnga bon upap.”

²⁶ Yatâ sâi ko bet ândim nânngâ kânok zoren Yesu arâpnâ, nen Toma sot ârândân mindum mirâ mâtâp doongumnnâ tarâwen. Tâindâ Yesunâ osetniñan muyagem kin itâ sârn dâtnânngoip, “Um lumbe zengâren zimbap.” ²⁷ Yatâ dâtnânngomnnâ Toma itâ dukuip, “Toma, sâlâpkâ ziren pânân. Bitnâ gâsum ek. Bikâ pam parâmnnan weenan. Oi gâ um zagât mân op nânngâm pâlâtân kwatni.” ²⁸ Sâi Tomanâ sâip, “Gâ Kembunâ sot Anutunâ.” ²⁹ Sâi Yesunâ dukuip, “Gâ neksatkât nânngâm pâlâtân kwatnigat? A zen mân neknâ nânngâm pâlâtân kwatnime, zengât nânnga sâtârenngoot uap.

Ekap zirat topnâ.

³⁰ Yesunâ arâpnâ nen sot tap kulem top top tuugip, torenñâ zo ekap ziren mân kulemguwan. ³¹ Den kulemguwan, zo itâgât kulemguwan. Zen sâlâpkum nânngâm Yesu zâk a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkat mârur sâsân,

Anutugât nanñâ. Den zo nângâne bon upap. Oi zikñâ nângâm pâlâtân kwâkñangâm kutsingñangât opñâ ândiândi kâtik mimbi.

21

Arâpñâ saruyân ândine zengâren âsageip.

¹ Ândim Yesuñâ arâp nengâren dum muyageningip. Tiberia saruyân itâ muyageningip. ² Simon Petero, Toma (booboo a), Natanae, Kana kamân Galilaia hânân gokñâ, Zebedaiogât nanzatñâ Yakobo sot munñâ nâ sot arâpñâ nâmbutñâ zengâren gâbâ a zagât. A yatâ zo mindum ândiwen. ³ Ândeindâ Simon Peteronñâ itâ sâmbâtânngoip, “Nâ saru zuu mimbam âibâman.” Sâi niñâ sâwen. “Nen ârândân.” Sâmbâtân ai wañgâyân zâim nâtik zoren zuugât nep tum ândim mân muyagiwen.

⁴ Sâruyân ândeindâ mirâ hanşâbam oi Yesuñâ sagân ga kirip. Kiri Yesu tobatñâ mân ek nângâwen. ⁵ Oi Yesuñâ mâsikâningâm sâip, “Katep, zen zuu nâi mie?” Sâi niñâ sâwen, “Buñâ.” ⁶ Sâindâ itâ sâmbâtânngoip, “Irâ zo bongen pane giari saru zuu donjeb sândubi.” Sâi irâ pâindâ giari saru zuu donjeb patâ gam geine sâmbum osiwen.

⁷ Yesu umñandâ gâsunimap, nâñâ Petero itâ dukuwan, “Zo Kembu.” Sa Petero zâk Kembu kutñâ nângâm nepkât sângumâk lap ândeipkât hâmbânâ mem hurâgum saruyân pâtan arip. ⁸ Nen kârebân mân ândiwen. Sak gootñan ândiwen. Arâpñâ nâmbutñâ, nen wañgâyâk sâtnan âinam zuu sot irâ, zo diingindâ tâi âiwen.

⁹ Sagân zâimñâ kut nâi nâi itâ muyagiwen. Kârâp sisiñan saru zuu sot nalemb sem zeip. ¹⁰ Âi takindâ Yesuñâ itâ sâmbâtânngoip, “Zuu mie, zo torenñâ mem ganek.” ¹¹ Sâi Simon Petero, zâk wañgâyân zâim zuu irâ zo sâmbui sagân gâip. Oi irin zo zuu patâ patâ donjeb 153 yatâ, zo

ziwe. Oi irâ zo mân âmbârângip, zorat nângindâ metñâ oip.

¹² Yesuñâ itâ sâip, “Zen ga nalemb ninek.” Sâi arâpñâ nen dap yatâ mâsikâbem, “Gâ nâi.” Nen Kembu zo nângâwen. ¹³ Oi Yesuñâ nengâren gamñâ nalemb sot zuu kâsâpkum ningip.

¹⁴ Zo Yesu mumuñan gâbâ zaatñâ muyageningip sâp karâmbut oip.

Yesuñâ Petero sâp kârâmbut den sâmbâtân.

¹⁵ Hangât nalemb neindâ ko Yesuñâ Simon Petero itâ sâmbâtân, “Simon, Yohanegât nanñâ, Bukurâpkâ zi, zen umziñandâ gâsânome. Gânâ walâzingâm umgandâ gâsânomat?” Sâi Peteronñâ sâip, “Kembu, Nâ gâgât otnimap, zo nângat.” Sâi Yesuñâ dukuip, “Gâ râma gwamñâ gakârâpnâ galem otziñgâban.”

¹⁶ Yatâ sâmbâtân dum mâsikip, “Simon, Yohanegât nanñâ, gâ perâkñak umgandâ gâsânomat?” Sâi Peteronñâ sâip, “Kembu, nâ gâgât otnimap, zo nângat.” Sâi Yesuñâ dukuip, “Râma gakârâpnâ zengât galem otziñgâm ândiban.”

¹⁷ Yatâ sâmbâtân dum mâsikip, “Simon, Yohanegât nanñâ, gâ perâkñak nâgât otgimap?” Yesuñâ sâp karâmbut den yatâ sâi ko Petero umñâ bâlei sâip, “Kembu, gâ kut nâi nâi zo nângâm nângâmat. Oi nâ gâgât otnimap, zo nângat.” Sâi Yesuñâ sâip, “Gâ râma gakârâpnâ galem otziñgâm ândiban.”

¹⁸ Nâ perâkñak dâgobâ. Gâ sigan ândim zoren mo zoren âibam otgigi âimâin. Oi bet ko gâ sombâ opñâ bikâ pâna kâsarâpkâ ziñ saagim gobi.” ¹⁹ (Yesuñâ zo yatâ sâmbâtân Petero mumbapkât den dukuip. Mumbap, zoren a ziñâ ekñâ Anutu sâmbâtân kwâkñangâbigât nângâm sâip.) Den yatâ sâmbâtân dukuip, “Gâ molini.”

²⁰ Oi Petero zâk puriksâm a Yesu umñandâ gâsunimap, nâ kândâtñan ga negip. Mârum Yesu mân mom arâpñâ nen sot nalemb neip, narâk zoren nâ Yesu gootñan âi

itâ mäsikâwan, “Kembu, nâinâ sâi gäsâgobi?” ²¹ Oi nâ bet ga Peteronâ nekñâ Yesu nâgât mäsikâm sâip, “Kembu, a zirân dap upap?” ²² Mäsiki Yesunâ itâ sâm dukuip, “Zâk ândei nâ puriksâbat mo zâk ândim mumbap, zorat gâ zâkkât wangât sat? Gâ yen ga molini.” ²³ Yatâ sâi ko arâpnâ sot bukurâpziñ Yohane nâgât itâ sâm gulipkuwe, “A zo mân mumbap.” Ka Yesu zâk nâgât yatâ mân sâip. Zâkñâ itâ sâip, “Zâkñâ ândei âburibat mo ândim mumbap, zorat gâ wangât zâkkât sat?”

Yohanegât bukurâpnâ den murukñâ kulemguwe.

²⁴ A zorân kut nâi nâi zo ek nângâm sâm muyagem ekap zi kulengoip. Zâk kwembiñ den kulengoip. Oi nen zâkkât itâ nângâmen, “Dinâ zo bonñâ.”

²⁵ Yesunâ kut nâi nâi donbep oip, zo ekabân mân kulemguwen. Zo ekabân kulemgum nanğindâ sâi hân zi piksâi a ziñ mân sâlâpkum nângâbe.

Zo yatik.

Aposolo zengât den siŋgi Lukanjâ kulemgoip.

*Yesujâ Tirik Kaapum zinjâbat
sâm sumbemân zariip.*

(Mk 16:19-20; Lu 24:53)

¹ O Teopilo, nâ mârûm den kulemgum giwan, zo Yesu nep tuugip sot siŋgi âlip sâip, zorat den siŋgi otgiwan. ² Zâkñâ nepñâ topkwap tuum âim sumbemân zâibapkât narâkñâ mâte oi Tirik Kaapumñâ okñanji Aposolo mârûm gâsum sâlâpzângoipñâ nep diŋ sâm zingip. Den zo dâzângom nanji Anutuñâ diim sumbemân zariip. Zorat den siŋgi mârûm kulemguwan. ³ Zâk sâknam nângâm mom zem zaatñâ arâpñâ zen sot sirâm 40, zorat umñan âsageziŋgâm ândeip. Zen nângâm pâlatân kwâkñanğâbigât âsageziŋgâm ândeip. Anutu um topñan ândiândiñanğât den dâzângom ândeip. ⁴ Oi zen sot tapñâ den itâ sâm dâzângoip, “Zen Yerusalem kamân mân birâbi. Ibânandâ kut ñâi zinjâbap, zorat mambât ândibi. Zorat den itâ sâm dâzânğowan. ⁵ Yohane zâk too sanjonziŋgip. Ka narâk mân kêrep oi nânjâ Tirik Kaapum sanjonziŋgâbat.”

⁶ Yatâ sâi mindum ândiwe, zen itâ sâm mâsikâwe, “Kembu, gâ narâk ziren kâsarâpniñâ moliziŋgâna Isirae niñak dum a kutâ op ândinat?” ⁷ Sâne itâ sâm dâzângoip, “Ibâ, zâk ziñâ narâkñâ nângâbigât mân sâip. Ibâ, zâk kâwali imbanjanğât opñâ narâk zo pâip. Ziñâ zo mân nângâbi. ⁸ Zâkñâ Tirik Kaapum sângongoi zengâren gem gam imbanjâ ziŋgi zen nâgât den siŋgi sâsâñ a upi. Yatâ opñâ Yerusalem kamânân sot Yudaia hânân sot Samaria hânân sot hân kêrebân aksik, nâgât den siŋgi zengâren sâne lañ kêrâm âibap.”

⁹ Den yatâ sâi iknetâ sumbemân zariip. Zari unumunumñâ ga doonçoi mem zari mân igâwe. ¹⁰ Oi sumbemân zari arâpñâ zen tok ek kine a zagât hâmbâzik kâukâu, zet zengâren âsagem kirâwet. ¹¹ Oi itâ sâm dâzânğowet, “Galilaia gokñâ, zen wangât sumbemân ek kinze? Anutuñâ Yesu mem sumbemân zariap. Yesu zariap, zo yatik âburem gibap.”

Arâp zen âburem ninâu nep tuuwe.

¹² Aposolo zen Oliwa bâkñan gâbâ gem âburem Yerusalem kamânân âiwe. Bakñâ zo Yerusalem kamân gootñan taap. ¹³ Kamânân âimñâ mirâ tâpmarâwe, zoren zâiwe. A kutziñâ itâ, Petero, Yohane, Yakobo, Andrea, Pilipo, Toma, Batolomaio, Mataio, Yakobo Alipaioğât nanñâ, Simoñ Zelote sot Yuda Yakobogât nanñâ. ¹⁴ A zo aksik um kânok op ninâu sâm ândiwe. Yatâ utne Yesu mamñâ Maria sot ambân nâmbutñâ sot Yesu murâpñâ, zen aksik betziñan mem ândiwe.

Yudagât gebâkñan a ñâi muyagiwe.

¹⁵ Narâk zoren Yesu a ambân kâmurâpñâ ândiwe, 120 yatâ, zorañ mindum tarâwe. Oi Peteroñâ zaat den itâ sâm dâzângoip, ¹⁶ “Bukurâp, Yudañâ kâsa diiziŋgi Yesu gâsuwe. Zorat mârûmñan Tirik Kaapumñâ Dawidigât umñan den pâi den zo sâm Kembugât ekabân kulemgoip. Zo dap op yen zembap? ¹⁷ Yuda zâk niñan gokñâ. Nen sot nep ârândân meip. ¹⁸ Oi a zorañ kâmbamgât sângânñâ mem hân ñâi kwâlip. Zoren âi hânân gei kom kâmbon kunziri zem tip gem nanji. ¹⁹ Den siŋgi zo Yerusalem a ambân ziñ aksik nângâm hân zorat kutñâ Akedama sâwe (niñ denân ko kâmbam hân). ²⁰ Psalm ekabân den itâ kulemgune ziap,

‘Zâkkât mirâ kamân kwamen zim-
bap. Zoren a ñâi mân ândibap.’

Oi den ñâi itâ ziap,
‘Zo a ñâiñâ gebâkñan kinbap.’

21 Oi a nâmbutņâ nen sot ândimņâ Kembu Yesuņâ nep tuugip, zo ek nanğâwe. 22 Oi Yohanennâ too sanğonņanđi nepņâ topkwâip, narâk zoren zâkkâren târokwap ândeindâ ândim sumbemân zarip. Oi a zo zengâren gâbâ a nâi, zâk betniņan mei Yesu mom zaarip, zorat den sinđi sâindâ lanđ kârâbap.”

23 Peteroņâ yatâ sâi a zagât muyagezikâwe. Nâi kutņâ Yosepe Basaba sâmarâwe, kutņâ nâi Yusito. Oi a nâi ko kutņâ Matia. 24 Muyagezikâm itâ sâm ninâu sâwe, “O Kembu, a zengât umziņâ ek nângâmat. A zagât zi, zekâren gâbâ nâi gâsum sâlâpkuat, zo tirâpnângona iknâ. 25 Yudaņâ Aposolo nepņâ kwâkâm mâtâp bâliņan arip, zorat nâiņâ zâkkât gebâkņan ândibap.” 26 Ninâu yatâ sâmņâ wenzu pane Matiagât âsagei Aposolo kiin kânok târokwatziņgip.

2

Tirik Kaapum gem gâip.

1 Yuda zengât kendon nâi kutņâ Pentekos narâk oi Yesugât a ambârâpņâ zen mirâ kânogân mindum tarâwe. 2 Tatne sumbemân gâbâ kwamit nâi pibâ patâ kwamit yatâ kwamiragom geip. Gemņâ mirâ tarâwe, zoren zâi piksâip. 3 Zen tap iknetâ kârâp bâlam yatâ âsagem âbângum kâukziņan ge tap arip. 4 Oi Tirik Kaapumņâ umziņan gei piksâm imbaņâ ziņđi den gându nâi nâi sâm âiwe.

5 Narâk zoren Yerusalem kamânân a hân dâp ga ândiwe. A zo, zen Anutu mâpâsemarâwe. 6 Oi a donđep patâ zen kwamit zo nângâm mindune Aposolo zen dinziņâ dâp sâne nângâm kwakmak op kirâwe. 7 Oi imbaņâziņ buņ oi itâ sâwe, “A den se, zen aksik Galilaia a. 8 Dap op den yatâ sâne nângindâ dinniņâ yatâ uap? 9 Nen zi Mende a, Pata a, Elam a, Mesopotamia hânân gok, Yudaia hânân gok, Kapadosia hânân gok, Ponto hânân gok, Asia hânân gok.

10 Pirigia hânân gok, Pampilia hânân gok, Aigita hânân gok, Libia hânân Kirene zengât kamân goot goot, zoren gok. Nâmbutņâ nen Roma kamânân gok. 11 Oi nen Isirae sot kamân nâin gâbâ Anutu mâpâsimen. Nâmbutņâ nen Keret a sot Arabia a. Nen yatâ zorâņ ândimņâ dinniņâ dâp Anutu kut nâi nâi âlipņâ oip, zorat sinđi sâne nângen.” 12 A zen yatâ sâm imbaņâziņ buņ oi kwakmak op kin âragum sâwe, “Zi topņâ dap yatâ?” 13 Oi a nâmbutņandâ mem ge kwâkwat den itâ sâwe, “A zi too kâtik nem um gulip op se.”

Peteroņâ zorat topņâ dâzângoip.

14 Petero zâk bukurâpņâ kiin kânok, zen sot kin den kâtikņâ itâ sâm dâzângoip, “Yerusalem kamân mâirâp sot Yuda a nâmbutņâ, zen aksik nâ den sa kindap kwap nângânek. 15 A zi kinze, zengât itâ se, ‘Too kâtik nemņâ um gulip ue.’ Yatâ buņâ. Mirâ mân kâtigei nen dap op too kâtik nimbem. 16 Zorat Propete Yoelenâ den nâi itâ sâm kulengoip. Den zo bonņâ muyagiap,

17 ‘Anutuņâ itâ sap, “Gâtâm hângât narâk âkâbâ sâi nâ Kaapumnâ a ambân aksik ziņgâbat. Ziņga ko nan bârarâpziņâ zen Propete ziņâ den sâme, zo yatâ sâbi. A sigan, ziņâ kut nâi nâi sen mârât ikpi. A ambân sombâ, ziņâ uman bonņâ nângâbi. 18 Narâk zoren kore a ambân gakânâ Kaapum ziņga Propete a yatâ op den sâbi. 19 Oi nâ sa sumbemân sen pup kulem muyagibap. Ombenân hânân top lâkulâku kulem muyagibap. Gilâm sot kârâp sot kâbak, zorâņ hân kwârakubap. 20 Mirâsiņ sumunkumbap. Kâin siņâ kuriņkom gilâm yatâ upap. Oi Kembugât narâk mâte upap. Kembugât narâk âlipņâ âsakņoot muyagibap. 21 Oi narâk zoren nâi zâk Kembu

konsâbap, zâk bâliņan gâbâ mâkâbap.” ’ ”

Peteroņâ Yesugât topoņâ sâm kâkņan kwâip.

²² Yatâ sâmņâ Peteroņâ itâ sâip, “Isirae a, nâ dâzâņgua nâņgânek. Anutuņâ Yesu Nasarete kamânân gokņâ mam okņanņi osetniņan ândim nep patâ sot sen mârât kulem tuugip. Zâk Anutugâren gâbâ gâip. Nep tuugip, zorâņâ topoņâ sâm muyagei igâwe. ²³ Mârûm Anutuņâ zâkkât nâņgi zeipkât mâtâp zo sâm pindip, zo yatik zen kut nâi nâi okņanņâm Kembedgât gurumin den kukuņ a ziņgâne âi poru nagân kune moip. ²⁴ Ka Anutuņâ mumuņanņât tâk olaņ diim sumbemân zarip. Mumuņandâ dap yatâ anņan kârâbap? ²⁵ Zorat Dawidiņâ zâkkât den kânņan sâm itâ kulemguip,

‘Nâ Kambu mâteyâk ek ândiwan. Zâkņâ âsâbân bitnâ bongen tâi mân loribat. ²⁶ Zorat ko umnâ âlip oi nâmbâlamnandâ sâm sâtâre okņanņâman. Sâknandâ mom zaatpapkât mambât ândibat. ²⁷ Anutuņâ, Gâ mân birâniņan, zorat ko mumuņâ zengâren mân âi ândibat. Gâ tirik agâ mân birâniņan, zorat ko momņâ mân alâgibat. ²⁸ Gâ ândiândiņ mâtâp tirâpnogin. Mâtegan ândia otninandâ sâtâre kwâkņan ândibat.’ ”

²⁹ Peteroņâ yatâ sâmņâ itâ sâip, “O bukurâpnâ, nâ sâkuniņâ Dawidi, zâkkât den sapsuņ zingâbâ. Zâk moi hanguwe. Oi kwakņâ ek nâņgâm ândime. ³⁰ Zâk Propete a ândim itâ nâņgip, ‘Anutu zâk kiurâpnâ zengâren gâbâ nâi gâsum sâlâpkoi nâgât a kutâ tâtarân tâpapkât sâm kâtigeip.’ ³¹ Zo nâņgâm Kristo zaatzaatņanņât itâ sâip, ‘Zâk mumuņâ zengâren ândibapkât Anutuņâ mân birâbap. Momņâ sâkņâ mân alâgibat.’ ³² Oi Anutuņâ Yesu mângei zaari sinniņandâ igâwen. ³³ Oi Anutuņâ Yesu âsanņâ bongen a kutâ kwânâņgi tâi Tirik Kaapum siņgi

kwatniņgip. Yesuņâ zo mem niņgi kwamit nâņgâm ikse. ³⁴ Dawidiņâ sumbemân mân zarip op ko laņ den itâ sâip,

‘Kembuņâ nâgât kambu itâ sâm dukuip, “Nâgât âsannan tâtnan. ³⁵ Tâtna kâsarâpkâ minduziņga kiņganņât kombân upi.’ ”

³⁶ Isirae a aksik patâ itâ nâņgâbi. Yesu poru nagân kuwe, zâk Anutuņâ Kambu sot a bâliņan gâbâ mâkâniņgâbapkât mârûm sâsân, Kristo, kwânâņgi ândiap.”

A doņbep umziņ melâņne too sanņonziņgâwe.

³⁷ Peteroņâ den yatâ sâm dâzâņgoi nâņgâm umziņ bâliņ oi Petero sot bukurâpnâ itâ sâm mâsikâziņgâwe, “Bukurâpniņ, nen dap oindâ dâp upap?”

³⁸ Sâne Peteroņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Umziņ melâņne Yesu Kristogât korân too sanņonziņgindâ tosaziņ buņ upap. Yatâ utne Anutuņâ Tirik Kaapum ziņgâbap. ³⁹ Ziiņâ sot kiurâpziņâ sot kârebân ândie, Kambu Anutuņâ diiziņgâbap dâp, Tirik Kaapum zengât siņgi sâsân, zo ziņgâbap.”

⁴⁰ Petero zâk den yatâ sâm den târokwap den girem itâ sâm dâzâņgoip, “Zen bâliņ mâme a osetziņan gâbâ gane Anutuņâ gâsuziņgâbap.” ⁴¹ Sâi sirâm zoren a ambân 3 tausen yatâ, ziņâ Peterogât den nâņgâm umziņâ gâsui too sanņonziņgâne Yesugât kâmut, zengâren târokwarâwe.

Ninâugât âsâbân mindumarâwe.

⁴² Oi Aposolo, zen siņgi âlip dâzâņgone nâņgâm ândiwe. Oi umziņâ gâsâyagom ninâu sot nalemgât âsâbân mindumarâwe. ⁴³ Oi Aposolo ziņ Yerusalem kamânân sen mârât kulem top top tuumarâwe. Oi a ambân, zen aksik keņgât op naņgâwe. ⁴⁴ Yesu nâņgâm pâlâtâņ kwâkņanņâwe, zen kut nâi nâiziņâ kânogâk zeip. ⁴⁵ Oi hân sot sikumziņ

pane sângân mem a giginâ kâsâpkum zingâmarâwe. ⁴⁶ Zen sirâmñâ sirâmñâ um kânok op tirik namin zâi mindumarâwe. Oi mirâziñan nalem ârândân nemarâwe. Oi nalem zo sâtâreyân nemarâwe. ⁴⁷ Oi Anutu sâm âlip kwâkñangâwe. Yatâ utne a ambân, zen zingit umâlep urâwe. Oi Kembu zâk sirâmñâ sirâmñâ a ambân Yesugât kâmurân târokwatzingâmâip.

3

Peteronjâ a ñai kubigip.

¹ Sirâm ñain mirâ oi, ninâu sâsân narâk oi Petero sot Yohane, zet tirik namin zâiwet. ² Oi a ñai mam kâmboñ kâligen gâbâ kiñ bâliñâ âsageip, zâk lum gawe. A zo bukurâpnâ sirâmñâ sirâmñâ lum tirik namâ mâtâp âlipñâ, hikpârâkñoot, zoren pane kât sikumgât oletzingâmâip.

³ Oi Petero sot Yohane zet tirik namin zâiram oitâ zikitñâ oletzikip. ⁴ Oletziki zet ek kin Peteronjâ itâ sâm dukuip, “Gâ net nikit.” ⁵ Peteronjâ sâi kât niram sabot sâm sen kwap zikirip. ⁶ Yatâ oi Peteronjâ itâ sâm dukuip, “Kât sikum mân zemnigap. Kut zi kânok zemnigap, zo gibâman. Yesu Kristo, Nasarete gokñâ, zâkkât sâtkât dâgoga zaat âim ga.” ⁷ Yatâ sâm bikñâ bongen gâsum zaarip. Yatâ oi zorâñak kiñ bâliñ zo winziksâi zaat kirip. ⁸ Zaat âim gam kin ko zet sot ârândân tirik namin zâiwe.

A kiñ bâliñ zo pâtan âim gam Anutu sâm âlip kwâkñangip ⁹ Anutu sâm âlip kwâkñangi a aksik zen ek nângâwe, zen itâ sâwe. ¹⁰ “A zo tirik namâ mâtâp âlipñâ, hikpârâkñoot, zoren tap oletzingâmâp.” Oi a zo kubikñangip, zorat ekñâ imbanâziñ buñ oip. ¹¹ Oi Petero, Yohane zekâren târokwatziñ a aksik patâ tirik namâ umñâ ñai kutñâ Salomo, zoren zekâren mindumñâ sâlâpziñan zim kirâwe.

Peteronjâ a sinji âlip dâzângoip.

¹² Zen mindum kine Peteronjâ zingitñâ den itâ sâm dâzângoip, “Isirae a, zen wangât a zirat opñâ nikit kinze? Zi niikñâ imbanan mân kubikset. Zen dap nânge? Târâraknikñangât Anutunjâ kubiksap? ¹³ Yatâ buñâ. Abaram, Isaka, Yakobo sot sâkurâpnij, zengât Anutu, zâkñâ kore anjâ Yesu sumbemân a kutâ kwânângi ândiap. Oi zen Yesu gâsum a sâtnjâ zingâne Pilatogâren diim âine olañbat sâip. ¹⁴ Olañbat sâi zen kândâtkuwe. Tirik sot târârak a zo kândâtkum kâmbam a ñai olañbapkât sâwe. ¹⁵ Ândiândij mariñâ kuwe. Kune moi Anutunjâ mângei zaari igâwen. ¹⁶ Oi kiñ bâliñ a ikme zi Yesu kutñâ konsaitâ a zi kubikñangi sâkñâ âlip oi ikse. Yesugâren nângâm pâlâtân oitâ âlip op zaatsap.

¹⁷ Bukurâpnâ, nâ nângan. Zen sot patârâpziñâ, zen Yesu topñâ mân nângâm kuwe. ¹⁸ Yatâ utnetâ Kristo sâknam nângâm moip, zorat Anutunjâ mârumñan Propete a zengât lâuyân den pâi sâm kulemguwe. Anutunjâ sâi den kulemguwe, zorat bonñâ âsageip. ¹⁹ Oi zen umziñâ melân ândiândi sângiñâ kândâtkune tosaziñ birâbap. Oi Kembunjâ umziñ mem sândukñan kwatziñgâbap.

²⁰ Kembu Yesu Kristo zingâbap. Zâk zengât sinji sâm gâsum sâlâpkoip. ²¹ Zâkñâ sumbemân ândei kut ñai ñai âsagem nanğâbapkât narâk mâte upap. Zorat Anutunjâ mârumñan den Propete gakârâpnjâ lâuziñan pâi sâwe. ²² Mose zâk den itâ sâip,

‘Kembu Anutunjâ bukurâpziñ zengâren gâbâ Propete ñai, nâ yatâ, muyagem den dâzângoi nângâbi. ²³ Oi ñai zâk zâkkât den kwâkâbap, zo Anutunjâ kom nanğâbap. A zo Anutu a gakârâp zengât oserân mân ândibap.’

²⁴ Oi Samue sot Propete a nâmbutñâ ândim gawe, zen kut ñai aksik narâk ziren âsagiap, zorat

den sâmb kulemguwe. ²⁵ Zen ko Propete a ândiwe, zengât kiurâp. Sâkurâpziņ zen sot Anutuņâ târotâro oip. Zen târotâro zorat umņan ândie. Anutuņâ târotâro zo Abaram itâ dukum muyageip, 'Nâ kiurâpkâ mäsop minziņgâbat. Mäsop zorâņ hânņâ hânņâ a dâpziņ upap.'

²⁶ Anutuņâ kore aņâ Yesu sâņgongoi gem muyageip. Zen orot mâme bâliņâziņâ birâbigât gem gâip. Zâkņâ diiziņgi bâliņâziņâ birânetâ mäsop minziņgâbap."

4

Petero sot Yohane tâk namin zâparâwe.

¹ Petero sot Yohane, zet a den dâzâņgom kiritâ tirik namâ galem a sot tirik namâ kâwali a sâtņâ sot Sadukaio a, zen ârândâņ zekâren gawe. ² Zet a siņgi âlip dâzâņgowet. Yesu zâk mumuņan gâbâ zari a ambân aksik yatâ zaatpi, zorat den sâitâ a sâtņâ zen nâņgâne bâliņ oip. ³ A sâtņâ zen gâsuzikâm mirâ mârurum nâtiksaipkât tâk namin zâpane zeitâ haņsaip. ⁴ Oi Peteroņâ siņgi âlip sâi nâņgawe, zengâren gâbâ doņbep ziņâ zo nâņgâne bon oi Yesugât kâmurân târokwatne a aksik tenġâziņâ a 5 tausen yatâ urâwe.

Peteroņâ Yesugât kutņâ sâmb muyageip.

⁵ Haņsaî a sâtņâ sot a patâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen Yerusalem kamânân minduwe. ⁶ Tirik namâ galem a patâ Hanasi sot Kaipa, Yohane, Alesande sot a ambârâpziņâ zen sot minduwe. ⁷ Mindum sâne Petero sot Yohane dizikâm osetziņan âi zâpane kirâwet. Kiritâ itâ mäsikâzikâwe, "Nâiņâ imbaņâ ziki kulem zi tuugabot? Nâigât sâtkât uabot?"

⁸ Oi Petero zâk kiri Tirik Kaapumņâ umņan piksaî itâ sâmb dâzâņgoip, "Galem a sot a ambân zengât patârâpziņâ, nâ sa nâņgâne. ⁹ Net kiņ bâliņ a beķņan miet, zorat

mäsikânike? A zi dap op âlip uap sâmb, zorat op mäsikânike? ¹⁰ Mäsikânike, gât ko sapsuga zen sot Isirae a aksik zen nâņgâne. Zen Yesu Kristo, Nasarete kamânân gokņâ poru nagân kune moi Anutuņâ mumuņan gâbâ mâņgei zaat ândiap. Zâkkât imbaņâņgât opņâ a zi âlip op mâteziņan kinzap. ¹¹ Yesu zâk mirâ kunkun nâi yatâ uap. Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, 'Mirâ tuutuun a zen kunkun nâi ekņâ âkon op birâwe. Kembuņâ kunkun zorâņâ mem namin kwânâņgi kunkun patâ kâtikņâ op kinzap.'

¹² Kubikkubik zo zâk zikņik kubikniņgâbap. A nâigât korân sâmb orotņâ, zo hânân mân ziap."

Kembugât den lubi.

¹³ Oi Petero sot Yohane, zet a mâteziņan kin mân keņġât op den sâmb kiritâ a ziņ zekât itâ nâņgawe, "Zet ekap namin mân zâiwet." Zo nâņġâm imbaņâziņ buņ oip. Oi zet mârurum Yesu sot ândiwet, zo zikit nâņgawe. ¹⁴ Oi kiņ bâliņ kubigâwet, zorâņ zet sot kiri ekņâ zorat den sâmb mâburinam kwagâwe.

¹⁵ Den kârurum sâne âkņan gei kiritâ ziņak den itâ sâmb âraguwe, ¹⁶ "Nen a zâġât zi dap otzikânâ. Zet sen mârât kulem nâi muyageitâ Yerusalem kamânân a ambân aksik zen siņgizik nâņge. Zo mân sâmb kwârakunat. ¹⁷ Oi den zo kamân dâp laņ kâri nâņġâbegât sâmb keņġât otzikindâ a ambân den mân dâzâņgobabot." ¹⁸ Yatâ sâmb sâne zaritâ itâ sâmb dâzâkowe, "Zet Yesugât kot sâmb a ambân mân dâzâņgobabot."

¹⁹ Yatâ sâne Petero sot Yohane zet den itâ melâņ dâzâņgowet, "Ziņak nâņġâm iknek. Zengât den lum Anutuġât den birânat, zorat Anutuņâ nâņgi dap upap? ²⁰ Kut nâi nâi ek nâņġâwen, den zo mân tik pânat."

²¹ Yatâ sâitâ sâmb keņġât den dâzâkom zâpane âiwet. Kamânân a ambân zen sen mârât kulem zo ek nâņġâm Anutu sâmb âlip

kwâknaŋgâwegât a sâtŋâ ziŋ zengâren kwakŋâ Petero sot Yohane kut zo laŋ mân otzikâwe. ²² A kubigâwet, zo kendonŋâ 40 yatâ ândim gâi kubigâwet.

Yesugât kâmut zen mindum ninâu sâwe.

²³ Petero sot Yohane mindu-minduyân gâbâ gem bukurâpziŋ zengâren âim tirik namâ galem a patâ sot a ambân zengât a patâ, ziŋâ den dâzâkowe, zo aksik dâzâŋgom naŋgâwet. ²⁴ Yatâ sâitâ a ambân den zo nâŋgâm umziŋ mindum Anutugâren den itâ sâwe, “Kembu, gâ hân sumbem mariŋâ. Gâ sumbem sot hân, saru sot kut ŋâi ŋâiziŋoot muyageziŋgin. ²⁵ Sâna Tirik Kaapumgâ zâkŋâ sâkuniŋ kore agâ Dawidi, zâkkât umŋan den pâi itâ sâip,

‘Um kâtik zen wangât den sârek op kwamitage? A zen wangât den bon buŋ se? ²⁶ Hânŋâ hânŋâ a kutâ ga kinze. A patâ mindum kinze. Kembu sot a bâliŋan gâbâ mâkâziŋgâbâpkât sâsâŋ, Kristo, kâsa otzikânam ga kinze.’”

²⁷ Yatâ sâmŋâ itâ sâwe, “Perâkŋak kamân ziren tirik kore agâ kwânâŋgin. Herode sot Pilato sot um kâtik a sot Isirae a sâtŋâ, zen zâk kâsa okŋaŋgânam minduwe. ²⁸ Mârum gikak nâŋgâm yatâ upi sâin, zo yatik urâwe. ²⁹ Oi Kembu, zi ko sâm keŋgât dinziŋâ ek nâŋgâm kore arâpkâ imbaŋâ niŋgâna keŋgât buŋ gâgât den sâm ândinat. ³⁰ Nen Yesugât korân sâindâ ko sisi mâsek a kubikziŋgâm sâna kulem top top muyagibap.”

³¹ Yesugât kâmut, zen yatâ ninâu sâm tatne ko mirâ mindum tarâwe, zo sânsânsâip. Oi Tirik Kaapumŋâ umziŋan piksâi keŋgât buŋ, lâu bâbâlaŋâk a ambân Anutugât den dâzâŋgowe.

Yesugât kâmut zen um kânok op ândiwe.

³² Yesugât kâmut zen um kânok op ândim kut ŋâi ŋâi zemziŋgip, zorat nâgât, gâgât mân sâwe. Kânogâk zemziŋgip. ³³ Oi Aposolo zen Kembu Yesu mumuŋan gâbâ zaarip, zorat den siŋgi imbaŋâŋoot dâzâŋgom ândiwe. Anutuŋâ imbaŋâ ziŋgâm tânzâŋgoip. ³⁴ Zengât oserân gâbâ ŋâi sii nalemgât kârükâru mân urâwe. A hânziŋoot sot mirâziŋoot, zen zo pam kât memŋâ Aposolo zengâren parâwe. ³⁵ Oi Aposolo ziŋâ kât zo mem kâsâpkum a ambân kwakmarâwe, zo ziŋgâm ândiwe.

³⁶ Oi a ŋâi ândeip, kutŋâ Yosepe. Aposolo ziŋâ kutŋâ ŋâi Banaba sâwe (niŋ denân ko bet mâme a). Zâk Lewigât kiun, Kipiro hânân gokŋâ. ³⁷ A zorâŋâ hânŋâ pâi mine kât aksik mem Aposolo zengâren pâip.

5

Anania sot Sapira, zekât siŋgi.

¹ A ŋâi ândeip, kutŋâ Anania. Zâkkât ambinŋâ Sapira, zâk sot sâm nâŋgâm hânziŋgâ pâitâ mem sâŋgân zikâwe. ² Ananiaŋâ sâŋgân mem torenŋâ tik pam torenŋigâk Aposolo zengâren pam, zi aksik sâip. ³ Pâi Peteronŋâ itâ sâm dukuip, “Anania, gâ wangât Sataŋŋâ umgan giari Tirik Kaapum kâitkum hânŋât sâŋgânŋâ torenŋâ tik paat? ⁴ Hânŋât sâŋgân mân mena zemgibap. Mo kât mem gikâ mimbâ sâm âlip membat. Gâ wangât umgandâ kâitgogi yatâ uat? Gâ a mân kâitkuat. Anutu kâitkuat.” ⁵ Yatâ sâi Anania zâk den nâŋgâm kin zorâŋak hânân gei zem moip. Oi zâkkât siŋgi nâŋgâwe, zen keŋgât urâwe. ⁶ A sigân, zen kâambarâŋâ mem kâpim lum âi hanguwe.

⁷ Narâk mân kârep oi ambinŋâ zâk siŋgi mân nâŋgâm gâip. ⁸ Gâi Peteronŋâ itâ sâm mâsikip, “Hânŋât sâŋgânŋâ kât itik miwet?” Sâi zâkŋâ sâip, “Zo yatik miwet.” ⁹ Sâi Peteronŋâ itâ sâm dukuip, “Zet wangât den saamŋâ Kembangât Kaapum kâitkuabot? Nâŋgâ. Apkâ hangue, zen mâtâbân ga kinze. Zen yatigâk

gâ mingim âi hangobi.”¹⁰ Yatâ sâi zorenâk kiŋ topŋan gei zem moip. A sigan ziŋâ mirin gam muyagem lum âi apŋâ nanġâmŋan hanguwe.¹¹ Oi Yesugât kâmut sot a ambân nâmbutŋâ zen siŋgi zo nânġâm kenġât donġep urâwe.

Aposolo ziŋ kulem top top tuuwe.

¹² Aposolo zen a zenġâren sen mârât kulem top topŋâ tuum ândiwe. Oi Yesugât kâmut zen tirik namâ umŋâ ŋâi kutŋâ Salomo, zoren um kânok opŋâ mindumarâwe.¹³ Mindunetâ a nâmbutŋâ hurat kwatziŋgâm târokwatziŋgânâ kenġât op birâwe.¹⁴ Ka a ambân kâmut kâmutŋâ, zen Kembu nânġâm pâlâtâŋ kwâkŋanġâm Yesugât kâmut zenġâren târokwatziŋgâwe.¹⁵ A ambân zen bukurâpziŋâ sisi mâsekziŋoot helânân pam luziŋgâm âi mâtâbân itâ sâm zâmbarâwe, “Peteroŋâ mâtâbân âim gâi sândokŋandâ zenġâren ari âlip upi.”¹⁶ Oi Yerusalem kamân nanġâm nanġâm a ambân ândiwe, zen gam minduwe. A ambân mâsekziŋoot sot wâkeziŋoot diiziŋgâm gane âlip op nanġâwe.

Anutugât sumbam aŋâ Aposolo tâk namin gâbâ diiziŋgip.

¹⁷ Oi kut ŋâi yatâ âsagei tirik namâ galem a patâ sot arâpŋâ sot Sadukaio a, zen um kâlak nânġâm Aposolo gâsuziŋgâwe.¹⁸ Gâsuziŋgâm tâk namâ patin zâmbarâwe.¹⁹ Zâmbane zinetâ ŋâtigân Kembugât sumbem a ŋâiŋâ ga hânġi mem pam diiziŋgâm gem itâ sâm dâzânġoip,²⁰ “Zen tirik namin zâim a ambân ândiândi unakŋanġât den dâzânġom kinbi.”²¹ Yatâ sâm dâzânġoi nânġâm hanġât tirik namin zâim a ambân siŋgi âlip dâzânġowe.²² Oi tirik namâ galem a patâ sot arâpŋâ, zen Isirae a sâtŋâ aksik minduziŋgâne gawe. Oi a nâmbutŋâ sâŋgonzânġom tâk namin âi Aposolo diiziŋgâm gabi sâwe. A zo tak namin âi a kâruziŋgâmŋâ mân muyageziŋgâm âburem gam sâwe,²³ “Nen âimŋâ namâ hânġi kâtikŋâ

kiri iksen. Oi galem a zen hânġiyân kinze. Oi hânġi mem pam bagim a kâruziŋgindâ buŋ ue.”

²⁴ Den yatâ sânetâ tirik namâ kâwali a sot tirik namâ galem a patâ, zen den zo nânġâne kwakmak oip.²⁵ Utnetâ a ŋâiŋâ ga sâip, “Nânġânek. A tâk namin zâmbanse, zen tirik namin a den dâzânġom kinze.”²⁶ Sâi Tirik namâ kâwali a patâ sot arâpŋâ zen Aposolo gâsuziŋgânâ âiwe. A ziŋâ kuk op kâtŋâ zânġobegât kenġât op mulunâk diiziŋgâm gawe.

Aposolo zen minduminduyân kenġât buŋ den sâwe.

²⁷ Minduminduyân diiziŋgâm zâmbane kinetâ tirik namâ galem a patâŋâ itâ sâm dâzânġoip,²⁸ “Mârum den kâtikŋâ dâzânġowen. A zorat korân a ambân den mân dâzânġobi. Oi yatâ sâindâ Yerusalem kamânân laŋ kârip. A kuwe, zorat tosa nenġâren pânâ sâme.”

²⁹ Sâi Petero sot Aposolo nâmbutŋâ, zen den itâ mâburem dukuwe, “A den lum Anutugât den birânat, zo ko mân dâp upap.³⁰ Zen Yesu poru nagân kune moip. Oi sâkurâpniŋ zenġât Anutu, zâkŋâ mânġei zaarip.³¹ Zaari Anutuŋâ âsan topŋan bongen pam a sâtŋâ patâ sot kubikkubikniŋâ kwânânġip. Oi Isirae a ambân, zen umziŋ melânġe tosaziŋ gulipkubapkât sâmap.³² Kut ŋâi ŋâi zo igâwen. Oi zorat siŋgi den nen sot Tirik Kaapum, niŋâ sâmen. Tirik Kaapum Anutuŋâ sât lulu gakârâp ziŋgâmap.”³³ Den yatâ sâm dâzânġoi kuk opŋâ Aposolo zânġonam urâwe.

Parisaio a ŋâiŋâ bukurâp girem den sâm dâzânġoip.

³⁴ Oi minduminduyân Parisaio a ŋâi tâip, kutŋâ Gamalie. Zâk gurumin dengât kubikkubik a oi a ambân ziŋ hurat kwâkŋanġâwe. Zâkŋâ oksâm kin Aposolo sâi diiziŋgâm geiwe.³⁵ Oi bukurâpŋâ itâ sâm dâzânġoip, “Isirae a, zen a zi kut ŋâi nânġâmŋik otziŋgâbi.³⁶ Mârum

a n̄ai kutn̄a Teuda, z̄akn̄a n̄a a kut̄az̄in̄a s̄ai a 4 handeret yat̄a z̄akk̄at a ur̄awe. Oi z̄ikn̄a k̄ambam z̄igi ar̄ap z̄in̄a sinsururuṅ ur̄awe. ³⁷ Oi bet a s̄al̄apz̄angoz̄angon̄ nar̄akn̄an Galilaia gokn̄a, a n̄ai kutn̄a Yuda, z̄akn̄a a kut̄a kunat s̄ai a n̄ambutn̄a ar̄apn̄a ur̄awe. Ka a zo moi ko ar̄apn̄a zen siṅsururuṅ ur̄awe. ³⁸ Zorat den d̄az̄angua n̄anḡanek. Zen a zi bir̄az̄inḡane āndinek. Zen den sot nep zo z̄iṅ umz̄iṅanḡat upme oi ko bon buṅ upap. ³⁹ Ka Anutuḡaren ḡab̄a oi ko m̄an buṅ upap. Oi zen Anutu k̄asa miṅanḡabeḡat.”

Aposolo lapitz̄inḡawe.

⁴⁰ Zo yat̄a s̄am d̄az̄angoi n̄anḡane d̄ap oi s̄ane Aposolo mirin z̄aine t̄akn̄a lapitz̄inḡawe. Z̄angom̄n̄a Yesuḡat kot m̄an d̄az̄angobiḡat s̄am s̄angonz̄angowe. ⁴¹ S̄angonz̄angone s̄at̄are op āiwe. Yesuḡat a, zen Yesuḡat op lapitz̄inḡawe, zorat minduminduȳan ḡab̄a gem s̄at̄are op āiwe. ⁴² Oi sir̄am̄n̄a sir̄am̄n̄a tirik namin sot a mirin Yesu Kristoḡat siṅgi ālip m̄an bir̄am d̄az̄angom āndiwe.

6

S̄akk̄at nep, zorat a ḡasum s̄al̄apz̄angowe.

¹ Nar̄ak zoren Yesuḡat k̄amut donbep muyagem t̄arokwat̄inḡawe. Oi nalem k̄as̄apkum Yuda a amb̄an n̄ambut Grik den s̄amar̄awe, zenḡat oser̄an amb̄an mal̄a n̄ambutn̄a zen nalem m̄an niṅḡawe s̄anet̄a a Grik den s̄amar̄awe, zen n̄anḡane m̄an d̄ap oip. Oi a Yuda den s̄amar̄awe, zen sot den s̄arek s̄am āraguwe. ² Yat̄a utne Aposolo kiin zaḡat zen Yesuḡat ar̄apn̄a k̄amut minduz̄inḡam it̄a s̄am d̄az̄angowe, “Nen Anutuḡat den s̄as̄an̄ nep zo bir̄am nalem nep tuugind̄a m̄an d̄ap upap. ³ Zorat a bukur̄apniṅ osetziṅan ḡab̄a zen a n̄ambur̄an zaḡat, a n̄anḡan̄anḡaz̄iṅoot sot Kaapum̄n̄a umziṅan piks̄as̄an̄ zo z̄iṅgitne ālip oi ḡasum s̄al̄apz̄angonat. Nep zi

z̄iṅgind̄a tuum āndibi. ⁴ Nen ko nin̄au sot den siṅgi s̄as̄an̄, zorat neb̄ak tuum āndinat.” ⁵ Zen den yat̄a s̄ane zen aksik n̄anḡane d̄ap oi a it̄a ḡasum s̄al̄apz̄angowe. Setepano, z̄ak n̄anḡam p̄al̄at̄an̄oot sot um̄ṅan Tirik Kaapum piks̄am zeip. Oi Pilipo, Porokoro, Nikano, Timon̄, Pamena sot Nikolau, Antiokia kam̄an̄an gok. Z̄ak h̄an n̄ain gokn̄and̄a Yuda zenḡaren t̄arokw̄aip. ⁶ A zo diiz̄inḡane Aposolo zenḡaren āi kine bitz̄in̄a k̄aukziṅan pam nin̄au s̄awe. ⁷ Oi Anutuḡat den̄n̄a laṅ k̄ar̄am ari Yerusalem kam̄an̄an Yesuḡat k̄amut zen t̄arokw̄ai t̄arokw̄ai op āiwe. Oi tirik nam̄a galem a zenḡaren ḡab̄a donbepn̄a den siṅgi ālip n̄anḡam luwe.

Setepano den s̄akn̄an̄ak s̄awe.

⁸ Anutuṅ Setepano t̄angum imban̄a pindi a zenḡaren sen m̄ar̄at kulem top top tuum arip. ⁹ Oi a n̄ambutn̄a zen z̄ak sot den āraguwe. A zo zen m̄ap̄am̄ap̄ase nam̄a n̄ai kutn̄a Libertene, zoren mindumar̄awe. A zen Kirene a, Alesandiria a, Kilikia a, Asia a. A yat̄a zor̄an̄ Setepano sot den āraguwe. ¹⁰ Tirik Kaapum̄n̄a Setepano den n̄anḡan̄anḡa ālip pindi den ālipn̄a s̄ai den h̄auṅ̄a m̄abur̄inam kwaḡawe. ¹¹ Kwakn̄a a n̄ambutn̄a tiḡak it̄a s̄am d̄az̄angowe, “Setepanoḡat it̄a s̄abi. ‘A z̄ak Mose sot Anutu s̄am b̄aliṅ kwatziki n̄anḡawen’” ¹² S̄ane yat̄a utnet̄a a yen̄n̄a sot a s̄at̄n̄a sot Kembuḡat gurumin den zorat galem a, zen den zo n̄anḡam̄n̄a kuk opn̄a Setepano kom ḡasum a s̄at̄n̄a mindumindu patin diim āiwe. ¹³ Oi Setepanoḡat den sar̄a s̄abiḡat a muyageziṅane Setepanoḡat den sar̄a s̄am it̄a s̄awe, “A zi z̄ak tirik nam̄a sot Kembuḡat gurumin den s̄am b̄aliṅ kw̄apmap. ¹⁴ Z̄ak it̄a s̄ai n̄anḡawen, ‘Yesu, Nasarete kam̄an̄an gokn̄a, z̄akn̄a tirik nam̄a zi kom k̄andan̄a gurumin den Mosen̄a s̄aip, zo k̄andan̄ap.’” Yat̄a s̄awe. ¹⁵ Oi minduminduȳan t̄ar̄awe zo, zen

Setepano iknetâ si sânġânġâ sumben a yatâ oip.

7

Setepanoġâ sâkurâpziġ zengât sinġi sâm dâzânġoip.

¹ Tirik namâ galem a patâ, zâkġâ Setepano mâsikâm sâip, “Den se, zo bonġâ?” ² Sâi Setepanoġâ itâ sâip, “Bukurâpnâ sot ibârâpnâ, den sa nânġânek. Sâkunġâ Abaram, zâk Haran kamânân mân âim Mesopotamia hânân ândei âsakġâ mariġâ, Anutuġâ zâkkâren âsagem itâ sâm dukuip, ³ ‘Gâ hân topkâ sot torerâpkâ birâziġġâm nânġâ hân nâi tirâpgobat, zoren âi ândiban.’ ⁴ Abaram zâk den zo nânġâm Kaidai hânġâ birâm Haran kamânân âi ândeip. Zoren ândei ibânġâ moi Anutuġâ diim ġâi Yuda hânân zi ga ândeip. ⁵ Anutuġâ diim ga hân nâi mân pindi galem oip. Buġâ hân murukġâ nâi mân pindip. Ka hân zo zâk sot kiurâp zengât sinġiyâk sâm pâip. Zâk kiun buġ ândeip, zo ko Anutuġâ laġ yatâ sâip.

⁶ Oi Anutuġâ den itâ sâip, ‘Kiurâpziġ zen hân nâin kendon 4 handeret umġan kore a op ândibi. Zoren hân mâirâpġâ zen sâknam ziġġâne ândibi. ⁷ Kiurâpziġâ zen kore op ândine nâ hân mâirâp hâuġâ ziġġa kiurâpziġ zen zâmbam hân ziren ga nâ mâpâsenim ândibi.’ ⁸ Oi Anutuġâ Abaram târotâro pindi kwabâ kwaranġip. Oi nanġâ Isaka âsagem sirâm nâmburân zagât tapġâ karâmbuġan kwabâ kwâkġanġip. Isakanġâ Yakabo yatik kwabâ kwâkġanġip. Yakobo zâk narâpġâ kiin zagât yatik otziġip.

⁹ Oi sâkurâpniġâ zen munziġâ Yosepe, zâkkât um kâlak nânġâm kât minam Aigitâ a ziġġawe. Aigitâ a zen Aigita hânân diim âine Anutuġâ zâk sot ândeip. ¹⁰ Anutuġâ Yosepe sâknam kâbâ yâmbât kwâkġan ġâbâ mâkâm Aigita a kutâ Parao, zâkkât mâteġan nânġânġâ ġâlipġâ pindâm tâġoi Paraoġâ a ambân ġâkârâpġâ

aksik galem otziġġâbapkât ġâsum sâlâpkoip. ¹¹ ġâsum sâlâpkoi ândei pu patâ muyagem Aigitâ hânân sot Kanaan hânân dâp op zeip. Oi sâkurâpniġ nalemgât kârükâru op ândiwe. ¹² Oi a nâmbutġandâ Aigitâ hânân nalem ziap sâne Yakobo zâk nânġâm narâp sânġonzânġoi âiwe. ¹³ Oi du zagâtġan âine Yosepe zâk topġâ âtârâpġâ sapsun ziġġip. Oi a kutâ Parao, zâk Yosepe torerâp ġawe, zorat sinġi nânġip.

¹⁴ Oi Yosepenġâ sâi ibânġâ Yakobo sot torerâpġâ aksik, a ambân tenġâziġ 75 yatâ, zen Aigita hânân âiwe. ¹⁵ Yakobo zâk Aigitâ hânân âi ândim moip. Oi narâpġâ zen zoren mom nanġâwe. ¹⁶ Munetâ kâmbârânziġâ Sikem hânân minziġġâm âi hanzânġowe. Hân zo Abaramġâ mârumġan Sikem kamânân Hemo kiurâp, zengâren kwâlîp. Zoren hanzânġowe.”

Moseġât sinġi dâzânġoip.

¹⁷ “Oi Anutuġâ Abaram kânġan den sinġi dukuip, zo âsagibapkât narâkġâ mâte oi Aigita hânân Isirae a ambân donġep âsagem laġ kârâm ândiwe. ¹⁸ Yatâ op ândine Aigita a kutâ nâi âsageip. Zâk Yosepegât sinġi mân nânġip. ¹⁹ Oi a kutâ zorânġâ sâkurâpniġ kâitzânġom sâknam kwatziġip. Oi katep mâik ġâkârâpziġâ, zen mumbigât sâi âkġan zâmbane zem muwe. ²⁰ Narâk zoren Mose âsageip. Katep zo Anutuġâ egi holi tobat âlipġâ oip. Ibâ mam zet mirin tik mem ândine kân karâmbut âkip. ²¹ Oi âkġan pane ândei Parao bâratġandâ muyagemġâ mem nannâ sâm galem oi lâmbarip. ²² Parao arâp zen Aigitâ zengât nânġânġâ kwâkâm pindâne nânġâm kâtigem kut nâi nâi zorat topġâ sâi nânġâne imbanġâ oip. Oi nep top topġâ tuubam mân kwagip.

²³ Ândei kendon patâ 40 oi Isirae a bukurâp ziġġitpam arip. ²⁴ Âi egi Aigita a nâiġâ Isirae a nâi kom tâi ekġâ bukuġâ beġġan mem Aigita

a zo koi moip. ²⁵ Oi itâ nângip, 'Bukurâpnâ nâgât itâ nângâbi. Nâ bukurâpnâ Paraogât bikñan gâbâ mâkâziñgâbatkât Anutuñâ sâmbâ nigip.' Ka bukurâpnâ zen mân nângâwe.

²⁶ Sirâm nâin Moseñâ ai egi Isirae a zagât agom tâitâ muyagezikâm kwâkâzikâm itâ sâmbâ dâzâkoip, 'A zagât, zet buku bukuñâ. Wangât kâsa uabot?' ²⁷ Sâi a kâmbam topkwap bukuñâ koip, zorânâ Mose mem kâbakñem itâ sâmbâ dukuip, 'Nâinâ gâ neñgât a sâtnâ mo den kubikkubik a gâbarip?' ²⁸ Muka Aigita a nâi koin, zo yatik nâ nobam sat?' ²⁹ Oi Mose zâk den zo nângâm keñgât opñâ sârârâk kârâm ai Midian hânân ai hân mâirâp zen sot ândeip. Zoren ambân mem nanzatñâ minzikip.

³⁰ Oi kendon 40 âki ko mirâ kamân âtânâ, a mân ândiândinjan, bakñâ Sinai zorat topñan ândei sumbem a nâinâ nak topñan kârâp bâlamân âsageñangip. ³¹ Moseñâ zo ekñâ wanñâ yatâ uap sâmbâ ikpam ari Kembugât diñâ itâ âsageip. ³² 'Nâ sâkurâpkâ zeñgât Anutu. Abaram, Isaka sot Yakobo, zeñgât Anutu.' Sâi Mose zâk sâmbâ sâmbui pindiñsâm kirip. Zo ikpam keñgâtñangât doñbep oip. ³³ Yatâ op kiri Anutuñâ itâ sâmbâ dukuip, 'Hân lânsat, zo tirik hân. Zorat opñâ ko kipâkegâ kwâkâm pânân. ³⁴ Arâpnâ Aigita hânân sâknâm patâ kwatziñgâne isem umbâlâ utne nângâm betziñan mimbam gian, gât ko gâ sângongoga Aigita hânân âiban.'

³⁵ Sumbem anâ Mose yatâ dukuip. Isirae a zen mârum Mose birânangâm itâ dukuwe, 'Nâinâ gâ a sâtnâ mo den kubikkubik a gâbarip?' Ka Anutuñâ a zo a kutâ sot betziñan mimiñ a upapkât sâmbâ sângongoip. Sumbem a nâinâ kârâbân muyagem nep zo sâmbâ pindip. ³⁶ Oi sângongoi ai Aigita hânân gâbâ diiziñgâm gâip. Zâk Aigita hânân sot saru kuriñan sot mirâ kamân kâtikñan sen mârat kulem top top tuum ândei kendon 40

âkip. ³⁷ Oi Moseñâ Isirae a itâ sâmbâ dâzânngoip, 'Anutu zâk bukurâpziñâ zeñgât oserân gâbâ Propete nâi, nâ yatâ, muyagem ziñgâbap.' ³⁸ Yatâ sâip. Oi zâkñagâk mirâ kamân kâtikñan sâkurâpniñ zen sot ândei Sinai bâkñan sumbem a nâinâ den zinzin kâtikñâ Anutugât lâunjan gâbâ mem pindip. Mose sot sâkurâpniñ zen Anutugâren gâbâ ândiândigât den nângâmñâ den zo mem niñgâwe.

³⁹ Oi sâkurâpniñ zen Mosegât diñâ kâbakñem birâm Aigita hânân âburinam umziñ patâ kirip. ⁴⁰ Zen Aaron itâ sâmbâ dukuwe, 'Gâ lopio sobim niñgâna, zorân kâdom otningâne âinat. Mose zâk Aigita hânân gâbâ diiziñgâm gâip, zâk ai buñ oip mo dap?' ⁴¹ Yatâ sâmbâ makau dâpnâ lopio sobim zâkkât siñgi sâmbâ nalem om sâmbâ âlip kwâkñangâwe. Bitziñandâ tuuwe, zorat sâtare opñâ zâkkât siñgi sâmbâ sii nalem uwe. ⁴² Yatâ utne Anutuñâ birâziñgi umziñ gulip oi kâin sângelak mâpâzeziñgâwe. Oi zorat Propete zeñgât ekabân den itâ ziap,

'O Isirae mâirâp, zen kendon patâ 40 mirâ kamân âtânâ, hân mân ândiândinjan ândim nâgât siñgi zuu mo nalem kom om nemarkâwe? Buñâ. ⁴³ Zen Moloko lopiogât hâmbâ silep lum âim ândiwe. Oi lopio Repangât sângelak dâp mem ândiwe. Lopio zo mâpâsinam sobiwe, gât ko Babilon kamân kândâtñan zâmbanbat.'

Anutugât hâmbâ silep.

⁴⁴ Setepanonâ Propetegât den sâmbâ itâ sâip, "Mirâ kamân âtânâ, hân mân ândiândinjan sâkurâpniñâ zeñgâren Anutugât hâmbâ silep taziñgip. Silep zo Anutuñâ Mose dâpnâ tirâpkoi yatik tuugip. ⁴⁵ Sâkurâpniñ zen silep zo mem gane Yosuanâ diiziñgi hân ziren ga takâwe. Anutuñâ hân mâirâpnâ zo moliziñgi âine sâkurâpniñ zen hân zi mem hâmbâ silep ziren

kwânângâne kiri ândine Dawidi âsageip. ⁴⁶ Anutuñâ Dawidigât nângi âlip oi Dawidinâ Isiraegât Anutu, zâkkât namâ tuubapkât ninâu sâip. ⁴⁷ Oi zikņak buñâ. Salomonâ Anutugât namâ tuugip. ⁴⁸ Ka u sumbemân patâ, zâk a betņâ tuutuunjan, zoren tâtat mâme mân opmap. Zorat Propete ñâi zâk den itâ sâm kulenguip,

⁴⁹ Anutuñâ itâ sâip, ‘Sumbem zo tâtatnâ. Zoren tap a ambân zengât kembu op galem otziņgâman. Hân ko kinnâ lân tâtatnâ. Zorat dap yatâ namânâ tuune dâp upap? Nâ ikâ zoren tâtat mâme upat? ⁵⁰ Nâ bitnandâ hân sot kut ñâi ñâi, zo muyagewan.’”

Setepanoñâ den kâtik sâm dâzângoi kuwe.

⁵¹ Sâmñâ Setepanoñâ a kâmut zo itâ sâm dâzângoip, “Zen ko umziņ kâtik. Um nângânângâziņ mân pâronsap. Sâkurâpziņ opmarâwe, zo yatik op Tirik Kaapumgât diñâ kwâkâme. ⁵² Sâkurâpziñâ zen Propete aksik sâknam kwatziņgâwe. Perâkņak, Propete zen târârak mariñâ muyagibapkât den kânjan sâwe, zo aksik zângowe. Oi târârak mariñâ zâk âsagem ândim gâi zen ekņâ neņgât a kutâ buñâ sâmñâ kuwe. ⁵³ Mârum sumbengât anâ gurumin den Anutugâren gâbâ mem ziņgip, ka zen den zo birâm, mân luwe.”

⁵⁴ Setepanoñâ yatâ sâm dâzângoi nângâm kuk op kunam urâwe.

⁵⁵ Tirik Kaapumñâ Setepano umjan piksâi sumbemân egi Anutugât âsakñâ sot Yesu Anutugât âsanñâ bongen kiri ekņâ itâ sâip, ⁵⁶ “Sumbem pâronsâi a bonñâ zâk Anutugât bik bongen kiri eksan.”

⁵⁷⁻⁵⁸ Yatâ sâi zen den kwamit patâ sâmñâ kindapziņ doonjum zâkkâren mindum âim mem kâbakņem geim kamân âkņan geim kâtnâ kuwe. Oi a mâtenâ, zen hâmbâziņ kwâkâm a sigan ñâi kutņâ Saulo, zâkkât kiņ topņan parâwe. ⁵⁹ Oi Setepano kâtnâ

kune Kembu itâ konsâm sâip, “O Kembu Yesu, gâ um dâpnâ me.” ⁶⁰ Yatâ sâm siminñâ liim kwap sâip, “Kembu, gâ a noge zi, zengât tosâ birâ.” Yatâ sâm moip.

8

¹ Kune Sauloñâ nângi âlip oip.

Yesugât kâmut topkwap kâsa otziņgâwe.

Narâk zoren Yuda a ziņ Yerusalem kamânân Yesugât kâmut kâsa otziņgâwe. Otziņgânetâ siņsururuņ op Yudaia sot Samaria hânân âim nanğawe. Aposolo ziiņik Yerusalem kamânân ândiwe. ² Oi a târârak nâmbutņâ zen Setepano hangum âigirâp urâwe. ³ Sauloñâ ko Yesugât kâmut kâsa otziņgâm mirânâ mirânâ zâim a sot ambân gâsum diiziņgâm tâk namin zâmbarip.

Pilipoñâ Samaria hânân nep tuugip.

⁴ Yesugât kâmut siņsururuņ op âiwe zo, zen kamân dâp ândim den siņgi âlip dâzângom ândiwe. ⁵ Oi Pilipo zâkñâ Samaria zengât kamân ñâi gamñâ Kristogât siņgi âlip sâm dâzângoip. ⁶ A donbep zen mindum diñâ nângâm âkñâliwe. Oi sen mârât kulem top top tuugi igâwe. ⁷ Zâkñâ wâke donbep moliziņgip. Wâke zen a umjan gâbâ den kâtik sâm gem âiwe. Oi kin bitziņ mumuñâ zo donbep kubikziņgip. ⁸ Oi zorat kamân zoren sâtâre patâ urâwe.

⁹ Kamân zoren a ñâi ândeip, kutņâ Simoņ. Zâkñâ zikņangât nângi zâizâiņ oi kware suņa tuugi Samaria a zen ekņâ imbanâziņ buņ oip.

¹⁰ Oi a zâizâiņ, gigiņ zen zâkkât nângâne zâizâiņ oi itâ sâwe, “A zi Anutugât kâwali murukñâ ñâi zâkkâren ziap.” ¹¹ Oi kwareñandâ um gulip kwatziņgipkât narâk kârep zâkkâren mindum ândiwe.

¹² Ândinetâ Pilipoñâ ga Anutugât um topņan ândiândiñâ sot Yesu Kristogât den siņgi âlip sâm dâzângoi a ambân zen zorat nângâne bon oi Pilipoñâ

too sanjonzingip. ¹³ Yatâ utne Simon yatik sinji âlip nângi bon oi too sanjone Pilipogât um topņan ândeip. Oi Piliponâ sen mârât kulem top top tuugi egi imbanâ oip.

Petero sot Yohane, zet Samaria hânân âiwet.

¹⁴ Samaria hânân a ambân zen Anutugât den nângâm mem umziņan gine, zorat sinji Yerusalem kamânân ari Aposolo zen nângâwe. Nângâm Petero sot Yohane sâņgonzâkone zengâren âiwet. ¹⁵ Âi takâm a ambân zen Tirik Kaapum mimbigât ninâu sâwet. ¹⁶ Ombeņan Tirik Kaapumņâ zengâren mân gâip. Zen Yesugât korânâk sâm yen too sanjorâwe. ¹⁷ Petero sot Yohane zet bitzikņâ kâukziņan pâitâ zen Tirik Kaapum sot urâwe.

Simon Tirik Kaapum sâņgân mimbam sâip.

¹⁸ Aposolo zagât zet bitzikņâ a ambân kâukziņan pâitâ Tirik Kaapum sot utne Simonâ ekņâ kât mem itâ sâm dâzâkoip, ¹⁹ “Zet imbanâ zo yatik nâ nigitâ bitnâ a kâukziņan pa Tirik Kaapum mimbi.”

²⁰ Sâi Peteronâ itâ sâm dukuip, “Ga Anutuņâ imbânâ yen zingâzingân zo kwâlâbam sat, zorat kâtkâ sot gikâ ârândân sim kârâbân gei tâmbetagobabot. ²¹ Anutuņâ um sarâgâ eksapkât zirânâ gâgât sinji mân uap. ²² Gâ nângânângâgâ bâliņâ zo birâm umgâ melâņ ninâu sâban. Kembuņâ tosagâ birâbapkât ninâu sâban. ²³ Gâ bâliņangât kâlakņâ umgan piksâm ziap. Bâliņandâ saagigap.”

²⁴ Sâi Simonâ itâ sâip, “Zikņak nâgât opņâ Kembangâren ninâu sâitâ den sat, zo bonņâ mân muyagenibap.” ²⁵ Petero sot Yohane zet Kembangât den dâzâņgom nângâm Yerusalem kamânân âiram âburiwet. Âburem Samaria hânân kamânņâ kamânņâ den sinji âlip dâzâņgom âiwet.

Piliponâ Aperika a nâi sinji âlip sâm dukuip.

²⁶ Kembangât sumbem a nâiņâ Pilipogâren muyagem itâ sâm dukuip, “Gâ zaat âi. Yerusalem kamânân gâbâ Gasa kamânân geime, mâtâp zoren âi.” (Mâtâp zo hân a mân ândiândiņan ziap.) ²⁷⁻²⁸ Yatâ sâm dukui Piliponâ zaatņâ arip. Mâtâbân âi a nâi egip. Aitiopai hânân ambân kutâ nâi ândeip, kutņâ Kandake, zâkkât a sâtņâ nâi. Zâk kât sikum galem a. Zâkņâ Anutu mâpâsibam Yerusalem kamânân âimņâ puriksâm gâip. Zâk a lalaņâ kwâkņan tap ari egip. Egi âim tap Propete Yesaiagât ekabân den zeip, zo sâlâpkum tâip. ²⁹ Yatâ oi Kaapumņâ Pilipo itâ sâm dukuip “Gâ zâkkâren âinan.” ³⁰ Sâi Piliponâ zâkkâren sârârâk kârâm ari a sâtņâ zâk Propete Yesaiagât den sâlâpkoi nângâm itâ sâm mâsikip, “Den sâlâpkuat, zorat topņâ nângat?”

³¹ Sâi zâkņâ sâip, “Nâi mân dâtnone ninak dap yatâ nângâbat?” Yatâ sâimņâ sâi Piliponâ zâi zâk sot tâip.

³² Den sâlâpkoi, zo itâ, “Zâk râma yatâ oi diim âi kunam urâwe. Anâ râma gwamņâ gâsum sâmot mânângâri diņ buņ tâpmap, zo yatâ diņ buņ oip. ³³ Zâkkât nângâne giginâ oi den nebân pamņâ den sâkņanâk sâwe. Hânân ândiândiņâ buņ oip. Oi kiurâpņâ dap yatâ sâlâpzâņgom nângâbe.”

³⁴ Oi a sâtņâ zâk Pilipo itâ sâm mâsikip, “Gâ sâna nângâbâ. Propete zâk nâigât yatâ sap? Zikņangât sap mo a nâigât sap?”

³⁵ Sâi Pilipo zâk Propetegât den zobâ topkwapņâ Yesugât den sinji âlip sâm dukuip. ³⁶ Yatâ op âim tooyân takâwet. Oi a sâtņandâ itâ sâip, “Too ziap. Zi âlip sa sanjonniban?”

³⁷ Sâi Piliponâ sâip, “Gâ den san, zo nângâna bon oi âlip sanjongibat.” Sâi den itâ mâburem dukuip, “Itâ

nângan. Yesu Kristo, zâk Anu-
tugât nannâ. Zâk nângâm pâlâtân
kwâknanjan.”

³⁸ Yatâ sâmnâ kore a dukui
biosi saagi a sâtnâ sot Pilipo
ârândân toin geiwet. Geim Piliponâ
sanjonjanjip. ³⁹ Oi toin gâbâ
kopgâtâ Kembangât Kaapumâ
Pilipo mem ari a sâtnâ zâk dum
mân eknâ sâtâre op mâtâbân arip.
⁴⁰ Pilipo, zâknâ ko Asido kamânân
taki igâwe. Oi zâk kamânâ
kamânâ den sinji âlip dâzângom
Kaisarea kamânân arip.

9

Kembunâ Saulo muyagenanjip. (Apo 22:4-16; 26:9-18)

¹ Saulo zâk Kembangât a ambârâpnâ
kâsa otzîngâm zângobatkât umnâ
kârâp oip. Oi âi tirik namâ
galem a patâgâren sâip. ² Âi sâi
Damasiko kamânân Yuda a zengât
mâpâmâpâse namâ galem a, zengât
ekap kulemgum pindip. Pindi âim
Damasiko kamânân a ambân zen
Yesugât mâtâbân nep tuum ândiwe,
zo gâsuzîngâm saazîngâmâ di-
izîngâm Yerusalem kamânân gâbam
arip. ³ Zâk âimnâ Damasiko kamân
mâte oi sumbemân gâbâ âsaknandâ
gem gâm zâkkâren âsagem nanjip.
⁴ Âsagei hânân gei kom den nâi itâ
nângip, “Saulo, Saulo, gâ wangât
nom ândimat?” ⁵ Sâi Saulonâ
mâsikâm sâip, “Kembu, gâ nâi?” Sâi
zâknâ sâip, “Gâ nom ândimat. Nâ
Yesu. ⁶ Gâ zaat kamânân âina nep
tuuban, zorat a nâinâ dinâ dâgobap.”

⁷ Oi a zâk sot âiwe, zen dinzîj buj
oi kirâwe. Zen den zo ko nângâwe.
Ka a ko mân igâwe. ⁸ Oi Saulo zâk
zaatnâ sinâ ikpâ sâm egi nâttatik oip.
Yatâ oi bukurâpnâ zen biknan gâsum
Damasiko kamânân zâiwe. ⁹ Oi sirâm
karâmbut umnan sinâ nâttatik kâri
tap too nalem mân neip.

Ananianâ Saulo too sanjonjanjip.

¹⁰ Damasiko kamânân Yesugât
kâmurân gok a nâi ândeip, kutnâ

Anania. Oi Kembunâ umanân
muyagem konsâip, “Anania.” Sâi
Ananianâ sâip, “Kembu, nâ zi.” ¹¹ Sâi
Kembunâ itâ sâm dukui, “Gâ kamân
mâtâp kutnâ târârak, zoren âim a
nâi kutnâ Yuda, zâkkât mirânan
zâim zoren a nâi kutnâ Saulo, Taso
kamânân gok, zâk muyagiban. Zâk
zoren ninâu sâm ziap. ¹² Oi uman nâi
itâ eksap. A nâi kutnâ Anania, zâknâ
zâkkâren gamnâ sinâ ânângâtpapkât
biknâ kâuknan paap.”

¹³ Kembu zâk den yatâ sâi Anania
zâk itâ sâip. “Kembu, nâ a zorat
a donbepnâ sâne nângâman. Zâk
arâpkâ Yerusalem kamânân donbep
tâmbetzângoip. ¹⁴ Oi ziren yatigâk
kutkâ gonsâmen zo, nen yatik gâsum
saaningâbapkât tirik namâ galem a
patânâ ekap kulemgum pindâwe.”

¹⁵ Sâi Kembunâ itâ sâm dukui,
“Gâ lanj âi. A zo gâsum sâlâpkuan.
Zâknâ a kâmut nâin nâin sot a
kutâzinâ sot Isirae a zengâren nâgât
den sinji dâzângom ândibap. ¹⁶ Yatâ
oi kutsînginângât opnâ sâknam
nângâbap, zorat tirâpkubat.”

¹⁷ Oi Anania zâk âim mirin
zâim biknâ Saulo kâuknan pamnâ
sâip, “Saulo bukunâ, Kembu
Yesunâ mâtâbân muyagegigip, zâknâ
sângonnogi gaan. Gâ sinjâ ânângâri
Tirik Kaapumâ umgan piksâbapkât
sap.” ¹⁸ Yatâ sâi zorenâk sinjan gâbâ
sâknâ senânâ yatâ gem gei sinjâ âlip
egip. Yatâ oknanji zaari aritâ too
sanjonjanjip. ¹⁹ Yatâ oi Saulonâ
nalem nemnâ kâtigeip.

Saulo zâk sinji âlip nep topkwâi kâsa oknanjâwe.

²⁰ Saulo zâk Yesugât kâmut
Damasiko kamânân ândiwe, zen sot
mâik nâi ândeip. ²¹ Oi narâk zoren
Yuda zengât mâpâmâpâse namin
zâim Yesugât sinji sâm muyagem itâ
sâm dâzângoip, “Yesu, zâk Anutugât
nannâ.” Yatâ sâm dâzângoi nângâwe,
zen aksik imbanâzîj buj oi itâ
sâwe, “Yerusalem kamânân Yesugât
kutnâ zo konsâne lanj kâri a zo
tâmbetzângom ândeip. Ziren yatigâk

gam saam diizingâm tirik namâ galem a patâ zengâren âibapkât gâip. Zorân dap op purikgurik uap?”

²² Oi Saulo zâk kâtigem sâip. “Yesu, zâk a bâlijan gâbâ mâkâzingâbapkât mârûm sâsâr, Kristo.” Yatâ sâm zorat den topnâ sâm muyagem dâzân goip. Oi Damasiko kâmânân Yuda a ândiwe, zen dijnâ zo nângâm kwakmak urâwe.

²³ Yatâ oi ândimnâ Yuda a zen Saulo kunam sâm kâtân urâwe. ²⁴ Dijnâ sâne Saulonâ den zo nângâm ândei Yuda a zen hilâm nâtik kamân mâtâp galem op kunam op ândiwe. ²⁵ Yatâ utne Yesugât kâmut zinâ nâtigân Saulo mem âim kamângât pañ kâtiknâ saasaanâ, zoren irin gem mem pane âkñan gem arip.

²⁶ Âimnâ Yerusalem kamânân takâm nâ Yesugât arâp zengâren târok wâpatkât sâi zen zâkkât ken gât urâwe. Zâk Yesugât a oip, zorat nângâne bon mân oip. ²⁷ Oi Banabanâ Paulo buku okñangâm Aposolo zengâren diim arip. Zengâren âimnâ Kembunâ Saulo mâtâbân muyagenangâm den dukuip sot Damasiko kamânân Saulonâ Yesugât den sinji sâm muyageip, zorat den sinji sâm dâzân goip. ²⁸ Zorat kwâkñan Saulo zâk Yerusalem kamânân zen sot tâtat mâme oip. ²⁹ Oi Saulo zâk Kembugât korân lân kâtigem a zen sot Yesugât topnâ sâm âraguwe. Oi Yuda a Grik den sâmarâwe, zen sot den âragum den sârek âraguwe. Oi a zo zinâ kâsa okñangâm kunam urâwe. ³⁰ Oi Saulogât bukurâpnâ zen den zo nângâm diim Kâisarea kamânân âi pane Taso kamânân arip.

Yesugât kâmut lumbenân ândiwe.

³¹ Oi Yesugât kâmut Yudaia hânân Galilaia hânân sot Samaria hânân ândiwe, zengâren lumbenâ zeip. Lumbenâ ândim, kâtigem ândim zâimnâ Kembu hurât kwâkñangâm urun sâm ândiwe. Oi Tirik Kaapum nâ mam otzinqi kâmut don bep urâwe.

Peteronâ a nâi kubigip.

³² Petero zâk kamân nâ kamân nâ âim gam Yesugât kâmut Lida kamânân ândiwe, zengâren takip. ³³ Zoren a nâi egip, kutnâ Ainea. A zo kin bik mumunâ oi zem ândei kendon patâ nâmburân karâmbut oip. ³⁴ Peteronâ itâ sâm dukuip, “Ainea, Yesu Kristonâ kubikgigap. Zaatnâ isengâ gikak kubik.” ³⁵ Sâi zorenâk oksâm zaarip. Yatâ oi Lida sot Saron kamân mâirâp zo igâwe, zen umziñ melân Kembugât a urâwe.

Peteronâ Tabita mângeip.

³⁶ Yope kamânân Yesugât kâmurân ambân nâi ândei, kutnâ Tabita. Grik denân ko kutnâ Doka sâmarâwe. Ambân zo a ambân betziñan mem kut nâi nâi âlipnâ op ândei. ³⁷ Narâk zoren ambân zo mâsek opnâ moip. Moi ko kâmbarânâ too sanjon mem mirâ umnâ nâin zâi pane zeip. ³⁸ Lida kamân sot Yope kamân, zo goot goot tarâwet. Oi narâk zoren Petero zâk Lida kamânân ândei zorat Yesugât kâmut Yopa kamânân ândiwe, zen den sinji nângâm a zagât sângonzâkone Peterogâren âi itâ sâm dukuwet, “Gâ diigigitâ nen gât kamânân kek âinâ.”

³⁹ Sâitâ Peteronâ zen sot ârândân âiwe. Âi Yope kamânân takâm mirâ kâmbarân zeibân diim zâiwet. Zoren ambân malâ zen haangum isem tap Tabita gwâlâ ândim hâmbâ mot gârim zingip, zo Petero tirâpkuwe. ⁴⁰ Peteronâ sâi ambân zo aksik geine simin liim kwap ninâu sâip. Ninâu sâm nan gâm kâmbarân mâte okñangâm itâ sâip. “Tabita, gâ zaat.” Sâi sinj kârûm Petero ekñâ zaat tâip. ⁴¹ Peteronâ bikñan gâsui zaat kirip. Zaat kiri Peteronâ sâi ambân malâ sot Yesugât kâmut zen ga igâwe. ⁴² Oi zorat sinji Yope kamânân lanj kârâm ari don bep nâ Kembugât a ambân urâwe. ⁴³ Oi Petero zâk a nâi kutnâ Simon, zâk bâu sâkziñ lâkum tuumap, zâkkât mirin tâtat mâme op ândei.

10

Sumbem a nâinâ Konelio muyageŋgip.

¹ Kaisarea kamânân Roma kâwali a kâmut zen ândiwe. A kâmut zo zengât kutziŋâ Italia sâmarâwe. A nâi kutjâ Konelio, zâkŋâ kâwali a kâmut zo zengât a sâtŋâ ândeip. ² Zâk sot a ambârâpŋâ, zen Anutu hurât kwâkŋaŋgâm mâtâseŋaŋgâm ândiwe. Zâkŋâ a ambân kanpitâ kât nalem zingâmâip sot Anutugâren ninâu sâm ândeip.

³ Konelio zâk yatâ opŋâ sirâm nâin mirâ oi uman nâi itâ egip. Anutugât sumbem a nâinâ zâkkâren gam itâ sâm dukuip, “Konelio.” ⁴ Konsâi tâpâk ekŋâ keŋgâtŋaŋgât op sâip, “Kembu, dapkât sat?” Sâi ko sâip, “Ninâuŋâ sot orot mâmegâ Anutuŋâ egi âlip oip. ⁵ Zorat Yope kamânân kore a sângonzângona âi a nâi kutjâ Simon, kutjâ nâi Petero, zâk diim gabi. ⁶ Zâk sot tâip zo bâu sâkziŋ lâkum tuumap, kutjâ Simon. Zâkkât mirâ saru sâtŋan taap. Oi Petero zâk zorenâk ândiap.”

⁷ Sumbem anâ den yatâ dukum ari zorenâk kore a zagât sot kâwali a nâi sângonzângoip. Kâwali a zo Anutu mâtâsemâip. ⁸ Den siŋgi zo dâzângomŋâ Yope kamânân sângonzângoip âiwe.

Petero zâk uman egip.

⁹ A zen âim mâtâbân ziwe. Haŋsâi zaat kamân goot goot utne mirâ bâkŋan oi Peteroŋâ ninâu sâbam mirin zarip. ¹⁰ Zâi ninâu sâmŋâ tepŋaŋgât oi nalem une sei zâk uman zem, uman nâi itâ egip. ¹¹ Sumbem mâtâp pâroŋsâi sumbemân gâbâ isen patâ nâi muruk toren toren kimembut zoren saam pane geip. ¹² Umŋan zuu, mulum mot, nii top top sot kut nâi nâi ziwe. ¹³ Oi den nâi itâ Peterogâren geip, “Petero, gâ kom gaam ne.” ¹⁴ Yatâ sâi Peteroŋâ sâip, “Kembu, nâ mân upat. Nii zuu bâliŋâ mo mân nininâ, zo mân neman.” ¹⁵ Sâi ko den dum âsageip, “Anutuŋâ

kut nâi nâi âlipŋâ sâm paap, zo bâliŋâ mân sâban.” ¹⁶ Kut nâi zo sâp karâmbut muyagei dum buranŋoot sâmbune sumbemân zarip.

¹⁷ Oi Petero uman egip, zorat nângâm kwâkâm tâi Konelio arâp zen gamŋâ Simonŋât mirâŋâ kârum âim muyagem mirâ sombemân kirâwe. ¹⁸ Kinŋâ mâsikâm sâwe, “Simon, kutjâ nâi Petero, zâk mirâ ziren tap?” ¹⁹ Yatâ sâne Petero zâk uman egip, zorat nângâm kwâkâm tâi Kaa-pumŋâ itâ sâm dukuip, “A karâmbut gamŋâ gâ kârugige, gât ko gâ geimŋâ zen sot âibam keŋgât mân upan. ²⁰ A zo nâŋâ sângonzângua ge.”

²¹ Oi Peteroŋâ den zo nângâmŋâ zengâren geimŋâ sâip, “Wangât nâgâren ge?” ²² Sâi a ziŋâ dukuwe, “Kâwali galem a patâ Konelio, zâk Anutu hurat kwap târârak ândimap. Yuda a zen zâkkât nângâne a âlipŋâ opmap. Sumbem kore a nâinâ zâkkâren âsagem gâ mirâŋan diigim arindâ dingâ nângâbapkât sâip,” ²³ Yatâ sâne Peteroŋâ nângâm sâi mirin zâine nalem zingip. Haŋsâi zâk sot Yope kamânân gokŋâ a nâmbutŋâ zen sot âiwe.

Peteroŋâ Koneliogât mirin zâim den sâm dâzângoip.

²⁴ Zen mâtâbân âi zem Kaisarea kamânân takâwe. Konelio, zâk a ambârâpŋâ sot bukurâpŋâ minduziŋgi mambâtziŋgâm tatne gawe. ²⁵ Gamŋâ Petero zâkkât mirin zari Konelio zâk kiŋ topŋan gei zem mâtâseip. ²⁶ Zei Peteroŋâ mem zatŋâ itâ sâm dukuip, “Zaat. Nâ a, gâ yatâ.” ²⁷ Yatâ sâm mirâ umŋan âim a ambân kâmut patâ muyageziŋgâm itâ sâm dâzângoip, ²⁸ “Zen Yuda a nengât topniŋâ nângâme. Nen a kamân nâin gokŋâ zen sot buku opŋâ tâtat mâme mân upmen. Gurumin denân den nâinâ mâtâp zo dooŋgoi ziap. Nâ ko Anutuŋâ zingiri mân dâp opmap mân sâbatkât Anutuŋâ umanân nii zuu bâliŋâ sot mân nininâ buranŋoot saam pâi gei tirâpnogip. ²⁹ Zorat a ziŋâ nâgâren

ga dâtnone nâ mân kwaksan. Oi zi diiniwe, zorat sâne nângânâ.”

³⁰ Yatâ sâi Konelionâ itâ sâm dukuip, “Sirâm kimembut ombenjan mirâ oi nâ mirin tap ninâu sâm ta a nâi hâmbânâ âsaknânoot nâgâren muyagem itâ sâm dâtnogip, ³¹ ‘Konelio, Anutuñâ ninâugâ sot orot mâmegâ nângi âlip uap. ³² Zorat gâ Yope kamânân a sângonzângona âi Simon, kutnâ nâi Petero, zâk diim gabi. A nâi bâu sâkziñ lâkum tuumap, kutnâ Simon, zâkkât mirin tâtat mâme uap. Mirânâ saru sâtnjan taap.’ ³³ Oi nâ zorat a sângonzângua gâgâren âiwe. Gâ nâgât den lum gaatkât umnâ âlip uap. Oi Anutuñâ den dâgogip, zo sâna nângânatkât Anutugât mâtenjan mindum ten.”

Peteronâ Konelio sot arâpnâ sinji âlip sâm dâzângoip.

³⁴ Petero zâk topkwapnâ itâ sâm dâzângoip, “Itârân nâ itâ ek nângan. Anutu zâk a kâmut nâi buku otziñgâm a kâmut nâin kândâtzângom mân opmap. ³⁵ A kâmutnâ kâmutnâ zengâren gâbâ nâmbutnandâ hurâtkwapnâ târârak ândine, zengât nângi âlip opmap.

³⁶ Anutu zâk Isirae a den ningip, zo itâ. Yesu Kristo, zâk a nengât Kambu. Anutuñâ zâk sângongoi gem lumbenangât den dâtnângoip, zo nânge. ³⁷ Yohane zâk too sanjonziñgâbapkât den dâzângoip, narâk zoren Yesugât den sinji âlip zo Galilaia hânân topkwâi Yudaia hânân arip. ³⁸ Oi Yesu, Nasarete kamânân goknâ zo ko Anutuñâ imbanâ sot Tirik Kaapum pindi hân muruk toren toren âim sisi mâsek a âlip kwatziñgip. Oi a ambân Satañnâ saaziñgip, zo aksik olañziñgip. Anutuñâ tângoip nep zo tuugip. ³⁹ Oi Yuda a nengât hânân sot Yerusalem kamânân kut nâi nâi tuum arip, zo ek nângâwen. Oi a sâtnâ ziñ gâsum poru nagân kune moip. ⁴⁰⁻⁴¹ Mom zei sirâm karâmbut oi Anutuñâ kwagân gâbâ mângaip.

Mângei nengâren âsageniñgip. Zorat mârumñan Anutu zâk sinji kwatniñgip. A nâmbutnâ zengâren mân âsagei igâwe. Zâk mumuñan gâbâ âsagei nalem sot too ârândâñ niwen.

⁴² Oi Anutuñâ Yesu a mumuñâ sot gwâlâ nengât den sâm kwâkâkwâkân a kwânâñgip. Oi nen den zo a ambân dâzângonatkat nep diñ sâm ningip. ⁴³ Oi a ziñ nângâm pâlâtân kwâkñangâbi zo, zengât tosa gulipkubap. Den zo Propete ziñ sapsum nanngâwe.”

Tirik Kaapumñâ a hân nâin goknâ zengâren geip.

⁴⁴ Petero zâk den yatâ sâm kiri nângâm tarâwe aksik zengâren Tirik Kaapum gem gâip. ⁴⁵ Oi Yuda a Yesugât kâmurân gâbâ Petero sot âiwe, zen Anutuñâ a hân nâin goknâ Tirik Kaapum ziñgip, zo eknâ imbanâziñ buñ oip. ⁴⁶ A hân nâin goknâ, zen den gându unaknâ sâm Anutu sâm âlip kwâkñangâwe. ⁴⁷ Oi Peteronâ itâ sâip, “Nen Tirik Kaapum sot urâwen, yatigâk Tirik Kaapum âsageziñgap. Zorat too sanjonsanjon zo a ziñ angân kârâne mân dâp upap.” ⁴⁸ Yatâ sâi ziñâ Yesu Kristogât korân sâm too sanjonziñgâwe. Too sanjonziñgâne Petero mân âibapkât sânetâ hilâm nâmbut zen sot tâip.

11

Yerusalem kamânân Peteronâ den sinji sâm dâzângoip.

¹ Aposolo nâmbutnâ sot Yesugât kâmut Yudaia hânân ândiwe, zen kamân nâin goknandâ Anutugât den nângâm luwe, zorat sinji nângâwe. ² Oi Petero zâk Yerusalem kamânân zari Yuda a nâmbutnâ Mosegât gurumin den zorik zimbapkât kâtigiwe, a zo ziñâ Petero oip, zorat nângâne mân dâp oip. ³ Oi Petero itâ sâm dukuwe, “Gâ wangât Mosegât gurumin den kom a mân kwabâ kwârangâwe, zen sot den op nalem nein?”

4 Oi Peteronjâ kut nâi nâi âsageip, zorat topnjan gâbâ itâ sâmbâ dâzângom nanjip, 5 “Nâ Yope kamânân ninâu sâmbâ ândim uman itâ egâwan. Isen patâ nâi muruk toren toren kimembut saam sumbemân gâbâ pane gem umnâ topnjan zeip. 6 Gem gâi umnjan itâ egâwan. Zuu top top, kamângât sot ulin, mulum mot sot nii umnjan ziwe. 7 Oi nâgâren den nâi itâ gâip, ‘Petero, gâ zaat kom gaam ne.’ 8 Oi nânâ sâwan, ‘Kembu, yatâ bunâ. Zuu bâlinâ mo mân niniñâ mân nemân.’ 9 Yatâ sa sumbemân gâbâ den zagâtñâ itâ muyageip, ‘Anutunâ kut nâi nâi zo âlipñâ sap, zo gâñâ ekñâ bâlinâ mân sâban.’ 10 Yatâ muyagei sâp karâmbut oi isenñoot sumbemân zarip. 11 Kut nâi nâi zo zari Kaisarea kamânân gâbâ a karâmbut nâ mirâ ândiwanân, zoren gawe. A karâmbut zo patâziñâ zâk sângonzângoi gawe. 12 Gane Kaapumñâ itâ sâmbâ dâtnogip, ‘Gâ zen sot âibam kenjât mân upan.’

Oi âibâ sa Yesugât kâmurân gâbâ a nâmburân kânok nâ sot âiwen. Âi takâm kâwali a sâtnâ, zâkkât mirin zâiwen. 13 Zarindâ den sinji itâ sâmbâ dâtnângoip, ‘Nâgât mirin sumbem a nâiñâ muyagem kin itâ sâmbâ dâtnogip, “Gâ Yope kamânân kore a sângonzângona âi Simonj, kutñâ nâi Petero diim gabi. 14 Zâknâ gamñâ gâ sot a ambârâpkâ, zen Kembugât sinji upigât den dâzângobap.”’ 15 Oi nâ sinji âlipñâ dâzângua mârur Tirik Kaapum nenjâren geip, zo yatik zengâren geip. 16 Oi nâ zo ekñâ Yesunâ den dâtnângoip, zo nângâwan. Den zo itâ, ‘Yohanenâ too sañgonziñgip. Nânâ ko Tirik Kaapum sañgonziñgâbat.’ 17 Oi nen Kembuniñâ Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâindâ Kaapumñâ niñgip, zo yatik zen utne ziñgip. Oi ko nâ dap yatâ Anutu kwâkñangâbam?”

18 Yatâ sâmbâ dâzângoi nângâmñâ umziñ diim gei Anutu sâmbâ âlip kwâkñangâm itâ sâwe, “Oponj, Anutunâ a kamân nâin gok umziñ

melânji ândiândiñ kâtikkât sinji upigât kwatziñgip.”

Den sinji âlip Antiokia kamânân arip.

19 Setepano komñâ Yesugât kâmut zângonetâ sinjsururuñ op kamân toren toren âiwe. Nâmbutñandâ Poinike, Kapiro sot Antiokia kamânân âiwe. Âi ândim kamân zoren Yuda a ândiwe, zorik sinji âlip dâzângom ândiwe. 20 Oi Kapiro sot Kirene kamânân gok ândiwe, zen Antiokia kamânân âimñâ hân nâin gok Kembu Yesugât den sinji dâzângowe. 21 Oi Kembunâ imbanâ ziñgi a ambân donjeb patâ zen den sinji âlipñâ nângâm umziñ melânj Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâwe.

22 Zorat den sinji Yerusalem kamânân ari Yesugât kâmut zen Banaba sângongune Antiokia kamânân arip. 23 Âi takâmñâ Kembunâ kubikziñgip, zo ekñâ umñâ âlip oip. Oi Kembugâren pâlâtân op kâtigem kinbigât den dâzângoip. 24 Banaba zâk a âlipñâ sot nângâm pâlâtânoot. Tirik Kaapumñâ umnjan piksâm zeip. Oi kamân zoren a ambân donjeb zen Kembugât a urâwe.

25 Oi Banaba zâk Saulo muyagibam Taso kamânân arip. 26 Âi muyagem diigi Antiokia kamânân âiwet. Zoren kendon patâ nâigât umnjan zoren Yesugât kâmut zengât minduminduyân a donjeb Yesugât den sinji dâzângom ândiwet. Antiokia kamânân Yesugât kâmut a zo zengât kutziñâ Kristo a sâmbâ muyagiwe.

Kât pane arip.

27 Narâk zoren Propete nâmbutñâ zen Yerusalem kamânân gâbâ Antiokia kamânân âiwe. 28 Oi zengâren gâbâ a nâi kutñâ Agabo. Zâk Kaapumñâ okñangi hân dâp pu patâ muyagibap, zorat den kânñan sâip. (Roma zengât a kutâ Klaudio ândei pu zo âsageip.) 29 Oi Yesugât kâmut zen den so nângâm kât

zemzingip dâp mindumñâ Yudaia hânân bukurâpziñ ândiwe, zengâren pane âibapkât sâwe. ³⁰ Oi kât muyagiwe, zo Banaba sot Saulo zikâne mem Yerusalem kamânân âi Yesugât kâmut, zengât galem a zingâwet.

12

Herodeñâ Yakobo kom Petero tâk namin pâip.

¹ Narâk zoren a kutâ Herodeñâ Yesugât kâmut a nâmbut zângom tâk namin zâambarip. ² Oi zâkñâ sâi arâpñâ Yohanegât âtânâ Yakobo gâsum sâunâ kârâne moip. ³⁻⁴ Yatâ oi Yuda a zen ekñâ umziñ âlip oi Herodeñâ zo ekñâ sâi arâpñâ zen Petero gâsune Yuda zengât kendon ñâi kutñâ Pasowa mâte oi tâk namin pane kâwali a kiin nâmburân kânok, zen galem upigât sâm zingip. Herodeñâ itâ nângip, “Pasowa kendon âki Petero diim ga a mâteziñan sa kumbi.” ⁵ Oi Petero zâk tâk namin tâi Yesugât kâmut zen âsâbân zâkkât op Anutugâren ninâu sâmarâwe.

Sumbem a ñâiñâ Petero muyagenangip.

⁶ Oi Herode zâk Petero mukan a ambân tirâpzângom kumbatkât sâip, ñâtik zoren kâwali a zagât zikñâ Petero tâk kâtikñâ zagât saam galem op mem ziwet. Oi kâwali a nâmbutñâ, zen namâ mâtâbân galem kirâwe. ⁷ Oi Kembangât sumbem a ñâi namâ kâligen muyagem kiri âsakñandâ namâ umñan âsagei sumbem anâ Petero gângemunñan gâsum mângimñâ sâip, “Kek zaat.” Sâi tâk kâtik Petero bikñan tâip, zo siksâm geip. ⁸ Oi sumbem anâ itâ sâm dukuip, “Inzutkâ lapñâ kipâkegâ mem pâna giarik.” Yatâ oi sumbem anâ du zagâtñâ sâm dukuip, “Hâmbâgâ pâna giari molini.” ⁹ Sâi Peteronâ molim âimñâ itâ nângip, “Zi uman eksan.” Sumbem anâ oip, zo nângi yenñâ oip. ¹⁰ Oi zet mâtâp zagât walâm mâtâp patin takitâ hângi zo zikñak mem pam kirip. Oi geim mâtâbân mâik ñâi

âimñâ sumbem a zorâñ pamñâ buñ op arip.

¹¹ Oi Petero zâk nângânângânâ pâronñâi itâ sâip, “Zi nângan. Kembu zâk sumbem a sângongoi Herode sot Yuda a, zengât bitziñan gâbâ mâkânigap.” ¹² Yatâ nângâm âim Yohane Mareko, zâkkât mamñâ Maria, zâkkât mirin takip. Zoren a ambân donbepñâ mindum ninâu sâm tarâwe. ¹³ Oi Peteronâ mirâ hângiyân âi kom kiri kore ambân ñâi kutñâ Rode, zâk ñâiñâ kwap sâmñâ gâip. ¹⁴ Gamñâ Peterogât diñ tobat nângâm sâtâre op hângi mân mem pam âburem mirâ kâligen âimñâ Petero ga kinzap sâm dâzângoip. ¹⁵ Yatâ sâm dâzângoi nângâm sâwe, “Gâ umgâ gulip uap.” Zâkñâ ko kâtigem sâip, “Zâk perâkñak ga kinzap.” Sâi zen sâwe, “Zo zâkkât sumbem anandâ ga kinzap.”

¹⁶ Oi Petero zâk kom kiri mâtâp mem pam zikñâ ekñâ imbanâziñ buñ oip. ¹⁷ Oi zen den birâbigât bikñandâ dâp oi den birâne Kembunâ tâk namin gâbâ olañ diim gâip, zorat den sinji dâzângoip. Dâzângomñâ sâip, “Yakobo sot buku nâmbut nâgât den sinji dâzângonek.” Ya sâm dâzângomñâ zâmbam mulukñem ñâin tik arip.

Anutunâ Herode hâuñâ pindip.

¹⁸ Hañsâi kâwali a zen Petero kârumñâ dap op buñ uap sâmñâ kwagâwe. ¹⁹ Oi Herodeñâ kârum muyagibigât sâi kârumñâ mân muyagine kâwali a zen Petero galem urâwe, zo zângone mumbigât sâip. Oi Yudaia hân birâm Kaisarea kamânân âi ândeip.

²⁰ Herode zâk narâk zoren Tiro Sidon kamân zagât zengât kâsa otzingip. Oi kamân zorat mâirâpñâ zen mindum den sâm kubiknam Herodegât a sâtnâ ñâi kutñâ Bilasto den dukune buku otzingip. Zen Herodegât hânân nalememarâwe, zo buñ opapkât lumbenâ den dukuwe.

21 Oi Herode zâk den mâburem dâzângobapkât narâk mâte oi Herode zâk hâmbâ neule âlipnâ pam a kutâgât tâtatnjan tap a ambân den dâzângoip. 22 Den dâzângoi a aksik den kwamit patâ sâm itâ sâwe, “Den zo a den buñâ. A zo Kembu patâ.” 23 Herode zâk den zo nângâm mân kwâkâzingipkât Kembugât sumbem a nâinâ zorenâk koip. Oi nane zinâ umnjan bagim zine moip.

24 Anutugât dennâ ko lâmbatnâ lan kârâm sambâlem zeip.

25 Oi Banaba sot Saulo zet Yesugât kâmut Antiokia kamânân ândiwe, zinâ nep diñ sâm zikâwe, zo Yerusalem kamânân tuum nanngâm Antiokia kamânân âburiram Yohane Mareko diigita ârândân âiwe.

13

Banaba sot Saulo, zet sinji âlip nebân âiwe.

1 Antiokia kamânân Yesugât kâmut, zengâren Propete nâmbutnâ ândiwe. Kutzinâ itâ Banaba sot Simon (Zak a sumun konsâmarâwe.), Lukio Kirene kamânân goknâ sot a nâi kutnâ Manaen. Zâk a kutâ Herode tâlanâ. Zet ârândân ândim lâmbarâwet. Oi nâi Saulo. 2 Oi sirâm nâin zen mindum Anutu mâpâsinam nalem birâm mâpâsem ândine Tirik Kaapumnâ den itâ sâm dâzângoip, “Zen Banaba sot Saulo nep diñ sâm zikâwan, zo tuubotkât sângonzâkonek.” 3 Sâi nalem birâm ninâu sâmnâ bitzinâ kâukziknjan pam sângonzâkone âiwe.

Kware a Elima, zâkkât den sinji.

4 Tirik Kaapumnâ yatâ opnâ sângonzâkoi zet âi Seleukia kamân saru sâtnjan âi takâwet. Zo takâm wanngâyân zâim âi Kapiro hân saru tânâmnan âi takâwet. 5 Oi zoren kamân patâ kutnâ Salami, zoren âi takâm Yuda a zengât mâpâmâpâse namin zâi Anutugât den sinji âlip sâm dâzângowet. Yohane Mareko zâk zet sot âim betziknjan mem ândeip.

6 Oi hân torengen gâbâ gamnâ Papo kamânân takâwe. Zo gam Yuda a nâi, kware a sot propete sarânâ ândeip, kutnâ Bara-Yesu, zâk muyagiwe. 7 A zâk galem a nâi kutnâ Seregio Paulo zâk sot pâlatân op ândeip. Oi Seregio Paulo zâk a nângânângânoot. Zâk Anutugât den nângâbapkât Paulo sot Banaba diiziki mirânan zâiwet. 8 Diiziki kware a Elima (Kot zo kware a zorat sâmarâwe.), zâknâ Saulo sot Banaba kâsa otzikip. Galem a zâk sinji âlipnâ mân nângâbapkât sâip.

9 Yatâ oi Saulo, kutnâ nâi Paulo sâmarâwe, zâkkât umnjan Tirik Kaapum piksâi Elima itâ sâm dukuip, 10 “Satangât nannâ, gâ. Gâ kut nâi nâi târarak, zorat kâsanâ. Umngan sarâ sot bâlinâ piksâm ziap. Gâ Anutugât mâtâp târarak zo doongumat. Zo narâk ikâ zoren birâban? 11 Zorat Kembu imbanângât kulem ikpan. Gâ sinngâ nâttâtik kâri narâk ziren âsaknâ mân ek ândiban.” Yatâ sâi zorenâk sinâ nâttâtik kâri gâsum birâbirâ op a nâi biknjan gâsum diibapkât sâip. 12 Âsagei galem a zo eknâ Kembugât sinji âlip, zorat nângi imbanâ oi nângâm pâlatân kwâip.

Paulonâ Antiokia kamân nâin, zoren âim sinji âlip sâm dâzângoip.

13 Paulo sot arâpnâ zen Papo kamân birâm wanngâyân zâimnâ âim Pampilia hânân, Perege kamânân takâwe. Zoren Yohane Mareko zâpam Yerusalem kamânân âbureip. 14 Oi zen ko Perege kamânân gâbâ âimnâ Pisidia hânân Antiokia kamân nâin, zo takâwe. Zoren ândim Yuda zengât kendon oi mâpâmâpâse namin zâi tarâwe. 15 Oi mâpâmâpâse namâ galem a zen gurumin den sot Propete a zengât ekabân den sâlâpkumnâ itâ dâzângowe, “A bukuzatnân zekâren den nâi ziap oi ko sâitâ nângânâ.”

16 Sâne Paulo zâk zaatnâ hirinsâbigât biknandâ dâp opnâ itâ sâm dâzângoip, “Isirae a sot a

nambutnâ Anutu mâpâsime, zen ak-sik den dâzângua nângânek. ¹⁷ Isirae neŋgât Anutu, zâk sâkurâpniŋâ gâsum sâlâpzângone Aigitâ hânân âi ândim kâmut patâ urâwe. Anutugât imbaŋândâ zobâ diizingâm gâip. ¹⁸ Oi zen hân a mân ândiândiŋan diizingâm ândei kendon patâ 40 âkip. Narâk zoren zâkkât den kwâkâne mân birâzingâmâip. ¹⁹ Oi Kanaan hânân a kâmut nâmburân zagât zângomŋâ hân zo sâkurâpniŋ zingŋi zen hân zo kâsâpkum mem ândiwe. ²⁰ Ândine kendon patâ 450 yatâ âkip. Oi Kanaan hânân ândinetâ den kubikkubik a muyageziŋgi ândine Propete Samue âsageip.

²¹ Narâk zoren a kutâgât sâne Anutuŋâ Benyamin kiurâp zeŋgâren gâbâ Kisi nannâ Saulu zingŋip. Zâkŋâ a kutâ op galem zângoi kendon patâ 40 yatâ ândiwe. ²² Oi Anutuŋâ zâk kâbakŋei zâkkât gebâkŋan Dawidi a kutâ kwânâŋip. Oi zâkkât den itâ sâip, ‘Nâ Yesegât nannâ Dawidi muyagian. Zâk eksa a âlipŋâ uap. Nep diŋ sâm pindâbat, zo tuum naŋgâbap.’ ²³ Oi Dawidigât kiurâpŋâ zeŋgâren gâbâ Isirae a neŋgât kubikkubik a muyagibapkât sâip. Zo bon upapkât Anutuŋâ sâi Yesu âsageip.

²⁴ Yesuŋâ nep topkwap mân tuugi Yohaneŋâ Isirae a ambân umziŋ melânŋe too sâŋgonziŋgâbapkât dâzângom ândeip. Zo yatâ a ambân kubikziŋip. ²⁵ Oi Yohane zâk nep zo tuum naŋgâm itâ sâip, ‘Nâgât itâ sâme. A gâbapkât sâme, zo nâ. Nâ a zo buŋâ. Zikŋâ bet gam taap. Zâk patâ oi nânâ zâkkât irâ sikum goribat zo ko mân dâp upap.’

²⁶ A bukurâpnâ, Abaramgât kiurâp zen sot a nambutnâ Anutu mâpâsime, nânâ den sa nângânek. Kubikkubik den zi neŋgât op geip, ziap. ²⁷ Yerusalem mâirâp sot a sâtnâ ziŋâ Yesu ekŋâ topŋâ mân nângâm mumbapkât sâwe. Zen yatâ utnetâ Propete a zeŋgât den kânŋan sâsân kendon dâp sâlâpkume, den

zo kâtigeip. ²⁸ Zen Yesu tosaŋangât kârum mân muyagem laŋ sâne Pilatonâ koi moip. ²⁹ Oi Kembangât ekabân den zeip, zo op naŋgâm poru nagân gâbâ mâkâm kât mâtâpŋan âi parâwe. ³⁰ Ka Anutuŋâ mumuŋan gâbâ mângei zaarip. ³¹ Oi zâk sot Galilaia hânân gâbâ Yerusalem kamânân ârândân âiwe, zeŋgâren sirâm nambutŋan muyageziŋgâm ândeip. Muyagei igâwe, zen ko zâkkât siŋgi sâsân a opŋâ a ambân dâzângom ândie.

³² Nen umâlep den dâzângonam gen. Anutuŋâ sâkurâpniŋâ kut ŋâi ŋâi siŋgi dâzângoip, zorat bonŋâ âsagiap. ³³ Anutuŋâ Yesu mângei neŋgâren bonŋâ muyagiap. Zorat umâlep den dâzângonam gen. Psalm daŋgon zagât, zoren den itâ kulemguwe, ‘Gâ nâgât nannâ. Irak gasum sâlâpgogan.’

³⁴ Yesu mumuŋan gâbâ mângei zaarip. Oi Yesu zâk mân mom alâgibap, zorat Anutuŋâ den itâ sâip, ‘Nâ Dawidigât siŋgi sâwan, zorat bonŋâ zinzin kâtik, zo ziŋgâbat.’

³⁵ Oi Psalm ekabân den ŋâi itâ ziap, ‘Gâ tirik agâ mân birânina mom alâgibat.’

³⁶ Dawidigât nângâme. Zâk Anutuŋâ nep diŋ sâm pindip, zo arâp zeŋgâren tuum âim moip. Moi sâkurâp zeŋgât kwagân hângune alâgeip. ³⁷ Ka Dawidigât kiunnâ Yesu, zâk ko mân alâgeip. Anutuŋâ mumuŋan gâbâ mângei zaarip.” ³⁸ Yatâ sâmŋâ Pauloŋâ itâ sâm dâzângoip, “A bukurâpnâ, dâzângua nângânek. Bâliŋâ guligulipkuŋ, zo a zorân muyageipkât zorat den mâte otziŋgap. ³⁹ Mosegât gurumin den, zo bâliŋâziŋ gulipkubam oseip. Yesugâren nângâm pâlâtân kwatne bâliŋâziŋâ zo gulipkubap. ⁴⁰ Propete zeŋgâren den itâ zo kâtigibapkât itâ dâzânguan,

⁴¹ ‘A zen den nângâm kwâkâkwâkânâ zeŋgâren nep top ŋâi tuubat.

Ziñâ zorat nângâne bon buñ upap. Zen kut ñâi zo ekñâ kwakñâ mumbi.’”

⁴² Oi Pâulo sot Banaba zet mápâmápâse namin gâbâ geitâ kendon ñâin yatik dâzângobabotkât sâwe. ⁴³ Oi minduminduyân gâbâ gem Yuda a donbep sot kamân ñâin gâbâ Anutu mápâsemarâwe, zen aksik Paulo Banaba zet sot âim den utne Paulo sot Banaba zet zen Anutugât lumbenjan ândibigât dâzângowet.

⁴⁴ Bet kendon ñâin mâte oi kamân zorat mâirâp a topñâ topñâ zen aksik minduyangâm Anutugât den nângânam gawe. ⁴⁵ Mindum gane Yuda a ziñâ ziñgitñâ nângâm bâliñ kwatziñgâm Paulogât den mem gei kwarâwe. Oi sâm bâliñ kwâkñangâwe.

Paulonâ Yuda a kândâtzângom hân ñâin gokñâ sinji âlip dâzângoip.

⁴⁶ Yatâ utnetâ Paulo sot Banaba zet den kenğât buñâ itâ sâm dâzângowet, “Yuda a zen Anutugât den kândom dâzângonatkat sâsâñ. Ka Yuda a zen kândâtkomñâ ândiândigât sinji mân utnatkât se, gât ko zâmbamñâ hân ñâin gok zen sinji âlip dâzângonat. ⁴⁷ Kambu zâk zorat itâ sâm dâtnângoip, “Zen hân toren toren a zenğât âsakñâ zâambarâwan. Oi a zen Anutugât mâtâp ekñâ zoren âi ândibi.’” ⁴⁸ Yatâ sâitâ hân ñâin gokñâ zen den zo nângâm umziñ âlip oi Kembugât den sâm bâbâlan kwârâwe. Oi ândiândi kâtikkât sinji urâwe, zen den zo nângâne bon oip. ⁴⁹ Oi hân zoren Kembugât den lanj kârâm arip.

⁵⁰ Yuda a ziñâ kamân zorat a sâtnâ sot ambân sikumziñoot zen Anutu mápâsemarâwe, zo den dâzângone um kâlak op Paulo sot Banaba kâsa otzikâm molizikâne âiwet. ⁵¹ Âiram kinzikñan gwapgwap tuugitâ gei kândâtzângom Ikonion kamânân âiwet. ⁵² Aritâ Yesugât kâmut kamân birâwet, zo zen umziñan Tirik

Kaapum piksâm zeî sâtâre kwâkñan ândiwe.

14

Ikonion kamânân den sinji âlip sâwet.

¹ Oi Ikonion kamânân takâm yatigâk Yuda a zenğât mápâmápâse namin zâimñâ sinji âlipñâ imbanâñoot sâm dâzângowet. Dâzângoitâ Yuda a sot hân ñâin gok donbepñâ Yesugât kâmut urâwe.

² Yuda a nâmbutñâ zen ko sinji âlip zo kândâtkom a hân ñâin gokñâ den dâzângonetâ Kristogât kâmut kâsa otziñgâwe. ³ Zet zoren narâk kârep ândim Kembugâren nângâm pâlâtâñ kwap sinji âlip kenğât buñ sâm ândiwet. Kembuñâ imbanâ ziki sen mârât kulem top top tuum ândiwet. ⁴ Kamân zorat a zen kâsâpagom nâmbutñâ zen Yuda zenğât a utne nâmbutñâ zen Aposolo zekât a urâwe. ⁵ Oi Yuda a sot hân ñâin gokñâ zen Aposolo kâtnâ zâkonat sâm mindum gawe. ⁶⁻⁷ Gâne nângâm kamân zo birâm Likaonia hânân âiwet. Oi zoren Listera sot Derebe kamânân sot kamân mâik mâik tap arip, zoren âi den sinji âlip dâzângom ândiwet.

Listera kamânân Paulo sot Banaba bem zâkonsâwe.

⁸ Listera kamânân a ñâi tâip. Zâk kinj toren toren mom zeip. Zâk mam kâmbonjan gâbâ zo yatâ muyagem mân lân âim gâmâip. ⁹ Zâk zo zem tâi Paulonâ den sinji âlip sâi ek tâi Paulonâ ekñâ itâ nângip, “A zo sâkñâ âlip upapkât nângâm pâlâtâñ âlip zemñângap.” ¹⁰ Yatâ nângâm den kâtik itâ sâm dukuip, “Gâ kinğandâ lân zaat kin.” Sâi a zo pirindiñ zaat âim gâip.

¹¹ Oi a kâmut patâ zen Paulonâ sen mârât kulem tuugip, zo ekñâ Likaoonia denân itâ sâwe, “Bem zagât zet a osetniñan ga ândiabot.” ¹² Oi Banaba zâk bem ñâi kutñâ Dia, zâkkât kutñâ pindâwe. Oi Paulo zâk den sâsâñ a oipkât bem ñâigât kutñâ Hemesi pindâwe. ¹³ Kamân zoren Diagât

namâ nâi kirip. Namâ zorat galem anjâ, zâknâ sâi makau sot neule mem gam kamân mâtâbân namâ tâibân a zinjâ aksik a zagât, zekât sinji makau kom unam urâwe.

¹⁴ Oi Aposolo Paulo sot Banaba zet zo nângâm pârâkpam hâmbâzik mem ginbololon mem a osetziñan âim den kwamit patâ itâ sâwet, ¹⁵ “O a ambân, zen dap ue? Net a yenjâ, zen yatâ. Net den sinji âlipnjâ dâzângoram get. Zen Bem lopio sot kut nâi nâi bon buñ zo kândâtzângom Anutu, ândiândi mariñâ, zâkkât den nângâbigât sâmet. Zâknâ hân sot sumbem sot saru sot kut nâi nâi top topnjâ muyageziñgip.

¹⁶⁻¹⁷ Oi ândim gawe, narâk zoren a zen nângâziñgi umziñangât ândiândi mâtâp muyagem ândiwe. Oi ziñgit mân kubikziñgip. Topnjâ nângâbigât buku otziñgâm sâi map sot maanjâ sambe muyageziñgi nem seronkwap ândiwe.”

¹⁸ A zagât zo den zo yatâ sâmjâ kwâkâziñgâm den imbanjâ sâitâ zekât sinji nalem unat sâmjâ urâwe, zo birâwe.

Paulo kâtnjâ kuwe.

¹⁹ Zo ândeitâ Antiokia kamânân gâbâ sot Ikonion kamânân gâbâ Yuda a nâmbutnjâ, zen gam Listera kamân mâirâp zen sot den sâmjâ saam Paulo kâtnjâ kuwe. Kune mom zeï muap sâmjâ diim kamân ginñan geï parâwe. ²⁰ Oi zoren zeï Yesugât kâmut zen gam haamgum kine Paulonjâ zaat kamânân arip.

Hañsâi Paulo sot Banaba zet Derebe kamânân âiwet. ²¹ Oi kamân zoren den sinji âlip sâitâ a ambân donbep patâ zen nângâm Yesugât kâmut urâwe. Yatâ op mâtâp âiwet, zorik puriksâmjâ Listera, Ikonion sot Antiokia kamânân âburem gawet. ²² Antiokia kamânân gamnjâ Yesugât kâmut nângâm kâtigibigât den dâzângomnjâ itâ sâwet, “Nen sâknam kwâkñan ândim Anutu um topñan ândiândiñ, zoren takânat.” ²³ Oi Yesugât kâmut dâp galem a mem

sâlâpzângom nalem birâmñâ zengât opnjâ Kembangâren ninâu sâwe. Galem a zen Kembangâren nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. Oi Aposolo zet Kambu zâkkâren zâmbarâwet.

²⁴ Oi Pisidia hân walâm âim Pampilia hânân takâwet. ²⁵ Zoren takâm Perege kamânân den sinji âlip dâzângomnjâ Atalia kamânân geiwet. ²⁶ Zoren geï wangâyân zâim âim Antiokia kamânân âiwet. Kamân zoren mârurnjan Yesugât kâmut zen Anutugât um lumbeñan zâpan nep diñ sâmjâ zikâne nep topkwap tuum âiwet. ²⁷ Zoren takâmñâ a ambân minduziñgâm Anutonjâ galem otzikâm hân nâin gokñâ mâtâp mem ziñgi nângâm pâlâtânziñoot urâwe, zorat den ziñgi sâmjâ dâzângowet. ²⁸ Narâk kêrep zo Yesugât kâmut zen sot ândiwet.

15

Paulo sot Banaba zet dengât Yerusalem kamânân zâiwet.

¹ Ândine Yudaia hânân gâbâ a nâmbutnjâ Antiokia kamânân gam Yesugât kâmut itâ sâmjâ dâzângom ândiwe, “Zen Mosegât gurumin den mân lum kwabâ mân kwarangâbi zo ko Kembangât sinji mân upi.” ² Yatâ sânetâ Paulo sot Banaba zen sot den kwâkâyangâwe. Yatâ op den itâ sâwe, “Paulo sot Banaba sot Yesugât kâmut zengâren gâbâ a nâmbutnjâ zinjâ Aposolo sot Yesugât kâmut zengât galem a Yerusalem kamânân ândiwe, zengâren den zo mem âibi.”

³ Yatâ sânetâ Yesugât kâmut zinjâ Paulo sot Banaba sot a nâmbut sângonzângone âiwe. Âimnjâ Poinike sot Samaria hânân kamânñâ kamânñâ a hân nâin gokñâ zinj Anutugât a urâwe, zorat den sinji dâzângom âiwe. Dâzângone Yesugât kâmut zen nângâm umâlep patâ urâwe.

⁴ Yerusalem kamânân takâne Aposolo sot Yesugât kâmut sot zengât galem a, zen sâmjâ sâtâre otziñgâwe. Anutonjâ tânzâkoi nep tuugitâ bon

oip, zorat den singi dâzângowe. ⁵ Den singi zo dâzângone Yesugât kâmurân a nâmbutnâ Parisaio zengât kâmurân gâbâ zen itâ sâwe, “Kamân nâin goknâ zen kwabâ kwarangâbi. Oi zen Mosegât gurumin den lubigât sâm dâzângobi. Zen zo yatâ mân utne Yesugât kâmurân ândine mân dâp upap.”

Peteronâ den sâm dâzângoip.

⁶ Aposolo sot Yesugât kâmut zengât a sâtnâ, zen den zo sânam minduwe. ⁷ Mindumnâ den âragune ko Peteronâ zaatnâ itâ sâm dâzângoip, “A bukurâpnâ, a hân nâin gok singi âlip dâzângowan, zo Anutuñâ mârurnan nâ gâsum sâlâpnogi dâzângua nângâm Yesugât kâmut urâwe, zo nânge. ⁸ Oi Anutu zâk a umziñ ekmap, zâknâ Yuda nen Tirik Kaapum niñgip, yatikgâk a hân nâin goknâ ziñgi igâwen. ⁹ Zen zâk nângâm pâlâtân kwatne umziñ sanjon kubik, nen otniñgip, zo yatik otziñgip. ¹⁰ Zen wangât Anutu walânam ue? Kut nâi nâi yâmbâtnâ zo nen sot sâkurâpniñâ lum osiwen. Zo yatikgâk hân nâin gok Yesugât kâmut zengât kwâkziñan pânat sâm se? ¹¹ Yatâ buñâ. Nen itâ nângen. Yuda a sot hân nâin goknâ Kembu Yesu um lâklâkñangât op zâkkât singi uen.”

¹² Yatâ sâi a kâmut mindum tarâwe, zen aksik den zo nângâm den buñ tarâwe. Tatne Banaba sot Paulo zet Anutuñâ nepziknâ galem op hân nâin zengâren kulem top top tuugip, zorat den singi otziñgâwet.

Yakoboñâ den sâm dâzângoip.

¹³ Zet dâzângom nanjitâ Yakoboñâ den itâ sâm dâzângoip, “A bukurâp, den sa nângânek. ¹⁴ Mârurnan Anutuñâ hân nâin gok zengâren gâbâ kâmut nâi zâkkât singi upigât di-iziñgip. Zorat singi Simonâ sâi nângen. ¹⁵ Zorat Propete zengât ekabân Kembugât den nâi itâ ziap, ¹⁶ ‘Nâñâ gâtâm âburem Dawidigât silep bâliap, zo kubikpat.

¹⁷ Siñitnâ sândum kubik tuubat. Oi a ambân zen Kembu noonsâm kârunim mâte otnibi. Hân nâin goknâ zen nâgât singi sâwan, zen yatik upi.

¹⁸ Kembu zâk den yatik sâip. Zo mârurnan sâm muyageip.’

¹⁹ Oi zorat nâñâ itâ san. Niñâ hân nâin goknâ zen Anutugât a upi, zen kut nâi nâi yâmbâtnâ mân ziñgânat. ²⁰ Ka zen nalem bem mo lopiogât singi kwatne zo mân nimbi. Ap ambin zet mân birâyangâbabot. Zuu bâu gilâm sot sunum gilâmñoot zo mân nimbi. Kut nâi nâi zo birâbigât ekap kulemgum ziñgânat. ²¹ Mosegât gurumin den zo mârurnan gâbâ sâkurâpniñandâ topkwap kamân dâp mâpâmâpâse namin sâlâpkum nângâm ândimen sot zâkkât den zo kamân dâpniñ sâm gawen. Zorat nen gurumin den zorat mân sânat.”

Yerusalem kamânân gâbâ ekap pane Antiokia kamânân arip.

²² Oi Aposolo sot a sâtnâ sot Yesugât a kâmut, zen zorat nângâne dâp oi zengâren gâbâ a zagât muyagezikâwe. Nâi kutnâ Yuda, kutnâ nâi Basaba sot a nâi kutnâ Sila. Zet Yesugât kâmurân a sâtnâ urâwet. Zet Paulo sot Banaba zet sot ârândân Antiokia kamânân âibigât sângonzâkowe. ²³ Oi ekap nâi itâ kulemgum zikâne mem âiwet.

“O bukurâpniñâ, bukurâpziñâ Aposolo sot galem a, nen ekap zi kulemgum pen. Oi hân nâin gok Antiokia kamânân sot Siria sot Kilikia hânân ândie, zengât sâtâre opñâ ekap zi pen. ²⁴ Nen mân nângindâ ziren gabâ a nâmbutnâ zengâren gam den nâi dâzângone kwakmak urâwe. ²⁵ Yatâ utnetâ nen nângâm umniñ kânok oi a zagât mem sâlâpzâkoindâ bukuzatniñâ Paulo sot Banaba zet sot zengâren ge. ²⁶ Paulo sot Banaba zet Kembu Yesu Kristo, zâkkât

opnâ ândiândiziknâ buņ up-
apkât mân kenġât op nebân
âiwet. ²⁷ Oi zagât Yuda sot
Sila sâņgonzâkoindâ ekabân
den ziap, zo lâuzikņan gâbâ
nâņgâbi. ²⁸ Tirik Kaapum
sot nen nâņgâm kut nâi nâi
yâmbâtnan mân târokwâtnat.
Zo yatâ zo ko zingânam sen, zo
itâ. ²⁹ Zen nalembem lopigât
singi sâne zo mân nimbi.
Gilâm sot zuu gilâmziņoot mân
nimbi. Ap ambin zet mân
birâyangâbabot. Zen den zo
lum âlip ândibi. Zo yatik.
Kelikmelik ândibi.”

Yuda sot Sila âburiwet.

³⁰ Oi a ambân kâmut, zen a zo
sâņgonzâņgone Âiwe. Âim Antiokia
kamânân takâm Yesugât kâmut
minduzingâm ekap zo zingâwe.
³¹ Zingâne mem sâlâpkum nâņgâm
umziņ âlip oip. ³² Oi Yuda sot Sila
zet Propete ândiwetnâ den doņbep
sâm dâzâņgoitâ a ambân umziņ âlip
oi Kembugât den luluyân kâtigiwe.
³³ Oi narâk nâi zet zen sot ândimnâ
âiram oitâ bukurâpzik zen um
lumbe den dâzâkom sâņgonzâkone
âburiwet. ³⁴ Sila zâk zen sot ândibat
sâip.

*Pauloņâ nebân âibam Sila diigi
âiwet.*

³⁵ Paulo sot Banaba zet Antiokia
kamânân târokwap ândiwet. Zet
sot a doņbep zen Kembugât den a
ambân dâzâņgom ândiwe. ³⁶ Ândim
Pauloņâ Banaba itâ sâm dukuip,
“Net kamânņâ kamânņâ âim Kem-
bugât den dâzâņgowet, zoren âim
bukurâpniņâ dap yatâ ândie, zo âi
zingit nâņġarat.” ³⁷ Yatâ sâi Ban-
aba zâk Yohane Mareko diiņangitâ
ârândâņ âibigât sâip. ³⁸ Mareko
zâk mârûm zet sot âim Pampilia
hânân zâpamņâ âbureipkât Pauloņâ
zâk sot âibam nâņgi mân dâp oip.
³⁹ Oi Paulo sot Banaba zet den
sârek op kâsâpagom Banaba zâk
Mareko diim waņġâyân zâim Kipiro
hânân âiwet. ⁴⁰ Pauloņâ ko Sila

gâsui Yesugât a kâmut ziņâ Kem-
buņâ galemzik upap sâm zâpane
âiwet. ⁴¹ Âimnâ Siria sot Kilikia
hânân kamânņâ kamânņâ Yesugât
kâmut sâm kâtikņan kwatzingâwet.

16

*Paulo Listera kamânân âi Timoteo
diigi âiwet.*

¹ Paulo sot Sila zet âimnâ Derebe
sot Listera kamânân takâwet. Oi
Listera kamânân Yesugât kâmurân
a nâi ândeip, kutnâ Timoteo. Mamnâ
Yuda ambân, Yesugât kâmurân gok.
Ibânâ Grik a. ² Yesugât kâmut Listera
sot Ikonioņ kamânân ândiwe, zen
Timoteogât nâņġâne âlipnâ oi Paulo
dukuwe. ³ Dukunetâ Pauloņâ zâk
sot ândibapkât dukuip. Oi hân zoren
Yuda a ândiwe, zen katep zorat ibânâ
Grik a zo nâņġawe. Pauloņâ zengât
opnâ Mosegât gurumin den lum
kwabâ kwâkņangip. ⁴ Oi Yesugât
kâmut kamânņâ kamânņâ ândiwe,
zen den Aposolo ziņ sâm ekabân
kulemguwe, zo lubigât dâzâņgom
âiwe. ⁵ Yatâ op tuunetâ Yesugât
kâmut kamânņâ kamânņâ, zengâren
nep tuum âine nâņgâm pâlâtâņziņ
kâtigeip. Oi sirâm dâp a ambân
Yesugât kâmurân târokwatzingâm
âiwe.

Pauloņâ Makedonia a nâi egip.

⁶ Oi Asia hânân singi âlip sâm âinâ
sânetâ Tirik Kaapumņâ pâkekoi Pi-
rigia sot Galatia hân walâm âiwe.
⁷ Âimnâ Misia hân ginņan takâm Bi-
tinia hânân âinâ sâne Yesugât Kaa-
pumņâ mân âibigât sâip. ⁸ Oi Misia
hân murukņan âim Taroa kamânân
takâwe. Kamân zo saru sâtnan
tâip. ⁹ Zoren takâm nâtigân Pauloņâ
uman nâi itâ egip. Mâkedonia a
nâi muyagem itâ sâm dukuip, “Zen
Makedonia hânân gam tânnâņgobi.”
¹⁰ Pauloņâ uman zo egi itâ sâwen,
“Anutu zâk Makedonia hânân âi den
singi âlip dâzâņgonatkât sap.” Yatâ
sâm âinam urâwen. (Taroa kamânân
Luka, nâņâ Paulo sot Sila sot Timoteo
târokwatzingâwan.)

Lidia Kembugât ambân oip.

¹¹ Oi wanğâyân zâim Taroa kamân birâm Samorake hân saru tânâmñan takâwen. ¹² Hajsâi wanğâyân âimñâ Neopoli kamânân takâm wanğâyân gâbâ gem Pilipi kamânân âiwen. Kamân zo Makedonia hân zoren kamân patâ ñâi. Roma a ziñâ kamân marinjâ op ândiwe. Kamân zoren sirâm nâmbutñâ ândiwen. ¹³ Ândeindâ Yuda a zengât kendon oi kamân âkñan too ñâi zeip. Zoren itâ sâmb geiwen, “Ziren Yuda a ziñâ ninâu sâme, zorat kabâ ñâi ziap mo bunâ? Gei iknâ.” Yatâ sâmb geimñâ ambân mindum tatne muyageziñgâm ge tapñâ den sinji âlip dâzângowen.

¹⁴ Zengât osetziñan ambân ñâinjâ Anutu mâpâsem ândeip, kutñâ Lidia. Ambân zo Tiatira kamânân gokñâ. Zâkñâ sângum neulenoot pâi kwâlâmarawe. Ambân zo Kembuñâ okñangi umñâ pâronşâi Paulogât den nângâm kwâtâteip. ¹⁵ Oi zikñâ sot a ambârâpñâ too sanğonziñgindâ itâ sâmb dâtnânğoi, “Zen nikne nângâm pâlâtânğoot uangât nâgât mirin zâi tâtat mâme upi.” Yatâ sâmb kâtigem diiniñgi zâiwen.

Paulo sot Sila tâk namin zâparawe.

¹⁶ Narâk zoren ninâu sânam giarindâ kore ambân ñâi muyageniñgip. Ambân zo wâkeñoot ândimñâ a kwâkñan ândim zâibi, zorat topñâ nângâm dâzânğoi mâirâpñâ kât sikum ziñgâmarawe. ¹⁷ Ambân zorâñâ muyageniñgâm nen sot Paulo moliniñgâm den itâ sâip, “A zi ziñâ Anutu u patâgât kore a ândim Kembugât mâtâp, zorat dâzânğom ândie.” ¹⁸ Den zorik sirâmñâ sirâmñâ sâmb zari Paulo den zo nângâm âkonziñgi âburem wâke itâ sâmb dukui, “Nâ Yesu Kristogât sâtkât dâgoga ambân umñan gâbâ takâm âi.” Yatâ sâi takâm arip.

¹⁹ Oi ambân zo patârâpñâ zen kât sikum memarawe, zorat mâtâp doonğoi, zo nângâm Paulo sot Sila

gâsuzikawe. Oi diizikâm kamân sombemân Roma a sâtnâ mâteziñan zâparawe. ²⁰ Zâpanñâ Roma a sâtnâ itâ sâmb dâzânğowe, “Zet Yuda añâ neñgât kamânân gam den sâitâ bâliñâ uap. ²¹ Zet mân orotñâ upi sâmb ândiabot. Roma a neñgâren yatâ zo mân upmen, zo uabot.” ²² Oi a kâmut patâ kirawe, zen um kâlak nângâzikâne a sâtnâ ziñâ sâme kâwali a ziñâ hâmbâzik kwâkâm lapitzikawe. ²³ Doñbep lapitzikâm tâk namin zâpamñâ galem a zâk hânği doonğum dâñ galem otzikâbapkat dukuwe. ²⁴ Dukune tâk namâ tânâmñan umñâ ñâin, zoren zâpam kinziñâ nagân saaziki ziwet.

Tâk namâ galem añâ Kembugât a oip.

²⁵ Nâtik tânâmñan Paulo sot Sila zet Anutu mâpâsem kep mem tarawet. Yatâ oitâ a tâk namin tarawe, zen kwamit nângâm tarawe. ²⁶ Oi wâriñ patâ mem namâ zo mem sânsân pâi mâtâp aksik pâronşâip. Oi tâk namin tarawe, zengât bitziñan tâk olaiyanğip. ²⁷ Oi tâk namâ galem a, zâk umanân gâbâ nângâm zaat egi mâtâp pâronşâm kiri tâk namâ a âim nanje sâmb petñan zemba sâmbum sâkñâ tâmbetkubam oip. ²⁸ Yatâ upâ sâi Paulonâ den kambân sâmb sâip, “Sâkkâ mân tâmbetku. Nen aksik zi hâlâluayâk ten.” ²⁹ Sâi galem a zâkñâ âsakñangât sâi pindâne namâ kâligen zâim sânam sâmbui Saulo sot Sila kinzik topñan ge zeip. ³⁰ Zemñâ namâ umñan gâbâ diizikâmñâ mâsikâzikâm sâip, “Patâzatnâ, Nâ dap op Kembugât a upat?”

³¹ Oi zet itâ sâmb dukuwet, “Gâ Kembu Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwap Kembugât sinji upan. A ambârâpkâ zen yâtik.” ³² Yatâ sâmb zâk sot a ambârâp Anutugât den dâzânğoi. ³³ Nâtik zorenâk galem añâ diizikâm mârum kâmbamñâ zâkone use oip, zo sanğonziñgawe. Oi zikñâ sot a ambârâpñâ too sanğonziñgawet. ³⁴ Oi zet mirânjan

diizikâm zâim nalem zikip. Oi zâk sot a ambârâp Anutugâren nângâm pâlatâtj kwarâwe, zorat umziñ âlip oip.

Paulo sot Sila tâk namin gâbâ gem gawet.

³⁵ Hañsâi a sâtnâ zen kâwali a sângonzângoi âim tâk namâ galem a itâ dukuwe, “A zagât zo olanzikâna arit.” ³⁶ Oi galem a zorâñ nângâm Paulo itâ sâk dukuip, “Nâ olanzika âibabotkât a sâtnâ den pane gaap. Zorat zet gemñâ âim um lumbenjan ândibabot.”

³⁷ Sâi Paulonjâ kâwali a itâ sâk dâzângoip, “Net Roma a bonñâ op ândiet. Den nebân mân nâpanñâ lañ a mâteziñan kâmbamñâ lapitnikâm tâk namin nâparâwe. Oi net tik âiratkât se? Zo yatâ buñâ. Zi-ñâ a ambân mâteziñan diinikâm âi nâpâne âirat.”

³⁸ Paulo zâk den yatâ sâi kâwali a ziñâ âburem âi a sâtnâ dâzângone zen a zagât zo Roma a bonñâ op ândiwet, zo nângâm pârâkparâwe.

³⁹ Pârâkparâm zekâren gamñâ um lumbe den dâzâkom tâk namin gâbâ diizikâm gei kamânziñ birâm âibabotkât dâzâkowe. ⁴⁰ Oi zet tâk namin gâbâ gem Lidiagât mirin zâim Yesugât kâmut ziñgit Kembugâren kâtigem ândibigât dâzângomñâ âiwet.

17

Paulo sot Sila zet Tesalonike kamânân âiwet.

¹ Paulo sot Sila zet Ampipoli sot Apolonia kamân walâm Tesalonike kamânân takâwet. Zoren Yuda zengât mâtâmâtâpâse namâ ñai tâip.

² Oi Paulo zâk op ândeip, yatâ op Yuda zengât kendonân mâtâmâtâpâse namin zâimñâ zen sot den sinji âlip âraguwe. Nep mâme karâmbut yatâ op ândeip. Zâk Kembugât den ekabân den topñâ dâzângom itâ sâip.

³ “Kristo zâk sâknâm nângâm mom zaatpapkât den Kembugât ekabân ziap. Oi Yesu kutñâ dâzângoman, zâk a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât

mârum sâsâñ. Zâk Kristo.” ⁴ Yatâ sâk dâzângoi zengâren gâbâ nâmbutñâ zen den zo nângâne bon oi Paulo sot Sila zekâren târokwarâwe. Osetziñan Grik a donjebp ziñâ Kembugât den sinji mârumñan nângâm Anutu mâtâsem ândiwe sot ambân zâizâiñâ nâmbutñâ zen târokwatziñgâwe.

⁵ A ambân donjebpñâ utnetâ Yuda a zen nângâm um kâlak nângâziñgâm zen den kwamit patâ sâk Yasongât mirin Paulo sot Sila tarâweyân âi minduwe. Mindumñâ a zagât gâsuzikâm mindumindu patin zâpanam sâwe. ⁶ Paulo sot Sila mân muyagezikâmñâ Yasonj sot Yesugât kâmut zengâren gâbâ a nâmbutñâ gâsuziñgâm a sâtnâ zengâren diiziñgâm âiwe. Âimñâ itâ sâwe, “A zen hânñâ hânñâ ândim den bâliñ dâzângom a um gulip kwatziñgâme, a zorâñâ neñgâren ge. ⁷ Gane Yasonjâ sâi mirânjan tâtat mâme urâwe. Zen Roma a kutâgât den kom a kutâ unakñâ muyagiap, kutñâ Yesu sâme.” ⁸ Yuda a ziñâ den yatâ sâne kamân a sot a sâtnâ zen Yasonj sot bukurâpñâ kâsa otziñgâm den kwamit patâ sâwe. ⁹ A sâtnâ zen Yasonj sot bukurâpñâ tâk namin mân zâibigât sâk sângân mine zâmbane âiwe.

Paulo zâk Berea kamânân sinji âlip sâk dâzângoip.

¹⁰ Nâtiksâi Yesugât kâmut zen kenjât op Paulo sot Sila sângonzâkone Berea kamânân âiwet. Zoren takâm Yuda zengât mâtâmâtâpâse namin zâi den sinji âlip dâzângowet. ¹¹ Kamân zoren Yuda a zen a âlipñâ. Zen Tesalonike a yatâ buñâ, gât ko den sinji âlipñâ nângâm âkñâliwe. Dinziññâ zo bonñâ mo sarâ sâk sirâm dâp Kembugât den ekabân sâlâpkum nângâwe. ¹² Oi zengâren gâbâ donjebpñâ Yesugât kâmut urâwe. Oi Grik a ambân patâ nâmbutñâ, ziñâ zengâren târokwârâwe.

¹³ Paulonjâ Berea kamânân Anutugât den sâi sinji Tesalonike

kamânân ari Yuda a ziņ nângâwe. Nângâm Berea kamânân âim kâsa otzikâbigât a ambân dâzângowe. ¹⁴ Yatâ utne Yesugât kâmut zen zo nângâm zorenâk Paulo sot a nâmbutņâ sângonzângone saru sâtnan geiwe. Ka Sila sot Timoteo zet kamân zoren ândiwet. ¹⁵ Oi a zen Paulo diim âi Ateņ kamânân pane itâ sâm dâzângoip, “Zen âi sâne Sila sot Timoteo zet kek gâbabot.” Sâi a zen âburem âiwe.

A zen Paulogât den birâwe.

¹⁶ Paulo zâk Ateņ kamânân Sila sot Timoteo, zekât mambât ândim eņ lopio doņbep tatne ziņgit umņâ kârâp oip. ¹⁷ Oi Yuda a zengât mâpâmâpâse namin zâim Yuda a sot Grik a nâmbutņâ zen Anutu mâpâsemarâwe, zen sot âraguwe. Oi sirâmņâ sirâmņâ kamân sombemân a muyageziņgâm siņgi âlip dâzângoip.

¹⁸ Kamân zoren a nângânângâziņ patâ, Epikue a kâmut sot Stoike a kâmut, zengâren gâbâ a nâmbutņâ zen Paulo sot den âraguwe. Oi nâmbutņandâ Paulogât itâ sâwe, “A zi nângânângâņâ buņ den laņ sap. Zâk wan wan den sâm taap?” Nâmbutņandâ itâ sâwe, “Zâk lopio uņakņangât den sap.” Paulo zâk Yesugât den sot mom zaatzaatņangât den sâi zen yatâ sâwe. ¹⁹⁻²⁰ Yatâ sâm mindumindu sombemân diim zâimņâ sâwe, “Den uņakņâ sat, zo nângânatkât sen. Den mârâtnâ, zorat topņâ sapsuna nângânâ.” ²¹ Ateņ kamân mâirâp sot kamân nâin gokņâ zen sot ândiwe, zen den uņakņâ nângânam den âragum ândiwe.

Pauloņâ Kembugât topņâ dâzângoip.

²² Paulo zâk Areo den sâsân sombemân kin a itâ sâm dâzângoip, “Ateņ mâirâp, nâ topziņ ek nângan. Zen lopio doņbep sobim bimbi kwatziņgâme. ²³ Nâ kamânziņan âim gam lopiopiņâ ekņâ lopiogât nalem pâpanņan den itâ zei sâlâpkuwan, ‘Nalem pâpanņâ zi bem lopio nâigât

siņgi, kutņâ mân nângen.’ Mân nângâm mâpâsime, zorat topņâ dâzângobâ.

²⁴ Anutu zâk hân muyagem kwâkņan kut nâi nâi pâip. Zâk hân sot sumbem zorat mariņâ. Zo namâ a betņâ tuutuun, zoren tâtat mâme mân opmap. ²⁵ A zengât kut nâi nâi tuume, kut zo mân kârumap. Zâkņak a ândiândiniņâ sot Kaapum sot kut nâi nâi zo niņgâmap. ²⁶ A hânân ândien zo sâi a kânokâren gâbâ muyagem laņ kârâm hânân a kâmutņâ kâmutņâ muyagem laņ kârâm âiwen. Oi muyagem âinat, narâk sot daņgon zo zâkņak sâm niņgip. ²⁷ Nen umniņandâ Anutu kârum âim muyaginatkât yatâ oip. Zâk kârebân buņâ, gootniņan a hutnângon ândiap. Den nâi itâ ziap, ²⁸ ‘Nen zâkkât ândiândiņ umņan ândim kut nâi nâi upmen.’

Zengâren gâbâ a nâmbutņandâ zitâ sâwe,

‘Nen zâkkâren gâbâ âsagiwen.’

²⁹ Anutugât nângindâ lopio yatâ mân upap. Lopio kât âlipņâ a bitziņandâ sobime. Oi nen Anutugâren gâbâ muyagiwennâ nângindâ Anutu zâk lopio yatâ mân upap. ³⁰ Mârumņan kwakmak ândiwen. Anutuņâ niņgitņâ birâm ândeip, zorat narâk âkip. Irak ko a aksik umniņ melâņnatkât sap. ³¹ Zâk narâk pâip, zo ziap. Zoren hânņâ hânņâ topniņâ sâm muyagemņâ hâuņâ niņgâbap. Oi a nâi, zâk nep zo tuubapkât gâsum kwânângip. Oi hân a aksik zâkkât nângindâ bon upapkât mumuņan gâbâ mâņgei zaat ândiap.”

³² Paulo zâk mumuņan gâbâ zaatzaat, zorat den sâi nâmbutņâ ziņ mem gei kwâkwat den sâwe. Oi nâmbutņâ ziņâ sâwe, “Den zo narâk nâin ko sâna nângânat.” ³³ Yatâ utnetâ Pauloņâ zâmbam arip. ³⁴ A nâmbutņandâ Paulogâren pâlâtâņ op Yesugât siņgi urâwe. Oi zengât osetziņan kamân zorat a sâtnâ zengât kâmurân gok kutņâ Dionisio.

Oi ambân nâi kutnâ Damari sot nâmbutnâ ândiwe.

18

Paulonâ Korinti kamânân sinji âlip nep tuugip.

¹ Paulonâ Ateņ kamân birâm Korinti kamânân arip. ² Zoren Yuda a nâi muyageip, kutnâ Akwila. Zâk Ponto hânân goknâ. Oi ambinnâ Pisisila zâk sot Italia hânân ândeitâ Roma a kutâ Kalaudio, zâknâ Roma kamânân Yuda a ambân tarâwe, zo molizinjip. Oi zet zo birâm Korinti kamânân âiwet. ³ Paulo zâk zekât mirin zâri tâtat mâme urâwe. Wangât, zet nep ârândân tuumarâwet, zorat zekâren zari tarâwe. Zengât nep ko hâmbâ silep tuumarâwe. ⁴ Yuda zengât kendon dâp Paulo zâk mâpâmâpâse namin zâim Yuda a sot Grik a sinji âlip dâzângoip nâmbutnâ zen Yesugât kâmut urâwe.

⁵ Oi Sila sot Timoteo zet Makedonia hânân gâbâ gâitâ Paulo sinji âlip nep zorarâk nângâm ândeip. Zâknâ Yuda a itâ sâm kâtigem dâzângoip, “A bâlijan gâbâ mâkâningâbapkât mârûm sâsân, Kristo, zâk Yesu.”

⁶ Yatâ sâi Yuda a zen diņâ birâm kâsa okņangâne zâknâ hâmbâņan gwapwap koi gei itâ sâm dâzângoip, “Tâmbetagobi, tosa zo nâgât buņâ. Ziņâ upap. Zorat nâ kândâtzângom hân nâin gok zengâren âibat.”

⁷ Yatâ sâm a nâi kutnâ Titeo Yusito, zâk Grik aņâ Yuda a zen sot ândim Anutu hurat kwâkņangâm ândeip, zâkkât mirâ zo Yuda zengât mâpâmâpâse namâ ginņan kirisip. Paulonâ zâkkât mirin âi tâtat mâme oip. ⁸ Mâpâmâpâse galem a kutnâ Kirispo, zâk sot a ambârâpņâ zen aksik sinji âlip nângâm Kembugâren nângâm pâlâtâņ kwâkņangâwe. Oi Korinti a zengâren gâbâ doņbepņâ sinji âlip nângâm Yesugât kâmut utne too saņgonzîngâwe.

⁹ Paulonâ nâtik nâin uman egi Kembuņâ itâ sâm dukuip, “Gâ mân keņgât otnan. Sinji âlip sâm mân birâban. Sâmņik ândiban. ¹⁰ Nâ

galem otgiga aņâ mân gobi. Kamân ziren nâgât sinji a doņbep ândie.”

¹¹ Yatâ sâm dukui Paulonâ kamân zorat a Anutugât den dâzângom ândei kâin kiin nâmburân karâmbut âkip.

Paulo sâkņanâk sâne a sâtnandâ dinziņ birip.

¹² Oi Galion zâk Grik hânân a sâtnâ patâ op ândei Yuda a zen um kânok opņâ Paulo kâsa okņangâm gâsum diim a sâtnangâren âiwe. ¹³ Diim âim Paulogât itâ sâm dukuwe, “A zi zâk Anutugât gurumin den komņâ mâtâp uņakņan âim Anutu mâpâsibigât sâmap.”

¹⁴ Yatâ sâne Paulonâ den hâuņâ sâbam oi Galionâ Yuda a itâ sâm dâzângoip, “O Yuda a, a zi bâliņ op tosa patâ muyagei sâi dinziņâ nângâbam. ¹⁵ Zen sâkurâpziņâ zengât den kâtik sot den nâmbutnâ âragum diim ge, zorat nâ mân kubikpat. Ziņak kubikpi. Zo nâgât nep buņâ.”

¹⁶ Yatâ sâm molizinjip gem âiwe. ¹⁷ Oi a zen aksik patâ mâpâmâpâse galem a kutnâ Sostene gâsum lumņâ a sâtnangât mâtenan kom mem nâi nâi utne zîngitņâ mân nângânângâ oip.

Paulo zâk âburem Antiokia kamânân arip.

¹⁸ Paulo zâk Korinti kamânân ândim zâim Yesugât kâmut kândâtziņ kelik Siria hânân âibam arip. Pisisila sot Akwila zet zâk sot ârândân âiwe. Kenkerei kamânân takâm kâukņâ mânângârip. Zorat mârûmņan Anutu mâtenan den sâm kâtigem kâukņâ mân mânâgât ândeip. ¹⁹ Zobâ wangâyân zâim Epeso kamânân takâm kâsâpagowe.

Oi Paulonâ mâpâmâpâse namin zâim Yuda a zen sot den sinji âlip âraguwe. ²⁰ Oi zen sot ândibapkât sâne itâ sâm dâzângoip, ²¹ “Anutuņâ sâi nâ du zengâren âburem gâbat.” Yatâ sâm kelikmelik otziņgâm wangâyân zâim Epeso kamân birâm arip. ²² Âimņâ Kaisarea kamânân takip. Zoren takâm Yesugât kâmut

kândâtziņ kelik den dâzângom Antiokia kamânân âburem arip. ²³ Paulo zâk Antiokia kamânân mâik nâi ândim zâmbamñâ sinġi âlip nebân du arip. Oi Galata sot Pirigia hânân kamânñâ kamânñâ Yesugât kâmut ândiwe, zo sâm kâtikñan kwatziņgâm arip.

Apolo zâk Epeso sot Korinti kamânân sinġi âlip nep tuugip.

²⁴ Oi Epeso kamânân Yuda a nâi gâip, kutñâ Apolo. Zâk Alesandiria kamânân gok. A zo nângânângânâ patâ. Zâk Kembugât den ekabân sâlâpkum nângâm naņġip. ²⁵ A zo Kembugât topñâ zo dukune nângâm naņġip. Too saņġon nep ko Yohanegârâk nângipñâ Yesugât sinġi imbañâñoot dâzângom ândeip. ²⁶ Zâk Yuda a zeņġât mâpâmâpâse namin zâim sinġi den keņġât buņ, lâu bâbâlaņ sâm dâzângoip. Zoren sinġi âlip sâi Pirisila sot Akwila zet nângâm buku okñanġâm diim âi Anutugât den nâmbutñâ dukum naņġawet.

²⁷ Oi Apolo zâk Grik hânân âibâ sâi Yesugât kâmut zen ekap nâi kulemgum Yesugât kâmut Grik hânân ândiwe, zeņġât pindâne mem arip. Ekap zoren den itâ zeip, “Zen a zi buku okñanġâbi.” Den yatâ kulemgum pindâne arip. Âimñâ Korinti kamânân takâm Anutuñâ tângoï Yesugât kâmut itâ betziņan meip. ²⁸ Kembugât den ekabân gâbâ Yuda a den dâzângom sâip, “A bâliņan gâbâ mâkâniņġâbapkât mârûm sâsân, Kristo, zâk Yesu.” Zâkñâ minduminduyân den yatâ sâm Yuda zeņġât den zo mem ge kwatziņġip.

19

Pauloñâ Epeso kamânân Yohane arâp muyageziņġip.

¹ Apolo zâk Korinti kamânân ândei Pauloñâ hân mâtâp âim Epeso kamânân takâm Yohanegât arâp nâmbut muyageziņġip. ² Oi mâsikâziņġâm sâip, “Zen Kembugât

den sinġi âlip nângâm, nângâm pâlâtân kwapñâ Tirik Kaapum sot urâwe mo buñâ?” Sâi ziñâ sâwe, “Buñâ. Tirik Kaapum ândiap, zorat sinġi mân nângâwen.” ³ Sâne itâ sâm mâsikâziņġip, “Zen nâigât korân too saņġonziņġawe?” Sâi itâ sâm dukuwe, “Nen Yohanegât too saņġonniņġawe.”

⁴ Sâne Pauloñâ itâ sâm dâzângoip, “Yohane zâk a umziņ melânġbigât too saņġonziņġâm itâ sâm dâzângoip, ‘A nâi bet gâbap, zen zâk nângâm pâlâtân kwâkñanġâbi.’ Den zo Yesugât op sâip.” ⁵ A zen den so nângâne Kembu Yesugât korân too saņġonziņġawe. ⁶ Too saņġonziņġâne Pauloñâ bikñâ kâukziņan pâi Tirik Kaapum zeņġâren gei Kembugât den gându uñakñan sâwe. ⁷ A yatâ urâwe, zen kiin zagât yatânâ urâwe.

Pauloñâ sinġi âlip nep sot sen mârât kulem top top tuugip.

⁸ Paulo zâk Yuda a zeņġât mâpâmâpâse namin âsâbân zâimñâ keņġât buņ sinġi âlip dâzângom ândei kâin karâmbut âkip. Anutugât um topñan ândiândiñanġât den sâm bâbâlaņ kwap dâzângoip. ⁹ Oi a nâmbutñâ zen um kâtik opñâ Yesugât den kândâtkom a ambân mâteziņan den bâliñâ sânetâ Pauloñâ birâziņġip. Oi Yesugât kâmut, zenâk diiziņġâm sirâmñâ sirâmñâ a nâi kutñâ Tirano, zâkkât mirin minduziņġâm zen sot âraguwe. ¹⁰ Kendon patâ zagât umñan zo yatâ op ândei Yuda a sot Grik a Asia hânân ândiwe, zen aksik Kembugât topñâ nângâwe.

¹¹ Oi Anutuñâ Paulo mam okñanġi sen mârât kulem nâi nâi tuugip. ¹² Zorat a zen Paulogât hâmbâ mot mem ândeip, zo mem mâsekziņġoot zeņġâren mem âine gâsune sâkziņ âlip urâwe. Yatâ utne wâkeñâ a umziņan gâbâ takâm âiwe.

Kware sunja a ândiwe.

¹³ Oi Yuda a nâmbutñâ sâgân sâmbu opñâ hânñâ hânñâ âim gam

ândim zâizâin op Kembu Yesugât kot zo sâm wâke molizingânat sâm wâkeziŋoot itâ sâm dâzângowe, “Yesu kutsiŋiŋâ Paulonâ sâmap, zâkkât korân sa âiban.”¹⁴ Yuda zengât tirik namâ galem a patâ ñai kutŋâ Sikewa, zâkkât narâpŋâ nâmburân zagât, zen Paulo ekŋâ yatâ urâwe.¹⁵ Yatâ op sâne wâkeŋâ den itâ sâm dâzângoip, “Yesu sot Paulo zo nângâzikan. Zen ko waniŋ gokŋâ?”¹⁶ Wâkeŋâ yatâ sâi a wâkeŋoot zo kâwali imbanâ mem zângom mem kâbakgwâbakŋe otziŋgâm hâmbâziŋ mem giŋbololon mei sâk bârak sot gilâmziŋoot mirin gâbâ pâtan âiwe.¹⁷ Zorat den siŋgi Epeso kamânân Yuda a sot Grik a zen zo nângâm kenŋât urâwe. Oi Kembu Yesugât kutŋâ sâm âlip kwâkŋaŋgâwe.

¹⁸ Oi Yesugât kâmut, zengâren gâbâ donbep patânâ gam mârumŋan gâbâ kware suŋa op gâwe, zorat den siŋgi sâm kâkŋan parâwe.¹⁹ Kware suŋagât ekap mem ândiwe, zo mem a mâteziŋan kârâp une seip. Oi ekap zorat sângânŋâ sâlâpkum mâpotne kât ekap 4 tausen yatâ oip.²⁰ A ziŋâ yatâ utnetâ Kembugât denŋâ imbanâ mem kâtigemŋâ laŋ kârâm arip.

Paulonâ Yerusalem kamânân âibam oip.

²¹ Paulo zâk nep zo tuum nanŋi Kaapumŋâ okŋaŋgi Makedonia sot Grik hân âi walâzikâm Yerusalem kamânân âibatkat sâip. Oi itâ sâip, “Nâ Yerusalem kamânân âim âburem Roma kamânân âibat.”²² Oi âibam berân mâme nep a zagât Timoteo sot Erasto sângonzâkoi Makedonia hânân kâdom op âiwet. Zâk zikŋik zoren mâik ñai ândeip.

Atemis bem lopio, zâkkât kwamit patâ urâwe.

²³ Narâk zoren Epeso kamânân um kâtik a zen siŋgi âlipkât den kwamit patâ urâwe.²⁴ Zoren kâtŋâ lopio tuutuunâ a ñai ândeip, kutŋâ Demeterio. A zorânâ Atemis lopio namâ dâpŋâ mâik mâik kâtŋâ

tuugi a ziŋâ sângân mine zâk sot nep arâpŋâ kât donbep muyagiwe.²⁵ Oi Demeterionâ nep a gakârâpŋâ minduziŋgâm itâ sâm dâzângoip, “A, zen nânge. Nepniŋâ zorânâ kât sikum muyageniŋgâmap.²⁶ Oi a ñai ga ândiap, kutŋâ Paulo. Zen zâkkât topŋâ nânge. Zâkŋâ Epeso kamânân gok sot Asia hânân kamân dâp a donbep um gulip kwatziŋgâm itâ sâm dâzângomap, ‘A betŋâ lopio tuutuunâ, zo bon buŋâ.’²⁷ Zâk yatâ oi a ambân zen nepniŋaŋgât nângâne gigiŋâ upap. Bemniŋâ Atemis zâkkât kutŋâ gigiŋ oi namânâ zi gâugâu gâsubap. Oi Asia hânân sot hân nâmbutŋâ a aksik patâ zen zâk mâpâsime, zo dap op buŋ upap?”

²⁸ Demeterionâ den yatâ sâm dâzângoi nângâm umziŋan kuk op den yu kambân sâm itâ sâwe, “Atemis Epeso kamânân gok, zâk kutŋâ patâ.”²⁹ Yatâ sâm den kwamit patâ utne kamân mâirâp zen aksik den kwamit patâ opŋâ mindumindu sombemân âiwe. Oi Makedonia a zagât Paulo sot âiwet, kutzikŋâ Gaio sot Aristako, zet gâsuzikâm diizikâm âiwe.³⁰ Oi Paulonâ siŋgi nângâm zaat sombemân âibam oi Yesugât kâmut ziŋâ aŋgân kârâŋaŋgâwe.³¹ Oi kamân zorat a sâtŋâ nâmbutŋâ Paulo buku okŋaŋgâm ândiwe, zen Paulo sombemân mân âibapkat den pane arip.

³² Mindumindu kabânan a ambân nâmbutŋandâ den ñai sâne nâmbutŋaŋgoot ñai sâne den gulip oi donbep ziŋâ den topŋâ mân nângâwe.³³ A zen yatâ op kine Yuda a zen, zengât bukuziŋâ kutŋâ Alesande mem aline a osetziŋan kin den dâzângobam op den mân sâbigât bikŋandâ dâp tuugip.³⁴ Yatâ oi a zen a ândopŋâ, Yuda gokŋâ ek nângâmŋâ zen aksik patâ den yu kambânâ itâ sâwe, “Atemis Epeso kamânân gok, zâk kutŋâ patâ.” Zen narâk kârep den zo sâm kirâwe.

³⁵ Yatâ utne den galem a gamŋâ sâi hiriŋsâne itâ sâm dâzângoip,

“Epeso mâirâpnâ, kamân zirat Atemis patâniņangât namâ sot lopio sumbemân gâbâ gem geip, zorat galem a ândien. Zo a ambân zen aksik nânge. ³⁶ Gât ko zen umziņ diim gei kut nâi nâi laņ mân upi. ³⁷ A sâkziņanâk se, zen lopioniņangât namin âim kut nâi nâi mân tâmbetkuwe. Zen Atemis mân sâm bâlîņ kwâkņange. ³⁸ Oi Demeterio sot nep a gakâņâ, zen a nâigât tosa muyagibi, oi ko den sapsusuņ narâkņan a sâtņâ zengâren sâne kubikpi. ³⁹ Zengâren den nâi ziap, oi ko a sâtņâ zengât mindumin-duyân mem âibi. ⁴⁰ Zen itârâņ den laņ sânetâ kâmbam muyagibam uap. Zorat a kutâņâ neņgât nânģi mân dâp oi kubikniņgâbap.” ⁴¹ Den galem a zorâņâ den yatâ sâm dâzânģoi kâsâpagom âiwe.

20

Paulo zâk Makedonia sot Grik hânân arip.

¹ Den kwamit patâ buņ oi Paulonâ Yesugât kâmut diizingâm den dâzânģomņâ kândâtziņ kelikņâ Makedonia hânân arip. ² Hân zoren âim Yesugât kâmut kâtigibigât den doņbep dâzânģomņâ walâzingâm Grik hânân arip. ³ Zoren kâin karâmbut ândim saruyân geim waņģâyân zâim Siria hânân âibâ sâi Yuda a ziņâ kunam sipkune waņģâ birâm Makedonia hân mâtap arip.

⁴ Oi a itâ zorâņ zâk sot âiwe. Berea kamânân gok Sopate, zâk Piroregât nanņâ. Tesalonike kamânân gok Aristako sot Sekundo sot Derebe kamânân gok Gaio sot Timoteo sot Asia hânân gok Tikiko sot Toropimo. ⁵ A yatâ zorâņ kândom âi Taroa kamânân mambâtniņģâm ândiwe. (Pilipi kamânân nâ Luka Paulo kândiņģâm betniņan sâne âiwen.) ⁶ Oi Yuda zengât nalem niniņangât kendon patâ kutņâ Pasowa, zo âki Pilipi kamânân gâbâ waņģâyân zâim âim tâindâ sirâm bâtnâmbut oi Taroa

kamânân takâwen. Zoren sirâm nâmburân zagât ândiwen.

Paulonâ Taroa kamânân katep nâi mumuņan gâbâ mânģeip.

⁷ Sirâm nâmburân kânokgât kendonân nen nalem ninam minduwen. Paulo zâk haņsâi âibat sâm den dâzânģom kiri ma nâtik tânâmņâ oip. ⁸ Mirâ umņâ tarâwen, zoren kârâp âsakņâ doņbep seip. ⁹ Oi katep nâi kutņâ Eutiko, zâk Paulonâ den sâi nânģâm tap mâtap mâigân gâbâ uman nelâmkoi zem hânân gei koi zei mem zaatne moip. Oi mirâ zo kârep patâ. Um karâmbut kwâkņan topņan. Zoren kwâkņan gâbâ gei koip. ¹⁰ Paulonâ geimņâ katep zo kwârakum lumņâ itâ sâm dâzânģoip, “Âigirâp mân utnek. Zâk umņâ mânģim ziap. Mân muap.” ¹¹ Yatâ sâmņâ mirâ umņan zâim nalem kâsâpkum nemņâ zen sot âragum tatne haņsâip. Haņsâi zâmbam arip. ¹² A zen katep zo diim mirâziņan zâim umziņ âlip oip.

Paulonâ Milete kamânân arip.

¹³ Nâmbutņâ nen Paulonâ sâi waņģâyân zâim Aso kamânân kândom âiwen. Paulo zâk hân mâtap âim Aso kamânân waņģâyân zâibam oip. ¹⁴ Oi ko Aso kamânân âim muyageniņģâm waņģâyân zâi niņģiri ârândâņ âiwen. Âimņâ Mitilene kamânân takâwen. ¹⁵ Zobâ sirâm nâin âim Kio hân walâwen. Zobâ sirâm nâin Samo kamânân takâwen. Zobâ sirâm nâin Milete kamânân âi takâwen. ¹⁶ Paulo zâk Yerusalem kamânân kek âibat sâm Epeso kamânân mân âim Milete kamânân arip. Asia hânân ândei Yuda zengât kendon Pentekos, zorat narâk walâbapkât op Yerusalem kamânân kek âibatkat sâip.

Epeso kamânân gâbâ Yesugât kâmut galem a gâne den dâzânģoip.

¹⁷ Milete kamânân gamņâ Paulonâ a sâņģonzânģoi Epeso kamânân âim Yesugât kâmut zengât galem a diizingâne gawe. ¹⁸ Gane Paulonâ

itâ sâmb dâzânngoip, “Nâ Asia hânân gam zengâren nep tuum gâwan. Zo topñan gâbâ nângâm nanje. ¹⁹ Nâ a ginñandâ Kembangât kore op ândiwan. Oi Yuda zen kâsa ot-ninetâ sâknam kwâkñan ândim isem ândiwan. ²⁰ Oi den dâzânngobatkât ñâi mân ziap. Zen âlip upigât den sinji âlipñâ sombemân sot mirin aksik dâzânngowan. ²¹ Oi Yuda a sot Grik a, zen umziñ melânâ Anutu mâtenjan Kembuniñâ Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkñanngâbigât dâzânngowan.

²² Irak ko Kaapumñâ umnan saam diinigi Yerusalem kamânân âibâman. Zoren aria kut ñâi ñâi otnibi, zo mân nângan. ²³ Ka Tirik Kaapumñâ itâ tirâpnogap. Zoren aria tâk namin nâbane tap sâknam nângâbat. ²⁴ Nâ ândiândinangât nângâm kenngât mân uan. Nâ ândiândinâ mân angnân kârâbat. Kembu Yesuñâ nep diñ sâmb nigip, zoric tuum âibatkat nângan. Anutu um lumbeñangât den sinji sa lañ kârâbapkat nep diñ sâmb nigip.

²⁵ Oi ñâi sa nângânek. Nâ Anutu um topñan ândiândigât den sinji dâzânngom osetziñan ândia nikme, zo dum zagâtñâ sângânâ mân nikpi. ²⁶ Itârân dâzânngua nângânek. Zengâren gâbâ ñâi tâmbetagobap, zorat tosa nâgâren mân zimbap. ²⁷ Wangât, nâ Anutugât den sinji âlip zo aksik dâzânngowan. Ñâi mân birâwan, zorat tosa nâgâren mân ziap. ²⁸ Zen ziñak galem orangâm kâmut gakâziñâ galemziñ upi. Tirik Kaapumñâ zo zengât galem a sâmb zâmbarip. Kembangât kâmut zo Yesu zâkñâ gilâmñandâ kwâlâziñgip, zen galem otziñgâm ândibi.

²⁹ Nâ itâ nângan. Nâ birâziñgâm aria a nâmbutñâ zen wâu ulin yatâ tâmbetzânngonam gabi. ³⁰ Oi osetziñan gâbâ a nâmbutñâ muyagemñâ zen a nâmbutñâ zengât a upigât den bâliñ sâmb um gulip kwatziñgâbi. ³¹ Zorat zen galem orangâm ândibi. Kendon patâ karâmbut zorat umñan sirâm ñâtik zo girem den dâzânngom

isem gâwan. Zen zorat nângâm ândibi. ³² Oi nâ Anutugâren zâmbansan. Zen Anutugât lumbeñâ den zo nângâm ândibi. Yatâ utne Anutuñâ tânzânngoi bonñâ muyagibi. Yatâ opñâ a ambân mem kubikziñgip, zen sot opñâ bonñâ muyagibi.

³³ Nâ a ñâigâren kât sikum mot mân mimbatkat sâwan. ³⁴ Ninâ sot arâpnâ nenngât bitnandâ tuuga muyagei mem nem ândiwen, zo âlip nângê. ³⁵ Nâ mâtâpñâ dâzânngom nanngâwan. Zen nep kâtigem tuune kât mot muyagei a ambân kanpitâ zo ziñgâbigât mân kwakpi. Mâtâp zo tirâpzânngowan. Oi yatik opñâ zen Kembu Yesu den itâ sâip, zo nângâm ândibi. Den zo itâ, ‘Kut ñâi ñâi mimiñ, zo âlipñâ. Ka kut ñâi ñâi ziñgâziñgân, zorân umâlep zâizâiñ.’”

³⁶ Paulo zâk den yatâ sâmb dâzânngom simin liim zen sot ninâu sâip. Ninâu sâi isemñâ lum kândât kelikñâ pane arip. ³⁷⁻³⁸ Oi itâ sâmb dâzânngoip, “Zen dum zagâtñâ sângânâ mân nikpi.” Yatâ sâi umziñ bâliñ oi zo yatâ lum kândâtñâ kelikñâ diim wangâyân âi parâwe.

21

Paulo Yerusalem kamânân âibam wangâyân zarip.

¹ Oi nen zâmbamñâ tântân âimñâ hân ñâi kutñâ Koo, zoren takâwen. Mirâ hañsâi Rodo hânân âim zobâ Patara kamânân âi takâwen. ² Kamân zoren wangâ ñâi Poinike hânân âibam op tâi zoren zâiwen. ³ Zobâ âimñâ Kipro hân egindâ yangâgen tâi ek walâm âiwen. Âi Siria hânân âim Tiro kamânân takâwen. Zoren wangânñâ sikum pam tâip. ⁴ Pam tâi nen kamânân zâi Yesugât kâmut muyageziñgâm sirâm nâmburân zagât tarâwen. Oi Tirik Kaapumñâ otziñgi Paulonñâ Yerusalem kamânân mân âibapkat sâwe. ⁵ Zoren ândeindâ wangâ âiâiñ narâk oi a ambân sot katep zen

aksik diiningâm kamân âkñan sagân geiwen. Geimñâ simin liim ninâu sâwen. ⁶ Ninâu sâmñâ âbânañgâm zen kamânân zâine nen wangâyân zâiwen.

Propete Agabonâ Paulogât den sâip.

⁷ Oi Tiro kamânân gâbâ Tolemaio kamânân takindâ wangâyân âiâinâ zo âkip. Yesugât kâmut nâtik kânok zen sot ziwen. ⁸ Hañsâi kamân zo birâm Kaisarea kamânân âi takâm Pilipogât mirin zâiwen. Pilipo zâk mârûm a nâmburân zagât nalem kâsâpkum zingâmarâwe, zengât kâmurân gok. Zâkkât mirin zâiwen. ⁹ Zâkkât bârarâp kimembut sigan ândiwe. Zen Propete yatâ op Kembangât den sâmarâwe.

¹⁰ Oi sirâm nâmbutñâ zoren tâindâ Yuda hânân gâbâ Propete nâi kutñâ Agabo, zâk nenğâren gâip. ¹¹ Gamñâ Paulogât inzutñâ memñâ zikñâ kin bik saamñâ itâ sâip, “Tirik Kaa-pumñâ itâ sap, ‘Inzut zi marinâ zâk Yerusalem kamânân zari Yuda a zinâ itâ okñangâm kamân nâin gok zengât bitziñan pambi.’”

¹² Den yatâ sâi nen sot kamân mâirâp nen aksik Paulo Yerusalem kamânân mân zâibapkât sâwen. ¹³ Dukuindâ itâ sâip, “Zen wangât isem umbâlâ otnige? Nâ Kembu Yesugât op mumbatkât mân kenğât uan.” ¹⁴ Den dukuindâ mân nângâm kâtigei birâm itâ sâwen, “Kembangât den kâtigibap.”

Paulo zâk Yerusalem kamânân zariip.

¹⁵ Narâk zo âki Yerusalem kamânân zâinatkat kubikangâwen. ¹⁶ Oi Kaisarea kamânân gâbâ Yesugât kâmut zengâren a nâmbutñâ zinâ diiningâm Nason zâkkât mirin nâmburâwe. Nason zâk mârûmñan Kembangât a oip. Zâk Kipiro gokñâ. ¹⁷ Oi zobâ âi Yerusalem kamânân takindâ Yesugât kâmut nâmbutñâ zinâ sâtâre op buku otningâwe.

¹⁸ Hañsâi Paulo sot nen ârândân Yakobogâren âiwen. Zâi tâindâ

Yesugât kâmut galem a zen gawe. ¹⁹ Gane Paulonâ bitziñ kom Anutuñâ mam okñangi kamân nâin gok zengâren nep tuugip, zorat den sinji dâzangom nanğip.

Paulo zâk zengât den nângip.

²⁰ Paulonâ den sinji dâzangom nanği nângâm Anutu sâm âlip kwâkñangâmñâ itâ sâm dukuwe, “Bukuniñâ Paulo, nângat. Yuda a donbep patâ Yesugât kâmut op ândie. Zen aksik Mosegât gurumin den lum kâtigie. ²¹ Gâgât den itâ gâi nângâme, ‘Yuda a hân nâin âi ândie, zen Mosegât den birâbigât dâzangomap. Zen murarâpziñâ mân kwabâ kwatziñgâbigât dâzangomap. Sâkurâpniñangât gurumin den, zo mân lubigât sâmap.’ ²² Kamân ziren Yuda anâ gâgât yatâ nângâme, gât ko dap utnat?

Gâ Yerusalem kamânân gaat, zorat sinji nângâm nanğabi. Nângâmñâ mindubi. ²³ Gât ko nen den nâi dâgogindâ zo upan. Nenğâren a kimembut ândie. Zen Anutu mâtenan den sâm kâtigem kâukziñ mân mânangât ândime. ²⁴ Oi gâ zengâren târokwatgigindâ sii nalem kwâlâna om kâukziñ mânangâtpi. Gâ yatâ otna a ambân zen gek itâ nângabi, ‘Zâkkât den nângâwen, zo bon buñâ. Zâk gurumin den lum ândimap.’ ²⁵ Hân nâin gokñâ zin Yesugât kâmut urâwe, zengât den itâ sâwen, ‘Zen nalem bem lopiogât sinji sâne mân nimbi. Zuu gilâm sot zuu gilâmziñoot mân nibi. Ap ambin, zet mân birâyanğâbabot.’ Zo yatâ sâm kâtigiwen.”

²⁶ Yatâ sâne Paulo zâk dinziñâ nângâm a kimembut zengâren târokwaip. Hañsâi too sanğonñâ tirik namin zâiwe. Sâkziñ kubikangâm Anutugât sinji nalem pânâ utnetâ Paulonâ tirik namâ galem a zorat dukuip.

Paulonâ tirik namin zari gâsuwe.

²⁷ Nep mâme nâi âkâkânjan Paulonâ tirik namin zâi tâi Asia

hânân gâbâ Yuda a nâmbutnjâ ziņâ zâk ekņâ a aksik kâsa okņangânat sâmbâsuwe. ²⁸ Gâsumņâ den kâtikņâ sâmbâsuwe, “O Isirae a, ga betniņan minek. A zirâņ hânņâ hânņâ ândim Yuda a kâsa otniņgâmņâ Mosegât den sot tirik namâ zorat mem gei kwâkwat den sâmbâdâzâņgomap. Oi tirik namâniņan Grik a diiziņgi zâine mân dâp uap.” ²⁹ Paulo zâk Epeso kamânân gokņâ Toropimo, Yuda a buņ, zâk sot kamânân âim gâitâ ekņâ zorat sarâ itâ sâwe, “Pauloņâ tirik namin diim zâim geip.”

³⁰⁻³¹ Paulo zâk yatâ oip sâne kamân mâirâp ziņ aksik umziņ bâlîņ oi zaatņâ mindum gawe. Oi a nâmbutņandâ Paulo gâsum diimņâ tirik namin gâbâ âkņan giwe. Diim gine mâtâp dooņguwe. Paulo gâsumņâ kune mumbapkât utne siņgi zo Roma kâwali a galem zâkkâren ari itâ nâņgip, “Yerusalem a zen aksik kâsa gâsâyague.” ³² Den yatâ nâņgâmņâ zorâņak kâwali a galem patâņâ arâņņâ sâtņâ sot yen gâsuziņgi sârârâk kârâm âiwe.

Oi Yuda a zen Paulo kom tatne kâwali a galem patâ sot kâwali a, zen gane ziņgit birâwe. ³³ Oi kâwali a galem patâņâ ga Paulo bitziņan gâbâ betziņan mem sâi tâk kâtikņandâ saawe. Oi Paulogât topņâ sot kut nâi nâi oip, zorat mâsikâziņgi. ³⁴ Mâsikâziņgi a ambân zen den nâi sâne nâmbutņandâ den laņ gulip sâwe. Yatâ sâne den zo top mân nâņgâm sâi kâwali a ziņ gâsu diim namâziņan âiwe. ³⁵ Oi Paulo tiregân gâi a doņbep patâ ziņâ mindum mâtâp dooņguwe. Dooņgune kâwali a ziņâ Paulo gâsum bitziņâ kwâkņanâk mem namin zâiwe. ³⁶ A aksik patâ moliziņgâm gam den yu kambâņ sâmbâ itâ sâwe, “A zo kune buņ oik.”

³⁷ Paulo diim namin baginâ sâne Pauloņâ kâwali a galem dukum sâip, “Nâņgânina den nâi dâgobâ.” Sâi kâwali a galemņâ sâip, “Gâ dap op Grik denân sat? ³⁸ Mârûmâk Aigita a

nâiņâ a kutâ kunat sâmbâ a 4 tausen diiziņgi hân a mân ândiâniņan âiwe. Gâ a zo mo nâi?” ³⁹ Yatâ sâmbâsiki Pauloņâ itâ sâip, “Nâ Yuda a. Kilikia hânân Taso kamân patâ, zo gokņâ. Gâ nâņgânina den nâi dâzâņgobâ.” ⁴⁰ Oi nâņgânâņgi Paulo zâk tiregân kin a den hirîņsâbigât bikņandâ dâp oi zen hirîņsâne Yuda ziņ denân itâ sâmbâdâzâņgoip.

22

Pauloņâ Yuda a Yerusalem kamânân den dâzâņgoip.
(Apo 9:3-19; 26:12-18)

¹ “Bukurâpnâ sot patârâpnâ, nâ den sa nâņgâne.” ² Paulo zâk yatâ sâmbâ Yuda a ziņâ denân dâzâņgoi hirîņsâm den mân sâmbâ tarâwe. ³ Oi târokwap dâzâņgoip, “Nâ Yuda a. Kilikia hânân Taso kamânân muyagewan. Oi kamân ziren ga ekap namin ândim lâmbârâwan. A patâ Gamalie, zâkkât um topņan ândia sâkurâpniņangât gurumin den zo kwâkâm nigî nâņgâwan. Oi zen itârâņ ue, zo yatik nâ Anutugât gurumin den kâtigem lum ândiwan. ⁴ Oi Yesugât kâmut zi buņ upi sâmbâ nâ kâsa otziņgâm a sot ambân aksik saziņgâm tâk namin zâmbam ândiwan. ⁵ Tirik namâ galem a patâ sot a sâtņâ, zen nâgât topņâ âlip nâņge. Zen bukurâpniņ Damasiko kamânân ândime, zeņgât ekap kulemgum nine itâ sâmbâ âiwan, ‘Ândi a ambân Yesu nâņgâm pâlâtâņ kwapme, zen gâsuziņgâm diiziņgâm Yerusalem kamânân ga hâuņâ sâknam ziņgâbi.’

⁶ Yatâ sâmbâ mâtâbân âim mirâ bâkņan oi Damasiko mâte ua sumbemân gâbâ kârâp âsakņâ patâ nâgâren âsageip. ⁷ Âsagei hânân gei zemņâ den itâ muyagei nâņgâwan, ‘Saulo, Saulo, gâ wangât nom ândimat? ⁸ Oi nâņâ sâwan, ‘Kembu, gâ nâi?’ Sa itâ dâtnogip, ‘Gâ nom ândimat. Nâ Yesu Nasarete gokņâ.’ ⁹ A nâ sot ândiwe, zen kârâp âsakņik igâwe. Den ko mân

nângâm kwâtâtiwe. ¹⁰ Oi nânâ sâwan, ‘Kembu, Nâ dap upatkât sat?’ Sa Kembunâ itâ sârn dâtnogip, ‘Zaat Damasiko kamânân âiban. Zoren âina a nânâ nep tuubangât dâgobap.’ ¹¹ Oi kârâp âsaknâ patâgât sinnâ bâpsâipkât eksandâ nâtâtiksâi bukurâpnâ zen bitnan gâsunine Damasiko kamânân âiwen.

¹² Kamân zoren a nânâ ândeip, kutnâ Anania. Zâknâ gurumin den lum ândeip. Yuda a zoren ândiwe, zen zâkkât nânâgâne a âlipnâ oip. ¹³ A zorân nâgâren ga itâ sârn dâtnogip. ‘Bukunâ Saulo, gâ sinâgâ ânânâgârik.’ Sâi zorenâk sinnâ ânânâgâri egâwan. ¹⁴ Oi den itâ sârn dâtnogip, ‘Sâkurâpninangât Anutu, zâk mârur zâkkât nepnâ tuubangât gâsum sâlâpogip. Gâ Anutugât kore mâman a târârak Yesu ikpangât sot dinâ nânâgâbangât sâip. ¹⁵ Gâ kut nânâ egin sot zâkkât sinâgâ den, zo a ambân aksik dâzânâgoban. ¹⁶ Oi zi wangât mambât yen ândiat? Gâ zaat Yesu bimbi kwâknangâna too sângongiga Yesunâ tosagâ gulipkubap.’ ¹⁷ Yatâ opnâ mâik nânâ tap nânâgâm ko Yerusalem kamânân âburem gam tirik namîn zâim ninâu sârn umanân Yesu egâwan. ¹⁸ Eksa itâ dâtnogip, ‘Kamân zirat a, zen gâgât lâuyân gâbâ nâgât den sinâgâ nânâgâm birâbi. Zorat gâ kek Yerusalem kâmân birâm âi.’ ¹⁹ Sâi nâ den hânâ itâ dukuwan, ‘Kembu, nâ arâpkâ mâpâmâpâse namîn muyagezinâgâm gâsuzinâgâm zânâgom tâk namîn zâmbam ândiwan. Oi zo kamân zirat marinâ âlip nânâge. ²⁰ Oi gâgât den sâsân a Setepano kunam hânâbâzin kwâkâm kinnâ topnan pamnâ kune nânâga âlip oip. Oi nâ zengât hânâbâ galem orâwan. Oi zo kamân zirat a ambân nânâgâm nanâgegât gâgât sinâgâ âlip dâzânâgobat.’ ²¹ Yatâ sa Kembunâ itâ dâtnogip, ‘Gâ zaat kubikanâgâna hân nânâin gok zengâren sângongoga âiban.’”

Paulo tâknâ lapitnâ sârn birâwe.

²² A zen kindap kwap Paulonâ hân nânâin goknâ zinâ Anutugât sinâgâ upigât sâi nânâgâne mân dâp oi den yu kambân sârn itâ sâwe, “A zo kune moik. A yatâ zo zâk ândei mân dâp upap.” ²³ A zinâ zo yatâ sârn yu kambân hânâbâzin kwâkâm suundum sot mâpot pane zâim geip. ²⁴ Kâwali a galem patânâ sâi arâpnâ Paulo diim namâ kâligen zâiwe. Oi zoren a zen wangât den donâbep se sârnâ zorât topnâ sârn muyagei nânâgânât sârn tâknâ lapitpigât sârn zinâgip. ²⁵ Oi zen tâknâ lapitnamnâ inzutnâ saane ko Paulonâ a sâtnâzinâ itâ sârn mâsikip, “Zen dâp yatâ Roma a dinâ mân nânâgâmnâ tâknâ lapitne dâp upap?”

²⁶ Yatâ sâi a sâtnâzinândâ patâgâren âi dukum sâip, “Dap utnat? A zi Roma a bonnâ.” ²⁷ Sâi kâwali a zengât galem a patâ, zâknâ Paulogâren âi mâsikâm sâip, “Gâ sâ. Gâ perâknâk Roma a?” Sâi Paulonâ sâip, “Zo perâknâk.” ²⁸ Sâi Galem a patânâ itâ sâip, “Nâ a yennândâ kât donâbep pamnâ Roma a orâwan.” Sâi ko Paulonâ sâip, “Nâ âsaâsaginâ Roma a.” ²⁹ Yatâ sâi Paulo lapitnam urâwe, zo birâwe. Oi kâwali a zengât galem a patâ, zâk den zo nânâgâm wangât yatâ uan sârn pârnâkpm kengât oip.

³⁰ Hânâsâi kâwali a zengât galem a patâ, zâknâ Yuda a wangât sârn Paulo nânâgâm bâlin kwâknangâ sârn zorât topnâ nânâgâbat sârn tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ sâi aksik mindunetâ Paulo tâknâ olan diim gâi minduminduyân pâip.

23

Paulo zâk a sâtnâ zengât minduminduyân den sâip.

¹ Paulo zâk a sâtnâ sen tâpâk zinâgip itâ sârn dâzânâgoip, “A bukurâpnâ, Anutugât mâtenan târârak ândim gâwan. Anunnangât mân opman.”

² Yatâ sâi ko tirik namâ galem a patâ Anania, zâknâ a zinâ lâunân kumbigât sâip. ³ Sâi Paulonâ itâ

sâm dukuip, “Sâkkâ ko tobat âlipnâ. Umgâ ko bâlinâ. Gâ Anutuñâ gobap. Gâ Mosegât gurumin den lum nâgâren den kubikkubik tuubam sat. Ka Mosegât gurumin den kom nobigât dâzânguât.”⁴ Yatâ sâi a kirâwe, zen Paulo itâ sâi dukuwe, “Gâ wangât Anutugât tirik namâ galem a patâ zo sâi bâlin kwâkñangât?”⁵ Sâne Paulonâ itâ dâzângoip, “Bukurâp, zâk a patâ ândiap, zo mân nângâm den zo san. Kembangât ekabân den nâi itâ kulenguwe, ‘Gâ a ambân zengât galem a mân sâi bâlin kwâkñangâban.’ Nâ den zo nângâman.”

⁶ Oi a sâtnâ kâmut tarâwe, zen nâmbutñâ Sadukaio a ândiwe. Nâmbutñâ ko Parisaio a ândiwe. Paulo zâk zo ek nângâm den mem zâi pam itâ sâi dâzângoip, “A bukurâpnâ, nâ Parisaio a. Sâkurâpnâ zen Parisaio a ândiwe. Parisaio a nen momñâ zaatnat sâmen. Momñâ zaatzaatñâ, den zo luman, gât ko denân nâbanse.”

⁷ Den yatâ sâi Parisaio a sot Sadukaio a, zen den sâi kwâkâyangâne kâsâp muyageip.⁸ Sadukaio a zen mumunjan gâbâ zaatzaat sot sumbem a sot um dâp zo mân ziap sâmarâwe. Ka Parisaio a zen kut nâi nâi zorat nângâne bon opmap.⁹ Oi zorat minduminduziñan den sârek patâ âraguwe. Yatâ opñâ Parisaio a zengât kâmurân gâbâ Kembangât gurumin den galem a nâmbutñâ zen zaatñâ den kârâpñoot itâ sâwe, “Nen a zi egindâ tosanâ buñ uap. Sumbem a mo a tabânâ ziñâ den dukuwe oi ko dap sânat?”

¹⁰ Oi den kârâpñoot âragunetâ kâwali a galem a patâ zâk Paulo kumbegât kenğât op sâi arâpñâ kâmut ziñâ geim Paulo osetziñan gâbâ gâsum diim namâziñan zâiwe.

¹¹ Nâtik zoren Kembangât muyagem Paulo gootñan kin itâ sâi, “Gâ mân kenğât ot. Ziren Yerusalem kamânân nâgât den sinji sâi muyagiat, zo yatik Roma kamânân sâi muyagiban.”

Yuda a nâmbutñâ Paulo kunam sâwe.

¹² Hanjâi Yuda a nâmbutñandâ den itâ sâi saawe, “Nen nalem birâm yenâk ândinat. Paulo kom ko nem ândinat.” Yatâ sâi Anutu mâtenjan den zo sâi kâtigiwe.¹³ A tenğâziñ 40 yatâ zorâñ den zo sâwe.¹⁴ A zo zengâren gâbâ nâmbutñandâ tirik namâ galem a patâgâren âim itâ sâwe, “Nen nalem birâm ândimñâ Paulo kom nalem ninatkât sâi kâtigien.¹⁵ Zorat gâ sot a sâtnâ zen kâwali a patâgâren den itâ pane âibap, ‘Gâ Paulo sângonguna gâi zâkkât diñâ sâi kubiknat.’ Oi dinziñâ nângâm Paulo sângongoi mâtâbân gâi kunat.”

Paulo biitñandâ kâmbamgât den sâi muyageip.

¹⁶⁻¹⁷ Oi Paulogât biitñandâ kâmbamgât den zo nângip. Nângâmñâ kâwali a zengât namin bagim aniñâ dukuip. Dukui ko Paulonâ kâwali a zengât a sâtnâ nâi konsâm itâ dukuip, “Gâ kâtep zi kâwali a patâgâren diim âina den nâi dukubap.”¹⁸ Sâi a zorâñ kâtep zo diim patângâren âim itâ dukuip, “A tâk namin taap, kutñâ Paulo, zâkñâ noonsâm dâtnogi kâtep zi diim gaan. Kâtep zirâñ den nâi dâgobap.”¹⁹ Yatâ sâi dukui kâwali a galem patâñâ kâtep bikñan gâsum diim ginñan âim mâsikâm sâi, “Den dap dâtnoban?”²⁰ Mâsiki kâtepñâ itâ sâi dukuip, “Yuda a zen gâgâren den pane gâbapkât den saage. Mukan Paulo minduminduziñan diim âine topñâ sâi muyagibapkât dâgobi.²¹ Dâgone dinziñâ mân nângâban. A 40 yatâ zorâñ Paulo kunam se. Zen nalem birâm ândim Paulo kom nalem ninatkât se. Oi zen Paulo kunam mâtâbân mambât te.”²² Kâtep zorâñ den yatâ sâi kâwali a galemñâ den itâ sâi sângongoip, “Gâ den dâtnogat, zo a nâi mânâk dâzângoban.”

Kâwali a ziñâ Paulo Kaisarea kamânân diim âiwe.

23 Oi kâwali a galem a patânâ kâwali a sâtnâ zagât diizikâm itâ sârn dâzâkoip, “Zet sâitâ kâwali a ki mâtâp âiâinâ 2 handeret sot kâwali a bâu biosi kwâkñan âiâinâ 70 sot liŋgip kâlâu a 2 handeret zorânâ kubikaŋgâm nâtikkât narâk nâmburân kimembut, narâk zoren Kaisarea kamânân âibi. 24 Oi Paulogât bâu biosi nâi kwâkñan tâpapkât kubikpi. Oi mulunâk galem okñaŋgâm Roma a kutâ Pelikigâren diim âibi.”

25 Oi Kâwali a galem a patânâ Pelikigât ekap nâi itâ kulemgöip,

26 “Klaudio Lisia, nânâ a kutâ âlipñânâ Peliki, gâgât ekap zi kulemguan. 27 Kâwali a ziŋ a nâi diim ge. Zo Yuda a ziŋ kune mumbam oi a zo Roma a nângâmñâ sa kâwali anâ sot âimñâ bitziŋan gâbâ mâkâwen. 28 Oi denân parâwe, zorat topñâ nângâbat sârn a sâtnâ minduminduyân diim âiwan. 29 Diim âim ziiŋaŋgât gurumin den sâne itâ nângâwan. Kut nâi nâi oip, zorân kâmbam mo tâk namin tâtat, zorat dâp mân uap. 30 Oi a nâmbutñâ ziŋâ Paulo sipkum kunam utne gâgâren sâŋgogua gaap. Oi den sâkñanâk sâme, zen sâŋgonzânŋua gâgâren gam diñâ dâgobi.”

Ekap yatâ zo kulemgum kâwali arâpñâ ziŋgâm mem âibigât sâip.

31 Oi Kâwali a zen patâgât den lumñâ nâtigân Paulo diim âim Antipatri kamânân takâwe. 32 Haŋsâi kâwali a nâmbutñâ kamânziŋan puriksâne kâwali a biosi kwâkñan tâtat ziiŋik diim âim Kaisarea kamânân takâwe. 33 Takâm a kutâ ekap pindâm Paulo yatik bikñan parâwe. 34 A kutânâ ekap zo sâlâpkum Paulogât hân topñaŋgât mâsikip. Zâk Kilikia hânân gokñâ nângâm itâ sâip, 35 “A denân gâbanse, zen gane narâk zoren den kubiknat.” Yatâ sârn kâwali a zeŋgât bitziŋan

pâi diim Herodegât den kubikkubik namin pam galem urâwe.

24

Yuda a Kaisarea kamânân Paulogât den sâgânâk sâwe.

1 Sirâm bâtnâmbut âki tirik namâ galem a patâ Anania, zâk sot galem a nâmbutñâ sot a nâi kutñâ Teatulo, zen Kaisarea kamânân geim Paulogât den sârn Roma a kutâgâren âiwe. 2 Âine a kutañâ sâi Paulo diim gane Teatuloñâ Paulo tosaŋñaŋgât den itâ sârn muyageip, “A kutâ âlipñâ Peliki, gâ âlip galem otniŋgâna lumbeŋ ândimen. Oi Yuda a kâmut nen zi betniŋan mena ândiândi âlip ândien. 3 Gâ kâmân dâp âlip galem otniŋgâmat, zorat nângindâ âlip opmap.

4 Oi den sa kârep opapkât nângânina den pânkânok dâgobâ. 5 A zirat nângindâ bâliŋ opmap. Yuda a hânñâ hânñâ den dâzâŋgom um gulip kwatziŋgâmap. A zo Nasarete gokñâ sarâ agât arâpñâ, zeŋgât a sâtnâ ândiap. 6 Zâkñâ tirik namin âim mem bâliŋ kwapâ sâi gâsuwen. 7 Niñâ gurumin den lum kubiknam oindâ Kawali a galemñâ Lisia, zâk sot arâpñâ ga diim âiwe. 8 Oi denân parâwen, nen gâgâren gânatkât sâip. Oi nen den dâgogen, zorat gikak mâsikâm topñâ nângâban.”

9 Den yatâ sâi Yuda a ziŋâ bekrñan mem zorik sâwe.

Pauloñâ Peliki mâteŋan den torenñâ sâip.

10 Oi Pelikiñâ bikñâ dâp oi Pauloñâ itâ sâip. “Gâ Yuda neŋgât hân ziren a kutâ op narâk kârep ândim gâin, zorat umâlibân den sâbat. 11 Nâ Yerusalem kamânân Anutu mâpâsibam op zâim ândia sirâm kiin zagât uap. Den zorat um zagât op a zi mâsikâziŋgâna dâgonek. 12 Nâ tirik namin mo mâpâmâpâse namin mo sombemân a ambân zen sot sârek den mân âragoindâ niŋgirâwe. 13 Oi a zirânâ den se, zorât bonñâ mân tirâpgoi.

14 Oi n̄ai d̄agoga n̄anḡa. M̄at̄ap un̄akn̄a bir̄ame, zoric āndim s̄akur̄apn̄a zenḡat Anutu m̄ap̄aseman. Ka Moseḡat gurumin den sot Propete zenḡat den kulenguwe, zorat n̄anga bon̄n̄a opmap. 15 Oi ḡat̄am Anutuñ̄a a orot m̄ameziñ̄ b̄aliñ̄a sot ālipn̄a, nen mumuñ̄an ḡab̄a m̄anḡiniñ̄gi zaatnat, zo n̄anḡam āndime. Zo yatik n̄a n̄anḡam āndiman. 16 Yat̄a opn̄a galem oran̄ḡam āndim Anutu sot a zenḡat m̄ateziñ̄an añun m̄an op āndiman.

17 Yat̄a op h̄an k̄areb̄an āndim bukur̄apn̄anḡat k̄at mem Yerusalem kam̄an̄an ḡawan. 18 K̄at zo mem gam tirik namin z̄aim kubikan̄ḡam ta muyageniwe. Zoren a k̄amur̄an mo kwamit pat̄a, zoren m̄an tar̄awan. 19 Asia h̄an̄an ḡab̄a Yuda a n̄ambutn̄a zen tar̄awe. Oi a zo ziñ̄a n̄aḡat tosa n̄ange oi ko ḡaḡat m̄ategan ga s̄am muyaginek. 20 Mo a s̄atn̄a mindumunduȳan n̄añ̄a den sa tosa n̄ai muyagiwe oi ko a zi ziñ̄a ḡaḡat m̄ategan sapsunek. 21 N̄a a minduminduȳan den k̄anok s̄awan. Zo n̄anḡane m̄an d̄ap oip. Zo ko den k̄atik s̄am it̄a s̄awan. Mom zaatzaatn̄a den zo s̄aman, zorat n̄ambutn̄and̄a den̄an n̄abanet̄a kinzan.”

22 Paulon̄a den yat̄a s̄ai ko Roma a kut̄a Peliki, z̄ak Pauloḡat den zo m̄an s̄am kw̄ak̄am biri zeip. Wanḡat, z̄ak m̄at̄ap un̄akn̄a zorat den siñ̄gi n̄anḡip, zorat it̄a d̄az̄anḡoip, “K̄awali a galem a Lisian̄a Yerusalem kam̄an̄an ḡab̄a ḡai ko zenḡat den s̄am kw̄ak̄abat.” 23 Yat̄a s̄amñ̄a k̄awali a s̄atn̄a it̄a s̄am dukuip, “Ḡa s̄ane ar̄apk̄a zen Paulo galem op k̄asa m̄an okn̄anḡabi. Bukur̄apn̄a, zen kut n̄ai n̄ai mem ga pind̄anam utne m̄at̄ap m̄an doon̄gubi.”

Paulo z̄ak kendon pat̄a z̄aḡat t̄ak namin t̄aip.

24 Sir̄am n̄ambutn̄a zo tapn̄a Peliki z̄ak ambin̄n̄a, Yuda gokn̄a, kutn̄a Durusila, z̄ak sot tapn̄a Paulo s̄ai ḡam Kristo Yesu n̄anḡam p̄al̄at̄an kw̄akwatn̄anḡat d̄az̄akoip. 25 Oi Paulon̄a t̄ar̄arak āndīandiñ̄ sot

ākñ̄aleḡat kendon āndīandiñ̄ sot h̄auñ̄a mimiñ̄anḡat nar̄akn̄a, zorat den s̄ai Pelikin̄a ken̄ḡat opn̄a Paulo it̄a s̄am dukuip, “Ālip āi āndina nen̄ḡat kab̄a n̄ai muyagei ko sa ḡaban.” 26 A kut̄a zo Paulo k̄at nibap s̄am nar̄ak d̄ap s̄ai ḡai z̄ak sot den den op āndeip. 27 Oi kendon zaḡat āki a kut̄a n̄ai kutn̄a Porikio Pesto, z̄ak Peliki h̄aukw̄aip. Oi Peliki z̄ak Yuda a amb̄an umziñ̄ ālip upapk̄at Paulo t̄ak namin̄ak bir̄an̄anḡam arip.

25

Yuda a zen Pestoḡaren ga Pauloḡat den s̄awe.

1 Peston̄a nep zo mem sir̄am kar̄ambut tap Kaisarea kam̄an̄an ḡab̄a Yerusalem kam̄an̄an zarip. 2 Zai taki tirik nam̄a galem a sot Yuda a z̄aiz̄aiñ̄, zen z̄akk̄aren gamñ̄a Pauloḡat den dukuwe. 3 Z̄ak n̄anḡaziñ̄ḡam s̄ai Paulo Yerusalem z̄aibapk̄at s̄awe. (Oi zen ziin̄ak m̄at̄ab̄an Paulo tik tap kunat s̄am, s̄am k̄at̄an ur̄awe.) 4 S̄anet̄a Peston̄a it̄a s̄am d̄az̄anḡoip, “Paulo z̄ak Kaisarea kam̄an̄an t̄ak namin taap. Oi zoren āburem geib̄aman. 5 Pauloḡat tosa s̄anam zenḡaren ḡab̄a a s̄atn̄a, ziñ̄a n̄a sot ār̄and̄an̄ geimñ̄a s̄abi.”

6 Yat̄a s̄amñ̄a sir̄am n̄ambur̄an kar̄ambut mo b̄azaḡat yat̄a zo Yerusalem kam̄an̄an tap ko Kaisarea kam̄an̄an giarip. Zoren taki mir̄a hañ̄s̄ai den s̄as̄an̄ namin z̄aimñ̄a s̄ai Paulo diim z̄aiwe. 7 Paulon̄a zari Yuda a Yerusalem kam̄an̄an ḡab̄a gawe, zen haamgun̄a tosan̄anḡat opn̄a den don̄bep s̄am kir̄awe. Den s̄awe, zorat bon̄n̄a n̄ai m̄an muyageip. 8 S̄ane Paulon̄a dinziñ̄a mem gem it̄a s̄aip, “Yuda a zenḡat gurumin den sot tirik nam̄a sot Roma a kut̄a pat̄a, zen m̄an s̄am b̄aliñ̄ kwatziñ̄ḡaman.”

9 S̄ai Peston̄a Yuda a umziñ̄ ālip upapk̄at Paulo m̄asik̄am s̄aip, “Ḡa dap n̄anḡat? Ḡa diigim Yerusalem

kamânân zâim zoren diŋgâ sâm kwâkâbâ?”

¹⁰ Sâi Paulonâ itâ sâm dukuip, “Buŋâ. Nâgât den ziren sâm kwâkâban. Roma a kutâ patâ Sisagât namâ zi. Gâ gikâk nâgât topnâ nângat. Nâ Yuda a mân bâliŋ otziŋgâwan. ¹¹ Nâ tosa patâ muyagem sâi ko nobâ sâna sâknâ mân aŋgân kârâbam. Zen nâgât sâknanâk se, gât ko zengât bitziŋan mân nâbanban. Zorat Roma a kutâ patâ Sisa dinnâ sâm kwâkâbapkât san.” ¹² Yatâ sâi Pesto sot arâpŋâ zen mindum den âragumŋâ Pestonâ Paulo itâ sâm dukuip,

“A kutâ patâgât sat, zorat a kutâ patâgâren âiban.”

A kutâ Agripanâ Pestogâren gâi Paulogât den dukuip.

¹³⁻¹⁴ Sirâm nâmbutŋâ âki a kutâ Agripa sot ponâŋâ Beanike zet Kaisarea kamânân geim Pesto buku okŋaŋgâm sirâm nâmbutŋâ zâk sot tâtat mâme oitâ Pestonâ Paulogât den siŋgi a kutâ itâ sâm dukuip, “Pelikiŋâ tâk namâŋan a ŋâi pam ari zi taap. ¹⁵ Oi nâ Yerusalem kamânân zariandâ Yuda a zengât tirik namâ galem a sot a zâizâiŋ zen nâgâren mindumŋâ a zo kua mumbapkât sâwe. ¹⁶ Oi nâ den torenŋâ itâ sâm dâzâŋgowan, ‘Roma a nen dengârâk op a kâmbamân mân zâmbanmen. Oi nen itâ upmen. A toren toren minduziŋgindâ torenngoot sâi torenngoot sâi yatâ sâme.’

¹⁷ Yatâ dâzâŋgua zen gane haŋsâi den namin zâim Paulo sot Yuda a minduziŋgâwan. ¹⁸⁻¹⁹ Oi Yuda a ziŋâ zâkkât bâliŋâ ŋâi sâbi sa ko zen Yuda a ziŋaŋgât gurumin den, zorat âragwârâgu urâwe. Oi a mumuŋâ ŋâi Yesu, zâkkât den mem ândiwe. A zorat Paulonâ itâ sâmap, ‘Zâk zaat ândiap.’ ²⁰ Nâ den zorat kwakŋâ Paulo Yerusalem kamânân zari diŋgâ sâm kwâkâbatkât dukuwan. ²¹ Dukua Paulo zâk Roma a kutâ patâŋâ diŋgâ kwâkâbapkât sâip. Oi Roma a kutâgâren âibapkât tâk

namin mambât ândiap.” ²² Pestonâ yatâ sâm dukui Agripanâ sâip, “Nâ a zorat diŋgâ nângâbatkât otnigap.” Sâi Pestonâ itâ sâip, “Âlip. Mukan diŋgâ nângâban.”

Paulonâ a kutâ Agripagât mâteŋan kirip.

²³ Mirâ haŋsâi Agripa sot Beanike zet a kutâ neulezikŋoot den namin zâiwet. Oi kâwali a patâ sot kamân zorat a zâizâiŋ, zen molizikâne ârândâŋ zâiwe. Zâinetâ Pestonâ sâi Paulo diim zâiwe. ²⁴ Diim zâine Pestonâ den itâ sâip, “A kutâ Agripa sot a nen sot zi te, zen dâzâŋgua nângânek. A kinzap, zirat opŋâ Yuda a pisuk Yerusalem kamânân sot ziren, zen zâkkât tosaŋgât den sâm den kwamit patâ itâ sâwe, ‘Zâkŋâ ândei mân dâp upap.’ ²⁵ Zen yatâ sâwe. Nâ ko tosaŋâ kârua kâmbamgât siŋgi mân uap. Oi Roma a kutâ patâgât sâipkât zâkkâren sâŋgongua âibap. ²⁶ Oi zâkkât tosa mân muyagemŋâ a kutâ patâgât ekap kulemgubâ sâm kwaksan. Zorat a zi, zengâren sot a kutâ Agripa, gâgât mâteŋan ga kinzap. Oi zâkkât topŋâ sâi nângindâ diŋgâ ekabân kulemguaŋdâ âibap.

²⁷ Nâ tâk namâ a ŋâi tosaŋaŋgât den mân kulemgum yenâk Roma kamânân sâŋgongua ari mân dâp upap.”

26

Paulonâ Agripa sot Pesto, zekât mâtezikiŋan den sâip.

(Apo 9:3-19; 22:6-16)

¹ Agripanâ Paulo itâ sâm dukuip, “Gikak topkâ sâna nângânâ.” Sâi Paulonâ bikŋâ pamŋâ den itâ sâm dâzâŋgoip, ² “Yuda a ziŋâ denân nâbanse, zorat torenŋâ a kutâ Agripa mâteŋan sâbatkât umnâ âlip uap. ³ Gâŋâ Yuda a nengât orot mâmeniŋâ sot kut ŋâi ŋâi upmen, zo topŋâ nângâm nângat. Nângânina den siŋgi kârep patâ sa mân âkon upan.

4 Nâ katepnan gâbâ Yerusalem kamânân bukurâpnâ osetziḡan ândia orot mâmenâ zo ek nâḡâwe. 5 Zen nâgât topnâ ek nâḡâwenâ mân se. Nâ Parisaio a zeḡgât oserân ândim lâambarâwan. Sâkurâpniḡ zeḡgât gurumin den zo lum ândim kâtigewan. 6 Nâ tâk namin zeman, zo ḡâigât buḡâ. Anutuḡâ âse sâkurâpniḡ zeḡgât den ḡâi sâḡ kâtigeip. Den zo itâ. Nen ândim momḡâ zatnat. 7 Den zo bonḡâ upapkât Isirae a kâmut kiin zagât, zen ḡâtik sirâm sâḡ ândime. Nâ den zorat op nâḡgâm ândia Yuda a ziḡâ denân nâbarâwe. 8 Anutuḡâ a mumuḡâ mâḡziḡḡâmap. Zen wangât zo nâḡgâne mân orotḡâ yatâ uap?

9 Nâ mârumḡan itâ nâḡgâm ândiwan. Yesu, Nasarete gokḡâ sot arâpḡâ kâsa otziḡḡâm sa buḡ upigât nepnâ tuum ândiwan. 10 Yerusalem kamânân nep zo tuum ândim Yesugât a doḡbep tâk namin zâmbam ândiwan. Tirik namâ galem a patâ, ziḡâ kâmbam sot tâk namin zâmbanbatkât nep diḡ sâḡ nine ândiwan. A zâḡgonatkât den sâne den zo tâḡgum sâmarâwan. 11 Yuda a zeḡgât mâpâmâpâse namâ dâp a ambân Yesugât kutḡâ sâḡ bâliḡan kwapigât zâḡgom sâknam ziḡḡâm gâwan. Oi nâ um kâlak otziḡḡâm hân ḡâin ḡâin âi zâḡgom sâknam ziḡḡâm gâwan.

12 Yatâ ua tirik namâ galem a patâ ziḡâ nep zo nine Damasiko kamânân âiwan. 13 Mâtâbân aria mirâ bâkḡan oi sumbemân gâbâ kârâp âsakḡâ âsagem gem nâ sot bukurâpnâ âsageniḡip. O a kutânâ, mirâsiḡ zerâmap, zo tobat ḡâi. Zi âsakḡâ patâ, mirâsiḡ zo walip. 14 Yatâ muyagei nen hânân gei zeindâ Yuda denân den ḡâi itâ nâḡgâwan, ‘O Saulo, Saulo, gâ wangât nom ândiat? A ḡâiḡâ wâuḡâ dumunân pam diim âibam oi hârâḡsâm tâpap zo ko sâknam nâḡgâbap. Zo yatâ sâknam nâḡgâm ândiat.’ 15 Oi nâḡ itâ sâwan, ‘Kembu, gâ ḡâi?’ Sa itâ

dâtnogip, ‘Nom ândimat. Nâ Yesu. 16 Gâ zaat kinan. Nâ kore anâ gâsum sâlâpgobam muyagegigan. Kut ḡâi ḡâi eksat sot kut ḡâi ḡâi gâtâm tirâpgobat, zorat siḡi a ambân dâzâḡgom ândiban. 17 Nâ Yuda a zeḡgât bitziḡan sot hân ḡâi a zeḡgât bitziḡan gâbâ mâkâgim ândibat. 18 Nâ sâḡgongoga zeḡgâren âi siḡi âlipḡḡâḡ nep tuuna umziḡ âburibap. Zen ḡâtâtik ek birâm âsakḡan bagibi. Sataḡḡâ zaaziḡi ândie, zo birâḡḡḡâḡ Anutuḡâ a upi. Oi tosaziḡ gulipkoi nâḡgâm pâlatâḡ kwatniwe, zeḡgât kâmurân bagim sumbemgât siḡi upi.’ Zâk yatâ sâḡ dâtnogip.

19 A kutânâ Agripa, nâ sumbemân gâbâ den nâḡgâwan, zo lum ândiwan. 20 Zo ko kândom Damasiko kamânân dâzâḡgowan. Oi kamân zo birâm Yerusalem kamânân âim dâzâḡgowan. Zobâ Yudaia kamânḡâ kamânḡâ âi dâzâḡgowan. Oi hân ḡâin gokḡâ, zeḡgâren âi nep tuuga umziḡ melâḡâ Anutu sot pâlatâḡ op târârak ândibigât dâzâḡgowan. 21 Yatâ op ândiwan, zorat Yuda a ziḡâ tirik namin gâsunim mumbatkât nowe. 22 Oi Anutu zâk betnan mei siḡi âlip sâwanḡâ sâḡ ândiman. Oi a zâizâiḡâ sot gigiḡâ zo dâp kânok dâzâḡgom ândiman. Mârumḡan Mose sot Propete ziḡâ bet a ḡâi muyagibapkât kânḡan sâwe, zorik sâḡ ândian. 23 Den zo itâ. Kristo zâk sâknam nâḡgâm mumbapkât sâsâḡâ. Oi mumuḡâ zeḡgâren gâbâ kândom op zaatḡâ zâkkât den zo Yuda sot hân ḡâin gok, zeḡgât âsakḡâ upap. Oi nâ den zo sâman.”

24 Paulonâ yatâ dâzâḡgom tâi Pestonâ den kambâḡâ sâip, “Paulo, umḡâ gulip oi den laḡ sat? Ekap doḡbep sâlâpkum ândina umḡâ gulip oip.” 25 Sâi Paulonâ itâ sâḡ dukuip, “A kutâ âlipḡânâ, nâ umnâ mân gulip oi san. Nâ den san, zo bonḡâ sot târârakḡâ. 26 Den san, zorat topḡâ a kutaḡâ âlip nâḡgap. Oi zâkkâren aksik dukum nâḡgan. Kut ḡâi ḡâi zo tik mân muyageip, zorat a kutâ

mân kwaksap. ²⁷ A kutâ Agripâ, gâ Propete zengât den nângâna bon uap? Gâ nângâm kwâtâtiat. Zo nângan.”

²⁸ Yatâ sâi Agripanâ Paulo itâ sâm dukuip, “Gâ sâna mân kêrep oi Kristo a opam.”

²⁹ Sâi Paulonâ itâ sâip, “Gâ sot a nâmbutjâ zi tap den zi sa nânge, zen Kembunâ betziñan mei nâ yatâ upigât san. Ka nâ tâk namin saanine ândian, zorat mân san. Den sinji âlipkât op san.”

³⁰ Yatâ sâi a kutânâ Agripa sot Pesto sot Beanike sot a nâmbutjâ, zen zaat namin gâbâ gem âiwe. ³¹ Âi kinjâ âragum sâwe, “A zi kâmbam mo tâk namâgât sinji mân oip.”

³² Sâne Agripanâ Pesto itâ dukuip, “A zi zâk Roma a kutâ patâ Sisanâ diñjâ kwâkâbapkât mân sâip sâi ko gâ olañna âi yen ândibap.”

27

Paulo diim Roma kamânân âinam wañgâyân zâiwe.

¹ Italia hânân âinatkat sâne Roma kâwali a sâtnjâ kutjâ Yulio, zâknjâ Paulo sot tâk namâ a nâmbutjâ diizingi wañgâyân zâiwe. (Luka nâ zen sot âiwen.) ² Wañgâ zo Adramitenjai kamânân gâbâ gâip. Zo Asia hân murukñan kamân tap arip, zoren âibapkât sâsân. Wañgâ zoren zâim Makedonia a ñai kutjâ Aristako, Tesalonike kamânân gok, zâk sot âiwen. ³ Mirâ hañsâi Sidon kamânân takâm Yulionâ Paulo buku okñanngâm nângânñangi kamânân âimñâ bukurâpñoot nalem niwen. ⁴ Oi zobâ arindâ pibânâ gam mem kâbakñei Kipiro hânân âim hân kândâtnan âiwen. ⁵ Oi Kilikia sot Pampilia zengât saru mâtâp âimñâ Mila kamânân, Likia hânân takâwen.

⁶ Zoren wañgâ ñai tâip. Zo Alessandria kamânân gâbâ gâip. Zorânâ Italia hânân âibam oi Kâwali anâ sâi zoren zâiwen. ⁷ Zâimñâ mulun âim Kirido kamân gootñan takâwen. Oi Pibânâ mem kâbakñeniñgi kamân

zo birâm Keret hânângen âiwen. ⁸ Salimone kamân goot goot âim nep patâ tuum âimñâ Lasea kamân gootñan saru bikñâ ñai tâip, zoren takâwen. Kutjâ wañgâ tâtat âlip.

Paulogât den nângâm tâtâlim âiwe.

⁹ Saruyân narâk kêrep arindâ Yuda zengât kendon narâknjâ âki pibâ narâknjâ mâte oip. Zorat Paulonâ girem den dâzângom sâip. ¹⁰ “Bukurâp, zi dum âinatkat nânga âlip âinatkat dâp mân uap. Nen âinarân irâ sikumâk bunâ, nen ârândân wañgâ bâliñ oi sâruyân tâmbetagonemgât umnâ gwârâ uap.”

¹¹ Yatâ sâi kâwali a sâtnjâ Yulionâ Paulogât den birâm wañgâ mariñâ sot galem a, zekât dinzik lugip. Oi saru bikñâ zoren map pibâ gâi wañgânâ tâpapkât dâp mân oip. ¹² A donjbeñâ zorat Keret hânân saru bikñâ ñai kutjâ Poinike, zoren âi tâindâ pibâ narâk âki âinatkat sâwe. Saru bikñâ zoren pibâ patâ mân komap.

Saruyân geinam urâwe.

¹³ Oi pibâ bâbalañ mirâ toren gâbâ gâi umziñ âlip oi kela sâmbune kopgâi Keret hân nângâm âiwen. ¹⁴⁻¹⁵ Âim tâindâ pibâ patâ yuarânâ ga mem kâbakñei hân zo birâm mâtâp tâpkoi osim birâwen. ¹⁶ Yatâ opñâ hân ñai kutjâ Kaunda, zorat nângâmñan ârindâ bamin zo saruyân geibam oip. ¹⁷ Oi nep patâ tuum sâmbuindâ kopgâip. Oi wañgâ âbângubapkât tâk donjbeñ kâpim saawen. Oi saruyân kât ñai kirip, kutjâ Sirita, zoren âibemgât pibâgât isen diigindâ gei pibânâ kom kâbakñei mâtâp gulip âiwen. ¹⁸ Pibâ imbanâ kom zeipkât hañsâi sikum mem pane saruyân gi- arip. ¹⁹ Sirâm karâmbunjan wañgâgât kut ñai ñai mem pane saruyân gi- arip. ²⁰ Sirâm nâmbutñan pibâ donjbeñâ koi mirâsiñ sot sângelak mân muyagei ekñâ umniñ keñgât oi tâmbetagonamen sâm nângâwen.

Paulonâ um âlip kwatziñgip.

21 Oi a zen nalem birâm narâk kârep yen ândine Paulonâ osetziñan kin itâ sâmb dâzângoip, “Bukurâp, zen nâgât den nângâwe sâi ko Keret hânân ândibem. Oi sikum kut nâi nâi tâmbetkuwen, zo mân muyagebap. 22 Zen mân kenngât utnek. Anjâ mân buñ utnat. Wanğâ ko tâmbetagobap. 23 Njâtigân Marinâ kutnâ konsâm mâpâseman, Anutu, zâknâ sumbem kore anjâ sângongui gem ga nâgâren muyagem itâ sâmb dâtnogap, 24 ‘Paulo, gâ kenngât mân ot. Gâ Roma a kutâ patâgât mâtenan takâ kinban. Oi itâ nângâ. Anutuñâ gâ galem otgigi gâ sot a wanğâyân te, zo mân tâmbetagobi.’ 25 Zorat bukurâp, zen umziñ âlip oik. Nâ Anutugât um zagât mân opman. Nâ itâ nângan, ‘Den dâtnogap, zo bon upap.’ 26 Wanğânâ hân nâin âi komnâ âbângubap.” 27 Adria saruyân lan gulip ândim tâindâ ma sirâm kiin kimembut oi njatik tânâmñan wanğâ galem a ziñâ hân gootñan gen sâmb nângâwe. 28 Yatâ nângâmñâ tâk dâp pane saruyân giari kârepñâ a kânok yatâ oip. Oi mâik nâi âim du pane giari kârepñâ kiin bâtnâmbut yatâ oip. 29 Oi kât kwâkñan zâibap sâmb kenngât op wanğâ tipñan kela patâ kimembut saam pane giari mirâ hanşâbapkât mambât tarâwe. 30 Tapñâ wanğâ galem a zen kenngât op wanğâ birâm âinam bamin mem pane saruyân giari den sarâ itâ sâwe, “Nen wanğâ sângânñan kela yâmbât saanamen.” 31 Yatâ utnam utne Paulonâ kâwali a sâtnâ sot arâpñâ itâ sâmb dâzângoip, “Wanğâ galem a zen âine nen saruyân geim nanğânat.” 32 Dâzângoi kâwali a zen bamingât tâknâ mânângâtne saruyân giari birâwe. 33 Mirâ hanşâbapkât mambât tapñâ Paulonâ a aksik nalem ninatkat itâ sâmb dâtnângoip, “Zen umziñ kenngât oi nalem mân nem ândine sirâm kiin kimembut âkap. 34 Gât ko nalem nimbigât sa mân kwâkâbi. Nalem nem ko kârâkñan zâi ândibi. Sâkziñ mân tâmbetagobi.

Zen hâlâuyâk op ândibi.” 35 Yatâ sâi egindâ nalem nâi memñâ Anutugâren sâiwap sâmb namuñ neip. 36 Nei eknâ umniñ bâbâlan oi nen aksik nalem niwen. 37 A wanğâyân tarâwen ko tenğaniñ 276 yatâ zorân tarâwen. 38 Nen nalem nem âkon opñâ wanğâ kâligen gâbâ nalem mem pâindâ saruyân giari wanğâ bâbâlan op kopgâip

Wanğânâ saru sâtnan âbângoip.

39 Mirâ hanşâi hân nâi eknâ kwagâwen. Waniñ gien sâwen. Oi saru bikñâ nâi kâtnâ buñ eknâ zorat sâtnan zâinat sâmb urâwen. 40 Galem a ziñâ kelagât tâknâ mânângâtne saruyân giari tâk olanâ pibâgât isen nâi saane zariip. 41 Wanğâ âimñâ hân murukñan zâim wanğâgât sângânñandâ hânân sum kâtigei saruyân wanğâ tipñan kom namuñip. 42 Wanğâ âbângoi kâwali a ziñâ tâk nâma a zen âibegât zângonam sâwe. 43 Patâziñandâ Paulogât op kwâkâziñgip. Oi sâi nâmbutñandâ saru lâbângum âiwe. 44 Ka nâmbutñâ ombonj sot nak sâmbanâ kwâkñan âiwe. Zo yatâ opñâ nen aksik saru sâtnan takâm zâiwen.

28

A aksik Melite hânân zâiwe.

1 Nen hâlâuyâk sagân zâimñâ tâunan zo kutnâ Melite sâne nângâwen. 2 Hân mâirâp ziñâ buku otniñgâm map pateñ op zeï kârâp sândum une sei nângâwen. 3 Paulonâ kârâp tâmbânñoot zo mem pâi sei kârâp zorat umñan gâbâ mulum kâtik kopgam Paulo sâlâpñan zim kâtigem kirip. 4 Oi kamân mâirâp zen zo eknâ âragum sâwe, “A zi kâmbam a. Saruyân mân buñ op kopgap, zorat hâuñâ muyagenğap.” 5 Paulonâ ko mulum zo kwititapkoï kârâbân geim Paulo mân tâmbetkoip. 6 Yatâ oi hân mâirâp zen bikñâ lâmbatpap mo kek mumbap sâmb mambât ek tarâwe. Narâk kârep ek tatne buñ oi itâ nângâwe, “A zi ko bem lopio.”

Paulonâ a sisi mâsekziŋoot kubikziŋgip.

⁷ Kamân ândiwen, zorat nanġâmŋan a kutâziŋ tâip, kutŋâ Popilio. Zâkkât mirâ kamân zo zeip. Oi a zorâŋ on galem otniŋgi zâkkât mirin sirâm karâmbut ândiwen. ⁸ Zoren ândeindâ Popilio ibânâ mâsek op sâk kârâp taki umân bâba oip. Oi Paulonâ nânġâm mirin zâim bikŋâ kâukŋan pam ninâu sâm kubikŋanġip. ⁹ Yatâ oi hân zorat mâirâp zen a ambân mâsekziŋoot zen siŋgi nânġâm ganetâ kubikziŋgâmâip. ¹⁰ Oi zorat hâuŋâ a zen umâlip op galem otniŋgâne âinam oindâ mâtâpkât kut ŋâi ŋâi betniŋan miwe.

Paulonâ waŋġâ ŋâin zâim Roma kamânân arip.

¹¹ Hân zoren ândeindâ kâin karâmbut âki waŋġâ ŋâin zâiwen. Waŋġâ zo Alesandiria kamânân gok. Sâŋġânŋan lopio booboo zagât sobine kirâwet. Nen ândiwen, zoren waŋġâ zoren tâi map pibâ narâk âki zâiwen. ¹² Âim Siraku kamânân takâm sirâm karâmbut tarâwen. ¹³ Zo birâm haangum Region kamânân takâwen. Sirâm ŋâin mirâ toren gâbâ pibâ ga kâbakŋeniŋgi ŋâtik sirâm zagât âimŋâ Puteoli kamânân takâwen. ¹⁴ Zoren takâm waŋġâyân gâbâ gem gam Yesugât kâmut muyageziŋgâm sirâm nâmburân zagât zen sot ândiwen. Oi zobâ Roma kamânân âiwen. ¹⁵ Yesugât kâmut Roma kamânân ândiwe, zen neŋġât siŋgi nânġâm Apio kamânân âine kândiaŋġâwen. Oi nâmbutŋâ mirâ karâmbut, zoren kândiaŋġâwen. Oi Paulonâ ziŋgitŋâ umâlep nânġip.

Paulonâ Yuda a den dâzânġoip.

¹⁶ Roma kamânân takâm a sâtŋandâ sâi Paulo tâk namin mân parâwe. Kâwali a ŋâiŋâ Paulo diim âi mirin pam galem oip. A nâmbutŋâ ko tâk namin zâmbarâwe.

¹⁷ Zoren ândeij sirâm karâmbut âki Paulonâ sâi Yuda a sâtŋâ zen gane itâ sâm dâzânġoip, “Bukurâpnâ, Nâ Yuda a bukurâpniŋâ kwerâziŋ mân

sâwan. Sâkurâpniŋ zengât den mân kowan. Oi zen laŋ Roma a zengât bitziŋan nâbane Yerusalem kamânân tâk namin nâbarâwe. ¹⁸ Roma a ziŋâ topnâ sâmŋâ nobigât tosanâ kârum birâniŋam urâwe. ¹⁹ Ka Yuda a zen mân birâniŋbigât kâtigine Roma a kutâ patânâ dinnâ sâm kwâkâbapkat sâwan. Nâ Yuda a bukurâpnâ zengât um kâlak mân nânġâwan. ²⁰ Oi nâ zorat ziŋgitŋâ zen sot den utnatkât sa ge. Isirae a nen momŋâ zaatzaat den zo nânġâm ândimen. Den zorat tâkŋâ saanine ga ândian.”

²¹ Yatâ sâm dâzânġoi sâwe, “Ândiren Yuda hân topniŋan ândie, zen gâgât den ŋâi mân kulemgum niŋge. Zoren gâbâ a ŋâi mân gam sâm bâliŋ kwatgigi nânġâwen. ²² Zorat den mem ândiat, zo gikak sâna nânġânatkât sen. Oi mâtâp uŋakŋâ zorat itâ nânġâmen. Hân dâp a ambân, ziŋâ sâm bâliŋ kwâtziŋġâwe.”

²³ Yatâ sâm narâk ŋâi parâwe. Zo mâte oi Yuda a aksik Paulogât mirin mindune Anutugât um topŋan ândiândiŋanġât den hanġât topkwap dâzânġom tâi ŋâtiksâip. Oi Mosegât gurumin den sot Propete zengât den kulemguwe, zo Yesugâren bonŋâ âsageip. Zorat den dâzânġoip. ²⁴ Oi a nâmbutŋâ zen diŋâ nânġâwe. Oi nâmbutŋandâ diŋâ birâwe.

²⁵ Oi den sâm kâsâpagone Paulonâ itâ sâm dâzânġoip. “Tirik Kaapumŋâ Propete Yesaia den dukui sâkurâpniŋ den itâ sâm dâzânġoip,

²⁶ ‘Gâ âi a kâmut zi itâ dâzânġonon, “Kindapziŋandâ den nânġânânġân, zo nânġâbi. Ka umziŋandâ ko mân nânġam kwâtâtibi. Sinziŋandâ igikŋâ, zo ikpi. Ka zorat topŋâ zo mân ek kwâtâtibi. ²⁷ A ambân kâmut zen zi um kâtik. Kindapziŋ bâpsâsânâ. Sinziŋandâ mân ek kwâtâtibi. Umziŋandâ mân nânġâm kwâtâtibi. Oi umziŋ mân melânne ko nâ dap yatâ kubikziŋġâbat.” ’

²⁸ Zorat nâ dâzângua nângânek. Anutuᅇâ kubikkubik mâtâp muyageip, zo a hân ᅇâin gok zenᅇgât sinᅇi uap. Zen nângâm âkᅇâlîbi.”

²⁹ Yatâ sâm dâzângoi Yuda zen ziiᅇak den sâm mâsikâyanᅇâm âiwe.

Paulo Roma kamânân kendon patâ zagât ândeip.

³⁰ Oi Paulonâ Roma kamânân mirâ ᅇâi kwâlâm zoren kendon patâ zagât ândei a ziᅇâ zâkkâren âim ândiwe. ³¹ Âinetâ Anutugât um topᅇan ândiândigât den dâzângom Kembu Yesu Kristo, zâkkât topᅇâ keᅇgât buᅇ dâzângom ândeip.

Zo yatik.

Roma zengât ekap Paulonâ kulemguip.

Paulo nepnangât topnâ.

¹ Paulo nâ, Yesu Kristonâ kore a gâsunim Aposolo sâam nim Anutugât sinji âlip den sa laŋ kârâbapkât gâsum sâlâpnogip.

² Den sinji zo muyagibapkât Anutunâ sâam kâtigemnâ mâruman Propete a sâam muyagemzinji Kembangât ekabân kulemguwe.

³ Kulemgune nannâ Yesugâren âi sugip. Nannâ Yesu, zâk a kutâ Dawidigât kiurâp zengâren gâbâ muyageip.

⁴ Yesu zâk Anutugât nannâ op um salek sot hâlâlu oi Anutunâ nannangât topnâ imbanânoot itâ muyageip. Mumunan gâbâ mângei zaarip. Mângei zaatnâ kembu patâniŋâ ândiap.

⁵ Yesu Kristo, zâk kembuniŋandâ tânomnâ aposolo nep sâam nigip. Oi hân dâp a sinji âlip dâzângua nângâm lum Kembu Yesugât kâmut upigât nângâm sâip.

⁶ Oi a nâmbutnâ zen ziinjik bunâ. Zen sot ârândân Roma a zin Yesu Kristogât arâp upigât diizingip. Zorat nep zo zengâren yatâ tuubatkât sâam nigip.

Roma kamânân ândie, zen Anutugât sinji op ândibigât sot um târârak ândibigât gâsuzingip.

⁷ Anutu umnandâ gâsuzinji ândie, zengât ekap zi kulemguan.

Ibâniŋ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângoizângon sot um lumbe, zo zengâren zimbap.

Paulonâ Roma kamânân âi Kembangât sinji a zingitpatkât sâip.

⁸ Roma a zen Kembangâren nângâm pâlâtân kwâkŋangâm ândime, zorat sinji hân dâp ari nângâne âlip opmapkât zengât op sâiwap sâaman. Yesu Kristonâ tânzângoipkât sâiwap sa Anutugâren zâimap.

⁹ Nannangât sinji âlip sâam umnandâ Anutu kore okŋangâ topnâ nângâmap, zâkkât

mâtenan den zi sa nângâne. Nâ ninâu sâaman dâp zengât op sâaman.

¹⁰⁻¹¹ Nâ zen zingitpatkât otnimap. Zo yatâ zeî ândim gâwan. Narâk zi ko kut nâi nâinâ saanigi tâpman. Anutunâ nângi dâp oi mâtâp muyagem nigî zengâren gâbatkât dukuman. Nâ gamnâ tânzângua Kaapumnâ imbanâ nâi zinji kâtigem ândibigât sâaman.

¹² Nâ itâ sâbâ. Zengâren ga nângâm pâlâtangât bonnâ tirâpagom tânagonat.

¹³ Oi bukurâpnâ, topnâ kârubegât itâ dâzângobâ. Nâ a kâmut nâmbutnâ zengâren opman, zo yatik Roma zengâren gamnâ nep tuum bonnâ muyagibatkât sâaman. Oi gabâ sandâ kut nâi nâi nâmbutnandâ saanigi tâpman.

¹⁴ Nânâ saru a sot barâ a, a nângânângâziŋoot sot kwakmak ârândân sinji âlip dâzângobatkât sâam nigip.

¹⁵ Zorat Roma kamânân a zen sinji âlip dâzângobatkât umnandâ bâbâlan opmap.

Nângâm pâlâtangât op ândiândi mimbi.

¹⁶ Nâ sinji âlipkât nânga anunŋoot mân opmap. Wangât, zo Anutugât imbanânoot, zorat. Sinji âlip zo nângâm Kembangâren nângâm pâlâtân kwapi dâp tânzângom bâliŋan gâbâ mâkâzingâbap. Yuda a sot hân nâin gok zen ârândân.

¹⁷ Sinji âlibân Anutugât mâtenan târâraknâ utnatkât mâtâp ziap. Zâknâ nângâm pâlâtânziŋoot zo mâtâp zoren diizingâbap. Oi zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“Nângâm pâlâtân kwâkŋangâm tosazin bun urâwe zo, zinâ ândiândi mimbi.”

A zinâ Anutu birâm nâtâtigân bagiwe.

¹⁸ A Kembu kândâtkom bâliŋ upme, zen bâliŋ utne zorânâ den bonnangât mâtâp zo doongumap. Bâliŋ mâme a zin yatâ upmegât Anutu kukŋangât bonnâ sumbemân gâbâ zengâren muyagem zemap.

19 Anutuņâ hâuņâ zingâmap, zorat topņâ itâ. Anutugât topņâ zo muyap zeî nângâme. Anutu zikņak topņâ muyagem zingâmap. Hân muyageibân gâbâ a ziņ Anutugât topņâ itâ ek nângâm gawe. Anutu zâk aņâ mân igikņâ. 20 Oi zâk imbanâņoot kembu patâ op ândiap. Hân muyagem kut nâi nâi top top muyagem pâip, zorâņ topņâ muyagei âlip ek nângâme. Zorat a zen Anutu kândâtkomņâ bâliņ utne hâuņâ zingi ko dap op den hâuņâ sâbi?

21 A zen Anutu ândiap nângâm, mân ândiap tobat oi hurat mân kwâkņangâwe. Oi mân sâm âlip kwâkņangâwe. Oi zen nângânângâziņan bâliņâ top top muyagem um kâtik utne nâtâtikņâ kâpizâņgoip. 22 Oi a ziņ nen nângânângâniņoot ândien sâweņâ kwakmak op ândiwe. 23 Yatâ otziņgi zen Anutu ândiândiņ kâtik, âsakņâ mariņâ, zâk mân hurat kwâkņangâm a sot nii, zuu, mulum, kut nâi nâi buņ orotņâ zorat lopio sobem hurat kwatziņgâwe. Zen yatâ urâwe. Oi narâk ziren zo yatik op ândie.

24 A zen yatâ utne Anutuņâ zingit birâziņgi umņâ sâkkât âkņâle top top nângâm bâliņâ op um sâkziņ mem bâliņ kwap piuriyâunzabân bagiwe. 25 Zen Anutugât topņâ nângâm kândâtokom sarâ mâte okņangâwe. Oi mariziņâ birâm kut nâi nâi muyageip, zo hurat kwâkņangâm kore okņangâwe. Nen ko itâ nângen. Kut nâi nâi muyageziņgip zorat Anutu, zâk sâm âlip kwâkņangâm ândeindâ dâp upap. Perâkņak.

26 A zen Anutu kândâtkuwegât birâziņgi âkņâle bâliņâ muyageziņgip. Oi ambân zen Anutuņâ ap ambin ândiândi mâtâp sâip zo birâm ambân torenņâ ândiândi bâliņan bagiwe. 27 Oi a zen yatigâk ap ambin ândiândiņ birâmņâ umziņan âkņâle bâliņangât kârâpņâ sei a torenņâ sot bâliņ top top muyagiwe. Oi bâliņâziņangât hâuņâ um sâkziņ tâmbetagowe.

28 Zen Anutugât topņâ nângâm mân hurat kwâkņangâm utne zâkņâ birâziņgi umziņ gulip oip. 29-30 Oi kut nâi nâi bâliņâ top topņâ donbep urâwe. Bâliņâ sot laņ orotņâ, ziņâ umziņan siksâuk oi sikumgât âkņâle, kâmbam, kâsa, sarâ, um kâlak, zo yatâ op ândiwe. A umân pâpan, sarân sâsâ, Anutu kâsa okņangâme, zâizâiņ, sâk mâme, bâliņangât mâtâp muyagime. Ibâ mam zengât den kwâkâme. 31 Um nângânângâziņ buņ ândime. Um lâklâk buņ ândime. A lumbenâ buņâ, buku orot buņâ ândime. 32 Kut nâi nâi yatâ opņâ tâmbetagobi. Anutugât den yatâ ziap, zo nângâm tâtâlim laņ upme. Oi zorik buņâ. A nâmbutņâ utnetâ tânzângome. Zen yatâ urâwe. Oi narâk ziren yatik op ândie.

2

Gâtâm âlipņâ sot bâliņâ zorat sângân minat.

1 Zorat a, gâ dap op topkâ sapsuban? A nâmbutņandâ tosa muyagine hâuņangât den sâm gikâ sâm muyagemat. A nângâm bâliņ kwatziņgâmat, zo yatigâk gâ opmat. 2 Oi Anutuņâ a yatâ upme, zen hâuņâ zingi dâp uap. Zo yatâ nângâmen. 3 A, gâ nâmbutņâ zengât tosa sâm muyagem yatik opmat. Gâ dap nângat? Nâ Anutuņâ hâuņâ mân nibap, yatâ sâm opmat? 4 Kembuņâ lumbenâ patâ otgimņâ hâuņangât den kek mân sâi gâ wangât zorat nângâna yenņâ opmap. Gâ umgâ melâņbangât Anutuņâ lumbenâ otgimap, zo âkon opmat? 5 Gâ umgâ kâtikņâ. Umgâ mân melâņna tosgâ kârâp yatâ kwâkņan kwâkņan pam zari kârâp simbap narâkņan, narâk patin, Anutuņâ sâi simbap. Narâk zoren Anutu kukņangât bonņâ âsagegibap. 6 Anutuņâ a orot mâmeninangât dâp hâuņâ niņgâbap. 7 A nâmbutņâ kut nâi nâi âlipņâ tuume, zen sumbemân neule âsakņâ sot ândiândi kâtik muyaginam kâtigime. Zen hurat

kwatziŋgâm ândiândi kâtik ziŋgâbap. ⁸ A nâmbutŋâ zinnâ op, zâizâiŋ opŋâ den bonŋâ kwâkâm kut ñâi bâliŋâ mem ândime, zeŋgâren Anutu kukŋaŋgât bonŋâ muyageziŋgâbap. ⁹ Bâliŋ mâme a Yuda a sot hân ñâin gok, zen aksik sâknam yâmbât muyageziŋgâbap. Yuda a kândom muyageziŋgâbap. Bet ko hân ñâin gokŋâ muyageziŋgâbap. Wangât, Yuda zen Kembangât den kândom nâŋgâwe, zorat. Hân ñâin gok zen bet nâŋgâwe. ¹⁰ Târârak ândibi, zen aksik Yuda a sot hân ñâin gok zen neule âsakŋâ sot lumbenâ muyageziŋgâbap. Yuda a zen kândom. Hân ñâin gok zen bet. Yuda a sot hân ñâin gok zen âlipŋâ sot bâliŋâ utne hâuŋâ dâbâk otziŋgâbap. ¹¹ Kembunâ hâtubâtu mân otniŋgâbap.

Anutuŋâ a hân ñâin gokŋâ zeŋgât umziŋan gurumin den pâip.

¹² A Mosegât gurumin den mân nâŋgâm bâliŋ upme, zen aksik gurumin den mân nâŋgâm tâmbetagobi. A gurumin den nâŋgâm ândim bâliŋ upme, zen aksik Anutuŋâ gurumin dengât dâp hâuŋaŋgât den sâbap. ¹³ A gurumin den kindapŋâ yen nâŋgâme, zen Anutuŋâ ziŋgiri târârak mân upme. Ka a nâŋgâmŋâ lum kwâtâttime, zeŋgât târârakŋâ sâm ziŋgâbap. ¹⁴ Hân ñâin gokŋâ Mosegât gurumin den mân nâŋgâwe, zen umziŋaŋgât gurumin den lum Mosegât gurumin den mân nâŋgâweŋâ gurumin denziŋoot upme. ¹⁵ Yatâ utnetâ gurumin den umziŋan pâip, zorat top muyagemap. Gurumin den umziŋan pâip, zorâŋâ um nâŋgânâŋgâziŋâ purikgurik op tosaziŋaŋgât den sâm kwâkâziŋgâmap mo lumbenâ den âlip sâmap. ¹⁶ Zo narâk patâgât siŋgi yatâ opmap. Narâk zoren Anutuŋâ sâi Yesu Kristonâ umniŋan kut ñâi ñâi ziap, zorat topŋâ sâm muyagibap. Nâ siŋgi âlipkât den sâm muyagem yatik sâman. Oi Yesu

Kristo, zâk sâman dâp yâtik topziŋ sâm muyagibap.

Yuda a nâmbutŋâ, ziŋ Kembangât den zo sâkŋak mem ândiwe.

¹⁷ Gâ gikaŋgât nâ Yuda a sâm Mosegât a op ândina gurumin denŋâ koremgâ oi pam zemat. Oi itâ sâm sâk mâme opmat, “Nâ Anutugât târotâroyân ândian. Oi Anutugât den nâŋgâman. ¹⁸ Oi gurumin den kwâkâm niwe, zo nâŋgâm kwâtâtiman.” Gikaŋgât yatâ nâŋgâm zâizâiŋ opmat. Zi upan, zo mân upan, zo nâŋgâm sâlâpkumat. ¹⁹ Oi gikaŋgât itâ sâmat, “Nâ sen bâp âlipŋaŋgât mâtâbân diiziŋgâbat. Oi ñâtâtigân ândie, zen âlip âsakŋâ ziŋgâbat. ²⁰ Oi kwakmak a zo âlip kubikziŋgâbat. Oi katep umâlep den sâm kwâkâm ziŋgâbat. Wangât, nâ den kâtik sot den bonŋâ zorat topŋâ nâŋgâman, zorat.” ²¹ Gâ gikaŋgât yatâ nâŋgâm ândimatkat den ñâi mâsikâgibâ. Gâ a nâmbutŋâ kwâkâm ziŋgâmatŋâ gikâ umgâ mân kubikmat, zo wangât yatâ opmat? Gâ a nâmbutŋâ kâmbu mân upi sâm dâzâŋgomŋâ gikâ kâmbu opmat. Kâmbu zo wangât opmat? ²² Ap ambin mân birâyâŋgâbabot dâzâŋgom gikâ ambingâ yatik birâmat, zo ka. Gâ Yuda a opŋâ itâ nâŋgâmat, “Nen lopio gootŋan arindâ Anutuŋâ niŋgiri mân dâp upap.” Yatâ nâŋgâm a nâmbut zen lopio mân hurat kwapigât sâm dâzâŋgom gikâ lopio namin gâbâ kut ñâi ñâi kâmbu mema, zo ka. ²³ Gâ Anutugât gurumin den nâŋgâm zâizâiŋ opmatŋâ den kâtik kona a nâmbutŋâ ziŋgâ gekŋâ Anutu sâm bâliŋ kwapme, zo ka. ²⁴ Zorat ko Kembangât ekabân zeŋgât den ñâi itâ kulemguwe.

“Zen bâliŋ utne hân ñâin gokŋâ zen ziŋgitŋâ yatik Anutu sâm bâliŋ kwâkŋaŋgâme.”

Kaapungât tobatŋâ umân ze bonŋâ sâsâŋ.

25 Gâ sâkkan Anutugât den kâtik lum kwabâ kwatgiwe oi ko den kâtik zo luna bon upap. Den kâtik zo kona kwabâ kwatgiwe, zo yennâ uap. 26 Oi zorat torenjâ ziap. A hân nâin gok nâi kwabâ mân kwâkñangâwe, zâk den kâtikñâ lugî kwabâ kwâkñangâwe, zo yatâ âlip upap. 27 Oi kwabâ mân kwâkñangâne ândimñâ den kâtikñâ nep tuubapñâ nepñâ zâkkât topñâ sapsubap. Oi Yuda a den kâtikñâ nângâmñâ mân lume, zengât topziñ yatik sapsubap. 28 Nâi zâk kwabâ kwâkñangâne gurumin den mân lumap, zâkkât dap dap sânat? Zâk Yuda a bonjâ? Buñâ. 29 Sâgân den kâtikñâ tobat mem ândiândiñ, zo bonjâ buñâ. A nâi umñandâ bâliñâ birâm Kembangât sinji ândimap, zâkkât Yuda a bonjâ sânat. Umân Kaapumñâ nep tuumap, zo bonjâ. A yatâ zorat a ziñâ buñâ, Anutuñâ nângi âlip oi sâm âlip kwâkñangâbap.

3

Bâliñâniñandâ Anutugât den mân mem gei kwâpap.

1 Yuda a nen hân nâin gok zen sot dâbâk upmen mo? Kwabâ kwatniñgâwe, zo yennâ? 2 Yatâ buñâ. Yuda a, nen Anutuñâ diñâ niñgip. Nen Anutuñâ sinji den top top dâtnângoi zorat mariñ urâwen. 3 Oi dap yatâ? Yuda a nâmbutñâ zen Anutugât den nângâm kândâtkume, zorat itâ sânat? “Lolotziñandâ Anutuñâ sâi kâtigemap, zo koi gibap?” 4 Buñ kâtikñâ. Anutu zâk sâi kâtigemap. Ka a nen dinniñâ sarâ sot bon buñ sâmen. Nengât yatâ sâsâñ. Zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“Kembu, gâ sâm kubikna a ziñ nângâne âlip upap. Gâ sâm kwâkâna a zen diñgâ mân kwâkâbi.”

5 Bâliñ oindâ Anutuñâ târâkñangât topñâ sâm muyagemap kât dap sânat? Itâ sânat? “Top yatâ ziap kât Anutuñâ zobâ hâuñâ niñgi mân dâp

upap.” Yatâ buñâ. 6 Zo agât den. Anutuñâ târâk mariñâ ândiap, zorat Anutuñâ a bâliñâniñangât hâuñâ niñgi dâp upap. 7 Oi den toren ko den sarânandâ Anutugât den bonjâ tângoi kutsiñgñangât wangât nâ bâliñ mâme a sâm hâuñâ nibap?” 8 Oi wangât itâ mân sâmen? “Nen bâliñ oindâ Anutuñâ bonjâ muyagibap.” A nâmbutñâ ziñ nengât yatâ sâme. Sâm sâtniñan sâme. Den bâliñâ yatâ zo sâm mâtâp zo lâñme zo, zen ko hâuñâ ziñgi dâp upap.

A aksik gulip urâwe.

9 Yuda a nen a nâmbutñâ walâziñgâm tobat nâi ândien mo? Yatâ buñâ. Yuda a sot hân nâin gok nen aksik bâliñangât kore upmen. 10 Zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“A zengâren gâbâ nâi târâkñâ mân ândiap. 11 Nâiñâ itâ mân sâmap, ‘Nâ Anutugât topñâ nângâbâ.’ 12 A zen pisuk Kembangât mâtâp birâm bâliñan âiwe. Zengâren gâbâ nâiñâ âlip mân opmap. 13 Gânduziñan gâbâ kuk kalâm âsagem takâmap. Nâmbâlamziñâ puriksâi sarâ den kopgâmap. Lâuziñâ mulum kâtikñâ yatâ. 14 Lâuziñan den bâliñâ sot um kâlak den piksâm ziap. 15 Kâmbangât bâbâlan op âime. 16 A tâmbetzângom âim tâmbetagome. 17 Lumbenangât mâtâp zorat kwakme. 18 Zen Anutugât kenjât mân op ândime.”

19-20 Den zo gurumin den ekabân ziap. Oi nen itâ nângâmen. Gurumin den zo a ambân aksik nengât op sâi umñan ândien. Nen dap op gurumin den lum ândim Anutu mâtênan târâk utnat? Gurumin den, zorâñ tosaniñ sâm muyagemap. Zo a aksik nengât topniñ sâm muyagei dap op hâuñâ sânat? A aksik nengât tosaniñ Anutugâren ziap.

Yesunja suupniņ meip, zorat nāngām pālātāņ kwākņangām tosaninja buņa upap.

²¹ Mosegāt gurumin dennā mân tânnāngomap. Ka narāk ziren gurumin den yen zei Anutugāt mâteņan tosa buņ utnatkāt Anutuņa mâtâp muyageip. Mâtâp zo gurumin den sot Propete zeņgāt ekabân siņņinā kânņan sām kulemguwe. ²² Yesu Kristo nāngām pālātāņ kwākņangindā tosanin buņ oi ândiândinā mâtâp zo neņgāt siņņi uap. Zo a topņā topņā neņgāt matâp kânok. Mâtâp nâi mân ziap. ²³ Nen aksik patâ bāliņ urāwengāt Anutuņa niņgiri mân dâp oip. Anutugāt âsakņā neulenā takânatkāt mân uen. ²⁴ Ka Yesu Kristo zâk sâņgânniņ mem suupniņ meipkāt Anutuņa sâņgân buņ tânnāngom hâlâlu minniņgip. ²⁵ Zâkņā nanņā sâņgongoi gem gâi a ambân mâteziņan kune moi gilâmņandâ bāliņâniņ saņgorip. Oi zen zâkkâren nāngām pālātāņ kwākņangām ândibiņā tosaziņ buņ ândibi. Bāliņā op gawe, zorat tosaziņ Anutuņa umālipņangāt pāi zeipkāt Yesu mumuņan bagei Anutugāt mâteņan tosanin buņ orotņangāt mâtâp muyageip. ²⁶ Yesu nāngām pālātāņ kwākņangâme, zen tosaziņ buņ upme. Zorat topņā narāk ziren muyagibapkāt Anutuņa yatâ oip. Anutu, zâk hâlâlu mariņā ândiap. Oi zorat topņā zo muyap pāi ziap.

Nāngām pālātāņ kwākņangâmengāt op tosanin buņ op ândinat.

²⁷ Oi âlip zâizâiņ utnat? Buņa. Zâizâiņā zo kândaņip. Wangāt kândaņgip? Nen orot mâme âlip op ândim tosa buņ uen? Buņ kâtikņā. Nen yen nāngām pālātāņ kwākņangindā tosāniņ buņ kwatniņgip, zorat. ²⁸ Nen itâ nāngen. A nen gurumin den luluniņangāt buņa. Nāngām pālātāņgāt op tosanin buņ upmen.

²⁹ Zen dap nāņge? Anutu zâk Yuda a neņgāt Anutuyâk? Buņa, Zâk hânņā hânņā neņgāt Anutu.

³⁰ Zâk Anutuniņ kânok ândiapkât Yuda a sot hân nâin gokņā ârândâņ nāngām pālātāņgāt op tosanin buņ minniņgâmap. ³¹ Oi yatâ sām nāngām pālātāņgāt op gurumin den kândaņmen? Buņa. Gurumin den zo tângumen.

4

Abaram sot Dawidi, zet Anutu nāngām pālātāņ kwākņangitâ toszik birip.

¹ Gurumin den zorat nāngām sâkunnin Abaram, zâkkât dap sânat? ² Zikņā orot mâmeņangāt op tosaņā buņ oip? Zo yatâ oip sâi Anutugāt mâteņan sâkņā mem zâi pâmbap. ³ Ka Kembangāt den nâi itâ ziap, “Abaramņā Anutu nāngām pālātāņ kwākņangip, zorat opņā Anutuņa zâkkât nāņgi tosaņā buņ oip.”

⁴ Zorat itâ sa nāngânek. Nâi zâk nep tuum sâņgân mei, zorāņ yen pindâpindâņ zo yatâ buņa. Nepkât sâņgân uap. ⁵ Oi nâi ko ândiândi târârakņangāt nep mân tuumņā bāliņ mâme zeņgāt tosa birâmap, Anutu, zâkkâren nāngām pālātāņ kwâpâp zo ko Anutuņa nāngām pālātāņangāt op nāņgi tosaņā buņ upap. ⁶ Marumņan a kutâ Dawidi, zâk yatik Anutuņa a nâi orot mâme âlip nep mân tuugi tosaņā birâbap, zâk sām âlip kwākņangâm itâ kulemgop,

⁷ “Kembuņa toszin birip sot bāliņâziņ gulipkoip, zen sâtâre upi. ⁸ A nâi zâk Kembangāt zâkkât nāņgi tosaņā buņ opmap, zâk sâtâreņoot upap.”

Abaramņā nāngām pālātāņangāt opņā hân aņā aņā kândom otniņgip.

⁹ Sâtâre den zi kwabâ kwatniņgâwe, Yuda a neņgârâk? Mo a hân nâin nâin gokņā zeņgāt sot ârândâņ uap? Kembangāt ekabân Abaramgāt den nâi ziap. Zo sâlâpkum nāngâmen. Zâk Anutuņa nāngām pālātāņangāt op tosaņā

birip. ¹⁰ Narâk ikâ zoren tosanâ buŋ miŋaŋgip? Kwabâ kwatne ândeibân mo yen ândeibân tosanâ buŋ miŋaŋgip? Zo yen ândeip, narâk zoren tosanâ buŋ miŋaŋgip. ¹¹ Zâk kwabâ mân kwâkŋaŋgâne ândim Anutu nâŋgâm pâlatân kwâkŋaŋgi tosanâ birip. Nâŋgâm pâlatâŋgât undip zo bet sâkŋan pindip. Abaram zâk yatâ opŋâ kwabâ mân kwâtziŋgâne ândim Anutu nâŋgâm pâlatân kwâkŋaŋgâne tosaŋi buŋ oip, zengât kâukŋâziŋ op ândeip. ¹² Oi kwabâ kwâtningâne ândim nâŋgâm pâlatân kwâkŋaŋgâm ândiwen, nengât kâukŋâ oip. Zâk nâŋgâm pâlatâŋgât mâtâp lânjip. Mâtâp zorik kiunnâ kiunnâ Abaram zâk kâukniŋâ sâindâ dâp upap.

¹³ Anutuŋâ Abaram sot kiurâpŋâ hân patâ siŋgi kwâtziŋgip, zo gurumin den lulunaŋgât buŋâ. Nâŋgâm pâlatâŋaŋgât op tosanâ birâm yatik oip. ¹⁴ Oi siŋgi kwatziŋgip, zo gurumin den lume, zengât oi sâi nâŋgâm pâlatâŋgât mâtâp sot Anutuŋâ Abaram den dukuip, zo bon buŋ opap. ¹⁵ Gurumin den buŋâ oi sâi ko tosaŋgât hâunaŋgât den mân muyagebap. Gurumin denŋâ tosaŋgât hâunaŋgât den muyagemap. Zorat a gurumin den lulunaŋgât mâtâbân lân ândimŋâ tosaŋi buŋ mân upi. Buŋâ. Kembu kukŋaŋgât bonŋâ zengâren muyagibap.

¹⁶ Anutuŋâ sâm kâtigem kut nâi nâi siŋgi kwatningip, zo nâŋgâm pâlatâŋniŋaŋgât op muyagibap. Zo bon buŋ mân upap. Zinziŋ kâtik zem zâimâmbap. Wangât, zo umâlipŋaŋgât op tânzâŋgozâŋgoŋ, zo pindi Abaramgât kiurâp nengâren bon oip. Gurumin den lume, zenâk buŋâ. Abaramŋâ nâŋgâm pâlatâŋgât mâtâp lânmen, nen aksik Abaramŋâ Anutugât mâtenan sâkunniŋâ uap. ¹⁷ Anutuŋâ Abaram den nâi dukumŋâ sâm kâtigeip. Den zo Kembugât ekabân kulemguwe. Zo itâ ziap,

“Nâŋgâ gâ a kâmutŋâ kâmutŋâ zengât ibâziŋ upangât sâm giwan.”

Abaram zâk den zo nâŋgâm Anutu nâŋgâm pâlatân kwâkŋaŋgâm itâ nâŋgip, “Anutu zâk mumuŋan gâbâ mânginiŋgâbâ sâm mânginiŋgâbap. Oi kut nâi nâi mân ziap, zo sâi muyagibap.” Abaram zâk yatâ nâŋgip.

Abaram nâŋgâm pâlatâŋâ zâizâiŋ zemŋaŋgip.

¹⁸ Abaram zâk a kâmut donbep zengât ibâ upap. Den zo nâŋgâm itâ mân sâip, “Nâ sombâ op kiunnâ buŋ ândiangât dap yatâ kiurâpŋâ âsagibi?” Buŋâ. Yatâ mân sâip. Kembugât den zorat bonŋâ âsagibapkât mambât ândeip. Den itâ sâm dukuipkât, “Kiurâpkâ donbep patâ yatâ muyagibi.” ¹⁹ Oi zâk kendonŋâ 1 handeret oip. Sâkŋâ patkip oi Sera zâk kâpin ândim sâkŋâ âron oip, zo ekŋâ nâŋgâm pâlatâŋaŋgât um zagât mân oip. ²⁰ Anutuŋâ siŋgi den dukuip, zo nâŋgi mân bon buŋ oip. Nâŋgâm pâlatâŋgât kâtigem Anutugât nâŋgi zari sâtâre okŋaŋgip. Zâk itâ nâŋgâm ândeip. ²¹ “Anutuŋâ kut nâi muyagibapkât sâip, zorat bonŋâ âlip muyagibap.” ²² Abaram zâk nâŋgâm pâlatân zemŋaŋgipkât Anutuŋâ nâŋgi tosanâ buŋ oip.

²³ Anutuŋâ nâŋgi tosanâ buŋ oip, den zo Abaram zikŋaŋgârâk mân kulengoip. Nengât ârândân kulengoip. ²⁴ Kembuniŋâ Yesu mumuŋan gâbâ mânggeip, Anutu, zâk nâŋgâm pâlatân kwâkŋaŋgindâ nengât yatik nâŋgi tosanin buŋ utnat. ²⁵ Anutuŋâ sâi Yesu kune tosaninŋaŋgât op moip. Oi tosanin buŋ upapkât mumuŋan gâbâ zaarip.

5

Yesuŋâ lumbeŋâ muyageipkât sâtâre utnat.

¹ Yesu Kristonâ suupniŋ mem moipkât nen nâŋgâm pâlatâŋgât op tosanin buŋ urâwengât Yesu Kristogâren pâlatân op Anutu sot lumbeŋ

op ândimen. ² Yesuñak mâtâp mem niñgipkât Anutuñâ tânnânḡoi ândien. Oi gâtâm zâk sot ândeindâ Anutugât imbañangât âsakñâ âsagei mem ândinat, zorat nânḡâm ândim sâtâre upmen. ³ Oi zorik buñâ. Sâknam ândiândiniñangât sâtâre upmen. Oi itâ nânḡâmen. Sâknamân ândimñâ umniñ mân loribap. ⁴ Oi yatâ ândeindâ Anutuñâ niñgiri âlip upap. Nen nânḡâm pâlâtân sot ândim Anutuñâ kut ñâi ñâi neñgât sinji sâip, zorat nânḡâm um bâbâlañ op mambât ândinat. ⁵ Nen zo yatâ ândimñâ bonñâ minat. Anutuñâ Tirik Kaapumñâ umniñan pâip. Kaapum zâk den itâ sâm muyageniñgâmap, “Anutugât umñandâ doñbep gâsuniñgâm tânnânḡomap.”

⁶ Mârum nen imbañâ buñ ândiwengât târârak mân ândiwen. Oi narâkñâ mâte oi Kristo zâk bâliñ mâme a neñgât op moip. ⁷ Nen itâ nânḡâmen. A târârak ñâigât hâuñâ op mumuñâ, zo a neñgâren mân taap. A âlipñâ ñâigât op mumuñâ, zo ko muyagibap mo dap? ⁸ Nen bâliñ op ândeindâ Anutu nen umñandâ doñbep gâsuniñgip. Anutuñâ umâlipñangât opñâ Kristo sânḡongoi gem hâuñiñâ moip. ⁹ Zâk neñgât op moipkât itâ nânḡâm kwâtâtimen, “Tosaniñ buñ urâwen. Anutu kukñangât bonñâ muyamuyagiñ narâkñan Anutuñâ tosaniniñangât hâuñâ mân niñgâbap.”

¹⁰ A nen mârum Anutu kâsa okñangâm ândiwen. Oi nârâk zoren nanñandâ neñgât op moip. Oi zorik buñâ. Neñgât op moipkât diiniñgi nen Anutu sot buku urâwen. Oi zorik buñâ. Zâkñâ walâm ot-ningâbap. Zâk sot buku op ândeindâ nanñandâ ândim bâliñan bagibemgât tânnânḡobap. ¹¹ Oi zorik buñâ. Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkñâ lumbenâ muyagem Anutu sot târokwatniñgi buku buku ândien. Zorat nen Anutu sâm âlip kwâkñangâmen.

*Adamñâ mumuñ muyageip.
Yesuñâ ândiândi muyageip.*

¹² Zorat itâ nânḡânâ. A kânok Adam, zâkkât opñâ bâliñâ hânân muyageip. Oi bâliñangât op mumuñâ muyageip. Oi a aksik zeñgâren zarip. Wangât, a aksik zen bâliñ urâwe, zorat zeñgâren arip. ¹³ Mârum Mosegât gurumin den mân muyagei bâliñandâ kândom muyagem zeip. Oi narâk zoren Mosegât gurumin den mân muyageipkât bâliñâ yen zem gâip. Anutuñâ tosaziñ mân sâlâpkoip. ¹⁴ Ka bet gurumin denñâ muyagei a ziñ tosaziñ ek nânḡâwe. Adam zâk bâliñ oi mumuñandâ topkwap a ândim gawe, zen a kutâ otziñgâm ândim gâi Mose muyageip. Adamgât tobat mân urâwe, zeñgâren lañ ârip. Adam zâk mumuñangât kâukñâ oipñâ bet ñâi ândiândigât kâukñâ muyagibapkât sâsân, Yesu, zâkkât dâp oip. Ka topzik ñâi ñâi.

¹⁵ Anutu umâlipñangât tânzânḡozânḡon, zorân den ku zorat dâp buñâ. Zorân wâlap. A aksik patânâ Adamgât den kuñangât opñâ mom nanḡâwe. Oi Anutugât tânzânḡozânḡon, zo a kânok Yesu Kristogât tânzânḡozânḡonangât op Adamgât den ku walâmñâ a doñbep tânnânḡoip. ¹⁶ Kembugâren gâbâ tânzânḡozânḡon sot toren Adam den kuñangât bonñâ, zet topzik ñâi ñâi. A kânokkât tosanâ simgât sâm kwâkâkwâkân muyageip. Ka Kembugâren gâbâ tânzânḡozânḡonandâ tosa doñbep birâm tosaniniñ buñ muyageip. ¹⁷ A kânok Adam den kuñangât op mumuñâ muyagemñâ imbañâ mem a kutâ otziñgip. Ka Kembugâren gâbâ tânzânḡozânḡonandâ walâm tâtalek oi a doñbep nen tosaniniñ buñ orot, zo mem umniñan mem gimennâ a kânok Yesu Kristo, zâkkât opñâ ândiândiyân a kutâ op ândinat.

¹⁸ Zorat itâ. Mârum a kânok Adam, zâkñâ bâliñ oi a aksik simgât sinji urâwen. Oi bet zo yatik a kânokñâ târârak ândei Yesugât sinji a nen doñbep tosaniniñ buñ oi ândiândi

muyagiwen. ¹⁹ Akânok Adam, zâknâ bâliņ oi a donbep niņâ bâliņ mâme a ambân urâwen. Zo yatik a kânok Kristo, zâk sât lulu ândeipkât a donbep nen Anutugât mâtenan târârak op kinat. ²⁰ Adamņâ bâliņ oi bâliņâ hânân muyageip. Bâliņâ gwâlântensâbapkât sot bâliņangât topņâ muyagibapkât Mosegât gurumin den muyageip. Oi bâliņâ muyagem zari Anutugât sinji tânzângożânģonģandâ walâm zarip. ²¹ Den san, zo itâ. Bâliņandâ mumuņâ muyageip. Muyagemņâ a ambân a kutâ otziņģâm ândim ģaip, zo yatik tânzângożânģonģandâ a kutâ op tosa buņ minniņģâm ândiândi kâtigân nâmbanbap. Kembuniņâ Yesu Kristo neņģât op moipkât yatâ muyagibap.

6

Yesugât mumuņan târokwatniņģip.

¹ Bâliņâ hânân muyagei Kembugâren ģâbâ tânzângożânģonģandâ walâm tâtalek oip, zorat dap sânat? “Anutugât tânzângożânģonģandâ laņ kârâbapkât bâliņ donbep op ândinat.” ² Yatâ sânat? Kutsiņģiņâ laņ kârâbapkât yatâ utnat? ³ Yatâ buņâ. Kristo sot muwen. Too saņģonniņģâwe, narâk zoren Yesu Kristogâren târokwarâwen. Nen Yesugât mumuņan târokwarâwen. Zo nâņģâme mo? Zo yatâ oi dap op bâliņan târokwap ândinat? ⁴ Zo yatâ nen too saņģonniņģâne Kristo sot ârândâņ mom hanagowen yatâ uap. Oi Kristogât ibâ, Anutu, zâk imbaņandâ Kristo mumuņan ģâbâ mâņģei zaarip, ândiap. Nen yatik wâģân op ândiândi uņakņâ ñai muyageniņģi ândinat.

⁵ Nen mumuņangât tobat op târokwarâwengât zaatzaatņangât, zo yatik op târokwâtnat. ⁶ Niņangât itâ nâņģâmen. Um sâņģiņâ Yesu sot ârândâņ poru nagân kuwe. Zo um sâkniņan bâliņangât imbaņâ koi gibapkât sot bâliņangât kore mân op ândinat. ⁷ Nâi zâk

moi bâliņangât tâkņâ olanbap. Oi nen yatik Kristogât mumuņan târokwarâwengât bâliņangât tâkņâ mân saaniņģi ândinat.

⁸ Itâ nâņģâmen. Kristo sot muwenņâ hânân sot sumbemân zâk sot ândinat. ⁹ Kristogât itâ nâņģâmen. Anutuņâ zâk mumuņan ģâbâ mem zaaripkât dum zagâtņâ mân mumbap. Mumuņandâ Kristogât a kutâ dum zagâtņâ mân upap. ¹⁰ Yesu moip, zâk bâliņâniņangât op sâp kânok moi âkip. Oi Anutuņâ Yesu mumuņan ģâbâ mâņģei zaatņâ Anutugât kutsiņģi laņ kârâbapkât nep tuum ândiap. ¹¹ Oi zengât yatik. Ziņangât nâņģânetâ bâliņâziņangât zâk sot muwe yatâ uap. Oi Yesu Kristo, zâk sot pâlâtâņ op zaat Anutugât arâp ândie. Yatâ nâņģâbi.

Bâliņangât kore mân utnat.

¹² Bâliņandâ sâkziņan a kutâ upâ sâi mân nâņģâbi. Oi sâkziņandâ âkņâle bâliņangât aleziņģi zo yatik mân nâņģâbi. ¹³ Oi um sâkziņâ zo bâliņangât kore opapkât um sâkkât kendon ândibi. Zen mumuņan ģâbâ mâņģiziņģipkât um sâkziņâ Anutugâren pane zimbap. Târârak ândibigât yatâ upi. ¹⁴ Zen Mosegât gurumin dengât mâtâbân mân ândie. Buņâ. Gurumin denņâ mân tânzâņģomap. Yesu Kristogât op Anutugât tânzângożânģonģ mâtâbân ândime. Zorat op ko bâliņandâ a kutâ mân otziņģâbap.

Sinģi âlipkât nep a op ândinat.

¹⁵ Oi zi dap orot? Anutugât tânzângożânģonģan bageindâ gurumin dengât pâkeņâ siriksâipkât bâliņ utnat? Yatâ buņâ. ¹⁶ Zen itâ nâņģe mo? A kutâ um sâkziņâ zâkkâren pam kore okņangâbiņâ, zâkkât kore a op nepņâ tuubi. Bâliņandâ a kutâziņ oi zâkkât kore a op ândim mom tâmbetagobi. Mo Kembu zâk a kutâziņ oi sât luluņ op, zâkkât kore a op ândim âlip upi. ¹⁷ Zen bâliņangât kore op ândiwe, zo âkip. Oi zi sinģi âlip kwâkâm ziņģâwe dâp

umziņ nâṅgâmṅâ lume, zorat Anutu sâm âlip kwapi. ¹⁸ Zen bâliņan gâbâ mâkâziņgâm olaņziņgi târârak ândiândiņanġât kore a op ândie. ¹⁹ Um nâṅgânâṅgâziņ lotņanġât ayân kut ṅâi ziap, zoren dâpkwap den zi dâzâņguan. Zen mârumņan um sâkziņâ pane âkṅâle bâliņâ sot bâliņâ zorat kore oi laņ ândiwe. Oi narâk ziren um sâkziņ Kembedġaren pane ândiândi târârakġât kore oi um hâlâlu op ândibi.

²⁰ Zen bâliņanġât kore op ândiwe, narâk zoren târârakġât kore mân ândiwe. ²¹ Oi narâk zoren wan bonṅâ muyagiwe? Kut ṅâi ṅâi urâwe, zorat narâk ziren nâṅgâne aņunġoot opmap. Oi itâ nâṅgâmen. A kut ṅâi ṅâi yatâ zo upme, zen zorat sâņġân mem mom tâmbetagoġi. ²² Zen ko Kembedġâ bâliņanġât dumun olaņi Anutugât kore a op ândie. Oi bonṅâ, um hâlâlu mie. Oi bet ândiândi kâtik muyagiġi. ²³ Bâliņanġât kore upme, zen bâliņanġât hâuņâ tâmbetagoagoġ zo mimbi. Ka Anutu um âlipņanġât ziņġâziņġân zo ândiândi kâtik. Oi nen Kembediņâ Yesu Kristo, zâkkâren târokwap ko ândiândi kâtik zo miwen.

7

Kaapumġât mâtâp uņakņan ândinat.

¹ Bukurâpnâ, Moseġât gurumin den nâṅgâme, zeņġât op san. Zen itâ nâṅgâme? “Gurumin den luluņâ zo mumuņan âkâmap.” ² Zorat ambân ṅâi aņṅâ wâġân ândei birâbirâņ, zo mân taap. Gurumin denân den ṅâi yatâ ziap. Aņṅâ moi ko ap ambin zekât sâm zikâzikâņ, zo âkâbap. ³ Ambân ṅâi, zâk aņṅâ wâġân ândei birâm ṅâi sot ândei laņ mâman ambân sâbi. Ka ap ambin ândeitâ aņṅâ moi ko gurumin denġâ saazikip, zo ânâṅġâtpap. Oi ambân zo a ṅâi mimbap, zo ko laņ mâman yatâ mân upap.

⁴ Bukurâp, zeņġât topziņâ yatigâk ziap. Kristo zâk moip. Oi zen

mumuņan târokwap mune gurumin dengât tâkṅâ ânâṅġârip. Oi mumuņan gâbâ kândom zaarip, zâkkât siņgi urâwe. Nen Anutu kore okņanġâm ândim kwâtâtinatkât yatâ muyageip. ⁵ Ândiândi sâņġiņâ ândiwen, narâk zoren gurumin denġâ bâliņanġât âkṅâlegât kârâp waari sâkniņan nep tuugip. Yatâ otiņgi tâmbetagoagoņanġât mâtâbân ândiwen. ⁶ Zi ko Yesu sot moindâ gurumin sâņġiņanġât tâkṅâ zo ânâṅġârip. Oi gurumin dengât mâtâp sâņġiņâ mân lân, Kaapumġât mâtâp uņakṅâ lân Anutu kore okņanġâmen.

Bâliņandâ kâitnâṅgomap.

⁷ Oi zi dap sânat? Moseġât gurumin den zo bâliņâ? Zo buņâ. Gurumin den buņâ sâi ko nâ bâliņanġât topṅâ mân nâṅġâbam. Gurumin denân den ṅâi itâ sapsun niņġâmap, “A ṅâiġât kut ṅâi ṅâi laņ mimbat sâm mân ek âkṅâliban.” ⁸ Bâliņandâ tâmbetnobam gurumin denân mâtâp itâ muyageip. Umnâ kâitkui a nâmbutṅâ zeņġât kut ṅâi ṅâi laņ mimbat sâm ek âkṅâlem ândiwan. Den kâtik zo mân zei sâi bâliņâ yen zembap. ⁹ Nâ mârumņan gurumin den mân nâṅġâwan, narâk zoren tosananġât topṅâ mân nâṅġâm laņ ândia bâliņandâ mân nogip. Ka bet gurumin den muyageniġi bâliņandâ umnan laņ kâri topṅâ itâ nâṅġâwan, “Um mumuņ yatâ op ândian.” ¹⁰ Gurumin denġâ otniġi ândim zâibatġât sâsâņ, zorâņak mâburei kâmbamnâ oip. ¹¹ Bâliņandâ gurumin denân mâtâp muyagemṅâ kâitnogi gurumin denġâ nogi mowan. ¹² Oi zo itâ. Gurumin den zo âlipṅâ sot tosaņâ buņâ. Mâbâņġum ṅâi ṅâi sâwe, zo tosa buņ sot târârak âlipṅâ.

¹³ Gurumin den âlipņandâ nogi mowan? Yatâ buņâ. Bâliņandâ nogip. Bâliņandâ gurumin denân mâtâp muyagem nogi mowan. Bâliņanġât topṅâ muyagibapġât bâliņandâ nogi mowan. Bâliņanġât

nângindâ sumunja uap. Nen bâlijanğat topja yatâ nângânatkât gurumin denja sâi mowan.

Um sâknian bâlijanđâ nep tu-umap.

¹⁴ Nen itâ nângâmen. Gurumin den zo Anutugâren gokja. Nâ ko hânân gokja. Bâlijanđâ sângânâ mei zâkkât kore op ândian. ¹⁵ Orot mâmenanğat nânga kwakmak opmap. Nâ kut nâi upam, zo birâm mân opman. Oi kut nâi âkon opman, zo opman. ¹⁶ Gurumin denân pake den ziap, zorat nânga âlip opmap. Kut nâi âkon opman, zo opja gurumin den âlipja zorat topja muyageman. ¹⁷ Yatâ opman, zo ninâ umğat buja. Bâlijanđâ um sâknan zem kaitnogi opman. ¹⁸ Nâ topnâ itâ nângan. Sâk sunumnanğat umjan âlipjanđâ mirâ kamân mân meip. Kut nâi âlipjanğat zo sâman. Ka bonja mân muyageman. ¹⁹ Kut nâi âlipja upat sâmja mân opman. Nâ kut nâi bâlijanđâ zo mân upat sâm zorâjak opman. ²⁰ Nâ bâlijanđâ mân upat sâm zorâjak opman. Zo itâğat. Zo ninak buja. Bâlijanđâ um sâknan mirâ kamân meipkât yatâ opman.

²¹ Den san, zo itâ. Nâgâren itâ muyagemap. Kut nâi âlip upâ sa bâlijanđâ mâte otnimap. ²² Nâ umnandâ Anutugât den nângâm âkjaleman. ²³ Oi sâknan ko bâlijanđâ ziap, zo um nângânângânâ den ziap, zâk sot kâsa opmabot. Bâlijanđâ um sâknan ziap, zorâja kâtigem saanigi zâkkât tâk namâjanğat a opman. Bâlijanđâ tâmbetnobam sâknanâk ândimap.

²⁴ Yei, a umbumamburuk. Nâinâ tânnângom um sâknan bâlijanğat imbanâ koi gibap? ²⁵ Anutugât sâtkât Yesu Kristonâ tânnobap. Zorat Anutu sâm âlip kwâkjanğabat.

8

Kaapumğat den lum mâtâp unjak lânjat.

Nâgâren itâ muyagemap. Nâ ninak um nângânângânandâ Anutugât gurumin den zo kore okjanğaman. Sâknandâ ko bâlijanğat kore okjanğaman.

¹ Ka Yesu Kristo sot pâlâtân op ândimen, nengâren bâlijanğat hâunâ sâm kwâkâkwâkân mân muyagibap. ² Nen Yesu Kristo sot pâlâtân oindâ Kaapumja ândiândi muyagem ningâmap. Kaapum zâkja bâlijanğat sot mumujan gâbâ mâkâningip. ³ Mârum um sânginjanđâ gurumin den zorat imbanâ mem gei nengâren kubikkubik nep tuum oseip. Zorat Anutunâ itâ op um sânginjanğat imbanâ koi geip. Nanja sângongoi bâlij mâme nengât sâk yatâ opja nengât bâlijanğat suup meip. ⁴ Gurumin den lum târarak ândiândin, zorat Kembuja nângi âlip opmap. Oi um sânginjanğat mâtâp buj, Tirik Kaapumğat mâtâp lânmen, nen Kaapumğat imbanan den sinji âlip zo lum ândinatkât Kristonâ um sânginjanğat imbanâ koi geip.

⁵ A ândiândi sânginjanğat mâtâp lânme, zen um nângânângâzin hânğat kut nâi nâi zoren pane zemap. Kaapumğat mâtâp lânme, zen ko um nângânângâzin Kaapumğâren pane zemap. ⁶ Um sânginjanğat nângâm ândime, zen tâmbetagobi. Ka Kaapumğat nângâm ândimen, nen ândiândi sot lumbeja muyaginat. ⁷ Um sânginâ nângânângâj, zorâj Anutu kâsa okjanğamap. Oi Anutugât gurumin den komap. Zo dap op lubap? ⁸ Oi um sângin ândime, Kembuja zengât orot mâmezinâ zorat nângi mân dap opmap.

⁹ Zen ko Anutugât Kaapumja umzinan ziap, zo ko mâtâp sânginjan buja, Kaapum sot ândim mâtâp unakan urunsam ândime. Zen Kaapumğat mâtâban ândime. Oi zen Kaapumğat a ambân sâsâj. Nâi zâk Kristogât Kaapumja zâkkât umjan mân zimban oi ko Kristogât

singi mân upap. ¹⁰ Zen ko mârûm umziñandâ bâliñangât mumuñ yatâ op ândiwe. Ka Kristo sot pâlâtân utne um dâpziñâ tosa buñ minziñgipkât ândiândi kâtik muyagem ândie. Kristogât Kaapum umziñan ândiap. ¹¹ Zen dap nânge? Tirik Kaapumñâ umziñan tâtât mâme opmap mo buñâ? Tirik Kaapumñâ umziñan tâtât mâme opmap oi ko Anutuñâ Yesu mumuñan gâbâ mângeip, zo yatik Kaapumñâ um dâpziñ mu-muñan gâbâ mângezîngâm ândiândi zîngâm ândibap.

Kaapum sot op Anutugât nan bârarâp utnat.

¹² Bukurâpnâ, Nen um sâñgiñangât kore a mân utnat. Um sâñgiñandâ wan niñgâmapkât hâuñâ mâkâm zâkkât mâtâbân âinat? ¹³ Zen um sâñgiñangât mâtâp ândibi zo ko tâmbetagobi. Ka Kaapumgât imbanâyân sâkkât den kumbi, zo ko ândim ândiândi âlip ândibi.

¹⁴ Anutugât Kaapumñâ âkom diiniñgi ândimen, nen Anutugât nan bârarâp ândien. ¹⁵ Anutuñâ Kaapum niñgip, zo kore arâp op keñgât utnatkât buñâ. Nen Anutugât nan bârarâp op ândinatkât niñgip. Kaapumñâ um bâbâlan kwatniñgi Anutu itâ sâm konsâm mâpâsimen, “Aboñ.” (Yuda denan Abba sâme. Niñ denân ko Aboñ sâmen.) Nen umniñandâ itâ nânngâm kwâtâtimen, “Nen Anutugât nan bârarâp op ândien.” ¹⁶ Yatâ nânngindâ Kaapumñâ umniñan tâtât mâme op den zo yatik sâm muyageniñgâmap. ¹⁷ Oi itâ nânngâmen, “Zâkkât nan bârarâp ândienñâ Anutugât kut ñâi ñâi galem utnat. Nen Kristo sot ârândân galem utnat. Hânân ziren zâknâ sâknam nânngip, zo yatik sâknam kwâkñan ândinat oi ko zâk sot âsak âlipñan bagim ândinat.”

A umniñ âlip oi kut ñâi ñâi yennâ zo yatik âlip upap.

¹⁸ Sumbemân Anutugâren gâbâ kut ñâi ñâi âsakñâ neulenoot walâwalân

muyageniñgâbap. Oi narâk ziren sâknam sot umbâlâ ândien, zo dâpkua mân dâp upap. Sâknam zirat nânge yennâ yatâ uap. Wangât, sumbemân kut ñâi âsakñâ neulenoot donbep muyaginat, zorat. ¹⁹ Anutuñâ gâsuniñgâm nan bârarâp sâm âsakñâ neulenij muyagibapkât a sot kut ñâi ñâi Anutuñâ muyageniñgip, nen zorat mambât ândien. ²⁰ Kut ñâi ñâi yennâ hânân ziap, zo gukupitñâ yen zimbapkât sâm zîngip. Ziiñâ umgât buñâ. Anutuñâ yatâ sâi muyageip. Ka zo zîziñ kâtik zimbigât mân sâm zîngip. ²¹ Zorat kut ñâi ñâi yennâ hânân zen mumuñangât dumun zo olan Anutugât nan bârarâp nen sot târokwap neule âsakñâ mimbi.

²² Nen nânngâmen. Kut ñâi ñâi zo zen mârûmñan gâbâ narâk zo mâte upapkât mambât ândim sâknam nânngâm ândim gawe. ²³ Oi zenâk buñâ, nen ârândân yatik mambât ândim sâknam nânngâm ândimen. Anutugât nan bârarâp nen um sâkniñ kubikñâ minniñgâbapkât mambât ândimen. Nen sumbemân gâbâ Kaapumñâ niñgip. Kâdom Kaapumñâ niñgip. Bet ko kut ñâi ñâi niñgâbap. ²⁴ Nen Anutuñâ um sâkniñ kubikñâ minniñgâbapkât um bâbâlan op mambât ândinatkât diiniñgip. Bonñâ muyagei sâi zorat mân mambâtpem. ²⁵ Bonñâ muyagiap oi ko dap yatâ zorat mambât ândinat? Bonñâ mân muyagei ikmengât umñâ nânngâm mambât ândimen. ²⁶ Kaapum zâk lolotniñangât op betniñan memap. Nen yatâ mo yatâgât ninâu sâindâ dâp upap, zo mân nânngâmengât Kaapumñâ betniñan mem, yaak mem, anñâ mân sâsânñâ, den zo yatâ neñgât op Anutugâren sapsuñap. ²⁷ Anutugât Kaapumñâ neñgâren nep zo yatâ tuubapkât op sâm pindip. Oi Kaapumñâ Anutugât umñan den ziap, zo nânngâm Anutuñâ tânnânngobapkât den dukuñap. Oi Anutu zâk um igikñâ Kaapumgât umñan den ziap, zo nânngâm.

Anutu zâk nenġâren nep topkwâip, zo tuum ma tuum nanġâbap.

²⁸ Nen itâ nânġâmen. Wan mo wannâ muyageniġâm, zo Anutuġâ kubigi tânnânġomap. A umniġandâ Anutu ġâsum ândimen, nenġâren yatâ otniġâm. Nen zâkġâ diiniġâbam nânġi zeipkât diiniġip, nenġâren yatâ otniġâm. ²⁹ A mârûm diiniġâbam nânġip, nen nanġanġât tobat utnatkât sâip. Oi a donġbepġâ nanġanġât murâp op ândeindâ Yesuġâ âtâniġ upap. Oi nen zâkkât tobat op ândinatkât sâip. ³⁰ Anutuġâ a kânġan nânġâniġip dâp, nen diiniġâm tosanġi buġ minniġip. Tosanġi buġ minniġip dâp, nen âsakġâ neule zo nen niġip.

Kut nâi nâiġâ Anutugât bikġan ġâbâ mân mâkâniġâbap.

³¹ Den zorat topġâ dap dap ziap? Anutuġâ buku otniġâm ġalem otniġâm ândei kâsanġandâ dap op tâmbetnânġobap? ³² Anutuġâ nanġâ mân anġân kârip. Nenġât op sângongoi ġem moip. Zorat dap nanġe? Yatâ oipġâ kut nâi nâi torenġâ niġâbap mo mân niġâbap? Niġâbap.

³³ Anutuġâ buku otniġâm tânnânġoip, zorat a ikâ zorân Anutugât a ambân ġâkârâpġâ denân nâmbanbap? Anutu zikġak tosanġi buġ minniġip, zorat a ikâ zorân nen tosanġanġât hânġâ minatkât sâbap. ³⁴ Yesu Kristoġâ nenġât op moip. Oi moibâk buġâ. Zâk mumuġan ġâbâ zaat Anutu âsan bongen zâi tap nenġât op Anutu den dukumap.

³⁵ Kut nâi ikâ zorân Kristogât bikġan ġâbâ mâkâniġâbap? Sâknam mo umbâlâ, kâmbam mo pu mo kanpitâ? Kut nâi yatâ zo dap op Kristogât bikġan ġâbâ mâkâniġâbap. ³⁶ Kembuġât ekabân den nâi itâ ziap, zorat dâp otniġâme. Den zo itâ, “Kembu, ġâġât op sirâmġâ sirâmġâ nânġome. Râma kom ġaame, zengât tobat yatâ otniġâme.”

³⁷ Oi kut nâi yatâ zorân mân mem lot kwatniġâbap. Buġâ.

Yesuġâ umġandâ ġâsânânġomapkât imbanġâ niġi zâkkâren kâtigem ândim walâmen. ³⁸ Zorat nâ itâ nânġan. Mumuġâ mo ândiândiġâ, sumbem a mo bâliġanġât a kâukġâ, narâk ziren ziap mo bet muyagibap, zorân mo kut nâi nâi imbanġoot, zorân Yesu Kristo zâkkât bikġan ġâbâ mânâk mâkâniġâbap. ³⁹ Anutu umġandâ ġâsuniġgapkât kut nâi ubâ ġâip mo âmbibâ kopġâipġâ, kut nâi zorân mo zorân Kembuniġâ Yesu Kristo, zâkkât bikġan ġâbâ mân mâkâniġâbap.

9

Paulo zâk Yuda a bukurâpġâ, zengât op sâknam nânġip.

¹ Nâ Kristogât a op sarâ mân sâm den bonġâ sa nânġânek. Kaapumġâ umnan den ziap, zorat nânġi bon uap. ² Yuda a torerâpġâ zengât op umbâlâ op sâknam nânġâm ândiman. ³ Yuda a bukurâpġâ, sâk torerâpġâ, zen Kembuġât siġi upiġât opġâ ninak Kristogât dâmân kâligen ġâbâ ġiġiġanġât nânġa âlip bâbâlâ opap. ⁴ Zen itâ sâme, “Nen Isirae. Anutuġâ narâpġâ ġâsuniġip. Oi imbanġâ âsakġâ tirâpnânġoip. Anutuġâ nen sot târotâro op gurumin den sapsun niġip. Oi mâte okġanġanatkât mâtâp tirâpnânġoip. Oi kut nâi niġâbap, zorat siġi den kânġan kesap pâroġ den dâtnânġoip. ⁵ Nen Abaram, Isaka sot Yakobo, zengât kiurâpziġâ.” Yuda a bukurâpġâ zen ziiġanġât yatâ nânġâm sâme. Oi nen nânġen. A bâliġan ġâbâ mâkâniġâbapkât mârûm sâsânġ, Kristo, zâk a sâk mem muyageip. Zo Yuda a zengât kâmurân muyageip. Zorat a sot kut nâi nâi nenġât Kembu, Anutu, zâk sâm âlip kwâkġanġindâ ândim zâimâmbap. Zo perâkġak.

Siġi âlip mem ândie, zen Anutugât arâp bonġâ.

⁶ Isirae a nâmbutġâ Kembuġât mâtâp walâm um kâtik ândinetâ

zingit nângi Anutugât den zo lor-eip mân sânat. Isiraegâren gâbâ muyagiwe, zengâren gâbâ nâmbutnâ zengât Isirae a bonnâ mân sâsân. ⁷ Oi yatigâk Abaramgât kiurâp torennâ zen kiurâp bonnâ mân urâwe. Oi zorat Kembangât ekabân den nâi itâ ziap, “Isakagât kiurâp zenak Abaramgât singi upi.”

⁸ Den zorat topnâ itâ ziap. Sâknâ Abaramgâren gâbâ muyagiwe, zen aksik patânâ Anutugât nan bârarâp urâwe? Bunâ. Singi den umnjan muyagiwe, zenak Abaramgât kiurâp bonnâ sâsân. ⁹ Kembunâ singi den Abaram itâ sâm dukuip, “Kendon nâi âki âburem ga ambingâ Sera zâknâ nanâ mimbap.”

¹⁰ Oi zorik bunâ, Rebekagâren yatik muyageip. Rebekânâ sâkunninâ Isaka, zâk sot ândim katep zagât kâmbokoip. ¹¹⁻¹² Oi katep zagât mân muyagem âlip mo bâlinâ zo mân oitâ Anutunâ zekât op mamziknâ itâ sâm dukuip, “Âtânandâ munngât kore a op ândibap.”

Zo ko Anutugât den kâtigibapkât nângâm ziknak mem kâsâpzâkom den zo sâip. ¹³ Katep zagât zet orot mâmeziknâ eknâ mân sâip. Kânjan nângâzikâm yatâ sâip. Zorat den nâi Kembangât ekabân itâ ziap, “Na Yakobogât otnigap. Ka Esau ko âkonngap.”

Anutu zâk ândiândininngât bunâ, um lâklâknngât op galem otningâmap.

¹⁴ Anutunâ nâi kâsa oknngâm nâi buku oknngip, zorat dap sânat? ¹⁵ “Zo bâlinâ.” Yatâ sânat? Bun kâtiknâ. Zâknâ den nâi Mose itâ sâm dukuip,

“A nâi birânngâbâ sâm âlip birânngâbat. Ka a nâi tângubâ sâm âlip tângubat. Lumbe oknngâbâ sâm âlip oknngâbat.”

¹⁶ Zorat a umgât mo a orot mâmegât mân sâsân. Anutu um lâklâknngât tânzânngozânngon sânat. ¹⁷ Anutunâ a kutâ Parao den dukuip, zo Kembangât ekabân itâ kulemuwe, “Nâ gâgâren imbanânâ sâm muyagia kutsinginâ hân dâp âibapkât sâm kwânngâgiwan.”

¹⁸ Oi zorat Anutugât itâ nângânat, “Zâk a nâi tângubâ sâm tângubap. A nâi um kâtik oik sâi kâtigibap.”

¹⁹ Nâ yatâ sa itâ sâm mâsikâniban? “Yatâ op ko Anutu zâk wangât a nenngât nângi bâlin uap. Anutunâ den nâi sâi anâ kwâkâbapkât dâp bunâ.” ²⁰ Den yatâ zo sânanâ itâ mâsikâgibat, “Gâ wangandâ Anutu den dukuban. Âmanâ dap op âman tuutuun a itâ dukubap, ‘Gâ wangât yatâ zo muyagenigin.’”

²¹ Âman tuutuun a, zâk dengop mem toren a zengât âman tuubap. Oi torennâ mem wâu, bâu zengât tuugi nângindâ bâlin upap?

²² Oi Anutu zâk âman kuknngât bonnâ zorat singi, zo bet kunzit birâbapkât nângi ziap. Âman zo zengâren kâmbam muyagem kuknngât bonnâ sot imbanânâ muyagei a ambân ikpigât tuubap. Nen zorat dap sânat? ²³ Oi âman nâmbutnâ tânzânngobapkât singi, zen kubikzingâm sumbemân âsak neulejan tengâ kwatzingâbapkât kânjan nângi ziap. Âman zo zengâren neule âlipnâ gom sâmba zingâbapkât diizingâm ândiap.

²⁴ Yuda ayâk bunâ. Hân nâin goknâ ârândân âman um lâklâknngât op zâkkât singi utnatkât diiningâmap. ²⁵ Zorat Propete Hoseagât ekabân dinâ itâ ziap,

“Kembunâ itâ sap, ‘A kâmut marizin mân orâwan, zen nâgât singi sâbat. Oi umnandâ mân gâsâzânngowan, zo umnandâ gâsâzânngobat. ²⁶ Oi a zengât nâgât arâpnâ bunâ dâzânngowan, zengât itâ sâbi,

‘Zen Anutu ândiândinangât nan bârarâp op ândie.’ ”

27 Oi Propete Yesaianâ den kâtik sâm Isirae a zengât itâ sâip,

“Isiraegât kiurâp zen saruyân sak ziap, zo yatâ donbep muyagibi. Ka zengâren gâbâ bituktânâ Kembangât sinji upi.”

28 Kembangât itâ nângâmen. Kembu zâk a zengât sâm kwâkâmngâ kegâk hâungâ zingâm nangâbap.

29 Zorat Propete Yesaianâ den nâi itâ sâip,

“Sumbem kâwali a zengât Kembu, zâk mân nângâniñgi sâi ko kiurâpniñ buñ upe. Mirâ kamânziñ zo Sodom sot Gomora zengât tobat yatâ upe.”

(Anutuñâ kamân zagât zo zikiri bâliñ oitâ sâi kârâpñâ zikesem nangip.)

Yuda a zinj târârak utnâ sâm osiwe.

30 Oi zi dap sânat? Zitâ sânat. Hân nâin gokñâ, zinj târârak mân ândimngâ tosanin buñ utnâ sâm tosazin buñ urâwe. Kembangâren nângâm pâlâtân kwâkngangâm tosazin buñ urâwe.

31 Yuda a zen ko Mosegât gurumin den lum târârak utnat sâwenâ gurumin den zo lum osiwe. 32 Zen târârak mân urâwe, zo itâgât. Zen nângâm pâlâtânziñ buñâ. Zen yen ândim mâmanziñangât târârak utnatkât sâwe. Oi mâtâbân kât zeip, zoren kinziñ luakñime. 33 Kembangât ekabân diñâ zitâ kulemgune ziap,

“Nângâ. Nâ Sion bâkñan, Yerusalem kamânân zengâren kât nâi paan. Zoren kinziñ luakñibi. Oi kât kâtik nâi paan. Zoren a donbep patânâ zângobap. Ka nâi zâk nângâm pâlâtân kwatnibapñâ mân kwakpap.”

10

Anutuñâ Yuda a tosazin buñ upigât mâtâp muyagei Yuda a donbep zinj kândâtkuwe.

1 Bukurâpnâ, Yuda a bukurâpnâ âlip upigât umnandâ otnigi zengât op Anutugâren ninâu sâman. 2 Zen Anutu kore okngangânam um bâbâlan ândime. Zo zingitmanñâ san. Ka zen mâtâp mân ek nângâm upme. 3 Zen Anutugâren gâbâ târârak orotñâ mâtâp ziap, zo kwakmegât ziinjak târârak utnatkât nepñâ tu-ume. Anutugât mâtenan tosa buñ orotngangât mâtâp, zo mân ek nângâm Kristo kândâtkuwe. 4 Nen ko itâ nângen. Anâ nângâm pâlâtângât opñâ tosanin buñ muyaginatkat Kristonâ gurumin dengât mâtâp doongoi.

5 Moseñâ gurumin denân den nâi itâ kulemgoip,

“A zen gurumin den lum nangâm târârak op ândiândi muyagibi.”

6 Nângâm pâlâtângât tosa buñ orotngangât den ko itâ ziap,

“Gâ umgandâ itâ mân sâban, ‘Nâinñâ sumbemân zâimngâ Kristo diim gibap? 7 Mo nâinñâ âmbi geimngâ Kristo mumuñâ zengâren gâbâ diim kopgâbap.’ 8 Yatâ buñâ.”

Kembangât ekabân den nâi itâ ziap, “Den zo kârebân mân ziap. Lâugan sot nângânânggagan ziap.”

(Zo nângâm pâlâtângât den kwâkâm zingâmen, zorat sâsân.)

9 Yesu, zâk Kembuñâ. Den zo lâugan zimbap oi Anutuñâ Yesu mumuñan gâbâ mânggeip, zorat umgandâ nângi bon opmap oi ko âlip op sumbengât sinji upan. 10 Nen itâ nângâmen, “Umñâ Yesu nângâm pâlâtân kwap tosanin buñ utnat. Oi lâuniñandâ Yesu Kembuniñâ sâmngâ sumbengât sinji utnat.”

11 Zorat Kembangât ekabân den nâi itâ kulemguwe,

“Nâi zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkngangâbapñâ kwakmak mân upap.”

12 Âlip nângen. Yuda a sot hân nâin gok nen kânok uen. Kembu, zâk kânok kembu otningâm

ândimap. Kembu zâk hâtubâtu mân otniŋgâmap. Oi zâk konsâmen dâp, nen umgât gom sambe zo niŋgâmap. ¹³ Zorat Kembugât ekabân itâ sâsân, “Kembu konsâm ândibi, zen Kembuñâ bâliŋan gâbâ mâkâziŋgâbap.”

¹⁴ Ka a zen ko zâk mân nâŋgâm pâlatân kwâkŋaŋgâmñâ dap yatâ konsâm ândibi? Oi a zen topñâ mân nâŋgâmñâ dap op nâŋgâm pâlatân kwâkŋaŋgâbi? A nâiñâ Anutugât siŋgi den mân dâzânŋoi ko dap topñâ nâŋgâbi? ¹⁵ Oi Anutuñâ a mân sâŋgonzânŋoi dap op âi siŋgi dâzânŋobi. Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Siŋgi âlip sâsân a, zengât kinziŋ kwamitñâ nâŋgâm ko nâŋgâne âlip upap.”

Anutuñâ Yuda a sâm osiziŋgip.

¹⁶ Siŋgi âlip zo Yuda a nâmbutñandâ nâŋgâm mân luwe. Zorat Propete Yesaianâ itâ sâip, “Kembu, siŋgi den sâindâ mân nâŋgâme.”

¹⁷ Zorat op itâ nâŋgâbi. Nâŋgâm pâlatân, zo den siŋgi sâsânŋagât bonñâ. Oi den siŋgi âragumen, zo Kristogât siŋgi âlip den.

¹⁸ Itâ sâm mâsikâziŋgan. Zen siŋgi âlip den zo nâŋgawe mo buñâ? Zen nâŋgawe. Den nâi itâ ziap, “Kembugât denñâ hân dâp âim naŋgip. Oi diŋandâ hân muruk toren toren âim naŋgip.”

¹⁹ Dum mâsikâziŋgâm san. Isirae a zen dâŋ nâŋgâm kwâtâtiwe mo buñâ? Kândom Mosenâ den nâi itâ kulemgoi nâŋgawe, “Kembuñâ itâ sap, ‘A yenñâ, hân nâin gokñâ kâmut nâi diiziŋga Isirae zen nâŋgâne bâliŋ oi um kâlak otziŋgâbi. A kwakmak kâmut zo diiziŋga zen ek kukupi.’”

²⁰ Bet Propete Yesaianâ keŋgât buŋ den yâmbât itâ sâip, “Kembuñâ itâ sap, ‘Mân kârunim ândiwenâ muyaginiwe. Topnâ

mân sâm kârum ândiwe, zen mâte otziŋgâwan.’”

²¹ Ka Isirae a zengât Kembuñâ den nâi itâ sâi kulemguwe, “Nâ a kâmut zâizâiŋ sot den kukuj zi, zen hârâŋsâm narâk kârep ândinetâ nâgâren gabigât kwâbâlap tuum ândiwan.”

11

Isirae a nâmbutñandâ um kâtik ut-netâ Anutuñâ nâmbutñik gâsuziŋgip.

¹ Oi zi den nâi mâsikâziŋgan. Anutuñâ Isirae arâpñâ birâziŋgip? Buñâ. Yatâ mân oip. Nâ Isirae a, Abaramgât kiun, Benyamingât kâmurân gokñâ. ²⁻³ Anutuñâ kânŋan nâŋgâniŋgip, nen mân birâniŋgip. Zen Propete Eliagât den siŋgi nâi Kembugât ekabân ziap, zo sâlâpkume mo buñâ? Propete Elia, zâk Isirae a zengât tosaziŋgât den sâm Anutu itâ sâm dukuip, “Kembu, zen Propete arâpkâ zânŋom naŋge. Gâgât siŋgi sâm nalem pâpanñâ zo kom kândaŋawe. Oi zi nâ ninik ândia nonam se.” ⁴ Propete Elianâ yatâ sâi Anutuñâ den dap mâburem pindip? Zo itâ, “Nâ a 7 tausen yatâ aŋgân kârâziŋga lopio kutñâ Baali, zâkkâren mân âi pindiŋsawe.”

⁵ Oi narâk zi yatigâk Anutuñâ um lâklâkŋagât opñâ Isirae zengâren gâbâ a bituktâ mem sâlâpzânŋoi arâpñâ op ândie. ⁶ Zen orot mâmeziŋgât buñâ. Zikñâ um lâklâkŋagât op gâsuziŋgâm tânzânŋoip. Yatâ mân oi sâi tânzânŋozânŋonŋagât bonñâ mân âsagebap.

⁷ Oi dap dap? Isirae a kut nâi zo muyaginat sâwe, zo mân muyagiwe. Anutu zikñak nâŋgâm gâsum sâlâpzânŋoip, zenak kut zo muyagiwe. A nâmbutñâ umziŋ kâtigeip. ⁸ Zorat op Kembugât ekabân itâ kulemgune ziap, “Anutu zâk umziŋ mem gulipkoip. Sinziŋ kwâtepkui. Kindapziŋ mem dooŋgoip. Yatâ otziŋgi ândiwenak ândim ge.”

9 A kutâ Dawidiñâ itâ sâm kulem-goip, “Zen Kembangât den sâtnak lum sii nalem nime, ka umziñandâ Kambu kândâtkume. Zorat op ko zen sii nalem ninetâ kâsaziñ ganetâ parâtâk pambi. Hânân gei zângeoi hâuñâ takâziñgâbap. 10 Gâ sinziñâ kwâtepkuna kwakpi. Oi kândâtzin mem namuñna kârĩngon ânîdibi.”

Oliwa nagân bâranñâ ñai mem ga târokwâip.

11 Oi den ñai mâsikâziñgan. Isirae a zen kârân kinziñ luakñem hânân gei tâmbetagowe? Yatâ buñâ. Zen kubikkubik kândâtkune a hân ñain gokñâ zengât sinji oip. Oi hân ñain gokñâ zen nângeane Isirae a ziñâ ziñgit umbâlâ upi. 12 Isirae a zen Kembangât den kândâtkune a hân ñain gokñâ zen nângeam lum âlip urawe. Yatâ utne Isirae a kâmut zen bet umziñ melân Kambu sot pâlâtân utne bonñâ donbep walâwalân muyageziñgâbap.

13 Hân ñai gokñâ zen den zi dâzânghua nângeane. Nâ hân ñain gokñâ zengât Aposolo ânîdimanñâ nepnâ tuum kwâtâteman. 14 Oi nâ yatâ op ânîdim Isirae a torerâpnâ aleziñga nâmbutñandâ umziñ melân âlip upi. Hân ñain gok zen sinji âlipkât bonñâ muyagine Isirae a nâmbutñâ ziñ ek nângeam zo yatik minâ sâm umziñ melânbi. 15 Anutuñâ Isirae a birâziñgi hân ñain gokñâ zen Anutu sot buku ue. Oi bet Anutuñâ Isirae a dum gâsuziñgi ko mumuñan gâbâ zaatzaatñâ yatâ upi. 16 Kândom Kembangât sinji pâpanñâ oi ko du ombenân âsagine zo yatik zâkkât sinjiyak pâpanñâ. Oi nak topñandâ hâlâlu zeï nak bâranñâ sot bonñâ zet yatik hâlâlu zimbabot.

17 Oi Anutuñâ kamân Oliwa nagân bâranñâ nâmbutñâ mânângeat birâm zorat gebâgân ulinñâ barin gâbâ gâ târokwatgigip. Oi Oliwa ânîdân kelâk toonñandâ tângogip. 18 Gâ

bâranñâ sângiñâ zengât nângeane gigin oi sâkkâ mân mem zâiban. Yatâ opapkât itâ nânge. Gânâ ânîdân mân tângum nalem pindâmat. Zâknâ tângom nalem gimap.

19 Nâ yatâ dâgoga zorat toren itâ sâban? “Anutuñâ nâ târokwatnibapkât bâran sângiñâ mânângeatziñgâm birâziñgip.” 20 Den zo bonñâ. Zo sinji âlip birâm ânîdewegât mânângeat birâziñgip. Gâ ko nângeam pâlâtângeat op zâk zengât kinkin gebâgân kinzat. Zorat gâ sâkkâ mân mem zâim diim gem ânîdiban.

21 Anutuñâ Oliwa bâranñâ sângiñâ zâizâinñâ, zo mânângeat birip. Oi zo yatik gâ zâizâin op ânîdina mânângeat birâgibap. 22 Zorat gâ Anutu um lâklâkñangât op tângogip sot um kâtik urawe, zen hâuñâ ziñgip. Zorat mân nelângobap. Um kârâpñangât bonñâ, zo sinji âlip kândâtkuwe, zengâren muyagemap. Oi um lâklâkñangât bonñâ gâgâren muyagiap. Oi gâ zâk sot pâlâtân op ânîdina bonñâ âlip zemgibap. Yatâ mân upan zo ko mânângeatñâ birâgibap. 23 Oi bâranñâ sângiñâ zen um kâtikziñâ birâne Anutuñâ dum zagâtñâ târokwatziñgâbâ sâm âlip upap. 24 Oi barin gâbâ Oliwa nak bâranñâ kamângeat Oliwa nagân târokwâkwatñâ, zo mân orotñâ. Ka Kambuñâ barin gâbâ Oliwa bâranñâ mingimñâ kamângeat Oliwa nagân târokwatgigip. Kamân Oliwa zikñâ bâranñâ mânângearip, zo târokwatziñgâbâ sâm mân kwakpap. Zo kegâk târokwatziñgâbap.

Anutuñâ a topñâ topñâ tânzângeobapkât nângeamap.

25 Bukurâpnâ, zen kwakñâ ziinñâ nângeanângeayân sinji âlibân bagim nângeam gulipkubegât den tikñâ zi sapsom ziñgâbâ. Isirae a nâmbutñâ zen um kâtik op ânîdine hân ñain gokñâ zen sinji âlipkât bagine tengeziñ mâruman sâip, zo dâpñan op nanğâbap. 26 Bagine Isirae a

kâmut bagim âlip op nangâbi. Kembugât ekabân diñâ itâ kulemgune ziap.

“Sion bâknan, Yerusalem kamânân gâbâ kubikkubikniñâ muyagem Isiraegât kiurâp zengâren bâliñâ ziap, zo gâbarei âibap. ²⁷ Yatâ oi nâ bâliñâziñ sangonñâ zen sot târotâro upat.”

²⁸ Hân nâin goknâ, zen sinji âlibân bâgibigât Yuda a ziñ narâk ziren Anutugât kâsa yatâ op ândie. Ka Anutuñâ Yuda a sâkurâpziñ mem sâlâpzânngoipkât Anutugât umñandâ zengâren patâ oi ândie. ²⁹ Anutu zâk buku orotñangât den sot di-izingâziñgânangât sâi den zo mân loribap.

³⁰ Hân nâin gok, zen mâruman um kâtik op ândiwe. Bet, nârâk zi Isirae a zen um kâtik utne ko hân nâin goknâ zen Anutuñâ tânzânguap. ³¹ Zo yatik Yuda a zen um kâtik op ândimñâ birânetâ ko Anutuñâ tânzângobap. ³² Anutu zâk a aksik patâ bet tânzângobapkât op nângâmñâ nângâziñgi bâliñandâ saaziñgi den ku a op ândie.

Anutu mâpâsem sâm âlip kwâkñangânat.

³³ Opon, Anutu zâk sinji âlipkât gom sambe tâtalek zemñangap. Zâkkât nângânangân, zo dap yatâ nângâm kwâtâtinat? Zâknâ walâniñgâm nângap. Den sâm kwâkâmap, zorat dap yatâ nângâm kwâtâtinat? Nep tuutuunangât mâtâp, zo dap yatâ nângâm nangânat? ³⁴ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Kembugât umnan den ziap, zo a neñgâren gâbâ nâiñâ mân nângâm kwâtâtimap. Zâknâ den nâi sâi ko dap op beknan mem sânat? ³⁵ Nâiñâ Kem- bunâ kut nâi pindip, zorat tosanâ ze ma ko mâkâbap?”

³⁶ Zâknâ a sot kut nâi nâi aksik patâ muyeniñgi. Zâknâ imbanâ niñgi ândimen. Oi zâkkât

sinji op ândimen. Zâk mariniñâ sot kembu patâniñâ ândiap. Zorat Anutu sâm âlip kwâkñangindâ târokwâi zem zâimâmbap. Zo perâkñak.

12

Um sâkniñâ Anutugâren pâindâ zimbap.

¹ Bukurâpnâ, Anutuñâ umâlipñangât op tânnânngoipkât kindap pâron den dâzângua nângânek. Mâruman sii nalem mo zuu bâu Kembugât sinji sâm om pâmarâwe, zo yatik zen um sâkziñ Anutugâren panetâ ze egi âlip nâi upap. Yatâ utnetâ dâp upap. Zen yatâ op Anutu kore bonñâ okñangâm ândibi. ² Oi ândi mâmanziñandâ um kâtik zengât tobat yatâ mân upap. Zen um nângânangâziñ Anutugâren pane ze kubikziñgi tobat nâi upi. Zen yatâ utne Anutu diñangât dâp mâtâp âlipñâ sot târârakñâ zo ek nângâbi.

Nep sâm niñgi, zo yatik tuum ândinat.

³ Kembunâ tânnogipkât nâ den sa zen aksik nângânek. Gâ Kembugât sinji ândiat. Ka gâ gikangât nângâna zâizâiñ mân upap. Anutuñâ nepkât imbanâ gigip, zorarâk nângâm tuum ândiban. ⁴ Itâ nângâmen. Sâk bonniñâ kânok. Ka kore orotñâ donbepñâ nep top topñâ tuume.

⁵ Oi torenñâ Kristogât kâmurân yatigâk târokwâindâ bonniñâ kânok uap. Kristo zâk kâukniñâ uap. Oi nen kiñ bik op ândim tânagomen.

⁶ Sinji âlipkât imbanâ top topñâ niñgi, zo tânnângom niñgi dâp zem ariap. Oi zo wâratkum nepñâ tuunat. Zorat a nâi, zâk Kembugât den sâm muyagibapkât imbanâ zemñangap oi ko nângâm pâlâtânâ tâkñangap dâp Kembugât den sâbap.

⁷ Nâi zâk kore orotñangât nep tuubapkât imbanâ zemñangap oi ko nep zo tuum ândibap. Oi nâi zâk den kwâkâm ziñgâ nep tuubapkât imbanâ zemñangap oi ko zo yatik tuubap. ⁸ Um bâbâlan

kwatziŋgâziŋgân den sâmâp, zâk zorat imbanâ zemŋanġâbabân sâbap. Nâi zâk kât sikum ziŋgâziŋgânġât imbanâ zemŋanġap, zâk umġâ diim gem umâlip op tuubap. Nâi zâk a sâtġâ ândibapkât sâm pindâpindân, zâk zo kâtigem tuum ândibap. Nâi zâk tânzânġobapkât imbanâ zemŋanġap, zâk umbâbâlanġak upap.

Lumbenġât den.

⁹ Buku orot zo sâkġandik mân upi. Umġâ gâsâyagom upi. Orot mâme bâliġâ, zorat âkon op ândibi. Oi orot mâme âlipġâ, zorik upi. ¹⁰ Zen buku bonġâ op ândibi. Oi tânagonam walâgilâ op kâtigibi. Bukurâpġanġât nânġâna mân giginġ upap. ¹¹ Zo um bâbâ lolot buġâ. Kâtigem ândibi. Kaapumġât op umziġâ zaatpap. Yatâ op um bâbâlanġ op Kambu kore okġanġâbi.

¹² Kembuġâ sumbemġât sinġi kwatziŋgip, zorat sâtâre op ândibi. Sâknam muyageziŋgi zorat sâm âkon mân upi. Um bâbâlanġ op âsâbân ninâu sâm ândibi.

¹³ Kembuġât kâmurân gokġâ nâmbutġâ zen kut nâi nâi kârum ândine betziŋan mimbi. A lombanâ zengâren gane kianġ kubik zâmbanbi.

¹⁴ Kâsaziŋ sâm bâliġ kwatziŋgâne zengoot mâsop den sâm dâzânġobi. Lâuziŋan ġâbâ sât den buġâ, mâsop denâk ġibap.

¹⁵ A nâmbutġandâ sâtâre utne zen yatik târokwatziŋġam upi. Umbâlâ op isene zen yatik târokwatziŋġam isebe.

¹⁶ Umziŋ mâpotne kânogâk zei ândibi. Ziġanġât nânġane zâizâiġ mân upap. Nânġânânġaziŋanġât nânġâne zâizâiġ mân upap. Oi zen a giginġâ buku otziŋġâbi.

¹⁷ Nâi zâk kut bâliġ otgigi hâuġâ mân okġanġâban. A ziŋ mân orotġâ otziŋgâne buku otziŋġâbi. Zen yatâ op ândim a ziŋ zengât nânġâne âlip nâi upapkât nânġâmġik upi, ¹⁸ Zen a pisuk patâ zen sot lumbenġâ op ândibigât kâtigibi. A ziŋ kâsa otziŋgâne lumbenġâ den sâm

dâzânġobi. ¹⁹ Bukurâpnâ, a ziŋ kut nâi mân orotġâ otziŋgâne hâuġâ mân otziŋġâbi. Hâuġâ mân upi. Tosa zo Kembuġât kukġanġât sinġi pane zimbat. Zorat Kembuġât ekabân den nâi itâ ziap, “Kembuġâ itâ sap, “Tosa mâkâmâkân, zo nâġât nep. Hâuġâ ziŋgâziŋgân, zo ninak ziŋġâbat.’ Kambu zâk yatâ sap.”

²⁰ Zen ko itâ upi. Kâsagâ nalemgât moi nalem pindâban. Toogât nânġi too pindâban. ġâ yatâ otnandâ kârâp kâukġâ kwâkġan pâna simbat yatâ upap. ²¹ Bâliġandâ mân mem ġei kwatġibap. Buġâ. ġâ âlip op bâliġâ mem ġei kwâpan.

13

Hân a kutâ, zengât den.

¹ A aksik patâ, zen hân a kutâ sot a sâtġâ zengât den lum ândibi. A kutâ nep, zo Anutugâren gokġâ. Hân a kuta sot a sâtġâ zen Anutugât sâtġât ândie. ² Zorat nâi zâk a kutâ zengât den birâm Anutugât den yatik birâbap. Oi den birâbi, zen yatik hâuġâ mimbi. ³ Orot mâmeziŋ âlipġâ zen a kutâ zengât keŋġât mân upme. Bâliġâ upme, zen ko a kutâ zengât keŋġât upme. Zorat ġâ keŋġât buġ ândibâ sâm ândi mâmangâ kubikġâ âlipġâ op ândiban. ġâ yatâ otna a kutânġâ ġâġât nânġâgigi âlip upap. ⁴ Hân a kutâ, zen Anutugât kore a. Ziġâ ġâlem otġinetâ âlip ândibangât sâm ziŋgip. Zen kâmbam hâuġâ lanġ mân ġâ gobi. A kutâ zen Anutugât kore a. Bâliġ mâme zengâren nep tuum hâuġâ ziŋġâbi. Zorat ġâ bâliġ upan zo ko keŋġât upan. ⁵ A kutâ zengât dinziġâ lum kwâtâtibi. Zo Anutu zâkkât keŋġârâk buġâ. A kutâ dinziŋ lulunġanġât nânġindâ mâtâp âlip nâi opmap. Zorat op ko mâtâp zo lân ândinat. ⁶ Anutuġâ ġalem a sot a kutâ nep sâm ziŋgip, zen nep zo tumegât op kât zengâren pame. ⁷ Zen kut nâi nâi sâsânġ dâp otziŋġâbi. Kât sikumġât sâsânġ,

zo kât zingâbi. Kore otzingâbigât sâsân, zen kore otzingâbi. Hurat kwatzingâbigât sâsân, zen hurat kwatzingâbi. Dinziñ lubigât sâsân, zen dinziñ lubi.

Kembugât den lum buku op tânagonat.

⁸ Kut ñai yennañgât tosa mâkâne âkâbap. Buku orañgâm ândibigât sâm zingip, zorat buku orot zo mân birâne geibap. Ñai zâk a toren buku otzingâm ândimap, zâk gurumin den lum ândimap sâsân. ⁹ Gurumin denân den itâ ziap, “Ap ambin zet mân birayañgâm âbanañgâbabot. Gâ kâmbam mân kumban. Gâ kâmbu mân upan. A ñaigât kut ñai lañ mân mimban.” Zo sot den kâtik nâmbutñâ mâpotñâ kâukñâ itâ sâsân, “Gikañgât otgimap, zo yatik a torenñâ zeñgât otgibap.” ¹⁰ Buku op ândibapñâ a ñai bâliñâ mân oñañgâbap. Zorat ñai zâk buku otzingâm ândibapñâ gurumin den lum nañgâbap sâsân.

Nen târâragâk ândinat.

¹¹ Zen narâk zirat topñâ nânngâm ândie. Umanân gâbâ zaatpigât narâk mâte uap. Mârum sinji âlip topkwap nânngâwen, narâk zoren sumbêmân zâinatkkât narâk kârep zeip. Zi ko narâk pânkkânok uap. ¹² Mârum hañsâbâmap, zorat ñatâtikkât orot mâme bâliñâ zo birâm âsakañgât hâmbâ âmbum kâsaniñ Satañ, zâkkât kâmut zen sot agom kinat. ¹³ Sirâmgât sinji op ñatâtikkât orot mâme bâliñâ zo birâm târâragâk ândinat. Too kâtik nem umgulip orot sot lañ ândiândiñ sot um kâlak sot kuk sârek zo mân upi. ¹⁴ Kembu Yesu Kristo, zâk sot pâlâtân op ândibi. Oi um sâkziñan âkñâle bâliñâ muyagem bâliñan diizingâbâ sai mân nânngâm kândâtkubi.

14

Sinji âlip donbep mo bituk zemniñgap, nen ârândâñ Kembugât sinji ândinat.

¹ Sinji âlibân bâbâ lolot ândime, zen buku otzingâbi. Den topñañgât sânetâ zen sot den sârek mân âragum um kânok ândibi. ² A nâmbutñâ ziñâ nânngâ kwâkâ buñâ nalem top top nime. Oi a nâmbutñandâ nalem nâmbutñâ mân nime. Zen zuu bâu sunum mân nime. ³ Ñai zâk nalem top top nemapñâ bukunâ nalem toren mân nemap, zâkkât nânngi giginâ mân upap. Oi ñai zâk nalem nâmbutñâ mân nemapñâ bukunâ nalem top top nemap, zâkkât nânngi mân bâliñ upap. Wangât, zen Anutugât ayâk, zorat. ⁴ Zorat itâ sa nânngânek. Gâ wangandâ a ñaigât kore a den dukunandâ dâp upap? Kore a zâk kâtigibap mo loribap, zo patâñañgât mâtenan upap. Oi zâk mân loribap. Patânâ Anutu, zâkñâ tângoi kâtigem kinbap.

⁵ Oi sirâmgât zo yatik a nâmbutñandâ itâ nânngâme, “Sirâm kânok, zo Kembugât sinji.” Yatâ nânngâm kendon tapme. A nâmbutñâ, ziñ ko sirâmgât itâ sâme, “Sirâm zo tirik buñâ. Sirâm aksik zen dâbâk.” Zorat nâ itâ sa nânngânek. Sirâm ñaiñâ mo ñaiñâ, yatâ mo yatâ upâ sâm, nânngâm kâtigem ândiban. Ka bukugoot den sârek mân âragubabot. ⁶ Ñai zâk sirâm kânokkât nânngi zâizâiñ oi kendon tâpmap, zo Kembugât op opmap. Oi a ñai zâk nalem top top nemap, zo Kembugât op nemap. Zâk Anutugâren sâiwap sâmñâ nemap. Oi a ñai zâk nalem toren mân nemap, zâk Kembugât op opmap. Zâk Kembugâren sâiwap sâm dukumap.

⁷ Âlip nânngen. Neñgâren gâbâ ñaiñâ dap yatâ Kembu sot bukurâp, zeñgât mân nânngânânngâ op zikñañgârâk nânngâm ândibap? Oi dap op zikñañgârâk nânngâm mumbap? Nen Anutugât sinji op ândimen sot mumen. ⁸ Ândiândi, zo Kembugât op ândimen. Mumu, zo Kembugât op mumen. Zorat ândinat mo munat, zo Kembugât sinji op utnat. ⁹ Zorat op Kristonâ

mumuṅṅâ sot gwâlâ ârândân kembu otningâbapkât momṅṅâ mumuṅṅan gâbâ zaarip.

¹⁰ Kristo zâk Kembu patâniṅ ândiap. Zorat den ṅâi mâsikâziṅṅa dâtnonek, “Gâ wangandâ bukugangâ den sâṁ kwâkâban? Mo gâ wangandâ bukugangâ nâṅṅana giginṅ upap?” Nen aksik patâ Kembugât mâteṅṅan kirindâ neṅṅât den sâṁ kwâkâbap. ¹¹ Kembugât ekabân den ṅâi itâ kulemgune ziap, “Kembuṅṅâ itâ sap, ‘Nâ ândim kwâtâtemangât a aksik patâ kinnâ topṅṅan gam siminziṅ lim kwap pindiṅsânibi. Oi aksik patâ zen lâuziṅandâ sâṁ âlip kwatnibi.’”

¹² Zorat nen nâṅṅen. Nâran nen aksik patâṅṅâ Anutugâren pindiṅsâṁ topniṅ sânatkât sâṁ niṅṅip. ¹³ Zorat op ko nen buku zengât den hâuṅṅâ mân sâṁ kwâkânat. Buṅṅâ. Nen itâ utnat. Nen buku nâmbutṅṅâ umgulip kwatziṅṅindâ Kembugât mâtâp walâbegât op nâṅṅâmṅṅik ândinat. ¹⁴ Nâ Kembu Yesu sot pâlatâṅ op ândimannâ itâ nâṅṅâm kwâtâtian. Nalem ṅâi mo ṅâi neindâ sumun upap, zo mân ziap. Ka ṅâi zâk nalem laṅ nem sumunkubat sâṁ laṅ nim-bap, zâk perâkṅṅak um sumun upap. ¹⁵ Oi itâ nâṅṅan. Gâ nalem ṅâi nena bukugandâ gekṅṅâ nâṅṅi mân dâp upap zo ko bukugoot buku mân op ândiban. Buṅṅâ. Gâ yatâ op bukugâ tâmbetkuban yatâ upap. Bukugâ âlip upapkât Kristoṅṅâ zâkkât op moip. Gâ zorat nâṅṅâm bukugâ nalemgât op mân tâmbetkuban. ¹⁶ Zen kut ṅâi orotṅṅangât nâṅṅâne âlip oi zo op ândibi. Ka a nâmbutṅṅandâ sâṁ bâliṅ kwatziṅṅâbegât galem oraṅṅâm ândibi.

¹⁷ Anutugât um topṅṅan ândiândiṅ, zo dap yatâ? Zo sii nalem nemṅṅik ândiândiṅ? Buṅṅâ. Um hâlâlu sot um lumbeṅṅâ sot Tirik Kaapumgâren gâbâ gâi sâtâre op ândiândiṅ, zorâṅṅâ bonṅṅâ. ¹⁸ A zen yatâ zo ândim Kristo kore okṅṅangânetâ Anutuṅṅâ ziṅṅiri

âlip upap. Oi a ziṅṅâ zengât nâṅṅâne dâp upap. ¹⁹ Oi zorat nen um kânok op tânagom ândinatkât kâtiginat. ²⁰ Gâ nalemgât opṅṅâ Anutugât nep mân tâmbetkuban. Sii nalem aksik zo âlipṅṅik. Ka ṅâi zâk nemṅṅâ nâmbut tâmbetzâṅṅobapkât nep tuubap, yatâ nâṅṅâm nei bâliṅ upap. ²¹ Gâ bukugâ kâsa okṅṅangâbatkât zâkkât op nalem, waiṅ too mo wan wan zo birâna dâp upap. ²² Gâ kut yatâ zo orotṅṅangât um salek ziap, zo Anutu mâteṅṅan mem ândina gikanâk zimbap. Zorat ṅâi zâk nalem nemap mo kut ṅâi ṅâi opmap, zorat um zâgât mân upap. Sâtâreṅṅoot upap. ²³ Nâi zâk um zâgât op nalem nei bâliṅ upap. Zâk nâṅṅâ kwâkâ op laṅ nei bâliṅ upap. Wangât, zâk nâṅṅâm pâlatâṅ kwâkṅṅan mân uap, zorat. Kut ṅâi zo mo zo nâṅṅâm pâlatâṅ kwâkṅṅan mân oindâ tosaṅṅoot upap.

15

Yesugât tobat op niṅṅ nâṅṅânâṅṅâyân mân ândinat.

¹ Kâtigem kin bâbâ lolot zo âkom diiziṅṅanat. Oi nen niṅṅangârâk nâṅṅânâṅṅâyân mân ândinat. ² Nen bukurâpniṅ zengât nâṅṅâm ândim âlip upi sot siṅṅi âlibân kâtigibigât betziṅṅan minat. ³ Kristo zâk yatik zikṅṅangât nâṅṅânâṅṅâ mân ândeip. Zorat Kembugât ekabân den kulem ṅâi itâ ziap,

“Kembu, gâ sâṁ bâliṅ kwatgiwe. Zengât sâṁ bâliṅṅâ zo nâṅṅâren zariap.”

⁴ Mârumṅṅan den sâṁ Kembugât ekabân kulemguwe, zo nen siṅṅi âlip top nâṅṅânatkât urâwe. Den zorâṅṅan mem kâtikṅṅan kwatniṅṅi kut ṅâi siṅṅi kwatniṅṅip, zorat um bâbâlaṅ op nâṅṅânâṅṅâ ândinatkât kulemguwe.

⁵ Zengât op Kembugâren itâ sâṁ ninâu sâman, “Mem kâtikṅṅan kwatniṅṅâmap, um bâbâlaṅ orotṅṅangât mariṅṅâ, zâkṅṅâ diiziṅṅi Yesu Kristogât op um kânok op ândibi. ⁶ Oi umziṅ sot lâuziṅ mindui Kembuniṅṅâ

Yesu Kristo, zâkkât Ibânâ Anutu mâpâsem sâm âlip kwâkñangâbi.” Zen yatâ upigât Kembangâren ninâu sâman.

Umñâ gâsâyagom ândibi.

⁷ Zorat op Anutu sâm âlip kwâkñangâbigât Kristonâ umñandâ gâsuzingip. Oi zen yatigâk umñâ gâsâyagom ândibi. ⁸ Nâ itâgât dâzânguan. Anutuñâ sâkurâpniñâ kut nâi nâi zingâbapkât sinji den dâzângoip, zo bon upapkât Kristo zâk Yuda a neñgât kore a op ândeip. ⁹ Oi Anutuñâ hân nâin gok zen tânzângoi sâm âlip kwâkñangâbigât yatâ oip. Zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“O Kembu, nâ hân nâin gok zengâren sâm âlip kwatgim kep mimbat.”

¹⁰ Oi den nâi itâ ziap, “Hân nâin gokñâ, zen Anutugât kâmut zen sot sâtâre upi.”

¹¹ Oi den nâi itâ ziap, “Hân nâin gok, zen aksik Kembu sâm âlip kwâkñangâbi. A hânñâ hânñâ, zen zâk sâm âlip kwâkñangâbi.”

¹² Oi Propete Yesaianâ den nâi itâ kulemgoip, “Nak tâtopñan kâmñâ, Yesegât kiun, zo takâm, zâk a hânñâ hânñâ zengât kembu patâ op kembu otzingâbap. Oi hân nâin gokñâ zen zâkkâren nângâm pâlâtân kwâkñangâbi.”

¹³ Nâ zengât op ninâu sâm itâ sâman. “Nângâm pâlâtângât marinâ, Anutu, zâkñâ diizingi nângâm pâlâtân kwâkñangâm lummbenâ op sâtâre kwâkñan ândibi. Yatâ op ândine Tirik Kaapumñâ imbanâ zingip bet muyagibap, zorat nângâm um bâbâlân op ândibi.” Zengât nângâm yatâ ninâu sâman.

Paulo nepñangât den.

¹⁴ Bukurâpnâ, zengât nânga âlip uap. Zen âlip ândim sinji âlipkât topñâ nângâme. Oi sinji âlip ziinjak âragunâ sâm mân kwakpi. ¹⁵ Oi

nâ Anutuñâ nep sâm nigipkât den nâmbutñâ kenngât buñ dâzângom kulemgum zingân. Zen sinji âlip nelâmzângobapkât kulemgum zingân. ¹⁶ Yesu Kristo, zâkñâ nâ um kâtik sinji âlip dâzângobatkât kore a nâbarip. Kembangât tirik namâ gâlem a zing Kembu kore okñangâme. Oi nâ zo yatik Kembu kore okñangâm sinji âlip a um kâtik dâzângoman. Nâ Anutugât sinji âlip nep tuuga Tirik Kaapumñâ um hâlâlu kwatzingi Kembangât sinji op ândibi. ¹⁷ Nâ Yesu Kristo sot pâlâtân op Anutu kore okñangâm nep zo tuuman, zorat nângâm sâtâre opman. ¹⁸ Nep zo ninak mân tuubam yatâ. Yesu Kristonâ mam otnigi a hân nâin gokñâ zen sinji âlip nângâm lubigât lâunandâ sot bitnandâ nep tuuwan. Yesu Kristonâ mân mam otnigi nep tuuwan sâi ko dap yatâ sâm sâtâre sâbam? ¹⁹ Nâ Tirik Kaapumgâren gâbâ imbanâ mem Yerusalem kamânân gâbâ topkwap kulem sot sen mârât tuum âim Kristogât sinji âlip pisuk, zo a hân dâp dâzângom aria Ilurikon hânân âi âkip. ²⁰ Oi a nâmbut zing tuuwayân tuubangât Kristogât kut sinji mân arip, zoren unakñan âibatkat otnigip. ²¹ Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap, zorat dâp opman, “Kembangât den sinjinâ mân dâzângowe, zen zo nângâbi. Oi sinjinâ mân nângâwe, zen topñâ nângâbi.”

Paulo zâk Roma kamân walâm Sipeñ hânân âibam sâip.

²² Nâ yatâgât Roma kamânân gokñâ zengâren gâbam narâk dâp kwakman. ²³ Ândim gâwan, zo zengâren gâbat sâm umnandâ nângâm ândiwan. Zi ko hân torengen zi nep tuuman, zo âkap. ²⁴ Zorat Sipeñ hânân âibam zengâren gâbatkat nângan. Ga zen sot tâtat mâme op ko umâlip op a nâmbutñandâ zengâren gâbâ betnan sâne Sipeñ hânân âinat.

²⁵ Kândom nârâk ziren ko Anu-
tugât sinji a kât betziñan mim-
bam Yerusalem kamânân âibâman.
²⁶ Makedonia sot Grik hânân Kem-
bugât kâmut ziñ Yerusalem kamânân
Kembugât sinji a nâmbutñâ kanpitâ
ândie, zen kât betziñan minam sâ-
m kâtigiwe. ²⁷ Zen um bâlâlaj op kât
mindunetâ dâp oip. Wangât, hân
ñain gokñâ zen Yuda a zengâren gâbâ
sinji âlip miwe, zorat tosa zengâren
ziap. Oi tosa zo mâkâbigât sâkkât kut
ñai ñai zingâne dâp upap. ²⁸ Den zo
bon oi ninak mem âim Yerusalem
kamânân zingâmñâ âburem Roma
kamân mâirâp zengâren gâbat.
Zengâren ga tapñâ Sipen hânân
âibat. ²⁹ Nâ it nânjan. Nâ zengâren
gâbam bet bâsaj mân gâbat. Kris-
togâren gâbâ mâsop den yâmbâtñâ
mem ga zingâbat.

*Paulo zâkkât op ninâu sâbigât
kulemgum zingip.*

³⁰ Bukurâpnâ, nâ Kembuniñâ
Yesu Kristo, zâkkât op sot Kaa-
purnâ buku orotñangât den um-
niñan pâmapkât kindap pâron den
dâzangobâ. Zen nâgât op Anu-
tugâren donjep ninâu sâbi. ³¹ Betnan
mine Yudaia hânân Yuda a bitziñan
gâbâ mâkânibap. Oi Yerusalem
kamânân Kembugât sinji a kut zo
zinga umâlep upi. ³² Zorâñâ bet
Anutuñâ nânji umâlibân zengâren
gam zen sot tap umnâ sânduksâbap.
³³ Um lumbe mariñâ, Anutu, zâk
aksik patâ zen sot ândibap. Zo
perâknak.

16

*Paulo zâk Roma kamânân buku
zengât nângâm ândeip.*

¹ Ambân bukuniñâ Poibe, zen
zâkkât topñâ mân nânge, zorat
nâ zâkkât itâ sa nângânek. Zâk
Keñkerei kamânân kâmut betziñan
mem ândimap. Zorat zâk zengâren
gâi buku okñangâbi. ² Zen Kembugât
sinji ândienñâ Kembugât op buku
op beknjan mimbi. Zen yatâ utne
dâp upap. Ambân zo zâk wan

mo wangât okñangi nângânangâbi.
Ambân zâk nâ sot nâmbutñâ donjep
kore otningâm ândeip.

³ Oi Pirisila sot Akwila, Yesu Kristo
nepñangât berân mâme a ambân, zet
betnan miwet. Zet itâ dâzâkonek.
Nângânangânâ zekâren ziap. ⁴ Zet
nâgât op sâkzikñangât kençât mân
urâwet. Zorat nâyâk buñâ, kamân
dâp Kembugât sinji a zen sot zekât
op umâlip nângâm ândien. ⁵ Zekât
mirin Yesugât kâmut mindume, a
ambân zen zo sâm sâtâre otziñan.

Bukunâ Epaeneto, zâk Asia hân
murukñan kândom op Kristogât a
oip. Zâk dukunek. Nâ zâkkât op
nângâmñik ândian.

⁶ Maria zâk yatik sâtâre okñangan.
Zâk zengâren nep donjep patâ tu-
ugip.

⁷ Yuda a bukuzatnâ Androniko
sot Yunia tâk namin ârândân
nâambarawe, zekât nângâman. Zet zo
dâzâkonek. Zet a kot patâ, Aposolo a
zengât kâmurân ândiwet. Nâ mârum
Kristo buñ ândiwanân zet Kristogât a
urâwet.

⁸ Bukunâ Ampiliato, zâkkât nânja
âlip opmap. Kembugât op zâkkât
nângâman.

⁹ Urbano, Kristogât nebân berân
miançawet sot bukunâ Sitaki, zet
sâm âlip kwatzikan. Zo dâzâkonek,

¹⁰ Apele, Kristogât a bonñâ sot
Aristobulo zâkkât kâmut zo, zengât
sâm âlip kwatziñan.

¹¹ Yuda a bukunâ Herodion
sot Nakiso zâkkât kâmurân gok
nâmbutñâ Kristogât sinji ândie,
zengâren umnâ kinzap.

¹² Ambân zagât Tiripaina sot Tiri-
posa Kembugât op nep patâ tuuwet
sot Peasi zâk Kembugât op nep yatik
tuugip. Zen sâm âlip kwatziñan.

¹³ Kembugât a âlipñâ Rupu sot
mamñâ, zekâren umnâ kinzap.
Rupu mamñâ zâknja mam otnigip.

¹⁴ Asiñkiritto, Philegoñ, Hemesi, Pa-
troba, Herema sot bukurâpziñ sâm
âlip kwatziñan.

¹⁵ Pilogo sot ambân Yulia, Nereo
sot ponâñâ Olimpa sot Kembugât

siŋgi a ambân zen sot ândime, zeŋgât âksik nânġa âlip uap.

¹⁶ Kembugât op ziiŋâ mindumŋâ luyangâm ândibi. Kristogât kâmut kamân dâp ândie, zen Roma zeŋgât op nânġâm ândime.

Kembugât den sâsâŋ a sarâ, zeŋgât girem sâip.

¹⁷ Bukurâp, zeŋgâren kâsâp ziap, zorâŋ siŋgi âlip kwâkâm ziŋgâwe, zo gulipkunam ue. A kâsâp muyagime, zeŋgât galem oraŋġâm ândibi. ¹⁸ A yatâ zo, zen sot pâlatâŋ mân upi. A yatâ zo, zen Kembu Kristogât kore a buŋâ. Zen tep kâmbозиŋgât kore op ândime. Oi den kelâk sâm a ambân nânġânânġaziŋ gigiŋâ nâmbutŋâ kâitzânġom um gulip kwatziŋgâme. ¹⁹ Zen ko Kembugât sât lume, zorat siŋgi sâne kamân dâp âim nanġip. Oi nâ zorat umâlip opŋâ itâ upigât dâzânġobâ. Kut ŋâi ŋâi âlipŋâ, zo ko nânġâm kwâtâtem mem ândibi. Oi kut ŋâi ŋâi bâliŋâ, zo kândâtkom birâbigât otnigap.

²⁰ Narâk mân kêrep oi lumben mariŋâ, Anutu, zâkŋâ sâi Sataŋ mem ge kinziŋandâ lân kwândâlîbi.

Kembu Yesu Kristo, zâkkâren gâbâ tânzânġozânġoŋandâ zeŋgâren zim-bap.

Buku den sot mâsop den.

²¹ Berân mâmenâ Timoteo sot Yuda bukurâpnâ Lukio sot Yason sot Sosipate, zen zeŋgât nânġânânġâ ândime.

²² Teatio, nânâ den zi Paulogât lâuŋan gâbâ mem ekap ziren kulemguan. Oi nâ zo yatik Kembugât mâteŋan zeŋgât nânġâman.

²³ Gaio zâkŋâ nâ sot Kembugât kâmut zi galem otniŋgâmapŋâ zo yatik zeŋgât nânġap. Erasto, kamân zirât kât galem a sot bukuniŋâ ŋâi Kwato, zet yatik zeŋgât nânġabot.

²⁴ (Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâkkâren gâbâ tânzânġozânġoŋandâ zeŋgâren zim-bap.)

²⁵⁻²⁶ Anutu zâkkât siŋgi âlip sâman sot Yesu Kristogât den sâm muyage-man, zorat dâp nânġâm pâlatâŋziŋ tânzânġobapkât imbaŋâ zemŋânġap, Anutu, zâk sâm sâtâre okŋânġanat. Anutu zâk ândeipŋak ândiap. Oi ândim zâibap. Anutugât diŋâ tik zem gâip. Narâk ziren ko zâkkât sâtkât yatâ sâm muyagime. Zo a hân dâp ziŋâ nânġâm lubigât kânŋan Kembugât ekabân sâm muyagem parâwe.

²⁷ Oi Anutu kânok zâk nânġânânġânġâ patâ ândimap, zâk sâm âlip kwâkŋânġâm ândinat. Yesu Kristogât opŋâ nen sâtâre okŋânġindâ sâtâre patâ zo âsagem zem zâimâmbap. Zo perâkŋak.

Zo yatik.

Korinti a zengât ekap kânok Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop den.

¹⁻² Anutugât sâtkât Yesu Kristogât Aposolo a Paulo, nâ sot bukuniñâ Sostene, net Korinti kamânân Anutugât kâmut ândie, zengât ekap zi kulemgum pet. Yesu Kristonâ gâsuzingâm zâkkât sinji hâlâlu ândibigât sâip. Yatâ otzingi kamân dâp Yesugât kâmut, zen Kembu Yesugât kutñâ konsâm mâpâsem ândime, zen sot kânok urâwe. ³ Ibâniñâ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lumbe sot tânzângozângoñ zengâren zimzap.

Korinti zengâren den sinji âlipñâ muyagem zeip.

⁴ Zen Yesu Kristo sot pâlâtân utne Anutu zâk tânzângoip. Zorat op ko narâk dâp nâ zengât op Anutu sâiwap sâm dukuman. ⁵ Zen Kristo sot pâlâtân utne sinji âlip sâsânâ sot nângânângâ topñâ topñâ zingâm nanjip. ⁶ Zingâmñâ Kristogât sâm âsak denñâ umziñan ândânâ gâsui. ⁷ Oi Kaapumñâ imbanâ zingip nep top top tuume. Zen Kembuniñâ Yesu Kristo âburem gâbapkat um bâbâlan op mambât ândime. ⁸ Zâkñâ Kembuniñâ Yesu Kristo gâbabân mâtenan tosazij buñ hâlâlu kinbigât mem kâtikñan kwatziñgi ândinetâ narâkziñ âkâbap. ⁹ Anutu zâk nanñâ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkâren târokwapigât diizingipñâ dumñâ den nâi mân sâbap.

Korinti a, zinjâ kâsâpagowe.

¹⁰ Bukurâpnâ, nâ Kembuniñâ Yesu Kristo kutñangât op girem den sa nângânek. Zen den top top sâmñâ mân kâsâpagobi. Kâsâpagom kâmut zagât upi, zo buñâ. Um nângânângâziñ mâpotne kânok oi ândibi. ¹¹ Bukurâpnâ, osetziñan den

kâsâp muyagem ziap. Koloji zâkkât arâpñâ, zengâren gâbâ nâmbutñâ zinj yatâ sâne nângâwan. ¹² Den itâgât san. Zengâren gâbâ nâiñâ itâ sâmap, “Nâ Paulogât a.” Oi nâiñâ sâmap, “Nâ Apologât a.” Oi nâiñâ sâmap, “Na Peterogât a.” Oi nâiñâ sâmap, “Nâ Kristogât a.” ¹³ Bâi, dap dap? Kristo pâuksâip mo dap? Paulo nâñâ zengât op poru nagân muwan? Mo Paulo nâgât korân too sanjonzingâwe? ¹⁴ Kabik ninak too mân sanjonzingâwan. Krispo sot Gaio zerâk too sanjonzikâwan. ¹⁵ Zen itâ sâbegât, “Zâkkât kutñandâ lonjiñingip too sanjonningâwe.” Yatâ buñâ. Yatâ mân nângâbi. ¹⁶ Zi nâi nânga. Setepano arâpñâ too sanjonzingâwan. Nâmbutñâ ko mân nângan. ¹⁷ Kristonâ a too sanjonzingâbatkât mân sâm nigip. Den sinji âlipñâ dâzânjom ândibatkat sâm nigip. Oi Yesu poru nagân moip, zorat den imbanâ buñ opapkât a nâmbutñâ den kelâkñoorâk sâme yatâ sâm kubikñâ mân sâman. Nâ sinji âlip den zo bonjik sâman.

A um kâtik zinj Yesugât den sinji nângâne yen opmap.

¹⁸ A tâmbetagoagonangât mâtâbân ândie, zen Yesu poru nagân moip, zorat nângâne yen opmap. Oi nen kubikkubik mâtâp ândimennâ ko nângindâ Anutugâren gâbâ imbanânootñâ opmap. Sinji âlip, zo sâm kubik mân sâman. ¹⁹ Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Kembunâ itâ sap, ‘Nâñâ sa a nângânângâziñoot zen kwakpi. Nângânângâziñoot, zengât nângânângâ zo doongubat.’”

²⁰ Zen dap nânge? A nângânângânoot, zo ikâ? A nâi den nângâm simbitkum sâmap, zo ikâ? A narâk zirat topñâ nângâmap, zo ikâ? Nâ sa nângânek. Anutuñâ hân a zengât nângânângâziñ egi yenñâ oip.

²¹ A zen ziiñâ nângânângâyân Anutugât topñâ iknam kwagâwe.

Wangât, zen yatâ upigât Anutuñâ kânñan nângâm kubigi zeip, zorat. Den siñgi âlipñâ dâzângomen. Um kâtik a, zen zorat nângâne yen opmap. Ka Aposolo a, nen den zorat nângindâ bon opmap. Oi nen den siñgi zo sâindâ a nâmbutñâ ziñâ nângâm Kembugât siñgi upme. Zo Anutuñâ kânñan nângi zeipkât yatâ âsagemap. ²² Yuda a um kâtik ândime, zen kulem top top iknam sâme. Grik a, zen ko hân a zengât nângânângâ den zo nângânângâm kâtigime. ²³ Nen ko Yesu poru nagân kuwe, zorat den sâindâ Yuda a ziñ nângâne kwakmak opmap. Oi Grik a sot hân nâin gokñâ, ziñâ den zo nângâne den yennâ opmap. ²⁴ Ka a nâmbutñâ Kembuñâ gâsuningip, Yuda a sot hân nâin gok ârândân, nen Kristogât nângâm itâ sâmen, “Anutugât imbanjâ sot nângânângânjâ zemñangap.” ²⁵ Um kâtik a, zen Anutugât nângânângâ den nângâne yen opmap. Ka Anutugât nângânângâ, zorân a zengât nângânângâ wâlap. Oi a zen Anutugât den nângâne lolot uap. Ka Anutugât den, zorânjâ ko a zengât imbanjâ wâlap.

A zâizâin ziñâ ko bituk, a giginjâ ziñâ ko donjep Kembugât siñgi upme.

²⁶ Bukurâpnâ, A ikâ zorân Anutuñâ diiningip? Zo ek nângâne. Osetniñan a nângânângâziñ patâ donjep buñâ. A kutâ donjep buñâ. ²⁷ A mâteziñan a giginjâ ândimen, nen Anutuñâ diiningâm a nângânângâziñoot zo añun kwatziñgâmap. A um kâtik ândime, zen nângânângâziñangât nângâne añun upapkât yatâ oip. A zengât mâteziñan a giginjâ sot lolot ândimen, nen Anutuñâ diiningâmñâ a imbanjâziñoot añun kwatziñgâmap. ²⁸ A mâteziñan bâbâ lolot ândimen sot a yennâ ândimen, nen Anutuñâ diiningâm. Oi a zâizâin upme, zengât imbanjâziñ koi yen upme. ²⁹ Zo hân a nen Anutugât mâtenjan sâk mâme upemgât yatâ opmap.

³⁰ Korinti a zen Yesu Kristo sot pâlâtân utnetâ Anutuñâ ândiândi unakñâ ziñgip. Anutuñâ kembuniñâ Yesu Kristo kwânângip, zo nengât nângânângâ sot tosanin gulipkukun a sot um salek muyageningânigân sot nengât suupniñâ mimiñâ a kwânângip. ³¹ Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Nâi zâk sâtâre den sâbâ sâm Kembuñâ oip, zorat sâbap.”

2

Paulo zâk sâm kubikkubik den mân sâmaip.

¹ Bukurâpnâ, nâ zengâren gamñâ Anutugât den sapsun dâzângowan. Zo sâm kubikkubik den sot a zengât nângânângâ den mân dâzângowan. ² Nâ itâ nângâm kâtigem zengâren gâwan. Yesu Kristo poru nagân kuwe, zâkkât denâk sapsun ziñgâbat. ³ Oi nâ zen sot tap imbanjâ buñ, kengât op ândiwan. ⁴ Oi siñgi âlip sâsân, zo nângânângâ patâ sâm kubikñâ mân sâwan. Buñâ. Kaapumñâ tânnogi siñgi âlip sa imbanjâ muyageziñgi igâwe. ⁵ Den sâwan, zo a zengât nângânângâ patâ den yatâ buñâ. Zen a zengât nângânângâ den zorat nângâne bon opapkât yatâ orâwan. Anutugât imbanjâ zengâren muyagei ekñâ nângâne bon upapkât yatâ orâwan. Zen Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâbigât yatâ orâwen.

Anutuñâ nângânângâ bonjâ niñgâmap.

⁶ A Anutuñâ kubikziñgi nângânângâziñoot ândime, zen Kembugât nângânângâ den bonjâ dâzângomen. Ka den dâzângomen, zo um kâtik a zengât mo hân a kutâ zengât nângânângâ yennâ buñâ. Hângât a kutâ nângânângâziñangât bonjâ mân muyagem mârum buñ utname. ⁷ Nen ko den Anutugât nângânângâyân tik zem gâip, zo sâm muyagimen. Den zo nângâmñâ sumbemgât siñgi neule âsakñâ minatkât Anutuñâ mârumñan, hân mân muyageibân

den zo sâm kâtân oip. ⁸ Hân a kutâ, zen aksik den zo mân nângâwe. Zen den zo nângâm sâi ko Kembu, âsaknâ mariñâ poruyân mân kumbe. ⁹ Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ kulemgune ziap,

“Anutu umziñandâ gâsume, zengât sinji Anutuñâ kut nâi nâi kubigip. Kut nâi nâi zo a senñâ mân igiknâ sot kindapnâ mân nângânângân sot a umziñan zo mân nângâwe.”

A Kaapum sot ândim sinji âlip nângâne bon upap.

¹⁰ Nen ko Anutuñâ sâi Kaapumñâ den Anutugât umñan ziap, zo sapsun niñgip. Kaapum zâk den Anutugât umñan tik zemap, zo aksik nângâmâp. ¹¹ A nâiñâ bukuñangât nângânângâ zo dap yatin nângâbap? Um mariñandik zo nângâbap. Zo yatik a nâiñâ Anutugât nângânângâ zo mân nângâmâp. Anutugât Kaapumñâ ziknik zo nângâmâp. ¹² Oi Kaapum miwen, zo hânân gâbâ buñâ. Anutu, zikñan gâbâ Kaapum zo miwen. Anutuñâ kut nâi nâi nengât sinji sâip, zo nângânatkât Kaapumñâ niñgip. ¹³ Anutuñâ Kaapumñâ niñgip. Zorat den Anutugât umñan ziap, zo sâmen. Zo a zengât nângânângâyân mân sâmen. Buñâ. Kaapumñâ den umniñan pâi sâmen. Kaapumñâ den umniñan pâi sâindâ Kaapum sot ândime, zen dinniñâ zo nângâme.

¹⁴ Ka a um kâtik ândime, Kaapumziñ buñ ândime, zen Kaapumgât den sot imbanâ, zo umziñan mân mem ândie. A yatâ zo, ziñ den zorat nângâne yen opmap. Zen dap yatâ nângâbe? Den zo Kaapumziñoot ziñnik nângâme. ¹⁵ A Kaapum sot ândime, zen kut nâi nâi zorat topñâ nângâm sâlâpkume. Oi a Kaapumziñâ buñ ândime, zen kut nâi nâi zorat topñâ sot a Kaapum sot ândimen, nengât topñâ mân nângâme. ¹⁶ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Kembugât umñan den ziap, zo nâiñâ nângipnâ âlip den nâi dukubap? Yatâ Buñâ.”

Nen ko Kaapumñâ Kristogât nângânângâ den zo niñgi mem ândimen. Mem ândimnâ kut nâi nâi zorat topñâ nângâm kubikmen.

3

Korinti a ziñ sinji âlibân katep zengât holi yatâ op ândiwe.

¹ Bukurâpnâ, nâ zengâren gam a kaapumziñoot, zo dabângen dâzângobam? A kaapumziñ buñ, zo dâzângobam. Zen sinji âlibân katep mâik yatâ ândie ² Katep mâik zen nalem kâtik mân nem namâk nime. Zen nalem kâtik dap op nimbe? Oi narâk ziren Korinti a zen katep mâik yatâ sinji âlipkât nalem kâtik nimbigât dâp mân ue. ³ Zen um kâtik. A kaapumziñ buñâ yatâ op ândie. Zengâren den sârek sot kâsâp sot um kâlak muyagei a kaapumziñ buñâ yatâ op ândie. ⁴ Zen itâ sâme, “Nâ Paulogât a.” Nâmbutnâ ziñ sâme, “Nâ Apologât a.” A yatâ sâme, zen um sângiñangât mâtâbân ândime.

⁵ Apolo, zâk nâi? Paulo, nâ nâi? Net kore anâ Kembugât den dâzângoitâ nângâm pâlatân kwâkñangâwe. Kembuñâ nep diñ sâm nikip yatigâk tuuwet. ⁶ Den sumbuñâ nâi sa nângâne. Nâ nep kârâm kâmirâwan. Apolo zâk nep galem op hibuk pitip. Kembuñâ ko mâsop mei bonñâ muyageip. ⁷ Kârâm kâmirâwan sot hibuk pitip, nekât bonñâ mân sâbi. Mâsop mei bonñâ muyagemap, Anutu, zâkkârâk sâbi. ⁸ Kârâm kâmirâwan sot hibuk pitâmap, nepnik kânok. Oi zorat sângânñâ mia zâk yatik mimbap. ⁹ Net Anutugât berân mâme a. Zen ko Anutugât sin kâlam yatâ. Zen Anutugât namâ.

Kârâpnâ nepkât topñâ sâm muyagibap.

¹⁰ Zen Anutugât namâ yatâ oi Anutuñâ nep sâm nigip dâp nâ mirâ

tuutuun a op kunkun kâtik pa gi-arip. Oi a nâmbutnâ ziŋ kunkun kwâkŋan târokwap tuume. A yatâ zorâŋ nâŋgânŋik tuubi. ¹¹ Kunkun giarip, kinzap, zorat kutnâ Yesu Kristo. Zo sâmbum pam nâi pâi geibap, zorat dâp mân taap. ¹² Oi kunkun zorat kwâkŋan a nâiŋâ goide kât mo siliwa mo kât nâi âlipnâ, sâŋgân patâ mo nak, ogep mo um târokwap tuubap zo ko mirâ tuutuunâ zorat topnâ muyagibap. ¹³ Narâk patin zorat topnâ muyagibap. Narâk zoren kârâp patâ âbâŋgum simbap. Oi kârâp zorâŋ sem nep zikŋik zikŋik tuuwe, zorat top sâmbum muyagibap. ¹⁴ Kârâpnâ a nâigât nep tuutuun zo mân sei sâŋgân mimbap. ¹⁵ Ka a nâigât nep tuutuun, zo kârâpnâ sei sâŋgân buŋ upap. Oi ziknâ ko mân tâmbetkubap. Kârâbân gâbâ mâkâm gâbap yatâ upap.

A mân sâmbum âlip kwatziŋgâbi.

¹⁶ Nen Anutugât tirik namâ. Anutugât Kaapumnâ umniŋan tâtat mâme opmap. Zo nâŋge mo buŋâ? ¹⁷ A nâi, zâk Anutugât namâ kiom tuubap zo ko Anutunâ a zo yatik kiom miŋaŋgâbap. Anutugât tirik namâ, zo hâlâlu sâsâŋ. Oi namâ zo, zen.

¹⁸ Zen umziŋ mân kâitkubi. Zengâren gâbâ nâi zâk hân a zengât nâŋgânŋgâ zorat nâŋgi zâibapkât op girem uan. A zo yatâ, zorâŋ nâŋgânŋgâ zo birâm hân a mâteziŋan kwakmak yatâ oi âlip upap. Zâk nâŋgânŋgâ yenŋâ zo biri Anutunâ zâkkât nâŋgi nâŋgânŋgâ bonŋoot upap. ¹⁹ Hân a zengât nâŋgânŋgâ zorat Anutunâ nâŋgi bon buŋ opmap. Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“A nâŋgânŋgâziŋaŋgât nâŋgâne zâizâiŋ opmap, zen Anutugât arâpnâ kâitzâŋgonam orot mâme upme. Ka Anutunâ topziŋ nâŋgi bâliŋ oi kâbakŋeziŋgâmap.”

²⁰ Oi den nâi itâ ziap;

“Kembu zâk a nâŋgânŋgâziŋ patâ zengât den nâŋgi yen, bon buŋ opmap.”

²¹ Zorat zen hân a nengât nâŋgânŋgâ mo imbanâ zorat nâŋgâm um zâizâiŋ mân upi. Nâ Paulogât a mo nâ Peterogât a sâme, zen ziŋaŋgât nâŋgâne zâizâiŋ oi yatâ mân upi. Zi den zorat torenŋâ sa nâŋgâne. Kut nâi nâi aksik zo zengât siŋgi. ²² Paulo sot Apolo, Petero, nen zengât siŋgi. Oi hânân kut nâi nâi mumunâ sot ândiândiŋâ, zo zengât siŋgi. Itârâŋ ziap sot gâtâm muyagibap aksik, zo zengât siŋgi. ²³ Zen ko Kristogât siŋgi ândie. Oi Kristo zâk Anutugât siŋgi. Zorat zen Kristo sot Kembugât siŋgi ândie, zorarâk sâtâre upi. A zengât nâŋgâne zâizâiŋ mân upap.

4

Kembuŋa nep a zengât topziŋ sâmbum muyagibap.

¹ Zen nengât itâ nâŋgâbi. Kristogât nep a sot Anutugât den tik zem gâip, zorat galem a. ² Oi galem a nen dâŋ galem op ândinatkat sâsâŋ. Zorat op ko yatâ op ândeindâ dâp upap. ³ Oi zi ninangât sâbâ. A minduminduyân nâiŋâ nâgât den sâme oi ko zorat nâŋga yenŋâ opmap. Oi ninak topnâ âlip mân sâmbum. ⁴ Nâ ninangât nâŋgâm tosanâ mân nâŋgan, zorat nâ tosanâ buŋ ândian mân sâbat. Topnâ sâbap, zo Kembu kânoknâ ândiap. Zâknâ tosa ek nâŋgâmap. ⁵ Zen ko ayâk, zorat topnâ muyagibigât kek mân sâbi. Kembu zikŋak gamnâ kut nâi nâi tik ziap, zo mem kâkŋan pâmbap. Oi umniŋan kut nâi nâi tik ziap, zo aksik âsagem naŋgâbap. Oi Anutunâ a aksik holiziŋ ekmap, zâknâ a ziŋgiri holiziŋ âlip oi ko sâmbum âlip kwatziŋgâbap.

Korinti a zen zâizâiŋ urâwe.

⁶ Bukurâpnâ, zen Kembugât den mân walâbi. Ziŋâ hân a nen mem zâi kwap, mem gei kwap mân otningabi.

Zâizâin man upi. Nâ den san, zo Apolo sot nâ, niiknjan kwap san. Zen nekât topnik ek nângâm kwâkâbigât san. Net Anutugât berân mâme ayâk. ⁷ Zâizâin upme, zengât sâbâ. Gâ a nâinâ a patâ upan sâm, sâm gigip? Nângânângâ den zemgigap, zo gikak muyagein mo nâinâ mem gigip? ⁸ Nâinâ gigip oi ko wangât gikâ sâkkâ mem zâi pâmat? Zen zâizâin op ziinangât itâ nângâme? “Umgât gom sambe nengâren piksâm ziap. Nen mârurum sikumniñoot urâwen.” Oi zen itâ sâme, “Nen Paulo bunâ a kutâ op ândien.” Zen topzinâ yatâ nângâme? Perâknak, zen a kutâ op sâi ko diiningâne zengâren târokwap a kutâ upem. Zo yatâ âsagei sâi ko umâlep opam. Zen ziinangât nângâne zâizâin opmap. Ka nâ ko zâizâin mân opman. ⁹ Aposolo nengât itâ nângan. Aposolo a nen giginâ ândien. Anutuñâ sâi Aposolo a nen kâmbangât sinji yatâ op ândien. A aksik patâ, sumbem a sot hân a zengât mâteziñan a zinj nângom kut nâi nâi otningâne ningitme. ¹⁰ Nen Kristogât opñâ a kwakmak yatâ urâwen. Zen ko Kristogâren târokwap nângânângâzin patâ yatâ urâwe? Nen lolotñâ. Zen ko kâtikñâ? Um kâtik a zinj zen sâm âlip kwatzingâme? Nen ko sâm bâlinj kwatningâme.

¹¹ Nen too nalemgât mom ândiwennâ ândim gen. Hâmbâ alâknâ mem ândimen. A zinj nângom moliningâme. Mirâ bunj ândiwennâ ândim gen. ¹² Betñâ sâknam nep tuumen. A zen sâm bâlinj kwatningâne nen den âlipñâ dâzângomen. Lanj otningânetâ nen hâuñâ mân otzingâmen. ¹³ Sâm bâlinj kwatningânetâ nen buku orotnangât den dâzângomen. Nen a donbep zengâren gâbâ iisak alâ gwapgwap yatâ otningâne ândiwennâ ândim gen.

Paulo zâk sinji âlibân Korinti a zengât ibâzin oip.

¹⁴ Zen anjun upigât den zi mân kulemgum zingân. Nan bârarâpnâ girem den dâzângobam ekap zi kulemgum zingân. ¹⁵ Kristogât berân mâme a kâmut zengâren ândie. Ka sinji âlibân ibâ donbep bunâ. Nâ kâdom Yesu Kristogât den sinji âlip dâzângom nâ kânok ibâzin orâwan. ¹⁶ Zorat nâgât mâtâp zo lanj ândibigât kindap pâronj den dâzângua nângânek. ¹⁷ Zen nâgât mâtâp lanj ândibigât Timoteo sângongua zengâren gaap. Timoteo zâk Kembu sot pâlâtân opñâ ninâ nannâ âlip yatâ op ândei umnâ zâkkâren kinmap. Zâk sângungua zengâren gam nâ Kristo sot pâlâtân op orot mâmenangât sinji den, zorat sapsun zinj nângâbi. Yesugât kâmut kamân dâp ândie, zen nâgât mâtâp zo yatik lanj ândibigât dâzângoman.

¹⁸ Korinti zengâren a nâmbutñandâ zâizâin op nâgât itâ sâme, “Paulo zâk mân gâbap.” ¹⁹ Nâ ko Kembunâ nângânigi narâk mân kârep oi kek gâbat. Zengâren gamñâ a zâizâin op den sâme, zengât topzinj ikpat. Dinziñâ zorat mân sâm imbanâzinangât topñâ ikpat. ²⁰ Anutugât um topñan ândiândin, zo denân mo denâk bunâ. Zo Kembugât imbanâñan kâtigem ândiândin. ²¹ Oi mâsikâzinga zen sânek. Nâ kâmbam mem gâbatkât se? Mo buku opñâ lumbenâ op gâbatkât se?

5

Korinti zengâren bâlinjâ muyagem zeip.

¹ Zengât sinji den itâ sâme nângâman. Zengâren lanj mâman nâi ândiap. Oi lanj mâman bâlinjâ zo a um kâtik zengâren mân muyagemap. A nâinâ ibanangât ambiniñoot ândimap, zorat san. ² Zo yatâ muyagem zeï zen dap op zorat mân nângânângâ op tok zâizâin op ândie? Zo mân orotñâ. Zen zorat umbâlâ opñâ anjâ bâlinjâ oip, zo osetziñan mân tâpakât molinetâ ari dâp upap.

³ Nâ sâknâ ko kârebân ândian. Umnâ ko zen sot tapnâ yatâ, a bâliņâ oip zo, zâkkât den itâ sâm kwâkâwan. ⁴ Zen Kembu Yesugât korân mindunetâ umnâ zen sot tâi Kembu Yesugât imbanâņan kâtiginat. ⁵ A zo um dâpnâ kubikkubik opnâ Kembu gâbâbân âlip upapkât Satangât bikņan pâindâ um sâkņangât âkņâle bâliņâ zorâņ tâmbetkubap.

Kut nâi nâi kâlakņâ zo birâm samņâ mem ândibi.

⁶ Bâliņâ yatâ zo osetziņan zei mân nâņgânâņgâ op zâizâiņ utne nâņga mân dâp uap. Zuu usiņandâ nalemân giari une kâlak op naņgâmap. Zo nâņge. ⁷ Zorat kâlak zo birâm kubik pam om nimbi. Kristo zâk zengât kâlakziņâ betziņan meip, zorat kâlak buņ ândibi. Mârum Yuda a ziņ Pasowa kendon tâtnam râma nâi kuwe. Oi zo yatik nengât Pasowa râma kuwe, zo Kristo. ⁸ Nen kâlak birâm tâtnatkât moip. Zorat um kâlak sot bâliņâ zorat kâlakņâ birâm kut nâi nâi salek sot târârakņâ zo mem ândinat.

⁹ Nâ mârum ekap nâi itâ kulemgum ziņgâwan. Zen laņ mâman a ambân zen sot nalem kânok niniņ sot tâtat mâme mân upi. ¹⁰ Den parâwan, zo um kâtik zengât mân sâwan. Um kâtik a zen laņ ândime. A zengât kut nâi nâi âkņâle op kâmbu upme. A lopio hurat kwap ândime. A um kâtik yatâ zo birâziņgâbigât mân sâwan. Zen a yatâ zo dap yatâ zâmbam naņgâbi. Zen hân birâm sumbemân zâim zâmbanbi, zorik. ¹¹ Nâ itâ zorat kulemgum ziņgâwan. Nâiņâ Yesugât kâmurân ândim bâliņ mem ândiap, mo a nâigât kut nâi nâi âkņâle op laņ memap mo den bâliņ sâm ândimap, mo lopio hurat kwâpmap, mo too kâtik nem um gulip opmap, mo kâmbu opmap. Kembangât kâmurân a bâliņâ zo yatâ mem ândie, zen zot tâtat mâme mân upi. Oi nalem ârândâņ mân nimbi. ¹² Yesugât kâmut âkņan

ândie, zengât den mân sâm kubikziņgâbat. A Yesugât kâmurân ândie, zengât tosgât den sâm kubikziņgânetâ dâp upap. ¹³ A âkņan ândie, zengât tosgât den hâuņâ zo Anutuņâ sâbap. Zen ko bâliņ mâme a zo zengât osetziņan gâbâ diim âi âkņan pambi. Zâk osetziņan mân ândibap.

6

Den muyagei ziņak mân sâm kwâkâwe.

¹ Zengâren gokņandâ nâiņâ bukuņangât kuk den mem ândibap, oi den zo Yesugât kâmut a sâtnâ zengâren mân sâm um kâtik a patâ zâkkâren sâbap? Zen zorat dap nâņge? Zo âlipņâ orotņâ? ² Yesugât kâmut a nen nâran a um kâtik zengât den sâm kwâkânat. Zo nâņge? Oi zi Yesugât kâmurân gok zengâren den mâik nâi muyagei ziņak mindumindu op sâm mân kwâkâbi mo? ³ Nâran nen sumbem a zengât den sâm kwâkânam mân kwaknat. Zo nâņge? ⁴ Hânân narâk ziren den muyagei âlip sâm kwâkânat. Zorat wangât kut nâi yenņangât den muyagei a um kâtikziņ zengâren mem âinetâ sâm kwâkâme. ⁵ Zen den zo nâņgâm aņun upigât dâzâņguan. Zen dap nâņge? Zengâren a nâņgânâņgâņoot nâi mân ândiap? Zengâren den nâi muyagei zâkkâren mem âine sâm kubikpap. ⁶ Nâņgânâņgânâ zo yatâ ziap. Zen ko yatâ mân upme. Buņâ. Yesugât kâmurân gokņâ nâiņâ buku nâi sot den muyagei a um kâtik zengâren mem âine sâm kwâkâme.

⁷ Zengâren den âsagemap, zorâņ siņgi âlipkât kâwali koi gemap. Mâtâp nâi, zorat sa nâņgânek. A nâiņâ kulem bâliņâ otgigi denân mân pam tosaņâ birâņangâna yen zimbap. Tosa muyagei um kâtik a zengâren mân pâmban. Nâ zorat nâņga mâtâp âlip nâi uap. Zen wangât yatâ mân upme. ⁸ Zen ziņak bâliņâ op bukurâpziņangât

kut nâi nâi betziņan mime. Zo nâin goknâ buņâ, Yesugât kâmurân gok. Bukurâpziņ zen sot ârândân upme.

⁹⁻¹⁰ Den zi nâņgâm birañbi. Bâliņ mâme a ambân zen Anutugât um topņan mân ândibi. Zen umziņ mân kâitkunek. Laņ mâman a sot kware suņa mem ândiândiņ. Ambân mem birâ sot bâliņ upme, Kâmbu orot sot sikumgât âkņâlîme, Too kâtik nem um gulip upme, A den bâliņ sâme sot kâmbam ku. A yatâ zorâņ Anutugât um topņan mân bagibi. ¹¹ Oi zeņgâren gâbâ a nâmbutņâ ziņ yatâ op ândiwe. Ka zen Kembuņâ umziņ saņgorip. Kembuņâ um hâlâlu minziņgip sot tosa buņ minziņgip. Zo Kembu Yesu Kristogât kot mem ândie sot Anutuniņangât Kaapum sot ândie, zorat yatâ otziņgip.

Bâliņangât girem den.

¹² A nâmbutņâ ziņ itâ sâme, “Kut nâi nâi, zo orotņik ziap.” Ka nâņâ sa nâņgânek. Kut nâi nâi nâmbut orotņâ zorâņâ mân betniņan memap. Kut nâi nâi, zo orotņik ziap, Ka zobâ nâiņâ kembu otnibâ sâi zâkkât kore mân upat. ¹³ Nalem, zo tep kâmbogât siņgi. Oi tep kâmbu, zo nalemgât siņgi. Bet Anutuņâ sâi nalem sot tep kâmbu zo ârândân buņ upabot. Sâkniņ zo mâtâp ambân zen sot ândiândiņ mo ambân nâmbutņâ zen sot laņ ândiândiņangât siņgi buņâ. Zo Kembugât siņgi. Kembu zâk sâkkât mariņâ op ândiap. ¹⁴ Anutuņâ Kembu Yesu mumuņan gâbâ mângei zaarip. Zo yatik imbaņâņandâ mânģiniņgâbap.

¹⁵ Nâņgâm birañbi. Kembugât kâmut nen Kristogât sâk bonņâ op ândien. Kristo zâk kâukniņ ândiap. Oi nen kiņ bikņâ yatâ op ândien. Oi zen dap nânģe? Kristo sot pâlâtâņ op ândien, neņgâren gâbâ nâiņâ âi mâtâp ambân sot pâlâtâņ op ândei dâp upap? Buņ kâtikņâ. ¹⁶ Zen itâ nâņgâm birañbi. “A nâiņâ ambân laņ mâman nâi sot pâlâtâņ oitâ zet

sâk kânok upabot.” Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Zet zagâtņâ kânok op ândibabot.”

¹⁷ Nen âlip nânģen. Nâi zâk Kembu sot pâlâtâņ oi um dâpziķņâ kânok upabot. ¹⁸ Zen laņ mâman ambân zo kândâtzâņgobi. A nâiņâ bâliņâ nâmbutņâ upap, zorâņ sâkņâ mân tâmbetkubap. Ka nâi zâk zik ambin birâm nâi sot ândibap, zâk zikņâ sâkņâ tâmbetagoap. ¹⁹ Zen zitâ nâņgâme? Tirik Kaapumņâ umziņan tâtat mâme opmap. Zorat sâkziņ zo Tirik Kaapumgât namâ. Zâk zeņgât um sâkziņan ândibapkat Anutuņâ sâņgongoi geip. Zen sâkziņangât mariņâ buņâ. ²⁰ Kembuņâ mârur sâņgânziņ mei zâkkât siņgi urâwe, ândie. Zorat zen sâkziņâ târârak galem op ândine a nâmbutņâ ziņâ ziņgitņâ Anutu sâm âlip kwâkņangâbi.

7

Ap ambin zeņgât den.

¹ Zen ekap kulemgum nim mâsikâniwe, zorat hâuņâ sa nâņgânek. Nâ itâ nâņgan. A nâiņâ ambân mân mem yen ândei sâi ko âlip opap. ² Ka bâliņangât mâsimâsikâ gâi bâliņ upegât anâ ambân mem zâk sot pâlâtâņ op ândibap. ³ Oi agât sâkņâ ambin mân aņģân kârâņangâbap. Oi ambân zâk yatik sâkņâ apņâ mân aņģân kârâņangâbap. ⁴ Ambân zâk sâkņangât mariņâ zikņik mân ândiap. Zo apņangât siņgi. Oi apņâ zo yatik sâkņangât mariņâ zikņik mân ândiap. Zo ambinņangât siņgi. ⁵ Zorat ap ambin zen sâkziņ mân aņģân kârâyaņģâbi. Yen ninâu sâm ândim den saam yatâ utne dâp upap. Satangât mâsimâsikâyân loribegât narâk pânķânogâk yatâ ândibi. ⁶ A ambân mianģâbigât op san, zo sâm kâtigemņâ mân san. ⁷ Anutuņâ imbaņâ nigi ambân mân mem yen ândian. Nâ ândian, yatik ândibigât otnigap. Ka Anutuņâ imbaņâ nâi zikņik zikņik niņģamap. Nen dâbâk

buṅâ, nâi itâ, nâi yatâ. Zorat a ambân âlip mianṅgâbigât san.

⁸ A ambân sigan sot malâ, zengât itâ san. Zen nâ yatâ op yen ândine âlip upap. ⁹ Ka zen umziṅan âkṅâleziṅandâ diiziṅi bâliṅan bagim tâmbetagobegât op mianṅâm ândibi.

¹⁰ Ap ambin zengât den sa nângânek. Den zi nâgât buṅâ. Kembugât den. Zengâren gâbâ ambân nâiṅâ apṅâ mân birâbap. ¹¹ Oi ambinṅandâ apṅâ mârûm birip oi ko a buṅâ, yen ândibap mo dum apṅoot mianṅâm ândibabot. Oi yatik a nâiṅâ ambinṅâ mân birâbap.

¹² Nâmbutṅâ zengât den zi sa nângânek. Kembugât den buṅâ. Zi ninâ den uap. Kembugât kâmurân a nâi âmbinṅâ um kâtik ândibap, oi ambân zorâṅ zâk sot ândibat sâi mân birâbap. ¹³ Mo Yesugât kâmurân gokṅâ ambân nâi zâkkât apṅâ um kâtik ândibap, oi a zorâṅ zâk sot ândibat sâi mân birâbap. ¹⁴ A um kâtik zo ambinṅâ Kembugât siṅgi, zâkkât mâsop zorâṅ zâkkâren arip. Oi um kâtik ambân zo apṅâ Kembugât siṅgi, zâkkât mâsop zorâṅ zâkkâren arip. Oi yatigâk murârâpziṅ Kembugât siṅgi op ândibi. Zo buṅ sâi um kâtik ândibe. ¹⁵ Um kâtik a mo ambân nâiṅâ birâbam sâi mân aṅgân kârâṅaṅgâbi. Zorat pâke mân ziap. Anutuṅâ lumbenjan ândibigât diiziṅip.

¹⁶ Ambân, gâ apkâ Kembugât mâtâbân diina gâbap mo buṅâ? Zo nângat?

A, gâ ambingâ Kembugât mâtâbân diina gâbap mo buṅâ? Zo nângat?

¹⁷ Zen zikṅik zikṅik kinkin zoren mo zoren kine Kembuṅâ ândiândi muyageziṅip sot nep sâm ziṅip, zo yatik siṅgi âlibân ândibi. Nâ den zo Yesugât kâmut kamân dâp dâzâṅgoman. ¹⁸ Zengâren nâi zâk kwabâ kwâkṅaṅgâne ândei Kembuṅâ diiṅaṅip, zâk mân birâbap. Oi a nâi zâk kwabâ mân kwâkṅaṅgâne ândei Kembuṅâ diiṅaṅip, zâk

kwabâ kwâkṅaṅgâbigât mân sâbap. ¹⁹ Kwabâ kwatziṅgâwe mo kwabâ mân kwatziṅgâwe, zorat nângâne bon mân upap. Anutugât den luluṅ, zorâṅ bonṅâ uap. ²⁰ Nâi zâk kinkinṅâ zoren mo zoren kiri Kembuṅâ diigip, kinkinṅanâk zo kinbap. ²¹ Gâ kore mâman a ândina Kembuṅâ diigigipkât nângâm kwâkâ mân upan. Olanṅinâ sâne mân kwâkâban. ²² Nâi zâk kore a op ândei Kembuṅâ bâliṅaṅgât tâgân gâbâ olanṅaṅgi Kembugât a bonṅâ op ândibap. Nâi zâk a bonṅâ ândei Kembuṅâ gâsui Kristogât kore a op ândibap. ²³ Kembu zâk sâṅgânziṅ meipkât zâkkât kore a op ândie. Zorat a nâiṅâ kembu otziṅgâbâ sâi mân nângâbi. ²⁴ Bukurâpnâ, nâi zâk kinṅâ siṅgi âlip nângip, teṅgâ zorenâk narâk ziren kinṅâ Anutu sot pâlâtân upap.

A ambân sigan, zengât den.

²⁵ A ambân sigan, zengât den sa nângânek. Zi Kembugât den buṅâ. Kembuṅâ tânnogi siṅgi âlip mem ândimanṅâ ninâ nângânâṅgâyân den zi dâzâṅgua nângânek. ²⁶ Narâk zi mâte uap, zoren sâknâm patâ muyagibapkât a nâi zâk ambân buṅ ândibat sâm âlip upap. ²⁷ Ka ambân mein oi ko mân birâban. Ambân mân sâm giwe oi ko ambânṅât mân sâban. ²⁸ Gâ ambân mimbâ sâm mena mân bâliṅ upap. Oi ambân sigan nâiṅâ a nâi mei mân bâliṅ upap. Ka mianṅâbi, zen sâkkât nep tuum sâknâm nângâbi. Nâ zorat nângâm itâ san. Zen yen sigan ândine âlip upap.

²⁹ Bukurâpnâ den zi sa nângânek. Yesu takâbapkât narâk pânkânok uap. Zorat a ambirâpziṅoot ândimeṅâ ândinetâ ambirâpziṅ buṅ yatâ upap. ³⁰ Oi umbâlâ op isem ândimeṅâ ândine umbâlâ buṅâ yatâ upap. Oi sâtâre op ândimeṅâ ândine sâtâre buṅ yatâ upap. Oi kut nâi nâi kwâlâmeṅâ ândine sikum buṅ yatâ upap. ³¹ Oi kut nâi nâi aṅgâgwanṅâ upmeṅâ ândinetâ yen ândime yatâ

upap. Hângât kulem zi ek nângâme, zo buŋ upap. Yesu takâbapkât narâk pânkânok uap, zorat den zo san.

³² Zen hânân ândim kut nâi yenŋaŋgât mân nângâm kwâkâm ândibigât san. A, ambân buŋandâ Kembangât denâk nângâm ândimap. Kembuŋâ zâkkât nângi âlip upapkât nângâm. ³³ Ka a ambinŋootnâ ko sâkkât kut nâi nâi zorat nângâm. Oi ambinŋandâ zâkkât nângi âlip upapkât nângâm. ³⁴ A yatâ zo sâkkât kut nâi nâi sot Kembangât nepkât nângâm um zagât opmap. Ambân sigân zen Kembangât nepkârâk nângâme. Oi um sâkziŋâ Kembangât siŋgi upapkât nângâme. Oi ambân a sotnâ sâkkât kut nâi nâi zorat nângâm ândibap. Apŋandâ zâkkât nângi âlip upapkât nângâbap. Ambân zo yatâ zorâŋ sâkkât kut nâi nâi sot Kembangât nepkât nângâm um zagât opmap. ³⁵ Zen âlipnâ ândim kwâtâtibigât den zi dâzâŋguan. Mâtâp pâke kwatziŋgâm mân san. Um nângânâŋgâziŋ zo Kembangâren pane zei ândibigât otnigi yatâ san.

³⁶ Oi a nâi zâk bâratnâ a miminŋgât dâp oi aŋgân kârâbâ sâm upap. Oi bet nângi mân dâp oi ayân pâmâ sâm pâi mân bâliŋ upap. ³⁷ Nâi zâk umŋandâ itâ nângâbap, “Bâratnâ yen ândibap.” Yatâ sâm um zagât mân upap. Yatâ sâm kâtigei dâp upap. ³⁸ Zorat itâ sa nângânek. Nâi zâk bâratnâ ayân pâi âlip upap. Ka a nâi zâk sâi bâratnâ yen ândei âlip nâi upap.

Malâ zengât den.

³⁹ Ambân nâi zâk apnâ ândei mân birâm ândibap. Apnâ moi ko a nâi mimbâ sâm âlip mimbap. A zo Kembangât a ândiap oi ko âlip mianŋâbabot. ⁴⁰ Ka ambân zorâŋ apnâ buŋ yen ândibat sâm yen ândibap. Zorat nâŋga âlip upap. Zo yatâ nângan. Oi den zo ninâ umgârâk buŋâ. Anutugât Kaa-pumŋâ nângânâŋgânâ zo nigi san.

8

Lopiogât siŋgi nalem, zorat den.

¹ Lopiogât siŋgi sii nalem, zorat sâbâ. Korinti a zen itâ nângâme, “Nen aksik top nângânâŋgâniŋoot ândien.” Ka nâ itâ sa nângânek. Top nângânâŋgâ zorâŋ zâizâiŋ muyagemap. Oi zen mân zâizâiŋ upigât otnigap. Buku op ândiândiŋ zo ko berân mianŋâm âlip ândibi. ² Nâi zâk buku orot mân op ândimnâ Anutugât topnâ nângâm kwâtâtian sâmap, zâkkât itâ sânat, “Zâk mân nângâm kwâtâtiap. Nângânâŋgâ bonŋâ mân zemŋaŋgap. ³ Nâi zâk umŋandâ Anutu gâsubap, zâk Anutuŋâ buku okŋaŋgâbap.”

⁴ Lopiogât siŋgi sii nalem, zorat itâ nângâmen, “Lopio zâk bonŋâ buŋâ. Zâk wâgân mân ândiap. ⁵ Anutu zâk kânoknâ bonŋâ ândiap.” Nen yatâ nângâmen. Ka a um kâtik zen itâ sâme, “Hânân sot sumbêmân lopio sot kembu doŋbep ziap.” ⁶ Nen ko itâ nângan, “Anutu Ibâniŋ, zâk kânok ândiap. Zâkkâren gâbâ kut nâi nâi muyagem nanŋip. Oi nen zâkkât siŋgi ândien. Oi Kembu kânok, Yesu Kristo. Anutuŋâ sâi Yesu Kristo, zâk nen sot kut nâi nâi aksik muyageniŋip. Oi zâknâ galem otniŋgi ândien.”

⁷ Kembangât kâmurân a nâmbutnâ zen topnâ yatâ zo mân nângâm ândie. Zen mârumŋan gâbâ lopio hurat kwap ândim gawe. Zen siŋgi âlibân bâbâ lolot ândime. Zen lopio zorat nângâne bon oi um kâtik, ziŋ nalem lopiogât siŋgi sâne zo nemŋâ umziŋ sumunkomap. ⁸ Nâ den sa nângânek. Anutu zâk nalemgât opnâ nângi mân zâizâiŋ uap. Nen sii nalem birindâ nengât mân nângi geibap. Mo nalem neindâ mân nângâniŋgi zâibap. Buŋâ. Nalem, zo yenŋâ. ⁹ Zengâren gâbâ nâmbutnâ ziŋâ nalemgât topnâ nângâm nalem nem tatne bukurâpziŋ siŋgi âlip bituktâ zemziŋgap, zen ziŋgitnâ bâliŋ upegât galem oraŋgâm ândibi. A lolot yatâ zo lopiogât siŋgi nalem

nemñâ umziñ sumunkomap. ¹⁰ Gâ lopio zâk bon buñ sâmb lopio namin zâim nalem nem tâtna bukugâ ñâi lotñâ, um oset a ga gekñâ niapkât nimbâ sâmb zo yatik nemñâ umñâ sumunkumbap. ¹¹ Bukugâ sinji âlip bituktâ zemñângap, zâk Kristo gilâmñandâ sângân meip. Zâk gâgât kâtikkanğât lorebapkât girem uan. ¹² Zen lopiogât sinji nalem nemñâ bukurâpziñ um oset ândime, zen umziñ mem tâmbetkune um gulip upi, zo ko yatik Kristo tâmbetkubi yatâ upap. ¹³ Zorat nâ sii nalem nimbam bukunâ lolot zo tâmbetkubatkât nângâm kwâkâ op sii nalem birâm yen ândibat. Zo yatik op ândimâmbat.

9

Paulo zâk nepñangât den sâip.

¹ Korinti a zen nâgât dap nânge? Nâ Aposolo buñâ? Nâ yatâ mo yatâ upatkât otnigi saanine dumunân ândian? Nâ Kembuniñâ Yesu Kristo mân egâwan? Korinti a zen ziñak topnâ nângâm birañbi. Nepnangât bonñâ Kembugât mâsobân muyageip, zorat ko zen sinji nângâ a ambân urâwe, zo. ² Kamân ñâin gok nâmbutñâ zen nâgât Aposolo mân sâme motñâi. Zen ko topnâ âlip nânge. Nâ perâkñak zengât Aposolo op ândiman. Nâ Aposolo nepñangât bonñâ Kembugât mâsobân zen Kembugât a ambân urâwe.

³ A ninâ topnangât sâme, zen den itâ mâburem ziñgan. ⁴ Zengâren gâbâ nâmbutñâ zen nen nepniñangât sângân zengâren gâbâ too nalem mân minatkat sâme. Zen wangât yatâ sâme? Aposolo nâmbutñâ zen mâtâbân âim gane too nalem ziñgâme. ⁵ Aposolo nâmbutñâ sot Petero sot Kembugât murâpñâ, zen ambirâpziñoot kamân toren toren âim gane nalem mot ziñgâne aposolo nep tuume. Oi nâmbutñâ nen yatâ mân utnatkat sâwe. ⁶ Nâ sot Banaba, net betñâ nep tuum ândim kat muyagem sâkkât kut ñâi ñâi sângân

mem ândiratkât se. Net yatik op ândim mân birâratkat se. ⁷ Den ñâi mâsikâziñga sânek. Kâwali a ñâiñâ zikñâ nalem sot kut ñâi ñâi muyagemap? A ñâiñâ nep kârâm kâmiri bonñâ muyagei mân mem nimbap? Mo ñâiñâ noniñ makau nepñâ tuumñâ zengât nam mân mâsan nimbap?

⁸ Den zi a den san? Buñâ. Kembugât gurumin den ekabân den yatik ziap. ⁹ Moseñâ Kembugâren gâbâ den mem itâ kulemgoi ziap, “Wâugâ zuu zigi mem ko goka mân pindâna mân dâp upap.”

¹⁰ Oi dap nânge? Den zo Anutuñâ wâu zengârâk nângâm sâip? Mo nenğât nângâm sâip? Den zo a nenğât op sâip. Nâi zâk nepñâ kârâm kâmitmap, zâk bonñâ oi nimbatkât nângâm nep zo tuumap. Oi yatigâk ñâi zâk nebân hibuk pitâbap, zâk bonñâ muyagei nimbatkât nângâm tuubap. Anutu zâk yatâ nângi ziap.

¹¹ Nen zengâren umgât nep tuumñâ zengâren gâbâ sâkkât kut ñâi ñâi minatkat nângâne yâmbâremap? ¹² A nâmbutñâ ziñ zengâren gâbâ nalem sikum minetâ nen zengâren nep topkwap tuuwennâ mân minatkat se?

Nâ itâ sa nângâne. Nen Kristogât sinji âlip lañ kâri pâke pambemgât zengâren gâbâ nalem sikum miminñâ sâsân, zo birâm betñâ sâknam nep tuum nalem mot muyagem nem ândiwen.

Paulo zâk nep tuum Korinti zengâren gâbâ sângânñâ mân meip, zorat sâtâre oip.

¹³ Kembugât sinji nalem uunñâ a tirik namin nep tuum ândime, zen namin nalem mem nime. Oi Anutugât sinji nalem kut ñâi ñâi pâpanñâ, zoren tuume, zen zoren gâbâ nalem nâmbutñâ mem nem ândime. ¹⁴ Kembu zâk sinji âlip sâsân a, nen yatik sinji âlip sâindâ betniñan mimbigât sâip.

¹⁵ Nâ ko mâtâp zo mân lânman. Kât sikum mân meman. Oi zen yatik

otnibigât ekap zi mân kulemgum zingân. Nâ zengâren gâbâ kât mot mân meman, zorat sâtâre opman. Oi nâ itâ nângâm kâtigian. Nâ yatik op ândim ma ko mumbat. A nâinâ kât nigi ko nâ dap yatâ zâizâin op sâtâre den dum sâbat? Zorat kât mot zengâren mân mimbap. ¹⁶ Nâ sinji âlip den dâzângom ândiwan, zorat dap yatâ zâizâin den sâbat? Nep zo Anutuñâ kwâknan pâip. Den sinji âlip zo mân dâzângobat oi ko, yei, Kembuñâ dap otnibap? ¹⁷ Nep zo ninâ umgât tu- uwan sâi ko sângân membam. Ninâ umgât mân tuumangât zâizâin mân upat. ¹⁸ Zâizâin opman, zorat topñâ itâ. Nâ sinji âlip mem ândiman, zo a dâzângom ândim zengâren gâbâ sângân mân meman. Nâ zorat sâtâre opman. Oi sinji âlip sâman, zo sângânñâ sâkkât kut nâi nâi mimban sânetâ birâman.

Paulo zâk a top top zengât kore a oip.

¹⁹ Nâ a aksik zengât dumunân mân ândiwan. Kore mâman mân ândiwanñâ lañ kore otzingâm ândian. A donbep ziñ sinji âlip nângâm Kembugât sinji upigât yatâ op ândian. ²⁰ Yuda a zen sot ândim Yuda zengât orot mâmegât tengâyân ândiwan. Zo Yuda a ziñ Kembugât sinji upigât yatâ orâwan. Mosegât gurumin den zo lum kore upme, zen sot ândimñâ gurumin dengât kore a yatâ orâwan. Ninâ gurumin dengât kore a buñandâ a kore upme, zen Kembugât sinji upigât orâwan. ²¹ Um kâtik a, Kembugât den mân nângâme, zen sot ândim ziñ ândime, zo yatâ orâwan. Um kâtik a, zen Kembugât sinji upigât yatâ orâwan. Nâ Anutugât mâteñan gurumin den mân nângâm ândim buñ. Nâ Yesu Kristogât den kâtik, zo mem ândiman. ²² A sinji âlip bituktâ zemzingap, zen sot ândim orot mâmezij yatâ op ândiwan. Zen Anutugât sinji âlip nângâm Kembugât sinji upigât yatâ orâwan.

A top topñâ zengâren ândim zengât holiyâk mem ândiman. Zo nâmbutñâ ziñ Anutugât sinji upigât yatâ op ândiwan. ²³ Zo yen buñâ. Sinji âlip lañ kârâm âibapkât yatâ opman. Oi sinji âlip bonñâ zo nâgâren sot zengâren âsagibapkât yatâ op ândiman.

Sârârâk kârâm kâtigem âi kikerân takâm neule muyaginat.

²⁴ Zen itâ nângâme mo? Dâp orotñangât sombemân a katep zen aksik sârârâk kârâbi. Ka neule mimiñ, zo ko a kânokñak kâtigem âi mimbap. Oi zen yatik sumbemân neule mimbigât kâtigibi. ²⁵ Katep zen imbanâziñangât dâp op kendon ândime. Zen neule yennâ, zinzij kâtik buñ, zorat yatâ upme. Nen ko sumbemân neule zinzij kâtik, zorat yatâ utnat. ²⁶ Nâ ninak sârârâk kârâman, zo kiket zo ekñâ târâragâk âiman. Nâ kâlâunâ yennan mân lum pâman. ²⁷ A sinji âlipñâ dâzângom ândia Anutuñâ nâgât nângi mân dâp oi kâbakñenigi ginñâ opamgât sâknangât âkñâle zo mem gei kwap kubikñâ sâknangât a kutâ op ândiman.

10

Isirae a zengâren kut nâi nâi muyageip, zorâñ giremniñ uap.

¹ Bukurâpnâ, nâ Isirae a sâkurâpniñâ kut nâi nâi urâwe, zorat sa nângânek. Zen aksik Mose sot unumunum ombenjan âim saru nirem nâmbut âiwe. ² Zen aksik Mosegât kâmut upigât unumunum ombenjan âim saru nirewe. Too zorâñ too sanjongzingip yatâ oip. ³ Oi Anutuñâ nalem muyagem ziñgi zen aksik niwe. ⁴ Oi too Anutuñâ muyagem zingip, zo zen aksik niwe. Too zo Anutugât kârân gâbâ gei niwe. Oi kât zorat kutñâ Kristo. Kristo zâk hân kabâñan too zingip, zorat dâp galem otzingâm ândeip. ⁵ Ka zengâren gâbâ donbep patâ Anutuñâ zingiri mân dâp oi mirâ kamân kâtikñan kâbakñezijgi mom

nanġawe. ⁶ Zengâren kut nâi nâi muyageip, zorâġ giremniġ uap. Zen bâliġ urâwe, zo nen yatik upemġât. ⁷ Moseġât kâmurân gâbâ nâmbutnâ zen lopiogât kore mâman urâwe. Korinti a zen ko yatâ mân upi. Moseġât a gakârâpnâ, zen Kembugât nelâmzânġoi lopiio sobim sâtâre urâwe. Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“A zen ge tap sii nalem nemnâ zaat kep kom kirâwe.”

⁸ Oi Moseġât kâmurân gâbâ nâmbutnâ zen laġ op ândiwe. Nen a ambân laġ ândiândiġ zo yatâ mân utnat. Zen bâliġ urâwegât sirâm kânogân ²³ tausen yatâ zo ziġ muwe. ⁹ Nen ko Kembugât mâtenġan bâliġnâ mân utnat. Zâizâiġ mân utnat. Zengâren gâbâ nâmbutnandâ zâizâiġ utne Anutuġnâ sâi mulumnâ ziġi muwe. ¹⁰ Oi nen Kembugâren âkon den mân sânat. Zo zengâren gâbâ nâmbutnandâ âkon den sâm Kembu sâm bâliġ kwâkġanġâne tâmbet tâmbet mariġandâ tâmbetzânġoip.

¹¹ Zengâren kut nâi nâi âsageip, zorâġ giremniġnâ uap. Hângât narâkġâ âkâbâ sâi narâk patâ mâte oi ândien, neġġât den zi sâm giremniġ kulemġuwe. ¹² Zorat Korinti a zengât girem den nâi dâzânġua nânġânek. Nâi zâk zikġanġât nânġi zâizâiġ op itâ sâmâp, “Nâ a kâtikġâ.” Yatâ sâbap zo ko lorebapġât galem oraġġâm ândibap. ¹³ Zengâren mâsimâsikâ âsagem ġâip, zo a donġbepziġanġât dâp muyagemâp. Oi Anutuġnâ sâi kâtigemâp, zâk mâsimâsikâyân mem bâbâlâġ koi imbaġâziġanġât dâp mân walâbap. Oi mâsimâsikâ ġâbap dâp mâtâp nâi tirâpzânġoi âlip kâtigem kinbi.

Kembugât nalem nem Satanġât nalem niniġ, zo mân taap.

¹⁴ Zorat opġnâ bukurâpnâ, zen lopiio sot lopiogât siġi sii nalem, zo kândâtkom ândibi. ¹⁵ Zen nânġânânġâziġoot ândime, zorat den zi sa ziġġak nânġâm iknek. ¹⁶ Waiġ hâkobân zeip, zorat sâiwap

sâmġnâ nemġnâ Kristo ġilâmġanġât op târotâro upmen. Nalem namuġ nemġnâ Kristogât sunum sot târotâro upmen. Zo nânġâm biranġbi. ¹⁷ Nalem kânok zo nemġnâ a donġbep nen kâmut kânok upmen. Kristo sot pâlâtân op kâmut kânok upmen.

¹⁸ Zen Isirae a ziġ upme, zo nânġânek. Kembugât tirik namin Kembugât siġi nalem uuġnâ a ândime, zen nep zo tuum ândim Kembu sot târotâro upme. Oi zen kâmut kânok op Anutuġât siġi nalem pâpanġan nep tuum zobâ nalem nâmbutnâ mem nem ândime.

¹⁹ Den san, zorat topġnâ dap yatâ? Lopiogât sii nalem niniġnâ, zorat nânġâne bon upapġât san mo? Mo lopiio zikġanġât nânġâne bon upapġât san? ²⁰ Yatâ buġnâ. Den san, zorat topġnâ itâ. Um kâtik a, zen ko lopiogât sii nalem ume, zo Anutuġât siġi buġnâ. Zo Satan sot wâke, zengât siġi uap. Oi nâ Korinti a zengât itâ san. Zen Satan sot wâke zen sot târotâro mân upi. ²¹ Kembugât hâkobân gâbâ too nem wâke zengât hâkobân gâbâ too niniġnâ, zo mân taap. Oi Kembugât nalem nemġnâ wâke zengât nalem niniġnâ, zo mân taap. ²² Kembu zâk kuk otġiġġâbapġât yatâ utnat? Mo dap nânġe? Neġġât imbaġandâ zâk wâlâp? Yatâ buġnâ.

Nâi zâk zikġanġât nânġi zari ândei mân dâp upap.

²³ A ziġ itâ sâme, “Kut nâi nâi, zo orotġik ziap.” Ka nâ itâ sa nânġânek. Kut nâi nâi nâmbutnâ oindâ zorâġnâ mân betniġan mimbap. ²⁴ Nâi zâk zikġanġât mân nânġâm bukuġanġât nânġâbap zo ko âlip upap.

²⁵ Anġâġwanġâ minduminduyân zuu bâu sânġân minâ sâm âlip mimbi. Um oset mân upi. Zi lopiogât siġi sâm mân mâsikâziġġâbi. ²⁶ Wangât, Kembuniġnâ zâk hân sot kut nâi nâi piksâm ziap, zorat mariġnâ ândiap, zorat.

²⁷ A um kâtik nâiġnâ buku otziġġâm mirânan zâinâ sâi zâibi. Oi sii nalem

zingi zorat topnâ mân mâsikâm nimbi. ²⁸ Ka nem tatnetâ bukuzinâ nâinâ ga dâzângobap, “Bâu zi lopiogât sîngi sâsânjan goknâ.” Yatâ sâbap oi ko mân nimbi. Zo sâm muyagem zingâbap, a zâkkât op nângâm birâbi. ²⁹ Zo nine umziñ sumun opapkât buñâ. Nalem zo ninetâ sâi ko bukuzinâ niegât nimbâ sâm nem um sumun opapkât. Nâ yatâ sa zengâren gâbâ nâinâ itâ sâbap? “Ninâ umnâ nângâm kwâka mân zeî upâ sa bukunâ nâinâ pâke pâmbap? ³⁰ Nâ Anutugâren sâiwap sâm nia wangât bukunâ nâinâ nângâm bâliñ kwatnibap?”

³¹ Nâ zorat itâ sa nângânek. Zen sii nalem ninam mo kut zo mo zo utnam a ziñ zingitnâ Anutu sâm âlip kwâknanngâbigât nângâmnik upi. ³² Zen Yuda a sot Grik a sot Anutugât kâmut zengât mâteziñan tosaziñ buñ ândine âlip upap. ³³ Nâ yatigâk a top topnâ zen niknetâ dâp upapkât nângâm ândiman. Nâ ninangât nângâm buñâ. A donbep, zengât nângâm opman. Zen Kembangât sîngi âlip nângâm âlip upigât nep tuuman.

11

¹ Nâ Kristogât mâtâp lânman. Zen zo yatik orot mâmenâ ek nângâm wâratkum ândibi.

A ambân topniñâ.

² Zen kut nâi nâi orâwan sot den dâzângowan, zorat nânga âlip opmap. ³ Oi zi den nâi sa nângânek. Kristo zâk agât kâuknâ. Anâ ambângât kâuknâ. Oi Anutu zâk Kristogât kâuknâ. ⁴ Minduminduyân a nâi zâk kâuk pâkenâ tâi ninâu sâbap mo Anutugât den sâm muyagibap. Yatâ oi kembu patânâ anjun upap. ⁵ Minduminduyân ambân nâi zâk kâuk pâke buñ ândim ninâu sâbap mo Anutugât den sâm muyagibap. Zâk yatik oi apnâ anjun upap. Ambân yatâ zo, zâk ambân lañ ândiandin kâukziñ sâmot mimiñâ, zen yatâ anjun upap. ⁶ Ambân nâi kâuk pâke

mân pam ândei kâuknâ mânângât nanngâne anjun oi dâp upap. Ka ambân zo yatâ oknanngâbigât anjun opnâ kâuk pâke pam ândibap. ⁷ Minduminduyân a zâk kâuk pâke mân pam ândibap. A, zâk neule âsaknâ mariñâ, Anutu, zâkkât holi tobat sot wikin yatâ. Ambân ko, zâk agât wikin.

⁸ A, zâk ambângâren gâbâ mân muyageip. Ambânñâ agâren gâbâ muyageip. ⁹ A, zâk ambângât opnâ mân muyageip. Buñâ. Ambân, zâk agât opnâ muyageip. ¹⁰ Ambân, zâk agât ombenjan ândiapkât kâuk kâpim ândibap. Yen ândei sumbem a ziñ iknetâ bâliñ opapkât sâsân.

A sot ambân, nen ârândânj Kembangât mâteñan kinat.

¹¹ A, zâk ziknik Kembangât mâteñan mân kinbap. Ambân, zâk ziknik Kembangât mâteñan mân kinbap. ¹² A ambân ârândânj kinbapot. Ambân, zâk agâren gâbâ muyageip. Zo yatik a nen ambân zengâren gâbâ âsagimen. Nen sot kut nâi nâi zo Anutugâren gâbik gawen.

¹³ Zen ziñak nângâm iknek. Minduminduyân ambân nâi kâuk pâke buñ ândim Anutugâren ninâu sâi dâp upap mo buñâ? ¹⁴ Oi a nâi zâk kâuk sâmotnâ kârep mem ândei ikne dâp upap mo buñâ? Zorat topnâ mârur sîngi âlip mân mem ândiwe, zen zoren nângâm ândiwe. ¹⁵ Oi ambân nâi kâuk sâmot ilimbam tâi ikne âlip opmap. Anutuñâ kâuk sâmot ilimbam zingâmap, zo kâuk pâkeziñ. Kâuk sâmot ilimbamñâ zo zâkkât neulenâ. ¹⁶ Nâi zâk den zi birâbâ sâm itâ nângâbap. Zo birâbirânj, zo nen sot Anutugât kâmut nâmbutnâ nen mân upmen.

Korinti a zen nalem nem gulip-malip urâwe.

¹⁷ Zen mindumñâ kut nâi ziñ upme, zorat nânga mân dâp oi girem dâzânguan. Zen âlip mân opnâ bâliñ op ândime. ¹⁸ Yesugât kâmut zen mindunetâ kâsâp muyagemap.

Zen ziiṅak kâmutṅâ kâmutṅâ sâṁ kâsâpagome. Yatâ sâṁ dâtnone nânḡa perâkṅak yatâ uap. ¹⁹ Oi kâsâp zo yen buṅâ. Zengâren gâbâ nâmbutṅandâ den siṅgi âlip mem kâtigie, zengât topziṅ muyagibapkât âsagiap. ²⁰ Ka zen nalem ninam mindumṅâ Kembangât nalem kâtik nem gulipmalip upme. ²¹ Nalem mem gamṅâ ziiṅâ kâsâpkum zikṅik zikṅik nime. Nâi zâk tepṅangât opmap. Nâi zâk âkon buṅ nemap. Nâi zâk too waiṅ doṅbep nemṅâ um gulip opmap. ²² Wangât yatâ upme? Ziiṅ mirâ kârum ko yatâ upme? Zen nalem too ninâ sâṁ mirâziṅan nimbe. Zen wangât Anutugât kâmut zengât nânḡane gigiṅ oi a kanpitâ sot nalem buṅ ândime, zen aṅun kwatziṅgâme? Zorat wan den dâzâṅgobâ? Nâ sâṁ âlip kwatziṅgâbat? Buṅâ. Nâ zirât mân sâṁ âlip kwatziṅâbat.

Kembangât nalem ninij, zorat den.

²³ Nâ Kembangâren gâbâ den mewan, zo zingâwan. Zo itâ. Kembu Yesu zâk Yudaṅâ tirâpzâṅgoi gâsuwe, zo mân âsageip, narâk zoren Yesu zâk arâpṅâ sot tap nalem meip. ²⁴ Nalem ṅâi memṅâ sâiwap sâṁ namuṅ itâ sâip, “Zi sunumnâ. Zi zengât siṅgi san. Nâgât nânḡâm nalem zi itâ nem ândibi.” ²⁵ Nalem ninetâ Yesuṅâ waiṅ too hâkop memṅâ itâ sâip, “Hâkop ziren târotâro irakṅangât gilâmnâ taap. Gilâmnandâ narâk ziren târotâro irakṅâ âsageziṅgâbap. Nimbi dâp nâgât nânḡâm yatik nem ândibi.” ²⁶ Zen nalem sot too zo nimbi dâp Kembu moip, zorat siṅgi sâṁ muyagem ândine âburibap.

²⁷ Zorat ṅâi zâk mân orotṅâ opṅâ Kembangât nalem sot too, zo nimbap, zo nem gulipkum tosa mimbap. ²⁸ Zorat nalem sot too zo ninâ sâṁ umziṅangât topṅâ ek nânḡamṅâ Anutugâren sâṁ muyagemṅâ nimbi. ²⁹ Nâi zâk Kembangât sunum egi yenṅâ oi nimbap, zâk hâuṅâ mimbap. ³⁰ Zen zo yatâ gulip upmegât nâmbutṅâ lolot sot nâmbutṅâ

sisi mâsek sot nâmbutṅâ mârum muwe. ³¹ Niṅak um topniṅ ek nânḡâm kubigindâ sâi ko Kembangâ hâuṅâ mân niṅgâbap. ³² Ka gulip okṅangindâ Kembangâ hâuṅâ niṅgâm kubikniṅgâmap. Um kâtik, zen sot tâmbetagobemgât op zo yatâ kubikniṅgâmap.

³³ Bukurâpnâ, zen nalem ninam mindum tatnetâ aksik gam nanḡânetâ ko topwkap nimbi. ³⁴ Nâi zâk tepṅangât okṅangi zikṅâ mirin nalem nimbap. Zen mindum Kembangât nalem kâtik nem gulipkune hâuṅâ muyageziṅgâbapkât yatâ upi.

Den nâmbutṅâ zo ninak gam dâzâṅgobat.

12

Kaapumṅâ nenḡâren nep tuumap.

¹ Bukurâpnâ, Nen nep top top tuunat, zorat Kaapumṅâ imbanâ niṅgâmap. Zorat kwakpegât dâzâṅgua nânḡânek. ² Zen mârumṅan um kâtik ândine a ziṅ diiziṅgâne lopio diṅ buṅ, zâkkâren pâlatâṅ op ândiwe. Zen lopiogât kembuniṅâ sâṁ kiṅ topṅan ândim gulipmalip op ândiwe. ³ Zorat torenṅâ ṅâi itâ sâṁ dâzâṅgua nânḡânek. Nâi zâk Anutugât Kaapumṅâ mam okṅangi dap op itâ sâbap? “Yesu, gâ sâṁ bâliṅ kwatgigan.” Oi ṅâi zâk Tirik Kaapumṅâ mam mân okṅangi dap op itâ sâbap? “Yesu, zâk Kembu patâ.”

⁴ Anutugât umâlepṅangât op sâi Kaapumṅâ imbanâ niṅgi nep top top tuumen. Kaapum, zâk kânok.

⁵ Kore orotṅâ top top ziap, zo doṅbep. Nep mariṅâ, zo Kembu kânok. ⁶ Siṅgi âlipkât mâtâp topṅâ topṅâ ziap. Imbanâ mariṅâ Anutu kânok. Zâk imbanâ muyagem niṅgâmap. ⁷ Kembangât kâmurân nen ârândâṅ âlip ândinatkat Kaapum zâk a kânok kânok imbanâ muyagem niṅgâmap. Nâi zâk Kaapumṅâ mam okṅangi kut ṅâi ṅâi âsagemap, zorat topṅangât den nânḡâm sâmap. ⁸ Nâi zâk Kaapumṅâ mam okṅangi den

nângânângâ zo sâmap. Nep zagât, zo mariñâ Kaapum kânok. ⁹ Nâi zâk Kaapumñak mam okñangi nângâm pâlâtân patâ op ândimap. Nâi zâk Kaapumñak mam okñangi a sisi mâsek kubikzingâmap. ¹⁰ Oi nâi zâk sen mârât kulem tuubapkât imbanâ pindâmap. Nâi zâk Anutugâren gâbâ den mem sapsubapkât imbanâ pindâmap. Nâi zâk Kaapumñâ imbanâ pindi den sot kut nâi nâi zorat topñâ nângâm kubik sapsu-
sumap. Zâk itâ sâmap, “Zo Kembangât Kaapumân gok.” Mo itâ sâmap, “Zo wâke sot Satañ, zengâren gok. Zo bâliñâ.” Nâi zâk sinji âlip den gându uñakñan sâbapkât imbanâ pindâmap. A nâi den gându uñak zo nângâm a dinniñan melânjbapkât imbanâ pindâmap. ¹¹ Nep top top zo Kaapumñak tuumap. Kaapum zâk zikñak nângâm nep zo mo zo a mariñ dâp kâsâpkum niñgâmap.

Sâkniñ ko kânok, kore mâman donbep.

¹² A nen sâkniñandâ kânok, ka sâkkât kore mâman, zo donbep. Oi zen donbepñâ mâpotnetâ sâk kânok uap. Oi Kristogât kâmut nen zo yatik. ¹³ Kaapum kânokñak tooyân mâpotniñgi kâmut kânogâk urâwen. Yuda a sot hân nâi gok, Kore a sot a kutâ, nen aksik Kaapum kânok zorigâk miwen. Kaapumñâ umniñan piksâm zimbapkât miwen.

¹⁴ Oi sâkkât kore, zo kânok buñâ. Zo donbep. ¹⁵ Oi ki zâk dap op itâ sâbap? “Nâ bet buñâ. Nâ sâkkât torenñâ mân uan.” Den yatâ sâmñâ dap op sâk birâm zikñik ândibap. ¹⁶ Mo kindap zâk dap op itâ sâbap? “Nâ sen buñâ. Nâ sâkkât torenñâ mân uan.” Yatâ sâmñâ dap op sâk birâm zikñik ândibap. ¹⁷ Sâgân sinniñâ zeî sâi ko sâkñâ kindap kârubap. Mo sâgân kindabâk zine sâi sângân kârubap. ¹⁸ Anutu zâkñâ yatâ nângi zeipkât sâkkât kore nep top top sâm ziñgip. ¹⁹ Sâkkât kore mâman zen nepziñ kânok oi sâi sâk zâk bâliñ

opñâ buñ opap. ²⁰ Zi ko kore mâman donbep, ka sâk ko kânok.

²¹ Sennâ dap op bet itâ dukubap? “Nâ gâ buñik âlip ândibat.” Mo kâukñâ dap op ki itâ dâzâkobap? “Nâ zet buñâ âlip ândibat.” ²² Yatâ mân ziap. Sâkninangât torerâpñâ lolotñâ zen buñ utne sâi âlip mân ândibem. ²³ Oi sâkniñangât torerâpñâ giginâ ziñâ galem otziñgâmen. Oi sâkniñangât torerâpñâ mân igikñâ zo ekap zângoindâ âlipñâ yatâ ândime. ²⁴ Sâkniñ torerâpñâ muyap zime, zo yatâ neule mân pam ândimen. Oi Anutuñâ sâk muyagem torerâp nâmbutñâ giginâ zen nep patâ sâm ziñgip. ²⁵ Zo sâkniñangât torerâp kâsa mân op kore orangâm ândibigât yatâ oip. ²⁶ Zorat torenñâ nâiñâ sâknam nângi nâmbutñâ, zen ârândân nângâbi. Mo nâiñâ sâtâre oi nâmbutñâ zen yatik sâtâre op nângâbi.

Nep a topñâ topñâ ândie.

²⁷ Zen aksik patâ mâpotne Kristogât kâmut ue. Nep top top tu-
ume, zo ko zen kâmut kânok ue. Zen Kristogât sâk bonñâ yatâ ue. Kristo zâk kâukziñ ândiap. Oi zikñik zikñik sâkñangât kore mâman ue. ²⁸ Oi Anutu zâk kâmut gakârâpñâ, nenngâren a itâ nâambarip. Aposolo gâsum sâlâpnânngoip. Ombenñan Anutugâren gâbâ den mem sâsân a. Ombenñan den sinji âlip kwâkâm ziñgâziñgân a. A sisi mâsek kubikziñgâziñgân, berân mâme a sot a sâtñâ, oi a den gându mârâtñan sâsân. Zo yatâ nâambarip. ²⁹ Nen Aposoloyâk nâambarip? Mo nen aksik Propete a mo kwâkâm ziñgâziñgân a nâambarip? Nen aksik sen mârât tutuunangât imbanâ niñgip? Zo yatâ buñâ. ³⁰ Nen aksik patâ sisi mâsek kubikkubikñangât imbanâ niñgip? Mo den gându uñakñan sânatkât imbanâ niñgip sot den zo nângâm melânjnatkât imbanâ niñgip? Yatâ buñâ. ³¹ Zorat itâ sa nângânek. Zen Kaapumgât imbanan Yesugât kâmut

mem kâtiknjan kwatziŋgânam op nep tuubi. Nep top top zorat san. Zi ko nep zo tuubigât nânâ mâtâp âlipnâ nâi, zorat dâzângua nânġânek.

13

Umniŋandâ mân ġâsâyagom nep âlip tuugindâ mân dâp upap.

¹ Nâ Kaapum imbanâŋan a ġânduyân mo sumbem a zengât ġânduyân Kembangât den sâbam ua umnandâ bukurâpnâ mân ġâsâzângobap zo ko sa lâmun kâmam yatâ den kwamitnik opap. ² Nâ Propete op ândim kut nâi nâi âsagemap, zorat topnâ nânġâbam sot sinġi âlipkât topnâ nânġâm kwâtâtebam oi baknâ sa âbâŋgubapkât zorat nânġâm pâlâtân imbanâ zemnigi sâi ko umnandâ bukurâpnâ mân ġâsâzângobap, zo ko nâ a yennâ opam. ³ Oi kut nâi nânġâ zemnigap, zo a kanpitâ zingâm nanġâm sâknâ bira kârâpkât sinġi opap, oi umnandâ bukurâpnâ mân ġâsuziŋgâbap zo ko nâ a yennâ op nanġâbat. Kut nâi nâi zo ua sâi zorânâ âlipnjan mân kwatnibap.

Buku opnâ mâtâp âlipnâ lâŋnat.

⁴ Nâi zâk umnandâ bukurâpnâ ġâsuziŋgâmapnâ lumbenâ ândibap. Bukurâpnâ, zen kuk mân otziŋgâbap. Zâk sâk mâme mo zâizâiŋ mân upap. ⁵ Kut nâi mân orotnâ zo mân upap. A zo ziknâ kutnâ mân mem zaatpap. Um kâlak buŋâ. A zengât tosa mân mem ândibap. ⁶ Bâliŋandâ laŋ kâri umbâlâ upap. Oi den bonnandâ laŋ kâri zorat umâlep upap. ⁷ A umnandâ bukurâpnâ ġâsâzângomap, zâknâ bukurâp zengât nânġi zâizâiŋ opmap. Oi bukurâpnâ ziŋ kulem bâliŋâ okŋanġâne mân lorebap. Oi sâknam sot kut nâi nâi bâliŋâ zo zâkkâren muyagei mân lorem kâtigem kinbap. Anutuŋâ ġâtâm tânnânġobap, zorat umâlip op mambât ândibap.

Buku orotnâ, zorânġ mân buŋ upap.

⁸ Umnâ buku orotnâ, zo mân buŋ upap. Ka Kembangât den sâsânġ, zo buŋ upap. Oi den ġându nânġi nânġi sâsânġ, zo buŋ upap. Den topnâ nânġânġânġ, zo buŋ upap. ⁹ Zo itâġât. Hânân zi ândien, zorat op ko torennik nânġâmen. Zorat op ko den sâmen, zo torennik opmap. ¹⁰ ġâtâm hânġât narâknâ âkâbabân bonnâ muyagei orot mâmeninġ kwaknâ, zo buŋ op nanġâbap. ¹¹ Nâ katep ândiwanân katep den sâwan. Oi katep um yatâ nânġâm ândiwan. Bet ko lâmbatnâ a opnâ katep nânġânġânġ, zo birâwan. ¹² Narâk ziren kut nâi nâi ikmen, zo tooyân egindâ ġâutġâut opmap, zo yatâ. ġâtâm ko bonnâ ek nânġânat. Narâk ziren torennik nânġan. ġâtâm bonnâ ek nânġâbat. Anutuŋâ nek nânġâmap, zo yatâ ek nânġâbat.

¹³ Zinziŋ kâtik zimbi, zo nânġâm pâlâtân, um bâbâlaŋ op mambât ândiândinġ sot umnâ ġâsâyagom buku orotnâ, zen karâmbut. Buku orotnâ, zo patâziŋâ uap.

14

Anutugât den sâm muyamuyaginġ, zorânġ nep patâ.

¹ Zen umziŋandâ ġâsâyagom ândibigât kâtigibi. Kaapumnâ nep top top niŋġâmap, zo tuunam kâtigibi. Anutugât den sâsânġ nep, zorat nânġâne zâizâiŋ upap. ² Nâi zâk den ġându unaknjan sâmap, zo a mân dâzângom Anutu dukumap. Zâk Kaapumnâ mam okŋanġi den ġându unaknjan sâi a zen kwakme. ³ Ka nânġâ a denân Kembangât den sâm muyagemapnâ a kâtigibigât betziŋan mimbap. Zen um bâbâlaŋ upigât dâzângomap. ⁴ Nâi zâk den ġându unaknjan sâmapnâ zik umnâ Kambu sot pâlâtân op kâtigibapkât sâmap. Ka nâi zâk a kâmut zengât mâteziŋan Kembangât den muyap sâm muyagemapnâ kâmut ziŋ sinġi âlibân kâtigibigât sâmap. ⁵ Zen aksik patâ den ġându unaknjan sâne nânġa âlip upap. Ka Anutugât den a denân

muyap sâ m uyagine nânga âlip nâi upap. A nâi zâk Kembangât den muyabâk sâ m uyagemap, zâk den gându unaknan sâmap, zo walâbap. A nâi minduminduyân den gându unaknan sâmnâ melân a denân dâzângoï âlip upap. Zâk yatâ opnâ Kembangât den muyap dâzângomap, zo yatâ upap. Yesugât kâmut zen Kembangât den nângâm âlip upigât otnigi yatâ san. ⁶ Bukurâp, nâ zengâren gam den gându unaknan den sâ m dâzângom dap op betziñan mimbat. Nâ Anutugâren gâbâ den nâi mân mem ga muyap dâzângobat, zo dap op betziñan mimbat? Nâ nângânângâ den mo sâ m kwâkâziñgâziñgân den mo Kembangât den nâi mân mem ga dâzângobat, zo dap op betziñan mimbat?

Kembangât den ekapnoot mân sâbi.

⁷ Kut nâi yenñâ kâmam sot uluwet zo kune diñâ muyap mân sâi dap op nângâbi. ⁸ Mo lâmun waatne kwamitnâ muyap mân sâi dap opnâ kâmbamgât kut nâi kubiknâ âi pâiziñgâbi? ⁹ Oi zen yatik gându unaknan den ekapum sâne a nâmbutnâ dap op nângâbi? Dinziñâ zo yenñan âibap. ¹⁰ Hân dâp a den gându top top zem ariap. Mâirâp ziñak dinziñâ zo nângâme. ¹¹ A nâinâ den gându nâi sâi nânga kwakmak upap. Den zorat mariñandâ nâgât nângi kamân nâi gok upap. Oi nâ yatik zâkkât nânga zâk kamân nâin goknâ upap. ¹² Oi zengâren topnâ yatik ziap. Kaapumgât imbanâ zengâren muyagibapkât nângâm sâme. Zo âlipnâ. Ka nâ itâ sa nângânek. Zen Kaapumgâren gâbâ imbanâ mem Yesugât kâmut mem kâtiknan kwatziñgâbigât otziñgi ândibi.

¹³ Zorat den gându unaknan den sâbapkât imbanâ zemñangap, zâk den zorat topnâ nângâm mâburibapkât imbanâ zorat Kembangâren ninâu sâi beknan mimbat. ¹⁴ Nâ den gându unaknan ninâu

sâbat, zo ko um dâpnandâ upap. Oi nângânângânâ zo mân nângâm kubiksa yen zimbat. ¹⁵ Zorat nâ dap upat? Itâ upat. Nâ um dâpnandâ ninâu sâbat sot nângânângânandâ nângâm lâunandâ ninâu sâ m sapsuga âlip upap. Um dâpnandâ kep mimbat sot nângânângânandâ nângâm simbitkum kep mimbat. ¹⁶ Gâ um dâpkandâ den gându unaknanâk Kembangâren sâiwap sâna a kândâtnan goknâ diñgâ mân nângâmñâ dap op perâknak sâbap? ¹⁷ Gâ sâtâre den bonñâ zo sâban. Oi a zorân kwagi dap dap yatâ oi zorânâ tângubap? ¹⁸ Zen den gându unaknan sâne nâ walâziñgâm sâman. Zorat Anutu sâiwap sâ m dukuman. ¹⁹ Ka nâ itâ sa nângânek. Den gându unaknan sâsânangât nânga bon oi sâi minduminduyân den gându unaknan den kârep patâ sâbâ sâ m sâbam. Nâ zorat nânga giap. Ka Kembangâren den memñâ minduminduyân muyap sâ m muyagigiñ, zorat nânga zariap.

Kembangât den âragunam katep tobat mân upi.

²⁰ Bukurâpnâ, den nângâm kubikkubiknanngât nângânângâziñandâ katep yatâ mân upi. Nângânângâziñandâ lâmbatlâmbatnâ zengât dâp upap. Bâliñâ nângâbi, zo ko umziñandâ katep mâik yatâ upap. ²¹ Mârumnan Yuda a ziñ um kâtik ândine Kambuñâ den nâi itâ sâip. Zen zo Kembangât gurumin den ekabân kulemgune ziap, “Kambu zâk itâ sap, ‘Nâ hân nâin goknâ sângonzângua kâmut zi zengâren gam den gându nâin nâin nâgât den dâzângone lañ mân nângâbi.’”

²² Oi zorat torenñâ sâbâ. Gându unaknan den sâsân, zo top lâkulâku nâi uap. Oi zo Yesugât kâmut zengât siñgi mân uap. Zo um kâtik zengât siñgi. Oi Anutugâren gâbâ den mem muyapnâ sâ m muyamuyagiñ, zo top lâkulâku nâi uap. Zo a um kâtik zengât siñgi buñâ. Zo Yesugât kâmut zengât siñgi.

²³ Yesugât kâmut zen aksik mindum aksik gându unakñan den sâne sâi a yenñâ, a um kâtik zâk zingitñâ sâbe, “Um gulip otziñgap.”
²⁴⁻²⁵ Um kâtik ziñ zingitñâ sâi zorat nângâne Kembangât top lâkulâku ñâi mân opap. Yesugât kâmut mindumñâ Anutugât den muyap sâm muyagem tatne a yenñâ, um kâtik ñâi zengâren gam den sâbi, zo nângâbap zo ko aksik umñangât topñâ sâm muyagine den zo umñan giari umñâ melânjbap. Oi umñan kut ñâi ñâi tik zemap, zo muyagei umñâ melâñi hânân gei pindiñsâm zem Anutu mâpâsem itâ sâbap, “Anutu zâk perâkñak zen sot ândiap.”

Bet bâsañ mân mindubi.

²⁶ Bukurâp, zorat dap dap? Zen mindunâ sâm um bet bâsañ mân gabi. Ñâi zâk sâtâre kep ñâi mem gâbap. Ñâi zâk kwâkâm zingâziñgân den mem gâbap. Ñâi zâk Anutugât den unakñâ. Ñâi zâk den gându unakñan sâbâ sâm sâbap. Ñâi zâk den gându unakñâ zorat top sâsân sâbâ sâm sâbap. Zo Kembangât den lañ kârâbapkât upi. ²⁷ Den gându unakñan den sâñâ sâm donjbepñâ bunâ, zagât mo karâmbutñâ sâbi. Donjbepñâ mân walâm sâbi. Oi zikñik zikñik sâne a kânokñâ mâburem topñâ sâbap. ²⁸ Ka mâbumâbure a ñâi mân tâi ko minduminduyân den gându unakñan mân sâbi. Ñâi zâk sâbâ sâm zâk zikñik Anutugâren sâbap. ²⁹ Anutugât den muyap sâsân, zo a zagâtñâ mo karâmbutñâ sâbi. Oi nâmbutñâ zen den zo nângâm sâlâpkum sâbi. ³⁰ Ñâi zâk tâi Kaapumñâ umñan den pâi sâbam oi a den kândom sâbap, zo birâbap. ³¹ Anutugât den sâm muyamuyagin zo utnâ sâm upi. A ñâiñon sâm nangâm ge tâi a ñâigoot sâm dâzângobap. Sâm mânângât dâzângobi, zorâñ âlip upap. Oi sâne a nâmbutñâ ziñ nângâm umziñ bâbâlañ upap. ³² Anutugât den sâsân a zen Kaapumgât den sânam otziñgi

sâbi. Mân sânam otziñgi birâbi. ³³ Anutu zâk gulipmalipkât Anutuñâ bunâ. Zâk lumbeñan orotñangât Anutu. Anutu kânok, diñâ kânok. A kânokñak pâtârâñâk sâbap. Ambân zen minduminduyân den hiriñsâm tapi.

³⁴ Yesugât kâmut kamân dâp zen mindum ambân zen hiriñsâm tapme. Korinti zen zo yatik utne dâp upap. Ambân zen yatâ opñâ giginâ ândibigât neñgât orotñâ yatâ ziap. Oi zo yatik Kembangât gurumin denân ziap. ³⁵ Ambân zen den ñâi mâsikâm nângânam mirâziñan âi arâpziñ mâsikâziñgâbi. Ambân ñâiñâ minduminduyân den sâi añunñoot upap. ³⁶ Korinti a zen zâizâiñ upme, zengât sa nângâne. Zen dap nâñge? Anutugât denñâ zengâren topkwap muyageip, mo zen ziñik nângâwe?

³⁷ Zengâren gâbâ ñâiñâ zikñangât nâñgi Propete mo a Kaapumñoot upap zo ko den kulemgum ziñgan, zo Kembangât sâtkât kulemguan, yatâ nângâbap. ³⁸ Ñâi zâk den zi nâñgi bon mân upap, zo zâkkât nângindâ Anutugât den sâsân a mân upap. ³⁹ Zorat bukurâpnâ itâ sa nângâne. Zen Anutugât den muyap sapsusun, zorat kâtigibi. Den gându unakñan sâsân, zorat pâke mân kwapi. ⁴⁰ Minduminduziñan gulipmalip mân op, orotñigâk utnetâ a nâmbutñâ ziñ zingitnetâ dâp upap.

15

Yesu zâk mumuñan gâbâ zaatñâ arâpñâ zengâren muyageziñgip.

¹⁻² Bukurâpnâ, siñgi âlip den dâzângua nângâwe. Oi zo mem ândime. Siñgi âlip kwâkâm zingâwan, zo yatik mem ândie oi ko âlip kubikziñgâbap. Mo dap nâñge? Siñgi âlip dâñ mân mem ândinetâ umziñan bonñâ mân âsageziñgâbap?

³ Zen siñgi âlip nângâm ândibigât dâzângua nângâne. Siñgi âlip nângâwan, zo dâzângowan. Zorat kâukñâ itâ sâm dâzângowan. Kambu

Yesu, zâk den sinji Kembangât ekabân ziap, zorat dâp opnâ bâlijanngât suup mem moip. ⁴ Oi Kembangât ekabân den ziap, zorat dâp Yesu hangoitâ zeî sirâm karâmbujan Anutuñâ mângei zaarip. ⁵ Zaatnâ Peterogâren muyageip. Zobâ arâpnâ nâmbutnâ zengâren muyageip. ⁶ Oi Yesugât kâmut tengânâ 5 tausen walip, zo mindum tatne muyagei igâwe. Zengâren gâbâ donbepnâ tok gwâlâ ândie. Oi nâmbutnâ muwe. ⁷ Oi Yakobogâren muyageip. Oi Aposolo aksik zengâren muyageziñgi igâwe.

⁸ Paulo nâ zengât tengâyân mân ândiwan. Iraborâk gâsum sâlâpnogi nep a orâwan. Nâ bet, katép mân kubikanngâm âsageip yatâ nâ lan nâgâren muyagei egâwan. Aposolo ziñâ kot ninetâ mân dâp uap. ⁹ Nâ Aposolo nâmbutnâ zengât ombeziñan. Nâ Anutugât a ambân kâmut zângom gâwan, zorat Aposolo kot ninetâ mân dâp uap. ¹⁰ Nâ Aposolo orâwan, zo Anutuñâ um lâklâk otnim tânnogi Aposolo op ândian. Oi zâkñak tânnogi zorânâ nâgâren bon buñ mân oip. Buñâ. Aposolo nâmbutnâ zen nep tuune walâziñgâm sâknam nep tuum kâtigewan. Oi zo Anutuñâ tânnogip, zorânâ mem kâtikñan kwatnigi sinji âlipkât nep tuum kâtigeman. ¹¹ Nâ orâwan sot ziñ urâwe, zorat mân sâbat. Yesu moip sot zaarip, zorat sinji sâmb den sinji âlip sâmb muyagimen. Oi Korinti a zen yatik mem ândie.

Yesu zâk mumujan gâbâ zaaripkât zaatnat.

¹² Yesu mumujan gâbâ zaarip. Den yatâ sâmb dâzângeindâ wangât zengâren gâbâ nâmbutnandâ mumujan gâbâ zaatzaat, zo mân ziap sâme? ¹³ Mumujan gâbâ zaatzaat, zo kwâimbâmñâ Yesu mumujan gâbâ zaarip, zo kwâimbâbi. ¹⁴ Oi Kristo mumujan gâbâ mân zaarip sâi ko den sâmben, zo bon buñ opap. Oi nângâm pâlâtânziñ zo yatik bon

buñ opap. ¹⁵ Oi zorik buñâ. Nen Anutugât itâ sâmben, “Zâkñâ Kristo mumujan gâbâ mângei zaarip.” Oi mumujan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi ko Anutuñâ Kristo mân mângei zaarip opap. Zorat den sâmben, zo Anutugât den târârak mân sâmb sarâ sâmbem. ¹⁶ A mumujan gâbâ zaatzaatnâ mân zeî sâi ko Kristo mumujan gâbâ mân zaarip opap. ¹⁷ Kristo mân zaari sâi nângâm pâlâtânziñ yennâ opap. Oi tosaziñ tok zemziñgâbap. ¹⁸ Oi Kristo nângâm pâlâtân kwap muwe, zen tâmbetagowe yatâ opap. ¹⁹ Nen hânân narâk ziren Kristo nângâm pâlâtân kwâkñanngâmben, zorat bonnâ mârumbem miwen sot sumbembân mân mimbem sâi ko umbâlâ patâ muyagebap.

Mumujan gâbâ zaatzaat, zo tengâyâk zaatnat.

²⁰ Kristo, zâk perâkñak mumujan gâbâ zaarip. Zâk a mumujâ kâdom otziñgâm zaat ândiap. ²¹ Zo itâgât. A nâinâ mumujâ topkwapniñgip. Zo yatik a nâinâ mumujan gâbâ zaatzaat, zo topkwapniñgip. ²² Nen aksik Adamgât kiurâp opnâ munat. Zo yatik Kristo sot târotâroniñ ziapkât zaat nanngânat. ²³ Oi tengânâ sâi ziap, zo yatik zaatnat. Kâdom Kristo mumujan gâbâ zaarip. Oi Kristo âburem takâbap, narâk zoren zâkkât sinji a nen zaatnat.

²⁴ Âkâkân narâkñan Kristo zâk a kutâ sot zâizâiñ sot imbanâziñoot aksik mem gei kwatziñgâm kembu nepnâ zo Anutugât bikñan pâi narâkñâ âkâbap. ²⁵ Kembu Yesu, zâk kembu nep tuum kâsarâpnâ kiñ gobetñan kâbakñeziñgâm nanngâm nepnâ tuum nanngâbap. ²⁶ Kâsanâ boiñâ tâmbetkubap, zo mumujâ. Mumujâ zo buñ upap. ²⁷ Anutuñâ a sot kut nâi nâi aksik Kristogât giginâ zâmbarip. Zorat Kembangât ekabân den nâi itâ ziap,

“Anutuñâ a sot kut nâi nâi aksik mem ge kiñanngât gobetñan kwatziñgi mân walâbe yatâ.”

Den zo nângindâ Anutuñâ nângi Kristogât ombenjan giginâ upapkât mân sâip. ²⁸ Nannâ zâk a sot kut nâi nâi nen mem gei kwatningâmñâ Anutu Ibânangât ombenjan op ândibap. Yatâ oi ko Anutu zikñak a sot kut nâi nâi nenngât kembu patâniñ op ândibap.

Mumuñan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi ko bâliñ upem.

²⁹ Korinti a zengâren a nâmbutñandâ a mumuñâ zengât op too sanjonme. Zo mumuñan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi dap dabân yatâ upe? ³⁰ Oi nen ko wangât sâknam kwâkñan ândiwennâ ândim gen? ³¹ Bukurâpnâ, Zen Kembuniñâ Yesu Kristo sot pâlâtân op ândie, zorat sâtâre op itâ san. Nâ sirâm dâp mumuñandâ mâte otnigi ândian. ³² Den sumbuñâ sa nângânek. Nâ Epeso kamânân zi bâu ulin zen sot agowan. Ka mumuñan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi ko wan bonñâ membam? Den zo sumbuñâ san. Mumuñan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi ko itâ sa dâp opap, “Mukan munat. Zorat mân nângânangâ op itârân sii nalem om nem sâtâre utnâ.” Nâ sa nângânek. Zen yatâ mân nângâbi.

³³ Zen umziñ mân kâitkubi. Zengâren gâbâ a nâi a lan ândiândiñâ zengâren pâlâtân upap zo ko orot mâme âlipñâ zo gulipkubap. ³⁴ Zen umziñ kubikñâ ândiândi bâliñâ birâbi. Zengâren gâbâ a nâmbutñandâ Anutu kândâtkume. Zo nângâm anun upigât dâzânguan.

Zaatzaat top top zaatnat.

³⁵ Nâmbutñandâ itâ sâbi? “A mumuñâ zen dap op zaatpi? Sâkziñ tobat dap op muyagibi?” ³⁶ Korinti a zen kwakmak a. Zen nebân kut nâi kendâme, zo yen mân zaatmap. Keetñâ zo pane kâmñâ âlip taki keetñâ zo alâgem buñ opmap. ³⁷ Zen keetñâ kendâme, zo nâi. Bonñâ ko nâi. Keetñik kendâme. Segon mo kut nâi kendâne kâmñâ sot bonñâ bet takâmap. ³⁸ Oi Anutu zâk nângâm

kwâtâtemñâ sâmpindip, bonñâ yatik takâmap. Keet dâpñan bonñâ tobât nâi nâi âsagemap. ³⁹ Zo yatik sâkkât topñâ kânok mân ziap. A nenngât sunum, zo nâi. Bâu zuu zengât sunum, zo nâi. Saru zuu zengât sunum, zo nâi. ⁴⁰ Oi sumbem a, zen sâkziñ tobât nâi. Hân a, nen sâkniñ tobat nâi. Sumbem a zengât neule, zo nâi. A nenngât neule, zo nâi. ⁴¹ Mirâsiñ, zâk âsakñâ tobatñâ nâi. Kâin, zâk âsakñâ tobatñâ nâi. Sângelak, zen âsakziñâ tobatñâ nâi. Oi sângelak âsakziñ tobatñâ kânok buñâ. Tobatziñ nâi nâi zem ariap.

⁴² Mumuñan gâbâ zaatzaat, zorat topñâ yatâ. Hân sâk, zo hangubi, zâk buñ upapkât sinji. Zaatpap, zorân mân buñ upap. ⁴³ Hân sâk hangume, zo bon buñâ. Zo yenñâ. Zaatpap, zo bonñâ sot âsakñâ neulenoot. Hân sâk hangume, zo lolotñâ. Zaatpap, zo imbanjâñoot. ⁴⁴ Hangugunandâ hân sâk sot. Zaatzaatñandâ sumbem sâk sot. Hân sâk ziap, yatik sumbem sâk ziap.

A sanjiñâ Adam sot a unakñâ Kristo.

⁴⁵ Kembangât ekabân den nâi itâ kulemgune ziap, “A kândom muyageip, Adam, zâk um dâpñoot op zaat ândeip. A bet muyageip, zâk ko Kaapum sot ândiândi mariñâ op ândiap.”

⁴⁶ Sumbemân gâbâ gok, zâk kândom hânân ge mân ândiap. Hânân gokñâ zorânâ kândom hânân ândeip. Sumbemân gok, zâk bet ge ândeip. ⁴⁷ A kândom muyageip, zâk Anutuñâ hânñâ tuugip, zorat hân a oip. A bet muyageip, zâk sumbemân gokñâ. ⁴⁸ Anutuñâ hân memñâ Adam tuugip. Zâkkât kiurâpñâ nen yatik hânân gokñâ muyageningâningân. Sumbemân gokñâ a ândiap, yatik sumbemgât sinji op ândinat. ⁴⁹ Nen hânân gokñâ tobat urâwen, zo yatik sumbemân gokñâ, zâkkât tobat minat.

Yesuñâ taki sumbem sâk minat.

⁵⁰ Bukurâpnâ, den nâi zitâ sa nângânek. Hân sâk zirânâ Anutu um topnan, sumbemân mân zâi ândibap. Alâlâgiņ zo ziņziņ kâtiknâ mân zim-bap.

⁵¹ Nângânek. Den nâi tik zeip, zo sapsun zingâbâ. Nen mân mom nanġindâ Kembu Yesunâ taki tobatniņ nâi op hâukwâtnat. ⁵² Lâmun diņ sâi kegâk, sinniņâ kwilitikpamen yatâ, tobat nâi utnat. Lâmun diņ sâi mumunandâ zaatnâ ândiândi kâtik ândibigât sâkziņ hâukwapi. Oi gwâlâ ândinatnâ hâukwap tobat nâi utnat. ⁵³ Sâkñâ lolot, zinzin kâtik buņ, zi ândiândi kâtik hâmbâ yatâ gwagori geibap. Mumunangât sinġiņâ ândiândi kâtik gwagori geibap. ⁵⁴ Yatâ âsagei ko den itâ kulemgune ziap, zo kâtigibap,

“Kembunâ mumunangât imbanġa koi geip. ⁵⁵ ‘O mumu, gâ imbanġagâ ikâ? Mumu, gâ nângobangât imbanġagâ ikâ taap?’”

⁵⁶ Mumunandâ nângobapkât bâliņandâ imbanġa pindâmap. Oi Kembugât gurumin denġâ bâliņâ imbanġa pindi gwâlantenġsâmap. ⁵⁷ Ka mumunandâ mân kembu otningâm ândibapkât Anutu sâtâre okņangânat. Anutuņâ Yesu Kristo sângongoi gem tânnânġoi ândiândi kâtik muyagien. Zorat sâm âlip kwâkņangânat.

⁵⁸ Zorat op ko bukurâp, zen kâtigem kinbi. Âsâbân Kembugât nep tuum kâtigibi. Itâ nângâm tuubi, “Kembugât opnâ nep tuugindâ bon buņ mân upap.”

16

Yerusalem zengât sinġi kât mindubigât sâip.

¹ Kembugât sinġi a zengât kât mindunam Galata hânân a kâmutnâ kâmutnâ dâzângowan. Zo yatik upi. ² Kendon dâp kât tatziņġap dâp mirin panetâ tâpap. Yatâ op ândine nâ zengâren ga kâtkât diņâ mân sâm kârubi. ³ Nâ zengâren

ga a nângâziņġâne âlip oi zo ekap zingâm sângonzângua kât zo mem Yerusalem kamânân âibi. ⁴ Mo nângâ âlip oi ninoot ârândân âinat.

Paulo zâk Korinti zengâren âibam narâkñâ zingip.

⁵ Nâ Makedonia hânân âi walâm zengâren gâbat. Makedonia hânân narâk kârep mân ândibat. Yen walâbat. ⁶ Korinti zengâren gam tâtat mâme upat motġâi. Zen sot ândia map narâkñâ âkâbat. Oi ziņâ mâtâpkât betnan mine zoren mo zoren âibat. ⁷ Nâ narâk ziren yen ga zingit zâmban âibatkat mân otņigap. Zorat Kembunâ nângi âlip oi zengâren gam mâik nâi tâpatkât san. ⁸ Nâ narâk ziren Epeso kamânân ândia Pentekos kendon âkâbat. ⁹ Ziren Kembunâ mâtâp patâ mem pâi nep patâ muyagei ziap. Oi sinġi âlipkât a kâsa donġep ândie.

¹⁰⁻¹¹ Timoteo zâk zengâren gâi buku okņangâne keņġât mân op ândibap. Nâ Kembugât nep tuuman, yatik tuumap. Zorat zâkkât nângâne mân gibap. Mulun galemġum sângongune um lumbe op nâgâren gâbat. Nâ zâk sot buku nâmbutnâ zen ârândân gâbigât mambât ândian.

¹² Bukuniņâ Apolo, zâk bukurâp nâmbutnâ, zen sot zengâren gâbâpkât dukum sângongua mân bâbâlaņ oip. Narâk ziren buņâ, narâk nâin mâtâp muyagemnâ zengâren gâbat.

Kembugât den sâsân a hurat kwatziņġabi.

¹³ Zen galem orangâm sinġi âlip mem kâtigibi. Keņġatziņ buņâ kâtigem ândibi. ¹⁴ Kut nâi nâi upme, zo umziņandâ gâsâyagom upi.

¹⁵ Oi bukurâpnâ, den nâi sa nângânek. Zen Setepano sot kâmut gakârâpnâ, zengât nângâme. Zen Grik hânân kâdom Kembugât sinġi urâwe. Oi zen Kembugât sinġi a kore otziņġâm ândime. ¹⁶ A zo sot a nâmbutnâ ziņ yatik nep tuume, zen zingit hurat kwatziņġabi.

¹⁷ Setepano, Potunato sot Akaiko, zen nâgâren gane umnâ âlip oip. Korinti zen kârebân ândine zen gebâkziņan nâgâren gam umâlep kwatniwe. ¹⁸ Nâ sot Korinti a zen ârândâņ umâlep kwatniņgâwe. Zorat zen a yatâ zo zeņgât nâņgâne âlip upap.

¹⁹ Asia hânân Yesugât kâmutņâ kâmutņâ zen Korinti a zeņgât nâņgâm ândie. Akwila sot ambinņâ Pirisila sot zekât mirin mindume, zen Kembugât opņâ sâm sâtâre otziņgâme. ²⁰ Bukurâpņâ nâmbutņâ, zen yatik sâtâre otziņgâme. Zen buku muyageyaņgâm luyaņgâm upi

²¹ Paulo, nâ den zi sa bukunâ ñâiņâ lâunan gâbâ mem ekabân kulemgum ândim gâi zi nâ ninak bitnandâ simbup mem den murukņâ zi kulemguan.

²² Nâi zâk Kembugât âkonzigi simgât siņgi upap.

Kembuniņâ Yesu gâ gâban.

²³ Kembu Yesugâren gâbâ tânzâņgozâņgoņ zorâņ zeņgâren zimbap. ²⁴ Nâ Yesu Kristogât op umnandâ gâsâzâņgomap.

Zo yatik.

Korinti a zengât ekap zagâtñâ Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop sot sâtâre den.

¹ Anutugât sâtkât Yesu Kristogât Aposolo orâwan, nâ Paulo sot bukuziñ Timoteo, net Korinti kamânân Anutugât kâmut sot Grik hânân Kembangât sîngi a ândie, zengât ekap zi kulemgum zinget.

² Anutu Ibâniñâ sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângezângeñ sot um lumbe zengâren zimbap.

³ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Ibânâ Anutu sâmbâlip kwâkñangânat. Zâk tânzângezângeñ sot um diim giginâ mariñâ ândiap. Sâknam umbâlâ upmen dâp mem sândukñan kwatningâmap. ⁴ Anutuñâ sândukñan kwatningâmap, zo yatik bukurâpniñâ sâknam ândine sândukñan kwatzingânatkât opmap.

⁵ Kristo sot pâlâtân oindâ Kristo sâknam nângip, zo yatik sâknam kwâkñan ândimen. Oi nen zâk sot pâlâtân oindâ Anutuñâ mem sândukñan kwatningâmap.

⁶ Nengâren sâknam muyagemap, zo zengâren um sânduk sot kubikkubik muyagibapkât nengâren muyagiap. Um sândukñâ zo tânzângeoi sâknam nengâren muyagemap, zo yatik zengâren muyagei kâtigem ândine umniñ sâduksâbap. ⁷ Nen zengât nângâm itâ sâmen, “Zen nen sot sâknam ândime, zo yatik nen sot um sânduk nângâbi.”

Kembunâ Paulo sot bukurâpñâ mumuñan gâbâ mâkâzingip.

⁸ Bukurâpnâ, nen Asia hânân sâknam nângâm ândim gawen. Zen zorat kwakpegât sa nângânek. Zoren kut nâi nâi yâmbâtñâ kwâkniñan zari ândiândiniñâ buñ upap nângâwen.

⁹ Nen mumuñangât sîngi uen sâmbâlip nângâwen. Oi yen mân muyageip.

Niñ imbanâniñangât nângindâ yen oi Anutuñâ a mumuñan gâbâ mângizingâmap, zâk kânok nângâm pâlâtân kwâkñangânatkât zo yatâ muyageningip. ¹⁰ Oi zâk mumuñan gâbâ mâkâningipñâ yatik mâkâningâbap. Zâkkât itâ nângâmen, “Sâknam muyageningi mâkâningâbap.” ¹¹ Korinti a zen ko ninâunâ betniñan minetâ Anutuñâ mâkâningi zen sot a nâmbutñâ aksik patâ zorat zâkkâren sâiwap sâne âlip upap.

Paulo zâk um târârak ândeip.

¹² Nen niñangât nângindâ âlip opmap, zo itâgât. Nen mân kâitzângomen. Nen um salek ândeindâ umniñandâ hân a yenñâ, zengât nângânângâ mâtâp, zo mân nângâm ândiwen. Buñâ. Anutuñâ tânnângeoi âlipñâ ândiwen. Zo a torenñâ zengât mâteziñanâk buñâ, Korinti a zengâren yatik ândimñâ kâtigiwen.

¹³⁻¹⁴ Yesu gâbap, narâk zoren zen nengât op sâtâre upigât sot nengoot yatik zengât op sâtâre utnatkât den zi kulemgum zinget. Oi den kulemguen, zorân yâmbâtñâ buñâ. Aksik sâlâpkum nângâbi. Nâ nângan. Zen den zo aksik nângâbi. Zo den muyap. Mârum torenñâ âlip nângâwe.

Paulonâ sarâ mân sâmbâlip.

¹⁵ Kândom nen buku op ândinat sâmbâlip nângâm nâ zengâren gam umâlep kwatzingâbatkât sâwan.

¹⁶ Oi ga zingitñâ Makedonia hânân âibatkat sâwan. Oi zoren ândim puriksâm Korinti a zengâren dum gam umâlep kwatzinga zingâ sângonnone Yudaia hânân âibatkat nângâwan.

¹⁷ Korinti a zengâren gâbat sâmbâlip mân gâwan. Zorat nâgât dap nânge? Nâ um zagât op den yatâ sâwan? Nâ um kâtik a yatâ op um zagât opñâ zengâren gâbat sâmbâlip birâm mân gâwan? Nâ yatâ buñâ. Nâ mem birâbirâ mân

opman. ¹⁸ Ibâniņ Anutu, zâkņâ sâi kâtikkâtigiņ ândiapkât den sâindâ dap op bon buņ upap? ¹⁹ Anutugât nanņâ Yesu Kristo, zâkkât den siņgi nâ sot Siliwano sot Timoteo, niņâ dâzâņgowen. Zo bonņâ sot nâmbutņâ yenņâ mân oip. Buņâ. Yesugât den bonņigâk. Yesuņâ den sâi kâtigemap. ²⁰ Anutuņâ den sâm kâtigeip, zorat bonņâ Yesugâren ziap. Zorat op Yesugât perâkņak sâm Anutu sâm âlip kwâkņangâmen. ²¹ Anutuņâ sâi nen sot zen ârândâņ Yesu sot pâlâtâņ op kâtigimen. Anutu zâk zikņak gâsum sâlâpnâņgoip. ²² Oi zâkņak târotâroņangât undip Kaapumņâ umniņan pâip. Oi Kaa-pumņâ umniņan ândim Kembuņâ tânnâņgobapkât den umniņan sâm muyagemap.

²³ Zengâren gâbat sâmņâ mân gâwan, zorat sa nâņgânek. Nâ Korinti kamânân ga den nep ziņgâm umbâlâ kwatziņgâbatkât mân gâwan. Den zo Anutuņâ nâņgi perâkņak san. ²⁴ Niņâ zengât a kutâ utnatkât mân sâmen. Zengâren umâlep muyagibapkât berân miangâm nep tuumen. Zen nâņgâm pâlâtâņân kâtigem kinze, zo nâņgan.

2

Pauloņâ Korinti kamânân mân âbureip, zorat den.

¹ Umnandâ itâ nâņgâwan, “Zen umbâlâ upegât zengâren dum zagâtņâ mân gâbat.” ² Nâ itâ nâņgâwan, “Nâņâ den sa umbâlâ utne waniņ ziņ umâlep kwatnibi?” ³ Nâ zengâren ga umâlep kwatnibigât otnigip. Ka zengâren ga umbâlâ kwatnibegât um girem den kulemgum kwatziņgâwan. Umnandâ itâ nâņgâwan, “Umnan sâtâre muyagei zengâren zo yatik sâtâre muyagibap.” ⁴ Ka umnâ bâliņ oi isemņâ ekap zo kulemgum ziņgâwan. Sâknam sot umbâlâ kwatziņgâbatkât buņâ. Umnâ

zengâren kinmap, zorat topņâ tirâpzâņgobatkât orâwan.

A ñâiņâ bâliņ oip, zorat den.

⁵ A ñâi bâliņ op umbâlâ muyageip, zorat ninâ umbâlâ orâwangât mân san. Korinti a nâmbutņâ zen umbâlâ muyagiwe. Oi umbâlâ zo pisuk kwâkziņan zarip. ⁶ A doņbepņâ a zo kubikņangâwe, zorat nâņga âkap. ⁷ A zo umbâlâ ândim tâmbetagobapkât tosaņâ birâm um diim gibapkât den dukubi. ⁸ Buku okņangâbigât san. ⁹ Nâ mâsikâm topziņ ikpatkât ekap kulemgum ziņgâwan. Zen dinnâ lubi mo mân lubi sâm kulemgum ziņgâwan. ¹⁰ Itâ sa nâņgânek. A ñâi zâk nâgâren bâliņ mân oip. Nâ dap dabân yatâ tosaņâ birâbat? Zâk tosaņâ buņâ. Ka zen a ñâigât tosa birâne nâņgoot yatigâk birâbat. Zen âlip upigât nâ Yesugât nep a op Kristogât mâtenan tosa zo biran. ¹¹ Sataņņâ kâitnâņgom tâmbetnâņgobapkât yatâ upmen. Zâkkât orot mâmenâ, zorat mân kwakmen. Âlip nâņgen.

Siņgi âlip, zo wârân âlipņâ yatâ.

¹² Nâ Taroa kamânân gam Kristogât siņgi âlip sâbatkât umnâ bâbâlaņ oip. Kembuņâ nep zo muyagem niņi, zo tubat sâm kubikâņgâwan. ¹³ Ka bukunâ Tito zâk Korinti a zengâren gâbâ mân kek âbureipkât umnâ âbamgwâbam oi ungeunģe orâwan. Yatâ op a zâmbamņâ Makedonia hânân âiwan.

¹⁴ Opoņ, Kristo sot pâlâtâņ op kâtigem ândim Yesugât siņgi âlip, zo a dâzâņgom naņgindâ a doņbep nâņgâne zâkkât itomņandâ a hânņâ hânņâ zengâren laņ kârâm âimap. Zorat sâtâre patâ Kembangâren okņangânat. ¹⁵ Nen Kristogât itomņâ âlip yatâ upmen. Anutuņâ zo nâņgâmap. Oi a Kembangât siņgi ândie sot a simgât siņgi ândie, zen ârândâņ nâņgâbi. ¹⁶ Simgât siņgi, zen siņgi âlip zo kândâtkom itom zo nâņgâne mumuņangât kârokņâ yatâ oi birâme. Oi a ândiândiņangât

sinji, zen itomnâ âlipnâ zo nângâne ândiândigât wârân yatâ oi ândime.

Yesugât sinji sâsânâ, zo nep zâizâin sot nep yâmbâtñâ. Nen niin imbanan nep zo tuugindâ yâmbâtñâ upap. Ka Kembugât Kaapumñâ betniñan mei nep zo tuugindâ bâbâlan upap. ¹⁷ Nen a nâmbutñâ zinâ upme, yatâ mân upmen. A donbepñâ zen aŋgâgwangâ a yatâ op kât minam Anutugât den sâme. Nen ko um târârak ândim Anutugât sâtkât Anutu mâtenan Kristogât den sinji târârak sâmen.

3

Korinti a zen ekap Paulonâ kulemgop, zo yatâ.

¹ Zen neŋgât dap nânge. Zen neŋgât dum zagâtñâ itâ se? “Zâizâin op den se.” A nâmbutñâ upme, zo yatâ op zengâren gam topniñangât ekap tirâpzâŋgonatkât se? Mo zen topniñangât ekap kulemgune nâi pindânatkât se? ² Yatâ mân utnat. Topniñangât ekap, zo zen. Niñâ Korinti zengâren nep tuugindâ bonñâ âsagei a zen ek nângâme. Nep zorat bonñâ topniñan muyagemap. Den Korinti a zengât umziñan kulemguwen, zo a aksik zin ek sâlâpkum nângâme. ³ Nen umniñandâ saaziñgâm zengâren nep tuugindâ Kristogât ekap yatâ urâwe. Topñâ muyap ziap. Ekap zo simbupñâ mân kulemguwen. Zo Anutu ândiândi mariñâ, zâkkât Kaapumñâ kulemgop. Kârân mân kulemgop. A umnan kulemgop.

⁴ Kristogât op Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm zengât yatâ nângâmen. ⁵ Sinji âlip nep, zo zâizâin. Niñak nep itâ zo mân tuubem yatâ. Zorat niñak itâ mân sânat, “Niin imbanâyân tuugen.” Buñâ. Anutuñâ tânnânŋoi tuumen. ⁶ Kembugât nep a ândimen, zo itâgât. Anutuñâ târotâro unakñangât nep a mem kubikniñgip. Târotâro unakñâ, zo sâŋginâ simbupñâ kulemgop, zo yatâ buñâ, Kaapumgât nep.

Gurumin den Mosenâ mâruman kulemgop, zorân nângomap. Ka Kaapumñâ ândiândi muyagem niñgâmap.

⁷ Târotâro sâŋginâ, zo kârân kulemgop. Zo âsakñoot muyagei Mosenâ meip. Zorat Mose si sâŋgânñâ âsakñoot oi Isirae a, zinâ dap op ek naŋgâbe? Oi âsakñâ zo zinziñ kâtik buñâ. ⁸ Târotâro unakñangât âsakñâ zorân sâŋginâ wâlap. Târotâro unakñâ zorat mariñâ Tirik Kaapum. ⁹ Târotâro sâŋginandâ tosanin sapsuŋap, zo âsakñâ giginâ. Ka târotâro unakñâ, zorânâ târârakñâ muyageniñgâmap. Oi zorat âsakñandâ walâm ba zariap. ¹⁰ Târotâro sâŋginangât âsakñâ zo âsagei unakñangât âsakñandâ âsagem kwâtepkoi buñ uap. ¹¹ Zinziñ kâtik buñ, zo mârûm âsakñoot âsageip. Oi zinziñ kâtikñâ, zorat âsakñandâ walâmñâ patâ uap.

Um ekapniñ zo Kembuñâ olanmap.

¹² Târotâro unakñangât âsakñâ zo zinziñ kâtik zem zâimâmbap sâm um bâbâlan op sinji âlip kengât buñ sâmen. ¹³ Mose yatâ mân upmen. Mosenâ târotâro sâŋginangât den zo Kembugâren gâbâ memñâ Sinai bâkñan gâbâ gem a zinâ âsakñâ zinziñ kâtik buñâ, zo mân ikpigât si sâŋgân kwâtepkoi. ¹⁴ Isirae a zen um kâtik urâwegât târotâro sâŋginâ ekapñoot sâlâpkum topñâ mân nângâm ândim gawe. Oi ekap zo um kâtik zengât umziñan tok ziap. Kristo kânokñâ ekap zo olanbap. Kristonâ ekap zo olanj nângânâŋgâzin pâronŋsâi Kembugât den zorat topñâ âlip nângâbi. ¹⁵ Perâkñak, Isirae a zen um kâtik op mâruman gâbâ Mosegât den sâlâpkum gawe. Oi umziñan ekapñoot ziap. ¹⁶ Kembugât ekabân Mosenâ oip, zorat den nâi itâ ziap, “Kembu mâte okñangâbâ sâm si sâŋgânñâ kwâtepkoi, zo mem pam Kembu mâte okñangâmâip.”

Zorat itâ nângâmen. A nâi Kembangâren mâte oi Kembunâ a zorat um nângânângânâ mâtâp mimbap. ¹⁷ Kembu san, zo Kaapungât op san. Oi Kembangât Kaapum a nâigâren tâi dumun buñ ândibap. ¹⁸ Oi Kembangât sinji a, nen aksik si sângânnij ekap buñ ziapkât Kembangât âsaknâ ek nângâmen. Kembangât holi tobat yatâ utnatkât kubikningâm ândiap. Kubikningâm âsaknâ ka âsaknâ ningâm zâibap. Kembunâ nep zo nengâren tuumap. Oi Kembu san, zo Kaapungât op san.

4

Sinji âlip zo ekapnâ buñ.

¹ Kembu zâk tânnângom Kristo âsaknangât den sinji âlip zo sânatkât sâm ningip. Nep yatâ zo sâm ningipkât umniandâ mân lorimen. ² Kut nâi nâi anunpoot, mân orotnâ, zo kândâtkumen. Den sarâ mân sâmen. Anutugât den mân gulipkumen. Buñâ. Nen Anutugât mâtenan den bonnâ sâmen. Nen yatâ oindâ a nâmbutnâ zinâ topniñâ ek nângâme. ³ Den sinji sâmen, zo ekapnoot uap oi ko tâmbetagoangât sinji zengât umziñan ekapnoot opmap. ⁴ A nângâm pâlâtânziñ buñâ zen hân zirat a kutâ, Satanñâ umziñ doongoi dap yatâ Kristo âsaknangât den sinji âlip zo nângâbe. Nen itâ nângâmen. Kristo zâk Anutugât holi tobat yatâ ândiap. ⁵ Den dâzângomen, zo niñ sinji buñâ. Yesu Kristo zâk Kembuniñâ ândiap sâmen. Oi nen Yesugât opnâ zengât kore mâman a op ândien. Nen zo yatâ dâzângomen. ⁶ Mârumñan hân nâttâtik zei Anutuñâ sâi âsaknandâ âsageip. Oi yatigâk umniñan âsaknâ pâip. Oi Kristogât si sângânñan Anutugât âsaknâ zei ikmen.

Paulo zâk mâsimâsikâyân mân lor-eip.

⁷ Imbanâ zi niñan buñ, Anutugâren ziap. Zorat topnâ âsagibapkât umgât gom sambe âsaknâpoot zo âman hânñâ tuutuun

nengâren pâip. ⁸ Oi nen sâknam top top kwâkñan ândim mân lorimen. Gin mandu yatâ ândim mân nângâm kwâkâ upmen. ⁹ Nen itâ nângâmen, “A zen nângom sâknam ningâne Anutuñâ mân birâningap. A ziñ nângom mem nâi nâi otningâne mân mumen.” ¹⁰ Yatâ opnâ sâkniñan Yesugât mumunâ, zo yatâ muyagei ândimen. Oi Yesugât ândiandin, zo yatik sâkniñan muyagibapkât zo yatâ âsagiap. ¹¹ Nen gwâlâ ândeindâ Yesugât opnâ a ziñ gwâlâ nângom hannângonam sâme. Yesu ândiandinangât imbanâ zo sâkniñan muyagibapkât yatâ otningâme. ¹² Oi itâ ziap. Korinti a zengâren Yesu ândiandinangât imbandâ nep tuugi bonnâ âsagibapkât nen mumunangât sinji yatâ op ândim nep tuum ândimen.

Paulo zâk Kembu sot pâlâtân op nepkât âkon mân oip.

¹³ Nen sinji âlipkât nep tuum sâknam nângâm sândâdenj kârâm tuum ândimen. Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Nâ Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm den sâman.”

Oi nen den kulem zorat dâp Kaapumñâ aleniñi Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm den sâmen. ¹⁴ Nen itâ nângâm kwâtâtimen. Kembunâ Yesu mânggeip, zâk zo yatik Yesu sot mângginingâm Korinti a zen sot ârândân zikñâ kiñ topñan nâmbari ândinat. ¹⁵ Nen zo zengât sâm nep yatâ upmen. Kembangât den lañ kârâm ari a donbepñâ nângâm Anutu sâtâre okñangâne zorânâ târokwâi târokwâi zem zâibap. Yatâ utne Anutugât kutsinginjandâ patâ op sambâlem lañ kârâbap.

Hânân sâknam, zorânj giginâ.

¹⁶ Hânân sâknam kwâkñan ândim umniñ mân lorimen. Buñâ. Nen itâ nângâmen. Nen hânân zi ândim imbanâniñ diim gei sâkniñ loremap. Umniñ ko Kembunâ sirâmñâ sirâmñâ tângui kâwaliñpoot

kinmap. Kubigi unaknâ opmap.
 17 Hânân sâknamniñâ zo narâk kêrep buñâ. Sâknam zo kubikniñgi bet hâuñâ âlipnâ, yâmbâtnâ sot zinziñ kâtiknâ, âsaknoot, zo zemniñgâbap.
 18 Kut nâi nâi muyap, zoren umniñâ mân pâmen. Kut nâi nâi tik ziap, zoren umniñâ pâindâ muyageniñgâbap. Kut nâi nâi ikmen, zen zinziñ kâtik buñâ. Kut nâi nâi mân igiknâ, zorân zinziñ kâtiknâ uap.

5

Silepniñ kândanâ Kembuñâ mirâ kâtiknâ muyagem niñgâbap.

1 Nen itâ nângâmen. Nen hân sâkniñ mem ândimen, zi silep yatâ dânđuñsâi birânat. Oi Anutuñâ mirâ kâtiknâ sumbemân muyagem niñgâbap. Mirâ zo betnâ mân tuutuunâ. Zinziñ kâtik nâi zo muyagem kinzap.
 2 Oi nen sumbemân mirâ zo minatkât âknâle opnâ zorat nângânângâyâk ândien.
 3 Um dânniñangât sâk pâkenâ buñ opapkât nângâmen. Sumbemân sâk unaknâ minatkât nângâm ândimen.
 4 Hân sâkniñoot ândim nângâm kwâkâ upmen. Hân sâkniñ zi buñ upapkât mân otniñgâmap. Buñâ. Sâk unaknâ hâukwatnatkât otniñgâmap. Sâkniñ mumunâ zi tâi ândiândigât sâk unak hâukwâtnat sâmen.
 5 Nen yatâ utnatkât Anutuñâ kubikniñgâp. Zâk târotârogât undip Kaapumñâ niñgip.

Nen hânân kwande yatâ ândimen.

6 Nen zorat op nângâm ândimen. Oi itâ nângâmen. Nen hân sâkniñan zi ândim Kembu sot mân ândimen.
 7 Narâk ziren umñâ nângâm pâlâtân kwap ândimen. Bonñâ mân ek nângâmen.
 8 Oi lañ nângâm bâbâlan kwap ândimen. Hân sâknâ hân kwande ândiândiñ, zo birâm Kembu sot ândiândiñ, zorat âknâlimen.
 9 Hân kwande ândiândiñ mo zâk sot ândinat zo ko itâ nângâm ândimen. Kembuñâ niñgiri âlip

upapkât târârak ândinat.
 10 Itâ nângâmen, “Kembu Kristo zâk den sâm kwâkâkwâkân târarân tâi nen pisuk patâ mâtenan kirindâ hâuñangât den sâm mâkâniñgâbap. Âlipnâ mo bâlinâ zorat hâuñâ zikniñk zikniñk niñgâbap. Hân sâgân ândim kut nâi nâi upmen, zorat dân hâuñâ niñgâbap.” Zo yatâ nângâm orot mâmeniñ kubiknâ târârak ândinat.
 11 Oi Kembuñâ kengât op ândeindâ a orot mâmeziñ kubik Kembu sot buku upigât dâzângomen.

Anutuñâ umniñâ ek topniñ nângâmap. Oi Korinti a zen yatik umziñandâ topniñ nângâbigât otniñgâp.
 12 Nen itâ mân nângâmen. Nen niñ kutniñâ mem zaatnat. Oi ziñâ nângâniñgâne a âlip upap. Yatâ buñâ. A dinnâ mân lum zâizâiñ upme, zengât mâteziñan Korinti a, zen nengât siñgi sâm anjun mân upigât den zi sâm kulemgum ziñgen. Zâizâiñ a yatâ zorân a topziñ mân nângâm sâtnak sâme. Zen nengât dum zagâtnâ itâ se? “Sâk mâpâmâpâse den sâme.” Zen ko topniñ âlip nânge.
 13 A ziñ topniñ mân nângâm niñgiri um gulip op ândimen yatâ oi ko Anutu nepñangât op um gulip upmen. Mo a ziñ nengât nângâne umniñ târârak ziap yatâ oi zengât op upmen.

14 Nen itâ nângâmen. Kânoknâ aksik nengât hâuniñâ moip. Zo nângâmñâ itâ nângâm kwâtâtimen. Kristo umñandâ donbep gâsânângom ândeipñak ândiap. Oi zo yatâ nângâmñâ dabân yatâ kwâimbâñangâm kândâtkunat? Zo yatâ utnatkât dân buñâ. Kristo, zâk nengât hâuniñ moipkât nen aksik muwen yatâ uap.
 15 Aksik nengât hâuniñ moip, zorat topñâ itâ. Ândiândi ândinat, zo niñangât opnâ buñâ. Hâuniñâ momñâ zaarip, zâkkât op ândinat.

16 Zorat narâk ziren a lañ mân ziñgitnâ umñâ birâziñgâziñgân, zo mân utnat. Mârum Kristo zâkkât sâk tobat ekñâ topñâ mân nângâm sâtnak sâwen. Narâk ziren ko yatâ

mân utnat. A nâigât topnâ mân nângâmñâ sâtnak mân sânat. ¹⁷ Nen itâ nângen. A nâi Kristo sot pâlâtân opmap, zâk a unakñâ opmap. Kut nâi nâi sânginâ zo buñ oi Anutuñâ unakñâ muyageip. ¹⁸ Kut nâi zo Anutuñâ sâi muyageip. Zâkñâ sâi Kristonâ diiningi nen Anutu sot buku urâwen. Oi nen nep tuugindâ a nâmbutñâ zen Anutu sot buku upigât nep zo sâm niñgip. ¹⁹ Nep zorat diñâ dâzângomen, zo itâ. Anutuñâ Kristo sot ândimñâ a zâk sot buku utnatkât mâtâp muyageip. Oi tosanin birip. A zen Anutu sot buku upigât dâzângom ândinatkat nep diñ zo sâm niñgip. ²⁰ Zorat nen Kristogât den sâsân a op Anutugâren gâbâ den mem a itâ dâzângomen, “Zen Kristogât opñâ Anutu sot buku upi.” ²¹ Nengât opñâ Anutuñâ sâi Kristonâ bâlinâniñ mem tosanoot oip. Itârân nen zâk sot pâlâtân opñâ Anutu târârak ândimap, zo yatâ utnatkât yatâ oip.

6

Paulo zâk Anutugât a ândim nepñâ tuugi bon âsageip.

¹ Nen Anutugât berân mâme a ândimñâ itâ dâzângomen. Anutugâren gâbâ tânzângozângoñ zo zengâren bon buñ opapkât umziñ galem orangâm ândibi. ² Anutuñâ itâ sâi Kembugât ekabân kulemguwe, “Narâk parâwan, zoren nângâgiwan.

Bâlinan gâbâ mâkâzingâzingân narâkñan bekan mewan.”

Nângânek. Narâk pâip zo zi sot bâlinan gâbâ mâkâzingâzingân narâkñâ zi.

³ A ziñ nen sot nepniñ sâm bâlin kwatniñgâbegât Kembugât mâtâbân bagibegât pâke mân pamen. A pisuk ziñâ Kembugât siñgi upigât otningâmap. ⁴ Nen Anutugât kore a ândimen. Zorat topnâ muyagibapkât itâ upmen. Sâknam kwâkñan ândim mân lorimen. Kiom minningâne sâsâlim ândimen. ⁵ Kâmbamñâ nângone sâsâlim ândimen. Tâk

namin nâmbane tapmen. Kâsa os-etziñan ândimen. Nepkât sâknam zo nângâm sâtkum ândimen. Um wâgân ândimen. Nalem buñ ândimen. ⁶ Tosa buñ ândimen. Nângânângâniñoot ândimen. Um sânduk ândimen. A buku otzingâmen. Tirik Kaapum sot ândimen. A buku otzingâzingân bonñâ ândimen. ⁷ Den bonñâ sâmen. Anutugât imbanan ândimen. Târârak ândiândiñangât kâlâu bongen mem yangâgen sâiwa mem kinmen. ⁸ Sâm âlip sot anun oserân ândimen. A nâmbutñandâ nengât nângâne sarâ opmap. Ka nen sarâ a buñâ. A bonñâ. ⁹ A ziñ nengât nângâne gei kutsiñginiñoot ândimen. Zen nengât mumuñangât siñgi ândie sâne nen gwâlâ ândimen. Ziñ nângone mân mumen. ¹⁰ Zen nengât nângâne umbâlâ a opmap. Ka nen sâtâre a ândimen. Zen nengât nângâne a kanpitâ opmap. Ka nen a nâmbutñâ kut nâi nâi betziñan mimen. Zen nengât nângâne yenñâ opmap. Ka umgât gom sambe patâ zemniñgap.

Paulo zâk Korinti a zengât umñâ kirip.

¹¹ O Korinti a, umniñâ zengârâk kiri lâuniñ bâbâlan uap. ¹² Umniñandâ sipapzângowen. Zen ko umziñ doongune zengâren buku orotñâ zo bituktâ ziap. ¹³ Oi nâ nan bârarâpnâ itâ dâzângobâ. Zen umziñangât mâtâp mem pane patâ op zimbap.

Bâlinâ sot âlipñâ, zet buku buku mân upabot.

¹⁴ A um kâtik zen nakziñ lune mân betziñan mimbi. Târârak sot gângoñâ, zet dap op buku buku upabot? Mo âsakñâ sot nâtâtik, zet dap op târotâro upabot? ¹⁵ Kristo sot Satañ, zet dap op um kânok upabot? Yesugât kâmut sot um kâtik a, zen dap op um kânok upi? ¹⁶ Mo Anutugât namâ sot lopiogât namâ, zet dap op târoyagobabot? Nânge. Anutugât ândiândiñangât namâ, zo nen. Kembugât siñgi a nen lopiogât mâtâp sime, zengâren mân

târokwatziŋgânat. Zorat Anutuŋâ itâ sâi Kembangât ekabân kulemguwe,
 “Nâ osetziŋan sot umziŋan tâtat mâme upat. Oi nâ Anutuziŋâ op ândia zen arâpnâ op ândibi. ¹⁷ Zorat um kâtik zen sot pâlâtân mân ândibi. Zen umziŋ sumun opapkât galem oraŋgâm upi. Yatâ utne nâ gâsuziŋgâm galem otziŋgâbat. ¹⁸ Oi nâ zengât ibâ ua zen nan bârarâpnâ op ândibi.’ Kambu, imbaŋâ mariŋandâ den yatâ sap.”

7

Paulo zâk Korinti a umziŋ mân aŋgân kârâbigât dâzângoip.

¹ Bukurâpnâ, Anutuŋâ yatâ sâm, sâm kâtigeipkât kut ŋâi ŋâiŋâ umniŋ sumunkomap, zo saŋgon kubikŋâ târârakkât mâtâbân ândinat. Oi Anutu hurat kwâkŋaŋgâm um salek ândinat. ² Korinti a, zen umziŋandâ mân aŋgân kârâningâbi. Nen zengâren kut ŋâi ŋâi bâliŋ, zo mân urâwen. Oi kut ŋâi ŋâiziŋâ mân tâmbetkuwen. Oi kut ŋâi ŋâiziŋâ mân kâmbu miwen. ³ Nâ den sâm bâliŋ kwatziŋgâm mân san. Nâ mârûm itâ sâm dâzângowan. Umniŋandâ kâpizângomen. Zen sot munat mo ândinatkat nâŋgâmen. ⁴ Umnandâ itâ nâŋgan. Zen âlipŋâ upi. Nâ zengât op sâtâre den sâman. Nâ yatâ nâŋgâm umnâ diim giap. Sâknam kwâkŋan ândim sâtâre muyageman.

Paulo zâk Korinti zengât siŋgi nâŋgâm umŋâ âlip oip.

⁵ Makedonia hânân gamŋâ Korinti a zengât umniŋ giremâk oi nâŋgâm kwâkâm ândiwen. Oi dabân sâk sânduk ândibem? Zoren sâkniŋaŋgât siŋgi kâmbam sot sâknam. Umniŋaŋgât kenŋât. Kut ŋâi yatâ zo muyageniŋgâwe. ⁶ Ka mandu betziŋan memap, Anutu, zâkŋâ Tito sâŋgongoi Korinti a zengâren gâbâ âburem gâi umniŋ diim geip. ⁷ Oi âbureip, zorarâk buŋâ. Ziŋâ umâlip den dukuwe, zo mem gâi nâŋgâm zâk

sot umniŋâ âlip oip. Zen nâgât den nâŋgâm a bâliŋâ oip, zorat umbâlâ op ândiwe sot nâgât opŋâ nepziŋ tângune zaatmap. Zorat siŋgi dâtnogi nâŋgâm umâlep patâ orâwan.

Korinti a ziŋ umbâlâ mâik ŋâi nâŋgâmŋâ âlip urâwe.

⁸ Nâ mârûm ekap kulemgum ziŋgâm umbâlâ muyageziŋgâwan, zorat umnâ mân bâliap. (Ekap kulemguwan, zorat perâkŋak umbâlâ nâŋgâwan.) Zi ko nâŋgan. Narâk pânkânok umbâlâ muyageziŋgâwan. ⁹ Umâlip nâŋgan, zo umbâlâ urâwe, zorat buŋâ. Zen umbâlâ op umziŋ melâŋawe, zorat umnâ âlip uap. Zen umbâlâ bâbâlaŋ nâŋgâmŋâ umziŋ kubikaŋgi âlip upigât Anutuŋâ nâŋgâziŋgi âlip oip. Dinniŋandâ zengâren âi mân bâliŋ oip. ¹⁰ Wangât, umbâlâ bâbâlaŋ zorâŋ agât umziŋ melâŋi aŋâ âlip upme, zorat. Umbâlâ yatâ zo muyagibapŋâ bet nâŋgi mân bâliŋ upap. Umbâlâ bâliŋâ ko zorâŋâ um kâtik a muyageziŋgi tâmbetagobi.

¹¹ Nâŋgânek. Umbâlâ nâŋgâwe, zorâŋ zengâren bonŋâ muyageip. Umziŋ bâliŋ oi um kârâp muyagiwe. Zorat topŋâ itâ. Top lâku sot tosa hâuŋaŋgât kenŋât opŋâ kubikaŋgâwe. Nen zengât nâŋgindâ âlip upapkât a zo kubikaŋgâwe. Kut ŋâi zo yatâ muyageip, zo bâliŋâ kwâimbâkwâimbâŋ zo zengâren mân ziap, zorat topŋâ muyageip.

¹² Mârûm ekap kulemgum ziŋgâwan, zo a bâliŋâ oip, zâkkât buŋâ. Mo bâliŋâ okŋaŋgâwe, zâkkât op buŋâ. Den dâzângoindâ Anutu mâtenan sât luluziŋaŋgât topŋâ muyagibapkât ekap zo kulemgum ziŋgâwan. ¹³ Oi zen yatâ op umniŋ diim giwe.

Korinti a ambân ziŋ Tito umâlep kwâkŋaŋgâwe.

Oi umniŋ sânduksâip, zorik buŋâ. Zen Tito umâlep kwâkŋaŋgâne âburei nen dorŋbepŋâ nâŋgâm sâtâre urâwen. Zen yatâ opŋâ Tito umŋâ

diim giwe. ¹⁴ Nâ mâruman sâmbâbâlan kwatziŋgâm Tito itâ sâmbâbâlan dukuwan. Oi den zo bon buŋ mân oip. Zengât op den sâwen, zo bonnâ op nanŋip. Zo yatik Tito zengât sâmbâlip den dukuwan, zo bonnâ oip. ¹⁵ Tito zâk zengâren gâi sâk kâik urâwe. Yatâ opnâ hurat kwâkŋanŋâm sâtŋâ lum buku okŋanŋâwe. Zâk zorat nânŋâm umŋandâ zengârenâk kinmap. ¹⁶ Nâ ko zengât opnâ um girem mân op ândibat, zorat umnâ âlip uap.

8

Makedonia hânân Yesugât kâmut ziŋ kât minduwe.

¹ Bukurâpnâ, Makedonia hânân kâmutnâ kâmutnâ Anutunâ tânzânŋoi bukuziŋ betziŋan miwe, zorat siŋgi dâzânŋonâ. ² Zen sâknâm sot mâsimâsikâyân ândim sâtâre op ândiwe. Kut nâi nâi doŋbep mân ândim kanpitâ ândimnâ laŋ bukurâpziŋ betziŋan minam kât doŋbep minduwe. ³ Nâ zengât nânŋan. Zen tâtziŋŋip dâp parâwe. Zen ziiŋik um bâbâlanâk urâwe. ⁴ Niŋâ mân sâindâ ziiŋak Yesugât kâmut Yudaia hânân ândie, zen betziŋan mimbîgât sâmbâkâtigem dâtnowe. ⁵ Oi kut nâi nâi bâbâlan upi sâindâ zen walâm unânâk itâ urâwe. Kândom umziŋâ Kembedgâren pane kiri nen aksik Anutugât opnâ umziŋâ nenŋâren pane kirip.

Yerusalem kamânân umâlep muyageziŋgâwe.

⁶ Yatâ utnetâ Titonâ Korinti a zengâren ga kât mindumindu nep tuum toren birip, zo tuum nanŋâbapkât sâmbâpindien. ⁷ Oi nânŋâm pâlâtân sot siŋgi âlip den sâsân sot den top nânŋânânŋân sot nepkât kâtigime sot buku otningâme. Kut nâi nâi zorat bonnâ muyagiwegât yatik bukurâpziŋ kamân nânân ândie, zengât siŋgi kât mindunam um bâbâlan op tuubi.

⁸ Den mâtâpnâ mân ziŋgan. Yesugât kâmut nâmbutnâ zen um bâbâlan op kât minduwe. Korinti a zengâren buku orotnâ zo dap dap ziap, zorat topnâ âsagibapkât san. ⁹ Zen ko Kembuniŋâ Yesu Kristo zâkkât topnâ nânŋame. Zâk gom sambe mariŋâ ândim nenŋât op zo birâm kanpitâ oip. Kanpitâ oip, zo nen gom sambe patâ utnatkât yatâ oip.

¹⁰ Oi zi ninâ den dâzânŋobâ. Zo lune âlip upap. Zen kendon ombenân kât mindunam bâbâlan op topkwarâwe. ¹¹ Oi zi târokwap op nanŋâne bâbâlan urâwe, zorat bonnâ muyagibap. Kut nâi nâi zemziŋŋap, zorat dâp pane muyagibap. ¹² Um bâbâlan op panetâ Anutunâ zengât nânŋi âlip upap. Pambi zo itâ. Nâi zâk patâ tâkŋanŋâbap, zâk zo yatik pâmbap. Mâik nâi tâkŋanŋâbap, zâk zo yatik pâmbap. Zen yatâ upi zo ko Kembunâ nânŋi âlip upap.

¹³ Zen kâtziŋ aksik pam nanŋâbigât mân san. Zâk zenâk tânzânŋobigât mân san. Zâk zen mo ziiŋâ ârândânâk gom sambe muyagibigât san. ¹⁴ Korinti zengât sikumnâ narâk ziren Yudaia zengât pu molei kut nâi nâi ârândânâk zimbapkât san. Oi narâk nânân Yudaia zengât gom sambenâ Korinti a betziŋan mei yatigâk ârândânâk dâp kânok upi. ¹⁵ Zorat Kembedgât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Donbep patâ sânduwe, zorânâ sambe mân muyagiwe. Bituk sânduwe, zorân pu mân urâwe.”

Tito sot bukuzatnâ buku otziŋgâbigât den.

¹⁶ Umnandâ Korinti a zengât gâsâzânŋomâp, zo yatik Titonâ umŋandâ gâsâzânŋomâp. Anutunâ sâi yatâ âsagiap. Zo yatâ Tito zâkkâren muyagiapkât sâtâre utnat. ¹⁷ Nen sâindâ nânŋip, zorik buŋâ. Zikŋak umŋandâ bâbâlan oi zengâren gâbam sap. ¹⁸ Yesugât

kâmurân goknâ bukuniñâ nâi, zâk ârândân sângonzâkoindâ gabot. A zo Yesugât kâmutnâ kâmutnâ, zengâren sinji âlip nep tuumap. Zorat zâkkât nângâne âlip opmap. Zâk sot Tito ârândân sângonzâkoindâ gabot. ¹⁹ Yesugât a kâmutnâ kâmutnâ, zinjâ a zo betniñan mimbapkât gâsum sâlâpkuwe. A zinj Anutu sâm âlip kwâkñangâbigât Yesugât kâmut Yudaia hânân ândie, zen betziñan minam kât mindumindu nep zi tuum ândien. Umnij zengâren kinzap, zorat nep zi tuumen.

²⁰ Sâm gulip muyagebapkât kât patâ zo a mâteziñan dâñ galem upmen. ²¹ Nen yatâ oindâ Kembuñak niñgiri âlip upapkât buñâ. A zinj ârândân neñgât nângâne âlip upapkât sâmen.

²² Nen a zagât zet sot bukuniñâ nâi sângonzângoindâ ge. A zo narâk nâmbutñan mâsikâm egindâ kâtigeip. Narâk ziren zengât op nepñâ tuugi âlip op walâm kâtigiap.

²³ Zen Titogât topñâ nânge. Zâk betnan mei ârândân nep tuum kore otziñgâmet. Bukuzatniñâ zekât nângâme. Zet kâmut zinjâ sângonzâkowe. Zet nep tuugitâ Anutu sâm âlip kwâkñangâme.

²⁴ Nen Korinti a zen sâm bâbâlan kwatziñgâmen. Den zo bonñoot upapkât a zo ganetâ buku otziñgâne Yesugât kâmut kamân toren toren ândie, zinj zo ek nângâbi.

9

Kât kânñan pam bet kubikpigât dâzângoip.

¹ Kembugât sinji a Yudaia hânân ândie, zen buku otziñgâm kât zingâbi, zorat âlip nânge. Zorat wangât op donbep kulemgum zingâbat? ² Korinti kamânân gok sot Grik hânân gok Yesugât kâmut ândie, zen kendon ombenjan bâbâlan op kât mindunam urâwe. Zorat sinji Makedonia a dâzângua donbepñâ zengât sinji nângâm umziñ bâbâlan oip. ³ Nâ Korinti a zen sâm

bâbâlan kwatziñgâwan, zo yen opapkât bukurâpnâ sângonzângua Korinti a zengâren gane kât zo mindune âkâbap. ⁴ Ninak bet Makedonia a nâmbutñâ zen sot ga kât pâpanñangât kwakne dinnâ giginâ oi nâ sot Korinti a ambân zen ârândân añun upem. ⁵ Zorat a sângonzângua kâdom op ge. Ga takâne umâlepkât kât pambigât dâtnowe, zo pane tâpap. Kât pâpan, zo a sâtñangât buñâ. Kât zo umâlepkât Kembugât sinji sâm pambi.

Umâlebân kut nâi pâpan, zo Anutuñâ nângi âlip opmap.

⁶ Den sumbuñâ nâi sa nângânek. Nâi zâk nebân kut nâi ariknâ bituk pâmbap, zâk zo yatik bâbâlanâk mem nimbap. Oi nâi zâk nepñan kut nâi yâmbât kârâm kâmitpap, zâk zo yatik yâmbâtñik mem nimbap. ⁷ Zorat itâ upi. Nâi zâk nângâbap dâp yatik kât pâmbap. A sâtkât mân pâmbap. Kât zo zikñâ um bâbâlanñangât op pâmbap. A yatâ zo zengât Anutuñâ nângâziñgi âlip upap. ⁸ Anutu zâk imbanâ mariñândâ imbanâñangât mâsop minziñgi gom sambe muyageziñgi ziiñâ mem nemñâ a zingâziñgânangât op mân kwakpi. ⁹ Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Añâ sikumñâ kâsâpkum a kanpitâ zingâmap zâkkât orot mâmenâ âlipñâ zo âkââkânâ buñ zem zâibap.”

¹⁰ Anutuñâ ariknâ muyagem zinjâ kârâm kâmitme sot bonñâ muyagem zinjâ nime. Zinjâ kârâm kâmitpigât ariknâ muyagem zingâm mâsop mei um bâbâlan op a nâmbutñâ zingâbigât gom sambe muyagem zingâbap. ¹¹ Yatâ âsagei gom sambeziñoot opñâ Kembugât sinji a Yudaia hânân ândie, zengât sinji sâm kât neñgâren pane Yerusalem kamânân mem âinat. Zen yatâ utnetâ Kembugât kâmut Yudaia hânân ândie, zinj zorat Anutugâren sâiwap sâm mâpâsibi. ¹² Zinjâ

Kembugât a kâmut yatâ otziŋgânetâ pu zo molibap, zorarâk buŋâ. Zorânâ sâiwap sâ mâtâsibi, zorat gom sambe muyagei Anutugâren âi subap. ¹³ Zen Kristogât siŋgi âlip nâŋgâm lum ândim umâlepziŋaŋgât op kât zo mindum panetâ Yerusalem kamânân Kembugât kâmut sot a nâmbutŋâ Korinti a zen buku târotâro kânok op Anutu sâ mâtâsibi kwâkŋaŋgâbi. Oi zengât itâ sâbi, “Korinti a zen siŋgi âlip lunat sâwenâ lum buku otniwe.” ¹⁴ Oi Korinti a zengâren Anutu nepŋaŋgât bonŋâ donbep muyagiapkât umŋâ sipapzâŋgom zengât op Anutugâren ninâu sâbi. ¹⁵ Opon, Anutuŋâ imbaŋâ tânnâŋgoip. Nen zorat nâŋgindâ walâwalâŋ uap. Nen waniŋŋaŋgât op yatâ otniŋgap? Zorat mâtâsem sâiwap sâ nâ.

10

Hângât kut ŋâi ŋâi, zorân nep bonŋâ mân uap.

¹ Zi Paulo nâŋâ, Kristo um sândukŋâ op ândeip, yatik um sânduk sot um giginâ op itâ dâzâŋgua nâŋgânek. Zengâren gâbâ nâmbutŋandâ nâgât itâ sâme, “Pauloŋâ zi nen sot ândim lumbeŋâ den dâtnâŋgoip. Ka kârebân âi tap kenŋât buŋ den kâtikŋâ kweraniŋ sâ mâtâsem kwatniŋgâmap.” ² Zengât sa nâŋgânek. Bukurâp, zengâren ga ândim den kâtik dâzâŋgom kubikziŋgâbatkât mân otniŋgap. Zengâren gâbâ a nâmbutŋandâ nenŋât itâ sâme, “Paulo zâk hângât kut ŋâi ŋâi, zorat nâŋgâm ândim. Oi hângât imbânâ mem nep tuumap.” Nâgât yatâ sâme. A zo zen den kâtik dâzâŋgom kubikziŋgâbatkât umnâ bâbâlaŋ uap. ³ Nen hânân ândiândiniŋ zo perâkŋak ândimen. Oi hânân ândim kâwali op ândiândiŋ zo sâkkât mâtâp ziap. Zo yatâ mân ândimen. ⁴ Kâwali opŋâ ândiândi nep tuumen, zo hânân gokŋâ buŋâ. Zo Anutugât imbaŋâ kâtikŋâ zorânâ kâsa zengât paset

kâtikŋâ zo kândaŋmen. Anutugât imbaŋan kâtigem a um kâtik zengât den bâliŋâ sot sarâ zo koi gemap. ⁵ Oi zâizâiŋ denŋâ Anutugât den walâmap, zo kom kâbakŋimen. Kristogât sât luluŋ zorik zimbapkât nâŋgânâŋgâ top topŋâ saam pamen. ⁶ Zen sât lulugât bâbâlaŋ utne a nâmbutŋâ zen den birâbirâziŋaŋgât zâŋgom kubikziŋgânatkât mambât ândimen.

A ŋâiŋâ Paulogât sâi giginâ oip.

⁷ Mâteziŋan muyap ziap, zo iknek. Zen wangât sâkkât kut ŋâi zorarâk nâŋgâne bonŋâ opmap? Zengâren gâbâ a ŋâiŋâ zikŋaŋgât itâ nâŋgâbap? Zâk zikŋik Kristogât a bonŋâ ândiap. Zâk itâ nâŋgâbap. Nen yatik Kristogât a ândien. ⁸ Kembuŋâ nep tuunatkât gâsum sâlâpnâŋgoip, zo zen tâmbet zâŋgonatkât buŋâ. Zengâren nep tuugindâ kâtigibigât sâip. Nâ nep nigip, zorat nâŋga zâizâiŋ oi zâizâiŋ den sâwan. Zorat sâ mâtâsem mân uap.

⁹ Nâ ekap kulemgum ziŋgâman, zorat nâŋgâne kenŋât den mân upap. ¹⁰ Nâmbutŋandâ nâgât itâ sâme, “Ekabân den yâmbâtŋâ sot kâtikŋâ kulemgum niŋgâmap. Ka mâte otniŋgap, zo kakbak. Oi den sâsânâ, zo giginâ sâmap.” Nâgât yatâ sâme. ¹¹ A yatâ zo, ziŋâ itâ nâŋgâbi. Nen kârebân ândim den kulemgum ziŋgâmen, den zorat bonŋâ osetziŋan ga ândim muyageziŋgâbat.

Nepkât sâk mâme mân upi.

¹² A sâk mâme ândime, zengâren nen yatâ zorân dap op târokwap sâk mâme utnat? A yatâ zorân nenŋât nepkât mân nâŋgâm ziŋaŋgârâk nâŋgâne zâizâiŋâ oi sâk mâme op den laŋ sâme. A nâŋgânâŋgâziŋ buŋandâ yatâ upme.

¹³ Nen ko Anutuŋâ nep sâ mâtâsem niŋgip, daŋgon zo mân walâm Korinti a zengâren gâwan. Zorat nâŋgâmŋâ sâ mâtâsem bâbâlaŋ den sâ mâtâsem den donbep mân sâmen. Walâm den

laŋ mân sâmen. ¹⁴ Nen nepniŋaŋgât târokwap mân sâmen. Nep daŋgonniŋâ zo perâkŋak zeŋgâren ziap. Nen kândom zeŋgâren gam Kristogât siŋgi âlip dâzâŋgowen. ¹⁵ A nâmbut zeŋgât nebân âi laŋ kin sâk mâme den mân sâmen. Zeŋgât ita nâŋgâmen. Nâŋgâm pâlatânziŋâ laŋ kârâm ari nepniŋaŋgât bonŋâ sambâlem laŋ kârâm âibap. Zo perâkŋak nâŋgâm ândimen. ¹⁶ Zen yatâ utnetâ a kândâtziŋan ândime zo, zeŋgâren siŋgi âlip nep tuum âinat. Ka a ŋâigât nepkât galem op zâizâiŋ den zo mân sânat. ¹⁷ Kembugât ekabân den ŋâi itâ ziap, “Ŋâi zâk zâizâiŋ den sâbâ sâm Kembuŋâ oip, zorat sâbap.”

¹⁸ Ŋâi zâk zikŋaŋgât nâŋgi zâizâiŋ oi Anutuŋâ zâkkât nâŋgi gibap. Ka a ŋâi Anutuŋâ egi âlip oi hurat kwâkŋaŋgâbap.

11

Siŋgi âlip mârâtŋâ ŋâi mân ziap.

¹ Nâ um gulip den mâik ŋâi dâzâŋgua laŋ nâŋgâbi. Den zo sa nâŋgânek. ² Nâ zeŋgât op kâuk birâman. Oi kâuk birâm den sâman, zo Anutugâren gok. A ŋâiŋâ bâratŋâ sigan ayân sâbap, zo yatâ zen Kristo sot mâpotziŋgâwan. Ŋâi sot mân mâpotziŋgâwan. ³ Zi ko mulumŋâ Ewa kâitkoi bâliŋ oip, zo yatâ zen a nâmbutŋandâ kâitzâŋgone umziŋ gulip oi Kristo mâik ŋâi birâbegât umnâ girem oi san. ⁴ A ŋâiŋâ zeŋgâren gam Kristogât top siŋgiŋâ dâzâŋgomen, zo birâm ŋâi dâzâŋgomap. Oi zen zâkkât den nâŋgâm Kaapum miwe, zo buŋâ, uŋakŋâ ŋâi mine siŋgi âlip neŋgâren gâbâ miwe, zo buŋâ, siŋgi ŋâi dâzâŋgomap. Dâzâŋgoi zo mân birâm yen nâŋgâne dâp opmap.

⁵ Nâ itâ sa nâŋgânek. Nâ niŋaŋgât nâŋga Aposolo nâmbutŋâ zâizâiŋ upme, zeŋgât ombeziŋan mân op ândian. Zen ziŋaŋgât itâ nâŋgâme, “Nen Aposolo a bonŋâ zâizâiŋ ândien.” Ka zen aposolo sarâ

a ândie. ⁶ Korinti a nâmbutŋâ, ziŋâ nâgât itâ sâme. Den sâm kubik sâsân âlip, zo nâgâren mân ziap. Ka nâ itâ sa nâŋgânek. Nâŋgânâŋgâ patâ, zo nâŋgâman. Oi zorat topŋâ sapsun dâzâŋgom naŋgâwen.

Siŋgi âlip nep a sarâŋâ.

⁷ Zen patâ upigât nâ kanpitâ ândim Anutugât siŋgi âlip sâŋgân buŋ dâzâŋgowan. Zorat dap nâŋge? Zo bâliŋ orâwan? ⁸ Yesugât kâmut nâmbutŋâ zeŋgâren gâbâ zo perâkŋak kât mem Korinti a zeŋgâren kore otziŋgâm nep tuuwan. ⁹ Nâ Korinti a zen sot ândim kut ŋâi kârûm zeŋgâren gâbâ kut ŋâi mân mewan. Buŋâ. Bukurâpnâ ziŋâ Makedonia hânân gâbâ gam betnan miwe. Oi Korinti a zeŋgâren yen ândia kut ŋâi mân niwe. Oi ziren du sâbâ. Nâ zeŋgâren ga ândim kut ŋâi nibigât mân san. ¹⁰ Kristogât den bonŋâ zo nâgâren ziap, zo perâkŋak. Oi yatik Grik hânân gok ŋâi mân mem ga nibi. Nâ zo yatâ sâm kâtigian. Nâ sâtâre den zo mân birâbat. ¹¹ Dap nâŋge? Umnandâ mân gâsuziŋgi san? Yatâ buŋâ. Umnandâ gâsuziŋgap, zo Anutuŋâ nâŋgap.

¹² Oi opman, zo op ândibat. Oi zo yen buŋâ. A nâmbutŋâ Paulogât dâp nep tuumen sâm umziŋ mem zâibegât yatâ op ândibat. ¹³ A yatâ zo, zen aposolo sarâŋâ. Nep a bonŋâ buŋâ ândim Kristogât Aposolo bonŋâ neŋgât tobat yatâ upme. ¹⁴ Oi Korinti a ziŋ zorat nâŋgâne mârâtŋâ mân upap. Sataŋ zikŋâ sumbem a imbaŋâ âsakŋâziŋoot, zeŋgât tobat yatâ opmap. ¹⁵ Oi zorat a gakârâpnâ zen yatigâk târârakŋaŋgât kore ândimen, neŋgât tobat ândinetâ nâŋgindâ mârâtŋâ mân upap. Nen itâ nâŋgen. Sataŋgât a gakârâpnâ zo, zen nepziŋaŋgât dâp hâuŋâ mimbi.

¹⁶ San, zo dum sâbâ. Nâgât nâŋgâne um gulip a mân upap. Oi laŋ dâtnonâ sâm dâtnonek. Yatâ nâŋgânimŋâ laŋ dinnâ nâŋgâbi. Nâ sâknâ mem zâi pam zâizâiŋ

den sâbat. ¹⁷ Nâ um gulip den zi Kembangât sâtkât mân sâbat. Yatâ upatkât Kembunâ mân sâm nigip. Ka laj kwakmak a yatâ opnâ zâizâin den zi sâbat. ¹⁸ Korinti zengâren a donbepnâ sâkkât kut nâi nâi zorat zâizâin den sâme. Nâ yatik sâbat. ¹⁹ Oi top nângânângâ zen nâmbutnandâ kwakmak den dâzângone nângâne dâp opmap. ²⁰ Oi a zo, zin kore a gâsuzingâne yatik nângâne dâp opmap. Mo kut nâi nâizînâ betzinan mimbi mo kâitzângobi mo zâizâin op pâlomzinan zângobi, zo zen nângâne dâp op nangâbap. ²¹ Nen ko a lolotnandâ zo dap yatâ otzingâbem. Zo anjun op san,

A nâmbutnâ zin wan mo wangât zâizâin upi, zo nâ yatik upâ sâm âlip upat. Nâ kwakmak a yatâ op den zo laj san. ²² A nâmbutnâ zo, zen ziinangât itâ sâme, “Nen Yuda a.” Yatâ sâme. Oi nâ zo yatik. Ziinangât Isirae a sâme. Nâ yatik Isirae a. Zen nen Abaramgât kiurâp sâme. Nâ yatik. ²³ Zen nen Kristogât kore a sâme. Nâ laj um gulip den sâbâ. Nâ Kristogât nep a tobat nâi. Nâ nepkât sâknam nângâman, zo tobat nâi. Oi tâk namin tâpman, zorâj walâzingap. Oi kâmbam nome, zo yatik. Oi tâmbetnonam utne opman, zo yatik. ²⁴ Yuda a um kâtik zinâ sâp bâtnâmbut tâknâ lâpitnine tengâzin 39 oip. ²⁵ Sâp karâmbut kâmbamnâ nowe. Nâi ko kâtnâ nowe. Sâp karâmbut wangâyân âi âbângoï saruyân geiwan. Oi sirâm nâtik nâi wangâ bâlei saruyân op ândiwan.

²⁶ Mirâ mâtâp sindâweyân âim gam ândiwan. Too uubân âim gam ândiwan. Kâsa osetzinan âim gam ândia nonam urâwe. Yuda a osetzinan ândia nonam urâwe. Um kâtik osetzinan ândia nonam urâwe. Kamân patin ândia nonam urâwe. Mirâ kamân kâtiknan sâknamân ândiwan. Saru kwâknan kengât op ândiwan. Buku sarâ zengât oserân

ândim sâknam ândiwan. ²⁷ Yatâ ândim nep sâknam tuum ândiwan. Oi nâtigân uman wâgân ândiwan. Tepkât mom hutuk ândiwan. Too nalem bunâ. Patej opnâ hâmbâ mot bun. Mirâ namânâ bun ândiwan. ²⁸ Oi zorik bunâ. Sirâmâ sirâmâ Yesugât kâmut, zengât nângâm kwâkâ op ândiwan. ²⁹ Dabân Yesugât kâmurân zengâren goknâ nâinâ bâbâ lolot ândei nângâm tâtâlim ândibam? Dabân Yesugât kâmurân gâbâ nâi bâlin oi nângâm tâtâlim ândibam? ³⁰ Oi nâ wannangât sa zâibap? Bâbâ lolotnangât sa dâp upap. ³¹ Kembu Yesu, zâkkât Ibâ Anutu, zâkkât mâtenan den perâknak san, zo nângap. Zâk sâm âlip kwâknangâm zâinat.

³² Damasiko kamânân a kutâ, kutnâ Arereta, zâkkât a sâtnandâ tâk namin nâbanbam kâwali a kamângât mâtâbân zâmbari gâsuninam tarâwe. ³³ Ka kamân zoren bukurâpnâ, zin irin ginim kamângât poñ kâtiknâ âknan nâbane gei zem zaat âiwan.

12

Paulonâ kut nâi sen pup ek nangip.

¹ Sâk mâme den sâindâ mân dâp upap. Oi laj sâbâ. Kembunâ umanân tirâpnogip sot den dâtnogip, zorat den sinji sâbâ. Zo den sumbunâ sâbâ. Muyapnâ mân sâbâ. ² Nâ, Kristogât a nâi, zâkkât itâ nângan. A zo, zâk Kembunâ mem zari sumber tengâ karâmbut, zoren zâi ândeip. Kendon patâ kiin kimembut zorâj ombenan zâi ândeip. Zo sâk sot mo um dâpnoot zarip, zo mân nângan. Zo Anutunâ nângap. ³⁻⁴ A zo Kembunâ kamân âlipnâ, Paradisi, zoren pâi ândim anâ mân nângânângân sot anâ mân sâsânâ, zo nângip. Nâ a zo ekman. Zâk hân sâk sot oip mo hân sâk zo birâm oip, zo mân nângan. Zo Anutunâ nângap. ⁵ A zo zâkkât op sâtâre den sâbat. Ninangât sa mân dâp upap. Ka sâbâ sâm bâbâ lolotnangât op sâbat. ⁶ Sâtâre den sa sâi sâm gulip a mân

opam. Zen nâgât nângâne zâizâin opapkât mân upat. Kut nâi nâi ua ek nângâme, zorik zimbap.

Paulo zâk sâknam nângâm ândeip.

⁷ Kembunâ kut nâi sen mârât tirâpnogip, zorat umnâ zâizâin opapkât sâknam nâi kwâknan pâip. Zo Satangât kore a nâi. Zâk umnâ zâizâin opapkât sâknam nim ândimap. ⁸ Sâknam zo birânibapkât sâp karâmbut Kembu dukuwan. ⁹ Ka Kembunâ den itâ sâp dâtnogip, “Nâ tângobat. Imbanâ zorânj dâpkan upap. Nâgât imbanâ zorânj lolotkâ zo tângoi kâtigiban.” Zâk yatâ sâp dâtnogip. Zorat bâbâ lolotnâ zorat nânga zari sâtâreņoot upap. Zo yatâ op ândia Kristogât imbanâ nâgâren zeî kâtigibat. ¹⁰ Kristogât op bâbâ lolot upat mo kâmbam nibap mo sâknamân ândibat mo sâp bâliņ kwatninetâ ândibat mo mem nâi nâi otnine ândibat. Nâ bâbâ lolot ândia Kembunâ tânnogi kâtigeman, zorat umâlip nângâman.

Paulonâ Aposolo nepņangât top muyageip.

¹¹ Zi kwakmak den san, zo ziņâ nâ yatâ sâbatkât kâtigine den zo san. Ziņâ sâp âlip kwatnine dâp opap. Ka zen yatâ mân upme. Zen nâ a yen ândiman sâme. Nâ ko itâ sa nângânek. A zen ziņangât itâ nângâme, “Nen Aposolo a zâizâin ândien.” Nâ a yatâ zo zengât ombeziņan mân ândiman. ¹² Nâ Korinti a zengâren nep bâbâlanâk tuum gâwan. Tuuga kut nâi nâi sen mârât muyagei zorânj Aposolo nepņangât topņâ sâp muyageip. ¹³ Korinti a zen nâgât dap nânge? Zen nâgât itâ sâme? “Yesugât kâmut dâp dâbâk mân otningâmap.” Korinti a zen dap otziņgawangât nângâne bâliņ uap? Nâ kut nâi nâiziņâ mân betziņan mewan. Kât zengâren mân mewan, zorarâktâ nângâne bâliņ oip? Yatâ oi ko zorat op tosanâ birâbi.

Paulo zâk Korinti a zengât umņâ kirip.

¹⁴ Nâ sâp zagât zengâren gâwan. Oi dum gâbam otnigap. Gamņâ orâwan, zo yatigâk sâkkât nâlem mot, zo nibigât mân sâbat. Nâ kât sikumziņangât bunâ, ziņangât ot-nimap. Katep mâik ziņâ ibâ mamziņ galem otziņgâbi, zo mân taap. Ibâ mam ziņâ katep mâik galem otziņgâne dâp upap. ¹⁵ Nâ um dâpziņ âlip upapkât, kât sikumâk bunâ, kore otziņgâm ândim ândiândinâ buņ upapkât nânga âlip uap. Nâgât umnâ zengâren doņbep kinzapkât zengât umziņandâ nâgâren mâik nâi kinbap?

¹⁶ A nâmbutņandâ nâgât itâ sâme, “Kut nâi nâi muyap mân mem neip. Ka tigâk kâitnângom kut nâi nâi mem neip.” ¹⁷ Zorat zen sânek. Nâ ârâpnâ sângonzângua zengâren ga kut nâi miwe? ¹⁸ Tito zot bukuņâ nâi sângonzâkua zengâren gawet. Tito zâk gamņâ zengâren kut nâi betziņan meip? Mo kâitzângom um gulip kwatziņgawe? Zen nekât dap nânge? Zâk sot nâ, net tobat kânok sot mâtâp kânok ândiet.

A nâmbut umziņ melâņbigât girem dâzângoip.

¹⁹ Den sâp gamen, zo nângâne sâk mâme den uap? Yatâ bunâ. Nen Kristo sot ândim Anutugât mâtenan den sâmen. Bukurâp, den zo nâi mo nâigât bunâ. Zen aleziņgindâ kâtigibigât dâzângomen.

²⁰ Nâ zengâren ga ziņgitsa mân dâp opapkât sot zen nâ nikne mân dâp opapkât girem uan. Zengâren kâsa, um kâlak, kuk, senân kwâten, sarân sâsâņ, den uman pâpan, zâizâin, kâmbu, gulipmalip, yatâ zo zeî muyagebamgât umnâ girem uap. ²¹ Nâ zengâren gam a nâmbutņandâ um sumun, laņ mâman, kut nâi laņ orot zo opņâ umziņ mân melâņme. Oi yatâ op ândine zengâren ga Anutunandâ mem gei kwatnigi a yatâ zo zengât isem umbâlâ opamgât nângâm kwâkâ uan.

13

Tosagât op den sâsân muyagibap.

¹ Zi Korinti zengâren du ga sap karâmbut upap. Den nâi sa nângânek. A kânoknâ a nâigât tosa sâbap zo ko denân mân pambi. Ka a zagât mo karâmbutnâ a nâigât tosa sânetâ denân pam kubiknangâbi. ² A mârum bâliņ urâwe sot nâmbutnâ sâp zagât zengâren gâwanân girem dâzangowan, zengât yatik kârebân tap den zi san. Zen bâliņâ mem ândine dum zagât nâ zengâren gam mân birâzingâbat. ³ Nâgât umnan den pâi sâman, zâk Kristo. Zâkkât kâwalinâ muyagei iknat sâmegât ikpi. Kristo zâk zengâren nepnâ âkon buņâ imbanâhoot tuumap. ⁴ Mârum perâknak lorei poruyân kuwe. Zi ko Anutugât imbanâhoot zaat ândiap. Yesunâ hânân lotnâ sot lumbeņâ ândeip, zo yatik ândimen. Ka nen Kristo sot pâlâtân oindâ Anutugât imbanandâ mem kâtiknjan kwatniņgi zengâren ga nep tuum kubikzingânat.

Girem den.

⁵ Zen nângâm pâlâtânziņoot ândime mo buņâ, Zorat umziņ mâsikâm zorat topnâ ikpi. Mo Yesu Kristonâ umziņan ândimap, zo mân nânge? Yatâ upme oi ko sâknak Kembangât a ândie sânat. ⁶ Nen ko sâknak Kembangât a mân ândimen. Zen zo yatâ mân nângâningâbigât nângâmen. ⁷ Anutuņâ galem otziņgi zen bâliņ mân upigât Anutugâren ninâu sâm ândimen. Nen niņgitne Kembangât a bonņâ utnat mo buņâ, zorat mân sâmen. Zen Kembangât den lum târârak upi, zorarâk sâmen. ⁸ Nen yatâ zorâņ dabân den bonņâ kâsa miņangânat? Nen lunat, zorik taap. ⁹ Nen imbanâ kârum ândeindâ zen imbanâziņoot upi? Zo yatâ âsagei ko âlip upap. Umziņ lâmbari âlip upigât Kembangâren ninâu sâmen. ¹⁰ Nâ zengâren ga den nep tuubamgât kârebân tapnâ giren den zi kulemgum ziņgan. Zen den zo

nângâm umziņ kubikpi. Nâ zengâren ga nep tuubat. Kembangât imbanâ nigip, zorâņâ tâmbetzângobatkât buņâ. Nâ tânzângobatkât imbanâ nigip.

Den muruknâ.

¹¹ Bukurâpnâ, den sâm kwâkâm nâ den itâ sâbâ. Kelikmelik tapi. Oi girem den zo nângâm umziņ sot ândi mâmanziņ kubikangâm ândibi. Zen um kânok op um lumbe ândibi. Anutu, zâk buku sot um lumbe mar- inâ. Zâk zen sot ândibap.

¹² Zen buku op luyangâm ândibi.

¹³ Kembangât singi a ambân nâmbutnandâ ziņ Korinti a zengât nângâme.

¹⁴ Kambu Yesu Kristogâren gâbâ tânzângoziņgoņ sot Anutugâren gâbâ buku orot, zo zen sot tâpap. Oi Tirik Kaapum nâ betziņan mei zâk sot ândim zâimambi. Zo perâknak.

Zo yatik.

Galata a zengât ekap Paulonâ kulemgum ziŋgip.

*Paulonâ zikŋangât topŋâ sâŋ
muyageziŋgip.*

¹ Nâ Paulo Aposolo a orâwan. A ziŋ Aposolo ot mân sâŋ niwe. Yesu Kristo sot Anutu Ibânâ, zâk mu-
muŋan gâbâ mângeip, zikŋâ nep zo
sâŋ niwet. ² Nâ sot bukurâpnâ nâ
sot ândime, nen aksik Galata hânân
ândime, zengât topziŋ nânŋâm ekap
zi kulemgum ziŋgen.

³ Anutu Ibâ sot Kambu Yesu
Kristo, zikŋâ tânzâŋgom um
lumbenâ muyagem ziŋgâbabot.
⁴ Yesu zâk Ibâninŋangât sâtkât nen
ândiândi bâliŋâ zi ândimenân gâbâ
mâkâniŋgâbap sot tosaninŋ buŋ up-
apkât ândiândinŋâ mân aŋgân kârip.
⁵ Zorat narâkŋâ narâkŋâ Anutu
sâŋ âlip kwâkŋanŋindâ zimbap.
Perâkŋak.

*Nâi zâk siŋgi âlip sâŋ gulipkum nâi
sâbap, zâk simgât siŋgi upap.*

⁶ Anutu zâk zen Kristo sot pâlâtân
utnetâ tânzâŋgoi ândibigât diiziŋgip.
Diiziŋgi zâk sot ândine mân kârep
oi zâk kândâtkom siŋgi âlip nâi
zorat kindap kwap ândime. Zorat
nânŋâm pârâkpan. ⁷ Zorat itâ
sa nânŋânek. Siŋgi âlip top nâi
bonŋoot zo mân ziap. Buŋâ.
Ka a nâmbutŋandâ Yesu Kristogât
den siŋgi âlip zo tâmbetkunam op
um gulip kwatziŋgâme. ⁸ Siŋgi
âlip dâzâŋgowen, zo zinziŋ kâtik.
Zorat nen mo sumbem a nâinŋâ
siŋgi âlip dâzâŋgowen, zo birâm
nâi dâzâŋgonatkât sâŋ sâi ko
tâmbetagonatkât siŋgi upem. ⁹ Den
mârum sen, zo dum sâbâ. A
nâinŋâ siŋgi âlip kwâkâm ziŋgâwen,
zo birâm nâi dâzâŋgobap, zâk
tâmbetagobap. Oi nâ zorat nânŋa
dâp upap.

¹⁰ Oi dap dap? Den san zi a ziŋâ
nânŋât nânŋâne âlip upapkât san? Mo
Anutu zâk nânŋât nânŋi âlip upapkât
san. Nâ a zen nânŋât nânŋâne âlip
upapkât nep tuuman sâi ko Kambu
Kristogât kore a mân opam.

Paulo zikŋâ topŋangât den.

¹¹ Bukurâpnâ, nâ den nâi
dâzâŋgua nânŋânek. Den siŋgi âlip
dâzâŋgowan, zo ayân gâbâ buŋâ. ¹² A
zo ziŋâ mân dâtnowe. Zo ziŋâ mân
kwâkâm niwe. Yesu Kristo zikŋak
sâŋ muyagenigip.

¹³ Nâ mârumŋan Yuda a zengât
den kâtik Moseŋâ sapsom ziŋgip, zo
lum ândiwan. Zo nânŋe. Yatâ ândim
Yesugât kâmut imbanâ zâŋgom
tâmbetzâŋgom ândiwan. ¹⁴ Oi
sâkurâpniŋangât den gei kombapkât
sâŋ kâtigem tâlarâpnâ nâmbutŋâ
walâziŋgâm kâtigem ândiwan. ¹⁵ Ka
Anutu zâk mârum mamnâ kâmbonŋan
gâbâ zâkkât siŋgi upatkât nânŋi
zeip. Yatâ nânŋi zeipkât tânnobam
diinigip. ¹⁶ Nannŋangât den siŋgi
hân nâin gokŋâ zengâren âim
dâzâŋgobatkât nannŋangât topŋâ
sâŋ muyagenigip. Yatâ otnigi
a zen sot den den mân orâwan.
¹⁷ Oi Aposolo a kândom muyagem
Yerusalem kamânân ândiwe, zen sot
siŋgi âlipŋangât den mân âraguwen.
Zengâren mân âiwan. Arabia hânân
âi ândim Damasiko kamânân âburem
gâwan.

*Paulonâ Yerusalem kamânân zâi
ândeip.*

¹⁸ Ândia kendon patâ karâmbut
âki Petero ikpat sâŋ Yerusalem
kamânân zâim sirâm kiin bâtnâmbut
zâk sot ândiwan. ¹⁹ Zâk sot Kambuŋât
munŋâ Yakobo zikirâwan. Aposolo a
nâmbutŋâ mân ziŋgirâwan. ²⁰ (Den
kulemguan, zi sarâ buŋâ. Anutu
mâtenŋan perâkŋak sâŋ kulemguan.)
²¹ Yatâ opŋâ Siria sot Kilikia
hânân âi ândiwan. ²² Oi Kristogât
kâmut Yudaia hânân ândiwe, zen
si sâŋgânnâ mân nigâwe. ²³ Zen
nânŋât siŋgiyâk itâ nânŋâwe, “Anâ
nânŋom moliniŋgip, zâk siŋgi

âlip tâmbetkumâipnâ singi âlip a dâzângom ândimap.”²⁴ Yatâ nângâmñâ nâgât op Anutu sâmbâ âlip kwâkñangâwe.

2

Paulonjâ Yerusalem kamânân zâim Aposolo a nâmbutñâ zingirip.

¹ Oi kendon patâ kiin kimem-but âki Yerusalem kamânân dum zâibam Banaba sot Tito diizika ârândâñ zâiwen. ² Oi zo yen buñâ. Kembuñâ den sapsun nigi lum zâiwan. Yesugât kâmurân a zengât a sâtnjâ sâme, zengâren âim singi âlip hân nâin gokñâ dâzângoman, zorat sapsun zingâwan. Nâ singi âlip sâmbâ ândiwan, zorat a sâtnjâ neburâpnâ zen sapsun zingâ nângânetâ âkâbapkât ziiñik tatne den zo dâzângowan. ³ Tito zâk nâ sot ândeip. Zâk Yuda a buñâ, Grik a oi a sâtnjâ zinjâ kwabâ kwâkñangâbigât mân sâwe. ⁴ Ka a sarâñandâ kâmurân bagimñâ Yesu Kristo sot pâlâtân op dumun buñ ândeindâ tigân ningitñâ Mosegât gurumin den, zorân saaningi ândinatkat Tito kwabâ kwâkñangâbigât sâwe. ⁵ A zo, zinjâ mem ge kwatningânam sâne mân loriwen. Buñ kâtikñâ. Singi âlip mân tâmbetkune Galata a, zengâren hâlâluyâk op zimbapkât mân nângâzingâwen.

Aposolo a nâmbutñâ zinjâ Paulo nepñangât nângâne dap oip.

⁶ (Oi a, zengât a sâtnjâ sâme, zen mârumbâ dap mo dap op ândiwe, nâ zorat nângâ tobat nâin mân uap. Anutu zâk hâtubâtu mân opmap.) A sâtnjâ zo, zinjâ den unakñâ mân târokwatniwe. ⁷ Buñâ. Itâ nângâwe. Anutuñâ Petero Yuda a zengâren singi âlip dâzângobapkât nep diñ sâmbâ pindip, yatigâk nâ hân nâin gokñâ zengâren den singi âlip dâzângobatkât nep diñ sâmbâ nigip. ⁸ (Oi Petero mam okñangi nepñâ tuugi bon oip, zâk zikñâ yatik mam otnigi nep tuuga bon oip.) ⁹ Oi Kembuñâ nep tânnogip, zo ekñâ

Yakobo sot Petero sot Yohane, zen Yesugât kâmut zengât patâ ândiwenjâ nâ sot Banaba buku otnikâm bitnik kuwe. Oi net hân nâin gokñâ zengâren den singi âlip nep tuugitâ zinjâ Yuda a zengâren tuunat sâwe. ¹⁰ Oi kanpitâ a ambân kut nâin nâin zingânam zorârâk dâtnowe. Oi nâ zorat den mârumbâ sâmbâ kâtigiwan.

¹¹ Oi Peteronjâ Antiokia kamânân gam bâlin oi ekñâ a ambân mâteziñan kin den yâmbâtnjâ dukuwan. Wangât, zâk bâlinjâ oip, zorat op ko. ¹² Zâk hân nâin gokñâ zen sot nalembâ ârândâñ niwe. Yatâ nem ândei Yuda a, Yakobogât arâpnâ zen gawe. A zo, zinjâ Mosegât den lum ândim hân nâin gok, zen sot nalembâ mân nemarâwe. A zo, zen gane Peteronjâ zingitñâ kengât opñâ a hân nâin gok birâzingâmñâ Yuda a zen sot nalembâ neip. ¹³ Nâin âi tapâ tapâ oi Yuda a nâmbutñâ, zinjâ târokñangâne Banaba zâk yatik zengâren târokwaip. ¹⁴ Oi singi âlipkât mâtâp walâm utne a ambân zengât mâteziñan Petero itâ dukuwan, “Gâ Yuda a op hân nâin gokñâ zengât tobat opmatñâ dap op hân nâin gokñâ zinjâ Yuda a nenjât tobat upigât sâmat?”

¹⁵ Yuda a nen hân nâin gokñâ zen yatâ mân muyagiwen. Nen Yuda a. ¹⁶ Ka nen itâ nângâmen. Anjâ Mosegât gurumin denâk lune Anutuñâ zingiri tosazinjâ buñ mân upap. Ka anjâ Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâme, zen Anutuñâ zingiri tosazinjâ buñ upap. Zorat op ko nen Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâmen. Nen itâ nângen. Gurumin denâk lum tosazinjâ buñ orot, zo mân taap. A zinjâ gurumin den lum ândine Anutuñâ mâteziñan tosazinjâ kinbi. ¹⁷ Oi nen Kristo sot pâlâtân opñâ tosazinjâ buñ upapkât sâmbâ bâlinjâ upmen, zorat dap sânat? Itâ sânat? “Kristonjâ betniñan mei bâlinjâ upmen.” Yatâ mân sânat. Buñ kâtikñâ. Yatâ mân ziap.

¹⁸ Nen gurumin sânginjâ lu-

luŋaŋgât mâtâp birâmŋâ zoren puriksâm ândinat. Zorâŋâ topniŋâ itâ sapsubap. Nen den kuku ândiwen. ¹⁹ Gurumin den sâŋŋiŋâ lubatkât nâŋgâm lum osim ândia nogi mowan. Anutu sot pâlâtân op ândibatkât gurumin denŋâ nogi mowan. ²⁰ Nâ Kristo sot poru nagân none mowan. Oi ândiândinâ zi ândian, zo ninâ buŋâ. Kristoŋâ umnan ândiap. Oi sâk sot ândiândiŋ ândiman, zo Anutugât nanŋâ nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgâm ândiman. Zâkŋâ umŋandâ gâsânogi ândiândiŋâ nâgât op buŋ oip. ²¹ Anutugât tânzâŋgozâŋgoŋaŋgât den ŋiŋi âlip zo mân tâmbetkuman. A nen gurumin den lugindâ Anutuŋâ niŋiri tosanin buŋ opabân Kristo zâk yen moip opap.

3

Gurumin dengât mâtâp lâŋawe.

¹ O Galata a, zen nâŋgânâŋgâziŋ buŋâ. Dap dap op um gulip kwatziŋge? Yesu Kristo poru nagân kuwe, zâkkât ŋiŋi muyap sâk muyegeziŋgâwen. ² Nâ den ŋâi mâsikâziŋga dâtonek. Tirik Kaapum miwe, zo dap op miwe? Mosegât den kâtik lumŋâ miwe? ³ Nâŋgânâŋgâziŋ buŋ? Kaapum sot pâlâtân urâwenâ zo birâm mâtâp sâŋŋiŋan bagie? ⁴ Zen Kembugâren nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgânetâ Kembugât imbanâ muyagei igâwe. Kut ŋâi ŋâi zo ek nâŋgâne yenŋâ uap? Kaapumŋâ zeŋgâren nep tuugi bon mân âsagiap? ⁵ Zen sânek. Anutu zâk Kaapum ziŋgâmŋâ sâi sen mârât zeŋgâren âsagemap, zo gurumin den luluziŋaŋgât mo nâŋgâm pâlâtânziŋaŋgât otziŋgap?

Abaramgât mâtâp lâŋnat.

⁶ Kembugât ekabân den ŋâi itâ ziap, “Abaram zâk yatik Anutu nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgâm Kembugât den nâŋgi bon oi Anutuŋâ tosanâ buŋâ sâip.” ⁷ Zorat itâ nâŋgâne. A Kembugâren nâŋgâm

pâlâtân kwâkŋaŋgâm ândimen, nen Abaramgât kiurâp bonŋâ ândien. ⁸ A hân ŋâin gokŋâ zen Anutu nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgâne tosaziŋ buŋ upapkât sâip. Zorat mârumŋan nâŋgâmŋâ ŋiŋi âlip den Abaram itâ sâk dukuiŋ, “Gâgât mâsop zorâŋ a hânŋâ hânŋâ zeŋgâren âibap.”

⁹ Abarâmŋâ Anutu nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgip. Oi a Kembugâren nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgâm ândimen, nen Abaramgât mâsobân bagimen.

Nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgâm ândiengât ândiândi minat.

¹⁰ A zen Mosegât den kâtikŋâ lum tosanin buŋ ândim sumbemân zâinatkat sâme, zen tâmbetagoagoŋaŋgât ŋiŋi upi. Wangât, Kembugât ekabân gurumin ŋiŋiŋaŋgât kulemguwe, ziap, zorat,

“Nâiŋâ gurumin den ekabân den zem âriap, nâmbutŋâ zo lum ândim den ŋâi birâbap, zâk um dâpŋâ tâmbetagobap.”

¹¹ Gurumin den lum ândim Anutugât mâtenan tosanin buŋ orot, zo mân ziap. Kembugât ekabân den ŋâi itâ ziap,

“Nâi zâk nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgâm ândimap, zâk Anutugât mâtenan tosanâ buŋ opŋâ ândiândi kâtik muyagem ândibap.”

¹² Gurumin denân ko nâŋgâm pâlâtânŋât mân sâwe. Den ŋâi itâ sâwe,

“Nâi zâk gurumin den lum kwâtâtibapŋâ ândiândi muyag-ibap.”

Yesu zâk nenŋât opŋâ sâknamân kirip.

¹³ Kembugât ekabân den kulem ŋâi itâ ziap,

“A nagân zâŋgom kwânâŋgâziŋgâbi, zen bâliŋaŋgât ŋiŋi.”

Oi Kristo zâk yatik nenŋât opŋâ bâliŋandâ kwâkŋan zarip. Bâliŋan gâbâ mâkâniŋgâbapkât suupniŋâ

meip. ¹⁴ Oi zorat hân nâin nâin goknâ, zen Yesu Kristo sot pâlâtân op Abaramgât mâsobân bagibi. Oi nen Kaapum neŋgât sinġi sâip, zo nângâm pâlâtân sot op minatkât yatâ âsageip.

Sinġi âlipkât bet sâwât, zorat den.

¹⁵ Bukurâpnâ, a niinjan dâpkwap sâbâ. A nâinâ mumbamnâ bet boi zo kâsâpkum zingâbap. Zorat kwâknan a nâinâ komnâ den nâi mân sâbap. ¹⁶ Anutuñâ Abaram den kânjan dukuip, zo Abaram sot kiunñâ zekât sinġi sâip. Kiurâp doŋbep zeŋgât mân sâip. Kânokkât sâip, zâk Kristo. ¹⁷ Nâ itâgât op san. Anutu, zâk mâruman Abaram sot târotârogât den sâip. Oi bet kendon patâ 430 yatâ âki gurumin den Mosegâren gâip. Gurumin den bet gâip, zorân den kâdom sâsân, zo mân kom gulipkoip. Târotâro den kâdom muyageip, zo kâtigem ziap. ¹⁸ Anutuñâ Mose gurumin den dukuip, zo tosanin buŋ oi sumbemân zâizâinangât mâtâp muyagei sâi târotâro den zo buŋ opap. Ka Anutuñâ sinġi âlipkât bet sâwât den, zo umâlepnanġât op Abaram kânjan sâm pindip.

¹⁹ Gurumin den Mosenâ sâm muyageip, zo wangât sâsânâ? Zo bâlinâzinâ zo mem kabânjan pâmbapkât Kembunâ sâkurâpnin sâm zingip. Zo zinziŋ kâtik zimbapkât buñâ. Abaramgât kiunñâ Anutuñâ mârum zâkkât den kânjan sâip, zâk muyagei siriksâbapkât sâsânâ. Gurumin den zo sumbem anâ Anutugâren gâbâ mem Mose biknan parâwe. ²⁰ Mindumindu a Mose zâk kânokkât buñâ, toren toren zeŋgât. Zâknâ minduzingâm kirip. Ka Anutuñâ den Abaram kâdom dukuip, zo ziknak dukuip.

Gurumin denñâ a umziŋ mân melânġap.

²¹ Dap dap sânat? Gurumin denñâ Anutuñâ den Abaram kâdom

dukuip, zo wâlâp? Yatâ buñâ. Gurumin denñâ a umziŋ mân melânġap. Zo yatâ orotnâ sâi ko gurumin dengât op a tosazin buŋ orot, zo muyagebap. ²² Bâlinandâ a aksik patâ saaninġi ândimen. Topniñâ zo yatâ Kembugât ekabân ziap. Oi zorat Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwapnâ Anutuñâ Abaram den dukuip, zorat bonnâ âlip minat.

Mârum dumunân ândiwen.

²³ Yuda a nen mârum nângâm pâlâtânin buŋ ândeindâ gurumin denñâ saaninġi dumunân ândeindâ nângâm pâlâtânġât den âlipnâ, zo âsageip. ²⁴ Oi zorat gurumin denñâ galem otninġâm Kristogâren nâambarip. Zo Kristogâren nângâm pâlâtân kwâknanġâm tosanin buŋ upapkât yatâ oip. ²⁵ Neŋgât nângâm pâlâtâninġânġât mâtâp muyagei zoren lânjindâ gurumin dengât dumun zo ânânġârip.

²⁶ Oi zen Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâknanġâwegât Anutugât nan bârarâp op ândie. ²⁷ Zen too sanġonzingâne Kristogâren târokwarâwe, zen aksik Kristo sot pâlâtân op ândie. ²⁸ Oi zorat Yuda a sot hân nâin gok, a zâizâin sot giginâ, a sot ambân, a kâsâpkum nen niinġik niinġik zo mân sâbi. Zen aksik Kristo sot pâlâtân opnâ kâmut kânok urâwe. ²⁹ Zen Kristogât sinġi urâwenâ Abaramgât kiurâp bonnâ op ândie. Oi zorat Anutuñâ mârum Abaram sinġi den bonnâ dukuip, zorat bonnâ mem ândibi.

4

Anutugât nan bârarâp urâwen.

¹ Itâ sa nângânek. Katep mâik nâi ibânâ moi bet boi zo zâkkât sinġi oi dâŋ mân galem upap. Zo kanpitâ yatâ ândibap. ² Oi zâkkât torerâpnandâ zâkkât bet sâwât zo galemġum ândine lâmbatnâ ibânandâ narâk sâip, zo oi galem upap. ³ Kristogât sinġi a ândien, neŋgâren zo yatik ziap. Mâruman umniŋan katep yatâ oi hânġât kut

nâi nâi zorat kore op ândiwen. ⁴ Oi bet narâknâ sâsânâ zo mâte oi Anutuñâ nanñâ sângongoi ambân sigan nâigâren gem gâi kâmbonñâ opñâ meip. Zâknâ âsagemñâ Mosegât gurumin den lum kore op ândeip. ⁵ Zo ko nen gurumin dengât dumunân gâbâ olañningâbapkât yatâ oip. Nen Anutugât nan bârarâp utnatkât yatâ oip.

⁶ Oi nen Anutugât nan bârarâpñâ uengât Anutu nanñangât Kaapumñâ umniñan sângongui gei Anutu itâ sâm konsâmap, “Aboñ, Ibânâ âlipñâ.” ⁷ Zorat nen kore a buñâ, narâpñâ ândimen. Oi nanñâ ândimñâ Anutu umâlepñangât bet sâwât mariñâ op ândinat.

Kut nâi nâi bon buñ kândâtkuwe, zo mân mâte utnat,

⁸ Zen mârumñan Anutu mân nângânangâm ândim lopio sot kut nâi nâi yennâ, zengât kore op ândiwe. ⁹ Narâk ziren ko Anutuñâ zingit buku otzîngi zengoot zâk ekñâ topñâ nânge. Yatâ opñâ wangât sâkurâpziñangât pat sîngi mem ândiwe, zo dum mâte otzîngânâ kore otzîngânâ ue. ¹⁰ Zen kendon top top zorat nângâne bonñâ oi tapme. ¹¹ Zorat nepnandâ zengâren tuuga bon buñ opapkât nângâm kwâkâ opman.

Galata a zîñ Paulo birâñangânâ urâwe.

¹² Bukurâpnâ, nâ dâzângua nângâne. Nâ zengât tobat yatâ orâwan. Zorat ko zengoot nâgât tobat yatâ upi. Zen sot ândia bâliñâ mân otniwe. ¹³ Zen nângâme. Nâ mârum kamân nâin âibam ua mâsek otnigi birâm zen sot tap den sîngi âlipñâ dâzângom ândiwan. ¹⁴ Nâ mâsek patâ op ândia zen âkonñâ buñ on galem otniwe. Oi mân nikne bâliñ oip. Buñâ. Zen niknetâ Anutugât sumbem a yatâ orâwan. Opon, niknetâ Yesu Kristo yatâ ua galem otniwe. ¹⁵ Oi narâk zoren sâtâre urâwe, zo dap op buñ uap? Zen mârum sinziñ keetñâ sâmbum nâ

ninam urâwe. Zo yatâ tânnonam urâwe. Zo perâknak nângâmñâ san. ¹⁶ Narâk ziren ko dap dap yatâ den bonñâ dâzângua niknetâ kâsaziñ yatâ uan?

¹⁷ A nâmbutñandâ den kelâknoot sâme. Ziñâ zen kândâtnom zengât a upigât yatâ sâme. Zen den kelâk sâsânâ zo âlipñangât buñâ. ¹⁸ Kut nâi âlipñangât den kelâk sâsânâ, zorân âlipñâ. Zo zengâren ga ândiyâk buñâ, zâmbamñâ aria utne âlip upap. ¹⁹ Murarâpnâ, nâ zengât op sâknâm op tâpman. Oi zorik nângâm Kristogât tobat zengâren muyagibapkât sâknâm zo nângâm zâibat. ²⁰ Nâ zengât nângâmñâ zengâren gamñâ den dâzângobatkât otnigap. Nâ zengât op nângâm kwâkâ uan.

Sera sot Haga nanzatzikñâ topzikñâ, zikñik zikñik.

²¹ Den nâi mâsikâzinga dâtonek. Gurumin dengât kore utnat sâme, zen zorat ekap sâlâpkum nângâme mo buñâ. ²² Zoren itâ kulemguwe. Abaramgât nanzatñâ âsagiwet. Nâigât kutñâ Ismael. Zâk kore ambân zâkkâren gâbâ âsageip. Nâi ko kutñâ Isaka. Zâk zikñâ âmbinñandâ meip. ²³ Oi kore ambânñâ meip, zo ko yennâ muyageip. Ambinñandâ meip, zo Anutuñâ den kânñan sâip, zo kâtigei âsageip. ²⁴ Oi den zorat torenñâ itâ ziap. Ambân zagât zo sîngi âlip târotâro zagât, zorat dâp urâwet. Anutuñâ Sinai bâknan târotâro nâigât den Mose dukuip. Târotâro zorat arâpñâ zen kore a ambân urâwe, zorat dâp Haganâ oip. ²⁵ Haga zâk Sinai bakñâ Arabia hânân taap, zorat dâpkwap san. Oi Yerusalem mâirâp sot Sinai bakñâ, zen dâpziñ kânok ue. Zen kore a ambânâk ue. Zen Mosegât gurumin den zo kore kwap ândime. ²⁶ Oi Yerusalem kamân unakñâ u sumbemân taap, zâk Sera yatâ kore buñ. Oi kamân zorânñâ mamniñ uap. Yesugât kâmut ândimen, nen Yerusalem unakñâ sumbemân

taap, zorat kâmut. ²⁷ Kembangât ekabân Yerusalem kamân sânginâ sot unjaknâ marirâp, zengât den nâi itâ ziap,

“Ambân kâpin, katep mân mimiñâ, gâ umâlep nângâ. Katep âsaâsaginangât sâknâm mân nângâmat, gâ sâtâre ot. Ambân apnâ buñâ, zâk katep donbep minzingap. Ambân apnoot, zâk murarâ bituk minzingap.”

²⁸ Bukurâpnâ, Anutuñâ den kânñan sâip, zorat bonñâ nen nan bârarâp urâwen. Oi zorat dâp Isaka âsageip. ²⁹ Mârum katep yenñan âsageip, Ismael, zâknâ nâi Kaapungât sâtkât âsageip, Isaka, zâk kâsa miñangip. Narâk ziren zo yatik ziap. Mosegât gurumin den kore ândime, ziñ Kristogât kâmut nen kâsa otniñgâme. ³⁰ Oi Kembangât ekabân den dap yatâ ziap? Den nâi itâ ziap, “Kore ambân sot nanñâ molizikâna âibabot. Kore ambângât nanñandâ bet boi zi mân galem upap. Ziknâ ambinñangât nanñandâ bet boi zo galem upap.”

³¹ Bukurâpnâ, Kristogât a nen kore ambângât kiun buñ. Nen ambinñangât kiurâp uen. Zorat op ko Anutugât nan bârarâp op ândien.

5

Olanñingipkât dumunân mân zâinat.

¹ Nen dumun buñ ândinatkat Kristonâ olanñingip. Zorat a nâmbutñandâ saaniñgânam sâne mân nângânat.

² Nâ Paulo itâ dâzângua nângânek. A nâmbutñandâ itâ sâme, “Anutugât mâtenan tosaziñ buñ upigât Mosegât den lum ândibi.” Yatâ sâne nângâziñgâne kwabâ kwatziñgâne ko Kristogât nep zo zengâren bon buñ upap. Wangât, zen sinji âlipkât mâtâp birâwe upap, zorat.

³ Dum dâzângua nângânek. Nâi zâk kwabâ kwâkñangâbi, zâk gurumin den pisuk lum kwâtâtem

ândibapkat sâsân. Ka zâk dap yatâ lum kwâtâtibap? ⁴ Den kâtik lum ândim tosanin buñ utnat sâme, zen Kristo sot târotâro urâwe, zo mânângâtse. Oi Anutugâren gâbâ tânzângozângonandâ, zo zengâren bon buñ uap. ⁵ Nen ko Kaapumñâ diiniñgi Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâm um bâbâlaj op Anutu mâtenan tosanin buñ kinatkât mambât ândimen. ⁶ Nen Yesu Kristo sot pâlâtân opnâ itâ nângâmen, “Kwabâ zângozângon sot daañoot ândiândiñ, zo bon buñ uap. Kembangâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiândiñ sot buku orotñâ, zorân bonñâ uabot.”

Sâm gulip a, zengât den.

⁷ Zen sinji âlipkât mâtâp topkwap âlip lânâwe. Zoren âinetâ ko nâinâ pâke pâi den bonñangât mâtâp walâwe? Wannâ um gulip kwatziñgi mâtâp zo bire? ⁸ Anutuñâ diiziñgipñâ zen yatâ upigât mân sâip. ⁹ Bâu usiñandâ âbângum sirogân giari aksik kâlak op nanğâbap. ¹⁰ Nâ itâ nângan. Kembunâ diiziñgi nângânângâziñâ nâgât yatâ upap. Oi anâ um gulip kwatziñgâmap, zâk Kembangâren gâbâ hâuñâ mimbap.

¹¹ Bukurâpnâ, nâ zen kwabâ kwatziñgâbigât dâzângoman sâi dap op kâsa otnibe. Nâ yâtâ dâzângoman sâi ko poru nakkât sinji zo nângâne mân bâliñ opap. ¹² A um gulip kwatziñgânam kwabâ kwatziñgâbigât sâme, zengât itâ nângâman. Zen ziin sâkziñ kâriangânetâ sâi dâp opap.

Dumunniñ buñ ândim lañ gulip mân utnat.

¹³ Bukurâpnâ, zen dumun buñ ândibigât Anutuñâ diiziñgip. Oi nen dumun buñ ândien sâm um sâkkât âknâle bâliñâ zo mân lum ândibi. Umziñandâ gâsâyagom kore orangâm ândibi. ¹⁴ Den kâtikñangât kombânâ, zo itâ, “Gâ gikangât otgimâp, zo yatik a torenñâ zengât otgigi betziñan mem ândiban.” ¹⁵ Zen

ko sâtziṅandâ ziyangâm agom buṅ upegât girem dâzâṅguan.

Laṅ gulip ândiândiṅ, zorat bonṅâ sot Kaapum wâratkum ândiândiṅ, zorat bonṅâ.

¹⁶ Sa nâṅgânek. Zen Kaapum wâratkum zâkkât imbaṅan kâtigem ândibi. Oi um sâkkât âkṅâle, zo mân upi. ¹⁷ Um sâkkât âkṅâleṅâ Kaapum komap. Oi zet zo kâsa kâsa oitâ zen kut ṅâi utnam upme, zo mân bâbâlaṅ opmap. ¹⁸ Zen Kaapum wâratkune diiziṅgi Mosegât den kâtikṅandâ mân saaziṅgâbap.

¹⁹ Um sâkkât âkṅâle nep tik mân ziap. Zo itâ muyagemap. Laṅ ândiândiṅ, bukuṅṅâṅ ambân laṅ mimiṅ, aṅunziṅ buṅ laṅ orot. ²⁰ Lopio hurat kwâkwat, kware suṅâ, kâsa kâsa, sârek den, um kâlak den, kuk suṅguruk, a zikṅṅâṅâṅ nâṅgi zâizâiṅ, um kâsâp op kâsâpagoaṅ. ²¹ A ṅâigât kut ṅâi ṅâi âkṅâle op laṅ mimiṅ, too kâtik nem um gulip orotṅâ, sii nalem nemṅik ândiândiṅ sot kut ṅâi ṅâi nâmbutṅâ. Zorat mârum dâzâṅgowan, oi zi dum dâzâṅguan. Anṅâ bâliṅâ zo upiṅâ Anutugât um topṅan mân ândibi.

²² Ka Kaapumṅâ umziṅan ândei wâratkum ândime, zo zengâren bonṅâ itâ muyagemap. Umṅâ gâsâzâṅgomap, sâtâre, um lumbe, um sânduk, buku op ândiândiṅ, den luluj, ²³ Um diigi gei ândiândiṅ, umṅâ kendon ândiândiṅâ. Kaapum den wâratkum ândine bonṅâ zo zengâren muyagem zimmap. Gurumin denân kut ṅâi ṅâi âlipṅâ zo mân utnatkât den ṅâi mân ziap. ²⁴ Oi a ambân Yesu Kristogât siṅgi ândime, zen ândiândi sâṅṅiṅâ sot um sâkkât âkṅâle bâliṅâ zo buṅ upapkât poru nagân kune kinzap.

²⁵ Kaapumṅâ ândiândi niṅgi ândimengât Kaapumgât holi wâratkum zâkkât imbaṅan kâtigem ândinat. ²⁶ Sâkṅâ zâizâiṅ mân utnat. A torenṅâ mân mem gei kwatziṅṅânat. A ṅâigât kut ṅâi ṅâi laṅ âkṅâle mân utnat.

6

¹ Bukurâpnâ, a ṅâiṅâ tosa muyagei zen Kaapum wâratkum ândime, zen um sânduk okṅṅâṅâm sâmbikṅṅâṅâbi. Oi gikâ mâsimâsikâyân loribatkât gasâgâ kârâm ândiban. ² Kut ṅâi ṅâi yâmbâtṅâ zo berân miṅṅâṅâbi. Zo yatâ op Kristogât den kâtik zo lum ândibi. ³ ṅâi zâk kut ṅâi bonṅâ zo mân opṅâ zikṅṅâṅâṅ nâṅgi zâizâiṅ opmap, a yatâ zo umṅâ kâitkuap sâsâṅ. ⁴ Zorat zâk zikṅṅâṅâṅ ândi mâmanṅâ ek nâṅṅâm kubikpap. Yatâ opṅâ a torenṅâ mân mem ge kwatziṅṅâbap. ⁵ Nepkât yâmbât kâsâpkukuj zo a mariṅâ dâp lum kinbi.

⁶ Den siṅgi âlip kwâkâm ziṅṅâme, a zo ziṅ betziṅan mem kut ṅâi ṅâi kâsâpkum ziṅṅâbi.

ṅâran orot mâmeniṅṅâṅâṅ bonṅâ minat.

⁷ Gâ um gulip mân upan. Dap yatâ op Anutu kâitkuban? Anṅâ Anutu kâit kunatkât dâp buṅâ. Anṅâ kut ṅâi ṅâi kârâm kâmitnat, zorat bonṅâ yatik minat. ⁸ ṅâi zâk um sâkkât âkṅâle bâliṅâ, zorat nepṅâ tuubap, zâk yatik um sâkkât âkṅâle bâliṅâ, zorat bonṅâ tâmbetagoaṅ muyagibap. Ka ṅâi zâk Kaapumgât nep tuubap, zâk yatik Kaapumgât bonṅâ ândiândi kâtikṅâ muyagibap. ⁹ Kut ṅâi ṅâi âlipṅâ tuum ma ko âkon mân utnat. Nen mân lorem nep yatâ tuunarân bet sumbemân nep zorat bonṅâ muyaginat. ¹⁰ Zorat itâ sa nâṅgânek. Mâtâp muyagei a eluj patâ kut ṅâi ṅâi âlipṅâ otziṅṅânat. Den siṅgi âlip zo lum Yesugât kâmut zo kut ṅâi ṅâi mem zâi pam otziṅṅânat.

Girem sot mâsop den.

¹¹ Zen kulem zi iknek. Den nâmbutṅâ zo yen sa bukunâ ṅâi kulemguap. Ka âkââkâṅ zi Paulo ninak bitnandâ simbup mem kelikmelik den zi kulemgum ziṅṅan. ¹² A nâmbutṅândâ zen kwabâyagobigât sâme. A zo, zen sâkṅandik den siṅgi âlip ziap. Zen Kristo poru nagân sâknam nâṅṅâm moip, zorat den siṅgi

sâne a ziŋ sâknam ziŋgâbegât yatâ upme. ¹³ A zo, zen zâizâiŋ op zengât a patâ utnatkât mâtâp urâwe. A kwabâ agowe, zen den kâtik mân lum kwâtâtime.

¹⁴ Nâ ko kut ŋâi ŋâi yenŋaŋgât buŋâ, Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâk neŋgât op poru nagân sâknam nâŋgâm moip, zorarâk nâŋgâm sâtâre op ândiman. Yesu zâk neŋgât op poru nagân moip, zorat opŋâ hângât kut ŋâi ŋâi eksa yenŋâ opmap. Oi hân a um kâtik ândime, zen kândâtnom mân nâŋgânâŋgâ upme.

¹⁵ Kwabâ agom ândiândiŋ mo yen ândiândiŋ, zorâŋ bon buŋâ. Yesu sot pâlâtâŋ op ândiândi uŋakŋâ, zorâŋ bonŋâ. ¹⁶ A den zi lum ândime, zen Anutugâren gâbâ um lumbeŋâ sot tânzâŋgozâŋgoŋâ zimbap. Anutugât kâmut zengâren zimbap.

¹⁷ Bet aŋâ sâknam mân nibigât ot-nigap. Wangât, nâ Yesu Kristogât op sâknam nep tuum gâwan. Oi a ziŋ nonetâ gut dârâbut sâknan doŋbep ziap, zorat.

¹⁸ Bukurâpnâ, Kembuniŋâ Yesu Kristogâren gâbâ um lumbeŋâ umziŋan zem zimbap. Zo perâkŋak. Zo yatik.

Epeso zengât ekap Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop den.

¹ Paulo nâ Anutugât sâtkât Yesu Kristogât Aposolo orâwanjâ Epeso kamânân Yesu Kristogât kâmut nângâm pâlâtân kwâkñangâm kâtigem ândime, zengât ekap zi kulemgum zingap.

² Ibâniñ Anutu sot Kembuniñ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângoziñgonjâ sot um lumbe zengâren zimzap.

Anutunâ mârumanjâ sumbengât singi kwatniñgip.

³ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Ibâ Anutu, zâknâ sumbemân gâbâ singi âlipkât mâsop topñâ topñâ Kristogât opñâ niñgip. Zorat nen sâk âlip kwâkñangânât. ⁴ Zâk mârumanjâ hân mân muyageibân nen zâkkât mâtenjan um hâlâlû sot tosaninjâ buñ kinatkât Kristogât singi kwatniñgip. ⁵ Zâknâ umñâ gâsânangomñâ kânñan nângi zeipkât Yesu Kristogât opñâ nan bârarâp utnatkât sâk kâtigem niñgip. ⁶ Zikñâ nanñangât opñâ tânzângoziñgonjâ sângân buñ niñgipkât sâk sâtâre okñangânât.

Yesugât gilâmñandâ sângânnin meip.

⁷ Nanñâ Yesu, zâkkât gilâmñandâ sângânnin meipkât tosanin gulipkukun muyageip. Anutugâren gâbâ tânzângoziñgonjâ, zorat nângindâ imbanâ opmap. ⁸ Zâknâ imbanâ patâ tânnângoip. Tânnângom nângânangâ bonñâ sot top nângânangânâ niñgip. ⁹ Oi ziknik den kânñan nângi âlip oi itâ mem kwânangip. Zo itâ sâk muyageip. Den zo mârumanjâ ekapñoot zeip. Den zo itâ, ¹⁰ “Narâknâ nângâwan, zo gâtâm mâte oi Kristonâ a sot kut nâi nâi hânân sot sumbemân zo

mâpotzingâmñâ kâukziñ sot patâziñâ upap.”

¹¹ Anutunâ kut nâi nâi aksik umñangârâk sâk kâtigem muyagezingâmap, zâk mârumanjâ niñgit nângâm Kristogât opñâ nen zâkkât a ambân gakârâpñâ utnatkât sâip. Oi nen singi âlipkât bonñâ minatkât sâip. ¹² Zorat op kâdom Kristogâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândimen, nen Anutu sâk sâtâre okñangâm ândinat.

¹³ Zen yatigâk zâk sot pâlâtân urâwe. Zen den bonñâ nângâne zorânâ kubikzingi Yesugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâne Anutunâ undipñâ Tirik Kaapum zingip. Anutunâ Tirik Kaapum niñgâbapkât mârumanjâ sâk kâtigeip. ¹⁴ Sumbemân zarindâ kut nâi nâi niñgâbap, zorat undipniñâ Kaapum niñgip. Anutu kutsinginiñgât sâtâre patâ muyagibapkât zâkkât arâpñâ neñgâren Kaapumñâ kubikkubik nep zo tuum nângâbap.

Singi âlip zengâren zimzapkât Paulonâ ninâu sâip.

¹⁵ Zen Kembu Yesu nângâm pâlâtân kwâkñangâm Kembugât singi a buku otzingâme, zorat den singi nângâwan. ¹⁶ Zorat nâ zengât op narâk dâp nângâmñâ Kembugâren sâiwap sâk, sâk âlip kwâkñangâman. ¹⁷ Kembunâ gâsuzingipkât yatâ opman. Oi narâk dâp zengât op ninâu itâ sâk dukuman.

Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Anutu, Ibâ, âsakñâ neule marinñâ, zâknâ Kaapum zingi zorânâ nângânangâ zingâm Kembugât topñâ sâk muyagei nângâm biranbi. ¹⁸ Oi umziñ ânangâri Kembunâ gâsuzingâm sumbengât singi kwatziñgip, zorat nângâm, nângâm kwâtâtibi. Oi Kembugât arâpñâ zen sumbemân kut nâi nâi âsakñâ neulenoot zingâbap, zorat nângâne bon upap. ¹⁹ Oi nângâm pâlâtânñinoot, neñgâren imbanâ patâ zorânâ nep tuumap, zorat topñâ

nângâbi. ²⁰ Imbanâ zorat bonnâ igâwe. Zorânâ Kristo mumunjan gâbâ mângim diim sumbemân zâim Anutugât âsanjâ bongen pâip. ²¹ Oi a kutâ sot sumbem a, a top top imbanâziñoot zengât a kâukziñâ pâipkât hânân sot sumbemân kot-singi ziap, zorânâ koi giap. Narâk zirenâk buñâ. Zo yatâ zem zâimâmbap.

²² Anutuñâ a sot kut nâi nâi aksik Kristogât ombenjan zâmbamñâ kâukziñ upapkât sâm kâmut gakârâp nenjât kembuniñ kwânângip. ²³ Zâkkât kâmut zo kiñ bikñâ oindâ giniñgâm nenjât kâukniñ op ândiap. A sot kut nâi nâi dâpniñanâk niñgi meindâ dâp op âimap.

2

Mârumñan lanj gulip ândiwen.

¹ Zen mârum bâliñ top top opñâ um mumunjâ op ândiwe. Ka Kristonjâ mumunjan gâbâ mângiziñgi ândie. ² Mârum zen hân a zengât mâtâp lân ândim âi wâke zengât a kutâ, Satañ, zâkkât sât lum ândiwe. Narâk ziren zâkñâ singi âlip den ku a mam otziñgi ândie. ³ Nen mârum zengât tobat yatâ op ândim sâkkât sot um nângânângâniñangât den lum ândim a nâmbut yatâ Anutugât kukñangât bonnâ muyaginatkat singi op ândiwen.

Anutuñâ mânginiñgâmñâ sumbe-mgât singi sâip.

⁴ Yatâ op ândiwen. Ka Anutu zâk umñâ gâsum birañniñgipkât buku otñingip. ⁵ Bâliñâniñangât op um mumunjâ op ândiwen, nen Kristo sot mânginiñgip. (Zen nânge. Umâlepñangât op kubikniñgip.) ⁶ Zâk Yesu Kristo sot mânginiñgâm zâk sot ârândân a kuta tâtarân tâtnatkât sumbemân nâambarip. ⁷ Itâ muyagibapkât oip. Tânzângozângoñangât gom sambe, zo Yesu Kristo umâlepñangât op mâbâlâkñem niñgâbap. ⁸ Zen nânge. Zâk tânzângoññâ nângâm

pâlâtânziñangât op kubikziñgip. Zo ziñangât buñâ. Anutu umâlipñangât op sângân buñ yatâ otziñgip. ⁹ Nep nâi tuuwegât yatâ otziñgâbap, zo buñâ. Zorat a nâiñâ sâkñâ mem zari mân dâp upap. ¹⁰ Nen Anutugât bikñan gok. Zâk Yesu Kristogâren muyageniñgip. Oi mâtâp âlipñangât nep tuum ândinatkat Anutuñâ sâm niñgip. Mâtâp zo mârum kubigipkât zoren lân ândinat.

Barin gokñandâ kamânân gawe.

¹¹ Mârumñan um kâtik ândiwe, zorat nângâm ândibi. Zen Yuda a buñâ, kamân nâin gokñâ. Oi Yuda a ziñâ kwabâ kwarangâmñâ ândiwenjâ kwabâ ulin sâm dâzânjomarâwe. ¹² Narâk zoren Kristo buñ ândiwe. Oi Isirae a zen Anutugât kâmut ândine zen kwande ândiwe. Isirae a zen Anutu sot târotâro opñâ zâkkât singi den mem ândine, zen Anutu kârum bet bâsañ ândiwe. ¹³ Narâk ziren ko zen barin ândiwenjâ Yesu Kristogâren târokwap Kristo gilâmñangât op kamânân ândie.

Yesuñâ kâsa koi gei um kânok urâwen.

¹⁴ Yesu zikñak lumbenâniñ ândimap. Zâk a nakñâ zagât osetniñan kâsa op pâke kâtik zeip, zo kândañâ Isirae a sot hân nâin nâin gok minduniñgi kâmut kânok urâwen. ¹⁵ Zâkñâ Yuda nenjât pâke den zeip, zo tâmbetnângobapkât imbanâ zemñangip, zo koi geip. Oi a kâmut zagât nekât kinkin gebagân kâmut unakñâ kânok zâk zikñak muyagem kin lumbenâ muyageip. ¹⁶ Zâk poru nagân moibân a nakñâ zagât zo bonnâ kânokgâk mâpotniñgâm Anutu sot buku utnatkat kâsa koi geip. ¹⁷ Oi zâk gamñâ barin ândiwe sot kamânân ândiwen, nen lumbenangât singi den dâtnângoi nângâwen. ¹⁸ Oi nen aksik zâk sot pâlâtân urâwengât Kaapum kânok mem Ibâ mâte okñangâmen.

A nen Kembugât namâ yatâ utnat.

¹⁹ Zorat op narâk ziren zen kwande mân ândie. Zen Kembugât sinji a nâmbutnâ zen sot Anutugât kamân mariņ op Anutugât kâmut opnâ zâkkât namâ op ândie. ²⁰ Namâ zorat tandâ Aposolo sot Propete. Zinjâ laniņgâne ândien. Ka Yesu Kristo ko kunkunniņ uap. ²¹ Zâkkâren anâ anâ târokwâindâ Kembugât hâlâlu namâ muyagem zâimap. ²² Kaapumņâ Epeso kamânân ândie, zen yatik târokwatziņgi Anutugât namâ ue.

3

Kembunâ den tiknâ zeip, zo Paulo sâmbuyagem pindip.

¹ Zorat opnâ Paulo nâ Yesu Kristogât tâk namâ a op ândian. Nâ hân nâin gok zengâren sinji âlip nep tuum ândimangât tâk namin nâbane ândian. ² Zen nâgât sinji nângâwe. Anutu tânzângoziņgoziņgât op zengâren sinji âlip nep tuubatkât sâmbuyagem nigip. ³ Sâmbuyagem nigip. Den zorat pânkânok kulemguan. ⁴ Kristogât den tiknâ zeip, zo ek nângâman. Zen den zi sâlâpkumņâ nâgât yatâ nângâbi. ⁵ Den tik zeip, zo a mârumbuyagem. Narâk ziren ko tirik Aposolo sot Propete neņgâren Kaapumņâ sâmbuyagem. ⁶ Den tik zeip, zo itâ. A hân nâin nâin goknâ, zen sinji âlip nângâmņâ lum Yuda a nen sot kâmut kânok op Yesu Kristogât op sinji den zorat bonņâ ârândân minat.

⁷ Oi sinji âlip zorat kore a ândibatkat Anutuņâ umâlepņangât imbanâ patâ nigip.

Den tikņangât bonņâ Yesuņâ muyageip.

⁸ Nâ Kembugât sinji a nâmbutnâ ombeziņan a giginâ op ândiman. Ka laņ Kristogâren umgât gom sambe mân igiknâ ziap, zorat den a hân nâin goknâ sâmbuyagem ziņgâbatkat Kembunâ sâmbuyagem nigip. ⁹ Anutuņâ a sot kut nâi nâi muyageiņgipņâ den tik pâi zeip, zo narâknâ narâknâ mân

sâmbuyagem ândeip. Ka narâk ziren Anutuņâ zo sâmbuyagemņâ den zorat bonņâ sâmbuyagem zen sot a nâmbutnâ aksik patâ dâzângobatkât sâip. ¹⁰ Narâk ziren Anutuņâ kâmut gakârâpņâ neņgâren nângânângânâ bonņâ mâbâlaknei kulem top topņâ muyagei sumbem a sot a imbanâziņoot sumbemân ândie, zen ek nângâbi.

¹¹ Anutu zâk mârumbuyagem hân mân muyageibân den sâmbuyagem, zorat bonņâ Kembunâ Yesu Kristo sângongoi gem muyageip. ¹² Oi zâknâ mâtâp mem niņgi nângâm pâlâtân kwap keņgât buņ Anutu mâte okņangâmen. ¹³ Zorat nâ itâ dâzângua nângânek. Nâ zengât op sâknâm kwâkņan ândia umziņ mân yâmbâribap. Buņâ. Zen zorat nângânetâ âlip upap.

Paulo zâk Epeso a zengât op ninâu sâip.

¹⁴⁻¹⁵ Zorat op ko sumbemân sot hânân a kâmut ândien, niņnâ Ibâ bonņâ, zâkkâren pindiņsâmbuyagem zengât op ninâu itâ sâman. ¹⁶ Anutu zâk sâi Kaapumņâ umgât gom sambe imbanâ muyagem ziņgi umziņ lâmbat kâtigibap. ¹⁷ Oi Kristo nângâm pâlâtân kwâkņangâne umziņan tâtat mâme upap. Nak ândângandâ hânân gei kinmap, zen zo yatâ buku orotnâ, zo gâsum kâtigem kinbi. ¹⁸ Oi zen Kembugât sinji a nâmbutnâ zen sot ârândân Kristo zâk umņâ gâsâzângomap, zorat toren toren mâpot nângâm kwâtâtibi. ¹⁹ Oi Kristo umņâ gâsâzângomap, zorânâ a nângânângâziņ walâmap, zo laņ nângâm biranbi. Oi Anutugâren umgât gom sambe piksâm ziap, zorânâ zengâren âi piksâbap. Nâ zengât op yatâ ninâu sâman.

Sâtâre den.

²⁰ Imbanâziņoot neņgâren nep tuumap, zâk Anutu. Kut nâi nâi zorat nângâm ninâu sâmen, zorigâk buņâ. Kut nâi nâi walâwalân upapkât kâwali tâkņangap. Zorân

ninâu sot nângânângâniņ walâmap. ²¹ Zâkkât op Yesu Kristogâren sot kâmurân sâtârenâ narâknâ narâknâ zem zâimâmbap. Perâknak.

4

Kaapumņâ minduniņgi kâmut kânok urâwen.

¹ Nâ Kembugât nep tuum ândia gâsunim tâk namin nâbanetâ tap ekap zi kulemgum ziņgan. Zorat zen itâ nângânek. Kembuņâ gâsâzângomņâ târârak ândibigât sâm ziņgip, zorat dâbâk ândibi. ² Giginâ sot um sânduk ândim buku oraņgâm hâuņaņgât den mân sâbi. ³ Oi Kaapum zâk lumbeņaņgât tâknâ mâpotziņgâm saaziņgip, zo mânâņgâtpegât galem oraņgâm ândibi. ⁴ Zen kâmut kânok. Kaapum kânok. Sumbem kânokkât siņgi, zorat siņgi kwatziņgâm diiziņgip. ⁵ Kembu kânok. Nângâm pâlâtâņ kânok. Too saņgon kânok. ⁶ Anutu zâk Ibâniņ kânok. Zâk aksik patâ walâniņgâm kembuniņâ op ândiap. Oi um dâp imbaņâ niņgâm um dâp tâtat mâme opmap.

Kembuņâ siņgi âlip nepkât a top top nâambarip.

⁷ Kristo zâk nep sâm niņgip dâp imbaņâ niņgâmap. ⁸ Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ kulemguwe, ziap, “Zâk u sumbemân zarip, narâk zoren tâk namâ a donjbep diiziņgâm zarip. Oi a umgât gom sambe sot imbaņâ ziņgip.”

⁹ Yesu zâk u zarip, zo yen mân sâwe. Zâk hânân sot âmbi hân ombenân geip. Zâk hânân geibân gâbâ âburem zarip. ¹⁰ Zâk geip, zâkņagâk sumbemņâ sumbemņâ walâm zarip. Zâk sumbem sot hân piksâm ândibapkât zarip. ¹¹ Oi zâkņagâk a nep sot imbaņâ ziņgip, zo itâ. A nâmbutņâ Aposologât nep sâm ziņgip. Nâmbutņâ Propete zâambarip. A nâmbutņâ siņgi âlip mem hân nâin âiâiņaņgât sâip. Nâmbutņâ kâmut zeņgât galem a. Nâmbutņâ siņgi âlip kwâkâm ziņgâ

a. ¹² Zo zâkkât siņgi a gakârâpņâ mem kubikziņgâm ândinat kât sâip. Kore nep zo tuugindâ Kristogât ken bet sot bonņâ lâmbatpapkât a yatâ zo nâambarip.

Siņgi âlibân mân lorinat.

¹³ Zo yatâ op siņgi âlip topņâ sot Anutu nanņaņgât topņâ nângâm kwâtâtem um kânok utnat. Siņgi âlibân ândim lâmbatnatkât sâip. Lâmbatņâ Kristogât tobat yatâ op ândinat. ¹⁴ Nen katep maik yatâ mân op ândinat. Wangât, Sarâ a ziņ um gulip kwatniņgânam upme, zorat. Sarâziņandâ pibâ yatâ mân mem kâbakņeniņgi kâtigem kinat. ¹⁵ Itâ op ândinat. Nen umniņandâ a gâsâzângom den bonņigâk dâzâņgonat. Yatâ op ândeindâ mâtâp zo mo zo tirâpnâņgoi zoren ândim kâukniņ Kristo, zâkkâren târokwap kin lâmbatnat. ¹⁶ Zâkkâren târokwâindâ sânnâniņandâ sipapagoi sâkniņ kânok opmap. Oi torerâpņâ opņâ imbaņâ zemniņgap sot nep sâm niņgip dâp nep tuumņâ umņâ gâsâyagom sâk kânok lâmbatnat.

Kwakmak mân ândinat.

¹⁷ Kembugât op tâk namin nâbarâwe, nâ den nâi dâzâņgobâ. Um kâtik a, zen nângânângâziņ kut nâi nâi yenņan pane zemap. Zen ko zeņgât tobat yatâ mân upi. ¹⁸ Um kâtik a, zeņgât um nângânângâziņ nâtâtik oip. Um kâtik op Anutugât ândiândi kândâtkum ândiwe. ¹⁹ Oi um nângânângâziņ buņ sii nalem laņ nemņâ âkņâle sot bâliņ top top âkon buņ upme.

²⁰ Epeso a, zen ândiândi yatâ ândibigât mân kwâkâm ziņgâwen. Kristogât topņâ sâm dâzâņgom ândiwen. ²¹ Den topņâ kwâkâm ziņgâwen oi ko Yesugâren den bon ziap, zo nângâwe. ²² Zen ândiândi sâņgiņâ kândâtkum umziņâ sâņgiņâ âkņâle sarâ zoren tâmbetkume, zo lândim pambi. ²³ Oi Kaapum nângânâņgâne umziņ mângei

unaknâ upi. ²⁴ Oi ândiândi unaknâ mem ândibi, zo Anutugât tobat yatâ opnâ târârak sot hâlâlu muyageip.

Bâliņâ top top birânat.

²⁵ Zorat zen sarâ birâm den bonņigâk sâm âragubi. Nen buku kânok ândien, zorat op yatâ utnat. ²⁶ Kugân bâliņ mân upan. Kuk den mân mem ândina mirâsiņ geibap. ²⁷ Sataņgât tirek mân kwâpan. ²⁸ Mârum kâmbu op-marâwe, zen birâm betnâ nep tuum kât nalem muyagemnâ a kanpitâ âlip tânzângobi. ²⁹ Den bâliņâ lâuziņan gâbâ mân gibap. Den âlipņigâk tânagom sânetâ zorânâ a tânzângom umziņ kelikpap.

³⁰ Anutugât Tirik Kaapumnâ umbâlâ opapkât diņâ mân birâbi. Anutugât tirik Kaapum, zo zengâren undip pâip, ziap. Gâsuziņgâbapkât narâknâ mâte oi Anutuņâ zo eknâ gâsuziņgâbap. ³¹ Kâsa den, um kâlak, umân pâpan den, den sârek, kuk den sot kut nâi nâi sumunņâ zo zengât osetziņan mân zimbap. ³² Zen buku opnâ âlip oraņgâm tosa birâm ândibi. Anutu zâk yatik Kristogât op tosaziņ birip.

5

Bâliņâ kândâtkom ândinat.

¹ Zen nan bârarâpnâ op ândie, zorat Anutuņâ opmap, yatik op ândibi. ² Oi buku op umziņâ gâsâyagom ândibi. Kristo zâk yatik buku otniņgâm neņgât opnâ ândiândiņâ birip. Zo Anutuņâ egi âlip yatâ oip. Kembugât siņgi nalem une sei nâņgi âlip opmâip, zo yatâ.

³ Laņ mâman sot kut nâi bâliņâ, mân orotnâ sot a nâigât kut nâi nâi zorat âknâle op laņ mimiņ, zorat tâtâlek den zo mân sâbi. ⁴ Den aņunņoot, den laņ sâsaņâ den gân yatâ sâroken zo sâne bâliņ upap. Sâiwap den sot sâm âlip den sâne dâp upap. ⁵ Zen itâ nâņgânek. Laņ mâman a, den sumunņâ sâme. A nâmbut zengât kut nâi nâi âknâle op laņ mime. A yatâ zo, zen

Kristo, Anutu umzik topņan tâtatnâ zo kârubi. A nâmbutnâ zengât kut nâi nâi zorat âknâle op laņ upme, zen a ziņ lopio hurat kwapme yatâ Anutu kândâtkom umziņ hângât kut nâi nâi zoren pane zemap.

Tik kut nâi nâi aņunņoot mân utnat.

⁶ Kâitzângom sarâ den dâzângone nâņgâne bonņâ mân upap. Bâliņâ top top zorat Anutu kukņangât bonņâ zo den ku a zengâren muyag-ibap. ⁷⁻⁸ Zoren zen mân betziņan mimbi. Zen mârumņan nâtâtik sot ândiwe. Zi ko Kembugâren gam âsaknâ op ândie. Zorat âsakņangât kiurâp op zâkkât tobat op ândibi.

⁹ Âsakņangât bonņâ muyagemap, zo itâ. Umâlip ândiândi sot târârâk ândiândi sot perâknak den sâsâņ. ¹⁰ Kut zo mo zo utnam Kembuņâ nâņgi âlip upap mo buņâ, zen zorat nâņgâm sâlâpkum ikpi.

¹¹ Nâmbutnâ nâtâtikkât kut nâi nâi utne mân betziņan mimbi. Buņâ. Bâliņâziņâ sâm kâknan kwatziņgâbi.

¹² Um kâtik zen kut nâi nâi tik upme, zo ekap ziren mân sâm muyagian. Zo sâm muyagia sâi ko aņunņoot opap. ¹³ Kut nâi yatâ, zo sâm kâknan pâindâ âsakņandâ zeri zorat topnâ muyag-ibap. Oi kut nâi muyapnâ ziap, zorâņ âsakņoot upap. ¹⁴ Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Uman zematnâ zaat. Mumuņan gâbâ zaat. Kristoņâ âsaknâ muyagem gibap.”

Um kâtik op nepkât narâk mân tâmbetkumat.

¹⁵ Zorat op ko zen ândiândiziņangât galem op ândibi. Oi mân nâņgâm nâņgâm yatâ buņâ. Um nâņgânâņgâziņoot ândibi. ¹⁶ Narâk ziren bâliņandâ laņ kârâm zi-apkât narâk nâmbut mân birâm nep kâtigem tuubi. ¹⁷ Zorat um nâņgânâņgâziņ buņâ yatâ mân ândibi. Nep zo mo zo utnam Kembuņâ nâņgi âlip upap mo buņâ, zorat nâņgâm sâlâpkum ikpi.

18 Oi too kâtik nem um gulip orotnâ, zo mân upi. Zo tâmbetagoagonangât nep. Kaapum ko nângânangâne umziñan piksâi ândibi. 19 Kaapumnâ mem bâbâlan kwatziñgi mâpâmâpâse kep mem um angâgwanğâ upi. Oi umziñandâ Kembugât kepnâ mem sâm sâtâre okñangâbi. 20 Oi Kembuniñâ Yesu Kristogât opñâ narâk dâp Anutu Ibâ kut nâi nâigât sâiwap sâm, sâm âlip kwâkñangâbi.

21 Zen Kristo hurat kwâkñangâm umñâ âwe kwaranğâm ândibi.

A ambân zengât den.

22 Ambân zen Kembugât sât lulu ândie, yatik abârâpziñ zengât op ândibi. 23 Apñandâ ambinñangât kâukñâ uap. Zo yatik Kristo, zâk zengât kâukziñ uap. A ambân gakârâpñâ zen kiñ bikñâ ândie. Oi zâk kiñ bikñangât kubikkubik uap. 24 Oi kâmutnâ Kristogât sât lumap, zo yatik ambân zen narâk dâp abârâpziñangât den lum ândibi.

25 Kristo zâk umñâ kâmut gâsuniñgâm buku otniñgip. A ziñ zo yatik umziñ âmbirâpziñ gâsuziñgâm buku otziñgâbi. Kristo zâk kâmutnâ buku otniñgâm neñgât suup meip. 26 Zâknâ kâmut diñâ sot too sanğonniñgâm kubikniñgi salek op Anutu mâtenan hâlâlu kinatkât yatâ oip. 27 Oi kâmutnâ sanğon kubikniñgi hâlâlu sot tosanin buñ sot neuleniñoot mâtenan nâmbanbapkât sâm pindip. 28 Oi a zen ziiñ sâkziñ galem upme, yatigâk âmbirâpziñ galem otziñgâbi. Nâi zâk ambinñâ dâñ galem upap, zo zikñâ sâk yatik galem oranğâbap. 29 A zikñâ sâkñâ mân kâsa okñangâmap. Buñâ. On galem oranğâm ândimap. Kristonâ kâmutnâ otniñgâmap, zo yatâ. 30 Kristo zâk kâukniñâ ândiap. Oi nen kiñ bikñâ, sâkñangât torerâp ândiengât yatâ galem otniñgâm ândimap. 31 Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Zorat a nâiñâ ibâ mamñâ zâpam ambinñangâren âi pâlatân oi zet um sâk kânok op ândibabot.”

32 Den zo den sumbuñâ. Den zorat topñâ itâ nângan. Kristo sot kâmut, zengât op sâip. 33 Oi den zorat topñâ nâi itâ. Ap ambin, zengât op sâip. A aksik zen sâkziñ buku otziñgâme, zo yatik âmbirâpziñâ buku otziñgâm ândibi. Oi ambân zen abârâpziñ hurat kwatziñgâm ândibi.

6

Ibâ mam sot katep, zengât den.

1 Katep zen Kembugât op ibâ mam zengât den lubi. Zorânâ mâtâp âlipñâ. 2 “Gâ ibâ mamğâ hurat kwatzikâm dinzik luban.” Den kâukñâ zo Mosegât den kâtik ekabân ziap. Oi den nâi itâ târokwap sâsânğâ, 3 “Yatâ op hânân narâk kârep ândim kwâtâtiban.”

4 Ibâ zen nan bârarâpziñ um kâlak muyagibegât kut nâi kârâpñoot lañ mân otziñgâbi. Kembugât den dâzânğom kubikziñgâm galem otziñgâne lâmbatpi.

A patâ sot kore a, zengât den.

5 Kore a zen hân a patârâpziñ hurat kwatziñgâm umziñ kânok zei Kristo kore okñangânat yatâ upap sâm zo yatik patârâpziñ bimbi kwatziñgâm zengât sâtziñ lum ândibi. 6 Hân a patârâpziñâ mâte pirik otziñgâne ziñgitne âlip upapkât buñâ. Nen Kristogât kore a sâm Anutuñâ mâtâp sâm ziñgip, zo lâñbi. 7 Zen itâ nângâbi, “Nen a zengârâk kore buñâ.” Yatâ nângâm Kembugât nângâm nepziñ âkon buñ tuubi. 8 Zen nângâme. Nâi zâk kore a mo a patâ ândim kut nâi nâi âlipñâ op ândibap, zâk Kembuñâ hâuñâ yatik pindâbap.

9 Oi a patâ zen kore arâpziñ yatik galem otziñgâm ândibi. Oi mân zânğom ziñgitsâbi. Kârâpñoot mân otziñgâbi. Kore a sot a patâ, zengât patâziñâ sumbemân kembu patâ op ândiap. Zâk hâtubâtu mân otniñgâbap, zo nângâm ândibi.

Kâsa mân igiknâ ândime.

¹⁰ Sâm kwâkâm sâbâ. Kembugâren târokwatne imbanânâ zengâren zeï zo mem kâtigem ândibi. ¹¹ Oi Anutugâren gâbâ kâmbamgât hâmbâ timbâ mot mem ândine Sataŋgât kâwali arâpŋandâ kâitzâŋgonam gane kâtigem kinbi. ¹² Zen nâŋgâme. Kâsarâpniŋ, zo hân a buŋâ. Zen a mân igiknâ. Zen Sataŋ sot wâke gakârâpŋâ. Zen bâliŋ op ândime. Nâtâtikkât nep a, a kutâ sot a imbanâziŋoot. Nen zen sot kâsa upmen. ¹³ Zorat nen Anutugâren gâbâ hâmbâ timbâ mot mem kâmbam narâk, narâk bâliŋan kâtigem kirindâ kâsarâpniŋ ziŋ osiniŋgâm birâm âibi.

Kâwaligât kut nâi nâi mem ândinat.

¹⁴ Nen itâ kinat. Den bonŋandâ inzutniŋ oi mem lap ândinat. Târârak ândiândiŋandâ hâmbâniŋ oi akum ândinat. ¹⁵ Lumbeŋaŋgât siŋgi âlip mem kinat. Zorâŋâ kipâke gine gi-ari lâŋ kâtigem kinbi. ¹⁶ Oi mamŋâ patâ ko nâŋgâm pâlâtâŋâ dugumniŋ oi mem kirindâ kâsa, bâliŋâ mariŋaŋgât liŋgip kâlâunâ zo gâi kom kâbakŋibap. ¹⁷ Oi pindok kâtik kutŋâ kubikkubik, zo kâukniŋan akumat. Oi Kaapumgâren gâbâ sâu patâ, Anutugât den, zo mem kinat. ¹⁸ Narâk dâp Kaapum wâratkum Kembugâren ninâu sâm mâpâsem ândinat. Oi laŋ gulip mân ândim, âkon buŋ galem oraŋgâm ândinat. Oi kamân dâp Kembugât siŋgi a zengât op ninâu sâm ândinat.

¹⁹ Oi zen nâgât op ninâu sâm ândine Kembuŋâ lâunâ mem bâbâlaŋkoi siŋgi âlipkât den tik zeip, zo sâm muyagibat. ²⁰ Na zorat siŋgi sâsâŋ a ândiangât tâk namin nâbane zeman. Zen nâgât op ninâu sâne keŋgât buŋ siŋgi âlip sâm muyagia dâp upap.

Den muruknâ.

²¹ Tâk namin dap dap yatâ ândiman, zen zorat kwakpegât Tikiko, zâknâ zengâren gamŋâ zorat

den siŋgi otziŋgâbap. Tikiko, zâk bukuniŋ âlipŋâ, Kembugât kore a sât luluŋoot. ²² Zâknâ nenŋât den siŋgi otziŋgâm umâlep kwatziŋgâbapkât sâŋgongua gaap.

²³ Bukurâpnâ, Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo, ziknâ zen lumbe muyageziŋgâm nâŋgâm pâlâtâŋziŋ mem kâtigei buku oraŋgâm ândibi.

²⁴ A umziŋandâ Kembu Yesu Kristo gâsum lum kâpim ândimambi, zengâren tânzâŋgozâŋgoŋ zimbap.

Zo yatik.

Pilipi zengât ekap Paulonâ kulemgum ziŋgip.

Mâsop den.

¹ Yesu Kristogât kore a Paulo sot Timoteo, net Pilipi kamânân Yesu Kristogât siŋgi a sot galem a sot a sâtnâ, zengât ekap zi kulemgum pet.

² Ibâniŋ Anutu sot Kembuniŋ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângoziŋgoŋ sot um lumbenâ zengâren zimzap.

Paulo zâk tâk namin tap Pilipi a ambân zengât op Kembugâren ninâu sâip.

³ Nâ zengât nângâman dâp Anutu sâiwap sâam dukuman. ⁴⁻⁵ Zen siŋgi âlip nângâmniŋâ nen sot pâlâtâŋ urâwen. Oi narâk zoren gâbâ ârândâŋ nep tuum gawen. Nâ zorat ninâu sâaman dâp, zengât umâlep op Kembugâren sâiwap sâam ninâu sâaman. ⁶ Oi itâ nângâm kâtigian. Anutuŋâ nep âlip zengâren topkwâipniŋâ tuum âim ândei Yesu Kristo taki bonniŋâ muyagibap. ⁷ Nâ zengât yatâ nângâman. Zo topniŋâ itâgât. Nâ zoren siŋgi âlipkât op den nebân tap sot tâk namin ândia zen aksik tânnowe. Oi nâ zorat umnandâ zen saaziŋgâmap. ⁸ Yesu Kristonâ tânnogi umnandâ saaziŋgâmap, zo perâkniŋâk dâzâŋgua Anutuŋâ nâŋgi bon uap.

⁹ Oi buku orotziŋandâ sot um nângânângâziŋ kubikaŋgâm lâmbari kut niŋâ niŋâ bâliŋâ sot âlipniŋâ zo târârak ek nângâm kubikpigât ninâu sâaman. ¹⁰ Oi zen kut niŋâ bonniŋâ ek nângâm Kristo gâbapniŋâk um salek sot tosa buŋ bâbâlaŋ op mambât ândibi. ¹¹ Oi Yesu Kristonâ tânzângozi ândiândi târârakniŋâk bonniŋâ muyagine Anutuŋâk sâtâre sot sâam âlip muyagibap.

Nâmbutuŋandâ pabâtgwabât op siŋgi âlip sâwe.

¹² Bukurâpnâ, zen kwakpegât dâzâŋgobâ. Ziren kut niŋâ niŋâ muyagenigip, zoraŋ siŋgi âlip laŋ kârâbapniŋâk muyageip. ¹³ Nâ Kristogât opniŋâ tâk namâ a orâwan. Tâk namâ zorat siŋgi orâwan, den zoraŋ a kâukniŋâ sot kâwali a sot a torenniŋâ ziren ândie, zengât kindapziŋan giarip. ¹⁴ Oi tâk namin yatâ ândim kâtigiangât bukurâpniŋâ donbep mârûm kenngât urâwe, zen zo birâm Kembugâren nângâm pâlâtâŋ kwap Anutuŋâk den kenngât buŋ sâme.

¹⁵ A nâmbutuŋâ zen um kâlak otnim sâknam ninam Kristogât den zo um kâlâgân sâme. A nâmbutuŋandâ ko umâlep otnim sâme. ¹⁶ Umâlep otnim sâme, zen nâ siŋgi âlip galem op tâk namin zeman, zorat umziŋandâ gâsânogi sâme. ¹⁷ Nâmbutuŋandâ ko zâizâiŋ op kâsa otnim Kristogât kot sâne laŋ kârâmap. Zo tâk namâ kwâkniŋâ um sâknam muyageninam upme. ¹⁸ Oi yatâ mo yatâ, sâam gulipkum sâbi mo perâkniŋâk sâbi, zorat wangât donbep sânat. Kristogât den laŋ kârâm âibap, zorarâk sâtâre opman.

Paulo zâk mumuŋâ sot ândiândiŋâ, zorat ârândâŋ okniŋgip.

¹⁹ Oi itâ sâam umâlip nângâm ândibat. Zen nâgât op ninâu sâne Yesu Kristogât Kaapumniŋâ betnan mei olaŋnine ândibat. ²⁰ Nâ itâ upatkât otnigi ândian. Nâ narâk ziren kenngât sot aŋun sâsâli mân upat. Umnâ zâkkâren pam kore okniŋgâm ândibat. Op gâwan, zo yatâ op ândibat. Nâ wâgân ândibat mo mumbarân a ziŋâ nikne âlip oi Kristo sâam âlip kwâkniŋgâbi. ²¹ Nâgât ândiândiŋ, zo Kristo. Nâ mumbat mo ândibat? Niŋâ mo niŋâgât ârândâŋ otnigap. Mumbatniŋâ kut niŋâ âlipniŋâ mimbat. Hângât kâbâ yâmbât zo birâm sumbemân kut niŋâ âlip zo mimbat. Zorat nânga sâtârenjoot uap. ²² Ka hânân târokwap ândibat zo ko hânân nep tuuga bonniŋâ muyagibap. Zorat nâ um zagât uan. Niŋâ mo niŋâgât bâbâlaŋ upâ. ²³ Niŋâ

mo nâigât ârândân otnigap. Hân zi birâm Kristo muyagem zâk sot ândibatkat âknâlian. Zâk sot ândibat, zorat nânnga sâtâreñoot uap. ²⁴ Ka zen mandu upegât hânân târokwap ândia âlip upap. ²⁵ Oi zorat itâ nânğan. Nâ mân mom zen sot ândibat. Nâ betziñan mem ândia nânğâm pâlâtânziñ gwâlântensâi sâtâre op ândibi. ²⁶ Zengâren gamñâ ândia nâgât op Yesu Kristo sâm âlip kwâkñanğâm ândim zâibi.

Tânagom ândiândiñ nep tuunat.

²⁷ Zen umziñ mindum ândibi. Oi saagua op Kristogât sinji âlip zo târarak mem kinbi. Zen Kristogât a gakârâpnâ ândie, zorat yatâ op ândine dâp upap. Zen um kânok opñâ tânagom kin sinji âlipkat ândiândi nep tuune ga zingitpat mo kârebân ândim singiziniñ nânnga âlip upap. ²⁸ Tânagom kin kâsarâpziñâ zengât kenğât mân op ândibi. Zen yatâ utne Anutuñâ zâk kâsaziñ birâziñğâm zen gâsâzânğobap, zorat topñâ muyagei ek nânğâbi. ²⁹ Anutuñâ zen Kristo nânğâm pâlâtân kwâkñanğâbigât sâip. Oi zorik buñâ. Zâkkât opñâ sâknam nânğâm kore okñanğâbigât nânğâziñgip. ³⁰ Nâ mârur sâknam nep topkwap tuum ândia nigawe. Oi irak zi yatik sâknam kwâkñan tuuga sinjinâ nânğâme. Oi zen yatik sâknam kwâkñan sinji âlip nep tuum ândim kâtigibi.

2

Um Kânok op buku utnat.

¹⁻² Zengâren gâbâ Kristogât opñâ umziñ tânagom sot Kaapum sot op târotâro sot buku orot zo yatâ ziap? Um bâbâlan orot zo yatâ ziap? Mo zen Kristo sot pâlâtân utnetâ umziñ saamñâ kâtikñan kwapmap? Zo yatâ ziap oi ko um nânğânânğâziñ mâpotpi. Oi umziñ kânok oi zorarak nânğâm ândibi. Zen yatâ utnetâ sâtâre kwâkñan ândibat. ³ Zen zâizâiñ op sâk mâmeyân mân upi. Gâ gikâ umgâ mem gemñâ bukuganğât

nânğâna zâibap. ⁴ Gâ gikanğât kut nâi âlip upapkat buñâ, bukurâpkâ zengât kut nâi âlip upapkat ârândân nânğâban.

Yesuñâ mâtâp lânip, zo yatik lânjat.

⁵ Yesu Kristogât nânğânânğâ zeip, zo yatik zengâren zimbat. ⁶ Zâk Anutuyâk op ândeipñâ Anutu tobat ândian sâm mân anğân kârip. ⁷ Zâknâ kut nâi zo kwâkâm pam kore a zengât tobat op a tobat yatâ muyageip. ⁸ Oi tobatñâ ikne a tobat yatâ oip. Zâk a gigiñâ op ândim sât luluñ mâtâpñâ lân ândimñâ moip. Mumunñâ mâte oi poru nagân mumbapkat mân anğân kârip. ⁹ Yatâ oipkat Anutuñâ mem zâi a zâizâiñâ patâ kwânânğip. Kwânânğâmñâ kut sinjinâ lan kârâm a zengât kot-sinji, zo mâpot mem kinbapkat sâm pindip. ¹⁰ Oi sumbêmân sot hânân sot hân ombenjan ândime, nen aksik patâ Yesugât kot nânğâm hânân gei pindiñsânat. ¹¹ Oi lâuniñandâ itâ sânat, “Yesu Kristo, zâknâ Kembu patâniñâ ândiap.” Yatâ sâm Anutu Ibâ sâm âlip kwâkñanğânat.

Âlip utnatkat kâtinginat.

¹² Bukurâpnâ, zen âsâbân sâtnâ lume. Zen sot ândiyâk buñâ, kârebân ândia zo yatik otnime. Zo yatâ op kubikkubikziñanğât bonñâ muyaginam ziknik ziknik kâtigibi. Zorat umziñ kenğât op sânam kwâtkwât op kâtigibi. ¹³ Wangât, Anutu ziknak umziñan nep tuugi um bâbâlan op sâtnâ lubigât imbanâ ziñğamap, zorat. ¹⁴ Zen kut nâi nâi upme, zo âkon sâm sot um zagârân mâsimâsikâ mân upi. ¹⁵ Zen yatâ opñâ Anutugât nan bârarâp tosa buñ sot um salek op ândibi. A gânğonâ narâk ziren ândie, zengât osetziñan âsakñâ yatâ op ândibi. ¹⁶ Âsak yatâ op ândiândigât den ziiñ mem ândim a ambân dâzânğobi. Yatâ utne Kristo takâtakân narâkñan itâ sâm zengât sâtâre upat, “Sâknam nânğâm nep

tuuwan, zorat bonḡâ muyagiapkât sâtâre upat.”

¹⁷ Zen nâḡâm pâlâtânziḡâ Anutugât siḡi sâḡ pane ziap. Nâ zo yatik sâknâ zâkkât siḡi sâḡ mumbat, zorat umâlep sâtâre opḡâ zen sot umâlep nâḡâbat. ¹⁸ Oi zen yatik sâtâre op nâḡât umâlep nâḡâbi.

Timoteogât den.

¹⁹ Kembu Yesuḡâ nâḡi dâp oi Timoteo kek sâḡgongua zengâren gâbapkât san. Oi zengâren gâbâ den siḡi mem âburem ga zengât siḡi den dâtnogi umnâ diim gibap. ²⁰ A yatâ zo ḡâi mân ândie. Zâk perâkḡak zengât nâḡâmḡâ umḡandâ tânzâḡgobap. ²¹ Nâmbutḡâ zen ziḡḡḡât nâḡâm Yesu Kristogât nep zo dâḡ mân tuume. ²² Timoteo ândiâḡḡḡḡḡât topḡâ âlip nâḡe. Nanḡandâ ibâḡâ bekḡan memap, zo yatik nâ siḡi âlip nebân betnan memap. ²³ Oi nâ ninan yatâ mo yatâ muyagibat, zo nâḡâmḡâ zâk sâḡgongua gâbap. ²⁴ Oi Kembuḡâ nâḡḡâniḡi ninak zengâren kek gâbat.

Epaporidito, zâkkât den.

²⁵ Nâ kut ḡâi kârum ândia zen Epaporidito sâḡgongune ga tânnogip. Zâk bukunâ op betnan memap sot kâwali a bukunâ ândimap. Zâk mâburem ziḡḡâbam san. ²⁶ Oi zâk mâsek op zei zen siḡiḡâ nâḡḡâwe. Zâkkât nâḡâm kwâkâ upegât umḡâ zengâren tâi nâḡâm ândiap. Zâk zengâren gam ziḡḡitpapkât okḡḡḡap. ²⁷ Zâk mâsek donḡbep op mumbam oip. Oi Anutuḡâ tâḡḡum bekḡan meip. Oi zorik buḡâ. Nâḡâren umbâlâ muyagebapkât bekḡan meip. ²⁸ Zen ekḡâ umâlip upigât sot nâ yatik nâḡâm kwâkâ mân ândibatkat zâk mân aḡḡân kârâm sâḡgongua gâbap. ²⁹ Zorat zengâren ḡâi zen umâlip nâḡḡḡḡḡḡḡâm Kembugât op buku okḡḡḡḡâbi. Zen a yatâ zo hurat kwatziḡḡâbi. ³⁰ Zâk Kristogât nepkât mumbam op zeip. Zengât hâḡḡâ

kore otnibapkât sâkḡâ mân aḡḡân kârip.

3

Sinḡi âlip kukuḡ a zo zengât galem utnat.

¹ Bukurâpnâ, den ḡâi sâbâ. Kembugât opḡâ umâlibân ândibi. Den zo mârum sâḡ dâzâḡḡowan. Dum zorigâk kuleḡḡum ziḡḡâbam nâḡâm mân kwaksan. Wangât, zorâḡâ tânzâḡḡobap, zorat.

² Zen wâu ulin zengât galem ândibi. Zen bâliḡḡḡât nep tuume. Sâkziḡâ mânâḡḡâḡme, a yatâ zo zengât galem oraḡḡâm ândibi.

³ Zo zen kwabâ kwarâḡḡâm nen Kembugât a sâḡe. Zo yenḡâ. Nen ko Anutugât a bonḡâ ândimen. Kaapumḡâ otniḡi Kembu kore okḡḡḡâḡmen. Oi Yesu Kristo sot pâlâtânḡ upmen. Oi nâḡâm pâlâtânḡiḡâ zo sâkkât zoren mân pamen. ⁴ Nâ sâkkâren târokwapâ sâḡ âlip opam. A nâmbutḡâ zen sâkkâren târokwapme. Nâ yatâ upâ sâḡ walâziḡḡâbam. ⁵ Zorat topḡâ sâḡ muyagibâ. Nâ muyagem sirâm nâmburân zagât zia karâmbuḡan kwabânowe. Nâ Isirae a kâmurân gokḡâ, Benyamḡḡât kiḡḡâ. Nâ Yuda a, Yuda zengâren gâbâ âsagiwan. Nâ Parisaio a op Moseḡât gurumin den lum ândiwan. ⁶ Kâtiknâḡât op Kembugât kâmut, zengât kâsa oraḡḡan. Kembugât gurumin den zo perâkḡak lum kwâtâtewan. Oi târârak mâḡâp lâḡ ândiwan.

Pauloḡâ Kristogât op kut ḡâi ḡâi birip.

⁷ Oi nâ mârum kut ḡâi ḡâi mem ândim nâḡa bon oip. Bet ko Kristogât opḡâ nâḡa yenḡâ oip. ⁸ Perâkḡak, nâ Kembuḡâ Yesu Kristo, zâkkât topḡâ ek nâḡa bon oi kut ḡâi ḡâi mârum oraḡḡan sot nâmbutḡâ pisuk patâ, zorat nâḡa yenḡâ uap. Nâ Kristo sot pâlâtânḡ upat sâḡ kut ḡâi ḡâi sâḡḡiḡâ eksa iisâk yatâ oi birâwan. ⁹ Nâ gurumin den lum târârak upatkât buḡâ.

Kristogâren nângâm pâlâtân kwap tosanâ buŋ ândiândiŋ, zorat otnigap. Nângâm pâlâtân zo Anutugâren gok. Zâknâ nângi tosanâ buŋ upapkât san. ¹⁰ Nâ Kristo sot pâlâtân ua zaatzaatŋaŋgât imbanjâ nâgâren muyagei zâk sâknam nângip, yatik nângâbat. Yatâ opŋa moip, zorat holi muyagibat. ¹¹ Yatâ op âim mumuŋan gâbâ zaatpat, zorat otnigap.

Kâtigem âim kikerân âi gâsunat.

¹² Nâ ninanġât itâ mân san, “Paulo nâ sârârâk kârâm mârum kikerân ga gâsuan.” Buŋâ. Ka Yesu Kristoŋâ nâ gâsunigipkât kiket gâsubam sârârâk kârâm âiman. ¹³ Bukurâp, kiket muyagem gâsuan, ninanġât nânga yatâ mân uap. Zitâ opman. Kut ŋâi birâwan, zo kândâtkoman. Oi kut ŋâi mâtenan kinzap, zo mimbatkât kâtigeman. ¹⁴ Oi Anutuŋâ Yesu Kristogât op diinigi sumbemân âibatkat op kiket âi gâsubat.

¹⁵ A um nângânângâniŋ lâambarip, nen aksik zo yatâ nângâm ândinat. Oi a nâmbutŋandâ kut ŋâigât nângâne mâtâp ŋâi opmap oi ko Anutuŋâ mâtâp âlip tirâpzâŋgoi ek nângâbi. ¹⁶ Mâtâp lân gawen, zorik lân âinâ.

Nen sumbem kamângât bonġâ ândinatkat niŋgip.

¹⁷ Bukurâp, nâ mâtâbân kândom otziŋga zen yatik mâtâp zirenâk molinim lânbi. A nâmbutŋâ yatik ândim kândom otziŋgâme, zengâren sinziŋ ek ândibi. ¹⁸ A doŋbep zengât dâzâŋgom gâwan. Zi isem umbâlâ op dum dâzâŋgobâ. Zen Kristo poru nagân kukunâ, zâk kâsa miŋaŋgâme. ¹⁹ A zo, ziŋ tâmbetagoaŋgât sinġi ue. Zen tep kâmbosiŋandâ kembu otziŋgâmap. Oi aŋunŋoot zorâŋ umâlip kwatziŋgâmap. Hângât kut ŋâi ŋâi, zorarâk nângâm ândime. ²⁰ Nen ko sumbem kamângât bonġâ. Oi zoren gâbâ neŋgât kubikkubik a, Kembu Yesu Kristo, zâknâ ga gâsânângobapkât mambât ândimen. ²¹ Zâk a sot kut ŋâi ŋâi mem gemġâ

zikuŋâ ombenjan nâmbanbapkât imbanjâ zemŋaŋgap. Zâkkât imbanjâ zorâŋâ sâkniŋ giginâ melâni zik sâk yatâ neule âsakŋoot upap.

4

Paulogât berân mâme a, zengât den.

¹ Bukurâpnâ, nâ ga ziŋgitpatkat nângan. Umnâ zengâren kinzap. Nâ zengât sâtâre opman. Zen Kembu sot pâlâtân op kâtigem ândibi.

² Eudodia sot Sintike, ambân zagât zo zet Kembangât op um kânok op ândibabot. ³ Oi betnan memâ, gâ ambân zagât zo betzikŋan mimban. Zet sot Kelemento sot buku nâmbutŋâ, zen sinġi âlipkat nep tânnone tuuwen. Kutziŋâ ândiândi kâtikkât ekabân ziap.

Sâm bâbâlan den.

⁴ Zen Kembangât op umâlip nângâm sâm âlip kwâkŋaŋgâm ândibi. Nâ dum sâbâ. Zen sâtâre op ândibi. ⁵ Zen um lumbenâ sot um lâklâk ândine a ziŋ ziŋgit nângâbi. Kembu takâtakâŋaŋgât narâk mâte otziŋgap. ⁶ Kut ŋâi ŋâi zorat mân nângâm kwâkâ upi. Umziŋan den topŋâ topŋâ zei Anutu dukubi. Oi sâiwap sâm dukubi. ⁷ Oi Anutugâren gâbâ um lumbenâ, zo a nângânângâniŋ walâmap. Yesu Kristogât op um lumbenâ zorâŋâ neŋgâren kwâlâlâksâm zimzap.

⁸ Oi bukurâp, den ŋâi sâbâ. Kut ŋâi ŋâi bonġâ sot hurat kwâkwat, kut ŋâi ŋâi târârakŋâ sot salekŋâ, kut ŋâi ŋâi tobat âlip sot hikpârâkŋoot, kut ŋâi op kwâtâkwâtâtiŋ sot umâlip muyagime. Kut ŋâi ŋâi zo aksik nângâm ândibi.

⁹ Nâ den dâzâŋgom tirâpzâŋgua ek nângâwe, zorik op ândine Anutu, lumbenâ mariŋandâ zen sot ândibap.

Paulo yatâ mo yatâ ândei âlip oip.

¹⁰ Zen betnan miegât Kembangâren umâlip patâ nângan. Zen mârum nâgât nângâm betnan minam mâtâpkât kwagâwe, zo nângan. ¹¹ Nâ

kut ñâi kârum mân san. Nâ kut ñâi ñâi kârumñâ yen ândian, zorat nânnga mân bâliñ opmap. ¹² Nâ gigiñ op ândiândiñ mo gom sambe zemnigi ândiândiñ, zo yatâ âlip ândibam. Tepkât op ândiândiñ mo gomsambe kwâkñan ândiândiñ mo puyân ândiândiñ, zorat topñâ aksik nânngâman. Zo yatâ mo yatâ ândia âlip opmap. ¹³ Yesu Kristonñâ imbanñâ nigî kâtigeman, zâkkât op yatâ mo yatâ zo ândia âlip opmap.

¹⁴ Nâ sâknamân ândia zen betnan miwe, zorat nânnga âlip uap.

Paulo kut ñâi ñâi pindâwe.

¹⁵ Pilipi kamânân gok a ambân, zen nânge. Nâ siñgi âlip nep topkwap Makedonia hân birâwan, narâk zoren Yesugât kâmut nâmbut zen yen ândine zen ziiñjik nâ sot târotâro op betnan miwe. ¹⁶ Oi Tesalonike kamânân ândia sâkkât kut ñâi ñâi zo sâp zagât nim tânnowe. ¹⁷ Nâ kât sikum nibigât mân san. Siñgi âlip bonñâ zeñgâren muyagibapkât san. Oi bonñâ zo zeñgâren lañ kârâbap. ¹⁸ Zinñâ nâ kut ñâi muyagem niwe, zorat sâiwap dâzângobâ. Nine gom sambe op ândian. Epaporiditonñâ zeñgâren gâbâ kut ñâi zo mem ga nigî gom sambe op ândian. Zinñâ nâ kut ñâi otniwe, zorat nânnga Kembu okñanngâwe yatâ uap. ¹⁹ Oi Kembunñâ zorat nânngi âlip uap. Oi Anutu, zâk gom sambe muyagemapñâ Yesu Kristogât op kut ñâi ñâi donbep ziiñjik kut ñâi mân kârum ândibi. ²⁰ Oi Anutu Ibâniñâ, zâkkâren sâmbâ âlip zinziñ zem zâimâmbap. Perâkñak.

Den murukñâ.

²¹ Yesu Kristogât opñâ nânngâziñgan. Zo Yesugât siñgi a dâzângom nanngâbi. Bukurâp nâ sot ândime, zen nânngâziñge. ²² Kembugât siñgi a Roma a kutâ Sisagât kiñ top ândie sot Kembugât siñgi a nâmbutñâ, zen aksik nânngâziñge.

²³ Kembu Yesu Kristogâren gâbâ tânzângozângoñandâ um dâpziñjan zimbap. Perâkñak.

Zo yatik.

Kolosai zengât ekap Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop sot sâiwap den.

¹⁻² Bukurâpniknâ, Kembugât singi a Kolosai kamânân Kristo sot pâlâtân upme, zengât ekap zi kulemgum zinget. Paulo nâ Anutugât sâtkât op Yesu Kristogât op Aposolo orâwan. Nâ sot Timoteo, net zengât ekap zi kulemgum zinget. Anutu Ibâniñangâren gâbâ tânzângożângoñ sot um lumbe zengâren zem zimbap.

Kolosai zengât op sâiwap sâmarâwet.

³ Ninâu sâmet dâp net Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Ibânâ Anutu, zâkkâren zengât op sâiwap sâmet. ⁴ Zen Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâwe sot Kembugât singi a kamân nâmbutñan gâbâ gane buku otzîngâme, zorat sâiwap sâmet. ⁵ Sumbemân ândiândi kâtik zengât singi pâipkât zo minam um bâbâlañ op mambât ândime. ⁶ Anutugât tânzângożângoñangât den, den bonnâ, zo zengâren gâi nângâne zengâren bonñoot oip. Zo yatik singi âlip zo hân dâp muyagem lañ kârâm âim bon opmap.

⁷ Bukuniñâ âlipñâ Epapara, Kristogât kore a op ândim den sâmap. Zo yatik opmap, zâknâ singi âlip dâzângoï nângâwe. ⁸ Oi Kaapumñâ umziñ kubigi umziñâ gâsâyagom ândie. Epapara zâk zorat singiñâ dâtnâkoip. Zâk zengât op nep tu-umap.

Kolosai zengât op ninâu sâwet.

⁹ Oi net zengât den singi zo nângâm zobik topkwap zengât op ninâu sâmet. Anutunâ sâi Kaapumñâ den topñâ sot nângânângâ zingi Anutugât den nângâm kwâtâtibigât ninâu sâmet. ¹⁰ Kembunâ yatâ otzîngi Kembugât a târârak ândine

zingiri dâp upap. Oi âlipñangât nep top top, zo tuum bonnâ muyagibi. Oi Anutugât topñâ nângâm birañbi. ¹¹ Anutu zâk imbanâ mariñâ. Zâk imbanâ âsakñoot zorâñ kâtikñan kwatzîngi kâtigem ândine kwâkziñan kut nâi nâi yâmbât zari mân lorem kin um bâbâlañak op sâiwap sâmet dukubi. ¹² Oi Ibâniñ u âsakñan ândiap, zâknâ ândiândi kâtikkât singi kwatniñgip. Zo Kembugât singi a nengât singi upapkât sâi ziap. Zen zorat nângâm um bâbâlañak op sâiwap sâmet dukubigât ninâu sâmet. ¹³ Anutu zâk nâttâtik mariñangât bikñan gâbâ mâkâniñgâm nanñangât kiñ topñan nâambarip. ¹⁴ Nanñâ zâk tosaniniñangât sângânñâ pam bâliñan gâbâ mâkâniñgip.

¹⁵ Anutu Ibâ, zâk mân igikñâ. Ka nanñâ Anutugât holiñâ sot topñâ muyageip. Mârum hân kwâkñan kut nâi nâi mân muyagei nanñâ kândom muyageipkât kâukniñ ândiepnak ândiap. ¹⁶ Anutunâ sâi nanñandâ a top topñâ sot kut nâi nâi sumbemân sot hânân zo muyageniñgip. Igikñâ sot mân igikñâ. Sumbem a âlipñâ imbanâziñoot sot Satañ sot sumbem arâpnâ bâliñâ imbanâziñoot. A kutâ sot zâizâiñ zo aksik patâ nanñangât imbanandâ muyageziñgip. Oi zo zâkkât singi muyageziñgip. ¹⁷ Mârumñan a sot kut nâi nâi mân muyagei zeï nanñâ kândom muyageip. Oi zâk zobâ ândim gâip. Nanñâ zâk a sot kut nâi nâi zorat galem a sâtnâ op ândiap. A sot kut nâi nâi zo zâkkât bikñan zem gâmap. ¹⁸ Kiñ bitniñangât kâukñâ ândiap, zo yatik Yesugât kâmut ândien, nen Yesugât kiñ bikñâ ândeindâ zâk kâukniñâ ândiap. Zâk ândiândi niñgi zâkkât kâmurân ândien. Nanñâ zâk mârumñan gâbâ kândom op mumuñan gâbâ zaarip. Zâk a sot kut nâi nâi aksik zorat kâukñâ upapkât mumuñan gâbâ kândom otniñgâm zaarip.

Yesunâ nen Anutu sot buku ut-natkât diiningip.

¹⁹ Anutunâ ziknâ imbanâ sot ândiândinâ sot holiñâ nanñangâren dâbâk zimbapkât nângi dâp oip. ²⁰ Oi a sot kut nâi nâi hânân sot sumbemân Anutu kâsa okñangâm ândiwen, nen Anutu sot buku utnatkât nanñâ sâm pindi poru nagân moi gilâmñandâ lumbeñâ muyageningip.

²¹ Kolosai a ambân zen mârûm Anutu kâsa okñangâm ândiwe. Zen Anutu kândâtkum ândiwe. Nângânângâziñ bâlîñ oi lañ gulip ândim bâlîñâ top top op ândiwe.

²² Ka Kristonâ um salek kwatziñgi Anutu sot buku op zâkkât mâtenjan hâlâlu sot tosa buñ ândibigât a yatâ opñâ poru nagân moip. ²³ Zorat zen Yesugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm kâtigem kinbi. Den sinji âlip muyagem ziñgip, zo gulip opapkât mân loribi. Sinji âlip zorat bonñâ minam um bâbâlanjâk op mambât ândibi. Zen yatâ utnetâ Yesunâ diizingi Anutugât mâtenjan anun buñ kinbi.

Sinji âlip a hân dâp zengâren lañ kârâm ariap.

Sinji âlip zo zen Eparañâ dâzângoip. Oi zenâk buñâ. Sinji âlip zo a kamân dâp dâzângom arindâ nângâwe. Paulo nâ nep zorat kore a orâwan. Oi nâ Kolosai zengât op sâknam kwâkñan ândiman.

²⁴ Kristonâ a kâmutnâ nenngât kâukniñ ândiap. Oi nen ombenjan kiñ biknâ yatâ ândien. Oi Kristo zâk kâmut patâ nenngât op sâknam nângip. Sâknam torenñâ nâi nângânângân ziap, zo kwâkñan zâibapkât sâip. Zorat nâ umâlip op zengât op sâknam kwâkñan ândiman.

²⁵ Anutunâ nep sâm nigi zâkkât kâmut zengâren kore op ândiwan. Kore otziñgâm ândibat sot a hân nâin goknâ sinji âlip dâzângom nanñabatkât sâm nigip. ²⁶ Sinji âlip den zo narâknâ narâknâ ekapñoot zei mân nângâm ândim gawe. Ka narâk ziren Anutu zikñak zâkkât

sinji a nen sâm muyageningip. ²⁷ Oi den mârûm tik zeip, zo a hânñâ hânñâ muyageziñgâbapkât Anutunâ nângi âlip oip. Den zo bonñoot sot âsakñoot. Oi den zorat topñâ itâ. Kristogât Kaapumñâ umziñan ândiapkât sumbemân zâim neule âsakñoot ândibigât mambât ândie. ²⁸ Nen a ambân Kristogât topñâ sâm muyageziñgâmen. Oi girem den dâzângomen. A pisuk patâ zen Kristo sot pâlâtân op mem kâtigem nângânângâziñ yâmbârem gwâlantenjâbapkât yatâ upmen. ²⁹ Zen Kristo sot pâlâtân op kâtigem upigât Kristonâ imbanâ nigi kâtigem sâknam nep tuuman.

2

¹ Kolosai zengât op kâtigem sâknam nep tuuman, zorat dâzângua nângânek. Kristogât kâmut Kolosai kamânân ândie sot Laodikea kâmanân ândie, zengât op ninâu nebân kâtigem tuuman. A nigâwe sot a mân nigâwe ârândân. Zengât op nebân sâknam patâ nângâman.

² Zen Anutugât den tiknâ zeip, zorat topñâ nângâm kwâtâtibigât nep tuuman. Zen nângâm kwâtâtem umziñandâ gâsâyagoi um bâbâlanj op kenngât buñ ândibi. ³ Yesu Kristogâren den nângânângâ sot top nângânângân mamñâ ziap. Oi zâk nângânângân niñgi den bonñangât topñâ nângâmen.

⁴ A nâmbutnâ ziñ um gulip kwatziñgâbegât yatâ san.

⁵ Nâ zengât nângâm ândiman. Nâ sâknandâ zen sot mân ândiman. Kârebân ândiman zo ko umnandâ ko zen sot ândiandâ Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâm târoyagom ândine ziñgitnâ umnâ âlip uap. ⁶ Zen Kristo sot pâlâtân urâwe, zo yatik zâk sot pâlâtân op ândibi. ⁷ Den bonñâ mem ândim zâkkâren pâlâtân op kinbi. Zen yatâ opñâ topñâ nângâm kwâtâtibi. Mâtâp tirâpzângowe, zo lân kâtigem sâiwap sâm ândine zâkkâren zâibap.

Kristo sot pâlâtân op ândim umgât gom sambe mân kârunat.

⁸ A ziñâ zo zengât arâpziñâ upigât den kelâkñoot dâzângom umgulip kwatziñgâbegât umziñ galem orañgâm ândibi. Den zo ayân gâbâ nângânângâ den, sarâ, yenñâ. Den zo sâkurâpziñangât den pat yatâ. Den yatâ zo Kristogâren gâbâ mân muyageip.

⁹ Kristogât sâkñan Anutugât holiñâ sot ândiândiñ sot imbanâ piksâm zeî ândimap. ¹⁰ Kristo zâk a kutâ zâizâiñ sot kembu patâ otningâm ândiap. Sumbem a âlipñâ sot bâliñâ sot wâke top topñâ imbanâziñoot, zen ombenân ândie. Oi zâkkât siñgi a nen zâk sot pâlâtân oindâ ândiândi neñgâren piksâm sambâlem ziap, zorat zen umgât kut ñâi ñâi zorat mân kârume. ¹¹ Zen Kristo sot pâlâtân utne umziñan bâliñâ zeip, zo sañgorip. Zen sâgân kwabâyagowe, zorat buñâ. Zen ândiândi sâñgiñâ sâmbum pam Kristogâren pâlâtân urâwe. ¹² Tooyân sañgonziñgâwe, zorânñâ Yesugât mumuñan târokwatziñgip. Oi Anutu zâk imbanangât Kristo mumuñan gâbâ mânggeip. Imbanâ zo yatik nângâm pâlâtân kwapme, zengâren zari Yesugât zaatzaatñan târokwatziñgip.

¹³ Zen mârum bâliñâ op um mumuñâ ândine Anutuñâ tosaziñ birâmñâ Kristo sot mânggiziñgi ândie. ¹⁴ Oi tosaziñangât den ekabân zeip, zo moloñâ poru nagân mândi buñ oip. ¹⁵ Yatâ opñâ Satañ sot wâke zâizâiñ sot imbanâziñoot timbâ kâmbamziñ mem kom sâmbum a ambân mâteziñan topziñ sâm muyageip. Zâk poru nagân yatâ oip.

A ziñ um gulip kwatningâbegât gasâniñ kârâm ândinat.

¹⁶ A ziñ nalem nâmbutñâ birâm ândibigât mo Yuda zengât kendon patâ mo mâik tâtatñangât, zorat den sâkziñan sâne mân nângâbi. ¹⁷ Wangât, kendon zo bonñâ buñâ. Bonñâ bet muyagibap. Zorat bet muyagibap, zorat dâp zorân kâdom

gâip. Bonñâ ko Kristogâren ziap. Oi zen zâk sot pâlâtân upme. ¹⁸ A nâmbutñandâ sâkkât âkñâle bâliñâ pâke kwâtnam sâkkât kendon ândim sumbem a mâpâsibigât sâme. A yatâ zo, ziñ kut ñâi ñâi uman ekñâ zorat nângâne bon opmap. A yatâ zo, zen sâkziñ lañ mem zâi pam den bon buñ, zo dâzângom ândime. Nângânângâziñâ zo ko ayân gâbâ âsageip. A zo, zen Kristo sot pâlâtân mân upme. ¹⁹ Kristo zâk kâukniñâ. Nen kiñ bikñâ yatâ. Oi kâukñan gâbâ sânamñandâ pâuksâm gem bonñâ mem kâtikñan kwap saaniñgâmap. Oi Kristo zâk um dâpkât nalem niñgâm tânnânñgoi lâmbatnatkât imbanâ zemñangap. Anutu zâk yatâ nângâm kubigi ziap.

Kâsâp den a umân muygeip, zo mân nângânat.

²⁰ Zen Kristo mumuñan târokwapñâ hângât den kândâtkuwe. Oi ândiândi sâñgiñâ kândâtkomñâ dabân hângât a yenñâ yatâ ândim agât den lume? ²¹ A ziñ den itâ sâne lume, “Zi mân gâsuban. Zi mân nimban. Zi mân mimban.” ²² Kut ñâi ñâi zo buñ opmap, zo mân tâmbetgobap. Zorat opñâ wangât mân nimbi, mân mimbi sâme? Den yatâ zo Anutugât den buñâ. Den zo a ziñ umziñan nângâm sâm kwâkâyangâme. Zorat a ziñ den yatâ zo sâne mân nângâbi. ²³ A yatâ zorân den nângânângâ tobat upme. Ka den sâme, zo bonñâ buñâ. Zo top nângânângâñangât den buñâ. Zen sâkkât âkñâle zorat pâke kwâtnam sâkkât kendon ândime. Sâkziñ mem geinam sâne den zorân den bonñâ yatâ opmap. Ka yatâ zorân bon buñâ. Zorânñâ sâkkât âkñâle pâke mân kwâpap.

3

Sumbemân zâim ândiândiñ, zorat nângânat.

¹ Kristo zâk mumuñan gâbâ zaatñâ sumbemân zâi ândiap. Oi zen Kristo zaatzaatñan târokwarâwe. Zorat urâ

Anutugât âsanjâ bongen Kristonjâ den nângâm ândiap, zorarâk nângâm ândibi. ² Hânân den sâm âragume, zorat bunâ. Sumbemân den âlipjâ nângâm ândie, zorat nângâm ândibi. ³ Zen Kristo mumuñan târokwarâwegât a mumuñâ yatâ hân a zeñgât den bâlijâ zo mân nângâm ândibi. Wangât, ândiândizij zo Kristo sot Anutugâren tik ziap, zorat. ⁴ Oi Kristo zâk ândiândij mârijandâ taki zen yatigâk zâk sot ârândân âsakjâ neuleñan muyagem ândibi. Zen zorat op nângâm ândibigât san.

Um sânjinjâ lândim pânat.

⁵ Zen sâkkât âkñâle bâlijâ zorat kendon ândim kut ñâi ñâi itâ zo birâbi. Lañ mâman, kut ñâi ñâi mân orotjâ sot sâkkât âkñâle bâlijâ. A ñâigât kut ñâi ñâi zorat âkñâle mân upi. (A ñâigât kut ñâi ñâinanjât âkñâle orot, zo Anutu kândâtkum umzij ñâigâren pâpanjâ yatâ.) ⁶ Um kâtik a zij bâlijâ zo aksik upmegât Anutuñâ hâuñâ zingâbap. Oi Kristogât kâmut Kolosai kamânân ândie, zen mârum kut ñâi bâlijâ top top zo op ândiwe.

⁷⁻⁸ Narâk zi ko kut ñâi ñâi bâlijâ zi aksik birâbi. Kuk sot den sârek, um kâlak, mem ge kwâkwat den sot den bâlijâ. ⁹ Sarâ mân sâbi. Um sânjinjâ sot orot mâme gânjonjâ zo lândim pegât zo aksik birâbi. ¹⁰ Oi um unakñâ zo Anutugâren gâbâ mem ândibi. Um unak Anutuñâ muyageip, zo kubigi nângânângâ sot opñâ zikñâ holi yatâ muyagem ândiap. Zen Anutugât topñâ nângâm kwâtâtem ândibigât yatâ oip. ¹¹ Zorat kâsâp ândiândij zo âkip. Yuda a sot Grik a, kwabâ kwaranjâwe sot mân kwabâ kwaranjâwe, saru a mo barâ a, kore a sot a patâ zo aksik patâ Kristonjâ mâpotningâmñâ kâukniñâ ândiap. Oi nen aksik zâkkât ombenjan dâp kânok ândien.

Nen Kristo sot pâlatân urâwengât sinji âlip lum ândinat.

¹² Anutuñâ umñandâ gâsuzingâm buku otzingâm gâsum sâlâpzanjoip. Zorat zen itâ upi. Um lâklâk op buku upi. Zen umzij giginjâ oi um sânduk ândibi. Sinji âlip lum ândim âkon mân upi. ¹³ A zij bâlij otzingâne zorat hâuñâ mân otzingâbi. Osetziñan tosa ñâi muyagei birâm kândâtkum ândibi. Kembuñâ tosazij birip. Zen yatik bukurâpziñanjât tosazij birâbi. ¹⁴ Oi kut ñâi ñâi zo opñâ walâm umziñandâ gâsâyagom ândiândij, zo mem kâtigem ândine zorânjâ mâpotzingi um kânok upi. ¹⁵ Oi Kristo sot pâlatân op ândine zâkkâren gâbâ um lumbe zorânjâ umziñan nep tuubap. Zen lumbe opñâ um kânok op ândibigât Anutuñâ diizingip. Oi zâkkâren sâiwap sâm ândibigât nângip. ¹⁶ Kristogât den osetziñan lañ kârâbapkât kâtigibi. Oi nângânângâ den top topñâ kwâkâyanjâm galem oranjâm ândibi. Yatâ utnetâ Kaapumñâ mem bâbâlañ kwatziñgi mâpâmâpâse kep sânjinjâ sot sinji âlipkât kep mimbi. Umziñandâ Anutugâren sâiwap sâm, sâm âlip kwâkñanjâm mimbi. ¹⁷ Zen Kristogât kâmut gakârâpñâ ândie, zorat nângâm den mo nep utnam dâñâk upi. Zen zo yatâ utne âlip oi Kembu Yesugât kutsinjinjâ lañ kârâbap. Zen yatâ op ândibigât Kristonjâ imbanjâ zingâbap. Zorat Anutu Ibâniñ sâiwap sâm dukubi.

¹⁸ Zen Yesu Kristo sot pâlatân urâwenjâ ândiegât itâ op ândibi. Ambân zen abarâpziñanjât ombeziñan ândim sâtziñ lum ândibi. ¹⁹ A zen âmbirâpziñ buku otzingâm ândibi. Ambirâpziñ kârâpñoot mân otzingâbi.

²⁰ Katep zen ibâ mamârâpziñ den ñâi mo ñâigât sânetâ lubi. Zen yatâ utnetâ Kembuziñandâ nângi âlip upap. ²¹ Ibâ mam zen nan bârarâpziñ zingit um kâlak upegât kubikzingânam kut ñâi kârâpñoot walâwalân mân otzingâbi.

²² Kore a sot nep a, zen patârâpziñ zeñgât sâtziñ lubi. Zo a zij zingitne

âlip upapkât bunâ. Kembu hurat kwâkñangâm utne dâp upap. ²³ Nep aksik zo a patâ zengârâk opñâ bunâ. Kembangât op bâbâlanâk tubi. ²⁴ Zen itâ nângâbi. Zen hânân Kembu Kristo zâkkât kore a op ândie. Oi nepkât sângânñâ sumbemân ziap, zo Kembangâren gâbâ mimbi. ²⁵ Ka ñai zâk bâliñangât nep tuugi zo yatik hâuñâ yâmbâtñâ mimbap. Kembunâ kore a sot a patâ dâbâk otziñgâmap. Zâk hâtubâtu mân otziñgâmap.

4

¹ A patâ zengât den sa nângânek. Patâziñâ Kembu zâk sumbemân ândiap, zorat zen zâkkât nângâm kore a gakârâpziñ kut ñai ñai târârâgâk dâpziñan galem otziñgâbi.

Ninâu sâsânangât den.

² Kolosai a, zen âsâbân ninâu sâm ândibi. Oi um wâgân ândim sâiwap sâm ninâu sâm ândibi. ³ Oi neñgât op ninâu sâne Anutuñâ siñgi âlip sânatkât mâtâp muyageniñgi Kristogât den mârûm tik zeip, zo sâm muyaginat. Nâ den zo dâzângom ândiwangât um kâtik, ziñ kâsa otnim gâsânôm tâk namin nâbane ândian. ⁴ Zorat Kolosai a zen nâgât op ninâu sâbi. Ninâuñâ betnan mine bâbâlan op Kembangât den zo sâm muyagia dâp upap.

⁵ Kolosai a, zen um kâtik a, kândâtñan gok, zen sot kândiangâm gulip ândiandin mân op kut ñai ñai nângâmñik upi. Kembangât den dâzângonam ândibi. ⁶ Dinziñâ kubikne sii semen yatâ naam oi dâzângobi. Zen yatâ opñâ a den melân dâzângonam mân kwakpi.

Tikiko sot Onesimo

⁷ Nâgât den siñgi zo Tikikoñâ otziñgâbap. Zâk Kembangât nebân bukunâ oi umnandâ gâsumap. Berân mâmeniñâ sot Kembangât kore a sât luluñoot. ⁸ Zâk zengâren gam den siñgi otziñgâbapkât sângongua gaap. Um bâbâlan kwatziñgâbapkât

op zengâren gaap. ⁹ Oi bukuniñâ Onesimo, Kembangât sât luluñ a zengâren gokñâ, zâk ârândân sângongua gamñâ kut ñai ñai ziren âsagiap, zorat den siñgi dâzângom nângâbapot.

¹⁰ Bukunâ Aristako nâ sot tâk namin ândiap, zâk sot Banabagât nepânâ Mareko sot Yusito, kutñâ ñai Yosua, ziñâ nângâziñge. (Marekogât den mârûmñan dâzângowan. Zâk zengâren gâi buku okñangâbi.)

¹¹ Aristako, Mareko sot Yusito, a karâmbut zo, ziñâ Yuda a zengâren gâbâ muyagiwe. Ziñâ Anutu um topñan ândiandinâ muyagibapkât nep betnan mime. Yuda a nâmbutñâ Yesu sot pâlâtân urâwe, zengâren gâbâ ñai mân betnan mime.

¹² Oi Kolosai zengât kamânân gokñâ a ñai, Epapara, Kristogât kore a, zâkkât nângânangân Kolosai a zengâren ziap. Oi zen Yesu Kristo sot pâlâtân op Anutugât diñangât topñâ nângâm kwâtâtem lum ândibigât âsâbân ninâu sâm kâtigemap.

¹³ Zâkkât topñâ nângâmangât itâ dâzângobâ. Zâkñâ zengât opñâ sot Laodikea kamânân gok sot Hierapoli kamânân gokñâ Kembangât siñgi a ambân kâmut ândie, zengât op ninâu nep, sâknam nep patâ tuumap.

¹⁴ Dema sot mâsek kubikkubik a bukuniñâ Luka, zet nângâziñgâbapot.

¹⁵ Oi Laodikea kamânân bukuniñâ a kâmut sot Nimbasi sot kâmut zâkkât mirin mindume, zengât nângâm sâtâre opman. Den zo sapsûm ziñgâbi.

¹⁶ Ekap zi a ambân sâlâpkum nângâm nângâne ko Laodikea kamânân kâmut ândie, zengâren pane ari sâlâpkubi. Oi Laodikea zengât ekap ñai kulemguan, zo yatik zen ziñgâne sâlâpkubi.

¹⁷ Arikipo, zâk itâ dukubi, “Nep Kembunâ gigip, zo mulunâk tuum biranban.”

¹⁸ Den nâmbutñâ zo yen sa bukunâ ñaiñâ kulemgua. Ka zi ko Paulo nâ ninâ bitnandâ simbup mem kelikmelik den zi kulemgum paan.

Nâ tâk namin ândian, zorat nâgât
op ninâu sâbi. Anutugâren gâbâ
tânzân̄gozân̄goŋâ zeŋgâren zem
sambâlem zimbap.
Zo yatik.

Tesalonike a zengât ekap kânok Paulonjâ kulemgum zingip.

Paulonjâ zengât op Anutugâren sâiwap sâip.

¹ Paulo, Siliwano sot Timoteo, nen Tesalonike kamânân kâmut ândie, zengât ekap zi kulemgum zingen. Zen Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo zet sot pâlâtân upme, zengât ekap zi kulemgum. Tânzângezângeon sot um lumbenâ zengâren zimbap.

² Nen âsâbân zengât op Anutugâren sâiwap sâim dukumen. Ninâu sâmen dâp zengât nângâm ândimen.

³ Zen nângâm pâlâtânzingâgât op Kembu kore okjângâme. Zen umzingândâ Anutu gâsum pâlâtân kwap nep tuume. Kembuninjâ Yesu gâbapkât um bâbâlan op mambât ândie. Zen yatâ upme. Zorat nângâm Ibâninjâ Anutu zâkkâren ninâu sâmen. ⁴ Bukurâpnâ, nen itâ nângen. Anutunâ umnjâ gâsum sâlâpzângeoi gâsum sâlâpzângeoi.

⁵ Yatâ otzingipkât den singi âlip mem ga dâzângeindâ den yennâ mân oip. Zo imbanângeot sot Kaapum sot oip. Den zo nângâne umzingan giarip. Nen zen sot ândim kut nâi nâi urâwen, zorat topnâ ek nângâwe. Zengât op yatâ op ândiwen, zo nânge.

⁶ Nengât orot mâme ek nângâwenjâ yatik op ândiwe. Oi Kembu zik orot mâme zo ekjâ yatik moliwe. Zen singi âlip nângâm mem ândiwe. Singi âlip sâknam kwâkjan mem ândine Tirik Kaapumjâ mem bâbâlan kwatzingi sâtâre op nângâwe.

⁷ Zen Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkjanjâne Makedonia sot Grik hânân singizij nângâm yatik urâwe.

Tesalonike a zengât den singi kamân dâp arip.

⁸ Zengâren gâbâ Kembugât den lanj kârâm âi Makedonia sot Grik hânân muyageip. Oi zorik bunjâ. Zen

Anutu nângâm pâlâtân kwarâwe, zorat den singi kamân dâp ari nângâne ninjâ mân dâzângeowen.

⁹ Zen zinjâk nen zengâren ga nep tuugindâ bonjâ muyageip, zorat den singi dâtnângome. Oi zen lopio yennâ, anjâ tuutuun, zo kândâtkom Anutu, ândiândi marijâ bonjâ mâte okjângâm arâpnâ urâwe. ¹⁰ Oi nanjâ Yesu mumujan gâbâ mângep, zâk gâtâm sumbemân gâbâ gâbap. Oi narâk patin Anutu kukjângât bonjâ zo sâi nengâren mân âsâgibap. Zen zâk gâbapkât um bâbâlan op mambât ândime. Nen zengâren nep tuugindâ bonjâ muyageip, zorat singi zinjâk nângâm nâ zo yatâ sâim dâtnowe.

2

Paulo zâk Kembunâ egi âlip upap, zorat sâip.

¹ Bukurâpnâ, zengâren ga nep tuugindâ bon bunj mân oip, zo zinjâk nânge. ² Mârum Pilipi kamânân nângom mem nâi nâi otningâwe, zo nânge. Yatâ otningâne Anutunâ betninjan mei kenjât bunj zengâren gam ândiwen. Oi a donjâp kâsa otningâne lanj Anutugât den singi zo sapsun zingâwen. ³ Um bâbâlan den sâmen, zo nângâm gulipkum mân sâmen. Den sarâ mân sâmen. ⁴ Zorat op Anutunâ ningiri âlip opmap. Den singi âlip sânatkât sâim ningip, zorat dâp sâmen. A zij ningitne âlip upapkât bunjâ. Anutunâ nengât nângi âlip upapkât sâmen. Anutu zâk umningâgât top ekmap. ⁵ Zen nengât topnij nângâme. Nen mân kâitzângeowen. Mân elakzângeowen. Oi zengâren kât sikumgât âknâle mân urâwen. Zo Anutunâ nângi ko san.

⁶ A kutâ otzingânakât mân sâwen. Kristogât Aposolo op ândim kut nâi nâigât sâindâ dâp upap. Zo nângâmjâ zen mo kamân nâmbutnjâ zen a kutâ otzingânat mân sâwen. ⁷ Bunjâ. Ambân nâinjâ murarâpnâ on galem otzingâmap, zo yatâ nen zengâren ândim galem otzingâwen.

⁸ Nengât âknâle zengâren zeipkât Anutugât sinji âlip dâzângonatkât zorik bujâ. Nen kore otzingâm ândinam urâwen. Umniñâ zengâren kirip, zorat.

⁹ Bukurâpniñâ, sâknam nep tuum ândiwen, zo nânge. Zengâren gâbâ kut nâi nâi zo mân minam nâtik sirâm nep kârâpnoot tuum ândiwen. Kanpitâ mân kwatzingânatkât zengâren nep tuum ândiwen. Zo yatâ op Anutugât den sinji âlipnâ dâzângowen, zo nângâme. Oi Anutu zâk yatik topniñ nângap. ¹⁰ Nen um salek sot târâraknâ, tosa buj ândim Kembangât kâmut op ândie, zengâren nep tuuwen. ¹¹ Nâi itâ nângâme. Ibâñandâ murarânâ den dukumap, zo yatik niñâ den dâzângowen. Um bâbâlan den sot girem den dâzângowen. ¹² Anutuñâ zâkkât um topnan sot âsaknan ândibi sâm diizingâmap. Oi zen zâkkât a bonñâ op, zâkkât tobat op ândibigât den yatâ zo dâzângowen.

Kembangât den lunetâ kâsa otzingâwe.

¹³ Nen Anutugât den dâzângoindâ nângâne a den mân oip. Zo âlip nângâwe. Zo Anutugât den. Zen den zo nângâm mem umziñan pane nep tuumap. Oi zorat nen âsâbân Anutugâren sâiwap sâmen.

¹⁴ Bukurâpnâ, zen Anutugât kâmut Yudaia hânân Yesu Kristogâren pâlâtân urâwe, zen sot tobat kânok urâwe. Zen Yuda a ziñâ kâsa otzingâm sâknam zingâwe, zo yatik zengâren kamârâpziñandâ zângom sâknam zingâwe. ¹⁵ Yuda a zen Propete sot Yesu Kristo zângone muwe. Oi nen yatik nângom moliningâbi. Zen Anutuñâ zingiri mân dâp uap. Zen a kâmutnâ kâmutnâ kâsa otningâme. ¹⁶ A hân nâin goknâ den sinji âlip nângâbe sâm pâke kwatzingâme. Hân nâin goknâ zen Kembangât sinji a upigât âkonzingap. Tosaziñâ târokwap utne patâ oi tosaziñangât op Anutugât kuk zo zengâren âsagezingap.

Paulo zâk zengât op umñâ sisi-walon oip.

¹⁷ Bukurâp, nen zâmbam gam narâk zi mandu yatâ op ândiwen. Sâkniñandâ ziren mâik nâi ândien. Umniñâ ko zen sot tap zingitnatkât otningap. ¹⁸ Oi zo ga zingitnatkât sâwen. Oi Paulo, nâ narâk nâin nâin gâbam ua Sataññâ mâtâp pâke kwap gâip. ¹⁹ Kembu Yesuñâ gâi ko nen mâtenan kin wan mo wangât sâtâre utnatkât nângen. Nen zengâren gam nep tuugindâ bonñâ âsageip, zorat sâtâre utnat. ²⁰ Zengât op sâtâre sot umâlip upmen.

3

Paulonâ Timoteo sângongui arip.

¹ Net zengât nângâm kwâkâ op net niknik Ateñ kamânân tâtat sâwet. ² Oi net Timoteo sângongoitâ zengâren gâip. Zâk bukuniñâ Anutugât nep a ândim Kristogât sinji âlip sâmmap. Zâknâ zengâren gam nângâm pâlâtânziñ mem kâtiknan kwâpam gaap. ³ Zen sâknamân ândimñâ loribegât yatâ urâwen. Zen nânge. Sinji âlip zo sânduknâ ândim nângânatkât mân sâm niñgip. ⁴ Nen zen sot ândim den kânñan itâ dâzângowen, “Nen sâknam nângâm ândinat.” Den sâwen, zo yatik âsageip, zo nânge. ⁵ Sarâ mariñandâ kâitzângoi nep zengâren tuuwen, zo bon buj opapkât umnâ girem oi ândiandâ mân dâp oi a zo sângungua gaap. Sinji âlip dâñ mem ândie mo mân mem ândie, zorat ek nângâbapkât gâip.

Timoteo zâk âburem gâip.

⁶ Narâk ziren ko Timoteo zâk âburem gam nângâm pâlâtân sot buku orotziñangât den sinji dâtnânngoip. Oi zen nengât donbep umâlip nângâme. Oi nen zingitnat sâmen. Zengoot yatik nen niñgitnatkât sâme. ⁷ Bukurâpniñâ, nen ziren sâknam kwâknan ândim zengât nângâm kwâkâ op umniñ gwârâ oip. Nen yata ândimñâ

nângâm pâlâtânziņangât sinġi nâņgâm umniņ diim gei ândien. ⁸ Zen yatâ op Kembu sot pâlâtân op kâtigem ândine umniņ diim gei ândinat.

Kembugât den zengâren zim-bapkât Paulonâ ninâu sâip.

⁹ Zengât op Anutu mâtenjan umâlip patâ nâņgâmen. Oi Anutu sâiwap patâ dukoindâ dâp upap. ¹⁰ Nen zengâren ga ziņġitnâ Kembugât den nâmbutnâ tânzâņgomnâ târokwap ziņġanatkat âsâbâņ ninâu kâtiknâ sâmen. Nâņgâm pâlâtânziņâ nâiyân pâton opapkât gwârâ uan. ¹¹ Oi Zorat Anutu Ibâniņâ sot Kembuniņâ Yesu zikņak diiniņġi zengâren gânat. ¹² Zengâren ko Kembuņâ tânzâņgoi buku op ândime, zo târokwap op zâine gwâlântenjsâi ziiņâ sot a nâmbutnâ zen buku upi. Nen yatik zengât upmen. ¹³ Oi Anutuņâ tânzâņgoi umziņ mân loribap. Oi Kembuniņâ Yesu, zâk sot sinġi a târâraknâ, zen sot gâi zen Anutu Ibâniņangât mâtenjan um salek, tosaziņ buņ kinbi.

4

Um sumun buņ, um salek ândibi.

¹ Bukurâpnâ, Kembu Yesu sot pâlâtân op den nâi sa nâņgânek. Zen ândi mâmanziņ kubik ândine ziņġiri âlip upap, zorat dâzâņgowen. Oi zen yatik op ândime. Zo yatik târokwap op zâibi.

² Nen Kembu Yesugât sâtkât den dâzâņgowen, zorat mân kwakme. ³ Anutuņâ itâ sâmap, “Bâliņâ birâm um salek ândibi.” Oi zorat sa nâņgânek. Zen laņ mâman a ambân, zengât mâtâp mân lânbi. ⁴ Zen nâi zikņik zikņik Anutugâren târârak ândim zikņâ ambiniņik mem galem upap. ⁵ Um kâtik a zen Anutu mân nâņgâņangâm âkņâleziņangârâk ambân laņ minziņgâm birâziņgâme. Zen zo yatâ mân upi. ⁶ Nâi zâk daņgon walâm bukuņangâren kâmbu oi Anutuņâ zorat hâuņâ pindâbap. Den girem zo mârumjan

sâm muyagem dâzâņgowen. ⁷ Nen um sumun ândinatkat buņâ, um salek ândinatkat Anutuņâ diiniņġip. ⁸ Zorat nâi zâk den zo birâbap zo ko agât den buņâ, Anutugât den zo birâbap. Anutuņâ Tirik Kaapum umziņan pâmap, zo birâbap.

Um kânok op ândim nep tuunat.

⁹ Kembu zikņak buku upigât den umziņan pâmap. Zorat zen buku upigât den doņbep mân sâm kulemgunat. ¹⁰ Oi zen Makedonia hân dâp Yesugât kâmut zen buku op ândime. Zen yatik op târokwap ândine gwâlântenjsâbapkât dâzâņgowen. ¹¹ Oi den itâ sâm dâzâņgowen, “A ambân âkon op yen tap den laņ sâlâpkume, zen yatâ mân upi. Zen ziiņangât nâņgâne gigiņâ oi bitziņandâ nepziņâ tuum kâtigem ândibi.” ¹² Zen bitziņandâ nepziņ tuum kâtigem ândim sambe kwâkņan ândim mân kwakpi. Oi um kâtik a ziņâ orot mâmeziņ zo ekņâ hurat kwatziņgâbi.

Yesu gâbapkât den.

¹³ Bukurâpnâ, zen muwe zengât a um kâtik ziņâ isem umbâlâ upme, zo yatâ upegât dâzâņgonâ. ¹⁴ Nen, Yesu mom mumuņan gâbâ zaarip, den zo nâņgâm itâ nâņgânat, “Yesu mom zaarip, zorat Anutuņâ zâkkât kâmut op muwe, zo mângiziņgâm diiziņgâm zâibap.” ¹⁵ Oi nâi zi Kembugât den dâzâņgonâ. Hânân wâgân ândeindâ Kembuņâ gâbap, narâk zoren niņâ a muwe, zo mân kândom otziņgâm zâinat. ¹⁶ Narâk zoren Anutugât lâmun kwamit sot Kembugât den kwamit sot sumbem a patâgât den kwamit âsagei Kembuņâ sumbemân gâbâ gem gâbap. Gem gâi Yesu sot pâlâtân op muwe, zen kândom op zaatpi. ¹⁷ Zaatnetâ bet wâgân ândinatnâ nen minduniņgâm zengâren târokwatniņgâm unumunumân diiniņgâm zari sumbem kabâņan Kembu sot kândiaņgânat. Oi Kembu sot ândim

zâimânat. ¹⁸ Zen den zo sâm âragum nângâm umziņ diim gei ândibi.

5

Kembugât narâk kek mâte upap.

¹ Bukurâpnâ, narâkņangât den zo wangât doņbep kulemgum ziņgânat? ² Ziņņak itâ nângâme, “Mân nângâm ândine kâsâziņ nâtigân game yatik Kembugât narâk patâ zo mân nângindâ âsagibap.” ³ Oi a zen âlip lumbenân ândinat sâne narâk zorenâk tâmbetagoagon zo muyageziņgâbap. Ambân kâmbonjoot nâi, zâk katep âsaâsagiņ narâkņâ mân nâņgi âsagibap, zo yatâ âsagibap. A aksik zeņgâren zo yatâ muyagibap. ⁴ Zen ko nâtâtigân mân ândime. Zorat zen narâk zo âsagibabân kâsa ziņâ game yatâ gâi mân kwakmak upi. ⁵ Zen âsakņâ sot maagât kâmut op ândie. Zen nâtik sot nâtâtikkât kâmut buņâ.

Narâk mân nângengât um gwâlâ op nebân ândinat.

⁶ Zorat a nâmbutņâ ziņ uman zine zen zo yatik mân zimbi. Nen galem oraņgâm um wâgân ândinat. Um gulip mân utnat. ⁷ Uman zânze, zen nâtik uman zime. Too kâtik nem um gulip upme, zen yatik nâtigân too nem bâliņ top top muyagime. ⁸ Nen ko sirâmgât siņgi op ândienņâ umniņ galem op ândinat. Oi nângâm pâlâtâņ sot buku orotņâ, zorâņ kâmbamgât hâmbâniņ upap. Oi kubikņâ diiniņgâmap, zorat nângânat. Zorâņâ kâmbamgât irâmarâkniņâ oi akum ândinat.

⁹ Zo itâgât. Anutuņâ neņgât kukņangât siņgi mân sâip. Kem-buniņâ Yesu Kristoņâ kubikniņgi zâkkât siņgi utnatkât sâmap. ¹⁰ Zâkņâ neņgât op moip. Zorat nen momņâ mo gwâlâ ândim zâk sot pâlâtâņ utnatkât yatâ oip. ¹¹ Zorat zen siņgi âlip mem kâtigem ândibigât dâzângone âragwârugu op ândibi. Zen zo upme, zo yatik op ândibi.

A sâtņâ hurat kwatziņgâm a nâmbut tânzâņgobi.

¹² Bukurâpnâ, nen den kâtikņâ nâi dâzâņgonâ. Zeņgâren sâknam nep tu-ume sot Kembugât kâmurân patâziņ op ândime, zen hurat kwatziņgâbi. Zen den dâzâņgome, zo zeņgât sâtziņ lubi. ¹³ Zen nepziņangât op buku otziņgâm nângâziņgâne zâibap. Oi zen um lumbe op ândibi.

¹⁴ Bukurâp, nâ kindap pâron den dâzâņgua nângânek. A konam ândime, zen girem dâzâņgobi. Siņgi âlibân lorem ândie, zo tânzâņgobi. Oi bâbâ lolot ândime, zen yatik tânzâņgobi. Zo yatâ a otziņgâm ândim um taan mân nângâbi.

¹⁵ Bâliņ otziņgâne hâuņâ mâkâbegât galem oraņgâm ândibi. Ziņâ sot a nâmbutņâ zen kut nâi nâi âlipņik oraņgâm ândibi. ¹⁶ Sâtâre op ândibi. ¹⁷ Âsâbâņ ninâu sâm ândibi. Mân birâbi. ¹⁸ Kut nâi nâi zeņgâren âsagei sâiwap sâbi. Zo Yesu Kristogât op sâbigât Anutuņâ sâm ziņgap.

¹⁹ Tirik Kaapumgât kârâp zo mân lâmuņbi. Kaapumgât den mân kwâkâbi. ²⁰ Anutugât den zo sapsune nângâne yenņâ mân upap. ²¹ Den zo nângâm kâsâpkubi. Âlipņâ oi mem ândibi. ²² Bâliņâ top topņâ zo birâbi.

Mâsop den.

²³ Lumbenâ mariņâ, Anutu, zikņak saņgonziņgâm kubikziņgi um salek op naņgâbi. Oi kaapum sot um dâpziņ sot sâkziņ hâlâlu zei Kembu Yesu Kristo, zâkkât takâtakâņan tosaziņ buņ kinbi. ²⁴ Gâsuziņgiņâ sâi kâtigemap, zâk zorat nep tuum naņgâbap.

²⁵ Bukurâp, zen neņgât op ninâu sâbi.

²⁶ Yesugât kâmut zen Kembugât op buku buku op luyangâbi.

²⁷ Nâ Kembugât mâtenan dâzâņgobâ. Zen ekap zi Yesugât kâmut aksik sâlâpkum ziņgâne nângâbi.

²⁸ Kembuniḡâ Yesu Kristo, zâkḡâ
tânzâḡoi um lumbe zeḡḡâren zim-
bap.
Zo yatik.

Tesalonike a zengât ekap zagâtñâ Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop sot sâiwap den.

¹ Paulo, Siliwano sot Timoteo, nen Tesalonike kamânân kâmut ândie, zengât ekap zi kulemgum zingen. Ibânij Anutu sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zet sot pâlâtân upme, zengât ekap zi kulemgum zingen.

² Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo, zikñâ tânzângoitâ um lumbe zengâren zimbap.

³ Nen zengât op narâk dâp Anutugâren sâiwap sâmen. Yatâ oindâ nângâm pâlâtânziñâ zo gwâlântensâmap. Oi buku orotñâ, zorân zengâren sambâlem zemap. Oi zorat Anutugâren sâiwap sâindâ dâp upap. ⁴ Oi um kâtik a, zen sâknam zingânetâ sâknamân ândim nângâm pâlâtânziñ mân lorei kâtigem ândime. Nen zengât nângindâ âlip opmap. Oi zorat den sinji kamân dâp Anutugât kâmut gakârâp dâzângomen.

Kembu zâk hâuñangât den târârak sâm kwâkâbap.

⁵ Zen sâkziñan muyagezingâmap, zorat itâ sâbi, “Anutunâ den hâuñâ sâsâñ narâkñan kut ñâi patâ otningâbap, zorat dâp zi muyagiap.” Wangât, Anutunâ zengât nângi dâp oi um topñan bagim ândibigât sâknam kwâkñan ândie, zorat. ⁶ Oi gâtâm Anutunâ nângâm kubigi târârak ziap, zo yatâ otzingâbap. Sâknam zingâme, zen hâuñâ yatik sâknam zingâbap. ⁷ Narâk ziren Tesalonike a ambân, zen sâknam nângâme. Ka bet ko zen nen sot yatik sândukñan ândinat. Zo itâ muyagibap. Kembu Yesu, zâk sumbem a kâmut patâ imbanâziñoot, zen sot sumbemân gâbâ gem gâi muyagibap. Narâk zoren yatâ otningâbap. ⁸ Zâk kârâp mem gem a Anutu mân

nângânangâme sot Kembu Yesugât sinji âlip nângâm birâme, zen hâuñâ zingâbap. ⁹ A yatâ zo, zen Anutu mâtenan gâbâ kâbakzezingâne sâknamân geim Anutu imbanangât âsakñâ mân ek ñâtâtigân ândim zâimambi. ¹⁰ Oi narâk zoren kâmut gakârâpñâ nenngâren âsakñâ muyagibap. Oi a ambân zâkkâren nângâm pâlâtân kwarâwe, zen aksik zâkkât nângâne imbanâ oi mâpâsibi. Zen den sâm muyagem dâzângowen, zo nângâm kwâtâtiwegât yatâ upi.

Zen âlipziñ upigât Paulonâ ninâu sâip.

¹¹ Zorat zengât op narâk dâp itâ ninâu sâmen. Anutunijâ zâk gâsuzingip dâp kubikziñi ândibigât tânzângobap. Oi imbanânandâ tânzângom kut ñâi ñâi âlipñâ nângâm, nângâm pâlâtângât nep bonñâ muyagibi. ¹² Yatâ utnetâ Kembuniñâ Yesu Kristo, kot zorat âsakñâ zengâren âsagibap. Oi zengoot zâk sot pâlâtân op âsakñoot upi. Zo Anutunijâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zikñâ tânzângoitâ yatâ âsagezingâbap.

2

A nâmbutñâ ziñâ den sinji âlip birâne Yesu gâbap.

¹ O bukurâpnâ, Kembuniñâ Yesu Kristo gâi mindum kândiangânatkât den dâzângua nângânek. ² A nâmbutñâ, zen Kembugât narâk mârûm gaap sâm Kaapumgâren sâm mândâbi. Zo a lâuziñandik sâm târokwapî mo ekap nenngâren gaap sâm mândâbi. Zo um gulip kwatzingânam yatâ sâbi. Yatâ sânetâ kwakmak sot kengât mân upi. ³ Sarâ den yatâ mo yatâ sâm um gulip kwatzingâbegât galem orangâm ândibi. Kembugât narâkñâ mâte upâ sâi a donbep patânâ sinji âlip birâbi. Oi Anutugât den kukun a imbanoot, zâkñâ muyagibap. A zo simân tâmbetagobapkât sinji. ⁴ Zâkñâ zâizâinj op Anutu sot kut ñâi ñâi anâ

mâpâsime, zo kâsa otzingâbap. Oi Anutugât tirik namin zâi tâtatnjan tap ziknangât sâbap, “Nâ Anutu.”

⁵ Nâ mârûm zengâren ga ândim zorat dâzângowan, zo nânge. ⁶ Narâk ziren pâke ziap, zo nânge. Pâke zo buņ oi zâkkât narâknâ zo muyagibap. ⁷⁻⁸ Narâk ziren ko bâliņandâ tik nep tuumap. Oi mâtâp pâke kwap zo siriksâi Anutugât den kukuņ a, zo âsagibap.

Sarâ imbanjâ muyagibap.

⁹ A zo Sataņjâ mam oknangâm imbanjâ pindi kulem sot sen mârât sarâ topņâ topņâ tuubap. ¹⁰ Oi a nâmbutņâ den bon nângâm âlip orot zo birâm tâmbetagoagonangât sinġi upme, zen bâliņandâ mem um gulip kwatzingâbap. ¹¹ A zen yatâ upmegât Anutuņâ sâi sarâ mamņâ muyagei sarâ denân pâlâtân op mem ândibi. ¹² Zo yen buņâ. Den bonņâ zo birâmņâ kut nâi nâi bâliņâ zorat âkņâlîme. A zo zen hâuņâ zingâbapkât yatâ muyagibap. Anutugât den kukuņ a zo âsagei Kembu Yesugât lâuņan gâbâ Kaapumņâ gamņâ tâmbetkubap. Yesu takâbap, narâk zoren gam tâmbetkubap.

Kembugât den sot ninâu mân birâbi.

¹³ Bukurâpniņ, zen Kembuņâ mârûm buku otzingâm gâsuzingip. Kaapumņâ um salek kwatzingi den bonņâ mem ândim zâkkât sinġi upigât sâip. Zorat âsâbân zengât op Anutugâren sâiwap sâmen. ¹⁴ Zen yatâ upigât sâi den sinġi âlip dâzângoindâ nângâm Kembuniņâ Yesu Kristo, zâkkât neule âsakņâ upigât diizingip. ¹⁵ Zorat bukurâp, zen kâtigemņâ den dâzângowen sot ekabân kulemgum zingâwen, zo mem kâtigem ândibi.

¹⁶ Kembuniņâ Yesu Kristo zot Anutu Ibâniņâ, zâknâ umņâ gâsuningâm umâlepņangât op umâlep zinziņ kâtik muyagem niņgip. Oi bonņâ biken minat, zorat nângâm um bâbâlan op mambât

ândinatkat sâip. ¹⁷ Oi zâknâ umziņ diim gem tânzângoi nep âlip sot den âlip mem kâtigem kinbi.

3

A ziņ Paulo bekņan mem ninâuņâ tângubigât sâip.

¹ O bukurâp, den nâi itâ ziap, zo nângânek. Neņgât op ninâu sâne Kembugât den lan kârâm âibap. Oi zengâren kâtigem bon oip, zo yatik a zengâren op âibap. ² Anutuņâ galem otniņgi bâliņ mâme a ziņ mân nângobigât ninâu sâbi. A doņbep zen Kembu mân nângâm pâlâtân kwâknangâme, zorat.

³ Ka Kembu zâk sâi kâtigemap, zâknâ galem otzingâm tânzângoi bâliņ mariņandâ mân tâmbetzângobap. ⁴ Zen den dâzângoindâ nângâm lum ândimeņâ ândibi. Nen Kembugât op zengât um zâgât mân upmen. ⁵ Kembuņâ umziņâ diigi Anutu umņandâ gâsâzângomap, zo nângâm Kristoņâ kâtigem ândeip, zo yatik kâtigem ândibi. Zen yatâ upigât ninâu sâmen.

Konam a, zengât den.

⁶ Bukurâp, Kembuniņâ Yesu Kristo, zâkkât sâtkât dâzângoindâ nângânek. Osetziņan gâbâ buku nâmbutņâ nepziņ tuum ândibigât dâzângowen. Den zo mân lum ândime. Zen konam a zo yatâ, zen sot mân ândibi. ⁷ Nen mâtâp topkwap lâņâwen, zo yatik moliningâbigât mân kwakse. Nen zen sot tapņâ konam a mân urâwen. ⁸ Nen zengâren gâbâ nalem sângân buņ mân nem ândiwen. Buņâ. Kanpitâ mân kwatzingânam yatâ urâwen. Nalem sot sikumgât betņâ muyaginatkât sirâm nâtik nep tuum ândiwen. ⁹ Oi yatâ utnatkat Kembuņâ mân sâm niņgip. Nep a nepņâ tuumņâ sângâm mimbap, zorâņâ bâbâlan. Ka nen zengâren yatâ mân urâwen. Zen niņgitņâ yatâ upigât yatâ urâwen. ¹⁰ Nen zen sot tap itâ dâzângowen, “Nâi zâk konam

ândibap zo ko nalem mân pindâne nimbap.”

¹¹ Oi zi zengâren gâbâ den sinji itâ gâi nângâwen, “A nâmbutnandâ nep birâm konam ândime. Zen nep mân tuum yen âim ga takâtakâ op den laŋ sâlâpkume.” ¹² A yatâ zo, zen Kembu Yesu Kristogât sâtkât girem den itâ dâzângoindâ nângâbi. Zen uruŋsâm nepziŋ tuune bon oi ziinŋan gâbâ mem nem ândibi.

¹³ Bukurâp, zen ko âlipŋanŋât nep tuum ândim âkon mân upi. ¹⁴ Ekabân den zi kulemgum ziŋgen, zo a ŋâiŋâ biri topŋâ sâm muyagem birâne zikŋik ândim aŋun upap. ¹⁵ Kâsa upigât mân san. Bukuniŋâ sâm buku okŋanŋâm den girem dukubi.

¹⁶ Kembu zâk lumbegât mariŋandâ lumbe muyageziŋgi narâk dâp, dâp op zimbap. Oi Kembuŋâ zen sot ândibap.

¹⁷ Den nâmbutnâ zo yen sa bukunâ ŋâiŋâ kulemguap. Ka âkââkâŋan zi ko Paulo ninak bitnandâ simbup mem kelikmelik den zi kulemgum ziŋgan. Ekap kulemguman dâp yatâ opman.

¹⁸ Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâkŋâ tânzânŋoi um lumbe zengâren zem zimbap.

Zo yatik.

Timoteogât ekap kânok Paulonâ kulemgum pindip.

Mâsop den.

¹ Nâ Paulo, Yesu Kristogât Aposolo. Anutu kubikkubikniñâ sot Yesu Kristo gâbapkât mambât ândimen, zet Aposolo nep sâm niwet.

² Timoteo, gâ Yesugât sinji âlip dâgoga nângâm nannâ ninâ yatâ oin. Gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângezângeon, buku orotnâ sot um lumbe gâgâren zem zimbap.

Sâm gulip a, zengât den.

³ Nâ Makedonia hânân âibam op den dâgowan, zo yatâ upan. Epeso kamânân târokwap ândim a nâmbutnâ, zinâ den sinji âlip sâm gulipkume, zen kwâkâzingâna birâbi. ⁴ Zen den pat yennâ sâm a tengânâ tengânâ ândim gawe, zo zengât sinji sâm kwâkâyanğame. Anutu kubikkubikkât denñâ, zo nângâne yennâ opmap. Zen kut nâi nâi zo birâm ândibigât dâzângeoban.

⁵ Sinji âlip sâmen, zorat bonnâ itâ muyagei dâp upap. Um salek sot um kânok sot nângâm pâlâtânziñoot ândim umziñandâ gâsâyagobi. ⁶ A nâmbutñandâ mâtâp zo birâm âi gulip ândim den bon buñ sâm âragum mem ândie. ⁷ Oi ziñangât itâ sâme, “Nen Mosegât gurumin den zorat kwâkâm zingâzingân a utnat.” Yatâ sâmnâ dinziñâ sot gurumin den zorat topñâ mân nângâm lañ sâme.

Gurumin den zo bâliñ mâme a zengât sâsânâ.

⁸ Kembugât gurumin den Mosenâ sâip, zorat itâ nângâmen. Zo den âlipnâ. Zo sâlâpkum nângâm ândim ândiândiniñ kubikanğâm ândeindâ dâp upap. ⁹ Zorat topñâ itâ ziap. Gurumin den zo a târâraknâ zengât

sinji buñâ. A itâ zo zengât sinji. Den ku a, a hurat mân kwâkwat, bâliñ mâme a, um sumun a, a zen Anutu kândâtkom hângât orot mâme zorat nângâne zâizâin opmap. Ibâ mam tâmbetzângezângeon, kâmbam ku. ¹⁰ Lañ mâman a, anandik ayân bâliñ mâme. Anâ katep diim âim anğân kârâmñâ katepkât torerâpnâ zengât kât sângân nine ko katep zo zingâbat sâme. Sarâ sâsân a, Kembugât mâtenan sarâ sâm kâtigime. Kut nâi nâi Kembugât den bonnâ kâsa miñangâmap. Kut nâi nâi yatâ upme, zengât op Kembugât gurumin den ziap. ¹¹ Kembunâ zâkkât den bonnâ sapsun zingâm ândibatkat sam nigip. Zorat Anutu sâm âlip kwâkânğâmen, zâkkât sinji âlip neule âsakñoot zo a dâzângeoman.

Yesunâ Paulo tosanâ birâm nep diñ sâm pindip.

¹² Imbanâ nim mem kâtikñan nâbarip, Kembuniñâ Yesu Kristo, zâk sâiwap sâm dukuman. Zâknâ nângânigi dâp oi nep diñ sâm nigip. ¹³ Nâ mâruman zâk sâm bâliñ kwâkânğâm arâpnâ zângeom kâsa minzingâwan. Nâ nângâm pâlâtânñâ buñâ. Kembugât topñâ mân nângâm lân orâwangât um lâklâk otnim tânnom nep zo sâm nigip. ¹⁴ Kembuniñangâren gâbâ tânzângezângeonandâ nâgâren piksâi Kristo Yesu sot nângâm pâlâtân opñâ um kânok orâwan.

¹⁵ Yesu Kristo zâk bâliñ mâme a kubikniñgâbam hânân geip. Den zo bonnâ. Den zo a pisuk patâ zinâ nângâm simbitkubigât âsageip. Oi bâliñ mâme a zengât patâzinâ, zo nâ. Nâ mâruman yatâ op ândiwan. ¹⁶ Nâ bâliñ op ka op ândia mân birâniñip. Buñâ. Yesu Kristo zâk âlip tânnogip. Zorat topñâ itâ. Tânzângezângeon, zo nâgâren pâi a zen zo ekñâ nângâm pâlâtân kwâkânğâm ândiândi kâtikñan bag-ibigât otnigip. ¹⁷ Ândim gawe sot ândim zâinat, zorat a kutâ mân mumunâ sot mân igikñâ, Anutu kânok,

zâkkât kutsinginjâ zo âsak neulenoot zem zâimâmbap. Zo perâkñak.

Paulonjâ Timoteo sinji âlipkât kâwali nep tuubapkat sâip.

¹⁸ Nannâ Timoteo, mârûm a sâtñjâ zen gâgât op Kaapungâren gâbâ den sâm muyagiwe, zorat dâgobâ. Gâ den zo nângâm kâwali nep tuum kâtigem ândiban. ¹⁹ Oi nângâm pâlâtângâ kâtigem zeî umgâ galem otna salekkom zimbat. A nâmbutñjâ zinjâ um salek ândiândinj birâmñjâ nângâm pâlâtânzinj lorei gulipkuwe. ²⁰ Zo zengâren gâbâ ñâi Hemenaiio sot ñâi Alesande. A zagât zo Yesugât kâmurân gâbâ Satañgât bikñan zâparâwan. Oi Sataññjâ sâknam ziki den bâliñzikñjâ zo birâbabotkât zâparâwan.

2

Ninâugât den.

¹ Den nâmbutñjâ dâzângobâ. Kândom ninâugât den sâbâ. Ninâu sot sâiwap den zorâñ ziiñjâ sot a nâmbutñjâ zengât op Anutugâren ninâu sâm ândibi. ² A kutâ sot galem a ârândânj tânzângom zengât op ninâu sâbi. Oi galemnângone târârak ândim lumbenjâ op sândukñan ândinat. ³ Zorâñ âlip upap. Kubikkubikniñjâ Anutu, zâkñjâ zorat nângi dâp upap. ⁴ Zâkñjâ a aksik patâ den bonñjâ nângâm sumbengât sinji upigât nângâmap. ⁵ Anutu kânokñak ândiap. Oi Anutu sot a osetniñan a kânokniñjâ ândiap, Yesu Kristo. Zâkñjâ a pisuk patâ nen sumbengât sinji utnatkât mâtâp kubigi ziap. ⁶ Zâkñjâ ândiândinjâ birâm aksik patâ nengât suupniñ meip. Zorat den sinji sâsâñ narâk mâte oi sâne lañ kârâm ariap. ⁷ Zorat sinji sâsâñ sot Aposolo ândibatkat gâsum sâlâpnogip. Oi hân ñâin ñâin gokñjâ den bonñjâ sot nângâm pâlâtângât topñjâ kwâkâm zingâbatkât sâm nigip. (Den zo sarâ buñjâ, bonñjâ san.)

A ambân zengât den.

⁸ A zengât san. Zen kamân dâp um kâlak sot sarâ birâm um salek zeî Anutugâren ninâu sâbi.

⁹ Zi ambân zengât san. Zen sâk pâke mem ândim urukmeruk ândine zorâñ neuleziñ upap. Oi neule top top sângân zâizâinj mân pam ândibi. ¹⁰ Ambân Kembugât sinji ândinat sâmenjâ orot mâme âlipñjâ utne dâp upap. ¹¹ Ambân zen giginjâ ândim kindap kwatne a zen Kembugât den sâne nângâbi. ¹² Ambânñjâ a Kembugât den kwâkâm zingâbap mo a walâzingâm den ñâi sâbap, zorat nânga dâpñjâ mân uap. Zâk yen uruñsâm ândibap.

¹³ Adam zâk kândom muyageip, Ewa zâk bet. ¹⁴ Oi sarâ mariñandâ Adam mân kâitkoip. Ambân kâitkoi bâliñ oip. ¹⁵ Ambân, zâk katep mimiñangârâk ândibap, zo ko nângâm pâlâtâñ sot buku orot sot um salek sot giginj op ândibap. Ambân zen yatâ op ândine Anutuñjâ gâsâzângobap.

3

Yesugât kâmurân a satñjâ ândie, zengât den.

¹ Ñâi zâk Yesugât kâmurân a sâtñjâ ândibatkat sâbap, zâk nep âlipñangât okñangap sâsâñjâ. Den zo perâkñak. ² A zâk târârak ândimñjâ ambân kânok sot pâlâtâñ ândimap. A yatâ zo a sâtñjâ kwânângâban. Oi umñangât kendonagom ândibap. Mân op gulipkum, orotñjik opmap. A lomba buku otzingâm kwâkâm zingâzingâñ nep zo târârak tuubap. ³ Too kâtik nem um gulip mân upap. Kâmbam mân kumbap. A lumbenjâ op ândibap. Kât sikumgât âkñâle mân upap. ⁴ Ambâ murarâp dâñ galem otzingâbap. Murarâp girem den dâzângoi sât lulu op ândibi. ⁵ Ñâi zâk ambâ murarâp dâñ mân galem otzingâmap, zâk dap op Anutugât kâmut galem otzingâbap? ⁶ Oi a ñâi um kâtik ândeipñjâ iraborâk Yesugât kâmurân târokwaip, zâk a sâtñjâ mân kwânângâbi. A yatâ zo, zâk zâizâinj oi Sataññjâ kâitkui kek

birâbap. ⁷ A kândâtņan ândie, ziņâ a ņâigât nâņgâne dâp upap, a zorâņ a sâtņâ ândibap. Ziņ sâm bâliņ kwâkņanņâne Sataņgât ârâmbâgân gâsubapkât san.

Yesugât kâmut zorat galem a, zeņgât den.

⁸ Galem a zen yatik hâlâlu ândibi. Lâu purikgurik mân sâm ândibi. Waiņ too donbep mân nimbi. Kât sikumgât âkņâle mân upi. ⁹ Den siņgi âlip zem gâip, zo um salegân pane zimbap. ¹⁰ Zen kânņan mâsikâziņgâm Yesugât kâmurân nep tuune âlip oi Yesugât kâmurân galem nep zo sâm ziņgâbi. ¹¹ Ambân Yesugât kâmut zeņgâren nep tuume, zen yatigâk hâlâlu ândibi. Uman pâpan mo sârân sâsâ den, den zo mân sâbi. Umziņanņgât kendon ândim den sânetâ bonņâ upap. ¹² Galem a ņâi, zâk ambân kânok mem zâk sot pâlâtâņ ândibap. Zâk murarâpņâ sot kut ņâi ņâi gakâņâ dâņ galemziņ upap. ¹³ Galem a ņâi, zâk nepņâ tuugi âlip oi a ambân ziņ sâm âlip kwâkņanņgâbi. Oi zâk Yesu Kristo sot pâlâtâņ opņâ keņgât buņ nepņâ kâwaliņoot tuubap.

Siņgi âlip zorat den kombâņâ.

¹⁴ Nâ gâgâren kek gâbat sâm den zi kulemgum gigan. ¹⁵ Nâ kut ņâi ņâiņâ saanigi kârep oi Anutugât kâmut zeņgât oserân nepkât mân kwakpangât den zi kulemgum gigan. Ândiândi mariņâ, Kembu Anutu, zâkkât kâmut nen zâkkât namâ op ândim, zâkkât den bonņâ sot kombâņâ mem ândien. ¹⁶ Siņgi âlipniņanņgât topņâ yâmbâtņâ tik pam zeip, zo Anutuņâ sâm muyageip. Zo âlipņâ sot sâtârenņoot. Den zo itâ. “Yesu zâk sâk sot âsageip. Kaa-pumņâ topņâ sâm muyageip. Sumbem a ziņâ igâwe. Hânņâ hânņâ a zeņgâren siņgiņâ sâm muyagiwe. Hân dâp a zen nâņgâm pâlâtâņ kwarâwe. Neule âsakņan mem zarip.”

4

Sataņņâ a umziņ mem gulipkoi siņgi âlip kumbi.

¹ Kaapum zâk kânņan itâ sâm muyagemap. Gâtâm narâk patâ mâte upâ sâi a nâmbutņandâ siņgi âlip birâm um gulip op Sataņ sot wâke, zen sot pâlâtâņ op zeņgât den nâņgâbi. ² Zo ko sarâ aņâ umziņâ heban oipkât a kâitzâņgom itâ dâzâņgobi, ³ “Ambân mân memņâ sigan ândibi sot nalem nâmbut mân nem kendon ândibi.” Nen ko den bonņâ itâ nâņgâmen. Anutuņâ nalem top top pam naņgip. Oi nen zâkkâren nâņgâm pâlâtâņ kwapņâ nalem zorat sâiwap sâm ninatkât sâip. ⁴ Anutugâren gâbâ kut ņâi ņâi muyageip, zo âlipņigâk. Oi sâiwap sâm mem nem ândimen oi ko zorat kwâkâkwâkâņâ mân ziap. ⁵ Anutugât denņâ sot ninâuņandâ nalem zo mâsop mem hâlâlu pâip.

Um bâbâlaņân nep tuunat.

⁶ Yesugât kâmut den zo dâzâņgoban zo ko Yesu Kristogât kore a sât lulu ândiban. Oi nâņgâm pâlâtâņ den sot siņgi âlip topņâ nâņgâm lum gâin, zorâņ umgan zem tângogi ândiban. ⁷ Oi gâ den pat sot ambân sombâ den lâlâlulu sâme, zo birâban. Gâ Kembangât mâtâbân târârak ândim umgâ kubikanņâm ândiban. ⁸ Sâkniņâ kubikanņâm ândiândi, zo bâbâlaņ sot yenņâ yatâ. Kâ Kembangâren nâņgâm umniņ kubikanņâm ândiândiņ, zorâņ bonņâ. Zorâņ hânân sot sumbemân ândiândi muyageniņgâbapkât sâsâņâ. ⁹ Den zo bonņâ. A aksik nâņgâm naņgânat. ¹⁰ Oi nep zorat bonņâ minatkat sâknam nep tuum ândimen. Oi Anutu, ândiândi mariņâ, zâkkât nâņgânâņgâyân upmen. Zâkņâ a hân dâp nen kubikniņgâbapkât imbaņâ zemņanņi ândiap. A nâņgâm pâlâtâņniņoot, zâkņâ perâkņak neņgât kubikkubikniņ op galemniņ opmap.

Timoteo ândi mâmanņanņgât den.

¹¹ Den san, zi aksik dâzângoban. Kut nâi nâi zo nângâm upigât girem dâzângoban. ¹² Gâ a sigan op ândiatkât a ziŋ gâgât nângâne gigiŋâ mân upap. Gâ diŋgâ sot ândi mâmangâ sot buku orotkâ, nângâm pâlâtâŋ sot um salek ândim Yesugât kâmut zengât mâteziŋan ândim mâtâp âlipŋâ laŋ tirâpzângona gekŋâ yatik upi. ¹³ Nâ gâbatkât mambât ândim siŋgi âlip sâlâpkum ziŋgâm dâzângom ândiban. ¹⁴ A sâtnâ zen Kaapungâren gâbâ gâgât den sâm muyagem bitziŋâ kâukan pam mâsop mingiwe. Mâsop zo gulip opapkât mân loriban. Kâtigem nep tuuban. ¹⁵ Gâ zorat nângâ kwâkâ op nepkâ imbanâ tuuna bonŋâ muyagei ek nângâbi. ¹⁶ Gâ um sâkkâ galem op siŋgi âlip sâsâŋ nep sâm gigip, zo ârândâŋ galem upan. Gâ nep zo âsâbâŋ tuum ândiban. Yatâ upan zo ko diŋgâ nângâme sot gikâ ârândâŋ ândiândi âlipŋan âibi.

5

Sâm kubikkubik den.

¹ A sombâ nâi dukubam den kârâpŋoot mân dukuban. Ibânâ sâm mulunâk dukuban. A katep âtâ murâpnâ sâm den dâpziŋanâk dâzângoban. ² Ambân sombâ yatigâk mamârâpnâ sâm diim gem den dâzângoban. Ambân sâk wâgân sot sigan, zen ponârâpnâ sâm sâkkâ galem op târârak kin den dâzângoban.

Ambân malâ, zengât den.

³ Ambân malâ sombâ, zengât den tânguban. Ambân malâ sombâ kanpitâ, zengât op san. ⁴ Malâ nâi nan bârarâp sot bagirâp ândibi oi ko ziŋâ Kembangât den mem kin âse âlarâpziŋ galem otziŋgâbi. Oi ombenân kut nâi nâi ziŋgawe, zorat tosa zo ziŋâ mâkâbi. Anutuŋâ zorat nâŋgi dâp upap. ⁵ Ambân malâ sombâ zâk zikŋik ândim Anutugâren nângâm pâlâtâŋ kwap wâratkubap. Oi âsâbâŋ kut nâi nâigât kwakŋâ

zorot zâkkâren ninâu sâbap. Ambân malâ yatâ zo, zengât op san. ⁶ Ka ambân malâ sâk wâgân ândime, zengât girem den itâ sâban, “Zen laŋ ândibi zo ko mumuŋangât siŋgi op ândibi.” ⁷ Ambân malâ den so dâzângom kâtigena tosa buŋ ândibi. ⁸ A mo ambân nâi, zâk torerâpŋâ mo ibâ mam, ambân murarâp, zo dâŋ mân galem otziŋgâbap, zo ko zâk siŋgi âlip birâm um kâtik uap sânat. Wangât, zâk um kâtik a nâmbutŋâ walâziŋgâm bâliŋâ oip, zorat.

Malâ topziŋ nângâbi.

⁹ Malâ nâi zâk kendonŋâ 60 ândeip. Oi a kânok sot pâlâtâŋ op ândeip, zo yatâ zo kutŋâ malâ zengât ekabân pane zimbap. Malâ nâi nan bârarâp buŋ sot torerâp buŋ, zâk Yesugât kâmut ziŋâ on galem upigât kutŋâ kulemgum galem upi. ¹⁰ Oi ambân zo sât lulu nep tuugip mo buŋâ, zorat topŋâ nângâbangât sâm mâsikâziŋgâban. Nan bârarâp minziŋgâm dâŋ galem otziŋgip mo buŋâ? Zâkŋâ lomba a ambân buku otziŋgip mo buŋâ? Yesugât siŋgi a on galem otziŋgip mo buŋâ? A sâknam nângâne betziŋan meip mo buŋâ? Nep âlip top top zo tuugip mo buŋâ? Nep top top zo tuugi ikne âlip oi topŋâ ekabân kulemgubi.

¹¹ Malâ sâk wâgân zen kutziŋâ malâ zengât ekabân panâ sâne kwâkâziŋgâban. Zen yatâ zorâŋ laŋ ândiândiŋangât otziŋgi a minam Kristo kândâtkubi. ¹² Oi mârum Kembangât nep tuubigât den sâwe, zo lonŋiŋne tosaŋoot opmap. ¹³ Oi zorik buŋâ. Nepkât mân nângâm mirâ lâkŋan nem obândime. Oi zorik buŋâ. Den bon buŋ sot den bâliŋâ laŋ sâme. ¹⁴ Zorat nâ itâ san. Malâ sâk wâgân ziŋ a dum mem murarâ minziŋgâm mirâ umŋan ândie, zen on galem otziŋgâbi. Yatâ op ândine kâsa ziŋ sâm bâliŋ kwatŋiŋgân den kârum birâbi. ¹⁵ Malâ nâmbutŋandâ mârum mâtâp âlipŋâ birâm Satangât mâtâbân âiwe, zorat nâ yatâ san. ¹⁶ Yesugât

kâmurân ambân nâi zâkkât toren malâ nâi ândibap zo ko zâk on galem upap. Yesugât kâmut zen ambân malâ zo mân galemgubi. Torerâp ândie, ziņâ galem upi. Ka malâ nâi torerâpziņ buņâ zo ko kâmut ziņ galem otziņgâbi.

Galem a, zengât den.

¹⁷ Galem a, ziņâ Kembangât nep kâtigem tuune âlip oi kut nâi mem zâi pam otziņgâbi. Siņgi âlip sâme sot kwâkâm ziņgâme, a zo yatâ otziņgâbi. ¹⁸ Galem a ziņ nepkât sâņgân mimbi, zorat Kembangât ekabân den nâi itâ ziap,

“Wâugandâ zuu zigi mem ko kembu mân pindâna mân dâp upap.”

Oi den nâi itâ,

“Nep a zâk nepkât sâņgân mei dâp upap.”

¹⁹ A kânoknâ galem a nâi denân pambâ sâi mân nâņgâbi. A zagât mo karâmbut ziņâ den sâsâņangât sâne nepnâ tuuban. ²⁰ Galem a nâiņâ bâliņ op mân biri a kâmut zengât mâteziņan den sâm kubikņangâna nâmbutnâ ziņâ eknâ kengât upi.

²¹ Nâ Anutu sot Yesu Kristo sot sumbem arâpņâ zengât mâteziņan itâ sâm kâtigian. Den dâgogan, zi dâņâk galem otna nâi mân gibap. Oi umgangârâk a ambân laņ mân otziņgâban. Hâtubâtu mân otziņgâban. ²² Gâ a nepkât mâsop kâukziņan bikâ kek mân pâmban. Zâk zengât tosanâ gâgâren zâibapkât yatâ upan. Um sâkkâ galem otna salekkom zimbap.

Mâsekât den sot bâliņangât den.

²³ Gâ umgan mâsek âsâbaņ muyagemap, zorat tooyak mân nimban. Waiņ too mâik nâi nena âlip upap.

²⁴ Narâk ziren a nâmbutnâ bâliņâ utne sinniņandâ ikmen. Eknâ hâuņâ mimiņangât siņgi sâmen. A nâmbutnâ ko bâliņâziņâ tik ziap. Zo beknan muyagei hâuņâ mimbi. ²⁵ Orot mâme âlip zo yatik

muyagemap. Tik ziap, zo yatik mân zimbap. Zo bet muyagem nanġâbap.

6

Kore mâman a, zengât den.

¹ Kore mâman ândime, zen patârâpziņâ hurat kwatziņgâm dinziņ lubi. Anutugât den sot kutnâ sâm bâliņ kwapegât yatâ upi. ² Kore a nâmbutnâ patârâpziņâ Kembangât siņgi ândime, zen mân mem gei kwatziņgâbi. Zen Kembangât opņâ buku kânok uen sâmņâ mân mem gei kwatziņgâbi. Patârâpziņ zen Kembu nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâne buku otziņgâmap, zorat opņâ um bâbâlaņân kore otziņgâne dâp upap. Gâ den zi dâzâņgona nâņgâm yatik op ândibi.

Kât sikum laņ mân mimban.

³ A nâi, zâk sâm gulip den nâi sâm Kembuniņâ Yesu Kristo, zâkkât den âlipņâ birâm nâi sâbap, zâkkât itâ sânat, ⁴ “Zâk um gulip op sâknâ mem zâim den bon mân nâņgâm den yenņâ laņ sap.” Den zorat bonņâ itâ. Den sârek, um kâlak, sâm bâliņ kwâkwat, den sâgân sâsâņ. ⁵ Oi den sâm kwâkâkwâkâņ muyagemap. A zo umziņ gulip oi nâņgânâņgâziņ buņ oi kât sikum muyageniņgâbap sâm Kembangât kâmurân ândie.

⁶ Kembu sot pâlâtâņ oindâ tânnâņgoi nâņgindâ umniņ âkâbap. ⁷ Nen itâ nâņgâmen. Nen muyagem hânân bet bâsaņ gawen. Oi zo yatik momņâ bet bâsaņ âinat. ⁸ Zorat hânân zi nalem sot sâk pâke zemniņgi nâņgindâ âki ândinat. ⁹ Kât sikum patâ minatkât sâme, zen sarâ mariņangât ârâmbâgân zâibi. Oi kut nâi yenņâ sot bâliņâ top topņangât âknâle muyagem zorat nâņgânâ sâm tâmbetagobi. ¹⁰ Kât sikumgât âknâleņâ bâliņâ top top zorat topņâ uap. Oi a nâmbutnandâ zorat opņâ siņgi âlip kândâtkom zoren bagim umbâlâ muyagiwe.

Ândiândi kâtikņangât kâtigibi.

¹¹ Anutugât sinji a, gâ kut nâi nâi zo birâban. Gâ âlip opnâ târârak ândiândiñ sot sinji âlip sot nângâm pâlâtân sot buku orot, kâtigiginâ sot lâlon kwatziñgâziñgânangât kâtigiban. ¹² Oi gâ nângâm pâlâtângât nep âlip tuuban. Tuum âim ândiândi kâtiknâ gâsuban. Gâ zorat op diigigip. Gikak yatâ upangât a donbep mâteziñan sâm kâtigena nângâwe.

¹³ Anutuñâ kut nâi nâi ândiândi muyageziñgâmap, zâkkât mâteñan sot Yesu Kristo a kutâ Pontio Pilato mâteñan sâm kâtigeip, zekât mâtezikñan itâ sâm, sâm kâtigem dâgobâ. ¹⁴ Gâ den kâtik sâm gigip, zo mem târârak kinna Kembuniñâ Yesu Kristo gâbap. ¹⁵ Zorat narâknâ mâte oi imbanâ mariñâ, a kutâ sot a zâizâiñ aksik zeñgât Kembu patâziñ, Anutu, zâknâ hañgi mori Kembuniñâ Yesu takâbap. ¹⁶ Anutu zâk zikñik mumuñâ buñâ. Zâk âsakñâ umñan ândiap. Gootñan mân âibemgât dâp. Anâ mân igâwe. Zâk mân ikpemgât dâp. Sâm âlip sot Kembu nepñâ memñâ ândim zâimâmbap. Perâknak.

Kombânâ zinziñ kâtik muyaginat.

¹⁷ A kât sikum patâ zemziñgap, zen girem dâzângona sâkziñ mân mem zâibi. Kut nâi nâi buñ orot, zorat nângâne zorân kombânziñ oi zoren mân kâtigibi. Anutuñâ gom sambe muyageniñgi mem nem sâtâre op ândien, zorat nen zâkkâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândinat. ¹⁸ Oi sâm ziñgâna âlipñangât nep tuum umâlepkât op kut nâi nâiziñ kâsâpkum a kanpitâ ziñgâm ândibi. Oi sinji âlipkât bonñâ muyagibi. ¹⁹ Yatâ opnâ kombânziñ nâi zinziñ kâtik memñâ ândiândi mimbi. Ândiândi zo bonñâ.

Timoteogât girem den

²⁰ O Timoteo, gâ Kembangât den gigip, zo dâñ galemgum mem ândiban. Oi a nâmbutñandâ nen nângânângâniñoot sâm den yenñâ

mo bon buñ zo sâne nângâm kubik birâban. ²¹ A nâmbutñâ den zoren mândâm nângâm pâlâtângât mâtâp birâwe.

Anutugâren gâbâ tânzângozângoñ zo zeñgâren zimbap.

Zo yatik.

Timoteogât ekap zagâtñâ Paulonâ kulemgum pindip.

Mâsop den.

¹ Paulo nâ Anutugât sâtkât Yesu kristonâ ândiândi muyageip, zorat den sa laŋ kârâbapkât Yesu Kristogât Aposolo orâwan.

² Timoteo, gâ Yesugât sinji âlip dâgoga nângâm ninâ nannâ yatâ oin, gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângoŋgoŋ, buku orotñâ sot um lumbenâ gâgâren zimbap.

Timoteo nângâm pâlâtân bonñâ zemñangip.

³ Ibâ âserâpnâ zen hâlâlu ândim Anutu kore okñangâm gane kiunziñâ nâñâ yatik opmanñâ sâiwap dukumñâ ñâtik sirâm ninâu sâm gâman. Gâgât nângâm ninâu sâman. ⁴ Gâ nâgât umbâlâ oin, zorat âsâbân nângâman. Oi gâ gekñâ umâlip patâ nângâbatkât otnimap. ⁵ Oi nângâm pâlâtân bonñâ zemgigap, zorat nângâman. Mamgâ Eunike sot âlagâ Loisi, zet Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiwet. Oi gâ zo yatik nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiat, zo nângan.

Kâtigem sinji âlip nep tuuban.

⁶ Oi nâ zorat nângâm itâ dâgobâ. Nâñâ bitnandâ kâukkan pa Anutuñâ imbanñâ gigip, zo ona sei kârâpñoot upap. ⁷ Itâ nângâban. Kaapum Anutuñâ niñgip, zo kenğât mân utnatkât niñgip. Kaapum zo imbanñâ sot buku orot zorat mariñâ. Nen um sâk zorat kendon ândinatkat Kaapum niñgip.

⁸ Zorat gâ Kembuninañgât den sinji sâm muyagibam aŋun mân upan. Oi tâk namin nâbane ândian, nâgât den sinji sâbam aŋun mân upan. Anutuñâ imbanñâ gibap dâp, nâ yatik, sinji âlipkât op sâknam

kwâkñan ândiban. ⁹ Anutu zâkñâ kubikniñgâm hâlâlu ândinatkat diiniñgip. Zo âlip urâwen zorat bunâ. Zikñak nângi zeip sot um lâklâkñangât op yatâ otniñgip. Zo mârûm hân mân muyageibân Yesu Kristogât op sinji kwatniñgip. ¹⁰ Oi zorat bonñâ narâk ziren muyageip. Kubikkubikniñâ Yesu Kristo gei muyageip. Zâkñâ mumuñangât imbanñâ koi gei ko ândiândiñ zinzin kâtik muyageniñgap.

¹¹ Oi nâ zorat sinji sâsân sot Aposolo nep tuubatkat sâm nigip. ¹² Nâ zorat sâknam kwâkñan ândiman. Ka aŋun mân opman. Nâ nângâm pâlâtân kwap zâkkât um zagât mân opman. Nâ itâ nângâman. Imbanñâñootñâ sinji âlip nep sâm nigip, zâkñâ dâñ galem otnigi Yesu takâtakñangât narâk mâte upap.

¹³ Den bonñâ zorat mâtâp tirâpğowan, zorik moliban. Zo Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâm umgâ gâsui yatâ upan. ¹⁴ Tirik Kaapumñâ umniñan ândimap, zâkñâ mam otgigi den bonñâ gigip, zo galem otna zemgibap.

Onesiporo, zâkkât den.

¹⁵ Asia hânân aksik birânim âiwe. Oi osetziñan Pigelo sot Hemogene, zet ârândân. ¹⁶ Onesiporonâ tâk namâ a nâgât mân aŋun op umâlep kwatnim ândeip. Zorat Kembunñâ Onesiporogât kâmut gakânñâ tânzângobap. ¹⁷ Zâk Roma kamânân takâmñâ um bâbâlanâk kârûnim muyagenigip. ¹⁸ Zorat Kembunñâ nângâm narâk patin um lâklâkñangât okñangâbap. Zâk Epeso kamânân kore orotñâ imbanñâ tuum ândeip, zo gikak nângat.

2

Kembugât kâwali nep tuuban.

¹ Nannâ, gâ Yesu Kristo sot pâlâtân ândina tângogi ândim kâtigiban. ² A donbep patâ zengât mâteziñan den dâgom ândiwan, zo Kembugât sinji a sât luluñoot nâmbutñâ dâzângom

ândiban. Oi a zo, zen kâwaliziņoot a nâmbutņâ dâzâņgom ândibi.

³ Gâ, nâ yatik, Yesu Kristogât kâwali a kâtik op ândim zâkkât op sâknam nâņgâm mân âkongibap. ⁴ Nâi zâk kâwali nep tuubapņâ dap op sâkkât nep top top zorat umņâ pâi zimbap? Zo kâwali a osetziņan pâip, zâk egi dâp oi zorik upapkât sâbap. ⁵ Katep ziņ kut nâi minam sârârâk kârâme. Zengâren gâbâ nâiņâ mâtâp birâm nâin gâbâ âibap, zo sâņgân mân mimbap. ⁶ Nâi zâk nep kârâm kâmit sâknam upapņâ nalem bonņâ kândom mem nei dâp upap. ⁷ Den sumbuņâ dâgogan, zo nâņgâm kwâtâtiban. Kembu zâk sâi umgâ pâronsâi topņâ nâņgâm kwâtâtiban.

Mân loriban.

⁸ Gâ Yesu Kristogât nâņgâm nâņgâm ândiban. Zâk Dawidigât kiunņâ mumuņan gâbâ wâgân op zaarip. Zâkkât siņgi âlip yatâ sâman. ⁹ Siņgi âlipkât op sâknam nâņgâman. Oi um kâtik ziņ nâgât nâņgâne bâliņ mâme ua yatâ kin bitnâ saaninetâ taan. Ka Kembugât siņgi âlip den, zo dap op saane yen tâpap? ¹⁰ Nâ Anutugât siņgi a zengât op sâknam patâ nâņgâm tâpman. Zen Yesu Kristo sot pâlatâņ utne kubikziņgi neule âsakņâ zinziņ kâtik mimbigât yatâ opman.

¹¹ Den itâ ziap, zo bonņâ, “Nen zâkkât mumuņan târokwarâwen. Zorat op nen zâk sot ârândâņ zaat ândinat. ¹² Nen zâk sot sâknam nâņgâm kâtiginat zo ko zâk sot a kutâ tâtarân tâtnat. Nen zâk kwâimbâņgindâ sâi ko zâkoot yatik nen kwâimbâņgâbap. ¹³ Nen den sâwen, zo mân lunat zo ko zâkkât denņâ bon upap. Nâi sâmņâ nâi sâsâņâ, zo zâkkâren mân ziap.”

Siņgi âlipkât sâm gulip.

¹⁴ Gâ den zo sâm Anutugât mâtenan sâm dâzâņgom ândina den

yenņâ mân sâm âragubi. Sârek den mân âragubi. Zen den yenņâ, bon buņâ, zo âragum ândibi zo ko den zorâņâ zen tâmbetzâņgobi.

¹⁵ Anutuņâ gâgât nâņgi dâp upapkât nep kâtigem tuum ândiban. Oi den bonņâ tâņtâņ sâm ândiban zo ko Anutugât mâtenan aņun mân upan. ¹⁶ Den yenņâ sâne mân betziņan mimban. Zen yatâ op ândim um gulip op siņgi âlip birâbi. ¹⁷ Sarâ den ârâgume, zo use kâtik yatâ op laņ kârâbap. A yatâ zo zengâren gâbâ nâi Hemenaiio sot nâi Pileto. ¹⁸ Zet den bon birâm itâ sabot, “Mumuņan gâbâ zaatzaat, zorat topņâ itâ. Yesuņâ mumuņan gâbâ zaat ândiândi uņakņâ mârurum muyageniņip. Narâk patin sâk uņakņâ mân minat.” Zet yatâ sâmņâ a nâmbutņâ zengât nâņgâm pâlatâņziņ mem gulipkuabot.

Anutugât kunkun sot hâkop bonņâ.

¹⁹ Anutuņâ kât tandâ pâi giarip, zo kâtigem kinzap. Zorat den kulem nâi itâ ziap,

“Kembuņâ siņgi arâpņâ ziņgit nâņgâmap.”

Oi den nâi itâ ziap, “Kembugât siņgi a ândien sâme, zen aksik bâliņâ kândâtkubigât sâip.”

²⁰ A kutâgât namâ patin hâkop top top goide kât sot siliwa kât tuutuun, zorik buņâ. Nak sot hânņâ tuutuun, zo ziap. Hâkop nâmbutņan kut nâi sâņgân patâ zorâņ geibap. Nâmbutņâ ko kut nâi nâi yenņandâ geibap. ²¹ Hâkop nâi zâk kut nâi bâliņâ buņ, umņâ salek op neulenoot upap oi hâkop sâņgân patâ. Oi namâ mariņandâ egi hâlâlu zei nep âlipņâ pindâbap. Den sumbuņâ zi a nenġât op san. Umniņ salekkoi hâlâlu ândinat san.

Kembugât a ândinat.

²² A sigan kut nâi nâi bâliņâ ek âkņâlime, zo birâban. Oi umziņ salek opņâ Kembu sâm mâpâsime, zen sot âlip orotņanġât sot nâņgâm pâlatâņ

sot um lumbenâgât kâtigiban. ²³ Den yenñâ sot sârek den zo birâban. Gâ âlip nângat. Den yatâ sâne kâsâp sot um kâlak muyagemap. ²⁴ Oi Kembangât kore anjâ den sârek op mân kwâkâyangâbi. Ziinâ a aksik buku otzingâm singi âlip târârak kwâkâzingâbi. Oi a zinj bâlij otzingânetâ zorat hâunâ mân otzingâbi. ²⁵ Oi Kembangât den birâme, a zo mulunâk dâzângobi. Anutu zâk zikñak mem gei kwatzingi umzinj melân den bonñâ nângâbi sâmbâ mulun dâzângobi. ²⁶ Oi umzinj pâronjsâi Satangât ârâmbâgân zângoip, zoren gâbâ mâkâzingâbap. Zen Satangât den lum ândiwenjâ umzinj pâronjsâi kândâtkubi.

3

Singi âlip gulipkukun a, zengât den.

¹ Gâ itâ nângâban. Narâk patâ mâte upâ sâi bâlijandâ lañ kârâm kâbâ yâmbât mem zaa kwap mem ge kwap imbanjoot ningâbi. ² A itâ zo, zinj ândibi. Ziinangât nângâne zâizâinj, kâtkât âkñâle, den kârâpñoot sâsân, sâk mâme den, ibâ mam zekât den birâbirâ, sum nâne a, anjâ Anutu hurat mân kwâkângâme. ³ Lumbe den mân sâsân, tosa mem ândiândi, sârân sâsân, nem gulipkukun, a zinjâ, kut nâi nâi âlipñâ âkon upi. ⁴ Kâsa zengâren tirâpzingozângon, lañ orot, zâizâinj upme. Sâkkât âkñâle mem ândim Anutugât âkñâle mân nângâbi. ⁵ Sâkñandik singi âlip nângâbi. Ka singi âlipkât imbanjâ mân zemzingâbap. A zo yatâ ândine zingit kândâtzângoban.

⁶ Narâk ziren a nâmbutñâ zo yatâ ândie. Zen tik ândim ambân nângânângâzinj lolot zengât mirin zâim um gulip kwatzingâme. Oi ambân zo tosa top top muyagemñâ umbâlâ upme sot âkñâle top top otzingi lañ âim game. Anjâ ambân zo yatâ zorân zengât upigât sâmbâ lolot otzingâme. ⁷ Ambân zo yatâ,

zorânâ narâk dâp den zorat topñâ kârûm mân nângâm kwâkâme. ⁸⁻⁹ Mârumñan Yane sot Yambere zet Mose kâsa okñangâwet. Yatigâk a san, zen den bonñâ kâsa okñangâme. A zo, zen nângânângâzinj bâlijâ sot nângâm pâlâtâzinj bunâ. Dap dabân bâlijandâ lañ kârâbap? A yatâ zo, zen sarâzingât topñâ muyagei ek nângâbi. Wangât, kut nâi nâi zinj upme, zo topzinj sâmbâ muyagei a aksikñâ ek nângâm kândâtzângobi, zorat. Yane sot Yambere, a zagât zekâren muyageip yatâ.

Paulo sâkñan sâknam donjep muyagenangip.

¹⁰ Gâ nâ sot ândim gâin. Kut nâi nâi orâwan, zo ek nângâm ândein. Singi âlip sâmbân sot nep tuuman, ândiândinâ, nângâm pâlâtâñnâ, buku orotnâ, kâtigem ândiândinâ zo ek nângâm ândein. ¹¹ None sâknam nângâwan. Antiokia kamânân, Ikonion sot Listera kamânân none sâknam donjep nângâwan. Yatâ otninetâ Kembangât bitzinjañ gâbâ mâkânigip. ¹² A nâmbutñâ Yesu Kristo sot pâlâtân op târârak ândibi, zen pisuk patâ yatik zângone sâknam nângâbi. Zo perâkñak. ¹³ Narâk ziren bâlij mâme a sot sarâ a zinj bâlij upme. Bet ko walâm sarâ sot bâlijâ zorân tuune lañ kârâbap. Umzinjâ gulip oi a nâmbut um gulip kwatzingâbi.

Kembangât ekap sâlâpkum nângâm ândibi.

¹⁴ Gâ ko den kwâkâm giwen, zo sot pâlâtân op ândiban. Den zo nâigâren mein, zorat mân kwaksat. Nâ den singi zo giwan. Oi gâ topnâ nângâmat, zo ka. ¹⁵ Oi gâ katepkan gâbâ tirik ekap sâlâpkum nângâm gâingât zorân umgâ kubigi Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwap sumbe-mgât singi op ândiban. Gâ zo yatâ ândibangât Kembangât ekap sâlâpkum ândina imbanjâ gibap. ¹⁶ Den tirik ekabân ziap, zo pisuk Anutugât Kaapungâren gâbâ muyageip. Oi

den zo sâlpkum nângindâ sinji âlipkât topnâ kwâkâm niŋgâmap. Oi zorân topniŋ sâm muyagem umniŋ melâni târârakkât tenġâyân ândinat. Târârak mâtâp tirâpnângomap. ¹⁷ Yatâ op diiniŋi Anutugât arâp op kut nâi nâi âlip orotnângât nep top top zo âlip tuum ândinat.

4

Târârak ândim sinji âlip nep tu-unâ.

¹ Nâ Anutugât mâtenjan sot Yesu Kristo, zâk kembu imbanâŋootnâ gamnâ a gwâlâ sot mumunâ dinniŋâ sâm kwâkâbap, zekât mâteziknjan sâm kâtigem dâgoga nângâ. ² Gâ den sinji âlip sâban. Oi a zorat otziŋgâbap mo buŋâ, zorat kâtigem sâban. Oi a um girem den sot hâwat den kwâkâziŋgâm nep mulunân âkonjâ buŋ tuuban. ³ Narâk nâi mâte oi sinji âlip den zo a nâmbutnâ nângâne pat palan oi birâbi. Zo birâm nâ den nâi nângânatkât kindapziŋ hetâmkwapi. Kwâkâm ziŋgâziŋgân a muyageziŋgâbi. Umziŋ dâp oi yatik, zorik muyageziŋgâne kwâkâziŋgâbi. ⁴ Den bon zo birâm den pat yenjâ zoren âi pâlâtân upi. ⁵ Gâ ko narâk dâp sâknam kwâkan zari kândâtkom kâtigiban. Oi sinji âlip sâsân nep tuum ândiban. Nep sâm gigip, zo tuum biranban.

Paulogât narâknâ pânkânok oip.

⁶ Kembugât sinji râma kom uwe, nâ yatâ otnibigât narâk mâte uap. ⁷ Nâ Anutugât ândiândi nep kâtigem tuum ga âkap. Sero kabânjan katep ziŋ sârârâk kârâme yatâ nâ mârum sârârâk kârâm kâtigem kikerân tâkan. Nâ nângâm pâlâtân nâ galemgua mân loreip. ⁸ Narâk ziren târâraknângât sângân mimbatkât mambât pâi ziap. Gâtâm narâk patin Kembu, top likuliku a târâraknâ, zâknâ sângân nibap. Oi nâyâk buŋâ. Yesugât takâtakânângât âknâlîme, zen ârândân ziŋgâbap.

A nâmbutnâ Paulo pam âiwe.

⁹ Gâ kek nâgâren gâbangât kâtigiban. ¹⁰ Dema zâk hângât kut nâi nâi zorat âknâlîle op nâbam Tesalonike kamânân arip. Kereske zâk Galatia hânân arip. Oi Tito zâk Dalimatia hânân arip. ¹¹ Zi Luka sot niknjik ândiet. Gâ Mareko muyagena ârândân gâbabot. Zâk nep âlip betnan mimbap. ¹² Tikiko zâk sângongua Epeso kamânân arip.

¹³ Gâ gâbamnâ mâtâpkât hâmbâ Taroa kamânân, Kapo zâkkât mirin parâwan, zo mem gâban. Oi ekap topnâ sot ilumnâ zo aksik mem gâban. Ilumnâ mân birâban.

¹⁴ Liŋgip kâlâu mot kâtnâ tuu-tuun a, Alesande, zâk bâliŋ donbep otnigip. Zorat Kembunâ hâunâ pindâbap. ¹⁵ Zâknâ dinniŋâ donbep koip. Zorat gâ zâkkât kenġât upan.

¹⁶ Denân nâbane tarâwan, narâk zoren buku nâiŋâ den mân betnan meip. Buŋâ. Zen aksik birâniwe. Zorat tosa mân zemziŋgâbapkât nângan. ¹⁷ Kembunâ ko betnan mei sinji âlip um kâtik a, hân nâin goknâ zeŋgâren sa tânnogi sâm nanġawan. Oi zâknâ zuu kâtik Laiŋgât lâunjan gâbâ mâkânigip. ¹⁸ Kembu zâk bâliŋâ top top zoren gâbâ mâkânim sumbemân Kembugât kiŋ topnjan nâbanbap. Zâkkâren imbanâ âsaknâ zem zâimâmbap. Zo perâknak.

¹⁹ Nâ Pirisila sot apnâ Akwila sot Onesiporo zâkkât kâmut zorat nângâziŋgan. Zo dâzângoban. ²⁰ Erasto zâk Korinti kamânân ândiap. Oi Toropimo zâk mâsek oi Milete kamânân parâwan. ²¹ Gâ map narâknâ mân oi kek gâbangât kâtigiban.

Eubulunâ nângâgigap. Puleŋ sot Lino, Kalaudia sot buku nâmbutnâ, zen yatik nângâgige.

²² Kembunâ um dâpkâ galem op ândibap. Kembugâren gâbâ tânzânġozânġon zorân zeŋgâren zimbap.

Zo yatik.

Titogât ekap Paulonâ kulemgum pindip.

Sâm muyamuyage den sot mâsop den.

¹ Paulo nâ Anutugât kore a sot Yesu Kristogât Aposolo orâwan. Zâkñâ gâsunimñâ zorat nep diñ sâp nigip. A ambân Anutugât sinji sâp, zen den bonñâ nângâm, nângâm pâlâtân kwâkñangâbi sot diñâ lubigât nep zo sâp nigip. ² Oi ândiândi kâtikkât sinji den, zo bonñâ. Anutuñâ sarâ mân sâmap. Zâkñâ mârurñan hân mân muyageibân itâ sâp, “Ândiândi kâtik zengât sinji sâp kâtigian, zorat mambât ândibi.” ³ Narâk mâte oi diñâ zo sâp muyagemñâ Anutu kubikkubikziñandâ nânñâ sâp muyagibatkat nep diñ sâp nigip.

⁴ Nâ sot sinji âlip mem ândiet, Tito, gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot kubikkubikniñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lâklâk sot um lumbe zo gâgâren zimbap.

Galem a sot a sâtñâ, zengât den.

⁵ Nep torenñâ ziap, zo tuum nanğâbangât op Keret hânân gâbarâwan. Oi dâgowan yatik Yesugât kâmut kamân dâp galem a gâsum sâlâpzanğoban. ⁶ A nâi, zâk tosa buñâ, ambân kânok sot pâlâtân op ândibap. Oi nan bârarâp zen den sinji âlip mem ândibi. Nan bârarâpñâ gulipkukun sot zâizâiñ buñ ândibi. A yatâ zo nebân zâmbanban. ⁷ A sâtñâ nâi, zâk Anutugât nep a ândimapñâ tosa buñ ândibap. Zâk zâizâiñ mân upap. Kuk lañ mân upap. Too kâtik nem um gulip mân upap. Kâmbam kukunangât âkñâle mân upap. Kât sikumgât âkñâle mân upap. ⁸ Zâk a buku otziñgâm kut nâi nâi âlipñangât âkñâle nângâmap. Sâkkât âkñâle mân nângâbap. A târârakñâ. A hurat kwatziñgâmap. Sâkkât kendon ândibap. ⁹ Den bonñâ

sâm dâzânğowan, zo dâpñan mem ândibap. Oi zorânñâ imbanñâ pindi den bonñâ âlipñâ a kwâkâm ziñgâm ândibap. Oi Kembugât den ku a, zengât den mem ge kwâpap.

Den ku a sot sarâ a.

¹⁰ A donbep zen zâizâiñ op ândime. Zen den yennâ sot sarâ sâp a um gulip kwatziñgâme. Yuda a kâmurân gâbâ a nâmbutñâ umziñ patâ Mosegât den sinji sângiñan ari sâkñandik Yesugât sinji nângâme, zen zo yatâ op ândime. ¹¹ A zo kât sikumgât opñâ den sarâ sâp a nâmbutñâ ambân murârâpziñoot zo um gulip kwatziñgâme. A yatâ zo, zengât lâuziñ doonğunat. ¹² Keret a zengât den sâsân a nâiñâ itâ sâp, “Keret a zen sarâ sâp. Zen a konam op nalem nemjik ândime. Zuu bâliñ yatâ kut nâi nâi lañ nime.”

¹³ Den zo nânğâ bon uap. Zorat ko den kâtik dâzânğona sinji âlip târârak mem kâtigem kinbi. ¹⁴ Zen Yuda a zengât den yennâ sot den ku a zengât den zo mân nângâbigât girem dâzânğoban.

¹⁵ A um salek ândimeñâ kut nâi nâigât nângâne salek opmap. Ka a nângâm pâlâtânziñ buñ, zen nângânângâziñ sot umziñ sumunkoi kut nâi nâigât nângâne mân salekkomap. Wangât, umziñ sumunkoip, zorat. ¹⁶ Zen itâ sâp, “Nen Anutugât topñâ nângâmen.” Sâtñak yatâ sâne orot mâmeziniñ kwâimbâmap. Zen bâliñ mâme a. Den kukun a. Anutuñâ ziñgiri tepbâurep opmap. Den ku a zo, ziñ âlipñangât nep mân tuume.

2

A ambân patâ, zengât den.

¹ Gâ ko den âlipñâ ziap, zorat dâp dâzânğom ândiban. ² Oi sânanđâ a patâ ziñâ kendonbandon sot hâlâlu ândibi. Umziñ bimbi kwapi. Nângâm pâlâtân sot buku orot zo mem kâtigem kinbi.

³ Oi ambân patâ zo, zen yatigâk dâzângona sinji âlip nângâm sarân mâme sot den umân pâpan mân sâmñâ too kâtik laj mân nem ândiândi âlip zo wâratkum ândibi. ⁴ Oi ambân sâk wâgân dâzângone ap murarâpziñ galem otziñgâm birañbi. ⁵ Oi añun op laj mân ândibi. Kendonbandon op mirin kut ñai ñai kubikñâ abârâpziñ sâtziñ lubi. A kândâtñan ândie zo, ziñâ ziñgitñâ Anutu sâm bâliñ kwapegât yatâ op ândibi.

A sigan sot kore a zengât den.

⁶ A sigan yatik sâna kendonagom ândibi.

⁷ Oi gikak kut ñai ñai âlipñâ zo op mâtâp tirâpziñgona ekñâ yatik upi. Sâkñak mân tuuban. Kembangât den zo târârak wâratkum bonjik zo a ambân dâzângom ândiban. ⁸ Den âlipñâ târârakñâ sâna kâsa zen nângâmñâ añun op Yesugât kâmut nen den mân sâm bâliñ kwatziñgâbi.

⁹ Kore a dâzângona patârâpziñ zengât den lum kore âlip otziñgâne sâtâre upi. Oi patâ zengât sâtziñan mân sâbi. ¹⁰ Oi kâmbu mân op ândim kut ñai ñaiziñ yen ek galem upi. Yatâ opñâ Anutu kubikkubikniñ diñangât neule âlip upi.

Sangon kubikniñgipkât ândiândi âlipñâ ândinat.

¹¹ A hân dâp âlip utnatkât Anutugâren gâbâ tânzângoziñgona, zo muyageip. ¹² Zorâñâ betniñan mem kubikniñgi um kâtik zengât ândiândi sot sâkkât âkñâle bâliñâ zo birâm ziren kendonbandon ândim Anutu zikñâ yatâ târârakñâ op ândinat. ¹³ Yatâ ândim Anutu patâ sot kubikkubikniñâ Yesu Kristo, zâkkât neule âsakñâ muyagei ândiândi âlipñan âinatkat um bâbâlañ op nângâm ândinat.

¹⁴ Zâkñâ neñgât suupniñ mem bâliñan gâbâ mâkâniñgip. Oi zâkkât arâpñâ opñâ âlipñangât nep tuum ândinatkat sangon kubikniñgip. ¹⁵ Gâ den zo dâzângom kubikziñgâm

kâtigiban. A ziñ gâgât nângâne giginâ mân upap.

3

Tirik Kaapumgâren gâbâ a unakñâ âsagiwen.

¹ Gâ a ambân Yesugât kâmurân ândie, zen dâzângona a kutâ sot zâizâiñ hurat kwatziñgâm dinziñ lubi. Oi nep âlip top topñâ ziap, zo bâbâlañ op tuubi. ² Oi sâm bâliñ kwâkwat sot den sârek mân sâbi. Buñ kâtikñâ. Zen lumberñ ândim a pisuk umâlep kwatziñgâbi.

³ Nen mârumñan um gulip op den kom ândiwennâ âkñâle top top, zorat kore op kuk sot um kâlak muyagem um kâsa op ândiwen. Nen yatâ op ândeindâ a ziñâ neñgât âkñâle mân op ândiwe. ⁴ Ka Anutunâ umñandâ gâsânângomñâ kubikniñgip. ⁵ Nen târârak ândim nep âlipñâ ñai tuuwengât buñâ. Um lâklâkñangât op too sangonniñgâm sâi Tirik Kaapumñâ ândiândi unakñâ niñgip. ⁶ Zâk kubikkubikniñâ Yesu Kristogât opñâ Kaapum niñgip. Zo bituktâ mân niñgip. ⁷ Zo nen Anutugât mâtenñan tosanñ buñ kinñâ ândiândi kâtikkat sinji utnatkât yatâ otñingip. Um lâklâkñangât op yatâ otñingip. Den zo perâkñak.

Den bon buñ, zo birâbi.

⁸ Gâ itâ dâzângom kâtigem ândiban. “Anutu nângâm pâlâtân kwapmenâ âlipñangât nep tuum kâtigibi. Nep âlipñâ zo tuune a betziñan mimbap. Yatâ op ândine âlip upap.

⁹ A zen den yen âragume, zo kândâtkubi. Sâkurâpziñ kutziñangât den sot den sâm kwâkâyangâme sot den kâtikkat den sârek zo birâbi. Den top top zo yen, bon buñâ.”

¹⁰ A ñai den sâi kâsâpagome, zo sâp kânok mo zagât dukuna mân nângi birâñangâna zikñik ândibap. ¹¹ Gâ nângat. A yatâ zo bâliñangât nep tuumap. Orot mâmenandâ tosanñ sâm muyagemap.

Den murukñâ.

¹² Nâ Atemis mo Tikiko sâḡgongua gâgâren gâi Nikopoli kamânân ga muyageniban. Nâ kamân zoren map narâkḡḡan ândibat san.

¹³ Apolo sot gurumin den nâḡḡânâḡḡa a Zena, zet sâḡḡonzâkona hân ḡâin âibabot. Mâtâpkât naleḡ zikâna mân kwakpabot.

¹⁴ Kâmut gakârâpniḡâ zen âlipḡḡḡḡât nep tuum umziḡ upap. Oi a nâmbutḡâ pu utne betziḡḡan mine nepziḡâ zo bon upap.

¹⁵ A nâ sot ândime, zen aksik gâ nâḡḡâgige. Gâgâren a buku ot-niḡḡâme, zorat sot den dâzâḡḡoban.

Kembugâren gâbâ tânzâḡḡozâḡḡoḡ,
zorâḡ zeḡḡâren zimbat.

Zo yatik.

Pilemongât ekap Paulonjâ kulemgum pindip.

Sâm muyage den sot mâsop den.

¹ Nâ Paulo Yesu Kristogât opnâ tâk namin ândian. Nâ sot bukuniñâ Timoteo, net Pilemon nep betnikñan memmat, gâgât ekap zi kulemgum giget. ² Oi ambân bukunikñâ Apia sot kâwali anikñâ Arikipo sot Yesugât kâmut Pilemon gâgât mirin mindume, zengât ârândân pet.

³ Ibâniñ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângożângoñ sot um lumbe zo zengâren zimbap.

Paulo zâk Pilemongât op Anutu mâpâseip.

⁴ Nâ ninâu sâbam gâgât nângâm Anutugâren sâiwap sâman. ⁵ Gâ Kembu Yesu nângâm pâlâtân kwâkñangâm Kembugât siñgi a zengâren umgâ kinmap. Oi zengât nângâm ândimat. Nâ zorat siñgi nângâm Anutugâren sâiwap sâman. ⁶ Oi nângâm pâlâtângâ nen sot kânok uap. Kut nâi nâi âlipnâ Kristogâren gâbâ muyagem gâip, zo nângâbangât ninâu sâman.

⁷ Bukunâ, gâ Kembugât siñgi a buku otziñgâm umâlep kwatziñgâmat, zorat umnâ âlip oi sâtâre patâ orâwan.

Kore a Onesimo, zâkkât den.

⁸ Gâ a buku otziñgâmatkât itâ dâgobâ. Gâ kut nâi upangât Kristogât opnâ sâbâ sâmbâ âlip sa nângâm upan. ⁹ Ka buku orotñangât itâ dâgobâ. Nâ Paulo, a sombâ, Yesu Kristogât op tâk namin ândian. ¹⁰ Nâ katepnâ nâi Onesimo tâk namin ta ga muyagenigip, zâkkât dâgobâ. ¹¹ Mârum zâk gâ sot ândim mân bekan mem ândeip. Narâk zoren ândiândiñâ mân dâp oip. Narâk ziren ko zâk Kembugât a opnâ gâgât sot nâgât ârândân ândei dâp uap.

¹² A zo sângongua gâgâren gaap. Zo nâgât kâmbiamnâ, zo sângongua gâgâren gaap. ¹³ Nâ siñgi âlipkât op tâk namin ta zâkñâ gâ gebâkkan betnan mem ândibapkât sâwan. ¹⁴ Oi gâ mân nângâna nâ yatâ upatkât nânga mân dâp oi mâburem gigan. Gâ gikak nângâm nibâ sâmbâ niban.

¹⁵ Zâk birâgigi gikik mâik nâi ândeip, zo topnâ itâgât motnâi. Âburem ga gâ sot ândim zâibap. ¹⁶ Zâk kore ayâk bunâ. Yesu sot pâlâtân op buku otgibam gaap. Nâgâren yatâ op ândeip. Gâgâren ko walâmñâ otgibap. Zo itâgât sâkñandik gâgâren ândeip. Zi ko Kembugât a opnâ gâgât a bonnâ uap. ¹⁷ Gâ nâgât nângâne bugugâ oi ko zâk diina gâi nângâna Paulo upap. ¹⁸ Zâkñâ kut nâigâ gulipkoip? Gâgât tosa nâi zâkkâren ziap, zo nâgât siñgi sâban. ¹⁹ Paulo ninak den zi kulemgum gigan. Perâkñak, Nâ hâunâ melân gibat. Ninâ tosa gâgâren patik ziap, zorat wanğât sâbat? Gâ nâgâren a unakñâ âsagein, zorat san. ²⁰ Bukunâ, gâ Kembugât opnâ kut nâi zo bâbâlanjâk nibangât otnigap. Kristogât opnâ umâlep kwatniban.

Den murukñâ.

²¹ Sât lulu a ândiat, zorat nângâm den zi kulemgum gigan. Oi itâ nângan. Den dâgogan, zo sot walâm târokwap tuuban.

²² Zen nâgât op ninâu sâne Kembunâ nângâmñâ sâi zengâren gâbatkât nângan. Zorat nâgât siñgi kian kubikpan.

²³ A bukunâ Epapara, zâk Yesu Kristogât opnâ nâ sot tâk namin ândiap. Zâk zengât nângap. ²⁴ Oi nep betnan mimiñ a, Mareko sot Aristako sot Dema sot Luka, zen yatik gâgât nânge.

²⁵ Kembu Yesu Kristo, zâkkât tânzângożângoñ, zorân umziñan zimbap.

Zo yatik.

Hebiraio a zeṅgât ekap.

Yesu zâk Anutugât topṅâ sâṁ muyagem niṅgip.

¹ Anutu zâk mârumṅan Propete zikṅâ topṅâ dâzâṅgoi ziṅâ sâkurâpniṅ den holiṅâ top topṅâ dâzâṅgom gawe. ² Bet narâk murukṅan ândien zi sâi nanṅandâ diṅâ dâtnâṅgoip. Mârumṅan Anutuṅâ sâi nanṅâ hân sot kut ṅâi ṅâi aksik muyageip. Zorat nanṅâ zâk a sot kut ṅâi ṅâi zorat mariṅâ upapkât sâṁ pindip. ³ Anutuṅâ sâi nanṅaṅgâren zik holi tobat âsakṅâ muyagem ziapkât ândiândiṅaṅgât dâp ândimap. Oi imbaṅâ diṅandâ kut ṅâi ṅâi hânân sot sumbemân zo tâṅgoi zemap. Zâkṅâ bâliṅâniṅâ saṅgon kubikṅâ sumbemân zâimṅâ Anutu kâwali boriboriṅoot taap, zâkkât âsan bongen zâi ândiap. ⁴ Zâk sumbem a walâziṅgâm ândiap. Zâk kot patâ memṅâ kutṅâ sumbem a zeṅgât walâziṅgip, ândiap.

Sumbem a zen gigiṅâ. Nanṅâ zâk zâizâiṅ.

⁵ Nanṅâ zâk zâizâiṅ ândiap. Sumbem a zen ombenṅan ândie. Sumbem a zeṅgât mâsikâziṅgâm sâbâ. Anutuṅâ sumbem a ṅâi zitâ dukoip?

“Gâ nannâ. Nâ itârâṅ gâsum sâlâpgoga nannâ ândiat.”

Mo sumbem a ṅâigât itâ sâip?

“Nâṅâ zâkkât ibâ op ândibat. Zâkṅâ nannâ op ândibap.”

Buṅâ. Anutuṅâ sumbem a ṅâigât den yatâ zo mân sâip. ⁶ Ka Anutuṅâ nanṅâ kânok saṅgongui hânân gâi Anutuṅâ zâkkât den itâ sâip,

“Sumbem a zen nannâ mâpâsibi.”

⁷ Anutuṅâ sumbem arâpṅâ zeṅgât itâ sâip,

“Nâṅâ sa sumbem arâpṅâ pibâ upme. Oi sa ko kore arâpṅâ kârâp bâlam upme.”

⁸ Ka nanṅaṅgât itâ sâip,

“Anutu, gâ a kutâ op ândim zâimâmban. Nepkâ sot imbaṅâgâ zo zinziṅ kâtik zimbap. A kutâ tâṅgâ zo mem târârak ândim a ambân kembu otziṅgâm ândiban. ⁹ Târârakṅaṅgât otgimap. Bâliṅâ âkon opmat, zorat Anutu, gâgât Anutu sâtâregât kelâk saṅgongigip. Zo bukurâpkâ saṅgonziṅgip, zeṅgât dâp buṅ, walâziṅgip.”

¹⁰ Anutuṅâ nanṅaṅgât den ṅâi itâ sâip,

“Kembu, gâ topkwâkwatṅan hân muyagein. Oi sumbemṅâ sumbemṅâ muyagein. ¹¹ Hân sumbem, zet buṅ upabot. Gâ ko ândim zâimâmban. Hân sumbem, zet hâmbâ yatâ saṅgiṅâ upabot. ¹² Hâmbâ yatâ saṅgiṅâ oitâ mem kâpizikâban. Kâpizikâmṅâ uṅakṅâ muyagezikâban. Gâ ko ândimat yatik ândim zâiban. Gâgât narâk zo mân âkâbap.”

¹³ Anutuṅâ sumbem a ṅâi zitâ dukoip?

“Gâ âsannâ bongen tâtna kâsarâpkâ minduziṅga kiṅgaṅgât kombân upi.”

¹⁴ Sumbem a ṅâi den yatâ mân dukoip. Sumbem a zen Kembangât kore a ândie. Zen Tirik Kaapum yatâ betniṅan mimbigât sâsâṅ. Anutuṅâ sumbem a saṅgonzâṅgoi a sumbeṅgât siṅgi ândien, neṅgâren gam betniṅan mime.

2

Kubikkubik den mân birânat.

¹ Zorat nen den siṅgi âlip nâṅgâwen, zo tâpâkum lorem birâbemgât nâṅgâm kâtiginat.

² Anutuṅâ sâi sumbem arâpṅâ diṅâ sâkurâpniṅ dâzâṅgowe. Oi den sâwe, zo âsagemṅâ kâtik op zeip. Oi den zo birâmarâwe, zo hâuṅoot opmâip. ³ Narâk ziren ko Kembu zikṅak kubikkubikniṅaṅgât den

sâm muyageip. Oi kindapziñandâ nângâwe, zen den zo dâtnângone kâtigeip. Zorat dap dabân den kubikniñgâbapkât imbanâ zemñângap, zo birindâ hâuñâ buñ upap? ⁴ Anutu zikñâ imbanâ sen pup sot sen mârât muyagem den zo tângoip. Sâi Tirik Kaapumñâ nângip dâp imbanâ kâsâpkum niñgip.

Yesu zâk narâk pâñkânok sumbem a ombeziñan ândeip.

⁵ Narâk bet muyagibap, zorat sâñâ. Narâk zoren Anutuñâ a ñâi kembuniñâ patâ kwânâñgâbap. Sumbem a patâ op ândibigât mân sâip. ⁶ Agât op sâip. Kembugât a ñâiñâ zorat den sâm muyageip. Den zo itâ,

“Anutu, gâ wangât a zengât op nângâmât? Agât kiurâp wangât ek galem otziñgâmât? ⁷ Zen narâk pâñkânok sumbem a zengât giginâ ândibigât sâm ziñgin. Gâ a nâmbutñâ zengât mâteziñan imbanâ ziñgâna hurat kwatziñgâme. ⁸ Gâ kut ñâi ñâi aksik bitziñan zâambarin. Zorat zen mâirâp op ândibi.”

Anutu zâk kut ñâi ñâi a bitziñan zâambarip, zo mân kâsâpkum pisuk pirâziñgip. Narâk ziren ko kut ñâi ñâi aksik patâ a neñgât bitniñan pâip, zo mân âsagei ikxen. ⁹ Yesu ko a kembu op ândei ikxen. Zâk narâk mâik ñâi sumbem a zengât ombeziñan ândim sâknam nângâm moip. Sâknam nângâm moipkât neule âsakñâ sot kot patâ miap. Anutu zâk tânnângobapkât sâi Yesuñâ a pisuk neñgât op mumuñangât sâknam patâ nângip.

Yesu zâk neñgât murâpnâ sâbam nângi mân kwakmak oip.

¹⁰ Kut ñâi ñâi zo zâknâ muyageip sot galem opmap. Zâk nan bârarâp donbep sumbem âsakñan diiniñgâm zâibapkât nângâm ândeip. Oi kubikkubikniñangât a patâ, Yesu, zâk sâknam nângâm moipkât kubikkubik a bonñâ ândibapkât Ibânâ nângi

âlip oip. Nângi dâp oip. ¹¹ Oi a um hâlâlu kwatziñgâmap, Yesu, zâk sot um hâlâlu kwatziñgi ândie, zen ârândâñ Ibâziñ kânok. Zorat zikñâ murâpnâ sâbat sâm nângi mân kwakmak oip. ¹² Zorat diñâ itâ ziap, “Anutu, gâgât kutsiñgigâ murâpnâ sâm muyageziñgâbat. Kembugât kâmut osetziñan kep mem sâm sâtâre otgibat.”

¹³ Oi den ñâi itâ ziap, “Anutu nângâm pâlâtâñ kwâkñangâm ândibat.”

Oi den ñâi itâ ziap, “Zi nâ sot Anutuñâ katep nigip, nen ârândâñ ândien.”

Yesu zâk neñgât tobat oipkât âlip betniñan mimbap.

¹⁴ Oi katep nen sip kelâkniñoorâk ândiengât Yesu zâk zorik meip. Zo zikñâ mumuñandâ mumuñâ mariñâ, Satangât imbanâ koi geip.

¹⁵ A zo, ziñ munat sâm keñgât op ândine Sataññâ tâkñâ saaziñgi narâk dâp mumuñangât keñgât op tâpmarâwe, zen olañziñgâbam yatâ oip. ¹⁶ Yesu zâknâ sumbem a betziñan mimbam mân geip. Zâk Abaramgât kiurâpñâ nen betniñan mimbam geip. ¹⁷ Oi zorat murâpñâ nen sot dâp kânok upapkât Anutuñâ zâk sâm pindip. Zâk yatâ opñâ a patâ op Anutu mâteñan kore okñangâm a ambân tânnângom niñangât bâliñâ sanjonbapkât sâm pindi yatâ oip. ¹⁸ Yesu zâk zikñak sâknam nângâm mâsimâsikâyân bageipkât a mâsimâsikâ muyageniñgi âlip betniñan mimbap.

3

Yesu zâk patâ. Mose zâk ombenjan.

¹ Zorat op ko Kembugât siñgiyân a bukurâpnâ sumbengât siñgi ârândâñ diiniñgip, zen Yesugât nângâm ândibi. Yesu zâk Aposolo op Anutu kore okñangâm ândimap. Ândei niñâ nângâm pâlâtâñ kwâkñangindâ zâknâ patâniñâ op ândiap. ² Anutuñâ gâsum sâlâpkoi sât

luluŋ ândeip. Mose zâk Anutugât a ambân gakârâpnâ osetziŋan sât lulu ândeip. Oi Yesu zâk zo yatik ândeip.

³ Mirâ tuumap, zâkkât kotnâ mirâgât siŋgi walâmap dâp yatik Yesugât kutsiŋgiŋâ Mosegât wâlâp. ⁴ (Mirâ mot zo aŋâ tuutuunâ. Ka kut nâi nâi muyamuyagiŋâ, zo mariŋ Anutu kânok.) ⁵ Mose zâk Anutugât a ambân gakârâpnâ zengât osetziŋan ândim kore a op sât luluŋ nep tuum ândeip. Zâk bet den sâi muyagibapkât op kore op ândeip. ⁶ Kristo ko nanŋandâ Anutu a ambân gakârâpnâ neŋgât kâukniŋâ ândiap. Zâk Ibâŋaŋgât sât luluŋ ândiap. Oi nen sumbemgât siŋgi kwatniŋgip, zorat nâŋgâm um bâbâlaŋ op âinatatkât mambât ândinat oi ko zâkkât a ambân gakârâpnâ bonŋâ op ândinat.

Isirae a um kâtik urâwe, zo yatâ mân utnat.

⁷⁻⁸ Zorat Tirik Kaapumŋâ Kembugât den itâ sâip. Zo neŋgât siŋgi sâip, “Zen itârâŋ Anutugât diŋâ nâŋgâm mârumŋan sâkurâpziŋâ um kâtik urâwe, zo yatik mân upi. Sâkurâpziŋâ mirâ kamân kâtikŋan ândine mâsimâsikâŋ muyagei um kâlâgân laŋ urâwe. ⁹ Sâkurâpziŋ hân zoren kut nâi nâi orâwan, zo kendon 40 umŋan ek ândiwe. Eknâ umziŋ mân âburei laŋ zâizâiŋ otnim mâsikâniwe. ¹⁰ Oi nâ zorat nâŋga bâliŋ oi zengât itâ sâwan, ‘Zen umziŋandâ gulip op gâmap. Zen nâgât mâtâp mân lâŋme.’ ¹¹ Yatâ op ândine kuk otziŋgâm itâ sâwan, ‘Zen nâgât ândim nâŋgâ kamânân mânâk bagibi.’”

¹² Bukurâpnâ, zengâren gâbâ nâi zâk um kâtik op um sumun op Anutu kândâtkobapkât galem oraŋgâm ândibi. ¹³ Itârâŋ Kembugât diŋâ nâŋgâmŋâ mân birâbi sâip. Itârâŋ sâip, zo narâk zirat op sâip. Zorat sirâmŋâ sirâmŋâ

umziŋandâ kâitzâŋgobapkât den sâm galem oraŋgâm ândibi. Bâliŋaŋgât mâsimâsikâŋâ zengâren gâbâ a nâi okŋaŋgi um gulip otziŋgâbapkât op sâip.

Isirae a zengât siŋgi nâŋgâm kenŋât utnat.

¹⁴ Nen Kristo nâŋgâm pâlatâŋ kwâkŋaŋgâm kâtigem ândinat. Oi topkwap nâŋgâm pâlatâŋ kwarâwen, zo âsâbâŋ mem ândimŋâ kikerân âi takâm Kristo sot bonŋâ minat. ¹⁵ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Zen itârâŋ Anutugât diŋâ nâŋgâm zâizâiŋ op um kâtik urâwe, zo yatik mân upi.”

¹⁶ A ikâ ziŋâ diŋâ nâŋgâm tâtâlim um kâlâk muyagiwe? Zo nâin gokŋandâ buŋâ. Moseŋâ kâdom otziŋgi Aigita hânân gâbâ diiziŋgip, a zo aksik ziŋâ. ¹⁷ Mo a ikâ zengât Anutuŋâ nâŋgi sumunkoi kendon 40 âkip? Zo bâliŋâ op ândim mirâ kamân kâtikŋan mom naŋgâwe, zengât op yatâ oip. ¹⁸ Oi ikâ ziŋâ zengât itâ sâm kâtigeip, “Nâgât ândim nâŋgâ kamânân mân âibi?” Diŋâ birâm ândiwe zo, zengât op sâip. ¹⁹ Zorat itâ nâŋgâmen. Zen mân nâŋgâm pâlatâŋ kwarâwe, zorat ândim nâŋgâ kamânân mân âiwe.

4

Ândim nâŋgâ kamânân takânatkât sâm niŋgip.

¹ Ândim nâŋgâ kamânŋan âinat sâsâŋâ. Siŋgi den zo mân gulipkoi buŋ oip. Zorat neŋgâren gâbâ nâiŋâ mâtâbân gulip opapkât um girem utnat. ² Siŋgi âlip den sâkurâpniŋâ dâzâŋgowe, zo yatik nen dâtnâŋgowe. Ka sâkurâpniŋâ zen den zo nâŋgâm umziŋan mân pane zeipkât zengâren bon buŋ oip.

³ Siŋgi âlip nâŋgâm umniŋan pamen, nen ko ândim nâŋgâ kamânân bagimen. Anutuŋâ sâkurâpniŋaŋgât itâ sâip, “Nâ kuk otziŋgâm itâ sâm kâtigiwan, “Zen nâgât ândim nâŋgâ

kamânân mân bagibi. Zen nâ sot ândim nângâ mân upi.’ ”

⁴ Anutu zâk narâk zoren yatâ sâip. Ka mârumņan hân mot muyageip, narâk zoren Anutuņâ nepņâ tuum kwâkâm kendon tap nângip. Anutuņâ sirâm nâmburân kânok umņan a sot kut nâi muyageziņgip. Sirâm nâmburân zagât, zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Anutu, zâk kut nâi nâi muyagem nanğâm sirâm nâmburân zagât, zoren kendon tap nanğip.”

⁵ Oi bet Isirae a mirâ kamân kâtikņan um kâtik ândine Anutuņâ den nâi u ziap, zo yatik zeņgât op itâ sâip,

“Zen nâgât ândim nângâ kamânân mân bagibi.”

⁶ Mârum ândiwe, zen sinji âlip nângâm diņâ birâm mân bagiwe. Ka a nâmburânâ ândim nângâyân bagibigât mâtâp ziap. ⁷ Wangât, bet narâk nâin Anutuņâ narâkņâ du sâip. A kutâ Dawidigât lâuyan den san, zo pâi itâ sâip,

“Zen itârâņ diņâ nângâme oi ko um kâtik mân ândibi.”

⁸ Zorat op ko Yosua zâk mârum ândim nângâ kamân bonņâ muyagem ziņgi sâi bet Anutuņâ narâkņanğât dum mân sâbap.

⁹ Zorat itâ nângâbi, “Anutu hân mot muyagem nanğâmņâ kendon tap nanğip, zo yatik Anutugât a ambân neņgât ândim nângâ kendon nâi tok ziap. ¹⁰ Anutu zâk nep tuum nanğâm ândim nângip, zo yatik a niņâ Anutugât ândim nângâyân baginatņâ nep birâm ândim nângânat.”

Anutu diņanğât topņâ.

¹¹ Oi niņan gâbâ nâiņâ lorem Isirae a mârum mâtâp bâlîņ lânâwe, zorik lânğapkat ândim nângâ kamânân âinatkat kâtinat.

¹² Anutugât den, zo ândiândiņâ sot imbanğâņoot. Oi sâu nâi umņâ kândâtņâ sâtņoot zorat dâp walâm sât kâtik zo nem giari umniņâ sot um dâpniņâ zo nem mânânğâtmap.

Oi um nângânânğâniņâ sot umņâ nângâm kubikkubik zorat topņâ muyagibapkat sâsâņ. ¹³ Kut nâi nâi, zo aksik muyagemap. Nâiņâ Anutugât mâteņan tik mân zemap. Zâkkâren kut nâi nâi muyap sot ekap buņ zemap.

Patâniņâ Yesu um bâbalaņ op mâte okņanğânat.

¹⁴ Anutugât tirik namâ galem a patâ nâi ândiņgap. Anutugât nanņâ Yesu. Zâk sumbem walâm zâi ândiap. Zâk zo yatâ ândiapkat Kembu patâniņâ sâm nângâm pâlâtâņ kwâkņanğâm ândinat. ¹⁵ Oi tirik namâ galem a patâniņâ zâk loreindâ nângâniņgâm mân nângânânğâ mân opmap. Neņgâren mâsimâsikâ muyagemap, zo yatik mârum zâkkâren mâsimâsikâ top top muyageip. Oi zâk bâlîņâ mân oip. ¹⁶ Zorat nen um bâbalaņ op zâkkâren arindâ tânnânğomâmbap. Oi kut nâi zo mo zo mâte otniņgi zâkkâren arindâ umâlipņanğât op tânnânğobap.

5

Yesu zâk sâknam nep tuugipkat Anutuņâ tirik namâ galem a patâ kwânânğip.

¹ Hânân neņgâren Anutugât tirik namâ galem a gâsum sâlâpzânğoi zo, zen a zeņgât opņâ Anutu mâteņan muyagem a zeņgât tosgât bâu mot Kembugât sinji sâm kom umbigât zâmbarip. ² Tirik namâ galem a yatâ zo, zâk zikņak a lotņâ ândiapkat kwakmak a sot gulip ândiândiņ zo âlip mulun kwatziņğâbap. ³ Topņâ yatâgât a zeņgât tosa sot zikņâ tosa ârândânğ Kembugât sinji nalem umbapkat sâsâņâ.

⁴ Nep zâizâiņ zo a nâi zik umğât mân tuubap. A nâi Anutuņâ gâsum sâlâpkum nep diņ sâm pindip, a zo zâkņak tuubap. Anutuņâ Aaron yatâ gâsum sâlâpkui.

⁵ Oi Kristo zâk zo yatik zik umgât nângi zari tirik namâ galem a patâ mân oip. Zo Anutuñâ gâsum sâlâpkumñâ itâ sâmp nep diñ sâmp pindip,

“Gâ nannâ. Nâ irak zi gâsum sâlâpgoga nannâ ândiat.”

⁶ Oi den itâ sâip,

“Gâ Melkasidek zâk yatâ tirik namâ galem a ândim zâiban.”

⁷ Yesu zâk hânân ândeip, narâk zoren umbâlâ patâ op isemñâ mumuñan gâbâ mâkâbapkat imbanñâ zemñangip, Anutu Ibâ, zâkkâren ninâu sâip. Oi Yesu zâk Anutu hurat kwâkñangipkat Anutuñâ nângânangip. ⁸ Yesu zâk nannâ ândeip oi lan sâknamp nep tuum âim sat lulu topñâ nângip. ⁹ Kut nâi nâi op nângipñâ sât lulu a ambân zen kubikziñgi ândiândi kâtik ândim zâimambi. ¹⁰ Zâk tirik namâ galem a patâ oip. Melkasidek, zâk mârumpnan Kembugât siñgi nalemp om kore okñangâm ândeip. Yesu zâkkât dâp ândibapkat Anutuñâ sâmp pindip.

Katep zengât nângânangâ yatâ mân ândibi.

¹¹ Zorat den donbep ziap. Oi zen kindapziñ kâmbâk ândiegât dâzângobat, zorat nânga yâmbâriap. ¹² Zen narâk kârep siñgi âlip nângâm gawe. Zorat op ko zen siñgi âlibân lâmbatñâ a nâmbutñâ kwâkâm ziñgâne dâp opap. Ka zen siñgi âlibân mân lâmbatse. Zen yatâ zo siñgi âlipkat den mâtenñâ kwâkâm ziñgâbigât dâp ue. Zen nalemp kâtikñangât dâp buñâ. Zen nam nânegârâk ândie. ¹³ Nam nime, zen katep sânat. Yatâ zorânñâ dap op den bonñâ zorat topñâ sâlâpkum nângâbi. ¹⁴ Nalemp kâtikñâ zo lâmbarâwe zengât siñgi. Um nângânangâziñ muyagei âlipñâ sot bâliññâ nângâm kâsâpkume, zengât siñgi.

6

Anutu birânangâm um melânmelân, zo mân taap.

¹ Zorat nen Kristogât den mâtenñâ zo birindâ ze den yâmbâtñâ zo târokwap sânat. Kembugât den top kwâkwatñâ zo birânat. Zo itâ. Um melânmelân sot ândiândi sângiñâ bon buñ zo birâbirân sot Anutu nângâm pâlâtân kwâkwat.

² Yesugât korân yatâ mo yatâ too sanjonziñgâziñgân sot bet kâugân pâpan sot mumuñan gâbâ zaatzaat sot narâk patin hâuñâ minat, zorat den. ³ Anutuñâ nângâniñgi den nâmbutñâ târokwatnâ.

⁴ A siñgi âlip den mem umziñ pâi âsakñan âsagemap sot sumbêmân gâbâ umgât gom sambe zorat den nângâm âkñâliwe sot Tirik Kaapum sot urâwe. ⁵ Oi Anutugât den zorat nângâne âlip oi narâk patâgât imbanñâ zo nângâm âkñâliwe. ⁶ A yatâ zo siñgi âlip kândâtkom Anutugât nannâ du poruyân kumbe yatâ upap. Zen yatâ utne a nâmbutñâ ziñâ Yesugât nângâm bâliñ kwapme. A yatâ zo dap op umziñ melân siñgi âlibân ga gibi?

⁷ Zorat den sumbuñâ nâi sa nângâne. Hân nâi mapñâ âsâbân gâi hân sânduksâi a kârâm kâmitme zengât nalemp muyagemap. ⁸ Ka hân zorenâk hibuk bâliñk muyagemap, zo bon buñangât Anutuñâ sâmp bâliñ koi kârâpñâ simbap.

Kwik târârak kinkinñangât diñâ.

⁹ Bukurâpnâ, nâ den yatâ san, zo tâmbetagobigât buñâ. Zen siñgi âlibân kubikkubik op âlip upigât yatâ nângâm san. ¹⁰ Anutu zâk gulip orot buñâ. Zen zâkkât opñâ arâpñâ betziñan mem buku otziñgawe. Oi upme, zorat dap yatâ nelâmkubap? Buñâ. ¹¹ Zen itâ upigât otnigap. Zen aksik patâ siñgi âlibân kâtigem sumbêmân âibigât um bâbâlan op mambât ândine narâk âkâbap. ¹² Oi mân lorem siñgi âlip a nângâm pâlâtân sot kâtigem ândim kut nâi nâi

nenġat sinġi sâip, zo galem upme, zo zengġat mâtâp lânġi.

Sumbemġat sinġi kwatningipkât mân kenġat utnat.

¹³ Anutuġa Abaram sinġi den dukum patâ nġaġat mâtenġan sâk kâtigibat sâk kârumġa zikġan kwap sâk kâtigeip. ¹⁴ Oi itâ sâip, “Nâ perâkġak mâsop mingiga kiurâpkâ laġ kârâm ândibi.” ¹⁵ Oi Abaram zâk den zorat bonġa muyagibapkât mambât âkonġa buġa ândim bon muyageip.

¹⁶ Aġa a patâ nġa zâkkât mâtenġan sâk kâtigem sâne sâk kwâkâkwâkân orot zo mân muyagibap. ¹⁷ Zorat Anutu zâk a sinġi kwatningi um zagât upegât umġandâ kâtigei sâip. Zorat topġa muyagei sinġi den zorat kwâkġan sâk kâtik den sâk târokwâip. ¹⁸ Anutu zâk sarâ buġa. Den zagât sinġi den sot sâk kâtik den zo kwânâġgâzikâm nenġaren tâmbetagoaġoġaġgât sâi zâkkâren âiwen. Oi nenġat sinġi kut nġa sâip, zo kâtigem minatkât yatâ oip. ¹⁹ Sinġi kwatningâwe, zorat bonġandâ ândiândiniġaġgât ândâniġ kâtikġa, zo muyap buġa. Oi ândâniġ zorâġa tirik namîn sâġgum umġan tik pane ziap, zoren âi ġâsum kâtigemap. ²⁰ Sâġgumġan zo Yesuġa kâdom otningâm bageip. Zâk Melkasidek zâk yatâ tirik namâ galem a op ândimapġa yatâ oip.

7

Melkasidekât topġa

¹ Melkasidek zâk Salem kamân zengġat a kutâ. Anutu u patâ, zâkkât tirik namâ galem a op ândeip. Abaramġa a kutâ kâsarâpġa zâġgomġa âburem ġai Melkasidekġa mâtâbân muyagem mâsop miġaġip. ² Oi Abaramġa sikum meip, zo kâsâpkum bâzagârân ġabâ Melkasidek kânok pindip. Melkasidek zâkkât kutġa niġ denân itâ, “Târârakġa a kutâ.” Salem a kutâ, zo niġ denân itâ, “Lumbeġa a kutâ.”

³ Melkasidek zâk ibâ mam zekât kutzikġa Kembuġat ekabân mân ziap, zorat topġa mân nâġġamen. Zâk sâkurâp kutziġa ekabân mân ziap. Zâk âsaâsagiġ narâk ekabân mân ziap sot mumbapkât narâk ekabân mân ziap. Zâk Anutu nanġa zâkkât dâp upapkât sâsâġ. Zorat narâk dâp tirik namâ galem a op ândeip.

Melkasidek zâk tirik namâ galem a nâmbutġa ândiwe, zo walâziġip.

⁴ Zi nâġġenek. Melkasidek zâk a zâizâiġ nġa. Zâkġa sâkunniġa Abaram walip, zorat Abaram zâk sikum âlipġa zo kâsâpkum bâzagârân ġabâ ma kânok zo pindip. ⁵ Bet Mose ândeip, zoren ġabâ Lewiġat kiurâp nâmbutġa zen tirik namâ galem upiġat sâsâġa. Zen Abaramġat kiurâp nâmbutġa torerâpziġa zengâren ġabâ sikum kut nġa nġa bâzagârân ġabâ ma kânok mem ândiwe. Zen zo yatâ upiġat den nġa Moseġat gurumin den ekabân ziap. ⁶ Ka Melkasidek zâk zengġat kâmurân ġabâ mân muyageip. Zâk mârumġan ândeip. Oi zâk Abaramġaren ġabâ bâzagârân ġabâ kânok meip. Anutuġa Abaram sinġi den kwâkġaġip. Abaram zâk a patâ oip. Melkasidek ko zâk a zâizâiġ nġa op Abaram mâsop miġaġip. ⁷ Zorat itâ nâġġenek, “A zâizâiġandâ ġigiġa mâsop memap.” Den zo bonġa. Zo nġaġa dap op kwâimbâbap? Zorat op ko itâ nâġġamen. Melkasidekġa Abaram walâm ândeip. ⁸ Narâk zi tirik namâ a buġ orotġandâ sikum bâzagârân ġabâ ma kânok mime. Ka narâk zoren ko Melkasidek zâk ândiândi kâtik ândibapkât sâsâġ, zâkġa sikum Abaramġaren meip. Lewi mân âsageip, narâk zoren sâkunġa Abaramġa sikum kâsâpkum Melkasidek pindip. ⁹ Zorat op ko nâ zorat nâġġa itâ uap. Lewi, zâk bâzagârân ġabâ ma kânok memapġa sâkunġa Abaram zâk sot Melkasidek sikum zo pindip. ¹⁰ Sâkunġa Abaram mâtâbân ġai Melkasidek zâk sot

kândiangâwet, narâk zoren Lewi zâk mân muyageip. Zorat itâ nângânat. Lewi zâk sâkunngâren gok, zorat op sikum kâsâpkum bâzagârân gabâ ma kânok Melkasidek pindip yatâ uap.

Tirik namâ galem a Lewigât kâmut, zengât nep zo mân dâp oip.

¹¹ Lewigât kiurâp, Aarongât kâmut, ziņ tirik namâ galem upigât Mosenâ gurumin den ekabân sâm ziņgip. Lewigât kiurâpņâ zengâren tirik namâ galem urâwe, zo âlip oi sâi wangât bet tirik namâ galem a nâi Melkasidek yatâ muyagebap? ¹² Oi tirik namâ galem a kâmut sângiņâ zo siriksâi a uņakņandâ galem upap. Yatâ oi sângiņangât den kâtik zo siriksâi uņakņâ nâi muyagibap. ¹³ Anutuņâ a nâi Melkasidek yatâ upapkât sâip. Zâk Lewigât kâmurân mân muyageip. Zâk nâin gokņâ. Mârum zâkkât kâmut zo, zengâren gâbâ nâiņâ tirik namin nep mân tuubigât sâip. ¹⁴ Kembuniņâ Yesu, zâk Yudagat kiurâp zengâren gâbâ muyageip, zo nângen. Oi kâmut zo, zen tirik namâ galem upigât Mosenâ den mân sâip.

¹⁵ Oi zorat topņâ itâ muyagiap. Tirik namâ galem a nâi Melkasidek, zâkkât dâp muyagibapkât sâsâņ. ¹⁶ A zo ândiândi kâtikât imbaņan tirik namâ galem op ândeipņâ ândiap. Zo sâkunziņangât den kâtik zeip, zorat dâbân buņâ. ¹⁷ Oi zâkkât den Kembuņâ itâ sâm muyagei Kembugât ekabân ziap, “Gâ Melkasidek zâk yatâ tirik namâ galem a ândim zâimâmban.”

Yesu zâk târotâro bonņangât nakņâ.

¹⁸ Gurumin den sângiņâ mârum zeip, zo lolot sot bon buņâ oipkât birâbirâņ. ¹⁹ (Den kâtik zorâņâ kut nâi mân kubikņangip.) Oi zorat hâuņâ Kembuņâ mâtâp âlipņâ muyagei zorâņ diiniņgi Anutu âlip mâte okņangâmen. ²⁰ Uņakņâ muyageip, zo sâm kâtik den buņ

mân muyageip. ²¹ Sângiņâ, zen sâm kâtik den buņâ tirik namâ galem a urâwe. Uņakņâ zi ko den kâtik kwâkņan namâ galem a op ândeip. Zâkkât den kâtik Kembugât ekabân itâ kulemgune ziap,

“Kembuņâ den sâm kâtigeip, zo mân birâbap. Zâk itâ sâip, ‘Gâ tirik namâ galem a op ândim zâimâmban, kâtikņâ.’”

²² Yatâ opņâ topņâ itâ nângânat. Yesuņâ târotâro bonņâ muyageip.

²³ Tirik namâ galem a sângiņâ, zen ko donbep, zinziņ kâtik buņâ. Zen ândim momarâwe. ²⁴ Uņakņâ, zâk ko ândiândi kâtik ândibapkât tirik namâ galem nep zo tuugipkât zem zâimâmbap. ²⁵ Zorat narâk dâp a Anutu mâte okņangânam Yesugâren gâindâ âlip betniņan mem tânnângomap. Zâk ândiândi kâtik ândiapkât âsâbâņ zengât op Anutugâren ninâu sâmap.

Yesu zâk tirik namâ galem a bonņâ.

²⁶ Tirik namâ galem a patâ, zâk hâlâlu sot tosa buņ, salekņâ, bâliņ mâme a zen yatâ mân op ândiândiņ. Oi zâim hân sot sumbem walâm patâ op ândiap. Yatâ zorâņ nengât op Anutu mâteņan kin ândei dâp uap. ²⁷ Zâk tirik namâ galem a sângiņâ yatâ buņâ. Sângiņâ, zen sirâmņâ sirâmņâ ziņâ bâliņangât opņâ Kembugât siņgi nalem omarâwe. Omņâ bet a ambân zengât op omarâwe. Kristo ko nengât op sâp kânok Kembugât siņgi sâm ândiândiņâ pâi âkip. ²⁸ Mosegât den kâtik ekabân a yenņâ, umziņ lolotņâ, zen tirik namâ galem a patâ ândibigât den ziap. Bet ko Anutuņâ nanņâ tirik namâ galem a patâ op târârak sot hâlâlu op ândim zâimâmbapkât gâsum sâlâpkum sâm kâtigeip.

8

Yesu zâk u sumbemân tirik namin nep tuomap.

¹ Den zorat keetjâ itâ. Tirik namâ galem a patâniñâ ândiap. Zâk u sumbemân, imbanjâ mariñâ, zâkkât âsan bongen zarip. ² Zâk hâlâlu namâ bonjâ zorat galem a pata ândiap. Namâ zo anjâ buñâ, Kembu zikñak muyageip.

³ Hânân tirik namâ galem a patâ zen Kembugât sii nalembigât sâmb ziñgip. Zorat tirik namâ galem a patâniñâ Yesu, zâk dâp op Kembugât siñgi kut ñâi pâmbapkât sâsân. ⁴ (Hânân den kâtik ziap, zorat dâp Kembugât siñgi nalembu uñ ândie.) Oi Yesu zâk hânân ândim sâi namâ galem a patâ mân ândibat. ⁵ Hânân a zen nepziñjâ tirik namâ yenjâ sot dâp zoren upme. Bonjâ ko sumbemân taap. Mose, zâk hâmbâ silep tuubam oi Kembuñâ itâ sâmb dukuip, “Nânjat. Dâp bâkñan tirâpgowan, zo yatigâk silep mot zo tuuban.”

Târotâro uñakñangât den.

⁶ Kristonjâ târotâro bonjâ muyageip, zorân sângiñjâ wâlap. Zo yatigâk tirik namin nep tuumap, zorân sângiñjâ wâlap. Târotâro uñakñan kut ñâi ñâi Anutuñâ nenjat siñgi sâip, zorân sângiñjâ wâlap. ⁷ Mârum târotâro sângiñjâ zeip, zorân bon oi sâi bet ñâi muyagibapkât diñjâ mân âsagebap. ⁸ Anutu zâk a zenjat nânji mân dâp oi itâ sâip,

“Gâtâm narâk ñâin Isirae a kâmut sot Yuda a kâmut, zen sot târotâro uñakñâ ñâi muyagibat. ⁹ Mârum sâkurâpziñjâ Aigita hânân gâbâ diizingâm gam bitziñan gâsum zen sot târotâro orâwan. Târotâro uñakñâ ko târotâro sângiñjâ zo yatâ buñâ. Mârumñan târotâro zo mân lune nâ kândâtzânjowan.”

¹⁰ Oi Kembuñâ itâ târokwap sâip. “Bet Isirae a zen sot târotâro upat, zo ko itâ. Nâ den kâtiknâ umziñan pa geibap. Oi umziñ kâligen kulemgua zimbap. Oi nâ zenjat Anutu

ândibat. Oi zen kâmut gakârâpnâ ândibi. ¹¹ Oi a ñâiñjâ a bukuñâ mo torenjâ itâ mân sâmb kwâkâm pindâbap, ‘Hâiyop, gâ Kembugât topñâ nânjâ.’ Buñâ. Zen giginjâ sot zâizâiñ pisuk topnâ nânjâm kwâtâtibi. ¹² Itâgât topnâ nânjâm kwâtâtibi. Nâ tosaziñ birâbat. Bâliñâziñangât dum mân nânjâbat.”

¹³ Oi Kembu zâk târotâro uñakñangât den sâmbjâ mârum zeip, zorat sângiñjâ sâmb birip. Oi kut ñâi sângiñjâ upam uap, zo mân zimbapkât sâsân.

9

Mârum Kembu mâte okñangâwe, zo yenjâ.

¹ Târotâro sângiñan Kembu mâte okñangâbigât mâtâp zeip. Oi zorat Kembugât hâmbâ silepñâ hânân zeip. ² Silep zo itâ tuuwe. Umñâ ñâi mâteyâk hâlâlu namâ sâwe. Zoren kârâp sisiñ zo kirip. Oi zoren tâtatñâ ñâi tâip. Zorat kwâkñan Kembugât siñgi nalemb hâlâlu sâsân, zo tâip. ³ Umñâ ñâi sângumñâ kom mânânjatne zeip. Zo hâlâlu kâtikñâ sâne zeip. ⁴ Zoren kâbak hitom âlip uunjâ goide kâtnjâ tuutuun, zo tâip. Oi târotârogât ombonjâ nakñâ tuutuun, zo sâkñan goidenjâ kâpine tâip. Oi Aaronjât tân kâmb takâm âiyagip, zo sot âmanj goide kâtnjâ tuutuun, zorat umñan nalemb kutñâ Mana, zo zeip. Oi târotârogât gurumin den kârân kulemgop, zo zeip. Kut ñâi ñâi zo ombonj umñan ziwe. ⁵ Ombonj kwâkñan sumbem a dâpñâ zagât abâtzikñandâ ombonj kwâkñan pam kirâwet. Osetzikñan tosaziñ buñ upapkât namâ galem anjâ bâu gilâm lokimarâwe. Ziren kut ñâi ñâi zorat den kârep mân sâbat.

⁶ Kut ñâi ñâi zo kubikne zeip namâ umñâ mâteyâk zoren tirik namâ galem a zen âsâbânj zâim nepziñ tuumarâwe. ⁷ Ka namâ umñâ ñâi zoren tirik namâ galem a

patâ zâk zikņik kendon patâ nâigât umņan sâp kânok zâimâip. Oi gilâm buņ mân âimâip. Bâu gilâm sorâk âim zikņâ sot a ambân zeņgât tosgât lokimâip. Mân nâņgâm tosa muyagiwe, zo buņ upapkât yatâ opmâip. ⁸ Zorat topņâ Tirik Kaapumņâ itâ tirâpnâņguap. Tirik namâ galem a ziņ umņâ mâteyâk zoren zâim nep tuum ândiwe. Narâk zoren umņâ nâi hâlâlu kâtik sâme, zorat bagibagiņangât mâtâp mân âsageip. ⁹ (Den san zi den sumbuņâ. Narâk zi topņâ nâņgâbigât san.) Hâmbâ silebân nalem sot zuu uuņâ, zorâņ dap op a ziņ Anutu mâte okņangâwe, zeņgât umziņ salekkobap? ¹⁰ Zo sâkkârâk den kâtik. Nalem sot toogât sot sâk saņgon zorat den zeip, zo yatâ. Zo zinziņ kâtik mân sâsâņâ. Bonņâ muyagei zo birâbirâņ.

Kristo zâk tirik namâ nep bonņâ tuugip.

¹¹ Kristoņâ ko kut nâi nâi bonņâ muyagibap sâsâņâ. Zorat zâkņâ tirik namâ galem a patâ muyageip. Oi hâmbâ silep tobat nâi, bonņâ, betņâ mân tuutuun, hânân mân ziap, zoren bageip. ¹² Zâk noniņ makau zeņgât gilâm sot buņâ. Zikņâ gilâmņâ hâlâlu namin sâp kânok bagei gilâmņandâ sâņgâniņ meip. Sâņgâniņ meipkât zâkkât siņgi urâwengât zâkkât siņgi op zâimânat. ¹³ Noniņ makau zeņgât gilâm, zorâņ a sâkziņ salekkubapkât aam sâkziņan pane hâlâlu minziņgi Kembu mâte okņangâmarâwe. Makau kârâbân sem simbup oip, zorat kâuņâ zorâņ sâkziņan saņgori Kembu mâte okņangâmarâwe. ¹⁴ Kaapumņâ ândeipņâ ândiap sot ândibap, zâk Kristo mam okņangi zâkņâ um sâkņâ salek op Anutugât siņgi sâm ândiândiņâ biri gilâmņâ geip. Oi Kristoņâ gilâmņandâ umniņ saņgorip. Nen orot mâmeniņ gupitņandâ tuugindâ umniņ sumunkoip, zo Kristoņâ saņgori salekkoip. Gilâmņâ umniņ saņgori Anutu, ândiândi mariņâ, zâkkât kore mâman a ambân urâwen.

Kristogât gilâmņandâ kut nâi nâi sâņgân meip.

¹⁵ Zorat Kristo zâk târotâro uņakņangât nakņâ oip. Târotâro sâņgiņan ândim tosa muyagiwe, zo buņ upapkât moip. Oi zorat zâkkât siņgi a zen bet sâwât, ândiândi kâtik zeņgât siņgi sâip, zo âlip mimbi.

¹⁶ Bet sâwât kât mâtâp itâ ziap. Mariņandâ moi ko galem upme. ¹⁷ Wâgân ândei bet sâwât den sâsâņ zo yen zimbap. Moi ko den zorat bonņâ muyagibap. ¹⁸ Zorat târotâro sâņgiņâ zo gilâm buņ mân muyageip. ¹⁹ Mose zâk den kâtigân den top top minduminduyân a dâzâņgom naņgâm makau sot noniņ gilâm too sot mâpotņâ râma sâmotņandâ zoren saam zorâņâ gilâmân kwâdenĵâ Kembugât ekap sot a ambân aksik patâ kwititapkoip. ²⁰ Zâkņâ itâ dâzâņgoip, “Anutuņâ târotâronĵâ sâm kâtigem ziņgip, zorat gilâm zi.” ²¹ Yatigâk hâmbâ silep sot âmaņ mot gilâmņâ kwititapkoī saņgonziņgip. ²² Zorat den kâtikņan sâsâņangât kut nâi nâi âksik saņgon naņgânangâņ sot gilâm buņ, zorâņ tosa guligulipkuņ mân ziap.

Kristo zâk sâņgâniņ mei dâp oip.

²³ Sumbemân kut nâi nâi bonņâ ziap. Oi zorat dâp hânân gilâm yenĵandâ kut nâi nâi saņgonbapkât sâsâņâ. Uren bonņâ ko Yesu zikņâ sâņgânĵâ patâ saņgonbapkât mâtâpņâ muyageip. ²⁴ Zorat opņâ Kristo zâk tirik namâ hânân, betņâ tuutuun, u bonņâ zorat dâp, zoren mân bageip. Zâk u sumbemân tirik namâ bonņâ, zoren bageip. Oi zoren Anutu mâteņan ândim niņangât op nep tuumap.

²⁵ Tirik namâ galem a zen kendon dâp noniņ makau kom gilâm mem zâime. Kristo zâk zo yatâ mân oip. Zâkņâ sâp kânok um sâkņâ zo Kembugât siņgi sâm zâi pâip. ²⁶ Kristo zâk tirik namâ galem a nâmbutņâ zo yatâ opmâip sâi hân muyageibân gâbâ sâknam nâņgâm gâbap. Zâk yatâ mân opņâ narâk

murukņan zi suupņiņ mem tosanij gulipkubapkât muyageip. ²⁷ Anâ kânok munatkât sâm ningip. Oi zorat kwâkņan dinņiņâ sâm kwâkâbapkât sâsâņâ. ²⁸ Oi Kristo zâk yatik a donbep neņgât tosanâ kwâkņan zari sâp kânok moipņâ dum ga bâliņâ sanjonbap, zo buņâ. Zâk gâbapkât um bâbâlaņ op mambât ândimen, nen miningâbapkât gâbap.

10

Mosegât den kâtik zo bonņangât dâpņâ.

¹ Den kâtik Mosenâ sâm muyageip, zo bonņâ bet muyagibap, zorat mân sâip. Buņâ. Zorat dâp hânân muyageip, zorat op sâip. Zo bonņâ buņâ. Zorat op ko tirik namâ galem a, zen den kâtik zo lum kendonņâ kendonņâ Kembangât sinji nalem om ka om gane ma Anutu mâte okņangâme. Zen âlip mân um hâlâlu minziņgâmap. ² Yatâ oi sâi Kembangât sinji kut nâi nâi uunâ, zo buņ opap. Zoren Anutu mâte okņangâme, zengât tosa buņ oi sâi tosaziņangât nâņgâ kwâkâ dum mân upe. ³ Kembangât sinji uunâ, zo kendonņâ kendonņâ muyagei tosaziņangât nâņgâme. ⁴ Noniņ makau gilâmņâ, zorâņ dap op tosaziņ gulipkubap? Zo buņâ.

⁵ Zorat Kristonâ hânân gibam Ibâgâren den itâ sâip,

“Kut nâi nâi gâgât sinji ume, zorat mân otgimap. Sâk ko muyagem nigat. ⁶ A ziņ umziņ mân kubikaņgâm zuu kâmbâk, zo kâmbukņâ uunâ sot bâliņangât tosa buņ upapkât kut nâi utnetâ gâ zorat nâņgâna mân dâp uap. ⁷ Zo nâņgâm itâ sâwan, ‘O Anutu, sâtkâ lubam gewan. Kembangât ekabân nâgât den kulemguwe, zorat dâp muyagenibap.’”

⁸ Den itâ sâip, zo ziap, “Kembu, gâgât sinji nalem uunâ sot zuu kâmbâk bâliņangât tosa buņ upapkât

pâpan, zorat mân otgimap. Zorat âkongimap.” ⁹ Oi den nâi itâ târokwap sâip. “O Anutu, gâgât den lubam gewan.” Yatâ sâmņâ kut nâi sâņgiņâ kâbakņem uņakņâ nâi kwânâņgip. ¹⁰ Zorat Anutugât dengât opņâ Yesu Kristo sâkņandâ suupņiņ mei um salek urâwen. Zo sâp kânok oip, zorat ziniņ kâtikņâ ziap.

Yesu zâk neņgât suup meip.

¹¹ Tirik namâ galem a, zen sirâmņâ sirâmņâ nepziņ tuum Kembangât sinji nalem om ka om op ândime. Oi zo tosa âlip mân gulipkumap.

¹² Kristonâ bâliņangât suup sâp kânok mei âki u Anutugât âsan bongen zarip, ândiap. ¹³ Oi zâk zoren kâsarâpņâ kiņangât kombâņ upigât mambât ândiap. ¹⁴ Um hâlâlu orotņangât mâtâp ândimen, neņgât umniņ sâp kânok memņâ kubikkubikniņangât nep tuum naņgip.

¹⁵ Oi Tirik Kaapumņâ den sapsu minņgâmap. Den itâ sâi ziap,

¹⁶ “Kembuņâ den sap, zo itâ, ‘Nâ dinnâ kâtikņâ umziņan pa geibap. Oi umziņan kulemgua zimbap.’”

¹⁷ Oi den nâi itâ târokwâip, “Nâ tosaziņ birâbat. Bâliņâziņangât dum mân nâņgâbat.”

¹⁸ Tosaniņ buņ oi zorat Kembangât sinji noniņ makau kom uunâ zo buņ upap.

Sarâņâ buņ Anutu mâte okņangânat.

¹⁹ Bukurâp, Yesu zâk gilâmņandâ mâtâp mem niņgipkât nen hâlâlu namin zâinam umniņ bâbâlaņ uap. Yesugât op tirik namâ umņâ nâi, hâlâlu kâtik sâme, zoren âlip baginat.

²⁰ Yesu zâk zorat mâtâp uņak, zo muyageniņgip. Zâk zikņak ândiândiņ uņakņâ muyagem niņgip. Zâk sâņgum kom mânâmânangât zo walâm umņâ nâi, zorat hâlâlu kâtik sâme, zoren bageip. ²¹ Zâkņâ Anutugât tirik namâ bonņâ zorat galem a ândiap. ²² Zorat nen nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm um hâlâlu sot um bâbâlaņ op mâte

okņanġânat. Zo umniġâ tosaġâ sumunkoip, zo gilâmġandâ saġori salekkoi sâkniġâ too salekġâ saġori mâte okņanġânat. ²³ Oi sâi kâtikkâtigiġandâ kut ġâi siġi kwatniġipkât siġi den zorik mem ândim kâtiginat. ²⁴ Oi galem oraġġâm buku orot nep sot nep âlipkât esapagom kin nep tuunat. ²⁵ Oi a nâmbutġâ siġi âlipkât minduminduyân mân game, nen yatâ mân op zâimânat. Narâk patâ mâte otniġap. Zo yatâ nânġâm kâtigemġâ tânaġom kinat.

Bâliġanġât nânġâm bâbâlaġ orot, zorat den.

²⁶ Nen den bonġandâ umniġan âsagei bâliġâ bâbâlaġâk oindâ zorat nâiġâ suup mei gulipkubap? Buġâ. Yatâ mân ziap. ²⁷ Zo ko zo yatâ oindâ sâi ko hâuġâ yâmbâtġâ sot kârâp patâ zorâġ mambâtniġġâm zembap. Kârâp zorâġ Kembuġât siġi a kâsarâpziġ zo ziġgesibap. ²⁸ A ġâiġâ Moseġât gurumin den zo nânġâm kumbap, zo ko a zagât mo karâmbut, ziġâ tosaġâ sâm muyagine a ambân ziġâ a zo tosaġanġât kune mumbap. Zo yatâ upme. Mân birâbigât sâsâġ. ²⁹ Oi a ġâi, zâk Anutugât nannâ mem ge kwâkwat okņanġâbap, zâk hâuġâ mimbap. Târotâro uġakņanġât gilâm zorat nânġi yennâ opmap, zâk hâuġâ patâ mimbap. Oi ġâi zâk buku orot mariġâ, Kembuġât Kaapum sâm bâliġ kwâpâp, zâk hâuġâ walâwalân mimbap sâmen.

³⁰ Anutugât topġâ nânġâmen. Zâkġâ den mâtâp ġâi itâ sâi ziap, “Tosagât hâuġâ ziġġâziġġâġ, zo nânġât nep. Hâuġâ mâkâmâkâġ, zo nânġâ upat.”

Oi Kembuġât den ġâi itâ ziap, “Kembu nâ arâpnaġġât den sâm kwâkâbat.”

³¹ Zorat itâ nânġânâ, “Anutu ândiândiġ, zâkkât bikġan âiâiġ, zo yâmbâtġâ.”

Siġi âlip mem birâ mân utnat.

³² Zen mârum kut ġâi opmarâwe, zo nânġâbi. Narâk zoren siġi âlip

ġâi umziġâ haġsâi sâknam kwâkġan ândim sâknam nep tuum kâtigiwe.

³³ Narâk ġâin nâmbutġâ zen a mâteziġan diiziġġâm mem ġâi ġâi otziġġâm sâknam ziġġâm sâm bâliġ kwatziġġawe. Oi zengâren ġâbâ nâmbutġâ zen bukurâpziġâ yatâ otziġġâne sâknam ârândân nânġawe. ³⁴ Zen bukurâpziġâ tâk namin zâine zengât op umbâlâ urâwe. Oi kât sikum betziġan mine sikum bonġâ ziziġâ kâtik zo nenġât siġi sumbemân pâi ziap sâm, nânġâne âlip oip.

³⁵ Oi um bâbâlaġ op kâtigem ândim zâkkâren sâġġân patâ mimbi.

³⁶ Zorat zen kâtigem Anutugât den lum ândim, Anutu zâk kut ġâi siġi kwatziġġip, zorat bonġâ mimbi.

³⁷ Kembuġât ekabân den ġâi itâ ziap, “Zorat narâkġâ pâġkânok ziap. zo âki ġâbâpkât sâsâġâ, zo mân tap nânġâm kek ġâbap.”

³⁸ Oi den ġâi itâ ziap,

“A âlipnandâ nânġâm pâlatânġât op ândiândi mimbi. Ka a zen loribi oi ko zengât nânġa mân dâp upap.”

³⁹ Nen ko lorem tâmbetagoaġonjan âiâiġ, zorat siġi buġâ. Nen nânġâm pâlatân kwâkġanġindâ um dâpniġ hâlâlu zimbap, zorat siġi.

11

Nânġâm pâlatânġât den.

¹ Kut ġâi siġi kwatniġip, zorat nânġâm um bâbâlaġ op mambât ândiândiġ, zorâġâ nânġâm pâlatân uap. Kut ġâi ġâi mân igikġâ umġâ anġân kârâm mem ândiândiġ, zorâġâ nânġâm pâlatân uap. ² Kembuġât siġi a sâġġiġâ, zen nânġâm pâlatânziġoot ândine Anutunġâ ziġġiri âlip oip. ³ Hân sumbem zo Anutugât sâtkât muyageip. Zo nânġâm pâlatân sot ândim nânġâm kwâtâtimen. Kut ġâi ġâi igikġâ, zo mân igikġan ġâbâ muyageip.

Abe sot Enoko sot Noa, zengât den.

⁴ A benjã Kambu nangâm pâlâtân kwâkñangâm ândim Anutugât sinji râma kom oi sei Anutuñâ egi âlip oip. Âtânã Kain ko nalem Kembangât sinji om pâi Anutuñâ birip. Abe zâk nangâm pâlâtânñangât Anutuñâ egi a âlipñâ oi nalem zâkkât sinji oip, zo mem Abegât a târârakñâ sâip. Abe zâk nangâm pâlâtânñoot ândeipkât nânnga mumuñandâ mâtâp âlipñâ tirâpnângoi ziap.

⁵ Henok zâk Kambu nangâm pâlâtân kwâkñangâm ândeip. Zorat mumuñan mân âibapkât Anutuñâ gwâlâ mem zari a ziñ kârue. Oi mân mem zari, narâk zoren Anutuñâ Henokât topñâ itâ sâm muyageip, “Henok eksa âlip uap.”
⁶ Mân nangâm pâlâtân kwâkñangâm ândeindâ Anutuñâ niñgiri âlip orot, zo mân taap. Nâi zâk Anutu mâte okñangâbap, zâk kândom itâ nangâbap, “Anutu ândiap. Oi Anutu mâte okñangâm konsâm ândibi, zen bonñâ muyagem ziñgâbap.”

⁷ Noa zâk Kambu nangâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât kut nâi bet âsagibap, zorat Anutuñâ den kânñan dukuip. Dukui Noañâ hurat kwâkñangâm zikñâ sot ambâ murarâpñâ gwâlâ ândibigât wangâ tuugip. Yatâ oi a nâmbutñâ, bâliñ mame a zengât topziñ muyageip. Oi Kambu nangâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât tosa buñ orot, zorat bonñâ meip.

Abaram.

⁸ Abaram zâk Kambu nangâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât hânñâ birâm nâi galem upapkât diñâ muyagei lugip. Oi hân zorat mo zorat sâip, zo mân nangâm sât lulu op lum arip. ⁹ Kambu nangâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât hân sinji kwâkñangip, zoren âimñâ kwande ândeip. Zoren ândim hâmbâ silebân tâtat mame oip. Hân zo Isaka sot Yakobo, zekât ârândân sinji kwatzikip. Oi zet zo yatik urâwet.

¹⁰ Abaram zâk kamân nâi zinzin kâtikñâ Anutuñâ muyageip, zorat

nangânangâyâk ândeip. ¹¹ Sera, zâk zo yatik Kambu nangâm pâlâtân kwâkñangâm ândimñâ ambân sombâ ândim imbanñâ muyagem kâbonñâ oip. Kiungât sinji kwâkñangip, zâkkât diñangât nângei bon oip. ¹² Zorat a sombâ op imbanñâ buñ oi zâkkâren gâbâ kiun donbep muyagiwe. Kiurâp zo sumbemân sângelak tap arie, tengâziñ zorat dâp oip. Oi saru sâtñan sak ziap, zo anñâ mân sâlâsâlâpkun, zorat dâp muyagiwe.

¹³ A zo, ziñã Kambu nangâm pâlâtân kwâkñangâm ândim mom nangâwe. Kut nâi nâi sinji kwatziñgip, zorat bonñâ mân memñâ âkñan ândi zeikñâ mâpâsem ândiwe. Yatâ opñâ topziñ itâ nangâwe, “Nen hânân yen kwande ândien.” ¹⁴ Den yatâ sâm hân kâuk nâi muyaginam nangâm ândiwe. ¹⁵ Oi ziñã mirâ kamân kândâtkuwe, zorat nangâ kwâkâ mân urâwe. Zorat otziñgi sâi âburinâ sâm âlip âburibe. ¹⁶ Zen mirâ kamân nâigât âkñâle urâwe. Mirâ kamân âlipñâ nâi sumbemân ziap, zorat âkñâliwe. Yatâ urâwe, zorat op Anutuñâ, zâk zengât Anutu, zâkkât yatâ sâindâ nângei mân bâliñ opmap. Wangât Anutu, zâk zikñak kamân patâ nâi muyagem zengât sinji sâip, zorat.

Isaka sot Yakobo.

¹⁷ Abaram zâk Anutuñâ mäsiki nangâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât nanñâ Isaka Kembangât sinji sâm kumbam oip. Abaram zâk sinji den memñâ nan kânok zo buñ upapkât Anutugât sâtñâ lugip. ¹⁸ Anutuñâ mârur Abaram itâ sâm dukuip, “Isakagâren gâbâ kiurâpkâ âsagem lan kârâm ândibi.” ¹⁹ Abaramñâ itâ sâm nanñâ kumbam oip, “Anutu zâk a mumuñan gâbâ mângiziñgâbapkât imbanñâ zemñangap.” Yatâ sâipkât nanñâ mumuñan gâbâ yatâ mâburem pindip.

²⁰ Isaka zâk Anutu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândimņâ imbaņâ mem Yakobo sot Esau mâsop minzikâm kut ηâi bet muyagibap, zorat den kânņan dâzâkoip. ²¹ Yakobo zâk yatik Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândeipkât mumbam op Yosepe nanzatņâ mâsop minzikip. Zâk tânņâ gâsum pindiņsâm tap Anutu mâpâsemņâ mâsop minzikip. ²² Yosepe zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândeipkât mumbapkât narâkņâ mâte oi Isirae a zen bet Aigita hân birâm âibi, zorat nângâmņâ sinjtnâ mem âibigât den kânņan dâzângoip.

Mose sot Yosua.

²³ Mose muyagei ibâ mamņâ zet Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândiwetkât egitâ âlip oi a kutâgât den zorat mân keņgât op kâin karâmbut katep tik pâitâ zeip.

²⁴ Mose zâk lâmbatņâ Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândeipkât a kutâ Parao bâratņangât nanņangâren sinji sânat sâne kwâkâzingip. ²⁵ Zâk Anutugât a ambân gakârâp zen sot umbâlâ sot sâknam nângâbapkât sâlâpagoip. Zâk Aigitâ a osetziņan ândim narâk pânkânok um sâkkât âkņâle bâliņâ zo lum sâtâre upapkât nâņgi mân dâp oip. ²⁶ Oi Aigitâ hânân gâbâ kât sikum zorat nâņgi gigin oip. Oi Kembuņâ a bâliņan gâbâ mâkâningâbapkât sâsân, zâk yatik sâknam nângâm ândibapkât nâņgi bon oip. Zo gâtâm sâņgân mimbapkât yatâ nângâm oip.

²⁷ Zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândeipkât a kutâ kukņâ zorat keņgât mân op Aigita hân birip. Oi Anutu mân igikņâ, zo senņâ eknâ yatâ zâkkâren pâlâtân oip. ²⁸ Mose zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândeipkât sâi sumbem a kâwalinoot zâk mân zângobapkât Pasowa kendonân râma kom gaam gilâmņandâ mirâ hâņgiyân sanjorâwe. Sumbem a kâwalinoot zorân murarâpziņ,

kândom kâtep, zo tâmbetzângobam ga eknâ walâzingip.

²⁹ Oi Isirae a zen Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândiwegât saru kuriņan mâtâp âsagei lân âiwe. Aigitâ a ziņ yatâ utnâ sâne saruņâ gwâkâzingip.

³⁰ Isirae a zen Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândiwegât Yeriko kamânân paņ patâ kirip, zo haamgum âinetâ sirâm nâmburân zagât âki amuņ gei giligâlaksâip.

³¹ Mâtâp ambân Rahaba, zâk Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândeipkât Isirae a hân ek mânângârâwet, zet buku otzikip. Yatâ oipkât den kwâkâ a zen sot mân kuwe.

Kembugât a nâmbutņâ, zengât den.

³² Den kârep mân târokwap sâbat. Gideon, Barak, Simson, Yepita, Dawidi sot Samue sot Propete a nâmbutņâ zengât den sâm arindâ sâi kârep opap. ³³ Zen aksik Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândiwegât a kâmut patâ mem ge kwatziņgâwe. Kubikkubik nep tuum biranâwe. Kut ηâi ηâi sinji kwatziņgip, zorat bonņâ miwe. Zuu kâtik Laion lâuziņ dooņguwe. ³⁴ Kârâp kâligen zâmbane Anutuņâ mem sândukņan kwatziņgip. Anâ sâuņâ kârâzingânâ sâne kâtigem ândiwe. Lolot ândiweņâ imbaņâ mem ândiwe. Kâmbamân a kâwaliziņoot ândiwe. Hân torengeņ kâsaziņ zângom moliziņgâm ândiwe. ³⁵ Ambân nâmbut zengât narâpziņâ mumuņan gâbâ zaatne galem otziņgâwe. A nâmbutņâ a ziņ sâknam kwatziņgâm mem ηâi ηâi otziņgâwe. Oi sinji âlip birâne mân zângonat sâne ândiândi kâtikņan zaatpigât nângâm den zo birâwe.

³⁶ A nâmbutņâ a ziņ den bâliņ top top sâm dâzângom lapitziņgâwe. Oi nâmbutņâ kin bitziņ saam tâk namin zâmbarâwe. ³⁷ Nâmbutņâ kâtnâ zângowe. Nâmbutņâ nak gaanâ gaaziņgâwe. Nâmbutņâ kâmbamņâ

zângom gânduziņ mânângârâwe. Nâmbutņâ kanpitâ ândim noniņ râma sâknâ akum ândiwe. Mandu yatâ op sâknam kwâkņan ândiwe. ³⁸ Hân a nâmbutņâ ândiwe, zengât dâp mân ândiwe. Zen a âlipņâ. Zen mirâ kamân kâtikņan sot barâ kâtikņan ândiwe. Kât kiyân sot hân mâtâpņan ândiwe.

³⁹ Zo zen aksik Anutu nângâm pâlâtâņ kwâkņangâwegât Anutuņâ ziņgiri âlip oip. Oi kut ñâi siņgi kwatziņgip, zorat bonņâ mân muyagiwe. ⁴⁰ Topņâ itâgât. Anutu zâk nengâren kut ñâi zâizâiņ pâmbapkât nâņgi zeip. Zorat nen buņan ândiândi âlip ândibigât mân nângâziņgip.

12

Yesu zâk kândom otniņgipkât zâk wâratkum kâtiginat.

¹ A sâņgiņâ kâmut patâ yatâ zorâņ haamnângom niņgit tegât kut ñâi yâmbât sot bâliņangât tâkņâ kâpinângomap, zo mânângât birânat. Oi mâtâp tirâpnângowe, zorik âkonņâ buņ sârârâk kârâm âim kikerân takânat. ² Oi Yesu, nângâm pâlâtâņgât mariņâ sot bon muyamuyage, zâkkâren sen kwap ândinat. Zâk sâtâre muyagibapkât sâsâņâ, zorat nângâm poru nagân sâknam nângâm moip. Oi zorat aņun kwâkņan zari nâņgi yenņâ oip. Yatâ opņâ Anutu, imbaņâ mariņâ, zâkkât âsan bongen zarip, ândiap. ³ Bâliņ mâme zen kâsa okņangâm mem ñâi ñâi okņangâne nângâm tâtâlîm kâtigeip. Zen ko umziņ loribegât zâkkât nângâmņâ âkonņâ buņ kâtigibi.

Anutuņâ kubikniņgâmap, zorat den.

⁴ Zen bâliņandâ lotņan kwatziņgâbâ sâi kâtigem um sâkziņ kubikangâm kinkin, zo yatâ op ândiwe. Ka bâliņandâ kâtigem tâmbetzâņgobat sâi ko dap upi?

⁵ Anutuņâ narâpņâ zâņgonsâm itâ sâip. Den zo nelâmzâņguap? Den zo itâ sâip,

“Nannâ, Kembuņâ kubikgigi nângâna mân gigiņâ upap. Kubikgigi umgâ mân loribap. ⁶ Anutu zâk a umņâ gâsuziņgâm zengât narâpņâ sâmap, zen zângom kubikziņgâmap.”

⁷ Zorat op ko Kembuņâ kubikziņgâbam sâi mân keņgât upi. Anutu zâk ziņgiri nan bârarâp utne yatâ otziņgâmap. Zengâren ibârâpziņandâ yatik narâpziņ kubikziņgâme. ⁸ Anutuņâ zen kubikziņgâmap. Mân kubikziņgi sâi ko lanân gâbâ âsagiwe sâbem. ⁹ Oi ñâi sâbâ. Hânân ibârâpniņ zen nângom kubikniņgâne dinziņâ lum hurat kwatziņgâmen. Oi sumbem mariņâ, um dâpniņangât Ibâ, zâk yatik hurat kwâkņangâm ândeindâ dâp upap. Yatâ op ândim, ândim kwâtâtinat. ¹⁰ Hânân ibârâpniņ ziņ narâk pâņkânok âkņâleziņâ dâp nângom kubikniņgâme. Sumbem Ibâniņandâ ko âlip op ândinatkât kubikniņgâmap. Zikņâ hâlâlu ândiândiyân târokwatnatkât opmap. ¹¹ Kubikkubik muyagibap dâp, zo nângindâ umâlip mân oi sâknam nângâmen. Oi bet ko kubikkubigân ândim kâtigimen, nengâren bonņâ muyagemap. Kubikkubikkât bonņâ zo târârak ândiândiņ sot um lumbeņâ.

Kâwali muyagem tânagobi.

¹² Zorat zen bitziņâ lolot sot pabutziņ bâliņâ zo kubikņâ kâtigibi.

¹³ Oi kinziņ lânbigât mâtâp zo kubikņâ zengâren pabutziņ bâliņâ zo âlip oi lân âlip upi.

¹⁴ Zen a aksik patâ zen sot lumbe ândiândiņangât nep tuubi. Oi um hâlâlu op ândibigât kâtigibi. Um sumun sot ândim Kambu igikņâ, zo mân ziap. ¹⁵ Zengâren gâbâ ñâiņâ Anutugât tânzâņgozâņgoņ, zo walâbapkât galem oraņgâm ândibi.

Oi osetziņan um kâlak dengât

kârâpñandâ zingesebapkât galem orangâm ândibi. ¹⁶ Oi zengâren gâbâ nâinâ Esaugât mâtâbân lân lân ândiândiñ sot a hurat mân kwâkwat mân upap. Esau zâk nalem kânok zorarâk op kândom âsaâsagiñagât bet sâwât zo birip. ¹⁷ Zen zâkkât nângâme. Zâk bet mäsop mimbâ sâi angân kârip. Kut nâi oip, zorat isem umbâlâ op um melân melânñagât mâtâp mân muyageip.

Nen Sinai bakñâ buñâ, Sion bakñâ mâte urâwen.

¹⁸ Narâk ziren zen bakñâ nâi gâsum mäsâsuatme. Kârâpñoot, zoren mân âiwe. Oi nâitâtikñâ, sasa sot pibâ zorat umñan mân bagiwe. ¹⁹ Oi lâmun diñâ patâ sot den kwamit patâ zo mân nângâwe. Mârum ko sâkurâpziñâ mirâ kamân kâtikñan ândim den zo hirinşâbapkât ninâu sâwe. ²⁰ Den itâ muyageip, zorat nângâne imbanâ oip, “A mo zuu nâinâ bakñâ zo lânji kâtñâ kune mumbap.” ²¹ Kut nâi zo sânam kwâtkwâtñoot muyagei Mosenâ sâip, “Nâ kenğât op sânamnâ sâmbuap.”

²² Mârum yatâ âsageip. Narâk zi ko zen bakñâ yatâ zoren buñâ. Zen Sion bakñâ, Anutu ândiândiñ, zâkkât kamân patin sumbemân, Yerusalem kamân unakñan ga giwe. Oi sumbem a donbep, a mân sâlâpzânğozânğon sot sâtâre mindumindu patâ. ²³ Anutugât narâpñâ kutziñ sumbemân kulemgoi ziap, zen mâte otziñgâwe. Oi a aksik patâ nenğât den sâm kwâkâkwâkân a patâ, Anutu sot a hâlâlu minziñgip, zengât um dâpziñâ, zengâren târokwarâwe. ²⁴ Oi Yesu târotâro unakñagât nakñâ, zâkkâren gamñâ gilâm sanğonsanğon mâte urâwen. Gilâm zorân Abegât gilâmñâ tosa sâm muyageip, zo yatâ buñâ. Yesugât gilâm zorânâ sanğoninğâbapkât geip.

Anutuñâ hân sot sumbem mângizikâbap.

²⁵ Zen den dâzânğobap, zo zâk kândâtkubegât galem orangâm

ândibi. Mârumñan hânân ge Sinai bâkñan gâbâ sâkurâpziñâ den dâzânğoi birâne hâuñâ muyageziñgip. Zi sumbemân ândim den dâtnânğomap, zâk kândâtkom dap yatâ hâuñâ buñ ândinat? ²⁶ Anutuñâ Sinai bâkñan den sâi diñandâ hân mângeip. Oi zi ko du âsagibapkât sâm kâtigeip. Anutuñâ itâ sâip,

“Nâ narâk nâin dum hân mângimñâ sumbem ârândân mângibat.”

²⁷ Dum mângibat sâip, zo ko kut nâi nâi muyageip, zo mângei buñ upapkât nângâm sâip. Buñ oi zinzin kâtik zo muyagem yen zimbi.

²⁸ Nen Anutugât um topñan ândinat kât sinji kwatniñgip, zo zinzin kâtikñâ. Zo minat, zorat Anutu sâtâre okñanğânat. Oi pindiñsâm hurat kwâkñanğâm kenğât op mâpâsinat. ²⁹ Wangât, Anutuniñâ, zâk kârâp patâ yatâ, zorat op ko. Kârâpñâ kut nâi nâi bâliñâ sem nanğâbap, zorat san.

13

Um den.

¹ Buku orangâm ândime, zo zen mân birâne gibap. ² A hân nâin gâbâ gane zingit mân nângânânğâ mân upi. Mârumñan a ganetâ buku otziñgânâ sâm topziñ mân nângâm sumbem a buku otziñgâwe.

³ Bukurâpziñ tâk namin zâambarâwe, zengât nângâm, nângâne ârândân ândien yatâ upap. Oi zen sâk sot ândiegât bukurâpziñ a ziñ zânğone sâknam kwâkñan ândime, zengât nângâm ândibi.

⁴ Ap ambin ândiândiñ, zorat nângâne bon oi mân mem bâliñ kwapi. Oi itâ nângâm ândibi. Lan ândim târotâro mânânğât ândime, zen Anutuñâ hâuñâ zingâbap.

⁵ Umziñandâ kât sikumgât âkñâle mân upap. Oi kut nâi nâi tatgigap, zorat mân sâm mem ândiban. Kembu zâk itâ sâip, “Nâ mân birâgibat. Oi gek mân nângânânğâ mân upat.” ⁶ Zorat nen um bâbâlanğak itâ sânat,

“Kembu zâk betnan memap. Zorat a zinj kâsa otnim yatâ mo yatâ otninâ sâne mân kenngât upat.”

Sinji âlip kwâkâm ninngâwe, zo mem ândim Yesu molinat.

⁷ A sâtñâ gakâziñ Anutugât den dâzângom ândiwe, zengât nângâm ândibi. Zen mâtâp âlip lân ândim muwe. Mâtâp zorik ekñâ molizingâm Kembugâren nângâm pâlâtâñ kwâkñangâm ândinat.

⁸ Yesu Kristo, zâk ândeipñâ ândiap, zo yatik ândim zâimâmbap, kâtikñâ. ⁹ A zinj den uñakñâ top top dâzângone zorâñâ umziñ mân gulipkubap. Umziñan Anutugâren gâbâ tânzângoziñgandâ tângui kâtigem kiri âlip upap. Kut ñâi ñâi ninñandâ mân mem tângubap. Anâ mâtâp zo lânngâwe, zen bonñâ mân muyagiwe. ¹⁰ Nenngâren Kembugât sinji nalem pâpanñâ taap. Zo hâmbâ silep galem upme, zinj nimbigât mân sâsâñâ. ¹¹ Zen nângâme. Zuu kom gaamñâ gilâmziñ tirik namâ galem a patâñâ bâliñngât tosagât namin mem zari bonñâ kamân kândâtñan mem gei kârâbân ume. ¹² Zo yatik Yesu zâk gilâmñandâ a um hâlâlu miningâbapkât kamân kândâtñan kune moip. ¹³ Zorat nen yatik kamân kândâtñan zâkkâren giarindâ zâkkât op yatik bâliñ otningâbi. ¹⁴ Itâ nângâm utnat. “Kamân zinziñ kâtikñâ ziren mân taap. Nen kamân kâtikñan, zinziñ kâtik zimbap, zorat nângâm mambât ândien.” ¹⁵ Zorat nen Yesu sot pâlâtâñ opñâ târotâroniñngât opñâ Anutu mápâseindâ zorâñ tâbaniñ upap. Zâk hurat kwâkñangâm ândim lâuniñandâ sâm sâtâre okñangânat. Kutñâ sâm bâbâlâñ kwâkñangânat.

Ninâu sâm betniñan mimbi.

¹⁶ Orot mâme âlipñâ utnam gulip mân upi. Anutu zâk zorat nângi zâkkât sinji kut ñâi ñâi pame, zo yatâ utne bonñâ upap.

¹⁷ A sâtñâ gakârâpziñ, zengât sâtziñ lubi. Zen um dâpziñ galem

upmenâ nepziñngât topñâ Anutu mâtenan sâm muyagibi. Zorat nepziñ umâlibân tuune dâp upap. Umbâlâyân tuune zengâren kut ñâi âlipñâ mân upap.

¹⁸ Zen nenngât op ninâu sâm ândibi. Nen umniñan tosa kârum ândimen. Kut ñâi ñâi utnam oindâ târârâk upapkât otningâmap. ¹⁹ Ninâuñâ betnan mine Kembuñâ melâñnigi zengâren kek gâbatkât dâzânguan.

²⁰ Lumbenngât mariñâ, Anutu, zâk râma galem a patâ Kembuniñ Yesu târotâro zinziñ kâtik zorat gilâmngât mumuñan gâbâ mângei zari. ²¹ Anutu zâk imbanâ sot kâwali zingâmñâ mem bâbâlâñ kwatziñgi diñâ lum nepñâ tuum kwâtâtibi. Oi zikñak nângi dâp opmap, zo Yesu Kristogât opñâ zengâren muyagibap. Zâkkâren sâm âlip kâtikñâ zem zâimâmbap, zo perâkñak.

²² Bukurâp, den kârep ñâi mân kulemgum zingân. Oi zen den girem zo nângâne mân bâliñâ upapkât sâm zingân. ²³ Oi nâ dâzângua nângânek. Bukuniñâ Timoteo, zâk tâk namin gâbâ olañawe. Oi zâk kek gâbap oi ko zâk sot gârat.

²⁴ A sâtñâ gakârâpziñ sot Kembugât sinji a ambân aksik nângâziñgan. Italia hânân ândie, zen yatik nângâziñge.

²⁵ Kembugâren gâbâ tânzângoziñgandâ aksik zengâren zimbap.

Zo yatik.

Ekap Yakobonâ kulengoip.

Mâsimâsikâgât bonjâ.

¹ Nâ Yakobo, Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekât kore anjâ. Kembugât a kâmut gakârâp sijsururun op âi ândie, zen sâmbâtâre otziŋgâm ekap zi kulemguan.

² Bukurâpnâ, zengâren mâsimâsikâ top top muyagei nângâne sâtâreŋoot upap. ³ Zen itâ nângâbi. Zen mâsimâsikâyân ândine zengâren kâtigigin, zo muyagibap. ⁴ Oi kâtigigin, zo zengâren bonjâ muyagem kâtigibap. Oi muyagei zen umgât sikum Anutugât den mân kârum tosaziŋ buŋ op hâlâlu ândibi.

Nângânângâ kârum Kembugâren ninâu sânat.

⁵ Zengâren gâbâ nâiŋâ nângânângâ kârum Anutugâren ninâu sâi pindâbap. Anutu zâk a sâmbâlîŋ den zo mân dâtnângom um bâbâlanŋanŋârâk nângânângâ âlipŋâ niŋgâmap. ⁶ Zorat a um zagât opŋâ buŋâ, Kembu nângâm pâlâtân kwâkŋanŋâm ninâu sâbi. Ka a um zagât upap, zo pibâ gâi saru âbângum âim gâmap, zo yatâ upap. ⁷⁻⁸ A yatâ zo Kembugâren ninâuŋât hâuŋâ mimbatkât sâi mân pindâbap. Um zagât op gulip ândimap, yatâ zorân mân pindâbap.

Sikumziŋ zâizâiŋ zorân bonjâ buŋâ.

⁹ A ziŋ a kanpitâ zâkkât nângâne giginâ opmap. Ka Anutuŋâ a zo a bonjâ kwânâŋi sâtâre patâ upap. ¹⁰ Oi yatigâk a ziŋ a sikumŋoot zâkkât nângâne zâizâiŋ opmap. Ka Anutuŋâ a yatâ zo zâkkât sikumŋoot zorat nâŋi giginâ opmap. Pâliŋpâliŋ neule bâlonjâ kek âmbârâŋgâm gemap, zo yatik a sot sikumŋâ kek buŋ opmap. ¹¹ Mirâsiŋ takâmŋâ hibuk bâlonjâ egi âkâm gem neulenâ buŋ opmap.

Zo yatik sikum a nepziŋâ tânâmŋan birâm neule yatâ op buŋ upi.

¹² Nâi zâk mâsimâsikâyân kâtigibap, zâkkât nâŋga sâtâreŋoot uap. Zâk kâtigem umŋâ oi ândei Kembuŋâ sâŋgânŋâ pindi ândiândi kâtik ândibap. Zo umziŋâ zâkkâren kinzap, zengât siŋgi sâip.

Mâsimâsikâgât den.

¹³ A nâi, zâk bâliŋanŋât mâsimâsikâgât itâ mân sâbap, “Anutuŋâ bâliŋanŋât mâsikânigap.” Bâliŋanŋât mâsimâsikâ, zo Anutugâren mân ziap. Zâkŋâ a nâi bâliŋanŋât mân mâsikâbap. ¹⁴ Mâsimâsikâ zo itâ muyagemap. Nâi zâk zikŋak âkŋâlenŋandâ diimap. ¹⁵ Oi âkŋâlenjâ kâmbu kwap katap mimbap, kutŋâ bâliŋâ. Bâliŋandâ lâmbatŋâ sâk sot um ârândân mu-muŋ op simgât siŋgi upap.

¹⁶ Bukurâpnâ, um gulip upegât gasâziŋ kârâm ândibi. Bâliŋâ, zo hânân gâbâ âsagemap. Âlipŋâ, zo sumbemân gâbâ âsagemap. ¹⁷ Kut nâi nâi âlipŋâ top top, zo uren gâbâ âsakŋâ Ibâ kânok, zâkkâren gâbâ gemap. Zâkkâren, kâin yatâ, kwâtepmâtep mân ziap. ¹⁸ Anutuŋâ nângâm sâlâpkuipkât den bonŋandâ nan bârarâp muyageniŋgip. Oi zâkkât arâp zengât tenŋâyân kâdom op kinatkât yatâ otniŋgip.

Den nângânângân zorân buŋâ, luluŋâ zorân bonjâ.

¹⁹ Bukurâpnâ, zen nângâne. Anâ den nângânatkât bâbâlan utnat. Den sâsân sot kuk den sâsân, zorat yâmbârinat. ²⁰ A kuk orotŋâ, zo Anutugât târârak mâtâp zo wâlâp. ²¹ Zorat zen um sumun sot gâŋgoŋâ zo birâm mulunân ândim siŋgi âlip den umziŋan pâip, zo buku op mem ândibi. Zorânâ um dâpziŋ kubik-papkât imbanjâ zemŋanŋap.

²² Zen den kindapŋak mân nângâbi. Buŋâ. Nângâm lubi. Nâi zâk kindapŋak nângâbap zo ko umŋâ kâitkum simgât siŋgi upap. ²³ Nâi zâk den nângâm mân lubap, zâk anjâ si sâŋgânziŋ niniŋgurân ikme, zo yatâ

upap. ²⁴ Zen si sângânziñ ekñâ birâm âim tobatziñ nelâmzângomap. ²⁵ Nâi zâk Kembangât gurumin den bonñâ nângâm lum kâtigem ândibapñâ bonñâ ek âkñâlem op ândibap.

Singi âlibân ândiândigât den.

²⁶ Nâi zâk singi âlibân ândiman sâmbâ lâu sâput mân galemgumap, zo ko umñâ kâitkumap. A yatâ zorân singi âlibân ândiândiñ zo yenñâ upap. ²⁷ Malâ mandu umbâlâ op ândine zingit on galem otzingâbi. Oi hânân bâliñâ ziap, zo umziñ sumunkombapkât kândâtkubi. Zen yatâ op ândinetâ Anutuñâ zingiri âlip oi itâ sâbap, “Singi âlip mem ândie.”

2

Sikumziñoot sot kanpitâ zo dâbâk otzingâbi.

¹ Bukurâp, zen âsakñâ mariñâ, Kembuniñ Yesu Kristo, zâkkâren nângâm pâlâtân kwâkñangâmenjâ a zâizâiñ giginâ kut nâi nâi hâtubâtu mân otzingâbi. ² Nâ itâgât san. Yesugât a kâmut minduminduziñan a nâi, lomba a, kamân nâin gokñâ zâk hâmbâ neulenoot sângân zâizâiñ gâi a nâi, lomba a, kamân nâin gokñâ hâmbânâ alâkñâ pam kândâtñan gâbap. ³ Oi zen a hâmbâ neulenoot zo ekñâ itâ sâmbâ dukubi, “Gâ zi ga. Tâtat âlipñâ mâteyân zi ge tat.” Yatâ sâmbâ a kanpitâ itâ dukubi, “Gâ ândi kin mo kian ginñan ge tat.” ⁴ Zen a zengât holiziñâ mân nângâm yatâ upme. Zen zo yatâ osetziñan hâtubâtu otzingâme. Yatâ op Kembangât mâtâp gulipkume.

⁵ Bukurâpnâ, den sa nângânek. Anutuñâ a dap yatâ zo gâsum sâlâpzângoip? Hânân a kanpitâ ândime, zen nângâm pâlâtânân umgât gom sambe opñâ Anutu um topñan ândibigât gâsum sâlâpzângoip. Zo a umziñandâ zâkkâren kinmap, zengât singi sâip. ⁶ Oi zen ko a kanpitâ sinziñ ginñandâ zingitme. A ikâ ziñ denân zâmbanme? A sikumziñ patâ zorân

kâsa otzingâm denân zâmbanme. ⁷ Oi a sikumziñoot ziñ Yesugât kutsiñgi âlip kwâkñiñan zariñ, zo sâmbâ bâliñ kwapme.

Den nâi lum nâi birâbirân, zo mân dâp uap.

⁸ Gikangât opmat, yatik bukugangât upan. Den kâtik kombânâ zo yatâ Kembangât ekabân kulemgune ziap. Zo lune perâkñak âlip upap. ⁹ Ka a sât hâtubâtu otzingâbi zo ko bâliñ utne gurumin den zorânâ topziñ sâmbâ muyagibap. ¹⁰ Nâi zâk gurumin den nâmbutñâ lumñâ nâi birâbap, zo den ku a upap. ¹¹ Zorat sâbâ. A nâigât ambân, zâk sot mân ândiban sâip, zâkñagâk gâ kâmbam mân kumban sâip. Oi gâ a nâigât ambân sot mân ândimñâ a kâmbam kumban zo ko gâ den ku a upan. ¹²⁻¹³ A nâi um lâklâk buñ otzingâmap, zâk gâtâm Anutuñâ yatigâk um lâklâk buñ okñangâbap. Ka a um lâklâk op buku otzingâbap, zâkkât topñâ Anutuñâ sâmbâ muyagei Kembangât mâteñan kenñat buñ kinbap. Zorat gurumin den zorân topniñ sâmbâ muyagibap. Zo nângâm kwâtâtemñâ um lâklâk op târârak op ândibi.

Nângâm pâlâtân bon buñâ sot gukupitñâ.

¹⁴ Bukurâpnâ, a nâi nâ nângâm pâlâtân sot ândian sâbap, oi buku mân otzingâbap, zâk nângâm pâlâtânñâ zo dap op tâmbet agoagonñan gâbâ mâkâbap? ¹⁵⁻¹⁶ A mo ambân nâiñâ hâmbâ, sâk pâke mo nalem kârum ândei kâmut zengâren gâbâ nâiñâ mân beknan memñâ itâ dukubap. “Gâ âlip âi ândiban. Gâ pateñ opatkât sâkkâ kâpiban. Gâ nalem nem âkon upan.” Nâi zâk lâunandik yatâ sâmbâ dap op beknan mimbap? ¹⁷ Zorat a nâi nângâm pâlâtân sot ândian sâmbâ buku mân otzingâbap, zâkkât nângâm pâlâtân zo mumuñâ sânat.

¹⁸ Mo a nâiñâ itâ sâbap? Gâ nângâm pâlâtân zemgigap. Nâ ko buku orotñâ zemnigap. Nângâm

pâlâtânġâ buku orotnâ buñâ, zo tirâpnona ikpâ. Oi nâ buku orotnânġât nep tuum nânġâm pâlâtânġânġât bonġâ tirâpgobat. ¹⁹ Anutu kânok ândiap, den zo nânġâm kwâtâtemat. Gâ zo yatâ nânġâm kwâtâtem sumbemġât sinġi uan sâmat. Ka zitâ sâ nânġâ. Wâke zinâ zo yatâ nânġâm Anutugât kenġât op sânmziñ sâmbumap. ²⁰ Gâ a um kwamen, nânġâm pâlâtân sot buku orot buñâ. Nânġâm pâlâtânġâ zo yenġâ.

Abaram sot Rahaba zet nânġâm pâlâtân op bonġâ muyagiwet.

²¹ Nânġâm pâlâtân bonġâ zorat sa nânġâ. Sâkunniñâ Abaram, zâkkât nanġâ Kembugât sinġi sâm kumbat sâi Anutuñâ nânġi tosanâ buñ oip. Zo orot mâmenġânġât yatâ oip. ²² Oi itâ nânġâ. Abaramġât nânġâm pâlâtân zo orot mâmenġândâ beknan meip. Oi nânġâm pâlâtânâ târokwâi patâ oip. ²³ Oi zorat Abaramġât den kulem nâi itâ ziap,

“Abaram zâk Anutugât diñâ nânġi bon oipkât Anutuñâ zâkkât nânġi târarak oip.”

Oi zorat Abaramġât itâ sâwe, “Zâk Anutugât buku kânok.” ²⁴ Iknek. Anutu zâk a nâi nânġâm pâlâtânġânġârâk egi tosanâ buñ mân upap. Egi buku orotnânġât nep mâpot tuugi tosanâ buñ upap.

²⁵ Oi yatik narâk nâin Anutuñâ Kanaan hân zo Isirae zengât sinġi sâi lañ mâman ambân Rahaba, zâknâ Anutugât den nânġi bon oi Isirae a zagât hân ek mânânġârâwet, zet zâkkâren gâitâ buku otzikâm tik mâtap zâpari âiwet. Rahaba zâk buku orotnânġât nep tuugipkât Anutuñâ nânġi tosanâ buñ oip. ²⁶ Zorat itâ ziap. Sâk zâk kaapumġâ buñ op mumuñâ muyagemap, zo yatigâk buku orotnâ buñ oi nânġâm pâlâtânġâ zo mumuñâ opmap.

3

Nâmbâlamniñ galem utnat.

¹⁻² Bukurâpnâ, nen aksik patâ sâm tâpâkumen, zorat zengâren gâbâ donbepnâ um bâbâlan kwâkâziñġâziñġân nep tuunat mân sâbi. Nânġânek. Den sâm kwâkâkwâkân narâknan Kembuñâ kwâkâziñġâziñġân a nen den bâliñâ sâm ândimen, zorat hâuñâ yâmbâtnâ niñġâbap. Nen aksik patâ âsâbân sâm tâpâkumen. A nâiñâ den bâliñ mân sâbap, zâkkât a âlip, târarak sâsânġ. Yatâ zorân um sâknânġât âlip upapkât nep tuubap. ³ Bâu patâ biosi zen dinniñâ lubigât lâuziñan tâk kâtik pamen. Zo pam kwâknan tap mem purikgurik tuugindâ âime. ⁴ Wanġâġât yatik nânġâme. Zen patâ oi pibâ kâtiknândâ kom alei âime. Oi mâbugwâbure tuutuunâ mâiktârâ zo mem mâburine mâtap âiâiñ dâp âimap. ⁵ Oi a nâmbâlam zo yatik mâiktârâ, zo kut nâi nâi yâmbâtnâ op zâimap.

Nânġe. Kârâp zâk mâiktârâ. Yatâ zorân hibugân pâindâ sem nanġâmap. ⁶ Nâmbâlamziñ zo kârâp yatâ. Zâknâ sâk toren walâziñġâm bâliñġânġât mam op nep tuumapnâ um sâkniñ sumunkomap. Oi ândiândiniñâ oi semap. Ziknâ ko sim kârâbân gâbâ kârâp sâugi semap. ⁷ Zuu top top saruin sot hânân sot nii, mulum, zo anâ mem sânduknân kwatziñġâmen. ⁸ Nâmbâlam ko a nâiñâ dap op mem sânduknân kwâpap? Zâk âkonġâ buñâ, purikgurik op bâliñâ memap. Mulum kâtik, kwaru yatâ. ⁹ Nâmbâlamniñandâ Kembu Ibâniñ sâm âlip kwapmen. Oi nâmbâlamniñandik a Anutugât holi tobat sâm bâliñ kwatziñġâmen. Lâu zobik den âlip sot bâliñâ gemap.

¹⁰ Bukurâpnâ, yatâ zorân mân dâp uap.

¹¹ Dabân yatâ too sinġan zobigâk naamġâ sot kâlaknâ mâpot gem gâbabot?

¹² Bukurâp, koserân dap yatâ kolin muyagibap? Mo samân dap yatâ

zâlâli muyagibap? Mo sarunâ samņâ upap?

Nângânângâ uren gok sot âmbiren gok.

¹³ Zengâren gâbâ nângânângâ a mo nângâm upme, zo ândie? Zâk lumbenâ ândim orot mâme âlip muyagem ândei nângânângânangât topņâ muyagei a ikpi. ¹⁴ Oi zengât umziņan um kâlak sot um zâizâiņ zeî sâkziņ mem zâim den bon nângen sâne sarâ upap. ¹⁵ Nângânângâ mâtâp zo ubâ gâip mân sâsân. Buņâ. Nângânângâ zo hânân gokņâ. Ayân gok. Sataņgâren gok. ¹⁶ Kâsa kâsa, um kâlak sot zâizâiņ zimbap, zo yatik kâsâp sot sumunņâ zo zem zâibap.

¹⁷ Nângânângâ uren gokņâ, zorâņâ ko mâtâp âlip itâ muyagemap. Um salek, lumbenâ, sât lulu, buku orot sot siņgi âlipkât bonņâ nâmbutņâ. Um zagât mo sarâ ândiândiņ buņâ. ¹⁸ Lumbenangât nep tuume, zen ariķņâ kâmitne târârakņangât bonņâ muyageziņgâmap.

4

Sâknam nep tuum bon mân muya-muyagiņ.

¹ Zengâren kâsa sot kâmbam zemap, zo top wangât? Sâkkât âkņâle zemap, zorâņ kâmbamgât nep tuumap. ² Zen um sâkkât âkņâle op kut nâi mân mime. Kâmbam kom kâsa op kut nâi mân mime. Zen ninâu buņ ândime, zorat. ³ Oi zen kut nâigât ninâu sâm âim ma ko mân mime, zo ko umziņan den bâliņâ zeî ninâu sâme. Zen itâ nângâme, “Kut nâi zo muyageniņgi kâtigem um sâkniņangât âkņâle zorat bonņâ muyaginat.”

Umniņandâ nâin nâin mân nângânat.

⁴ Haai, târotâro mânâmânangât zen. Hânân kut nâi nâi ziap, zorat siņgi ândibanņâ Anutu kândâtkuban. Zo nânge mo buņâ? Zorat nâi zâk hânân kut nâi nâi ziap, zo buku okņangâbapņâ Anutu kâsa

okņangâbap. ⁵ Mo den kulem nâi ziap, zo nângâne yen opmap? Den zo itâ,

“Umniņan Kaapum pâip, zo zâkkât siņgiyâk ândibapkât kâtigemap.”

⁶ Den kulem nâi ko itâ ziap, “Tânnângonângoņ, zo donņep niņgâmap.”

Zorat den nâi itâ ziap, “Anutu zâk a zâizâiņ zengât tân kwâkâmap. Ka a ziinangât nângâne gemap, zo ko tânzângoziņgoņ zo ziņgâmap.”

⁷ Zorat Anutu um topņan gigiņ op ândibi. Oi Sataņ kâsa minņangâne birâziņgâm âibap. ⁸ Zen Anutu mâte okņangâne zâkoot zen mâte otziņgâbap. Bâliņ mâme a ambân, zen bâliņâziņâ saņgon birânek. Âi kom ga kom upme, zen umziņ saņgone salek oik. ⁹ Zen topziņ nângâm biranņâ isem umbâlâ upi. Girâziņâ zo melâņ umbâlâ upi. Oi sâtâreziņ zo melâņ girâp isebi. ¹⁰ Kembugât mâteņan umziņ diim ge ândine zâkņâ mem zaatziņgâbap.

Kembu mân walâm ândinat.

¹¹⁻¹² Bukurâpnâ. Gurumin den mariņâ sot sâm kwâkâkwâkâņ a kânok ândiap. Zâk zângobap mo kubikziņgâm birâziņgâbap, zorat imbanņâ zemņangap. Zen ko sâm bâliņ mân upi. Nâi zâk bukuņâ sâm bâliņ kwap hâuņangât den sâbap, zâkņâ gurumin den sâm bâliņ kwap kândanņap. Gâ gurumin den sâm bâliņ kwap kândanņan zo ko sât luluņ a mân op, sâm kwâkâkwâkâņ a upan. Gurumin den mariņâ sot sâm kwâkâkwâkâņ a kânok ândiap. Zâk zângobap mo kubikziņgâm birâziņgâbap, zorat imbanņâ zemņangap. Gâ wangandâ bukugangât den hâuņâ sâban? Zo Kembugât nep.

Kembuņâ nângâniņgi kut nâi ut-nat.

¹³⁻¹⁶ Bâi, itâ nângâne. Zen itâ sâme, “Itârâņ mo mukan kamân

zoren âi kut nâi nâi anġâgwangâ op kât sikum mem ândeindâ kendon zi âki âburinat.” Zen zâizâin den sâm sâkziņ mem zâime. Zâizâin den zo bâliņâ. Mukan zo mo zo muyagibap, zo zen mân nânġe. Mo ândiândiziņâ zo dap yatâ? Zo kaapum yatâ. Zo mâik nâi muyagem zorâņak buņ upap. Zorat itâ sânetâ dâp upap, “Kembuņâ nânġâniņgi wâġân ândim yatâ mo yatâ utnat.”¹⁷ Nâi zâk mâtâp âlipņâ zo ekņâ laņ birâbap zo ko tosa muyagibap.

5

A kât sikumġât âkņâle upme, zengât den.

¹ Kât sikum a zen sâknam muyageziņġâbap, zorat kânņan isem umbâlâ utnek. ² Irâ sikumziņ alâgem buņ upap. Oi pet hâmbâziņ mem ândime, zo hânġât siņgi. ³ Narâk pânġânok oi zen sikum motziņ minduwe, zo birâbi. Goide kât sot kâtziņâ zo bâliņ opņâ hân oi zorâņâ topziņâ sapsubap. Kârâpņâ yatâ ziņgesei sâknam nânġâbi. ⁴ Nânġânek. A nepziņ hibuk urine kâitziņgom nep sânġân diim gei ziņġâwe. Oi kâlamziņan bon mimiņ nep tuuwe, zen yatik otziņġâne isene sumbem kâwali a zengât Kambu kindapņan giarip. ⁵ Sikum a ziņ hânân sâknam kâbâ yâmbât buņ ândim âkņâliwe. Nen bâu nalem ziņġindâ nem lâmbatne zânġom om nimen. Zen zo yatâ sii nalem patâ nem ândimņâ kâmbamġât siņgi op narâk patin bâu yatâ zânġom tâmbetzânġobi. ⁶ Sikum a ziņ a târârak diņâ sâm kwâkâm laņ kâmbamân parâwe. Zâk sâkņanġât hâuņâ mân sâip.

Sâknam kwâkņan ândim Kambu patâniņġâbapkât mambât ândinat.

⁷ Bukurâpnâ, zen Kambu ġâbapkât mambât âkon buņ ândibi. Nânġe. Nep mariņâ nâiņâ nep kârâm kâmit nalem bonņâ âsagibapkât mambât ândimap. Oi maa sot map dâbâk oitâ bonņâ lâmbatpapkât nânġâm

ândimap. ⁸ Oi Kemputârâkņâ pânġânok uapkât zen âkon buņâ mambât ândim umziņ tângune kâtigibap.

⁹ Bukurâp, zen a torenņâ mân sâm bâliņ kwatziņġâbi. Kuk den mân dâzânġobi. Patâņâ gam hâuņâ ziņġâbapkât. Nânġânek. Patâniņâ zâk hânġi kândâtņan ga kinzap.

¹⁰ Bukurâpnâ, Propete Kemputârâkņâ sâtkât den sâweņâ sâknam kwâkņan ândim kâtigiwe. Zengât mâtâp zo lâņbi. ¹¹ Nânġe. Sâknam kwâkņan kâtigem ândiwe, zengât nânġindâ âlip uap. Hiobe zâk sâknam kwâkņan ândim mân loreip. Zâkkât den siņgi nânġe. Oi Kembuņâ um nânġâm bet kut nâi nâi âlipņâ pindip, zo nânġe. Kemputârâkņâ tânzânġozânġoņ sot buku orotņâ patâ ziap.

Sâm kâtik den.

¹² Bukurâpnâ, den nâi zi sa nânġânek. Zen sumbemân mândâm den sâm kâtigime. Zen hânân kwap den sâm kâtigime mo kut nâi nâiyân kwap den sâm kâtigime. Zo mân upi. Zen dinziņâ perâkņakkât bonņâ perâkņagâk âsagibap. Mo buņâ sâne buņ upap. Zo tosa muyagibegât yatâ upi.

Mâsek zine kut nâi upi.

¹³ Zengâren ġâbâ a nâiņâ sâknamân ândibap, zâk Anutugâren ninâu sâbap. Nâi zâk sâtâre op ândibap, zâk mâpâmâpâse kep mimbap. ¹⁴ Zengâren a nâi mâsek upap, zâkņâ Yesuġât kâmut a sâtņâ sâi gam zâkkât op ninâu sâbi. Oi Kemputârâkņâ kot sâm kelâk too saņġonņanġâbi. ¹⁵ Zen nânġâm pâlatânân ninâu sâsân, zorâņ mâsekņâ kubikpap. Kembuņâ a zo tângoï âlipņâ upap. Tosanâ oip, zo gulipkubap. ¹⁶ Zorat zen âlip upigât bâliņâziņâ sapsun ninâuņâ tânagobi. A târârak nâi ninâu sâi imbaņoot upap. ¹⁷ Propete Elia, zâk a nen yatâ. Zâk map mân ġibapkât kâtigem ninâu sâip. Ninâu sâi kendon patâ karâmbut sot kâin nâmburân kânok zorat umņan map

mân gem zeip. ¹⁸ Oi bet dum ninâu sâi sumbemân gâbâ map gei hânân kut nâi nâi kâmñâ takip.

Gulip orotñâ zo diizingâne gabi.

¹⁹⁻²⁰ Bukurâp, zengâren gâbâ nâi zâk den bonñâ zorât mâtâp, zo birâm walâm ari buku nâinâ diigi âburem gâbap, zo ko zâk itâ nângâbap, “Nâi zâk bukuñâ mâtâp bâliñan gâbâ di-imñâ Anutugâren pâi Anutuñâ a zorat tosa donbep gulipkubap. Oi a zo um dâpñâ mumuñangât sîngi oibân gâbâ mâkâbap.”

Zo yatik.

Ekap kânok Peteronjâ kulemguip.

Mâsop den.

¹ Petero, nâ Yesu Kristo zâkkât Aposolo ândiannjâ Anutuñâ a di-izingip, Ponto, Galata, Kapadosia, Asia sot Bitinia hânân osetboset ândie, zengât ekap zi kulemguan. ² Anutu Ibânjâ nângi zeipkât gâsum sâlâpzânngoip, zen Kaapumñâ um hâlâlu kwatziñgâbap sot Yesu Kristogât diñâ lunetâ zâknjâ zengât op moipkât um salek kwatziñgâbapkât diizingip. Zengâren um lumberjâ sot tânzânngoizânngoñ patâ op sambâlem zimbap.

Sumbemân kut ñai âlip zorat sâtâre utnat.

³ Nen Anutu, Kembuniñâ Yesu Kristo zâkkât Ibâ, zâk sâmbâlip kwâkñangânat. Zâknjâ Yesu Kristo mumuñan gâbâ mânggeipkât tânnânngom um bâbâlan op ândiândi bonñangât nângâm nângâm ândinatkat mângginiñgip. ⁴ Oi sumbemân neñgât sinji kut ñai zinzij kâtik, buñ orot buñâ, zo pâi neñgât mambâtningâm ziap. Zo minatkât yatâ otniñgip. ⁵ Anutu zâk imbanñangootñâ galem otniñgi nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeindâ gâtâm narâk âki kubikkubikkât bonñâ muyagibap.

⁶ Zen zorat sâtâre op ândie. Narâk pânkânok ziren Anutuñâ sâi sâknam sot kâbâ yâmbât top top sot umbâlâ kwâkñan ândine zorânjâ mâsikâziñgâbap. ⁷ Zorat den ñai sâbâ. Goide kât zo yennâ, kârâbân pane sei topñâ muyagime. Zengâren yatik topziñ âsagibapkât sâknam sot kâbâ yâmbât âsageziñgâmap. Nângâm pâlâtânziñ bonñâ mo buñâ, zorat topñâ muyagibapkât âsagime. Zen nângâm pâlâtânziñ zo bonñâ, zorat sâknam kwâkñan ândine Yesu Kristo gâbabân zengât sâtâre sot

sâmbâlip zo muyagibap. ⁸ Zen Yesugât holi tobat mân igâwenjâ umziñ zâkkâren kinmap. Oi narâk ziren sinziñjâ mân igâwenjâ nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândie. Oi zorat sâtâre patâ, zo anjâ mân nângânângânj, zo nângânangâm. ⁹ Nângâm pâlâtânziñangât bonñâ, um dâpziñ sumbemân zâizâinj, zorat mâte otziñgâpkât sâtâre ue.

Propete zen den kânñan sâwe, zo bon muyageip.

¹⁰ Propete ziñ Anutugâren gâbâ tânzânngoizânngoñâ zi dap dap muyagibap sâmbâlip zorat topñâ mâsikâm ândim gawe. Oi a narâk ziren ândien, neñgâren tânzânngoizânngoñ zo muyagibapkât den kânñan sâwe. ¹¹ Propete ziñ itâ sâwe, “A bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât sâsânj, Kristo, zâk âsagem sâknam nângâmñâ ko neule âsâkñan zâi mem ândibap.” Kaapumñâ den zo umziñan pâi zen narâk ikâ zoren mo dap yatin Kristo zo yatâ muyagibap sâmbâlip, nângâm ândim gawe. ¹² Oi den sâwe, zorat bonñâ ziñan buñâ, neñgâren muyagibapkât sâsânj, zo sâmbâlip muyagiwe. Oi narâk ziren den zorat bonñâ muyageip. Anutuñâ Tirik Kaapumñâ sângongui sumbemân gâbâ gem Kembugât sinji a mam otziñgi sinji âlip dâzânngowe. Sinji âlip zo den bonñâ. Oi sumbem a ziñâ den zorat topñâ iknatkât nângâm ândiwe.

Ândiândi sângiñâ zo kândâtkubi.

¹³ Zorat zen um nângânângâziñ kubik um kendon ândibi. Oi Yesu Kristonjâ muyagemñâ tânzânngobap, zorat nângâm nângâm um bâbâlan op mambât ândibi. ¹⁴ Ândiândi sângiñâ sot lan gulip ândiândiñ mem ândiwe, zo narâk ziren mân mem ândibi. Buñâ. Anutugât diñâ lum ândibi. ¹⁵ Um hâlâlu mariñandâ diizingipkât zen zâk yatâ târârak op ândibi. ¹⁶ Kembugât den ñai itâ kulemgune ziap,

“Nâ târârak ândiangât zen târâragâk ândibi.”

Yesu Kristogât gilâmmandâ sângâniñ meip.

¹⁷ Zen Ibâniñ sâm mâpâsime, Anutu zâk hâtubâtu mân opmap. Ândiândiniñgât tobatniñâ nângâm dinniñ sâm kwâkâbap. Zorat zen kwande ândim hurat kwâkñangâm ândibi. ¹⁸ Zen itâ âlip nângâme. Nen sâkurâpniñâ zengât mâtâp lâñ ândeindâ kut nâi yenñâ, goide kât yatâ, zorâñ mân sângâniñ meip. Buñâ. ¹⁹ Kristogât gilâmmandâ sângâniñ meip. Zâk râma gwamñâ sâkñâ âlipñâ zo yatâ op ândeip. ²⁰ Anutu zâk mârurñan hân kombânâ mân muyageibân nep zo nanñâ sâm pindip. Nânñangât muyamuyagiñ ko bet narâk murukñan zi nengât op muyageip. ²¹ Zâkñâ nen Anutugâren târokwatniñgip. Anutuñâ mumuñan gâbâ mângim neule âsakñâ giñangi giarip. Zorat nen Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândien.

Den siñgi âlipmandâ mânginiñgip.

²² Zen den bonñâ lunetâ um dâpziñ salekkoip. Oi buku bonñâ upigât yatâ muyageip. Zorat umñâ gâsâyagom ândibi. Umziñ nep zoren pane buku orot âsagem kâtigibap. ²³ Zen âsaâsagiñ uñakñâ. Buñ orotñan buñâ, mân buñ orotñâ. Anutugât den ândiândiñ sot zinziñ kâtik, zobâ muyagiwe. ²⁴ Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “A zen hibuk yatâ. Oi neuleziñ zo hibuk neule bâlonñâ yatâ. Hibuk neule zo âmbârângâm gemap. ²⁵ Anutugât den ko zo zinziñ kâtik. Zo zem zâimâmbap.”

Siñgi âlip den dâzângowe, zo ko zi.

2

Nen Yesugâren pâlâtân op kâtiginat.

¹ Zen bâliñâ sot sarâ sot kâsâp, umân pâpan, mem ge kwâkwat den zo birâm nanğâbi. ² Birâmñâ katep

mâik namgât otziñgâmap, zo yatik zen um dâpziñangât nalem, Anutugât den, zorat yatik otziñgâbap. Zo nemñâ siñgi âlibân lâmbat kâtigem kinbi. ³ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Kembuñâ tânzânğoi nângâm âkñâle urâwe, zorat op zâkkât den nângâmñâ lunam upi.

⁴ Kembuniñâ Yesugât den nâi itâ ziap. Zâk mirâ kunkunñâ ândiândiñ. Anñâ ek birâne Anutuñâ zâkkât nângi zari mem sâlâpkoip. ⁵ Zorat zen hâmba ândiândiñ op zâkkâren târokwap kin zâimñâ Kaapungât namâ upi. Oi Kembugât tirik namâ galem a yatâ umziñâ Kembugâren pane ze kore okñangâbi. Zo Yesu Kristogât op nângi âlip upap. ⁶ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Nângâ. Nâ Sioñ bâkñan, Yerusalem kamânân kunkun nâi kwânânğan. Kunkun zo gâsum sâlâpkuwan, zo sângân patâ. Anñâ zâkkâren nângâm pâlâtân kwapi zo ko mân kwakpi.”

⁷ Oi zen zâk nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândime. Zen zâkkât nângâne bonñâ uap. Ka a nâmbutñâ nângâm pâlâtânziñ buñâ, zengât itâ sâip,

“Mirâ tuutuun a kunkun ek âkon op birâwe, zorâñ kunkun zinziñ kâtik op kinzap.”

⁸ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“A zen kunkun zoren kom tâmbetagobi.”

A siñgi âlip birâmñâ zoren kumbigât sâsân zo, zen yatâ upme.

Nen Anutugât kâmut urâwen.

⁹ Zen ko Anutugât kâmut gakânñâ sot tirik namâ galem a gakânñâ sot târârak a ambârâpñâ. Yatâ zo zen ko nâtâtigân gâbâ diiziñgâm ga âsakñan zâambarip. Kut nâi nâi âlipñâ opmap, zorat siñgi den sâne lañ kârâbapkât gâsuziñgip. ¹⁰ Zen mârurñan zâkkât a mân urâwe. Narâk ziren ko Anutugât a kâmut ândie. Mârurñan

kwakmak ândiwe. Zi ko tânzângeoi ândie.

Bâliņâ kândâtkom ândinat.

¹¹ Bukurâpnâ, nâ dâzângua nângâne. Zen hânân kwande sot lomba ândimeņâ um sâkziņangât âkņâle bâliņâ zo kândâtkubi. ¹² Wangât, um sâkziņangât âkņâle bâliņâ zo um dâpziņangât kâsa yatâ uap, zorat. Yatâ ândimeņâ um kâtik osetziņan târârak ândibi. Yatâ ândine um kâtik a ziņâ zengât laņ bâliņ mâme sâmņâ topziņ ek nângâmņâ Anutuņâ takâbabân orot mâme nepziņangât Anutu sâm âlip kwâkņangâbi.

A kutâ zengât den lunat.

¹³⁻¹⁴ Kembangât op a kutâ sot a sâtņâ top top zengât sâtziņ lubi. A kutâ patâ ândiap, zâkkât sot hângât galem a zâmbarip, zengât den kâtik ârândân lubi. Ziņâ bâliņ mâme a hâuņâ ziņgâbigât sot a âlipņâ ândie, zen sâm âlip kwatziņgâbigât sâm ziņgip. ¹⁵ Zen ko nep âlip zi tumņâ a um kâtik sâm gulip muyagime, zengât den mem gei pambigât Anutuņâ sâm ziņgap. ¹⁶ Zen olaņziņgipkât dumun buņ ândie. Oi ândiândi zorâņâ bâliņâ mân ekap-kubap. ¹⁷ Târârak ândim Anutu kore okņangâbi. ¹⁸ Zen a aksik zengât nângâne gigiņâ mân upap. Bukurâpziņ umziņandâ gasâzângeoi ândibi. Anutu hurat kwâkņangâm ândibi. A kutâ patâgât sât lum ândibi.

Kore a, zengât den.

¹⁹ Kore a, zen patârâpziņ hurat kwatziņgâm sâtziņ lum ândibi. A patâ âlipņâ sot sânduk ândiândiņ, zenâk buņâ. Kârâpņâ ândiândiņ, zen ârândân sâtziņ lum ândibi. ²⁰ Zen Kembangât nângâm âlip utnetâ laņ sâknam ziņgâne âkon den mân sâm ândine ko Anutuņâ zengât nâņgi âlip upap. ²¹ Ka zen tosa muyagine lapitziņgâne Anutuņâ dap yatâ nâņgi âlip nâi upap? Zen târârak ândim kâmbam ziņgi hâuņangât den mân

sâm ândine Anutuņâ zengât nâņgi âlipņâ upap.

Yesugât mâtâbân lâņ âinat.

²² Zen yatâ upigât sâm ziņgip. Wangât, Kristo zâk yatik zengât op sâknam nângâm kândom otziņgip. Oi zen mâtâp zo ekņâ yatik lâņ âibi. ²³ Yesu zâk bâliņâ mân oip. Sarâ lâuņan gâbâ mân gâip. ²⁴ Zâk sâm bâliņ kwâkņangâne hâuņâ mân sâip. Sâknam pindâne hâuņangât den mân dâzângeoi. Buņâ. Den sâm kwâkâkwâkâņ nep bonņâ tuumap, Anutu, zâkkâren nângâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândeip. ²⁵ Nenġât bâliņandâ zâkkât sâkņâ kwâkņan zari poru nagân mem zâi moip. Nen bâliņâ birâm ândiândi târârak ândinatkat yatâ oip. Zâkkât useņâ zorâņ zengât use zo gulipkoi soġei âlipziņ urâwe. Zen râma yatâ laņ gulip ândiwe. Narâk zi ko um dâpziņangât galem a, Yesu, zâkņâ diiziņgi zâkkâren ga ândie.

3

A ambân zengât den.

¹⁻² Ambân zengât yatik sâbâ. Zen abârâpziņ zengât gigiņâ ândibi. Oi abârâpziņ nâmbutņâ zen Kembangât den kom ândine zen den mân dâzângeoi diim gem ândine abârâpziņ zengât orot mâme âlip zo ekņâ umziņ melâņbi. ³ Ambân zen sâkkât neule kâukziņ mem kubik kwâlak sângân zâizâiņ gânduziņan pame sot hâmbâ neule âlip mem ândime, zorat nângâne yenni upap. ⁴ Neule bonņâ zo itâ. Umziņan tik zem muyagemap, zo neule ziziņ kâtik muyagei Anutuņâ nâņgi zâizâiņ upap. Um lumbe sot um sânduk ândiândiņ, zorat san. ⁵ Kembangât siņgi ambân mârumņan ândiwe, zen neule zo mem ândiwe. Oi Anutugâren nângâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândim abârâpziņ sâtziņ lumarâwe. ⁶ Seraņâ Abaramġât den zo lum ândeip. Oi patânâ sâm ândeip.

Oi zen kut n̄ai n̄ai âlipn̄a opn̄a kengât buŋ ândim Seragât bârârâp op ândibi.

⁷ A zengât yatik sâbâ. Ambân zen imban̄aziŋ gigin̄a. Zorat op ambirâpziŋ zen n̄angâmnik kut zo otziŋgâm ândibi. Oi ândiândi kâtikkât ârândân ândibigât sâip. Zorât a ziŋ ambirâpziŋ gâlem otziŋgâm ândibi. Yatâ op ândine ninâuziŋâ pânsâsân buŋ, hâlâluyâk zâibap.

⁸ Oi mâpot sâbâ. Zen aksik patâ umziŋ diim gei um kânok op um sândugân ândibi. A toren̄nâ, zengât bukurâpniŋâ sâm umziŋandâ gâsâyagom lumbern̄a op um n̄angânangâyân ândibi. ⁹ A ziŋ kut n̄ai bâliŋâ otziŋgâne hâuŋâ bâliŋik mân otziŋgâbi. A ziŋ sâm bâliŋ kwatziŋgânetâ hâuŋâ sâm bâliŋ den mân dâzâŋgobi. Buŋâ. Zen sâm âlip kwatziŋgâbi. Anutuŋâ mâsop minziŋgâbam diiziŋgipkât a mâsop minziŋgâbi.

¹⁰ Zorat Kembangât ekabân den n̄ai itâ zaip,

“N̄ai zâk ândiândigât âkŋâlemap sot narâk âlip muyagibapkât n̄angâmmap, zâk lâun̄a galem oi den bâliŋâ mân takâbap. Oi lâun̄an gâbâ sarâ den mân gâbap. ¹¹ Bâliŋ top top zo kândâtkom kut n̄ai n̄ai âlipnik upap. Oi lumbern̄a mâtâp kârum muyagem nepn̄a tuubap. ¹² Kembangâ a târârak zen ziŋgiri âlip opmap. Konsâm mâpâsime, zorat kindapkwap tâpmap. Bâliŋ mâme zen ko Kembangâ ziŋgitn̄a kâsa otziŋgâm ândimap.”

Sâknamgât den.

¹³ Zen ko kut n̄ai âlipn̄angât n̄angâm nep tuum kâtigem ândine an̄a dap dabân tâmbetzâŋgobi? ¹⁴ Bâliŋ mâme a nâmbutn̄a ziŋ kâsa otziŋgâne sânam kwâtkwât mân upi. Orot mâme âlipn̄angât sâknam kwâkŋan zâibi zo ko Anutuŋâ zengât n̄angi âlip upap. Kâmbam zâŋgonam utne sânamziŋ mân sâmbubap.

Kengât mân upi. ¹⁵ Umziŋ mem kubikne Kriston̄a ko kembuziŋ ândibap. Oi n̄angânangâziŋandâ Kembangâren n̄angâm ândime, zorat mâsikâziŋgâne um bâbâlan op topn̄a sapsubi. ¹⁶ Oi den zo mulunângen sâmn̄a umziŋan bâliŋâ n̄ai mân muyagei sâbi. Hurunângen sâne âlip upap. Yatâ utne Kristo sot pâlatân op ândim kut n̄ai n̄ai upme, zorat sâm bâliŋ kwatziŋgâme, a zo zen sarâziŋangât top muyagei ek anun upi. ¹⁷ Kristogât siŋgi a zen kut n̄ai n̄ai âlip op ândine Anutuŋâ n̄angi âlip oi kâmbam sot tâk namin zâmbanbi, zorat n̄anga âlip upap. Ka bâliŋ utne sâknam ziŋgâbi, a zo zengât n̄anga giap.

¹⁸ Kristo zâk târârak op ândimn̄a a nâmbutn̄a zengât bâliŋâziŋangât opn̄a sâp kânok moi âkip. Târârakn̄andâ gâŋgonâ neŋgât op yatâ oip. Nen Anutugâren nâmbanbapkât sâk sot ândeip, zo kune moip. Ka Kaapum sot ândei ko m̄angei zaarip.

Noa ândei ândiwe, zengât den.

¹⁹ Yesuŋâ Kaapum sot ândimn̄a um dâpziŋ tâk namin zeip, zengâren âim siŋgi âlip dâzâŋgoip. ²⁰ Zen mârumŋan Noa zâk waŋgâ tuum ândei Anutuŋâ um lumbern̄a otziŋgâm, a zo, zen diŋâ lubigât mambâtziŋgâm ândei diŋâ birâwe. Oi a ambân bituktâ, nâmburân karâmbut yatâ, zeŋak waŋgâyân zâine toon̄a mân gwâkâziŋgi ândiwe. ²¹ Too uurup taki Noa sot a ambân gakânâ waŋgâyân zâim hâlâlu ândiwe. Oi too uurup patâ zorat dâpn̄a toon̄a too saŋgonziŋgâme yatâ. Too zo sâkziŋan gwapgwap zo mân saŋgobapkât upmen. Buŋâ. Yesuŋâ mumuŋan gâbâ zariŋkât opn̄a zen Anutu mâtenan hâlâlu sot tosan̄a buŋ kinbigât too saŋgonziŋgâmen. ²² Yesu zâk sumbemân Anutugât âsan bongen zâi ândiap. Zoren ândei sumbem a zâizâiŋ sot imban̄aziŋoot aksik patâ zen zâkkât gigin̄a ândie.

4

Yesunâ sâknam nângip, yatik nângâmñâ bâliñâ birânat.

¹ Kristo zâk sâknam nângip. Zen zo yatik upigât Kristogât nângânângâ yatâ upi. Oi itâ nângâbi, “Nâi zâk sâknam nângâmñâ bâliñâ kândâtkubap. ² Oi sâk sot ândiândiñ narâk ziap, zoren sâkkât âkñâlê bâliñâ zo mân lumñâ Anutugât denâk lum ândibap.” ³ Mârumñan itâ op ândiwe. Lañ ândiândiñ, âkñâlê bâliñâ, too kâtik nem um gulip orot, nalem nemñik ândiândiñ, lopio sarâ kore okñangâwe. Zen kut ñâi ñâi zo um kâtik a zen sot op gawe. ⁴ Oi narâk ziren um kâtik a zen sot lañ gulip mân ândimegât nângâne ñâi oi sâk bâliñ kwatziñgâme. ⁵ Nâran ko ândiândiñâ sot mumuñâ, neñgât den sâk kwâkâbapkât sâsâñâ, Anutu, zâkkât mâtenan pindiñsâm kin topziñ sâk muyagibi. ⁶ Oi topñâ itâgât. Yesunâ a mumuñâ sinji âlip dâzângoip, zen mârum hânân sâk sot ândim mumuñangât sinji ândiwe. Ka Yesunâ moip, narâk zoren sinji âlip dâzângoi um dâpziñ sumbemân zâim ândiândi kâtik ândibigât mâtâp âsageip.

Narâk pâñkânok uapkât buku op berân miangânat.

⁷ Hânân kut ñâi ñâigât narâkñâ âkâbam uap, zorat zen um hâlâlu sot um wâgân kin ninâugât bâbâlan upi. ⁸ Oi umziñandâ gâsâyagom ândibi. Umziñâ zo nep zoren pane zeî kâtigibi. Yatâ op ândine tosa birâbirâñ zeñgâren âsagibap. ⁹ Zen âkonñâ buñâ, buku orangâm ândibi. ¹⁰ Anutuñâ zen sinji âlipkât imbanâ top top zen ziñgip, zo anâ anâ zemziñgap. Zo mulun mem ândim tânagom ândibi. ¹¹ Nâi zâk sinji âlipkât minduminduyân den sâbap, zâk Kembugât den zorik sâbap. Nâi zâk bukurâpñâ kore otziñgâbapkât sâk pindip, zâk nep zo tuum ândibap. Zo Anutuñâ imbanâ pindi tuubap. Zen yatâ utne Yesu Kristoñâ

tânzângoi ândimegât a zen Anutu mâpâsem sâk âlip kwâkñangâbi. Zâkkâren neule âsakñâ sot imbanâ zeipñâ zem zâimâmbap. Perâkñak.

Yesugât op sâknam nângâmñâ umâlep muyaginat.

¹² Bukurâpnâ, zeñgâren sâknam kârâpñoot muyagem ziap, zorat op mân pârâk pambi. Sâknam zo zen mâsikâziñgâbapkât âsagiap. ¹³ Kristo sâknam nângip, zen yatik nângâm ândie. Oi bet zâkñâ neule âsakñoot muyagei zâk sot sâtâre patâ upi. ¹⁴ Zen Kristogât a op ândiegât sâk bâliñ kwatziñgâne nângâne âlip upap. Wangât, neule âsakñâ mariñâ, Anutugât Kaapumñâ, zâk zen sot ge ândiap, zorat. ¹⁵ Zeñgâren gâbâ a ñâiñâ den ku mo kâmbu mo a ku mo zâizâiñ op sâi ko zorat hâuñâ sâknam mem anjun upap. ¹⁶ Ka zeñgâren gâbâ ñâi zâk Kristogât a op târârak ândiapkât kâmbam mo tâk namin pane zorat nângi anjunñoot mân upap. Buñâ. Zâk Kristo sâknam nângip yatik sâknam nângap, zorat Anutu sâtâre okñangâbap. ¹⁷ Nângâne. Anutuñâ top lâkulâku nep zo arâpñâ neñgâren topkwap tubapkât narâkñâ mâte uap. Nep zo neñgâren topkwap tuum âimñâ sinji âlip birâme, zeñgâren tuum dap otziñgâbap? ¹⁸ Zorat Kembugât ekabân den ñâi itâ ziap, “Hâuñangât den sâsâñ narâkñan a târârak ziñ sumbemân bagibagiñâ, zo yâmbâtnâ oi ko bâliñ mâme sot sinji âlip birâme, zen dap upi?” ¹⁹ Zorat Anutuñâ nângi âlip oi sâknam kwâkñan zâibi, zen âlip orotñangât nep tuum ândim Kembuñâ tânzângobapkât um bâbâlan op mambât ândibi. Wangât, Kembugât den zo kâtigemap, zorat.

5

A sâtñâ ândiândigât den.

¹ Zeñgâren galem a ândie, zen nâ galem a bukuziñandâ den

dâzângobâ. Kristonjâ sâknam nângip, zo sinnâ bonņandâ egâwan. Oi ândimjâ zâk sot neule âsakjâ mimbat, zorat op ko nâ den zi dâzângua nângânek. ² Galem a zen Anutugât râma kâmut zi galem otziņgâbigât sâm ziņgip. Zo um yâmbât buņâ, um bâbâlanjâk galem otziņgâbi. Nep yatâ zo tuum kât sikum mimiņangât buņâ, nep zorat umziņ kiri tuubi. ³ Oi a kembu otziņgâm buņâ. Ziņâ râma kândom otziņgâm mâtâp âlipjâ zo tirâpzângobi. ⁴ Yatâ op ândine ko gâtâm râma galem a patâjâ gam sângân neulenoot, zinziņ kâtik zo ziņgi mem ândibi.

⁵ A sâk wâgân ândime, zen yatik dâzângobâ. Zen a patâ zeņgât gigiņâ ândibi. Oi zen aksik patâ nepkât sâņgum, kutjâ um gigiņâ, zo lapjâ kore orâņgâm ândibi. Zen nâņge. Kembugât ekabân den nâi itâ ziap. “Anutu zâk a zâizâiņ kâbakņeziņgâmap. Ka a um gigiņâ ândime, zen tânzâņgomap.” ⁶ Zorat op ko zen um gigiņ op ândim Anutu imbaņâ mariņâ, zâkkâren pindiņsâm ândibi. Yatâ utne nâņgi narâk mâte oi zâkņâ tânzâņgobap. ⁷ Kut nâi nâigât nâņgâ kwâkâ upme, zo Anutugât bikņan pam birâbi. Zâk umņâ zeņgâren kinzap. Zâkņâ on galem otziņgâmap. Zorat nâņgâ kwâkâ mân op ândibi.

Um wâgân ândibi.

⁸ Zen um kendon ândim gasâziņ kârâm ândibi. Kâsaziņ Sataņ, zâk zuu kâtik Laion yatâ op nâi mo nâi zibâ sâm âi takâm, ga takâm obândimap. ⁹ Oi zen Kembugâren nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm kâtigem kin, Sataņ zâk kânzâratņangâne âibap. Oi itâ nâņgâbi. Bukurâpziņ hân dâp zeņgâren yatik sâknam sot mâsimâsikâ muyagem ziap. ¹⁰ Oi Anutu, tânzâņgozâņgoņ mariņâ, zâk neule âsakjâ zinziņ kâtik zo zemņangap, zâkņâ zen Kristo sot pâlâtâņ op ândiegât neule âsakņan bagibigât diiziņgipjâ sâi

narâk pâņkânok sâknam nâņgânetâ ko melâņ kubikziņgâmņâ mem kâtikņan kwatziņgâbap. ¹¹ Yatâ mo yatâ tuubapkât imbaņâ zo zâkkâren zeipjâ zem zâimâmbap, kâtikņâ. Zo perâkņak.

Den murukjâ.

¹² Nâ den zo Siliwano dukua ekabân kulemgum ziņgap. Nâ zâkkât nâņga buku bonņâ uap. Zen um bâbâlan op sinji âlip mem kâtigem ândibigât den pâņkânok zi dâzâņguan. Itâ nâņgâm ândibi. Sinji âlip nâņgâm ândiwe, zo Anutuņâ tânzâņgozâņgoņangât den bonņâ. Zorat zen zorat umņan bagim kâtigem kinbi.

¹³ Kembuņâ gâsuziņgip, yatik Babiloņ kamânân ândie, zeņgâren kâmutjâ gâsuziņgi ândie. Oi zo ziņ zeņgât nâņge. Oi nannâ Mareko zâk ârândâņ. ¹⁴ Zen buku buku op luyangâbi.

Kristogât sinji ândie, zeņgâren um lumbe zimbap.

Zo yatik.

Ekap zagât Peteronâ kulemguip.

Mâsop den.

¹ Simon Petero, Yesu Kristogât kore a sot Aposolo, nânâ nen sot târârak marinâ, Anutu sot kubikkubikniñâ Yesu Kristo, zekâren nângâm pâlâtân kwatzikâm ândibigât diizingip, zengât ekap zi kulemgum zingan. ² Zen Anutu sot kembuniñâ Yesu, zet sot pâlâtân op ândiegât um lumenâ sot tânzângoazângoñ walâwalân zengâren zem zâibap.

Singi âlipkât bon muyagem âibi.

³ Yesu zâk imbanâñandâ nen um hâlâlu sot târârak ândinatkat imbanâ niñgi ândien. Zo nen Anutugât tobat yatâ ândinat sot zâk sot neule âsakñan ândinatkat diiningâm zâkkât topñâ muyageniñgi zâk sot pâlâtân urâwen. ⁴ Zâk yatâ op umgât gom sambe patâ niñgâbap, zorat singi sâip. Den zi nângindâ zorat bonñâ niñan muyagei hânân âkñâlegât tâmbetagoagon ziap, zo kândâtkom Anutu sot pâlâtân op holi tobat kânok utnatkat sâip.

⁵ Zorat zen nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândie, zen kâtigine târârak ândiândiziñ muyagibap. Târârak ândiândiziñandâ top nângânângâziñ muyagibap. ⁶ Nângânângâziñandâ um kendon muyagibap. Um kendonñâ kâtikkâtiginiñâ muyagibap. Kâtikkâtigiziñandâ singi âlip sot ninâugât bâbâlan orotñâ muyagibap. ⁷ Singi âlip sot ninâugât bâbâlan upmenâ buku op ândiândiñ muyagibap. Buku op ândiândiñandâ tânagoagon muyagibap.

⁸ Kut nâi zo aksik zengâren muyagem zeï Kembuniñâ Yesu Kristo sot pâlâtân op ândim nep tuune bon buñ mân upap. ⁹ Ka nâi zâk kut nâi zo buñ ândibap, zâkkât itâ sâsân. Zâk siñ bâpsâsân sot um kâtik. Mârumñan sanjon kubigip,

zo nelâmkoi ândiap. ¹⁰ Bukurâp, zen Kembuñâ gâsum sâlâpzançoip, zorat kâtigem Kembu sot pâlâtân ândibi. Zo zengâren bon upapkât kâtigibi. Zen yatâ op ândimñâ mân lorem birâbi. ¹¹ Kâtigem op ândine kubikkubikniñâ, Kembu Yesu Kristo, zâkñâ diizingi sumbengât kiñ topñan bagim ândim zâimambi.

Petero zâk mumbapkât kânñan nângip.

¹² Zen den zo aksik kwâkâm zingâwe, zo nângan. Oi zen den bonñâ nângâmñâ mem kâtigem ândie, zo nângâm lan den zorik dâzângom ândibat. ¹³⁻¹⁵ Nâ hân sâk birâbatkât narâkñâ itâ nângan. Zo mân kârep uap. Den zo Kembuniñâ Yesu Kristonâ sapsom nigip. Oi nâ birâzinga den zo nângâm ândim zâibigât ekap zi zingan. Nâ itâ nângan. Nâ zi sâk sot ândim den zo dâzângom ândia dâp upap.

Peteronâ Kembugât neule âsakñâ egip.

¹⁶ Den singi dâzângowen, zo bonñâ. Zo den pat mo singi yennâ a niñ nângânângâyân gâbâ mân dâzângowen. Nen Kembugât neule âsakñâ sot imbanâ igâwen. Zo yatâ ekñâ imbanâ sot takâtakâñâ zorat den singi dâzângowen. ¹⁷ Nen Yesu sot bâkñan tâindâ sumbemân gâbâ neule âsakñâ zâkkâren gâi Anutu Ibanâñâ sâi âlip den dukuip. Oi Yesugât itâ sâip, “Zi nannâ. Um-nandâ zâkkârenâk kinmap. Zâkkât nânga âlip nâi uap.” ¹⁸ Nen zâk sot ârândân tirik bâkñan zarindâ den zo sumbemân gâbâ gâi nângâwen. ¹⁹ Oi zorat nen Propete a zengât den nângindâ bon opmap.

Den zo kârâp âsakñâ nâtâtigân âsagemap yatâ. Zen zoren ek ândine mirâ hanjâbap. Oi umziñan sângelak patâ, Yesu, zâkkât âsakñandâ maa yatâ âsagibap. ²⁰ Den patâ zi sa nângânek. Propete a, ziñ kut nâi nâi gâtâm âsagibap, zorat sâm Kembugât ekabân kânñan kulemguwe. Zorat

topnâ anâ ziknâ umgât mân sâbap.
²¹ Den zo a zinjâ umziņangârâk mân sâwe. Buņâ. Tirik Kaapumņâ den zo Anutugâren gâbâ mem umziņan pâi den zo sâwe. Zorat anâ zik umgât den zorat topnâ mân sâbap. Tirik Kaapumņâ den zorat topnâ sapsuņanġi âlip sâbap.

2

Sinġi âlip ku a, zengât den.

¹ Mârumņan Isirae a zengâren propete a sarâņâ nâmbutņâ zo muyagem ândiwe. Oi narâk ziren zengâren yatik kwâkâm zinjâ a sarâņâ muyagibi. Zen sinġi âlipkât sâm gulip tigâk muyagei zengâren kâsâp muyagibap. Oi a yatâ zo Kembuņâ tosaziņangât op mom sângânziņ meip, zâk kwâimbânangâbi. Yatâ utne tâmbetagoagoņ muyageziņgâbap.
² Oi zen laņ mâman ândiândiņ nep tuune a doņbep ziņ zinjġit wâratzângobi. Yatâ utnetâ ko den bon mâtâp zo sâm bâliņ kwapi.
³ Zen kât sikumgât âkņâle opņâ den sarâ sâm kut nâi nâi zo laņ betziņan mimbi. Ka zen ko itâ nângâbi, “Mârumņan gâbâ zengât hâuņangât sâbam ândim gâip. Oi tâmbetzângobapkât sâsân, zo tâmbetzângobapkât mambâtziņgâm ândiap.”

A mârumņan hâuņâ ziņġip, zorat den.

⁴ Anutugât nângâmen. Zâk sumbem a nâmbutņâ bâliņ utne mân birâziņġip. Buņâ. Simân kâbakņeziņġi nâtatigân tâk namin geiwe. Zoren den hâuņâ sâsânangât narâkņâ mambât ândie.

⁵ Anutu zâk mârumņan bâliņ mâme a mân birâziņġip. Noaņâ ândiândi târârakât mâtâp zorat a ambân dâzângomâip. Zâk sot a ambân nâmburân zagât zen waņġâyân zâim gwâlâ ândiwe. Oi bâliņ mâme a zengâren too uurup patâņâ takâm gwâkâziņġip.

⁶ Narâk nâin Sodom sot Gomora kamân yatik buņ upabotkât sâi kârâp zikesei buņ urâwet. Zo bâliņ mâme a bet muyagem ândibi, zengât girem sâm yatâ oip. ⁷ Ka a târârakņâ, Loti, zâk bâliņ mâme a ziņ laņ gulip ândine zorat nâņġi mân dâp oi Kembuņâ kâmut zobâ gâsuip. ⁸ (Loti zâk a târârakņandâ osetziņan ândei zen bâliņ top top utne sirâmņâ sirâmņâ ek nângâm umņâ bâliņ oi ândei.) ⁹ Zorat itâ sâbâ. Kembuņâ a târârakņâ mâsimâsikâyân loribegât op tânzângomap. Oi bâliņ mâme a zen hâuņangât narâgân sâknam ziņgâbapkât tâk namin zâmbanmap. ¹⁰ A umziņ bâliņangât kinmap, zen laņ mâman opņâ Kembu sot sumbem a zâizâiņâ sâm bâliņ kwatziņgâme. Kembuņâ a yatâ zo tâk namâ kâtikņan zâmbanbap. A yatâ zorâņ kenġât buņâ den kwâkziņan sâm sumbem a âsakņâ sot imbanâziņoot zen sâm bâliņ kwatziņgâme. ¹¹ Yatâ upme. Ka sumbem a zen imbanâ sot kâwali top nâi zemziņġapņâ Kembuġât mâtenan mân sâm bâliņ kwatziņgâme.

¹² Ka laņ mâman a zo, ziņâ um nângânângâziņ buņ, zuu zângom nime, zo yatâ. Kut nâi nâigât topnâ kârum den laņ sâme. Zen zuu yatâ zângobap. ¹³ A zo bâliņâziņangât sângân mimbi. Zen aņun buņ sirâmân kamân sombemân sâkkât âkņâle lum bâliņâ upme. Zen âkon buņ sii nalem sot kep kâmam zorat sâtâre upme. Zen osetziņan ândim um gulip kwatziņgânam yatâ upme. Ziņ osetziņan mân orotņâ op sii nalem nine zorat nâņġa aņunġoot uap. ¹⁴ A zo, zen sinziņâ laņ ek nângâm âkņâle upme. Oi bâliņâ âkonņâ buņ upme. A lotņâ zen kut nâi yatâ zorat mem um gulip kwatziņgâme. Kât sikumgât âkņâle op umziņ oip. A zo, zen simġât sinġi. ¹⁵ Zen mâtâp târârak zo kândâtkom a sâņġiņâ, Bileam Beroġât nanņâ, zâkkât mâtâp bâliņâ zo lâņme. Bileam zâk bâliņangât sângân

mimbatkât laj oip. ¹⁶ Zâk bâlijanğât op sijan geip. Oi donji dij bujandâ a den yatâ sâm Propete a Bileam zâk den kârâpnoot dukuip.

¹⁷ Bâlijan mâme a zo, zen too kârâksâsân yatâ. Oi pibânâ saru kom kâbaknei âim gâmap, zo yatâ. A yatâ zo, zinj nâtâtikkât sinji upigât sâsân. ¹⁸ A zo, zen zâizâin den sâme. Oi a nâmbutnâ bâlijanğât mâtâp birâm âlipjanğât mâtâp âinam utne kâitzângom laj ândiândinâ mâtâbân diizingâne âine bâlijanğât nep ârândân tuume. Zinjâ a itâ sâm dâzângome, ¹⁹ “Zen yatâ opnâ dumun buj ândim kwâtâtibi.” Zo zinjâ bâlijanğât dumunân zem sarâ yatâ sâme. Nen ko itâ nângen. A nâinâ wan mo wangât kore upap, zâk zorat dumunân zimbat.

Mâtâp sânjinan puriksâm sâi ko tosa mimbe.

²⁰ Nânge. Sinji âlip bujâ, zengât banjet kândâtkom Kambu Yesu Kristo mâte okjanğâm zâk sot pâlâtân urâwenâ puriksâm mâtâp sânjinan âinetâ bâlijan kâtiknâ upap. ²¹ A yatâ zo Kembangât târârak mâtâp mân ek lânne sâi bâlijan bituk opap. Zen târârak mâtâp zo lânâwenâ den kâtiknâ kwâkâm zingâne zo birâm mâtâp sânjinan âine bâlijan kâtiknâ upap. ²² A yatâ zo, zengât den sumbujan itâ sâme. Zo bon opmap, “Wâunâ mogatnâ zorik âburem dum nemap. Bâu zâk banjerân sanjon dum zagatnâ sanjomap.”

3

Kembangât den zo yenjâ mân upap.

¹ Bukurâpnâ, zengât ekap zi kulemgua sâp zagât uap. Nâ umzinj mângia Kembangât den nângâm kwâtâtibigât kulemgum zingan. ² Kembangât sinji a Propete, zen mâruman den sâwe, zorat nângibigât otnigap. Oi Aposolo gakârâpnâ nen kubikkubikniñâ, Kambu Yesu, zâkkât den kâtik

dâzângowen, zorat ârândân nângâm kwâtâtibigât otnigap.

³ Kânjan itâ nângâm kâtigibi. Hângât narâk âkâbâ sâi den ku a muyagem bâlijanğât nep tuum ândim itâ sâbi, ⁴ “Kambu gâbap sâme, zorat bonnâ ikâ? Sâkurâpnin ândim muwe sot kut nâi nâi hân muyageibân gâbâ zem gaap, zo ka.” ⁵ Zen topnâ itâ nângâm tâtâlim den zo sâme. Anutunâ sâi sumbem zâk mâruman nâi âsageip. Oi hân, zâk yatik. Zo Anutu dijanğât tooyân gâbâ muyagem too sot zeip. ⁶ Oi bet toojandik a sot kut nâi nâi gwâkâzingâm nanjip. ⁷ Oi hân sot sumbem zi ziahot, zo Anutugât denjâ saaziki kârâpkât sinji op ziahot. Hâunâ mimin narâk mâte oi bâlijan mâme a tâmbetagobigât mambât ziahot.

Kambu zâk nengât op narâk mem kêrep pâmap.

⁸ Bukurâpnâ, kut nâi zirât mân kwakpi. Kambu zâk sirâm kânokkât nângi narâk kêrep patâ yatâ opmap. Oi narâk kêrep patâ zorat nângi sirâm kânok yatâ opmap. ⁹ A nâmbutnâ zen Kembangât itâ sâme, “Kambu zâk den sâip, zo bonnâ muyagibapkât kwaknâ narâk mem kêrep kwâpmap.” Zen ko nângâne yatâ mân upap. Bujâ. A nâmbutnâ tâmbetagobegât Kambu zengât mambât ândimap. Zâk a pisuk patâ umzinj melânâ zâkkâren mâte okjanğâbigât nângâmap.

Hân sot sumbem narâkzik âkâbap.

¹⁰ Kembangât narâk zo kâsa takâme yatâ muyagibap. Muyagei sumbem kwamit patâ op buj upap. Oi kut nâi igiknâ zo aksik kârâp sem nanjâbap. Oi hân sot hân kwâkjan kut nâi nâi muyageip, zo kârâpnak simbat. ¹¹ Kut nâi nâi zi buj op nanjâbap, zorat zen um hâlâlu sot târârak ândim sinji âlip mem ândibi. ¹² Yatâ op Anutugât narâk mambât ândibi. Oi narâk zo kek âsagibapkât nep tuum ândibi. Oi narâk zo mâte oi sumbem

zo kârâp simbap. Oi kut nâi nâi igiknâ zo kârâp bâlamân zingsem too yatâ opnâ buņ upi. ¹³ Nen ko sumbem unaknâ sot hân unaknâ muyagibapkât sâip, zorat mambât ândimen. Zoren târârak ândiândiņ dâp op zimbap.

Den muruknâ sot mâsop den.

¹⁴ Bukurâp, zen kut nâi yatâ zorat mambât ândim Anutu mâteņan um hâlâlu sot tosa buņ ândibigât umnâ hâbam op lumbeņâ ândine zingiri dâp upap. ¹⁵ Oi Kembuniņandâ narâk mem kâreņan pâi itâ sâbi, “Kubikniņgâbam yatâ uap.”

Bukuniņâ, Kembedgât Tirik Kaapumnâ Paulo um bâbâlan kwâkņangi nâņgânâņgâ zo wâratkum den zo kulemgum zingip. ¹⁶ Zâk ekap kulemgumap dâp den zo sapsun zingâmap. Ekapņan den nâmbutņâ ziap, zo den muyap buņâ. Oi den yatâ zo a kwakmak sot lolot zo, zîņ sâm gulipkume. Oi zâkkât ekap zorik buņâ. Kembedgât ekap nâmbutņâ zo yatik opnâ tâmbetagome.

¹⁷ Bukurâpnâ, den girem kânņan dâzâņguan. A laņ ândiândiņâ zeņgât sâm gulipnâ umziņan giari loribegât gasâziņ kârâm ândibi.

¹⁸ Oi kubikkubikniņâ, Kembu Yesu Kristo, zâkkât tânzâņgozâņgoņan sot top nâņgânâņgâņan kâtigem kinbi. Zâkkâren neule âsaknâ zemņâņgâp. Oi yatik zemņâņgâm zâibap. Zo perâkņak.

Zo yatik.

Ekap kânok Yohaneñâ kulemgöip.

Ândiândigât den sâm muyageip.

¹ Topkwap mâruman gâbâ zem gâip, oi kindapniñâ nângâwen sot sinniñandâ igâwen. Ek nângâm kwâtâtemñâ bitniñandâ gâsuwen, zo ândiândigât den sât. ² Ândiândi mariñâ zo muyagei igâwengât ândiândi kâtikñangât sinji den dâzângomen. Ândiândi kâtikñâ zo Anutu Ibâgâren zem gamñâ neñgâren gâip. ³ Zorat kut ñâi ñâi ek nângâwen, zorik zen dâzângomen. Zen sot nen sot Ibâ sot nanñâ Yesu Kristo kâmut kânok utnatkât sâmen. ⁴ Yatâ muyagei sâtâre kwâkñan ândinat kât ekap zi kulemgum zingân.

Âsakñan ândiândiñ.

⁵ Den sinji Yesugâren gâbâ nângâwen, zo dâzângomen. Zo itâ. Anutu, zâk âsakñâ. Njâtâtik zâkkâren mân ziap. ⁶ Nen njâtâtigân ândim Anutu sot pâlâtân urâwen sâindâ sâi ko sarâ opap. Oi den bonñâ mân mem ândibem. ⁷ Anutu zâk zik âsakñan ândiap, zo yatik nen âsakñan ândinat zo ko kâmut kânok opñâ nanñâ Yesu Kristo, zâkkât gîlamñandâ sanjonniñgi umniñ salek upap. Yatâ oi tosaninñâ zo aksik gulipkubap.

⁸ Nen bâliñâ mân upmen sânat, zo ko umniñ kâitkunat. Oi den bonñâ neñgât umniñan mân zim-bap. ⁹ Ka nen bâliñâniñâ sapsunat, zo ko sâi bon opmap, Anutu, târârak mariñandâ tosaninñ birâm umniñ sanjori salek op kwâtâtinat. ¹⁰ Nen bâliñâ mân upmen, yatâ sâm sâi ko Anutugâren sarâ a ândimen yatâ opap. Yatâ oindâ sâi ko zâkkât den umniñan mân zembap.

2

Kristonñâ tânnângobap.

¹ Nan bârarâpnâ Yesugât kâmut op ândie, zen bâliñ upegât den zi kulemgum zingân. Neñgâren gâbâ ñâiñâ bâliñâ upap, zo ko Ibâgâren berân mâme a, Yesu Kristo, zâk târârakñâ mariñâ ândiap, zâkkât nângâbap. Zâk betniñan mem Ibâñâ dukui tosaninñ birâbap. ² Yesu Kristo zâk bâliñâniñangât suupniñ meip. Oi neñgârâk buñâ, hân dâp ândie aksik, zengât supziñ meip.

³ Nen itâ nângen. Nen Anutugât diñâ lum ândim zâk sot pâlâtân utnat. ⁴ A ñâi, zâk Anutugât diñâ mân lumñâ itâ sâbap, “Nâ Anutu sot pâlâtân opman.” Zâk sarâ a. A yatâ zorat umñan den bonñâ mân zemap. ⁵ Njâi zâk Anutugât den nângâm lubap, zâk perâkñak umñâ Anutugâren kinbap. Nen yatik Anutugât den nângâm lum ândimñâ itâ nângânat, “Irak ziren Anutu sot pâlâtân op ândien.” ⁶ Njâi zâk Anutu sot pâlâtân op ândian sâbap, zo ko Yesu ândeip, zorat dâp wâratkum ândei dâp upap.

Buku buku opñâ âsakñan ândinat.

⁷ Bukurâpnâ, nâ den unakñâ ñâi mân kulemgum zingân. Den zo mâruman gâbâ nângâm gawe, zorik. ⁸ Oi den kulemguan, zo den unakñâ oi Yesugâren sot zengâren ârândân bon uap. Zo topñâ itâgât. Njâtâtik buñ oi âsakñâ bonñâ muyagem ziap.

⁹ Oi a ñâi, zâk bukuñâ kâsa okñangâmapñâ âsakñan ândian sâbap, zâk tok njâtâtigân ândiap. ¹⁰ Oi ñâi zâk bukuñâ umñandâ gâsubap, zo ko âsakñan ândimap. A zo bâliñan mân tâmbetabap. ¹¹ Ka a ñâi, zâk bukuñâ kâsa okñangâbap, zo ko njâtâtigân ândim njâtâtikkât mâtâp âibap. Njâtâtigân âi sinñâ egi njâtiksâi mâtâp mân ek kwâtâtibap.

Patâ sot mâik zen aksik den nângâbi.

¹² A ambân katep, zen Yesuñâ zengât suupziñ meip, zorat op tosaziñ gulipkumap kât den zi kulemgum zingân.

¹³ Ibârâp, zen mârûmñan gâbâ ândim gâip, zâk sot pâlâtân op ândiegât den zi kulemgum zingân.

A sigan, zen bâliñâ mariñâ kâsa okñangâm kâtigiwe, zorat den zi kulemgum zingân.

A ambân katep, zen Ibâgâren pâlâtân urâwegât den zi kulemgum zingân.

¹⁴ Ibârâp, zen mârûmñan gâbâ ândim gâip, zâk sot pâlâtân urâwegât zengât den zi kulemgum zingân.

A sigan, zen kâtigine Anutugât den umziñan ziap. Zen bâliñâ mariñâ kâsa okñangâm kâtigiwe, zorat den zi kulemgum zingân.

Umniñâ hângât kut ñai ñaiyân mân zimbap.

¹⁵ Umziñ hânân mo hângât kut ñai ñaiyân mân pane zimbap. Ñai zâk umñâ hângât kut ñai ñaiyân pâi zimbap, zo ko umñandâ Anutu Ibâ mân gâsubap. ¹⁶ Nânge. Hânân kut ñai ñai bâliñâ ziap, zo itâ. Sâkkât âkñâle, sennâ ekñâ âkñâle, sot umñâ zâizâiñ. Zo Ibâgâren gâbâ buñâ. Zo hânân gokñâ. ¹⁷ Hân zâk âkñâleñoot zo buñ upap. Ka ñai zâk Ibâgât den nângâm lubap, zâk tâmbânâ ândim zâimâmbap.

Kristogât kâsa muyagibap.

¹⁸ Nan bârarâpnâ, narâk pânkânok uap. Kristogât kâsa kâwaliñoot gâbapkât sâsân, zo nânge. Oi narâk ziren kâsarâpnâ donbep muyagem gam ândie. Narâk pânkânok uap, zo nânge. ¹⁹ A zo, zen osetniñan âsagiwe. Oi neñgât buku zo mân ândie. Zen neñgât buku ândim sâi nen mân birâniñgâbe. Zen birâniñgâwe, zorat topñâ itâ. Zen neñgât buku buñâ.

²⁰ Zen ko tirik a Yesuñâ Kaapumñâ zingipkât nângânângâziñoot ândie. ²¹ Zen den bonñâ mân nângâme sâm ekap zi mân kulemgum zingân. Buñâ. Zen den bonñâ nângâmegât opñâ den zi kulemgum zingân. Den sarâ, zo den bon mariñangâren gâbâ mân gâmap.

²² Yesugât kâsa, zo ñai? Yesu, zâk a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbap mârûm sâsân, Kristo, zo buñâ. A ñaiñâ yatâ sâi zâk sarâ a sâbi. Ñai zâk Ibâ sot nannâ kwâimbâzikâbap, zâk Kristogât kâsa. ²³ Ñai zâk nannâ kwâimbâbap, zâk Ibâ birâniñgâbap. Ka ñai zâk Yesu zâk bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârûm sâsân sâbap, zâk Ibâ sot pâlâtân upap.

²⁴ Mârûmñan gâbâ Kembangât den nângâm ândim gawe, zo nângâne umziñan ze nângâm ândibi. Zen yatâ op ândim nannâ sot Ibânâ, zet sot pâlâtân op ândibi. ²⁵ Yesuñâ kut ñai niñgâbapkât sâm kâtigeip, zo ândiândi kâtikñâ.

Kaapumñâ sangonniñgi Yesugâren sâtârem kinat.

²⁶ A ziñ um gulip kwatziñgâbegât ekap zi kulemgum zingân. ²⁷ Zengât itâ san. Kaapum zingip, zo zengâren ziap, zorat wangât a ñaiñâ den dâzângobap? Kaapum zingip, zâkñâ kut ñai ñaiñgât den dâzângomap. Den topñâ dâzângomap. Zâkkât den zo sarâ buñâ, zo bonñâ. Oi zen Kristo sot pâlâtân op ândibigât dâzângoip, zo yatâ upi.

²⁸ Nan bârarâpnâ, zen Kristo sot pâlâtân op ândibi. Yatâ op ândine zâk âsagem gâi kenngât sot anun mân op mâteñan âi kinbi. ²⁹ Anutu zâk târârak ândimap. Zen zâkkât yatâ nângâme. Zorat a ñai, zâk târârak ândei ekñâ sâbi, “Zâk Anutugâren gâbâ muyageip.”

3

Anutugât nan bârarâp ândien, zorat topñâ.

¹ Nângânek. Ibâniñandâ neñgât umñâ donbep kinzap. Kiri neñgât nan bârarâpnâ sâmap. Oi nen yatâ zo ândien. A um kâtik, zen mân buku ot- niñgâme, zorat topñâ itâ. Zen Anutu mân buku okñangâme.

² Bukurâpnâ, nen narâk ziren Anutugât nan bârarâp ândien. Oi biken dap muyaginat? Zo mân nângen. Ka itâ nângâm kwâtâtien, “Kembuniñâ

takâm gâi tobatnâ eknâ yatik utnat.”³ Nâi zâk zo yatâ nângâm um bâbâlan op ândi mâmannâ kubiknâ târarak ândibap. Zâk Kembu târarak ândimap, zo yatik ândibap.

Bâlin op Satangât orot.

⁴ Nâi zâk bâlin memap, zâk gurumin den komap. Gurumin den kukuñâ, zo bâlinâ bonnâ uap.⁵ Yesugât itâ nângâme, “Zâk bâlinâ maatibam geip. Oi zâk bâlinâ mân oip.”⁶ Oi nâi zâk Yesugâren pâlâtân op ândimapnâ bâlin mân opmap. Ka nâi zâk bâlin opmap, zâk zo Yesu mân ek nângâmap.

⁷ Nan bârarâpnâ, nâinâ um gulip kwatziñgâbâ sâi mân nângâbi. Nâi zâk târarak mâtâbân âibap, zâk târarak a. Yesu târarak ândimap, zo yatâ ândibap.⁸ Ka a nâi, zâk bâlin opmap, zâk Satangât a. Satangât zâk topnan gâbâ bâlinâ tuum ândim gâip. Yatik ândiap. Oi Anutugât nanñâ zâk Satangât nep kândañbam geip.

Anutugât nan bârarâp ândim bâlin mân orot.

⁹ Anutuñâ kâmut gakârâpnâ ândiândigât kâwali ziñgip, zorat zen dap dabân yatâ bâlinâ mem ândibi? Zen Anutugâren gâbâ goknâ, zorat bâlinâ mân upme.¹⁰ Anutugât nan bârarâp sot Satangât nan bârarâp, zengât topziñâ itâ muyagei iknat. Nâi zâk ândiândi târarak mân ândibap, zâk Anutugâren gâbâ goknâ buñâ. Oi nâi zâk bukuñâ kâsa okñangâbap, zâkkât yatâ Satangâren goknâ sâsân.

¹¹ Kembugât den mârumnan gâbâ nângâm gawen, zo itâ, “Umziñandâ gâsâyagom ândibi.”¹² Adamgât nanñâ Kain, zâkkât mâtâp mân lânmat. Zâk bâlin mariñangâren gâbâ goknâ, zorat munñâ koi moip. Zo itâgât. Ziknâ ândiândinâ, zo bâlinâ. Munñangât ândiândinâ, zo âlipnâ. Zorat op ko koi moip.

Yesuñâ buku otniñgipkât buku orangânat.

¹³ Bukurâpnâ, um kâtik ziñâ kâsa otziñgâne nângâne nâi mân upap.¹⁴ Nen bukurâpniñ buku otziñgâm ândiengât niñangât itâ nângâmen. Mumunan gâbâ ândiândiyân bagiwen. Nâi zâk bukuñâ buku mân okñangâbap, zâk tok mumunan ândibap.¹⁵ Oi nâi zâk bukuñâ kâsa okñangâbap, zâk kâmbam ku a yatâ, a kuktâ. Zen itâ nângâme, “Kâmbam ku a zengât umziñan ândiândi kâtik mân muyagem ziap.”¹⁶ Yesu zâk neñgât op ândiândin birin buku orotñangât topnâ iksen. Oi nen yatigâk bukurâpniñ zengât op ândiândin birindâ dâp upap.¹⁷ Ka a nâi hângât sikum zemnanñi bukuñâ wan mo wangât kwakpap oi eknâ mân nângânangâbap, zâk dap yatâ umñandâ Anutugâren kinbap? Zo buñâ.

¹⁸ Nan bârarâpnâ, buku orotnâ, zo den mo sâtnak mân sâsân. Betnâ sot umñâ utnat.¹⁹ Yatâ oindâ den bonñangât kâmurân ândien, zorat topnâ muyagei nângânat. Oi Anutu mâtenan umniñâ kengât buñ ândinat. Anutu mâtenan umniñâ kengât opapkât itâ nângânat.²⁰ Umniñandâ kengât oi itâ sânat, “Anutu zâk umniñangât dâp buñâ. Zâk tobat nâi ândim kut nâi nâi aksik zo nângâm nanngâmap.” Zorat nen kengât kândâtkum zâkkâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândinat.²¹ Bukurâpnâ, umniñandâ kengât mân oi Anutu mâtenan umâlip ândinat.²² Oi diñâ lumñâ zâkkât mâtenan kut nâi nâi oindâ egi âlip opmapkât zâkkâren wan mo wangât sâindâ niñgâmap.²³ Zâkkât gurumin den itâ ziap, “Nanñâ Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwapnâ umziñandâ gâsâyagom ândibi.” Nen yatâ utnatkât Yesuñâ sâm niñgip.

²⁴ A zen Anutugât den lume, zen zâk sot pâlâtân op ândime. Zâkoot zen sot pâlâtân opmap. Anutu zâknâ Kaapumñâ niñgip, zorân sapsun niñgi nângâmñâ itâ nângen, “Anutu zâk nen sot ândimap.”

4

Tirik Kaapum sot wâke, zengâten den.

¹ Bukurâpnâ, a den sâme, zo yen mân nângâbi. Den zorat topnâ nângâm sâlâpkum ikpi. Den zo Sataŋgâren goknâ mo Anutugâren goknâ, zo nângâm ândibi. Wangât, propete a sarâŋâ donbep muyagem ândie, zorat. ² Den Anutugât Kaapumân goknâ, zen itâ ikpi. A nâi, zâk itâ sâbap, “Yesu zâk a bâlijan gâbâ mâkâniŋgâbapkât sâsâŋ, Kristo, zo zâk hânân muyageip.” Den zo yatâ sâi ko Anutugâren gâbâ âsageip. ³ Oi a nâiŋâ Yesugât itâ sâbap, “A bâlijan gâbâ mâkâniŋgâbapkât mârûm sâsâŋ zo, zâk buŋâ. Zâk a yenŋâ op hânân muyageip.” Den zo yatâ sâbap, zo ko den zo Anutugâren goknâ buŋâ. Den zo Kristogât kâsanâ yatâ opap. Kâsa zâkkât itâ nângâme. Kâsa zâkkât imbaŋâ hânân muyagibapkât sâsâŋ, zo mârûm zi muyagiap.

⁴ Nan bârarâpnâ, zen Anutugâren goknâ, zorat ziŋâ propete sarâŋâ zen sot agom kâtigemŋâ kâsa otziŋgawe. Oi zengât umziŋan ândiap, zorâŋâ propete a sarâ zengât umziŋan ândiap, zo walâmap. ⁵ Propete sarâŋâ zen hânân goknâ, zorat hângât den sâne um kâtik a ziŋâ nângâme. ⁶ Nen ko Anutugâren goknâ. A Anutugât den nângâme, zen dinniŋâ nângâbi. Ka nâi zâk Anutugâren gok buŋandâ dinniŋâ mân nângâbap. Den bon mariŋâ, Kembugât Kaapumŋâ sot Sataŋ arâpnâ, zengât topziŋ yatâ âsagei iknat.

Anutuŋâ buku otniŋgip, zorat topnâ.

⁷ Bukurâpnâ, nen umniŋandâ gâsâyagom ândinat. Buku orotnâ, zorat topnâ Anutu. Nâi zâk bukurâpnâ buku otziŋgâmap, zâk Anutugâren gâbâ muyageip sot Anutu sot pâlatân opmap. ⁸ Nâi zâk bukurâpnâ mân buku otziŋgâmap, zâk Anutu mân ek nângâmap. Buku orotŋaŋgât topnâ Anutu. Anutu umŋandâ gâsânângom

buku otniŋgâmap. ⁹ Anutuŋâ nanŋâ kânok ândiândi muyageniŋgâbapkât sâŋgongoi hânân gem gâip. Anutu umŋandâ gâsânângom yatâ otniŋgip. ¹⁰ Buku orotŋaŋgât topnâ itâ ziap. Nen Anutu mân buku okŋaŋgawen. Zâknâ buku otniŋgâm nanŋâ sâŋgongui gemŋâ bâliŋâniŋaŋgât suupnâ mem moip. Zorat nen Anutu mâtenjan um salek kinat.

Anutuŋâ buku otniŋgâmap yatik nenŋoot buku otziŋgânat.

¹¹ Bukurâpnâ, Anutuŋâ buku otniŋgipkât nenŋoot yatik umŋâ buku buku oraŋgânat. Nen yatâ oindâ dâp upap. ¹² A sinniŋandâ Anutu mân igâwen. Um buku oraŋgâm ândinat oi ko Anutu zâk nen sot pâlatân oi buku orotnâ bonŋâ nenŋâren muyagem kwâtâtibap. ¹³ Zâk Kaapumŋâ niŋgip, zorat itâ nângen. Zâk nen sot pâlatân opmap. Nen zâk sot pâlatân upmen.

¹⁴ Ibâ zâk nanŋâ hân dâp a nen kubikniŋgâbapkât sâŋgongoi geip. Oi nen sinniŋandâ igâwengât den zo sâm muyagem dâzângomen. ¹⁵ Oi a nâiŋâ, Yesu zâk Anutugât nanŋâ sâbap, zâk Anutu sot pâlatân upap. Oi Anutuŋâ zâk sot pâlatân upap. ¹⁶ Zo yatâ oi itâ nângen, “Anutu umŋandâ gâsânângomap.” Zo ek nângâm kwâtâtien.

Anutu zâk buku orot zorat mariŋâ. Nâi zâk buku upapŋâ Anutu sot pâlatân upap. Oi Anutuŋâ zâk sot pâlatân upap.

Buku op kenŋât mân utnat.

¹⁷ Biken den sâm kwâkâkwâkân narâkŋan kenŋât buŋ kinatkât Anutuŋâ buku otniŋgip. Oi Yesuŋâ buku otniŋgâm ândimap, zo yatik hânân zi buku oraŋgâm ândinat. ¹⁸ Kenŋât sot buku, zet buku buku buŋâ. Buku bonŋandâ kenŋât molibap. Kenŋât, zo tosaŋgât hâuŋâ zo nângâm upme. Nâi zâk kenŋât mem ândibap, zâkkâren buku mân muyagiap sâsâŋ.

¹⁹ Nen ko Anutuŋâ kândom buku otniŋgipkât buku op ândimen. ²⁰ Nâi

zâk Anutu buku okņangâman sâm bukuņâ kâsa okņangâbap, zâk sarâ a. Nângânek. Nâi zâk bukuņâ sennâ igikņâ buku mân okņangâmņâ dap op Anutu mân igikņâ, zo buku okņangâbap? ²¹ Yesugât den itâ ziap, “Anâ Anutu buku okņangâmņâ bukuņâ buku okņangâi dâp upap.”

5

Anutu sot pâlâtân op ândinat.

¹ A nâiņâ, Yesu zâk a bâliņan gâbâ mâkâniņgâbapkât mârur sâsâņ zo, sâm nângâm pâlâtân kwâkņangâbap, zâkkât Anutugât nannâ sâsâņ. Oi nâi zâk Ibâ muyamuyagiņ buku okņangâbapņâ Ibâgât kiurâp yatik buku otziņgâbap. ² Nen Anutugât nan bârarâp buku otziņgâmen? Buku otziņgâmen, zo ko Anutu buku okņangâm, zâkkât den lugindâ, zorânâ topniņ sapsubap. ³ Anutu buku yen mân okņangânat. Diņâ lum buku okņangânat. Anutugât den zo yâmbâtņâ buņâ. ⁴ Anutugâren gâbâ muyagiwen, nen um kâtik a zeņgât orot mâme walâziņgâmen. Itâ opņâ walâziņgâmen. Nen Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândim hângât imbaņâ zo kom birâm walânat. ⁵ Nâiņâ kâtigem kin hângât âkâk gâlâk zo koi gibap? A nâi zâk, Yesu zâk Anutugât nannâ sâm, nângâm pâlâtân kwâkņangâbap. A zorân bonņâ upap.

⁶ Yesu Kristo zâk sumbemân gâbâ hânân geip. Hânân ândim toin giari Yohaneņâ sanņonņangip. Oi a ziņ poru nagân kune gilâmņâ gem gâip. Tooyâk buņâ. Too sot gilâm ârândân. ⁷ Oi Kaapumņâ Yesugât topņâ sâm muyagemap. Oi Kaapum zâk den bonņangât mariņâ. Sarâ mân sâmap. ⁸ Karâmbut ziņâ tânagom kin topņâ sâm muyagime, zen Kaapum sot too sot gilâm. Karâmbut zen zâkkât den kânok sâme. ⁹ A ziņ tânagom den sâne nângindâ bonņâ opmap. Oi Anutuņâ den nâi tângoï walâmap. Anutuņâ

den nâi sâi bonņâ opmap. Anutugât tân den zo nannangât den zo sâi muyageip. ¹⁰ Nâi zâk Anutu nannâ nângâm pâlâtân kwâkņangâbap, zâk Anutugât den bonņâ nângâmap. Nâi zâk Anutugât den mân nângâbap, zâk Anutugât sarâ a sâbap. A yatâ zorân Anutuņâ nannangât den tângoip, zo nâņgi bon buņ upap. ¹¹ Oi Anutu nannangât den tângoip, zo itâ muyageip. Anutu zâk ândiândiņ kâtik muyagem niņgip. Ândiândi kâtik zo neņgât siņgi sâi nannandâ galem oi ziap. ¹² Nâi zâk nannoot pâlâtân upap, zo ândiândi kâtik mimbap. Ka nâi zâk nannâ sot pâlâtân mân upapņâ ândiândi kâtik mân muyagibap.

Ninâu sot bâliņangât den.

¹³ Zen ândiândi kâtik miwe, zorat nângâbigât ekap zi kulemgum ziņgan. Zen nannangâren nângâm pâlâtân kwatne ândiândi kâtik zemziņgap. ¹⁴ Nen itâ sâm Anutu umâlep nângâniņgâmen. Nen wan mo wangât zikņak nâņgi ziap, zorat ninâu sâindâ nângâniņgâbap. ¹⁵ Zorat opņâ wan mo wangât ninâu sâindâ nângâniņgâbap. Zorat nângâm itâ nângânat. Kut nâi nâi zo neņgât siņgi sap.

¹⁶ Nâi zâk bukuņandâ bâliņ oi ikpap, (Bâliņâ zo simgât siņgi mân muyagibap.) zo ekņâ zâkkât opņâ ninâu sâi ândibap. Bâliņâ nâmbutņâ opņâ simgât siņgi mân upi. Bâliņâ yatâ zorat san. Oi bâliņâ nâi opņâ simgât siņgi orotņâ, zo ziap. Yatâ zorat ninâu sâbigât mân san. ¹⁷ Ândiândi bâliņâ top top zo bâliņik. Oi bâliņâ torenņâ zo simgât siņgi mân uap.

¹⁸ Nen itâ nângâmen. A mo ambân Anutugâren gâbâ muyageipņâ bâliņâ mân opmap. Anutugât nannandâ galem oi bâliņâ mariņandâ mân tâmbetkubap.

¹⁹ Nen Anutugâren gâbâ muyagiwen. Oi hân dâp a zie, zen ko bâliņ

marinangât biknan ândie. Zo yatâ nângâmen.

²⁰ Anutugât nannâ, zâk gemnâ um nângânângâ muyagem ningipkât den bonnâ marinâ nângâm pâlâtân kwâknangâmen. Oi den bon marinâ sot nannâ Yesu Kristo, zet sot pâlâtân op ândimen. Zâknâ Anutu bonnâ sot ândiândi kâtik marinâ.

²¹ Nan bârarâpnâ, zen Bem lopio kândâtzângom ândibi.

Zo yatik.

Ekap zagât Yohaneñâ kulengoip.

Ândiândigât den sâm muyageip.

¹ Yesugât kâmurân gâbâ a sâtnâ, nâ ambân Kembu Anutuñâ gâsum sâlâpgogip, gâ sot nan bârarâpkâ, zengât ekap zi kulemgum ziñan. Nâ umnâ gâsâzângomap. Oi nâñak buñâ, den bonñâ nâñgâme, zen yatik otziñgâme. ² Kembugât den bonñâ umniñan ziap. Oi neñgâren yatik zem zâibap. Zorat op buku op ândinat. ³ Anutu Ibâ sot nanñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lumbe neñgâren sambâlem zimbap. Zet tânnângoitâ zekât den bonñâ sot buku buku zo neñgâren sambâlem zimbap.

Umñâ buku orot, zorat den.

⁴ Nan bârarâpkâ nâmbutñâ zen Anutu Ibâgât den bon zo lum mem ândie. Nâ zorat siñgi nâñgâmñâ sâtâre patâ orâwan. ⁵ Oi zi ambân sâtnâ, gâ den bonñâ ñâi dâgoga nâñgâ. Den uñakñâ buñâ. Mârumñan gâbâ zem gâip, den zorik dâgobâ. Zen buku orañgâm ândibi. ⁶ Oi buku orotñangât topñâ itâ. Nen umniñandâ Anutugâren ari zâkkât den kâtik mem ândinat. Anutugât gurumin den mârumñan gâbâ zeï nâñgâm gawe, zo mem ândim buku orañgâm ândibi.

Sarâ a, zengât den.

⁷ Nâñgat. Sarâ a doñbep muyagem ândie. Zen Yesu Kristo zâk hân sâk sot muyageip, den zo kwâimbâme. A yatâ zo ko sarâ a sot Kristogât kâsa sâsâñ. ⁸ Nen zengâren nep tuugindâ bonñâ muyageip, zo gulip opapkât galem orañgâm ândibi. Yatâ ândim ma ko sâñgân patâ mimbi. ⁹ Ka ñâi zâk Kristogât den mân mem ândim birâbap, zâk Anutu sot pâlâtâñ mân upap. Ka ñâi zâk Kristogât den nâñgâm mem ândibapñâ Ibâ sot

nanñâ, zet sot pâlâtâñ upap. ¹⁰ Ka ñâi zâk Kristogât den mân mem ândibapñâ zengâren gâi mirâ añgân kârâm buku mân okñangâbi. Zâk mân lum mânanbi. ¹¹ Nâi zâk a yatâ zo buku okñangâbap, zâk bâliñangât nep tângubap.

Den murukñâ.

¹² Den nâmbut doñbep ziap. Oi simbupñâ ekabân kwânâñgâbatkât mân otnigap. Nâ zengâren kek gandâ den lâuyân âragunatkât san. Oi umâlep patâ utnat.

¹³ Gatkâ Kembuñâ gâsum sâlâpkoip, zâkkât nan bârarâp ziñâ nâñgâgime
Zo yatik.

Ekap karâmbun Yohaneņâ kulemguip.

Umâlep den.

¹ Yesugât kâmurân gâbâ a sâtņâ nâ, bukunâ Gaio, gâgât ekap zi kulemguan. Nâ gâgât perâkņak ot-imap.

² Bukunâ, umgâ Kembangâren pâna âlip op ziap, zo yatik sâkkâ âlip oi ândibangât ninâu sâman. ³ Gâ den bonņâ mem lumat. Bukurâpkâ nâmbutņâ zen ga den sinġi zo dâtnone nâņgâm umnâ âlip uap. ⁴ Nan bârarâpnâ zen den bonņangât mâtâp lânme. Den zo yatâ nâņgâm umâlep patâ nâi nâņgâman.

Kembangât nep a hurat kwatziņgâban

⁵ Bukunâ, gâ buku otziņgâmat. Oi kamân goorânâk buņâ, kârebân gâbâ gane buku otziņgâmat. Zo âlip op-mat. ⁶ A zen ziren Yesugât kâmut minduminduyân orot mâmegangât sâm âlip kwatgiwe. A gâgâren ganetâ Anutu kutņangât opņâ buku otziņgâmņâ zâmbana âine âlip upap. ⁷ Zen kutņangât op Anutugât nebân âi ândie. Zen um kâtik zengâren ândim kât sikum mân mimegât betziņan meindâ dâp upap. ⁸ Yatâ buku otziņgâm betziņan meindâ den bonņangât nep ârândân tuunat.

Diotrepe zâk a buku mân otziņgip.

⁹ Nâ Yesugât kâmut zengât ekap nâi kulemguwan. Oi Diotrepe zâk zikņangât a sâtņâ ândibat sâmņâ dinnâ birâmap. ¹⁰ Zorat opņâ nâ zengâren gamņâ ândi mâmanņangât topņâ sâm muyagibat. Zâk neņgât sarâ sâm, sâm bâliņ kwatniņgâmap. Oi zorigâk buņâ. Bukurâpniņâ nâmbutņâ zengâren ganetâ zâk mân buku otziņgâmņâ a nâmbutņandâ buku otziņgâne mân upigât sâm kâmurân gâbâ moliziņgi sâkņangât sinġi upme.

Demeterio zâkkât nâņgâne âlip oip.

¹¹ Bukunâ, gâ a ziņâ kut nâi bâliņâ utnetâ zengât mâtâp mân lânban. Nâi zâk kut nâi nâi âlipņâ opmap, zâk Anutugâren gokņâ. Ka nâi zâk kut nâi nâi bâliņâ opmap, zâk Anutu mân ek nâņgâmap sâsâņ.

¹² Demeterio zâkkât topņâ a aksik patâ ziņ sâm muyagiwe. Zâk a âlipņâ op ândiap. Zâk Kembangât den bonņâ mem ândimap. Orot mâmenandâ topņâ sapsuap. Oi nen yatik zâkkât sâm âlip kwâkņangâmen. Oi den bonņâ sâmen, zo âlip nâņgâmat.

Den murukņâ.

¹³ Den donbep ziap. Oi simbupņâ kulemgubatkât mân otnigap. ¹⁴ Nâ gâgâren kek gâbatkât san. Gandâ den sâm âragurat.

¹⁵ Um lumbe gâgâren zimbap. Bukuniņâ zen nâņgâgige. Nâ yatigâk bukurâpniņâ gâgâren ândie, zen nâņgâziņgan. Zorat dâzâņgoban. Zo yatik.

Ekap Yudañâ kulengoip.

Mâsop den.

¹ Nâ Yuda, Yesu Kristogât kore a, Yakobogât munñâ. Anutu Ibânâ umñâ a ambân gâsâzângom diizingi Yesu Kristonâ galem otzingâmap, zengât ekap zi kulemguan. ² Zengâren buku sot um lumbe sot tânagoagon muyagem zimbap.

Sarâ a, zengât den.

³ Bukurâpnâ, Nen ârândân sinji âlip umñan bagim ândien. Sinji âlip den zorat kulemgum zingâbatkât ot-nigi ândiwan. Ka zi girem den nâi kulemgum zingan. Zen den sinji âlipñâ birâbegât opñâ ekap zi kulemgum zingan. Sinji âlip zo mem kâtigem ândim zâinatkat Anutugât sinji a sâm ningip. Zo gulip opapkât den zi kulemgumñâ zingan. ⁴ A nâmbutñâ zen osetziñan tik bagiwe. Mârumñan zengât topziñ itâ sâm kulemguwe, “A yatâ zo, zen tâmbetagoagonan bagibi.” A zo, zen um kâtik op Anutugât den sinji âlip zo târârak mân sâm kut nâi nâi bâliñ lañ op patâniñâ Yesu Kristo kwâimbânangâme.

⁵ Anutugât diñâ birâme, zen hâuñâ zingâmap. Zo âlip nânge. Oi zorat sa nângeñek. Kembu zâk Isirae a Aigita hânân gâbâ mâkâzingip. Oi zengâren gâbâ nâmbutñandâ zâkkât diñâ birâwe, zo ko tâmbetzângoip.

⁶ Oi sumbem a nâmbutñâ zen nep diñâ birâm mirâ kamânziñ birâwe. Yatâ utnetâ ko Anutu zâkñâ zen tâk kâtikñandâ saazingâm nâtâtigân zâmbari narâk dâp zem zâimambi. Anutuñâ sâi zen narâk patin hâuñâ mimbigât mambât zie. ⁷ Oi Sodom sot Gomora sot kamân nâmbutñâ zem arip, zen yatigâk bâliñâ lañ opñâ kut nâi nâi mân orotñâ muyagine kârâp tâmbânjan zâmbari gei ândie. Nen zo ekñâ yatâ mân utnatkât oip.

Kembugât den ku a, zengât den.

⁸ Oi bâliñ mâme a osetziñan bagim ândie, zen umanân nânngâm yatigâk kut nâi nâi bâliñâ zo upme. Oi sâkziñandâ bâliñâ muyagime. Oi zen a patâ mân hurat kwatziñgâm sumbem a âsakiñâziñoot zo sâmbâliñ kwatziñgâme. ⁹ Bâliñ mâme a ziñ a imbanâziñoot lañ sâmbâliñ kwatziñgâme. Ka sumbem a zengât patâ Mikai, zâkñâ yatâ mân oip. Zâk Mose kâmbârânangât Satañ sot sârek âragumñâ Satañ den bâliñ dukubatkât nânngi mân dâp oi itâ dukuip, “Kembuñâ hâuñâ gibap.” ¹⁰ Ka bâliñ mâme a zi, zen kut nâi nâi topñâ mân nânngâm lañ sâmbâliñ kwatziñgâme. Zen zuu yatâ nânngânangâziñ buñ lañ op tâmbetagome. ¹¹ Yei, Zen gâtâm dap upi? Zen Kaingât mâtâp lâñme. Oi kât sikumgât opñâ Propete Bileamgât mâtâp bâliñâ lâñme. Oi Kora zâk zâizâinânangât op tâmbetagoip, zen yatigâk zâizâinâziñangât op tâmbetagome.

¹² A nâmbutñâ zuu bâugât op sinji âlip minduminduyân takâme. A zo, zen anunziñ buñandâ yatâ upme. Yesugât sii naleminam mindune a zo osetziñan tapñâ anun buñ lañ nime. Zen ziñangât nânngâne zari upme. A zo, ziñ sasa yatâ. Pibânâ sasa mem âim gâi sâbâyân buñ opmap. Zen âup sasa barâ kwâkñan memap yatâ, bon buñ. A zo, zen nak keet kwânâkwânangân narâkñan keet buñ kinetâ kârâm sâmbum birâbirân yatâ. Topziñ zo yatâ. ¹³ A zo yatâ, zo saruñâ kom lum âim gâmap. Kut nâi nâi bâliñâ kom gâbârem lum âim gâmap yatâ. Zen sângelak gulip âim gâmap yatâ. A zo, zen nâtâtigân âi ândim âimambigât sinji sâip.

Henokñâ den kubikkubik narâk, zorat den sâip.

¹⁴ Adamgât kiurâp âsagem gane nâmburân zagât oi Henok muyageip. Oi Henok zâk a yatâ zo zengât itâ sâip, “Iknek. Kembu zâk tirik arâpñâ

doṅbep patâ zen sot gâbâmap. A aksik zeṅgât topziṅ sâṁ muyagei um kâtik a bâliṅâziṅaṅgât topṅâ sâṁ muyagem ziṅgâbap. ¹⁵ Bâliṅ mâme a zen den bâliṅ top top sâṁ Anutu sâṁ bâliṅ kwâkṅaṅgâwe, zorat hâuṅâ ziṅgâbap. ¹⁶ A yatâ zo, zen kut ṅâi ṅâi âsagei nâṅgâne bâliṅik oi Anutu sâṁ bâliṅ kwâkṅaṅgâme. Âkṅâleziṅaṅgârâk kut ṅâi ṅâi nâṅgâme, zorat mâtâp lâṅme. Oi zen ziiṅaṅgât nâṅgâne zâizâiṅ oi kutziṅâ lum zaatme. Oi ziṅâ a nâmbutṅâ zeṅgâren kut ṅâi ṅâi minam kelâk pame.

neule sot imbaṅâ mârumṅan gâbâ zem gâip sot zemṅâṅgap, oi zem zâibap. Zo perâkṅak.

Zo yatik.

Girem den.

¹⁷ Buku âlip gakârâpnâ, zen Kembuniṅ Yesu Kristogât Aposolo ziṅâ den kâdom sâwe, zo nâṅgâm ândibi.

¹⁸ Zen itâ dâzâṅgom ândiwe, “Narâk pâṅkânok oi Anutugât den kukuṅ a zo, ziṅâ bâliṅâziṅaṅgât nep tuum ândim ziiṅaṅgât nâṅgâne zâibap.”

¹⁹ A yatâ zo, ziṅâ a kâsâpzâṅgobi. Zen hâṅgât âkṅâle zorat nâṅgânâṅgâ ândibi. Oi zen Tirik Kaapum buṅ.

²⁰ Bukurâpnâ, zen ko Tirik Kaapumgâren gâbâ nâṅgâm pâlâtâṅ bonṅâ zorâṅ mam otziṅgi kâtigem ândibi. Oi Tirik Kaapum wâratkum ninâu sâṁ ândibi.

²¹ Yatâ utne Anutuṅâ umṅandâ gâsâzâṅgoi zâk sot pâlâtâṅ op ândibi. Oi Kembuniṅâ Yesu Kristo lumbenâ muyagei ândiândi kâtik muyagibigât mambât ândibi. ²² Oi a nâmbutṅâ Kembangât den minâ birânâ mem ândime, zo tânzâṅgone mem kâtigibi. ²³ Oi a nâmbutṅâ sim kârâbân geinam utne zeṅgât umbâlâ op gâsum mâkâziṅgâbi. Oi zeṅgât bâliṅâ zo zeṅgâren âibapkât keṅgât op galem oraṅgâm ândibi.

Den murukṅâ.

²⁴⁻²⁵ Galem otziṅgi mân tâmbetagom ândine zâkkât âsakṅan zâmbari um salek op sâtâre op kinbigât imbaṅâ zemṅâṅgap, Anutu kânok sot Kembuniṅâ Yesu Kristo, zâk kubikkubikniṅâ ândiapṅâ âsakṅâ

Yohaneņā den tikņā zo sām muyageip.

Sām muyage den.

¹ Narāk mân kêrep oi kut nâi nâi muyagibap sâsân, zo Yesuņā kore arâpņā sām muyagem dâtnângobapkât Anutuņā Yesu dukuip. Yesu zâk sumbem aņā nâi sângongoi mem gem Yohane nâgâren gam dâtnom tirâpnogip. ² Oi Yohane nâņā Anutugât den sot Yesu Kristogât topņā ek nângâwan, zo sot kut nâi nâi nâmbutņā egâwan, zo sām muyagiwan.

³ Oi den kânņan âsageip, zi nâi zâk a mâteziņan sâlâpkum ziņgâbap, zikņā sot den sâlâpkoi nângâm mem ândibi, zengât nânga sâtâreņoot uap. Wangât, kut nâi nâi ekap ziren kulemguan, zi âsagibapkât narâkņā pânkânok uap, zorat.

Kâmut nâmburân zagât, zengât mâsop den.

⁴⁻⁵ Yohane nâ Asia hânân Kristogât kâmut nâmburân zagât ândie, zengât ekap zi kulemguan.

Anutu zâk ândeipņā ândiap sot gâbap, zâkkâren gâbâ sot Kaapum imbaņā nâmburân zagât zâkkâren tâkņangâm, zâkkâren gâbâ sot Yesu Kristo zâkkâren gâbâ um lumbenâ sot tânzângožângoņ zengâren zimbap.

Yesu Kristo zâk sâi bonņā opmap, zâkņā kândom otniņgâm mumuņan gâbâ zariip. Oi hân dâp a kutâ, zengât Kembu patâ op ândiap. Zâkņā umņandâ gâsuniņgi gilâmņandâ tosanîņā gulipkoip. ⁶ Zâkņā nen um topņan nâmban Ibânâ Anutu kore okņangâm ândinatkat gâsum sâlâpnângoņi kâmut gakârâpņā urâwen. Zâkkâren neule âsakņā sot imbaņā zemņangapņā zem zâimâmbap. Zâkņā kembu otniņgâm ândim zâimâmbap. Zo perâkņak.

⁷ Nângânek. Zâk unumunum kwâkņan gâi a aksik patâņā sinziņandâ ikpi. Oi a sum pâroņ parâwe, zen ârândâņ ikpi. Oi hân dâp a kâmutņā kâmutņā, ziņā zâkkât umbâlâ op iseibi. Den zo perâkņak.

⁸ Kembu Anutu, zâk itâ sap, “Nâņak kândom sot bet. Nâ ândiwannâ ândian. Oi nâ gâbat. Nâ imbaņā mariņā.”

Yohane Patimo tâunanân tâk namin tap sen pup egip.

⁹ Nâ zengât buku Yohane. Nen ârândâņ Yesu sot pâlâtâņ ândimņā sâknam ândim kâtigem Anutu um topņan ândimen. Nâ Anutugât den sot Yesugât siņgi sām muyagewan, zorat Patimo tâunanân tâk namin nâbanetâ tarâwan. ¹⁰ Oi tap nângâ kendon oi Tirik Kaapumņā umnan mâtâp meip. Oi kândâtnan den patâ lâmun yatâ muyagei itâ nângâwan. ¹¹ “Kut nâi nâi ikpan, zo ekabân kulemgumņā Yesugât kâmut nâmburân zagât ândie, zengâren pâna âibap. Kâmut zo kamânziņā itâ, Epeso, Simirina, Peagamoņ, Tiatira, Sarde, Piladelpia sot Laodikea kamân.”

Yohaneņā Yesugât holi tobat egip.

¹² Oi nâ a den dâtnogip, zo ikpam puriksâwan. Puriksâm itâ egâwan. Kârâp âsakņā nâmburân zagât goide kâtņā tuutuun egâwan. ¹³ Kârâp âsakņā osetziņan nâi kiri egâwan. Zâk tobatņā a yatâ. Hâmbânâ kêrep gei kirip. Oi dimâņan mâpaņ goide kâtņā tuutuun zo zeip. ¹⁴ Kâuk sâmotņā zo kâukâu, kâu pula yatâ. Siņā tobatņā kârâp bâlam semap yatâ. ¹⁵ Kiņā ko âin kât kâtikņā kârâpņā sem kuriņkomap yatâ. Oi diņā too sâmbon kwamit yatâ. ¹⁶ Oi bik bongen sângelak nâmburân zâgât mem kirip. Lâuņan gâbâ sâu patâ nâi sâtņā toren toren ga kirip. Oi si sângânņā mirâsiņ takâ zeri âsagemap, zo yatâ âsagem zeip.

Yesuņā Yohane lumbenâ den dukuip.

¹⁷ Nā tobatņā yatā ekņā kiņ topņān gem mumuņ yatā op zewan. Ziandā bik bonņandā kwāknan pam itā sām dātnogip, “Gā mân kenġāt ot. Nā kāndom sot bet. ¹⁸ Oi āndiāndi māriņā, nā. Nā momņā zaarāwanņā āndim zāimāmbat. Oi mumuņā sot sim mātāp doodoonġuņ, zo nāņā mem āndian. ¹⁹ Kut nāi nāi eksat, zo sot kut nāi zo itārāņ muyagibap sot bet muyagibap, zorat siņġi ārāndāņ kulemguban. ²⁰ Oi bitnā bongen sāņġelak nāmburān zagāt sot āsākņā nāmburān zāġāt goide kātņā tuu-tuuņ, zo aksik ek nāņġat, zorat topņā dāgoga nāņġā. Sāņġelak nāmburān zagāt, zo Yesugāt kāmūt nāmburān zagāt zeņġāt galem a. Oi kārāp āsākņā nāmburān zagāt, zo kāmūt nāmburān zagāt.”

2

Buku orotņandā mân buņ upap.

¹ “Epeso kamānān a kāmūt ziņā galem a, ziņāņġāt den itā kulemgu, ‘Sāņġelak nāmburān zagāt bik bongen mem kinņā kārāp āsākņā nāmburān zagāt goide kātņā tuutuun zorat osetziņān āim ġāmap, zākņā ġāġāt den itā sap, ² “Zen narāk dāp ākon buņ nepziņā tuum kātigime, zo sot orot māmēziņā zorat den siņġi ġāi nāņġan. Zen bāliņ māmē a zeņġāt ākonziņġāmap. Oi zorat a nāmbutņā zen nen Aposolo sāmē, sarāziņāņġāt topņā muyagiwe. ³ Epeso a zen nāġāt op kātigem ākon mân upme. Oi zen mân lorime, zo ek nāņġām āndian.

⁴ Oi nā itā zorat zeņġāt nāņġa bāliņ opmap. Zen mārūmņān umziņandā ġāsānowe, zo yatik narāk ziren mân ziap. Zo birāwe. ⁵ Mārūm op āndiwe, zo nāņġām umziņā melāņbi. Oi āndiwe yatigāk dum op āndibi. Zen umziņ mân melāņne zeņġāren gam kārāp āsākņāziņā, zo lum pāmbat.

⁶ Nāi ko kut nāi ālipņā utne nāņġa ālip opmap. Mem gulip kwākwat a, Nikolau, zākkāt arāpņā kut nāi

utne ekņā ākon upme. Zo nā yatik ākonimap.

⁷ Kaapumņā Yesugāt kāmūt den dāzāņġuap, zo kindapziņootņā nāņġām kwātātibi. Nāi zāk Sataņ sot agom kātigem walābap, zāk sumbemān Anutugāt kālam kutņā Paradisi, zoren āndiāndi nakkāt bonņā zemap, zo pinda nimbap.” ’ ’ ”

Kembugāt den mem āndim mumuņā.

⁸ Yatā sāmņā itā sāip, “Simirina kamānān a ambān kāmūt ziņā galem a, ziņāņġāt den itā kulemgu, ‘Bet sot kāndom, momņā zaaripņā ġāġāt den itā sap. ⁹ “Zen sāknam kwākņān hānān a ġiġiņā āndime, zo nāņġan. (Oi zen umġāt gom sambe imbaņā zemziņġap.) Oi Yuda a nāmbutņandā den bāliņ dāzāņġome, zo yatik nāņġan. Oi a zo, zen Yuda a bonņā buņā. Zen Sataņġāt kāmūrān ġokņā.

¹⁰ Zen sāknam dum nāņġābi, zorat mân kenġāt upi. Nāņġānek. Sataņ zāk māsīmāsikāyān zāmbanbap. Zeņġāren a nāmbutņā tāk namīn zāmbanbap. Oi zeņġāren sāknam patā sirām bāzagāt yatā zimbap. Oi ziņā Kembugāt den mem kātigem āndine zāņġone munetā zorat sāņġāņņā ziņġābat.

¹¹ Kaapumņā Yesugāt kāmūt den dāzāņġuap, zo kindapziņootņā nāņġām kwātātibi. Nāi zāk Sataņ sot agom kātigem walābap, zo ko mumuņā zagāt, sim, zorāņ mân tāmбетkubap.” ’ ’ ”

Bāliņāņġāt mātāp mân lāņbi.

¹² Yatā sāmņā itā sāip, “Peagamōņ kamānān kāmūt zeņġāt galem a, ziņāņġāt den itā kulemgu, ‘Sāu sātņā toren toren mem āndimāņņā ġāġāt itā sap, ¹³ “Zen kamān āndie, zo ālip nāņġan. Zoren Sataņņā nep kātikņā tuumap. Zen kutsiņġiņā tārārak mem āndime. Oi den sāwan, zo lume. Um kātik ziņā kore anā Antipa kuwe, narāk zoren nāġāt den mem āndim mân loriwe.

14 Oi nâ zengât nânga mâik nâi bâliņ uap. Zengât kamânân a nâmbutņâ ândie, zen Bileamgât mâtâp lânme. Propete Bileam, zâk a kutâ Balakņâ Isirae a kâitzânġoi bâliņ upigât dukuip. Oi zen lopiogât sinġi nalem nem kâmbu konda sot piuriyâunzabân bagiwe. 15 Oi zengât kâmurân a nâmbutņâ zen mem gulip kwâkwat a Nikolau, zâkkât arâpņâ zengât mâtâp lân yatik urâwe. 16 Zorat zen umziņ melânġbi. Zen yatâ mân utne nâ zengâren kek gamņâ a yatâ zo kâsa otziņġâm lâunâņġât sâunġandâ kârâziņġâbat.

17 Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzânġuap, zo kindapziņootņâ nâņġâm kwâtâtibi. Nâi zâk Satanġ sot agom kâtigem walâbap, zâk sumbengât nalem kutņâ Mana, tik zeip, zo pindâbat. Oi kât kâukâu nâi pindâbat. Kât zoren kot unakņâ nâi zei mâriņandâ zikņik ek nâņġâbap.”

Isebegât mâtâp mân lânġbi.

18 Yatâ sâmņâ itâ sâip, “Tiatira kamânân kâmut zengât galem a, ziņġâgât den itâ kulemgū, ‘Anutu nanņâ sinġâ tobat kârâp bâlam yatâ. Oi kiņâ kât âin kârâpņâ sei kuriņkomap, zo yatâ, zâkņâ ġâġât itâ sap, 19 “Nâ orot mâmeziniġâ nâņġan. Zen a buku otziņġâme. Zen nâņġâm pâlâtâņ kwatnim nepkât kâtigime, zorat topņâ ek nâņġan. Mârum nep tuum loriwe. Ka narâk zi ko nep tuum kâtigie, zo nâņġan.

20 Oi nâ itâġât op zengât nânga mâik nâi bâliņ uap. Zen ambân nâi ambân kutâ Iseba mârum ândeip, zo yatâ zengâren ândei mân nâņġânġâ urâwe. Zâk sarâ ambân. Zâk nâ Propete ambân sâm arâpņâ den dâzânġoi lanġ mâman op lopiogât sinġi sâm nalem nemarâwe. 21 Zâkņâ umņâ melânġbapġât mambât ândiwan. Kâ zâk umņâ mân melânġâ bâliņâ mân birâmap.

22 Nâņġânek. Zorat sa sisi mâsek okņanġi zimbap. Oi a zâk sot lanġ ândime, zen umziņ mân melânġe

ârândânġ sâknam ziņġâbat. 23 Oi ambân zorat nan bârarâpņâ zo zânġua mom naņġâbi. Yatâ ua kamân dâp Kembugât kâmut zen nâġât itâ nâņġâbi. Nâņâ um nâņġânġâziņ ek nâņġâman. Oi nâ aksik patâ ândi mâmanziņġâgât topņâ ekņâ hâuņâ melânġ ziņġâbat. Nâġât yatâ nâņġâbi.

24 Tiatira kamânân a nâmbutņâ zen sarâ den zo birâme. Zen Satanġât den mân nâņġâme. Zengât den sa nâņġânek. 25 Kut nâi nâi mem ândie, zo dâņ mem ândine ġâbat. Nep nâi yâmbâtņâ kwâkziņan mân paan.

26 Nâi zâk Satanġ sot agom kâtigem nâġât orot mâme zo op ândim zari narâk âki nâņâ imbaņâ pinda a hân nâin nâin gokņâ zengât a sâtņâ upap.

27 Zâk tân kâtikņâ zo bikņan mem a kutâziņ upap. Oi âmaņ kunzirindâ âbânġumap, zo yatâ zânġobap. Nâ Ibânandâ imbaņâ nigip, zo yatik zâk pindâbat. 28 Oi sâņġelak patâ zâkkât haņsâbâ sâi tâkap sâme, zo pindâbat.

29 Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzânġuap, zo kindapziņootņâ nâņġâm kwâtâtibi.”

3

Um mumuņâ mân ândibi.

1 Yatâ samņâ itâ sâip, “Sarde kamânân kâmut zengât galem a, ziņġâgât den itâ kulemgū, ‘Anutugât Kaapum imbaņâ nâmburân zagât zâkkâren tâkņanġap sot sâņġelak nâmburân zagât zo mem ândiap, zâkņâ ġâġât itâ sap, “Nâ orot mâmegânġât top nâņġan. A ziņġitnetâ wâġân ândie yatâ uap. Umziņâ ko mumuņâ ziap. 2 Zorat zen zaatņâ zengâren a torenņâ munam ue, zo umziņâ kom mânġibi. Nâņġânek. Anutu mâtenġan orot mâmeziniġâ eksa mân dâp uap. 3 Zen umziņ melânġ den dâzânġowan, zo dâņ mem ândibi. Yatâ mân utne kâsa ziņ game yatâ nâ zengâren ġâbat. Oi zorat narâkņâ mân nâņġâbi.

4 Zengâren a nâmbutņâ ândie, zen hâmbâziņ baņerân mân saņġonme.

Zen bâliņ mân upme. Oi a yatâ zorâņ hâmbâ kâukâu mem ândim nâ sot tâtat mâme upi. Zen yatâ upigât nâņgâziņga dâp uap.

⁵ Nâi zâk Satañ sot agom kâtigem walâm ândei hâmbâ kâukâu pinda mem ândibap. Oi kutņâ ândiândigât ekabân ziap, zo mân gulipkubat. Buņâ. Nâ kutņâ Ibânaņgât mâteņan sot sumbem arâpņâ, zengât mâteziņan sâm muyagibat.

⁶ Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzâņguap, zo kindapziņootņâ nâņgâm kwâtâtibi.” ’”

Kembugât den mem târârakņâ op ândibi.

⁷ Yatâ sâmņâ itâ sâip. “Piladelpia kamânân kâmut zengât galem a, ziņaņgât den itâ kulemgu, ‘Dawidi zâk Yerusalem kamân mariņâ ândeip, zo yatik Kembuņâ Yerusalem uņakņaņgât mariņâ ândiap. Zâkņâ hâņgi mem pâi nâiņâ mân dooņgubap. Oi zâkņâ mâtâp zo dooņgoi nâiņâ mân mem pâmbap. Tirik a sot sâi bon opmap, zâkņâ gâgât itâ sap. ⁸ “Nâ orot mâmeziņaņgât topņâ nâņgan. Nâņgânek. Nâ mâteziņan mâtâp mem parâwan, zo a nâiņâ dooņgubapkât imbaņâ mân tâkņaņgap. Zen imbaņâziņ bituktâ zemziņgap, zo nâņgan. Oi dinnâ lum mem ândim kutsiņginâ mân birâwe.

⁹ Nâņgânek. Satañgât kâmurân gokņâ a nâmbutņâ, zen Yuda a bonņâ buņâ. Zen sarâ a ândime. Zen otziņga gâgâren gam umziņ topņan pindiņsâm itâ nâņgâbi, ‘Nâ umnandâ gâsuziņgâm ândiman.’ Zo nâņgâm birañbi.

¹⁰ Zen âkon buņ nâgât denân mem kâtigem ândiwe, zo ko sa sâknam narâk a hân dâp topziņ muyagibapkât âsagibap, zo zengâren mân âsagibap. ¹¹ Nâ kek gâbat. Zorat kut nâi nâi mem ândie, zo dâņ mem ândine a nâiņâ ândiândiziņaņgât hâuņâ zo mân betziņan mimbap.

¹² Nâi zâk Satañ sot agom kâtigem ândibap, zâk Anutugât tirik namin

hambo yatâ kwânâņga zoren kinkin kâtik kinmâmbap. Oi zâkkâren Anutunaņgât kutņâ kulemgubat. Oi Anutugât kamân, Yerusalem kamân uņakņâ Anutugâren gâbâ sumbemân gokņâ zo gibap, zorat kutņâ kulemgubat. Oi ninâ kutņâ uņakņâ zo zâkkâren kulemgubat.

¹³ Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzâņguap, zo kindapziņootņâ nâņgâm kwâtâtibi.” ’”

Mân lorebi.

¹⁴ Yatâ sâmņâ itâ sâip, “Laodikea kamânân kâmut zengât galem a, ziņaņgât den itâ kulemgu, ‘Den bon mariņâ sot sapsusunâ bonņâ sot sâi kâtikkâtigiņ, Anutugâren gâbâ kut nâi nâi muyageip, zorat topņâ ândiap, zâkņâ gâgât itâ sap, ¹⁵ “Nâ orot mâmeziņaņgât topņâ nâņgan. Nâgât âkņâle mân nâņgâme. Pateņâ sot kârâpņâ oset ândime. Zen um oset ândime, zo nâņgan. Zen pateņ mo kârâpņâ upigât otnigap. ¹⁶ Kârâp sot pateņ osetzikņan ândimegât too bâliņâ yatâ lâunan gâbâ mogatziņga gibi.

¹⁷ Zen ziņaņgât topņâ mân nâņgâm laņ itâ sâme, ‘Nen gom sambe zemniņgap. Nen kut nâi nâi doņbep miwen, zorat kut nâi nâigât mân kârunat.’ Zo sarâ. Zen topziņâ mân kârum laņ yatâ sâme. Nâ ziņgitsa zen a gigiņâ, kanpitâ, laņ ândim sinziņ bâpsâsâņ sot sâk bârak ândime. ¹⁸ Zorat dâzâņgua nâņgânek. Zen nâgâren gâbâ kune sâņgân memņâ sikumziņoot upi. Oi hâmbâ kâukâu kwâlâm sâkziņ kwâtepkune aņunziņ buņ upap. Oi sinziņaņgât kelâk kwâlâm sinziņ saņgonņâ sinziņâ âlip ikpi.

¹⁹ Nâņgânek. A ambân nâ umnandâ gâsâzâņgoman, zo zâņgom kubikziņgâman. Zorat zen umziņ melâņâ um wâgân op kâtigem ândibi.

²⁰ Nâņgânek. Nâ umgât mâtâp hâņgi âkņan kin kom kinzan. Oi nâi zâk dinnâ nâņgâm hâņgi mem pâi zâkkât mirin zâi tap nalem ârândâņ nindat.

²¹ NĀi zĀk Satāņ sot agom kĀtigem walām āndibap, zĀk nĀ sot a kutā tĀtarān tĀtat. NĀ yatigāk Satāņ sot agom kĀtigem walām āndiwangāt Ibānandā zĀk sot tĀtarān tĀpatkāt di-inigip.

²² Kaapumņā Yesugāt kĀmut den dāzānguap, zo kindapziņootņā nāngām kwātātibi.” ’”

4

Yohaneņā Anutugāt neule tĀtatņā egip.

¹ NĀ kut nĀi nĀi zo ek nānga sumbem pāronsāi egāwan. Oi den kwamit patā lāmūn yatā āsagei nāngāwan, zo sumbemān gābā dum muyagemņā itā dātnogip, “Gā ziren kopgāna kut nĀi nĀi muyagibap, zorat tirāpgoga eknan.” ² Yatā sāi Kaapumņā mem hābamņan kwatnigi sumbemān neule tĀtatņā nĀi tĀi kwākņan nāiņā tĀi egāwan. ³ Oi zo tĀip, zĀkkāt tobatņā kĀt kutņā Yaspa sot Konelian, kĀt kulem ālipņā, kuriņā yatā. Oi tĀtatņā toren toren mulum mogat yatā kĀt kutņā Emerali, kĀt kulem ālip zoren kirip, holiņā gwālā. ⁴ Oi neule tĀtatņā 24 zorāņ haamgum tarāwe. TĀtatņā zorat kwākņan a patā 24 tarāwe. Zen hāmbāziņ kĀukāu pamņā tarāwe. Oi kĀukziņan pindokziņ pulimātamņā tuutuū zo pam tarāwe. ⁵ Oi neule tĀtatņā patā zobā hānpān sot kaņkundundū āsagem zeip. Oi tĀtat sāngāņņan kārāp āsakņā nāmburān zagāt sem tĀip. Zo Anutugāt kaapum imbaņā nāmburān zagāt tĀkņangap, zorat kārāp. ⁶ Oi tĀtatņā sāngāņņan saru nĀi beloņoot yatā zeip.

Oi tĀtatņā toren toren zuu patā ālipņā kimembut tarāwe. Oi zo zen umziņen kĀndātziņen sinziņ donąbep. ⁷ Zuu ālip kimembut zeņgāren gābā zuu nĀi, zuu kĀtik Laiōņgāt tobat. NĀi ko bāu makau yatā. NĀi zĀk si sāngāņņā a yatā. NĀi zĀk nii utak yatā. ⁸ Oi zuu kimembut zen abātziņā nāmburān kĀnok. Oi zuu zo

umziņan kĀndātziņan sinziņ donąbep. Oi nĀtik sirām kep itā mime, “Tirik, hālālu, hālālu, hālālu. Kembu Anutu, imbaņā mariņā, ZĀk hālālu op āndiap. ZĀk āndeipņā āndiap. Oi dum gābap.”

⁹ Oi zuu kimembut ziņā Kembu, āndiāndi mariņā, zĀk sāiwap sām, sām ālip kwākņangām kutņā mem zaatme. ¹⁰ Zo yatā utnetā a 24 tĀtat ālipņan tapme, zen āndiāndi mārīņā zĀkkāt um topņan pindiņsām sām ālip kwākņangām neule pindokziņ zo um topņan pam itā sām mĀpāsime,

¹¹ “Kembuniņā Anutu, gā kut nĀi nĀi aksik muyageziņgin. Gā sĀna kut kiņ kiņ zo muyageip, ziap. Zorat neule āsakņā sot sām ālip den sot imbaņā, zo gāņā galem otna dĀp upap.”

5

Yohaneņā ekap nĀi sĀbāņā om dooņgudooņguņ zo egip.

¹ Oi neule tĀtatņā patin tĀpmap, Kembu, zĀk bik bongen ekap mem tĀi egāwan. Ekap zo umņan kĀndātņan kulemgum goņkune zeip. Oi sĀbā nāmburān zagāt zorāņ pane gāsum kĀtigeip. ² Oi sumbem a patā kĀwaliņoot tĀi egāwan. ZĀk den kĀtikņā itā sĀip, “NĀi tārarak āndimņā ekap sĀbāņā zo mem moloņi dĀp upap?” ³ Yatā sāi sumbemān sot hānān sot hān ombenān gābā nĀiņā ekap zo moloņ sĀlāpkubap mĀn muyagiwe. ⁴ NĀiņā ālipņā yatā āndim ekap zo moloņā sĀlāpkubapkāt dĀp mĀn muyagiwe. Zorat umnā bālei isewan. ⁵ Yatā ua ko a patā zeņgāren gābā nĀiņā itā sām dātnogip, “Mān ise. Nāngā. Yudagāt kiurāp zeņgāren gābā a nĀi zuu kĀtik laioņ yatā nĀi muyageip. ZĀk Dawidigāt kāmņā. ZĀkņā Anutugāt kĀsa zen sot agom kĀtigem walāziņgip. ZĀkņā ekap sĀbāņoot nāmburān zagāt zo ālip moloņbap.”

Yohaneņā Rāma egip.

⁶ Oi na eksandâ tâtatņan zo zuu âlipņâ kimembut sot a patâ 24, zengât osetziņan râma gwamņâ nâi kune kiri yatâ egâwan. Kâukņan gooņâ nâmburân zagât, siņâ nâmburân zagât. Oi siņâ nâmburân zagât, zo Anutugât kaapum. Oi Anutugât kaapum imbaņâ nâmburân zagât tâkņanņap. Zâk hân dâp sâņgonzâņgoi âi ândie. ⁷ Oi Râma zâk âi neule tâtatņan tâip, Kembu, zâkkât bik bongen ekap zo meip. ⁸ Ekap zo mei zuu kimembut sot a patâ 24, zen Râmagât um topņan âi ziwe. Zen kâmam wâlõziņoot sot hâkop goide kâtņâ tuutuun, zo ârândâņ mem gei ziwe. Hâkop umņan gâbâ hitom âlipņâ âsagem gâip. Hitom âlip, zo Anutugât tirik a zengât ninâu. ⁹ Oi zen kep uņakņâ nâi itâ miwe, “Gâ gonetâ gilâmgandâ hân dâp a kâmutņâ kâmutņâ, den gându nâi nâi suupziņ mena Anutugât siņgi urâwe. Zorat gâ ekap mem sâbâņâ zo moloņna dâp upap. ¹⁰ Gâ minduziņgâna Anutugât um topņan tirik a kâmut urâwe. Oi zen hânân Anutu kore okņanņgâm a ambân zengât a kutâ yatâ op ândibi.”

Sumbemân sâtâre patâ muyageip.

¹¹ Oi nâ sinnandâ eksa sumbem a doņbep patâ mân sâlâpzâņgozâņgoņ, kâmutņâ kâmutņâ neule tâtatņâ patâ zo haamgum kin sâtâre op kirâwe. Oi zuu âlipņâ kimembut sot a patâ zen osetziņan kin betziņan mine kep itâ miwe,

¹² “Râma kuwe, zâk imbaņâ sot sikum, gom sambe, nâņgânâņgâ sot kâwali, kot patâ sot sâm âlip den zo galem oi dâp upap.”

¹³ Oi sumbemân sot hânân sot hân ombenān sot saruyân ândiwe, ziņâ itâ sâne nâņgâwan, “Neule tâtatņan taap, zâk sot Râma ârândâņ sâm bâbâlāņ sot kot patâ sot imbaņâ zemzikapņâ zem zâibap.” ¹⁴ Oi zuu kimembut, ziņâ itâ sâwe,

“Perâkņak.” Sâne a patâ ziņâ Kembugât um topņan gei zem den sâm mâpâsiwe.

6

Bâu patâ biosi kimembut, zengât den.

¹ Oi nâ sinnandâ itâ egâwan. Râma zâk ekap sâbâņoot nâmburân zagât zeip, zo mem sâbâ nâi mem moloņip. Moloņi ko zuu kimembut zengâren gâbâ nâiņâ den patâ, sumbem kwamit yatâ den sam sâip, “Gâ zi ga.” ² Sâi zoren bâu patâ biosi kâukâu nâi gâi egâwan. Kwâkņan a nâi tâip, zâk timbâņoot. Oi a kutâ neule pindok âlip pindâne kâwali op kâmbamân zâņgom kâwâliziņ mem ge kwâpam arip.

³ Oi Râmaņâ ekap sâbâ zagât moloņi zuu nâiņâ den sâm sâip, “Gâ zi ga.” ⁴ Sâi bâu patâ biosi kuriņâ nâi gâi egâwan. A kwâkņan tâip, zâk hânân lumbeņâ buņ oi a kâsa kâsa upigât Kembuņâ imbaņâ pindip. Oi Kembuņâ a zo sâu patâ pindip.

⁵ Oi Râma zâk ekap sâbâņâ karâmbuņ moloņi zuu karâmbuņandâ sâip, “Gâ zi ga.” Oi nâ sinnandâ eksa bâu patâ biosi sumun nâi gâip. A kwâkņan tâip, zâk nalemgât yâmbâtņanņgât dâpņâ mem tâip.

⁶ Oi zuu âlip kimembut osetziņan gâbâ den nâi itâ âsagei nâņgâwan, “Sibit keet hâkop zagât, sâņgânņâ bâzagât. Oi segoņ kin zagât, sâņgânņâ bâzagât. Oliwa nak sot waiņ nak zo mân tâmbetkune bonņâ muyagibap.”

⁷ Oi Râmaņâ ekap sâbâ kimembuņ moloņi zuu kimembuņâ zorâņ den sâm sâip, “Gâ zi ga.” ⁸ Sâi sinnandâ eksandâ bâu patâ biosi kâu nâi gâip. Oi a kwâkņan tâip, zâkkât kutņâ Mumuņ. Oi nâi kândâtņan gâip, zâkkât kutņâ Sim. Oi hânân daņgon kimembuņanņgâren gâbâ karâmbut zo yen ze nâi zoren kâmbam sot pu, mâsek sot zuu kâtikņandâ a ambân tâmbetzâņgom naņgâbigât imbaņâ zekâren zikip.

A sinġi âlipkât op zângowe, zengât den.

⁹ Râmanġa ekap sâbânġa bâtnâmbun moloņip. Oi a Anutugât den mem ândine zângowe sot Yesugât sinġi sâm muyagem ândine zângowe, zengât um dâpziņ Anutugât sinġi pâpanġa zorat topņan zine ziņgirâwan. ¹⁰ Zen den kâtik sâm itâ sâwe, “O kutâniņġa patâ, hâlâlu op ândiat. Sâna bon opmap. Kembuniņġa, gâ wangât narâk mem kêrep pam gilâmniņanġât tosa a hânân ândie, zengât hâuņġa mân mâkâm ziņġat?” ¹¹ Yatâ sâne hâmbâ kâukâu ziņġâm itâ dâzângowe, “Kore a bukurâpziņ nâmbutġa zângonetâ tenġâziņġa dâpņan upapkât umziņ diim gei mambât mâik ñai ândibi.”

Narâk patin kut ñai ñai muyag-ibap, zorat den.

¹² Oi itâ egâwan. Râma zâk ekap sâbâ nâmburân kânok moloņi wâriņ patâ meip. Oi mirâsiņ sumunkom âmaņ sâkġa yatâ oip. Oi kâin patâ op kuririņ kârâm tobatġa gilâm yatâ oip. ¹³ Oi sâņgelak zen pibaņġa nak ilumġa kwâmbârâņġi hânân gemap, zo yatâ hânân giwe. ¹⁴ Oi mundo kwapme yatâ sumbem kâpianġâm buņ oip. Oi bakġa hânân sot saruyân, zo âbâņgum aleyanġâm âiwe. ¹⁵⁻¹⁶ Kut ñai ñai yatâ zo muyagei hân dâp a kutâ sot a sâtnġa sot kâwali a sot sikum a sot zâizâiņ, gigiņ, zen aksik hân kât mâtâpņan âi tik pam bakġa sot sim, zengât itâ sâwe, “Ge kwâratnâņgonek. Ge kwâratnâņgonetâ neule tâtatņan tâpmap, zâk mân niņġitpap. Oi Râmagât kuk nâņġap, zorat bonġa zo mân gâi iknat. ¹⁷ Kukzikġanġât narâkġa oi a ñai mâtezikņan kâtigem mân kinbap.”

7

Isirae a kâmut Kembugât sinġi urâwe.

¹ Oi nâ sumbem a kimembut ziņgirâwan. Zen hân muruk toren toren kirâwe. Oi pibâ toren toren

gâbâ gâmap, zo gâsum kirâwe. Pibâ ñai hânân mo saruyân mo nagân mân gâbapkât yatâ urâwe. ² Oi mirâsiņ takâtakâņan gâbâ sumbem a ñaiņġa gâi egâwan. Oi ândiândi mariņġa, Anutu, zâkkât sâtkât undip pâpan ñai mem ândeip. Zâkġa sumbem a kimembut saruyân sot hânân kut ñai ñai tâmbetkubigât sinġi ândiwe, zen zâņgonsâm itâ dâzâņgoip, ³ “Zen hân mo saru mo nak kek mân tâmbetzâņgobi. Nen Anutugât undip zi kore arâpġa zengât mâteziņan pânat.”

⁴ Yatâ sâi a mâteziņan undipņoot zengât tenġa itâ sâne nâņġawan, “Isirae a kâmut kâmutġa, zengâren gâbâ 144 tausen mâteziņan undip zo parâwe. ⁵⁻⁷ Yuda kâmurân gâbâ 12 tausen zengât mâteziņan undip parâwe. Reubengât kâmurân gâbâ 12 tausen. Gadegât kâmurân gâbâ 12 tausen. Aseregât kâmurân gâbâ 12 tausen. Naptaligât kâmurân gâbâ 12 tausen. Manasegât kâmurân gâbâ 12 tausen. Simeonġât kâmurân gâbâ 12 tausen. Lewigât kâmurân gâbâ 12 tausen. Isasagât kâmurân gâbâ 12 tausen. ⁸ Sebulonġât kâmurân gâbâ 12 tausen. Yosepegât kâmurân gâbâ 12 tausen. Benyamingât kâmurân gâbâ 12 tausen. A yatâ zo mâteziņan undip parâwe.”

A kâmut donġbepġa Anutu mâteņan kirâwe.

⁹ Kut ñai ñai zo ek nâņġâm ñai egâwan. Hân dâp zorat sâkziņ tobat top top sot den top top, kâmut patâ patâ ñai, a ñaiņġa tenġâziņġa mân sâlâpkubap yatâ, zen tâtatņan tâpmap sot râma, zekât umzik topņan kine ziņgirâwan. Oi hâmbâziņ kâukâuyâk. Zen gâlânġât sot lâkom iinġa bitziņan mem kin den kâtik sâm itâ sâwe, ¹⁰ “Neule tâtatņan taap, Anutu sot Râma, zet kubikkubikniņġa.”

¹¹ Oi sumbem a aksik ziņ neule tâtatġa sot a patâ sot zuu âlipġa kimembut haamzâņgom kirâwe, zen umziņ topņan ge zem Anutu

mâpâsem itâ sâwe. ¹² “Perâkņak sot sâm âlip sot neule âsakņâ, sâiwap, imbanĵâ, nânġânânġâ, kot patâ, zo Anutuniġâ zâkkâren ziapņak zem zâibap. Zo perâkņak.”

Sâknam kwâkņan ândiwe, zengât den.

¹³ Oi a patâ zengâren gâbâ nġiġâ mâsikânim sâip, “Dap nânġat? Hâmbâziġ kâukâu zo, zen waniġ gâbâ ga kinze?”

¹⁴ Mâsikâniġi den itâ sâm mâburem dukuwan, “Patâ, nâ mân nânġan. Gâ nânġat.” Sa dâtnogip, “Zen sâknam patin gâbâ takâm gawe. Oi hâmbâziġ Râma gilâmġandâ sanġone kâukoip.

¹⁵ Zorat zen Anutu um topņan ândim nġatik sirâm zâkkât namin kore okņanġâm ândime. Oi neule tâtatņan tâpmap, Kembu, zâk zen sot tap galem otziġġâbap. ¹⁶ Oi bet zen nalem mo toogât mân mumbi. Maanĵâ mân zânġobap. Sâknam mân muyageziġġâbap. ¹⁷ Râma tâtatņan tâpmap, zâkņâ diiziġi ândiândi too sinņan âim ândibi. Oi si sânġânziġan sinziġ tooņ zo Anutuġâ sanġori isem umbâlâ mân op ândibi.”

8

Sumbem a nâmburân zagât lâmun ziġġâwe.

¹ Râma zâk ekap sâbâ nâmburân zagât zo moloġi sumbem hiriġsâm mâik nġi zeip. ² Zo âki sumbem a nâmburân zâġât Anutugât um topņan kinme, zen ziġgitsa lâmun nâmburân zagât ziġġâwe.

³ Oi sumbem a nġiġâ hâkop nġi goide kâtnġâ tuutuunġâ, zo mem gamġâ Kembangât sinġi nalem pâpanņan zoren âi kiri kut nġi wârân âlip doġbep zo pindip. Oi zâk zo mem Anutugât sinġi nalem pâpanġâ zorat kârâpņan pâi sem wârânġâ zarip. Anutugât sinġi a zengât ninâu sot mâpot kârâbân pâi sem wârânġâ zarip. Zo tâtatņâ gootņan kirip.

⁴ Wârân âlip bikņan kirip, zorat kâbakņâ zo Anutugât sinġi a zengât

ninâu bekņan mem Anutu mâtenġan zarip. ⁵ Sumbem a zo yatâ opġâ Kembangât sinġi nalem pâpanņan gâbâ kârâp mem hâkobân pam hânân lokei giarip. Lokei giari sumbem kârâm kwamit patâ oi hânpan sot wâriniġ patâ muyageip.

Sumbem a kimembut lâmun waatnetâ hânân wesâk top top muyageip.

⁶ Oi sumbem a nâmburân zagât lâmun mem kirâwe, zen waatnam kubikaġġâwe.

⁷ Oi sumbem a kânok zâk lâmunġâ waari kât pateġ sot kârâp sot gilâm mâpotņâ hânân gem gâip. Oi hân danġon karâmbut zeip, zorat torenġen kârâp seip. Zoren nak sot hibuk mot zo aksik sem nanġip.

⁸ Sumbem a zagâtġâ lâmunġâ waari kut nġi bak patâ yatâ zo sem âbânġum saruyân giarip. ⁹ Giari saru danġon karâmbut zeip, zorat torenġen zo gilâm oip. Oi saru zuunġâ zoren mom nanġâwe. Oi wanġâ tarâwe, zo âbânġum nanġâwe.

¹⁰ Sumbem a karâmbunġâ lâmunġâ waari sâġġelak patâ nġi sumbemân gâbâ kârâp bâlam yatâ gem too patâ sot too sinġâ nâmbutņâ zoren giarip. ¹¹ Sâġġelak zorat kutġâ kâlak kâtikġâ. Zorat hânân too zeip, zo danġon karâmbut zeip, zorat torenġen geim too zo aksik kâlakġâ oi a ziġâ nemġâ muwe.

¹² Sumbem a kimembunġandâ lâmunġâ waari mirâsiġ sot kâin sâġġelak zengâren danġon karâmbut zeip zorat torenġâ sumunkom âsakņâ gâutgâut oip. Oi nġatiġân kâin sot sâġġelak zengât âsakziġâ paalaġ oip.

¹³ Oi nâ ekġâ nii utak egâwan. Oi utak zo sumbem tânâmņan den kâtikġâ itâ den sâip, “Yei, yei, yei, sumbem a karâmbut te. Zen lâmunziġ waatne a ambân hânân ândie zo, zen dap upi?”

9

Sumbem a bâtnâmbunġandâ lâmun waari dikon muyagiwe.

1 Sumbem a bâtnâmbuŋ zo lâmun waari nâŋâ eksandâ sumbemân gâbâ sângelak ŋâi âkam hânân gei egâwan. Zâk simgât mâtâp doodoonŋuŋâ zo pindâwe. ² Oi zâk simgât mâtâp mem pâi kâbak patâ kopgâip. Nep une sem takâmap, zo yatâ. Kopgamŋâ mirâsiŋ kwâtepkoiŋ. ³ Kâbak umŋan gâbâ dikon doŋbep takâm hânân giwe. Kabât zo gooziŋâ sâulegât tobat yatâ. ⁴ Zen hibuk mo nak nalem mot zo mân tâmbetzâŋgobigât sâm ziŋgip. A ambân Anutugât undip mâteziŋan mân zeip, zen kâsa minziŋgâbigât sâip. ⁵ Oi kâin bâtnâmbut umŋan kâbat ziŋ sâknam patâ ziŋgâne mân mumbigât sâm ziŋgip. Sâknam zo sâulenâ ziŋgi sâknam nâŋgâme yatâ. ⁶ Oi narâk zoren a zen mumbigât otziŋgi ândim mân mumbi.

Dikon tobatziŋanġât den.

⁷ Dikon zengât tobat bâu patâ biosi yatâ. Kâwali a zen kwâkziŋan tap kâmbamân âinam kubikangâme yatâ. Oi kâukziŋan pindok goide kâtŋâ tuutuunŋ yatâ zo tâip. Oi si sângânziŋâ, zo a yatâ. ⁸ Oi sâmotziŋ, zo ambân zengât kâukziŋ sâmot yatâ. Sâtziŋ, zo zuu kâtik laion sâtŋâ yatâ. ⁹ Oi dimâziŋan dugum kât kâtikŋandâ tuutuunŋ yatâ zeip. Abâtziŋ kwamit, zo biosi sot a lalanâ doŋbep kâmbamân sârârâk kârâm âine kwamitagomap yatâ. ¹⁰ Daaziŋâ sâule daanâ yatâ oi sâtziŋâ, zo daaziŋan ziap. Zorân kâin bâtnâmbut umŋan a ambân ziŋgâne sâknam nâŋgâm ândibi. ¹¹ Oi simgât sumbem a, zâk zengât a kutâ ândiap. Zâkkât kutŋâ Yuda denân Abadon. Grik denân ko Apolionŋ. Oi niinŋ denân kiom a.

¹² Nii utakŋâ sâp karâmbut den itâ sâip, “Yei.” Nâi zo âsagei âkap. Zagât zo yen ziaborâk.

Sumbem a nâmburân kânokŋâ lâmun waari kâwali a muyagiwe.

¹³ Oi sumbem a nâmburân kânok zorân lâmun waarip. Oi Anutu

mâtenŋan siŋgi nalem pâpanŋâ goide kâtŋâ tuutuunŋ murukŋâ kimembut, zobâ den ŋâi âsageip. ¹⁴ Sumbem a nâmburân kânok lâmun mem kirip, zâkkât den itâ âsageip, “Euparata too patin sumbem a kimembut saaziŋgi zie, zen olanziŋgâ.” Sâi olanziŋgip.

¹⁵ Sumbem a kimembut, zen narâk zoren nep tuubigât mârûm sâm ziŋgi ândiwe. Nep diŋ sâm ziŋgip, zo itâ. Zen hân daŋgon karâmbut zorat torenŋan a ambân zâŋgone mumbigât sâip. ¹⁶ Sumbem a olanziŋgâwe. Oi kâwali arâpziŋâ biosi kwâkŋan tâtatŋâ, zengât tenġâ 2 handeret milion. Yatâ sâne nâŋgâwan. ¹⁷ A sot bâu patâ tobat itâ egâwan. A zen dimâziŋan dugum zo kuriŋâ sot kâmbum sot gimbanâ yatâ mem ândiwe. Oi biosi zengât kâukziŋâ zuu kâtik laion kâukŋâ yatâ. Lâuziŋan gâbâ ko kârâp sot kâbak sot kât gimbanâ kârâpŋâ takâmap yatâ. ¹⁸ Oi kârâpŋâ karâmbut zorânâ hânân daŋgon karâmbut zeip, zorat torenŋâ a tâmbetzâŋgoip. ¹⁹ Biosi zengât kâwaliziŋâ, zo daaziŋan sot lâuziŋan ziap. Daaziŋâ, zo mulum yatâ kâukŋoot zorânâ a tâmbetzâŋgome.

²⁰ Oi a ambân nâmbutŋâ tâmbetzâŋgom naŋgâm nâmbutŋâ birâziŋgâwe. Birânetâ zen kut ŋâi ŋâi zo ekŋâ umziŋ mân melânŋawe. Zen ândi mâmanziŋanġât nâŋgâne mân bâliŋ oip. Zen wâke sot lopio top top zengâren pâlatân op ândimŋâ mân birâwe. Zen lopio topziŋâ itâ mân nâŋgâwe, “Lopio zen sinziŋandâ mân ek nâŋgâme. Zen kinziŋandâ mân âim game. Zen kindapziŋandâ den mân nâŋgâme.”

²¹ A zo, zen yatâ mân nâŋgâwegât kâmbam sot kware sot kâmbu sot laŋ ândiândiŋ zo mân birâwe.

10

Sumbem a ŋâiŋâ den sâi kâtigeip.

¹ Sumbem a imbanâŋgoot ŋâi sumbemân gâbâ gem gâi egâwan. Zâk sasa osetŋan gâi kâuk kwâkŋan

mulum mogât zeip. Si sângânjâ maa yatâ. Kinâ zagât zo kârâp bâlam yatâ. ² Bikñan ekap nâi mem mâbâlakñem kirip. Oi kinâ bongen zo sâru kwâkñan lân kirip. Oi kinâ yangâgen zo hânân lân kirip. ³ Kin den kâtikñâ zuu kâtikñâ laion donbep zengât den yatâ sâip. Sâi sumbemân kankundundun nâmburân zagât den sâwe. ⁴ Den yatâ sânetâ nângâm kulemgubam ua sumbemân gâbâ den nâi itâ nâgâren gâip, “Sumbemân gâbâ den se, zo mân kulemgu. Yen doonguna tâpap.”

⁵ Oi sumbem a nâi saruyân sot hânân lân kirip, zâk bik bonjâ sumbemân pam den itâ sâm kâtigeip. ⁶ “Sumbem sot hân, saru sot kut nâi nâi zoren zie, zo muyageipñâ ândimñâ ândim zâimâmbap, zâkkât mâtenjan itâ sâm kâtigibâ. Perâkñak, narâk kârep mân ziap. ⁷ Sumbem a nâmburân zagâtñâ lâmunjâ waari kwamit muyagibap, narâk zoren Anutugât den tikñâ Propete sap sum zingip, zorat bonjâ muyagibap.”

Sumbem a nâinjâ Yohane ekap nâi pindi neip.

⁸ Oi sumbemân gâbâ den nângâwan, zo yatik du âsagem itâ dâtnogip, “Gâ âimñâ sumbem a kinâ saruyân sot hânân lân kin ekap mem mâbâlakñem kinzap, zâkkâren âi ekap zo me.” ⁹ Sâi nâ sumbem agâren âimñâ ekap nibapkât sa itâ dâtnogip, “Mem ne. Nenandâ lâugan âm yatâ op naamñâ upap. Ka umgan kâlak upap.” ¹⁰ Yatâ sâmjâ ekap zo nigi newan. Nia ko lâunan âm yatâ naam oip. Zorâj nem gwâka umnan giari kâlak oip.

¹¹ Oi itâ dâtnowe, “Gâ a kâmutñâ kâmutñâ, a hânñâ hânñâ, a sâk top top, den gându nâi nâi, zengât sot a kutâziñâ zengât op Anutugât den sâban. Mârum dâzângom ândein, zo yatik dum dâzângoban.”

11

Yohane namâ dâpkwap ikpapkât sâm pindâwe.

¹ A nâinjâ tân kârep nim itâ dâtnogip, “Gâ zaatñâ Anutugât tirik namâ sot zâkkât singi kut nâi nâi pâpanñâ, zo dâpkwapñâ umñan ninâu sâm ândime, zo sâlâpzângoban. ² Namâ sângânjan sombemân zo mân dâpku. Zo birâna zeik. Zo a hân nâin gokñâ, um kâtik zengât singi. Oi ziñâ tirik kamân, Yerusalem, zo (sirâm 1 tausen 2 handeret 60) kâin 40 umñan lân kindinjândañ mimbi.”

Anutugât den sâsâj a zagât muyageitâ simgât zuunâ zâkobap.

³ “Oi nâgât den sâm muyamuyagin azatnâ imbanjâ zikandâ nâgât den dâzângom ândibabot. Pet hâmbâ alâkñâ mem ândim mân kubikanjâm dâbâtzikñoot ândibabot. A ambân orot mâmeziñ melân bâlijâziñ birâm ândibigât holi yatâ upabot. Yatâ op ândeitâ (sirâm 1 tausen 2 handeret 60) kâin 42 yatâ âkâbap. ⁴ Propete Sakaria, zâk mârumñan Oliwa nak zagât sot kârâp âsakñâ zagât zorat den kânjan sâip. Oi a zagât zo zikñâ bonjâ upabot. Zet hângât a kembu zâkkât mâtenjan kinbabot. ⁵ Oi a nâi tâmbetzâkobam oi lâuzikñan gâbâ kârâp ge simbap. Zorat a nâinjâ kâsa oztikâm mumunanjât singi upap. ⁶ A zagât zo sâitâ map mân gibapkât imbanjâ zikip. Zorat sâitâ map mân gei Anutugât den sâm ândibabot. Oi sâitâ toonjâ gilâm upapkât imbanjâ zemzikap. Oi hânân kut nâi nâi sâtnoot sâitâ muyagibapkât imbanjâ zemzikap. Yatâ utâ sâbabot, zo âlip upabot.

⁷ Oi Kembangât den sâsâj narâk zo âki simân gâbâ zuu kâtikñâ kopga kâsa oztikâm zâkoi mumbabot. ⁸ Moitâ a ziñâ kâmbârânzikñâ zo birânetâ kamân patin sombemân zimbabot. Kamân zorat kutñâ sumbuñâ, Sodom sot Aigita. A ziñâ Kembuzikñâ kamân zoren poru nagân kune moip. ⁹ Oi hân toren toren gâbâ a nâmbutñâ, sâkziñ tobat nâi nâi, den

gāndu nĀi nĀi, zorānĀ kāmbarānziknĀ sirām karāmbut sot torennĀ zikitne zimbabot. Oi a nāmbutnĀ hanzākonā sāne kwākāzingābi. ¹⁰ Oi Propete zagāt a sāknam zingāwet, zorat moitā hānnĀ hānnĀ a zinj umālep op kut nĀi nĀi aṅgāgwanĀ urāwe.

¹¹ Sirām karāmbut sot torennĀ āki Anutugāren gābā KaapunnĀ umziknĀn giari oksām zaarāwet. Zaaritā a zinj zikitnĀ keṅgāt doṅbep urāwe. ¹² Oi sumbemān gābā den kātiknĀ zekāren itā gāip, “Zet zi kopgāit,” Oi kāsarāpzik zengāt māteziṅan sasa kāligen zāim sumbemān zāiwet. ¹³ Narāk zoren wāriṅ patā meip. Wāriṅ patā mei kamān patin mirā bāzagāt zengāren gābā kānoknĀ pābābānsāi nāmburān kimembut ko tarāwe. Kamāngāt biknĀ toren toren gābā yatā pābābānsāne nāmbutnĀ kātigem tarāwe. Wāriṅ patā meipkāt mirā kātĀ tuutuun doṅbepnĀ pābābānsām a 7 tausen yatā zāṅgoi muwe. Oi a torennĀ ālip tarāwe, zen keṅgāt op Anutu, sumbem mariṅā māpāsiwe.

¹⁴ UtaknĀ yei sām sāp karāmbut sāip, zorat zagātĀ ākap. Kānok ziap, zo kek muyagibap.

Sumbem a nāmburān zagātĀ lāmunnĀ waari kut nĀi nĀi muyageip.

¹⁵ Sumbem a nāmburān zagātĀ lāmunnĀ waari sumbemān gābā den kwamit patā op itā sāwe, “A zen hānān a kutā op kembu otzingāme, zorat narāk ākap. Narāk zi ko Kembu sot aṅā a bāliṅan gābā mākāzingābapkat sāsāṅ, Kristo, zekāt bitziknĀn ariap. Oi Kristo zāk kembu otzingām zāimāmbap.”

¹⁶ Oi a patā 24 Anutu māteṅan tātatzinĀn tarāwenĀ kiṅ topṅan ge zemnĀ Anutu itā sām māpāsiwe,

¹⁷ “Kembu Anutu, imbanĀ mariṅā, gāgāren sāiwap sāmen. Topkwap gā āndeinnĀ āndiat. Oi gā imbanĀ mem dāṅ kembu otniṅām āndiat. ¹⁸ Um kātik a kāmunnĀ kāmunnĀ, zen kuk

diṅā sām āndim gane gā hāunnĀ zingābangāt narākĀ māte uap. Oi mumunnĀ zengāt den sām kwākākwākāṅ narāk māte uap. Oi kore arāpkā Propete sot gāgāt siṅgi a, a giginĀ sot zāizāiṅ kutkā hurat kwapme, zen sāṅgānnĀ zingābangāt narāk māte uap. Oi hānān tāmbetzāṅgome, zen tāmbetzāṅgobangāt narākĀ māte uap.”

¹⁹ Zen yatā sānetā sumbemān Anutugāt tirik namā mātāp pāronsāi igāwe. Oi Anutu sot Mose tārotāro urāwet, zorat omboṅ zei igāwe. Oi hānpān sot kwamit patā sot kaṅkundundun, wāriṅ sot kāt paten āsagem zeip.

12

Sumbemān ambān nĀi kirip.

¹ Sumbemān sen mārāt kulem nĀi itā muyageip. Ambān nĀi āsagem kirip. MaanĀ hāmbā yatā kāpei kirip. Oi kiṅ tipṅan kāin. Oi pindokṅan sāṅgelak kiin zagāt tarāwe. ² Oi ambān zo kāmboṅā op katep mimbam sāknam nāṅgām isem yu yei sām tāip. ³ Zāk yatā op kiri kulem nĀi sumbemān āsageip. Busem patānĀ, oā tobat yatā, kuriṅkuriṅ, kākūknĀ nāmburān zagāt, goonĀ bāzagāt. Oi kākūknĀ dāp a kutāgāt pindok tap arip. ⁴ Oi daanāndā sumbem sāṅgelak nāmbutnĀ zāṅgom māki hānān giwe. Oā zo yatā opnĀ ambān zo katep mimbam oi itā nāṅgām ambān gootṅan āi zeip, “Katep āsagei nimbat.” ⁵ Oi ambān zorāṅ a katep meip. Katep zo kāt kātik āin tān mem hān dāp a zengāt a kutā op galem zāṅgobapkat sāsānĀ. Katep āsagei gāsumnĀ Anutugāt neule tātatzinĀn mem zāi parāwe. ⁶ Oi ambān zo keṅgāt op mirā kāmān kātikṅan arip. Zoren (sirām 1 tausen 2 handeret 60) kain 42 yatā galem okṅaṅgābigāt AnutunnĀ sāi tātatzĀ kubigāwe.

Sataņ sumbemân gâbâ kâbakņine geip.

⁷ Oi sumbemân kâmbam patâ muyageip. Mikai zâk sot sumbem a gakârâpņâ, zen oâ sot kâsa urâwe. ⁸ Oi Mikai sot sumbem arâpņâ, zen kâtigem oâ sot sumbem arâpņâ kâbakņezingâmņâ sumbem aņġân kârâwe. ⁹ Oi oâ patâ, mulum sâņġiņâ, Sataņ, zâk a ambân hân dâp um gulip kwatziņġâmâp, zâk ziņâ ġâsum kâbakņine hânân geip. Sumbem arâpņâ yatik kâbakņezingâne hânân giwe.

¹⁰ Oi sumbemân den kâtikņâ itâ muyagei nâņġâwan, “Kubikkubik sot imbaņâ sot kembu op, zo Anutu sot aņġâ a bâliņan ġâbâ mâkâziņġâbapkât sâsâņ, Kristo, zekâren ziap. Narâk ziren bukurâpņiņ zengât kâsa op sirâm nâtik dâp Anutu mâteņan sâm bâliņ kwatziņġâmâp, zâk kâbakņine ġiarip. ¹¹ Bukurâpņiņâ zen Râma ġilâmņanġât imbaņan Sataņ sot agom kâtigem walâwe. Kembuġât den keņġât buņ sâm muyagem Sataņġât den mem ġei kwarâwe. Oi ândiândiziņ mân aņġân kârâm buņ upapkât sâwe. ¹² Zorat sumbem sot zoren ândie, zen sâtâre upi. Ka hânân sot saruyân ândie, yei, zen dap upi? Sataņ zâk zengâren gam kuk op ândiap. Narâkņâ kek âkâbap, zo nâņġap. Zo nâņġâm kuk op ândiap.

Oâņâ ambân kâsa okņanġip.

¹³ Oâ zâk hânân kâbakņine ġemņâ nâņġâm ambân katep meip, zâk kâsa okņanġâm molim arip. ¹⁴ Oi ambân zo nii utak patâ abâtzatņâ pindâne mulumġât keņġât op mirâ kamân kâtikņan tâtat mâmeņan tik arip. Zoren kendon karâmbut sot torenņâ ġalem okņanġâm ândiwe. ¹⁵ Ambân zâk ari mulumņâ too patâ mogari ġem too uurup patâ oip. Too zorâņ ambân zo lum âibam oip. ¹⁶ Oi hânņâ ambân beķņan mem hân mâtâp oi too patâ zo zoren ġeim naņġip. ¹⁷ Yatâ oi ko oâ zâk ambân zorat kuk opņâ kâmut gakârâpņâ zâņġobam arip. Anutugât ġurumin den lumņâ

Yesugât siņġi zo mem ândime, zo zâņġobam arip. ¹⁸ Oi zâk saru sâtņan ġei sagân kirip.

13

Saru umņan ġâbâ zuu kâtikņâ nâi kopġâip.

¹ Oi nâ eksa saru umņan ġâbâ zuu kâtikņâ nâi kopġâip. Zâk kâukņâ nâmburân zagât, ġoņâ bâzagât. Oi ġoņan zo a kutâ pindok bâzagât tarâwe. Oi kâukņan kot kulem zeip, zo den bâliņâ zeip. ² Tobatņâ wâu patâ yatâ. Sâlâpņâ, pusi yatâ. Lâuņâ, zuu kâtik laionġât lâuņâ yatâ. Oi oâ zâk imbaņâ pindâm zâkkât tâtarân tap kembu otziņġâbapkât sâip. ³ Zuu zorat kâukņâ nâi use patâ op mumuņanġât dâp yatâ egâwan. Useņâ zo soġei âlip oip. Oi hân dâp aņġâ aņġâ, zen zuu zo molim ek zâkkât nâņġâne imbaņâ oip. ⁴ Oâņâ zuu kâtik zo imbaņâ pindip, zorat um kâtik a, ziņâ sâm âlip kwâkņanġâwe. Oi zuu zo sâm âlip kwâkņanġâm sâwe, “Zuu zorat tobat nâiņâ ândiap? Nâiņâ dap mo dap okņanġâbap?”

⁵ Zuu kâtik zo sâk mâme opņâ zâizâiņ den sâm den sumunņâ sâbapkât sâm pindip. Oi Anutuņâ zuu zo (sirâm 1 tausen 2 handeret 60) kâin 42 yatâ umņan nepņâ tuubapkât narâk nâņġanġip. ⁶ Oi zu kâtik zorâņâ Anutu zikņâ sot kutsiņġiņâ sot tâtatņâ sot sumbemân ândime, zen sâm bâliņ kwatziņġâm ândeip. ⁷ Oi Anutugât siņġi a kâsa otziņġâm zâņġobapkât oâņâ sâip. Oi hânņâ hânņâ, a sâk top top sot den ġându top top, zengât a kutâ upapkât oâņâ imbaņâ pindip. ⁸ Oi hân a ziņâ ekņâ sâm âlip kwâkņanġâbi. Râma kune moip, zâk mârûm hân mân muyageibân kutziņâ ândiândigât ekabân mân kulemġoip, a zen zo zuu zo yatâ okņanġâbi.

⁹ Kindapziņoot ândie, zen den zi nâņġâm kwâtâtibi, ¹⁰ “Nâi zâk tâk namâġât siņġi oipņâ tâk namin pambi. Nâi zâk kâmbamġât siņġi oipņâ kâmbamņâ koi mumbap.” Oi

Anutuņā sinġi a zen nāņgām pālâtân kwap kâtigem ândibigât sâip.

Hân kâligen gâbâ zuu nâi kopgâip.

¹¹ Oi hân kâligen gâbâ zuu kâtiknâ nâi kopgâi egâwan. Zâk Râma yatâ kâukņan goonâ zagât zeip. Oi diņâ sâip, zo oâ diņâ yatâ. ¹² Oi zuu zorâņ zuu mârûm kopgâip, zâkkât imbanâ zo mem nep tuum kâtigeip. Zâknâ sâi hân a ambân ziņ zuu nâi use opņâ âlip oip, zâk mâpâsiwe. ¹³ Oi zuu kâtik zagâtņâ, zâk kulem sen mârât patâ tuumap. Zâknâ sâi sumbemân gâbâ kârâp gem gâi a ikme. Kulem zo sot sen mârât nâmbutņâ tuugi igâwe. ¹⁴ Kulem yatâ zo zuu nâi zâkkât mâtenan tuugi a ziņ ekņâ umziņ gulip oi zuu mârûm use op sogeip, zâkkât lopio sobibigât dâzâņgoip. ¹⁵ Lopio zo sobim pane kiri zuunâ lopio waatņanġi zaat den sâip. Zâk yatâ upapkât Anutuņâ nâņgâņanġip. Lopio zâk sâi a ziņ mân sâm âlip kwâkņanġawe, zen zâņgone muwe.

¹⁶ Oi a zâizâiņ giginâ, sikumziņoot sot sikumziņ buņâ, a kutâ sot kore mâman a, zo aksik sâi bitziņ bongen mo mâteziņan undip tuuwe. ¹⁷ Oi zuugât undip sâkziņan tuuwe, zo zâkkât kutņanġât tenġâ. Oi undip mân mem ândiwe, zen kut nâi nâi sâņgân mimbegât pâke parâwe. ¹⁸ A nâņgânâņgâziņootņâ zuu zirat tenġâ sot topziņ sâlâpkum nâņgâbi. Tenġâ zo agât kutņanġât tenġâ. Tenġâ zo 666.

14

Râma sot kâmut gakârâpņâ Sioņ bâkņan kirâwe.

¹ Nâ eksandâ Râmaņâ Sioņ bâkņan kiri egâwan. Oi zâk sot 144 tausen, a yatâ zorâņ kirâwe. Oi mâteziņan zikņâ sot Ibâņanġât kot zeip, a yatâ zorâņ kirâwe. ² Oi sumbemân gâbâ kwamit patâ nâņgâwan, zo too sâmbon patâ kwamitņâ yatâ sot sumbem kwamitsâmap yatâ. Oi kwamit zo nâņga kâmam wâlõņ kwamit yatâ oip. ³ Zen sumbemân

Anutugât tâtatņâ sot zuu âlip kimembut sot a patâ 24, zengât mâteziņan kep uņakņâ nâi mem tarâwe. Kep zo a nâmbutņâ ziņ mân mime. A 144 tausen zengak mime. Hânân gâbâ Yesuņâ sâņgânziņ meip, zengak kep zo mime. ⁴ A zo, ziņâ ambân sot bâliņ mân opņâ um salek ândiwe. Râmaņâ diiziņġi zâk sot tâtat mâme upme. Zen zo hân a zengâren gâbâ kândom Râma sot Anutu, zik sinġi upigât Râmaņâ tâbazziņ meip. ⁵ Oi lâuziņan gâbâ sarâ den mân gemap. Zen a târârakņâ.

Sumbem a karâmbut, zengât den muyageip.

⁶ Oi sumbemân sumbem a nâi egâwan. Zâk nii yatâ sumbemân arip. Zâk hân a zengât den sinġi âlip zinziņ kâtik, zo mem arip. Hânņâ hânņâ, sâk tobat nâi nâi, den gându topņâ topņâ, zengât mem arip. ⁷ Zâk den yu kambâņ sâm itâ sâip, “Zen Anutu hurat kwâkņanġâm sâm âlip kwâkņanġâbi. Zâk hâuņanġât den sâsâņ narâk mâte uap. Hân sumbem sot saru sot too sinġâ sâi muyageip, zâk sâm mâpâsibi.”

⁸ Yatâ sâm ari kândâtņan sumbem a nâiņâ gam zagâtņâ den itâ sâip, “Babilõņ kamân marirâp, ziņâ a kâmutņâ kâmutņâ diiziņġâne bâliņâziņanġât um gulip nep âsagem laņ mâman a ambân op ândiwe.”

⁹⁻¹⁰ Oi kândâtņan sumbem a nâiņâ gamņâ den kambâņ itâ sâip, “A ziņ zuu kâtik mo lopio zâkkâren pindiņsâm mâteziņan mo bitziņan zuugât undip mimbi, zo ko Anutugât kukņanġât bonņâ yâmbâtņâ zo zengâren âsagibap. Zen Râma sot sumbem arâpņâ zengât mâteziņan kârâbân geim kât kârâpņandâ ziņgesei sâknam patâ nâņgâm zâimambi. ¹¹ Oi kârâpņâ a zo yatâ ziņgesei, zorat kâbakņâ zo zâim zemâmbap. Zorat a zen zuu patâ sot lopio mâpâsime sot a mâteziņan zuugât undip zeip, zen ârândâņ sâknam nâņgâm sirâm nâtik

nāngām zāimambi.” ¹² Zorat narāk zoren Anutuŋā siŋgi a zen Anutugât gurumin den sot Yesugât den siŋgi zo mem kâtigem ândibigât sâip.

Kembugât kâmurân ândim muwe, zengât den.

¹³ Sumbemân gâbâ den ŋâi itâ nāngâwan, “Gâ den itâ kulemgu, ‘Narāk ziren topkwap Kemu sot pâlâtâŋ op ândine zângone mumbi, zengât nānga sâtâreŋoot upap.’ Kaapumŋâ itâ sap, ‘Perâkŋak, zengât nānga sâtâreŋoot upap. Zen nep patâziŋâ tuum nāngâmŋâ tap nāngâbi. Oi orot mâmezinaŋgât bonŋâ âinetâ muyageziŋgâbap.’”

Hânân Kembugât a gâsâzângobap, zorat dâp muyageip.

¹⁴ Oi nâ eksa zari unumunum kâukâu muyagei egâwan. Oi unumunum kwâkŋan ŋâi tâip, tobatŋâ a yatâ. Kâukŋan a kutâ pindok ŋâi tâip, zo goide kâtnâ tuutuunâ. Bikŋan sâu sâtŋoot mem tâip. ¹⁵ Oi tirik namin gâbâ sumbem a ŋâiŋâ gemŋâ unumunum kwâkŋan tâip, zo itâ sâm dukuip, “Gâ sâugandâ kâlamân bonŋâ mânângât me. Bonŋâ mimiŋaŋgât narâk mâte uap. A minduziŋgâm kâsâpzângozângon narâk mâte uap. Kâsâpzângone hâuŋâ mimbigât narâk mâte uap.”

¹⁶ Yatâ sâi unumunum kwâkŋan tâipŋâ sâuŋâ mem hânân bonŋâ zo mânângârip.

Bâliŋ mâme ziŋâ hâuŋâ mimbî, zorat dâp muyageip.

¹⁷ Oi sumbem a ŋâiŋâ tirik namin gâbâ gem gâip. Zâk yatik sâu sât kâtikŋâ mem ândeip. ¹⁸ Gâi sumbem a ŋâiŋâ Kembugât siŋgi kut ŋâi ŋâi pâpanŋâ zobâ gâip. Sumbem a zo, zâk Kembugât siŋgi nalem uuŋâ kârâp zorat galem op ândeip. Oi zâk bukuŋâ sâu sât kâtik mem ândeip, zo den sumbuŋâ itâ dukuip, “Sâugâ zorâŋ hânân bonŋâ mânângât naŋgâ. Hânân waiŋ bonŋâ mârum bâsigiap.” (Den sumbuŋâ zi Anutuŋâ bâliŋ mâme a hâuŋaŋgât

tâmbetzângobapkât sâip.) ¹⁹ Sâi sumbem a bukuŋandâ sâu mem kin hânân waiŋ keetŋâ mânângâtŋâ mem Anutu um kukŋaŋgât ombon patin pâi giarip. ²⁰ Oi kamân âkŋan ombon patin pâi giari lâŋ kwândâline gilâm gem zeip. Gilâm gem zeidengân patâŋâ op binbinŋâ zo hânân gâbâ bâu biosi sângânŋan yatâ. Oi dengân kâreŋaŋgât tenŋâŋâ ko 300 kilometa zo yatâ zeip.

15

Kembugât kore a ziŋâ kep miwe.

¹ Oi sumbemân sen mârât ŋâi egâwan. Sumbem a nâmburân zagât, zen kut ŋâi ŋâi sâtŋoot kâmut nâmburân zagât mem kirâwe. Kut ŋâi ŋâi zo âsagem naŋgi Anutuŋâ kukŋaŋgât op dum mân tâmbetzângobap.

² Oi saru ŋâi egâwan. Wikin yatâ sot kârâp bâlam mâpotŋâ zeie gâwan. Oi a zuu kâtik sot lopio kâsa oztikâm kâtigem walâziŋgâwe sot a mâteziŋan zuugât undip zengâren mân zeip, a zo, zen Anutugâren gâbâ kâmam wâlŋ mem saru sâtŋan kine ziŋgirâwan. ³ A zen Anutugât kore a Mose zâkkât kep sot Râma zâkkât kep itâ sâm mem ândiwe,

“O Kemu Anutu, imbaŋâ mariŋâ, orot mâmegâ zorat nângindâ imbaŋâ opmap. Hânŋâ hânŋâ zengât a kutâ, kut ŋâi ŋâi opmat, zo târârak. ⁴ Kemu, gâ ŋâiŋâ hurat mân kwatgibap? Zo yatâ mân taap. Nâiŋâ kutkâ mân sâm âlip kwâpap? Zo yatâ mân taap. Gâ kânok hâlâluyâk, zorat a kâmutŋâ kâmutŋâ zen gâgâren ga mâpâsegibi. Gâ hâuŋaŋgât nep tuuna top muyagiap.”

Sumbem a nâmburân zagât hâkopziŋoot kirâwe.

⁵ Oi eksandâ sumbemân tirik namin umŋâ ŋâi hâlâlu sâsâŋ, zorat mâtâp pâronsâm kirip. ⁶ Mâtâp pâronsâi sumbem a nâmburân zagât, zen kut ŋâi ŋâi sâtŋoot

kāmut nāmburān zagāt mem kirāwe. Zen namin gābā gem gawe. Zen hāmbāziņ kākāu mem āndiwe. Oi dimāziņan māpaņ goide kātņā tuutuunā zo zeip. ⁷ Oi zuu ālipņā kimembut kirāwe, zengāren gābā nāiņā sumbem a nāmburān zagāt zo hākop nāmburān zagāt ziņgip. Hākop zo goide kātņā tuutuun. Hākop umņan Anutu āndiāndi mariņāngāt kukņāngāt bonņā piksām zeip. ⁸ Oi namā kāligen Anutugāt āsakņā sot imbaņāngāt kaapumņā zo piksām zeip. Oi sumbem a nāmburān zagāt zen kut nāi nāi sātņoot kāmut nāmburān zagāt mātāp muiyagiwegāt tirik namin zāizāiņāngāt mātāp pāke kwāip.

16

Sumbem a ziņā hākobān gābā kut nāi nāi hānān lokine geip.

¹ Namā kāligen gābā den kātik gāi nāngāwan. Zo sumbem a nāmburān zagāt zo itā dāzāngoip, “Zen āi hākop nāmburān zagāt zoren gābā kut nāi nāi sātziņoot zo lokine Anutugāt kukņāngāt bonņā hānān gibap.”

² Sāi sumbem a kānok zākņā āim hākopņan gābā kut nāi lokei hānān giari zuu kātikņāngāt undip māteziņan mem āndiwe sot a lopiogāren pindiņsāwe, zen sākziņan use kātik sot use kārōkņoot muiyageziņgip.

³ Oi sumbem a zagātņā āi kut nāi saruyān lokei giarip. Giari saruņā gilām oip. A mumuņāngāt gilām yatā oi saru zuuņā mom nāngāwe.

⁴ Oi sumbem a karāmbuņā hākobņan gābā kut nāi lokei tooyān sot too sinņan giari gilām oip. ⁵ Oi sumbem a too galem tāip, zākņā itā sāi nāngāwan, “Ga hālālu āndeiņā āndiat. Tosagāt hāuņā, zorat nāngindā tārārak uap. ⁶ Kēmbugāt siņgi a sot Propete a zāngom gilāmziņ tāmбетkuwegāt gilāmāk ziņgāna nimbi. Zo dābāk otziņgat.” ⁷ Sāi Kēmbugāt siņgi kut nāi nāi pāpanņan gābā den itā nāngāwan, “Perākņak.

O Kēmbu Anutu, imbaņā mariņā, hāuņā ziņgat, zo dāpziņan uap.”

⁸ Sāi sumbem a kimembuņā zākņā hākopņan gābā kut nāi lokei mirāsiņān arip. Ari mirāsiņā kārāp opņā a donbep ziņgeseip. ⁹ Oi a zen maanā ziņgeseip. Zen umziņ melāņ Anutu hurat kwākņāngābigāt Anutuņā kut nāi nāi zo sāi āsageip. Oi zen umziņ mātā melāņāwe. Buņā. Zen Anutu sām bāliņ kwākņāngāwe.

¹⁰ Sumbem a bātnāmbuņā zākņā zuugāt tātarān hākopņan gābā kut nāi lokei giari zāk sot a ambān gākārāpņā zengāt hān boņ zo nātātiksām zeip. Oi a zen sāknam patā nāngām biyakņā nāmbālamziņā hārārāņsāmņā takā zeip. ¹¹ Oi sāknam sot useziņāngāt opņā Anutu, sumbem mariņā sām bāliņ kwākņāngāwe. Oi zen umziņ mātā melāņ āndi māmanziņ bāliņā zo mātā birāwe.

¹² Sumbem a nāmburān kānokņā hākopņan gābā kut nāi lokei Euparata too patin giarip. Giari too kārāksāip. Kārāksāi mātāp āsageip. Mirāsiņ takātākāņan gābā a kutā sot kāwali arāpziņā gabigāt yatā muiyageip. ¹³ Oi nāņā eksandā oā lāuņan gābā sot zuu kātik lāuņan gābā sot propete sarāņā zengāt lāuziņan gābā wāke bāliņā karāmbut, tobatziņ kaņ yatā op gawe. ¹⁴ Zo zen wāke bonņā. Zen sen mārāt top topņā tuubigāt imbaņā zemziņgap. Oi zen hān dāp a kutā āi minduziņgāmņā Anutu, imbaņā mariņā, zākkāt narāk patā zo mātā oi kāsa op gām kāmam kumbi.

¹⁵ Oi nā den nāi itā nāngāwan, “Nā Yesu, itā sa nāngānek. Zen narāknā mātā nāngāne kek gābat. Zorat nāi zāk sāk bārak āndim aņun opapkāt sāk pākeņā mem pam um gwālāgwālā āndibap. Yatā upap, zo ko zākkāt nāņga sātāreņoot upap.”

¹⁶ Oi wāke zen hān dāp a kutā Yudaia hānān minduziņgāwe. Hān

zorat kutnĀ Yuda denĀn Hamagedonj sĀme (Niiŋ denĀn ko Magedonj baknĀ).

¹⁷ Oi sumbem a nĀmburĀn zagĀtnĀ hĀkopŋan gĀbĀ kut nĀi lokei sumbem kabĀŋan geip. Gei tirik namin AnutugĀt tĀtatŋan gĀbĀ den kĀtikŋĀ nĀi itĀ sĀip, "MĀrum Ākap." ¹⁸ HĀnpĀn sot kaŋkundunduj sot sumbem kwamit patĀ muyageip. WĀriŋ patĀ nĀi meip. WĀriŋ yatĀ zo mĀrumŋan mĀn meip. ¹⁹ Oi kamĀn patĀ zo ĀbĀŋgoi karĀmbut oip. Oi hĀnŋĀ hĀnŋĀ a zeŋgĀt kamĀn patĀ giligĀlaksĀip. Babilonj kamĀn patĀ zo yatik Anutu kukŋaŋgĀt op tĀmbetkoip. ²⁰ Oi saruyĀn tĀunanĀn zo aksik ĀbĀŋgum saruyĀn geiwe. Oi hĀnĀn baknĀ zen ĀbĀŋgum naŋgĀwe. ²¹ Oi sumbemĀn gĀbĀ sumbem tipŋĀ patĀ patĀ map yatĀ ubĀ gem ga sĀratzĀŋgoip. ZĀŋgoi Anutu sĀm bĀliŋ kwĀkŋaŋgĀwe. Sumbem tipŋĀ zo gem tĀmbetzĀŋgoip, zorat op sĀm bĀliŋ kwĀkŋaŋgĀwe.

17

AmbĀn nĀi zuu kuriŋ kwĀkŋan tĀip.

¹ Oi sumbem a nĀmburĀn zagĀt hĀkop mem Āndiwe, zeŋgĀren gĀbĀ nĀiŋĀ ga itĀ dĀtnogip, "GĀ gĀna mĀtĀp ambĀn patĀ too donjbe naŋgĀmŋan Āndimap, zo tirĀpgobat. TirĀpgomŋĀ hĀuŋĀ mimiŋaŋgĀt den dĀgobat. ² HĀn a kutĀ ziŋ ambĀn zo zĀkkĀren gam zĀk sot laŋ mĀman upme. Oi hĀnŋĀ hĀnŋĀ a zen zĀk sot bĀliŋ op um gulip upme."

³ YatĀ dĀtnom diinigi KaapumŋĀ tirĀpnogi itĀ egĀwan. MirĀ kamĀn kĀtikŋan ambĀn nĀi zuu kuriŋĀ kwĀkŋan tĀip. Zuu zorat sĀkŋan kot bĀliŋĀ top top zeip. Oi zuu zo kĀukŋĀ nĀmburĀn zagĀt. GoonĀ bĀzagĀt. ⁴ Oi ambĀn zo hĀmbĀnĀ kĀmbum sot kuriŋĀ mem Āndeip. Oi neulenĀ sĀŋgĀn zĀizĀiŋ zo sĀkŋan dĀp op zeip. Oi bikŋan hĀkop goide kĀtnĀ tuutuuj tĀip. Oi hĀkop zorat umŋan kut nĀi nĀi sumun kĀrok

piksĀm zeip. ⁵ AmbĀn zorat mĀteŋan den sumbuŋĀ itĀ zeip, "Laŋ mĀme ambĀn zeŋgĀt patĀziŋĀ sot hĀn kwĀkŋan bĀliŋ top top zorat mamŋĀ. Babilonj kamĀn patĀ, nĀ." Den yatĀ zo mĀteŋan zeip. ⁶ Oi ambĀn zo AnutugĀt siŋgi a sot YesugĀt siŋgi den mem Āndine zĀŋgowe, zeŋgĀt gilĀm nemŋĀ um gulip oi egĀwan. Zo ekŋĀ nĀ imbaŋĀnĀ buŋ oip.

Zuu kĀukŋĀ nĀmburĀn zagĀt, zorat den.

⁷ YatĀ ua sumbem aŋĀ itĀ mĀsikĀnigip, "GĀ wangĀt nĀŋgĀna imbaŋĀ uap? NĀ ambĀngĀt topŋĀ sot zuu kĀukŋĀ nĀmburĀn zagĀt sot goonĀ bĀzagĀt, zorat topŋĀ dĀgoga nĀŋgĀ. ⁸ Zuu kĀtikŋĀ egin, zo mĀrum ĀndeipŋĀ narĀk ziren mĀn Āndiap. Oi zĀk bet simĀn gĀbĀ kopgam tĀmbet agoagonj kĀtikŋan geibap. Zuu zo mĀrum Āndeip. Oi narĀk ziren mĀn Āndiap. Oi bet gĀbapkĀt a hĀnĀn Āndie, zen ekŋĀ sĀm Ālip kwĀkŋaŋgĀbi. Zen kutziŋĀ hĀn muyageibĀn gĀbĀ ĀndiĀndigĀt ekabĀn mĀn kulemgune zeip, a zo, ziŋĀ yatĀ upi.

⁹ Zi a nĀŋgĀnĀŋgĀnootŋĀ den zi nĀŋgĀm kwĀtĀtibap. Zuu kĀukŋĀ nĀmburĀn zagĀt, zo bakŋĀ nĀmburĀn zagĀt. BakŋĀ zoren laŋ mĀman ambĀn zo tĀtat mĀme opmap. ¹⁰ Oi zuu kĀukŋĀ nĀmburĀn zagĀt, zoren zen a kutĀ nĀmburĀn zagĀt. A kutĀ bĀtnĀmbut, zen buŋ urĀwe. NĀi Āndiap. Oi nĀi gĀtĀm muyagibap. ZĀkŋĀ muyagemŋĀ narĀk pĀŋkĀnok Āndibap. ¹¹ Zuu mĀrum Āndeip, oi narĀk ziren mĀn Āndiap, zĀk a kutĀ nĀmburĀn zagĀt zeŋgĀren tĀrokwĀi nĀmburĀn karĀmbut upi. Oi tĀmbet agoagonj geibap."

GoonĀ bĀzagĀt, zorat den.

¹² "GoonĀ bĀzagĀt egin, zo a kutĀ bĀzagĀt. NarĀk ziren mĀn op Āndie. GĀtĀm Āsagibi. A kutĀ nepziŋĀ top-kwapŋĀ narĀk pĀŋkĀnok zuu sot a kutĀ op Āndibi. ¹³ A zen umziŋ kĀnogĀk zei zuugĀt kore op kĀwaliziŋ

bikņan pam ândibi. ¹⁴ Oi Râma sot kâmbam kumbi. Oi Râma zâk kâtigem zângom kâbakņezingâbap. Wangât, Râma zâk a kutâ sot a zâizâiņ aksik patâ walâzingâm Kembu patâ op kinzap, zorat. Oi a kâmut zâk sot tâtat mame upme, zen gâsum sâlâpzângoip. Oi zen zâk sot pâlâtân op kâtigem ândie.”

Ambângât den.

¹⁵ Sumbem aņâ den yatâ sâmņâ târokwap dâtnogip, “Laņ mâman ambân too doņbep naņgâmņan ândei eksat. Too zorâņ a hânņâ hânņâ sot a sâk tobat ņâi ņâi sot den gându ņâi ņâi. ¹⁶ Oi a kutâ bâzagât zen sot zuu ârândâņ laņ mâman ambân zo kâsa okņangâm hâmbâ gakâņâ beknan mem naņgâne sâk bârak tâi sunumņâ nemņâ siņitņâ kârâbân une simbap. ¹⁷ Oi zo yen mân upi. Anutuņâ umziņan den zo pâi diņâ lum um kânok oi zuu kore okņangâm kâwaliziņ bikņan pam ândine Anutugât den bon upap. ¹⁸ Oi ambân eksat, zo kamân patâ. Zâk hân dâp a kutâ otziņgi kore okņangâbigât imbaņâ zemņangap.”

18

Babiloņ kamân giligâlaksâbap, zorat den.

¹ Oi sumbemân gâbâ sumbem a ņâi gâi egâwan. Zâk kâwaliņâ imbaņâ zemņangip. Hânân gem gâi âsakņandâ doņbep âsagem zeip. ² Zâk den kâtikņâ den sâm sâip, “Babiloņ kamân patâ giligâlaksap. Wâke zeņgât kamân uap. Wâke bâliņâ zoren âi tâtat mâme upi. ³ Zoren nii bâliņâ top top, zeņgât kamân uap. Kamân mâirâp ziņâ hân dâp a zen waiņ too ziņgâne nem um gulip op ârândâņ laņ mâman urâwe. Oi hângât a kutâ zen kamân zoren gam bâliņâ nep tuum ândiwe. Oi hân dâp aņgâgwanğâ a zen kamân zorat sikumgât aņgâgwanğâ

op sikumziņoot urâwe. Zorat opņâ giligâlaksap.”

Kamân patâ Anutugât sâtkât giligâlaksâbap.

⁴ Sumbemân gâbâ Kembugât den kâtikņâ itâ âsagei nâņgâwan, “Arâpnâ, zen kamân zo birâm âinek. Zen zoren ândim bâliņâziņ betziņan mimbegât. Oi kut ņâi sâtņoot zeņgâren zâibapkât. ⁵ Kamân zorâņâ bâliņâ kwâkņan kwâkņan zem zari sumbem weegap. Oi zi Anutuņâ tosaņangât sap. ⁶ Kamân mâirâp ziņ bâliņ otziņgâwe, yatik otziņgâbi. Oi hâuņâ zo walâm otziņgâbi. Ziņâ too kâtik ziņgâne niwe. Zeņgoot too kâtik kâtikņâ ņâi ziņgâne nimbi. ⁷ Zen zâizâiņ op sii nalem kep kâmam tuum ândiwe, zorat dâp yatik sâknam sot umbâlâ muyageziņgâbi. Ziņâ umziņan itâ sâme, “ņâiņâ mân walâniņgâbap. Um âlebân ândim zâinat.” ⁸ Yatâ sâmegât sirâm zorenâk kut ņâi ņâi sâtņoot zeņgâren muyagibap. Mâsek sot isem umbâlâ sot pu. Oi kârâpņâ kut ņâi ņâi sem kamân zo ârândâņ simbap. Oi Kembu Anutu, zâk imbaņâ mariņandâ tosaziņâ mâkâbap.

Kamân zo sei a ziņ ekņâ umbâlâ upi.

⁹ Oi hângât a kutâ, zen kamân zorat mâirâp zen sot laņ ândiândiņ op sot bâliņâ sot sii nalem kep kâmam op ândiwe. Zen kamân zorat kârâp kâbakņâ zari ekņâ umziņ bâlibap. Umbâlâ op isebe. ¹⁰ Zen kamân zorat hâuņangât keņgât op kârebâk kin itâ sâbi, “Yei, yei, kamân patâ, Babiloņ kamân kâtikņâ, gâ hâuņâ kegâk muyagegigap.”

¹¹ Aņgâgwanğâ a kamânņâ kamânņâ, zen sikumziņ ņâiņâ sâņgân mimbap sâm isem umbâlâ upi. ¹² Sikum âlip top top itâ

angâgwanġâ urâwe. Goide kât, kât, kwâlak sânġân patâ, sânġum neulenoot kuriġâ sot kâmbum, nak, bâu patâ Elepangât goonġâ. Oi kut nġâ nġâ nakġâ tuume sot kâtġâ tuume. ¹³ Nalem wârânġoot topġâ topġâ sot too hitomġoot topġâ topġâ, wainġ too, kelâk, nalem top topġâ sot râma, makau, biosi, a lalaġ sot kore a ambân. Kut nġâ nġâ zo sânġân zâizâiġ yatâ angâgwanġâ urâwe. Angâgwanġâ a ziġâ kamân zorat marirâpġâ zengât itâ sâbi, ¹⁴ “Bonġâ muyaginât sâm ândime, zo buġ op nanġap, Oi sândokġâ zo buġ oip. Oi neule mot zo gulipkoip. Dum mân muyageziġgâbap.”

¹⁵ A kut nġâ nġâ angâgwanġâ op kât sikumziġoot urâwe, zen kamân zorat hâuġangât kenġât op kârebân kin isem umbâlâ op itâ sâbi, ¹⁶ “Yei, yei, kamân patâ, gâ pet hâmbâ neulenoot mem ândein. Oi neule top topġâ sânġân zâizâiġ zo kegâk buġ uap. Kut nġâ nġâ zo kek tâmbetkum nânġap.”

¹⁷⁻¹⁸ Oi wanġâ mariġâ sot wanġâ galem a sot wanġâ nep a zen kamân zoren sikum lam âim game, zen kamân kârâpkât kâbakġâ zari ekġâ kârebân tapġâ isem umbâlâ opġâ sâbi, “Kamân patâ itâ zo mân taap.” ¹⁹ Zen umbâlâ opġâ suundum âlat amit âgirâp op itâ sâbi, “Yei, yei, kamân patâ, gâgât op wanġâ mariġâ zen kât sikumziġoot urâwe. Kamân zi sâp kânok tâmbetkuap.”

Kamân patâ zo hiriġsâm balo op zimbapkât sâsânġ.

²⁰ “Sumbemân ândie, zen sâtâre upi. Anutugât siġġi a sot Aposolo sot Propete, zen sâtâre upi. Kamân patâ zorat mâirâpġâ ziġâ bâliġ otziġgâwe, tosa zorat hâuġâ Anutuġâ ziġap. Zorat sâtâre upi.”

²¹ Den yatâ muyagei sumbem a imbanġoot nġânġâ kât patâ nġâ mem zaatġâ lum pâi saruyân giari ko itâ sâip, “Babiloġ kamân patâ zo yatik kâbakġibap. Oi buġ op kwâtâtibap.

²² Kep kâmam sot uluwet mo lâmun zorat kwamit zoren mân âsagibap.

Oi bet kulem a zen zoren mân tubi. Nepkât kwamit mân âsagibap. ²³ Oi kârâp âsakġandâ zoren mân âsagibap. Oi a ambân mianġânâam kwamit mân âsagibap. Angâgwanġâ a zoren ândiwe, zen hân toren toren zengât walâziġgâm zâizâiġ op ândiwe. Kamân zorat kware sunġâ zorâġ hân dâp a umziġ gulipkoip. ²⁴ Propete a sot Anutugât siġġi a hân dâp zânġowe, zengât gilâm zorat tosa kamân zo zâkkâren zeipkât yatâ okġanġip.”

19

Sumbemân sâtâre utne Yohanenġâ nânġip.

¹ Oi sumbemân a kâmut patâ zen sâtâre utne kwamit nânġawan. Zen sâm âlip kwap itâ sâwe, “Oe, kubikkubik sot neule âsakġâ sot imbanġâ zo Anutuniġ, zâkkâren ziap. ² Zâkġâ kamân zorat tosa hâuġangât nep tuugi bonġâ sot dâp opmap. Laġ mâman ambân zâkkât kamân mâirâp, ziġ hân dâp a zen sot laġ ândinetâ ko tâmbetzânġoip. Zengât tosaziġangât hâuġâ ziġip. Oi Anutugât kore arâp zânġone muwe, zorat tosa zo mâkâm ziġip.”

³ Yatâ sâmġâ dum sâwe, “Oe, kamân patâ zorat kâbakġâ zâim zemâmbap.” ⁴ Oi a patâ ²⁴ sot zuu âlipġâ kimembut zen neule tâtatġan tâip, Anutu, zâkkât kiġ topġan gei tap sâm mâpâsem itâ sâwe, “Oe, zo perâkġak. Anutu sâm mâpâsinâ.” ⁵ Oi tâtatġan gâbâ den nġâ itâ muyageip, “Anutugât kore a zâizâiġ sot giġiġ, zen Kembu hurat kwapġâ sâm âlip kwâkġanġânâek.”

Râmagât sâtâre.

⁶ Oi sumbemân a ambân doġbep patâ sâtâre utne kwamitġâ nânġawan. Zo too sâmbon kwamiragome yatâ sot sumbem kârâmap yatâ. Den itâ sâne nânġawan, “Oe, Kembu Anutuniġâ kembu otningâmâp. ⁷ Zorat nen sâtâre op sâm âlip kwâkġanġânâ. Oi Râma ambân

mimbam uapkât sâtâre patâ muyag-
ibap. Râmagât ambân siŋgiŋâ, zâk
târâkbârâk uap. ⁸Zâk sâŋgum kâukâu
mem ândibapkât nâŋgâŋŋip.”
(Sâŋgum kâu zirâŋâ Anutugât siŋgi
a zeŋgât orot mâmezîŋâ târârak.)

⁹ Oi sumbem aŋâ den ŋâi itâ
dâtnogip, “Kembuŋâ itâ sap, ‘Gâ itâ
kulemgû. Râmagât sâtâre op sii
nalem nimbigât zop sâip, zeŋgât
nâŋga sâtâreŋoot uap.’” Yatâ sâmŋâ
sâip, “Den dâgogan, zo Anutugât
den bonŋâ.” ¹⁰ Yatâ dâtnogi nâ kiŋ
topŋan gei mâpâsibam ua kwâkânim
itâ sâip, “Yatâ mân ot. Nâ kore
a bukugâ. Bukurâpkâ Yesugât den
mem ândime, zeŋgât bukuyâk. Gâ
Anutuyâk mâpâsiban. Yesugât topŋâ
sâm muyamuyage, zo Kaapungât
nep.”

*Yohaneŋâ Yesu sot arâpŋâ
ziŋgirip.*

¹¹ Oi nâ eksandâ sumbem pâroŋsâi
biosi kâukâu ŋâi tâi egâwan. Oi
kwâkŋan tâip, zâkkât kutŋâ sâi
bon opmap sot sâi âsagemap. Zâk
tosa hâuŋŋŋât nep tuugi târârak
opmap. Bâliŋ mâme a zen kâmbamŋâ
zâŋgomap. ¹² Siŋâ toren toren
tobatŋâ kârâp bâlam yatâ. Kâukŋan a
kutâ pindok donbep taap. Oi sâkŋan
kutŋâ kulemgoi ziap, zo zikŋik
sâlâpkum nâŋgâmap. ¹³ Oi hâmbâ
kârep zo gilâm saŋgonsaŋgonŋâ
mem ândiap. Oi kutŋâ sâme, zo
Anutugât sât. ¹⁴ Oi eksandâ ari
sumbemân gâbâ sumbem kâwali
a kâmutŋâ kâmutŋâ zen biosi kâu
kwâkŋan tap moliwe. Hâmbâziŋ
kâu timan âlipŋâ yatâ. ¹⁵ Oi zâkkât
lâuŋan gâbâ sâu sâtŋoot kopgâmap,
zorâŋâ a zâŋgom kâbakŋezîŋgâmap.
Oi tân kâtikŋâ mem ândim a
kâmutŋâ kâmutŋâ, zeŋgât a kutâ
op galem otziŋgâmap. Oi waiŋ
bonŋâ ombonjan pam kwândâline
toonâ geimap, zâk yatik kâsarâpŋâ
zâŋgomap. Anutu, imbanâ mar-
iŋâ, zâkkât kukŋŋŋât op yatâ
otziŋgâmap. ¹⁶ Hâmbâŋan sot soonjan

kârân kulem itâ ziap, “A kutâ sot a
zâizâiŋ zeŋgât Kembu patâ.”

*Yesu zâk sâuŋandâ kâsarâp
zâŋgobap.*

¹⁷ Oi eksandâ sumbem a ŋâi
maayân kiri egâwan. Zâk zoren
kin nii sumbemân âim gawe, zen
aksik den kâtik sâm dâzâŋgoip,
“Ganek. Anutuŋâ sâi nalem patâ
muyagibâmapkât ga mindunek. ¹⁸ A
topŋâ topŋâ zeŋgât sunumziŋ nimbi.
A kutâ sot a sâtŋâ kâwaliziŋoot, a
patâ sot kore mâman a, a zâizâiŋ
sot gigiŋ ârândâŋ mune sunumziŋ
nimbi. Oi biosiziŋ yatâ munetâ
sunumziŋ nimbi.”

¹⁹ Oi zuu kâtik sot hâŋgât a
kutâ sot kâwali a gakârâpziŋ min-
dune ziŋgirâwan. Zen Biosi kâu
kwâkŋan tâmap sot a gakârâpŋâ kâsa
otziŋgânam gawe. ²⁰ Oi zuu kâtikŋâ
sot propete sarâŋâ zet kâmbamân
loreitâ gâsuzikâwe. (Mârum propete
a sarâŋâ zuu kâtikŋŋŋât mâtenjan
sen mârât top top tuum a zuugât
undip mâteziŋan zeip sot a lopi-
ogâren pindiŋsâwe, zen um gulip
kwatziŋgip.) Oi zet gâsuzikâm
kârâp sem zemap, zoren zâpane
geiwet. ²¹ Oi nâmbutŋâ ko biosi
kâukâu kwâkŋan tâip, zo lâuŋan gâbâ
sâuŋâ gam zâŋgom naŋgip. Oi nii
ziŋâ gamŋâ sunumziŋ nemŋâ âkon
urâwe.

20

Sataŋ tâk namin pambi.

¹ Oi sumbemân gâbâ sumbem
a ŋâiŋâ gem gâi egâwan. Oi zâk
simgât mâtâp doŋgudoŋgunŋâ sot
tâk kâtikŋâ patâ mem gem gâip.
² Oi zâk oâ, mulum sâŋgiŋâ, wâke
zeŋgât patâziŋâ, Sataŋ, zâk gâsumŋâ
saamŋâ kendon 1 tausen tâgân zim-
bapkât Anutuŋâ sâm pindip. ³ Sâm
pindâm simân kâbakŋei giarip. Giari
mâtâp kâtikŋâ doŋgumŋâ mâtâp
sâbâŋâ mâtâp tuum doŋgoip.
Oi aŋâ aŋâ dum um gulip mân
kwatziŋgâm yenâk zem zeï kendon

1 tausen âkâbapkât sâ m pindip. Âki olaņne gam narâk pânkânok ândibap.

A kândom zaatpi, zengât den.

⁴ Oi zorenâk neule tâtatņâ tap ari egâwan. Eksandâ a gamņâ tâtatņâ kwâkņan tarâwe. Zen a tosaziņņgât den sâ m kwâkâbigât sâ m ziņgip. Oi a nâmbutņâ mâr um Yesugât opņâ sot Anutugât den mem ândiwe, zorat opņâ gânduziņ mânânġârâwe, zengât um dâpziņ egâwan. A zo, zen zuu kâtik sot zâkkât lopio mân mâpâsiwe. Oi zâkkât undip mâteziņan sot bitziņan mân mem ândiwe. Zengât um dâpziņ ziņġirâwan. Oi a zen sâkziņ ġwâlâ utne ziņġirâwan. Oi zen Kristo sot a ambân kembu otziņġâm ândine kendon 1 tausen âkâbap. ⁵ Mumuņâ nâmbutņâ, zen ko mân zaatņâ kendon patâ 1 tausen âkâbapkât mambât zimbi. Zaatne ziņġirâwan, zo zaatzaat kândom. ⁶ Zaatzaat kândom, zoren zaatpi, zengât nânġa sâtâreņoot upap. A zo târârak ândie. A yatâ zo mumuņâ zagâtņâ mân tâmbetzânġobap. Zen Anutu sot Kristo kore otzikâm ândibi. Oi zâk sot a kutâ nep tuum ândine kendon patâ 1 tausen âkâbap.

Sataņņâ tâk namin ġâbâ gam a um ġulip kwatziņġâbap.

⁷ Oi kendon patâ 1 tausen âki Sataņ tâk olaņne tâk namin ġâbâ kopġâbap. ⁸ Kopġamņâ a kâmutņâ kâmutņâ hân dâpņâ um ġulip kwatziņġâbam âibap. Oi a kâmutņâ Gogo sot Magogo zo minduziņġâm um ġulip kwatziņġi kâmbam kumbigât ġabi. Zen a ambân donġep, mân sâlâp zânġozânġoņ yatâ. Tenġâziņ saru sak yatâ. ⁹ Zen gamņâ hân ġânduġ lâņ pitâm zem sipzânġowe. Anutugât a ambân kâmut sot kamân umņandâ ġâsumap, Yerusalem, zo haamġubi. Yatâ utne sumbemân ġâbâ kârâp ġei ziņġesibap. ¹⁰ Oi um ġulip kwatziņġâm ândeip, Sataņ, zâk kârâp patâ semap, zoren pane ġeibap. Zoren zuu sot propete sarâņâ zet

mâr um kâbakņezikâne ġei ândiwet. Zoren ârândânġ nġatik sirâm sâknam patâ nânġâm ândim zâimambi.

Tosagât hâuņâ mimbi.

¹¹ Oi nâ neule tâtatņâ patâ, kâukâu egâwan. Oi kwâkņan tâi egâwan, zobâ hân sot sumbem zet âi buņ urâwet. ¹² Oi a muwe, a zâizâiņ sot ġiġiņ, zen aksik tâtatņâ zorat topņan kine ziņġirâwan. Kine ekapņâ ekapņâ mem mâbâlakņiwe. Oi ekap nġai mâbâlakņiwe, zo ândiândi kâtikkât siņġi a zengât ekap. Oi a muwe, zen ândi mâmanziņņġât den ekabân mâr um kulemġuwe, zo ekņâ zengât den sâ m kwâkâwe. ¹³ Oi saruyân a mumuņâ ziwe, zo Anutuņâ sâi aksik zaat ġawe. Oi a mumuņâ zen mumuņâ kamânân ândiwe, zen aksik zaat ġawe. Oi mumuņâ zen ândiândiziņņġât topņâ sâ mņâ hâuņâ melânġ ziņġip. ¹⁴ Oi mumuņâ sot mumuņ kamân zo lum kârâbân pane ġiarip. Kârâbân ġeigeiņ, zo mumuņâ zagâtņâ uap. ¹⁵ A ambân zen kutziņâ ândiândi kâtikkât siņġi a zengât ekabân kâr um mân muyaġemņâ kârâbân zâmbane ġeibe.

21

Hân sot sumbem uņakņâ muyaġibabot.

¹ Oi nâ hân sot sumbem uņakņâ zikirâwan. Sumbem sot hân sâņġiņâ, zet buņ urâwet. Oi saru zâk yatik buņ oip. ² Oi tirik kamân, Yerusalem uņakņâ, zo sumbemân Anutugâren ġâbâ ġem ġai egâwan. Ambân nġai ayân pân am neule okņanġâme, yatâ oi egâwan. ³ Oi neule tâtatņan ġâbâ den kâtikņâ nġai nânġâwan, “Ek. Anutuņâ a zen sot ândibap. Zâkņâ a ambân osetziņan tâtat mâme oi zen a ambân ġakârâpņâ op ândibi. ⁴ Anutu zikņik zen sot ândim sinziņ tooņâ saņġori zagâtņâ mân isebi. Narâk zoren mumuņâ mo âġirâp, sâknam, umbâlâ, zo mân âsagibap. Kut nġai nġai sâņġiņâzo buņ op nanġâbap.”

⁵ Oi tātātjan tâip, Kembu, zâknâ itâ dâtnogip, “Nângâ. Nâ sa kut nâi nâi unaknâ muyagiap.” Yatâ sâmņâ sâip, “Gâ kulemgû, ‘Den zi, den bonņâ.’” ⁶ Oi itâ dâtnogip, “Hânân tuutuun, zo mârûm âkap. Nâ kândom sot bet. Nâ kut nâi nâi top kwâkwat sot tuum nanġanġanġan. Nâi zâk toogât nânġi nâ ândiândi too sinġan ġâbâ too aam pinda nimbap. Too zo sâġġân buġ. ⁷ Nâi zâk Sataġ sot agom kâtigem walâbap, zâk too zo nimbap. Oi nânâ zâkkât Anutuġâ ândia zâknâ nagât nannâ op ândibap. ⁸ Ka keġġât upme sot Kembuġât den mem birâbirân, kâmbam ku, laġ mâman a ambân, kware suġâ a, lopio hurat kwâkġanġame, sot den sarâ sâme, a zo, zen sim kârâbân ândim zâimambi. Sim kârâbân geigeiġ, zorânâ mumuġâ zagâtġâ.”

*Yerusalem kamân unaknâ
sumbemân ġâbâ ġibap.*

⁹ Oi sumbem a nâmburân zagât hâkopziġan kut nâi nâi sâtġoot piksâi mem kirâwe, zenġâren ġâbâ nâiġâ nâġâren gam itâ sâm dâtnogip, “Gâna Râmagât ambân sinġi tirâpġobâ.” ¹⁰ Oi Kaapumġâ diinim um bâbâlâġ kwatniġi Sumbem aġâ diinim bak kârep nâi tâip, zoren zâim tirik kamân Yerusalem, sumbemân Anutugâren ġâbâ ġeip, zo tirâpnogi egâwan. ¹¹ Anutugât neule âsakġandâ kamân zo kâpim zeip. Kamân zo kât neule âsakġâ âlipġâ zo yatâ zorânâ tâip. ¹² Kamân zo poġ patâ saane haamġum kirip. Poġ zo mâtâp kubigâwe, zo kiin zagât. Oi hânġi kiin zagât. Oi mâtâp zorat kwâkġan sumbem a kiin zagât tarâwe. Oi hânġiyân Isirae a kâmut kâmutġâ kiin zagât, zenġât kutziġ zeip. ¹³ Oi mirâsiġ takâtakâġan mâtâp karâmbut zeip. Oi mirâsiġ geigeiġan mâtâp karâmbut zeip. Oi toreġgen mâtâp karâmbut zeip. Oi toreġgen mâtâp karâmbut zeip. ¹⁴ Oi poġ topġan kât tandâ kiin zagât kin arip. Oi tandâ kiin zagât zoren

Râmagât Aposolo kiin zagât zenġât kutziġâ zeip.

Yerusalem kamân unakġanġât tobatġâ.

¹⁵ Sumbem a den dâtnogip, zâknâ tân nâi goide kâtġâ tuutuunâ mem kirip. Tân zorân kamânġât poġ sot mâtâpnâ zorat dâp mem kirip. ¹⁶ Kamân zo muruk toren toren kimembut. Parânâ sot binbinġâ sot kârepġâ, zo dâbâk. Sumbem aġâ tân mem kamân haamġum âim dâpkwâip. Tenġâġâ 2 tausen 4 handeret kilometa oip. Parânâ binbinġâ sot kârepġâ, zo dâbâk oip. ¹⁷ Tân mem ândeip, zorân poġân pâi 66 kilometa oip. Aġâ dâp tuumen yatik sumbem aġâ mem ândim kamân zo dâpkwâip.

¹⁸ Poġ zo kât kâukâu neulenġoot, zorân tuuwe. Oi kamân zo goide kâtġâ tuutuun. Kât tobatġâ belo yatâ oip. ¹⁹ Poġ tandâ kât sâġġân zâizâiġâ kulem nâi nâi tuutuun. Tandâ kânok, zo kât kâu tobat belo yatâ zorân tuutuun. Kât zorat kutġâ Yaspa. Tandâ zagât, zo kât ġwâlâġwâlâ, zorân tuutuun. Kât zorat kutġâ Sapaia. Kât tandâ karâmbuġ, zo kât kâuġâ tuutuun. Kât zorat kutġâ Agate. Kimembuġ, zâk kât kulemġâ mâpot tuutuunâ. Kât zorat kutġâ Emerali. ²⁰ Kât tandâ bâtnâmbuġ, zo kuriġ sot kâuġâ mâpot tuutuunâ. Kât zorat kutġâ Sadoniki. Tandâ nâmburân kânok, zo kât kuriġandâ tuuwe. Kât zorat kutġâ Konelian. Kât nâmburân zagât, zo ġimbanġandâ tuutuun. Kât zorat kutġâ Krisolait. Oi tandâ nâmburân karâmbuġ, zo kât kâmbumġâ tuutuunâ. Kât zorat kutġâ Berili. Tandâ nâmburân kimembut, zo kât ġimbanġoot mâpot tuutuun. Kât zorat kutġâ Topasi. Kât bâzagât, zo wâġân sot ġimbanâ mâpot tuutuunâ. Kât zorat kutġâ Krisoparase. Tandâ kiin kânok, zo kât denġop kuriġ yatâ zorân tuutuun. Kât zorat kutġâ Haiasinti. Tandâ kiin zagât, zo kât kuriġ tobat

nĀi zorāŋ tuutuunĀ. Kāt zorat kutŋā Ametisi. ²¹ Hāŋgi mātāp kiin zagāt, zo kaiput ŋilip patā nĀi zorāŋ tuutuunĀ. Hāŋgi nĀi nĀiŋĀ zo yatik ka yatik tuum āiwe. Kamāngāt mātāp, zo goide kāt ālipŋā belo yatā zorāŋ tuum āiwe.

²² Kamān zoren tirik namā nĀi mĀn tĀi egāwan. Kembu Anutu, imbaŋā mariŋā, zākŋā tirik namāziŋ uap. Oi Rāma zāk ārāndāŋ. ²³ Oi kamān zoren Rāma zāk kārāp āsakŋā uap. Oi Anutugāt neule āsakŋā kamān zoren āsagemap. Zorāt kārāp āsakŋā mo kĀin sot mirāsiŋ āsakŋā, zorat mĀn sĀbi. ²⁴ Hān dāp a kāmūtŋā kāmūtŋā, zen Rāmagāt āsakŋā zoren āndibi. Oi hān a kutā, zen kut nĀi nĀi neulenoot zo kamān zoren mem āibi. ²⁵ Kamān zoren mĀn nĀtikŋābap kāt kamān zorat poŋ mātāp zo mĀn dooŋgubi. ²⁶ Hān dāp a kāmūtŋā kāmūtŋā, zen kut nĀi hurat kwapme, hikpārākŋoot, neule ākŋalenoot, zo mem kamān zoren zāibi. ²⁷ Oi kut nĀi nĀi sumunċā zo mĀn mem kamān zoren bagibi. A ambān bāliŋĀ upme mo a ambān sarā sĀme, zen kamān zo mĀn bagibi. A ambān mĀrum āndiāndi kĀtik kāt siŋgi sĀip, kutz- iŋĀ Rāmagāt ekabān ziap, zo zeŋak kamān zo bagibi.

22

Āndiāndi too sot āndiāndi nak zo, zekāt den.

¹ Oi sumbem aŋā āndiāndi too tirāpnogi egāwan. Too zo salek, ālipŋā. Zo Anutu sot Rāma zekāt neule tātātŋā gobetŋā gābā takām gemap. ² Takām gemŋā kamān tĀnāmŋā gemap. Oi too nāmbut nāmbut mātāp ziap. Too sātŋā toren toren zoren āndiāndi nakŋā kin ariap. Nak zorat bonŋā top topŋā kiin zagāt. Bonŋā zorāŋ kĀin dāp muyagem hululunsāmap. Oi hān dāp a zen nak iinŋā zo mem ālipziŋ upi.

³ Kamān zoren kut nĀi nĀi bāliŋĀ mĀn zimbap. Oi Anutu sot Rāma, zekāt a kutā tātātŋā zoren muyagei

arāpŋā zen zoren kore okŋāŋgām āndibi. ⁴ Oi zākkāt si sĀŋgānŋā ek āndibi. Oi mĀteziŋān zākkāt kutŋā zo zimbap. ⁵ Kamān zoren mĀn nĀtikŋābap. Oi karāp āsakŋā mo maagāt mĀn sĀbi. Kembu Anutuŋā maa yatā āsageziŋgābap. Oi kamān mĀirāp zen a kutāgāt nep tuum āndim zāimambi.

Sumbem aŋā Yohane den dukui pindiŋsām mĀpāsibam oip.

⁶ Sumbem aŋā itā sām dĀtnogip, “Den zi bonŋā, Kembu Anutuŋā sĀi Kaapumŋā Propete a lāuziŋān den pĀi sĀwe. Oi Kembuŋā sumbem aŋā sĀŋgonnogi kore a gākāŋā zen kut nĀi nĀi kek āsagibap, zorāt diŋā nāŋgābigāt kut nĀi nĀi zi tirāpgogan. Kembu zākŋā itā sap, ‘Nā kek gābat.’”

⁷ NĀi zāk ekap ziren den sumbuŋā kulemgoi ziap, zo mulunāk mem āndei zākkāt nāŋga sĀtāreŋoot upap.

⁸ Oi Yohane, nā kut nĀi nĀi zo ek nāŋgāmŋā sumbem aŋā kut nĀi nĀi zo tirāpnogip, zākkāt kiŋ topŋān ge pindiŋsām mĀpāsibam orāwan.

⁹ Yatā ua ko kwākānim sĀip, “Yatā mĀn upan. Nā kore a bukugā. Propete a sot bukurāpkā zeŋgāt buku. Oi den ekap ziren ziap, zo mulunāk mem āndibi, zeŋgāt buku. Gā Anutuyāk mĀpāse.” ¹⁰ Yatā sāmŋā itā dĀtnogip, “Ekap zirat den sumbuŋā zo mĀn dooŋguban. Den zo bon upapkāt narāk wātāp uap. ¹¹ Zorat bāliŋ mĀme a zāk bāliŋ upā sām op āndibap. Oi a sumunŋā nĀi sumun upā sām op āndibap. Oi a tārārak nĀi tārārak āndibā sām āndibap. Oi um hālālu āndimāŋĀ um hālālu yāk āndibā sām āndibap.

¹² “Nāŋgā. Kembu nā kek gābat. Nep tuume, zorat dāp sĀŋgān mimbigāt mem gābat. ¹³ Nā kĀndom sot bet. Nā topŋā sot kwakŋā. Top kwākwatŋā sot tuum kwākākwākāŋā.”

¹⁴ Hāmbāziŋ saŋgon kubikme, zeŋgāt nāŋga sĀtāreŋoot uap. Zen sām ziŋgi kamān zoren bagim

ândiândi nak bonŋâ nimbi. ¹⁵ Kamân âkŋan ândibi, zen ko a wâu ulin yatâ, kware suŋâ a, a ambân laŋ ândiândiŋ sot lopio hurat kwapme, kâmbam kume sot sarâ den mem âkŋâlem ândime.

Yesuŋâ diiningâmap.

¹⁶ “Yesu nâ sumbem anâ sâŋgongua zâkŋâ kâmut gakârâpnâ den zi sâm muyagem ziŋgip. Nâ Dawidigât kiun sot kâmŋâ. Sâŋgelak patâ âsagei zâkkât haŋsâbâ sâi tâkap sâme, zo nâ.

¹⁷ Kaapumŋâ sot nâgât siŋgi ândime, zen nâgât itâ sâme, ‘Gâ gâban.’ Oi ŋâi zâk den zo nâŋgâbapŋâ yatik sâbap, ‘Gâ gâban.’ Nâi zâk toogât nâŋgâm ziren gâbap. Nâi zâk zorat okŋaŋgap oi ko ândiândigât too sâŋgân buŋ pinda nimbap.”

Yohanenŋâ girem sâip.

¹⁸ Ekap ziren den kânŋan kulemguan, zo sâlâpkum nâŋgâbi, zen girem dâzâŋgobâ. A ziŋ umziŋaŋgât op den ŋâi târokwapi, a zo Anutuŋâ kut ŋâi ŋâi sâtŋoot ekap ziren kulemguan, zoren târokwatziŋgâbap. ¹⁹ Oi a ziŋ den sumbuŋâ zi sâm gulipkubi, a zo, zengâren Anutuŋâ ândiândi nakkât bonŋâ sot tirik kamângât siŋgi den zo yatik sâm gulipkubap.

Den murukŋâ.

²⁰ Den zi sâm muyagiwe, zo tânguapŋâ itâ sap, “Kembu, nâ kek gâbat.”

“Perâkŋak. Kembu Yesu, gâ gâban.”

²¹ Kembu Yesugât um lumbe zengâren zâi zem zimbap. Perâkŋak. Zo yatik.

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Mataio 1:1–2:12
2	Mataio 2:13–3:6
3	Mataio 3:7–4:11
4	Mataio 4:12-25
5	Mataio 5:1-26
6	Mataio 5:27-48
7	Mataio 6:1-24
8	Mataio 6:25–7:14
9	Mataio 7:15-29
10	Mataio 8:1-17
11	Mataio 8:18-34
12	Mataio 9:1-17
13	Mataio 9:18-38
14	Mataio 10:1-23
15	Mataio 10:24–11:6
16	Mataio 11:7-30
17	Mataio 12:1-21
18	Mataio 12:22-45
19	Mataio 12:46–13:23
20	Mataio 13:24-46
21	Mataio 13:47–14:12
22	Mataio 14:13-36
23	Mataio 15:1-28
24	Mataio 15:29–16:12
25	Mataio 16:13–17:9
26	Mataio 17:10-27
27	Mataio 18:1-22
28	Mataio 18:23–19:12
29	Mataio 19:13-30
30	Mataio 20:1-28
31	Mataio 20:29–21:22

February

March

date	Scripture
1	Mataio 21:23-46
2	Mataio 22:1-33
3	Mataio 22:34–23:12
4	Mataio 23:13-39
5	Mataio 24:1-28
6	Mataio 24:29-51
7	Mataio 25:1-30
8	Mataio 25:31–26:13
9	Mataio 26:14-46
10	Mataio 26:47-68
11	Mataio 26:69–27:14
12	Mataio 27:15-31
13	Mataio 27:32-66
14	Mataio 28:1-20
15	Mareko 1:1-28
16	Mareko 1:29–2:12
17	Mareko 2:13–3:6
18	Mareko 3:7-30
19	Mareko 3:31–4:25
20	Mareko 4:26–5:20
21	Mareko 5:21-43
22	Mareko 6:1-29
23	Mareko 6:30-56
24	Mareko 7:1-23
25	Mareko 7:24–8:10
26	Mareko 8:11–9:1
27	Mareko 9:2-29
28	Mareko 9:30–10:12

date	Scripture
1	Mareko 10:13-31
2	Mareko 10:32-52
3	Mareko 11:1-26
4	Mareko 11:27-12:17
5	Mareko 12:18-37
6	Mareko 12:38-13:13
7	Mareko 13:14-37
8	Mareko 14:1-21
9	Mareko 14:22-52
10	Mareko 14:53-72
11	Mareko 15:1-47
12	Mareko 16:1-20
13	Luka 1:1-25
14	Luka 1:26-56
15	Luka 1:57-80
16	Luka 2:1-35
17	Luka 2:36-52
18	Luka 3:1-22
19	Luka 3:23-38
20	Luka 4:1-30
21	Luka 4:31-5:11
22	Luka 5:12-28
23	Luka 5:29-6:11
24	Luka 6:12-38
25	Luka 6:39-7:10
26	Luka 7:11-35
27	Luka 7:36-8:3
28	Luka 8:4-21
29	Luka 8:22-39
30	Luka 8:40-9:6
31	Luka 9:7-27

date	Scripture
1	Luka 9:28-50
2	Luka 9:51-10:12
3	Luka 10:13-37
4	Luka 10:38-11:13
5	Luka 11:14-36
6	Luka 11:37-12:7
7	Luka 12:8-34
8	Luka 12:35-59
9	Luka 13:1-21
10	Luka 13:22-14:6
11	Luka 14:7-35
12	Luka 15:1-32
13	Luka 16:1-18
14	Luka 16:19-17:10
15	Luka 17:11-37
16	Luka 18:1-17
17	Luka 18:18-43
18	Luka 19:1-27
19	Luka 19:28-48
20	Luka 20:1-26
21	Luka 20:27-47
22	Luka 21:1-28
23	Luka 21:29-22:13
24	Luka 22:14-34
25	Luka 22:35-53
26	Luka 22:54-23:12
27	Luka 23:13-43
28	Luka 23:44-24:12
29	Luka 24:13-53
30	Yohane 1:1-28

date	Scripture
1	Yohane 1:29-51
2	Yohane 2:1-25
3	Yohane 3:1-21
4	Yohane 3:22-4:3
5	Yohane 4:4-42
6	Yohane 4:43-54
7	Yohane 5:1-23
8	Yohane 5:24-47
9	Yohane 6:1-21
10	Yohane 6:22-40
11	Yohane 6:41-71
12	Yohane 7:1-29
13	Yohane 7:30-52
14	Yohane 7:53-8:20
15	Yohane 8:21-30
16	Yohane 8:31-59
17	Yohane 9:1-41
18	Yohane 10:1-21
19	Yohane 10:22-42
20	Yohane 11:1-53
21	Yohane 11:54-12:19
22	Yohane 12:20-50
23	Yohane 13:1-30
24	Yohane 13:31-14:14
25	Yohane 14:15-31
26	Yohane 15:1-27
27	Yohane 16:1-33
28	Yohane 17:1-26
29	Yohane 18:1-24
30	Yohane 18:25-19:22
31	Yohane 19:23-42

date	Scripture
1	Yohane 20:1-31
2	Yohane 21:1-25
3	Aposolo 1:1-26
4	Aposolo 2:1-47
5	Aposolo 3:1-26
6	Aposolo 4:1-37
7	Aposolo 5:1-42
8	Aposolo 6:1-15
9	Aposolo 7:1-29
10	Aposolo 7:30-50
11	Aposolo 7:51-8:13
12	Aposolo 8:14-40
13	Aposolo 9:1-25
14	Aposolo 9:26-43
15	Aposolo 10:1-33
16	Aposolo 10:34-48
17	Aposolo 11:1-30
18	Aposolo 12:1-23
19	Aposolo 12:24-13:12
20	Aposolo 13:13-41
21	Aposolo 13:42-14:7
22	Aposolo 14:8-28
23	Aposolo 15:1-35
24	Aposolo 15:36-16:15
25	Aposolo 16:16-40
26	Aposolo 17:1-34
27	Aposolo 18:1-21
28	Aposolo 18:22-19:12
29	Aposolo 19:13-41
30	Aposolo 20:1-38

June

July

date	Scripture
1	Aposolo 21:1-16
2	Aposolo 21:17-36
3	Aposolo 21:37-22:16
4	Aposolo 22:17-23:10
5	Aposolo 23:11-35
6	Aposolo 24:1-27
7	Aposolo 25:1-27
8	Aposolo 26:1-32
9	Aposolo 27:1-20
10	Aposolo 27:21-44
11	Aposolo 28:1-31
12	Roma 1:1-17
13	Roma 1:18-32
14	Roma 2:1-24
15	Roma 2:25-3:8
16	Roma 3:9-31
17	Roma 4:1-12
18	Roma 4:13-5:5
19	Roma 5:6-21
20	Roma 6:1-23
21	Roma 7:1-14
22	Roma 7:15-8:6
23	Roma 8:7-21
24	Roma 8:22-39
25	Roma 9:1-21
26	Roma 9:22-10:13
27	Roma 10:14-11:12
28	Roma 11:13-36
29	Roma 12:1-21
30	Roma 13:1-14
31	Roma 14:1-23

date	Scripture
1	Roma 15:1-21
2	Roma 15:22-16:7
3	Roma 16:8-27
4	1 Korinti 1:1-17
5	1 Korinti 1:18-2:5
6	1 Korinti 2:6-3:4
7	1 Korinti 3:5-23
8	1 Korinti 4:1-21
9	1 Korinti 5:1-13
10	1 Korinti 6:1-20
11	1 Korinti 7:1-24
12	1 Korinti 7:25-40
13	1 Korinti 8:1-13
14	1 Korinti 9:1-18
15	1 Korinti 9:19-10:13
16	1 Korinti 10:14-11:1
17	1 Korinti 11:2-16
18	1 Korinti 11:17-34
19	1 Korinti 12:1-26
20	1 Korinti 12:27-13:13
21	1 Korinti 14:1-17
22	1 Korinti 14:18-40
23	1 Korinti 15:1-28
24	1 Korinti 15:29-58
25	1 Korinti 16:1-24
26	2 Korinti 1:1-11
27	2 Korinti 1:12-2:11
28	2 Korinti 2:12-17
29	2 Korinti 3:1-18
30	2 Korinti 4:1-12
31	2 Korinti 4:13-5:10

date	Scripture
1	2 Korinti 5:11-21
2	2 Korinti 6:1-13
3	2 Korinti 6:14-7:7
4	2 Korinti 7:8-16
5	2 Korinti 8:1-15
6	2 Korinti 8:16-24
7	2 Korinti 9:1-15
8	2 Korinti 10:1-18
9	2 Korinti 11:1-15
10	2 Korinti 11:16-33
11	2 Korinti 12:1-10
12	2 Korinti 12:11-21
13	2 Korinti 13:1-14
14	Galata 1:1-24
15	Galata 2:1-16
16	Galata 2:17-3:9
17	Galata 3:10-22
18	Galata 3:23-4:20
19	Galata 4:21-5:12
20	Galata 5:13-26
21	Galata 6:1-18
22	Epeso 1:1-23
23	Epeso 2:1-22
24	Epeso 3:1-21
25	Epeso 4:1-16
26	Epeso 4:17-5:2
27	Epeso 5:3-33
28	Epeso 6:1-24
29	Pilipi 1:1-26
30	Pilipi 1:27-2:18

date	Scripture
1	Pilipi 2:19-3:6
2	Pilipi 3:7-4:1
3	Pilipi 4:2-23
4	Kolosai 1:1-20
5	Kolosai 1:21-2:7
6	Kolosai 2:8-23
7	Kolosai 3:1-17
8	Kolosai 3:18-4:18
9	1 Tesalonike 1:1-2:9
10	1 Tesalonike 2:10-3:13
11	1 Tesalonike 4:1-5:3
12	1 Tesalonike 5:4-28
13	2 Tesalonike 1:1-12
14	2 Tesalonike 2:1-17
15	2 Tesalonike 3:1-18
16	1 Timoteo 1:1-20
17	1 Timoteo 2:1-15
18	1 Timoteo 3:1-16
19	1 Timoteo 4:1-16
20	1 Timoteo 5:1-25
21	1 Timoteo 6:1-21
22	2 Timoteo 1:1-18
23	2 Timoteo 2:1-21
24	2 Timoteo 2:22-3:17
25	2 Timoteo 4:1-22
26	Tito 1:1-16
27	Tito 2:1-14
28	Tito 2:15-3:15
29	Pilemonj 1:1-25
30	Hebiraio 1:1-14
31	Hebiraio 2:1-18

date	Scripture
1	Hebiraio 3:1-19
2	Hebiraio 4:1-13
3	Hebiraio 4:14-5:14
4	Hebiraio 6:1-20
5	Hebiraio 7:1-19
6	Hebiraio 7:20-28
7	Hebiraio 8:1-13
8	Hebiraio 9:1-10
9	Hebiraio 9:11-28
10	Hebiraio 10:1-18
11	Hebiraio 10:19-39
12	Hebiraio 11:1-16
13	Hebiraio 11:17-31
14	Hebiraio 11:32-12:13
15	Hebiraio 12:14-29
16	Hebiraio 13:1-25
17	Yakobo 1:1-18
18	Yakobo 1:19-2:17
19	Yakobo 2:18-3:18
20	Yakobo 4:1-17
21	Yakobo 5:1-20
22	1 Petero 1:1-12
23	1 Petero 1:13-2:10
24	1 Petero 2:11-3:7
25	1 Petero 3:8-4:6
26	1 Petero 4:7-5:14
27	2 Petero 1:1-21
28	2 Petero 2:1-22
29	2 Petero 3:1-18
30	1 Yohane 1:1-10

December

date	Scripture
1	1 Yohane 2:1-17
2	1 Yohane 2:18-3:2
3	1 Yohane 3:3-24
4	1 Yohane 4:1-21
5	1 Yohane 5:1-21
6	2 Yohane 1:1-13
7	3 Yohane 1:1-14
8	Yuda 1:1-25
9	Yohaneŋă den tikŋă 1:1-20
10	Yohaneŋă den tikŋă 2:1-17
11	Yohaneŋă den tikŋă 2:18-3:6
12	Yohaneŋă den tikŋă 3:7-22
13	Yohaneŋă den tikŋă 4:1-11
14	Yohaneŋă den tikŋă 5:1-14
15	Yohaneŋă den tikŋă 6:1-17
16	Yohaneŋă den tikŋă 7:1-17
17	Yohaneŋă den tikŋă 8:1-13
18	Yohaneŋă den tikŋă 9:1-21
19	Yohaneŋă den tikŋă 10:1-11
20	Yohaneŋă den tikŋă 11:1-19
21	Yohaneŋă den tikŋă 12:1-18
22	Yohaneŋă den tikŋă 13:1-18
23	Yohaneŋă den tikŋă 14:1-20
24	Yohaneŋă den tikŋă 15:1-8
25	Yohaneŋă den tikŋă 16:1-21
26	Yohaneŋă den tikŋă 17:1-18
27	Yohaneŋă den tikŋă 18:1-24
28	Yohaneŋă den tikŋă 19:1-21
29	Yohaneŋă den tikŋă 20:1-15
30	Yohaneŋă den tikŋă 21:1-27
31	Yohaneŋă den tikŋă 22:1-21